

בעזה"יית

באר יעקב

מעגל

השנה

מדרשים, ביאורים, משלים, סיפורים,
השקפה ומוסר על מועדי ישראל

נלקט ונערך בע"ה ע"י:

יעקב בן לאאמור"ר יצחק ז"ל יעקב

מחה"ס: שערי נחמה, שער האמונה, באר יעקב (עה"ת והמועדים)

באר יעקב (על הש"ס), מעשי אבות (בראשית), סימן לבנים (שמות),

עבודה שבלב (ויקרא), עושה שלום, מעגל החיים

ב"ב, שנת ה'תשע"ח

© כל הזכויות שמורות

אולם מותר לצלם ולהעתיק חלקים מהספר, ובלבד שיהיה לזיכוי הרבים שלא למטרות רווח.

כשם שאי אפשר לבר בלא תבן, כך אי אפשר לספר בלא טעות, על כן אבקש מאת הקוראים, אם ימצאו טעות או כל הערה או הארה אשמח לקבלם.

כתובת המחבר:

גני גד 7 ב"ב

03-6190018

גרפיקה, עימוד והכנה לדפוס:

י. יעקב

052-7657859

y6190018@gmail.com

נר ה' נשמת אפרים

ספר זה מוקדש לע"נ

אבי מורי

יצחק בן לולו ז"ל

נלב"ע ביום כ"ה באייר תש"ע

חמותי מרת ביאטריס בת שרה ע"ה

והדודים היקרים:

יוסף חיים בן לולו ז"ל

ורחמים בן חיה יהודית ז"ל

תנצב"ה

הסכמת ראש הישיבה הרה"ג רבי משה יפרח שליט"א ונשיא הישיבה הגאון הגדול רבי שמעון בעדני שליט"א

ישיבת שער תשובה וחיים

YESHIVAT SHAARE TESHOUVA VEHAIM

רח' גיבורי ישראל 6 רמת אלחנן, בני ברק ת.ד. 2747 מיקוד 51100 מנל. 5742877, 03-5742711 פקס. 03-5742876
6 Gibore Israel, Ramat Elhanan, Bnei Brak p.o.b 2747 Tel. 03-5742877, 5742711

יום ב', ט' תמוז ה'תשע"א

בסי"ד

מכתב הסכמה

הריני להמליץ בזה עבור האברך היקר הר' יעקב יעקב שליט"א, שלומד במסגרת ישיבתנו, ועלה במעלות התורה והיראה, וידיו רב לו בזיכוי הרבים ע"י מסירת שיעורים ודרשות למבוגרים ונוער.

ועתה הראני גליונות מספרו "באר יעקב" על התורה והמועדים, אשר בו ערך והביא ביאורים נפלאים עפ"י מדרשי חז"ל ורבותינו מפרשי התורה. ובטוחני שרבים יהנו מהמאמרים ויתחזקו מהם בתורה, אמונה ויר"ש טהורה.

ולא צריך להסכמתי, אלא 'כיהודה ועוד לקרא'. והריני לברכו שיפוצו מעיינותיו חוצה, ויזכה להוסיף עוד כהנה וכהנה חיבורים יקרים לכבודה של תורה, ויגדיל תורה ויאדירה, ויעלה ברום המעלות בתורה ויר"ש טהורה.

בברכה, ידידו ומוקירו

משה יפרח
ראש הישיבה

הני אצט"ל מל"א הני ודאיתן היקר צ"א
אברהם אברהם גילגיל שטר. יעקב וז"ש
וינן מטיב מקראק לה ישיבה אצט"ל גבי צ"א
ר"ב ג"א מ"צ. גבא מ"א י"א. ש"א מ"א. ג"א מ"א
וי"א מ"א. ג"א מ"א. ג"א מ"א. ג"א מ"א. ג"א מ"א
מ"א

שמעון בעדני

הסכמת הגאון הגדול הרב יצחק יוסף שליט"א ראשון לציון, הרב הראשי לישראל, מזה"ס ילקוט יוסף

Yitzhak Yosef
Rishon Lezion Chief Rabbi Of Israel
President of the Great Rabbinical Court

יצחק יוסף
ראשון לציון הרב הראשי לישראל
נשיא בית הדין הרבני הגדול

בס"ד, ג' ניסן תשע"ה
ה"ת/822-ע"ה

דברי ברכה

הובא לפני ספר "שערי נחמה" פרקי אמונה ונחמה, וספר "באר יעקב" על הש"ס, מעשה ידיו של היקר והנעלה, שוקד באהלה של תורה, יראת ה' היא אוצרו, ועליו יציץ נזרו, שמן תורק שמו, כבוד שם תפארתו, כה"ר יעקב יעקב שליט"א.

ראיתי את אשר עשה בעט סופר מהיר, ללקט דברי אמונה וחיזוק הלכות ודרשות לבית אבלים, וגם דברי עידוד ונחמה, ובפרט לציבור שאינו מקפיד לשמור תורה ומצוות כראוי, ובדבריו מחזקם ומעודדם ומקרבים לאבינו שבשמים בשעה שלבם פתוח וקשוב לשמוע את דברי ה', כתב וסידר הדברים בסדר נכון, ובס"ד זכה והוציא בעבר את ספרו שערי נחמה באלפי עותקים ונתקבל ברצון, ועתה מוציאו במהדורה חדשה מורחבת ומתוקנת לזיכוי הרבים, אשריו ואשרי חלקו שזכות שמזכה את הרבים תלויה בו, איישר חיליה לאורייתא.

וברכתי למחבר נר"ו שיה"ר שחפץ ה' בידו יצלח, להגדיל תורה ולהאדירה, להמשיך ולשקוד על דלתות תורתנו הקדושה, ולזכות, בכריאות גופא ונהורא מעליא.

בברכת התורה,

יצחק יוסף

הראשון לציון הרב הראשי לישראל
ונשיא בית הדין הרבני הגדול

הסכמת הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א
רב שכונת רמת אלחנן וראש כולל "בית דוד" חולון

RABBI YITZHAK SILBERSTEIN
Rabbi of Ramat Elchanan
Bnei Brak

יצחק זילברשטיין
רב שכונת רמת אלחנן
בני ברק

בס"ד, יום ה' אדר א' תש"פ

האני מצדק את הר"ר ר' יצחק זילברשטיין שליט"א
על שפ"י ראויים שראו חתמו י"ה ה"ה א"ח ו' אדר א' תש"פ

הסכמת הר"ג רבי מרדכי בונים זילברברג שליט"א
מרא דאתרא דשיכון ה' בני ברק ת"ו

Rabbi Mardechi Bunim Zilberberg
Rabbi of Shikun Hey
Bnei Brak
TEL. 03-5740398

הרב מרדכי בונים זילברברג
רב שיכון ה'
בני ברק
טלפון: 03-5740398

יום ה' אדר א' תש"פ

ד"ס ב'

הריני להמליץ בכל לב על הספר הנפלא 'באר יעקב' עה"ת, שהוציא הר"ג רבי
מזכה הרבים רבי יעקב יעקב שליט"א. וכבר יצא שמו לתהילה בספריו
הקודמים, 'שערי נחמה' (פרקי אמונה ונחמה) ו'שער האמונה'.

הרב הנ"ל הוא מתושבי שכונתנו, יר"ש ועמל תורה, ומהמעט שעיינתי בספר,
ניכר שזוכה לכוון לאמיתה של תורה.

הכותב וחותם לכבוד

התורה ולומדיה

מרדכי בונים זילברברג

חידוש בתורת אבותינו

הסכמת ראש הכולל הרה"ג רבי שלום יפרח שליט"א
מחבר סדרת הספרים "מנחת שלום" על הש"ס

כולל אברכים "מנחת שלום"

שע"י ישיבת שערי תשובה וחיים

רח' ניבירי ישראל 6 רמת אלחנן, בני ברק ת.ד. 2747 מיקוד 51100 נזל. 5742877, 03-5742711 פקס. 03-5742876

בס"ד יא' תמוז התשע"א

הנה ראיתי מעט מהספר 'באר יעקב' אשר ערך וליקט האי גברא רבה ויקירא מזכה הרבים הרה"ג יעקב יעקב שליט"א, בו הביא בשפה ברורה דרשות וחידושים נפלאים על התורה והמועדים עפ"י מדרשי חז"ל ראשונים ואחרונים ערוכים בטוב טעם ודעת, ובטוחני שרבים יהנו מהספר אשר ודאי ראוי להעלותו על שולחן מלכים, מאן מלכי רבנן.

והנני לברכו שימשיך לעלות במעלות התורה והיראה כפי שאיפותיו הנעלות, ויזכה להרבות כבוד התורה וכבוד שמים מתוך בריאות איתנה ונהורא מעליא, אכי"ר.

בברכת התורה

שלום יפרח

הסכמת הרה"ג רבי יצחק פרץ שליט"א

ר"מ בישיבת 'שערי תשובה וחיים'

שלחו מתם: איזהו בן העולם הבא? ענוותן ושפל ברך, שייף עייל שייף ונפיק, וגריס באורייתא תדירא, ולא מחזיק טיבותא לנפשיה.

האברך היקר הרה"ג ר' יעקב יעקב שליט"א, שבהיותו בישיבה עלה ונתעלה, עליו נאמר מאמר חז"ל "איזהו בן העוה"ב וכו'". הענוה שלו, יחסו החם לכל אחד, הארת הפנים וה"גריס באורייתא תדירא", זכה וזיכה את הרבים בספריו היקרים ועליו נאמר: "חֲזִיתִי אִישׁ מְהִיר בְּמִלְאֲקָתוֹ לְפָנַי מְלָכִים וְתִנְצֵב", מלאכת שמים, לקרב את ישראל לאבינו שבשמים בדברים המחזקים לכל אחד ואחד.

יכול אני להעיד בעז"ה שהמחבר ר' יעקב היקר עליו נאמר "נאה דורש ונאה מקיים", בבין אדם לחברו, בשבירת המידות, בקרוב רחוקים, במידת הסבלנות, בחינוך ילדיו, איש חסד ממדרגה ראשונה, ת"ח למדן המתיעץ על כל דבר, ולכן ראוי לכל בית ישראל שיקנו ספר קדוש זה וכל יתר ספרי המחבר ויביאו אוצר לביתם. עברתי על הדברים ב"ה והכל חיזוק והתעוררות ואהבת ה'.

ולא נצרכא אלא לברכה, וזיכה שיפוצו מעיינותיו חוצה ולהגדיל תורה ולהאדירה ויהיה לו נחת מיוצאי חלציו, ויקוים בו הפסוק: "והיה כעץ שתול על פלגי מים אשר פריו יתן בעתו ועליו לא יבול וכל אשר יעשה יצליח", "אשרי איש ירא את ה'" - זה המחבר, "במצותיו חפץ מאוד" - זה המחבר, וזיכה ל"גיבור בארץ יהיה זרעו" - גבורה רוחנית, "דור ישרים יבורך, הון ועושר בביתו וצדקתו עומדת לעד".

ממני מוקירו
שהוא תלמידו בן

יצחק פרץ
ר"מ בישיבה

תוכן העניינים

1 פתח דבר

5 אלול

5..... מהות החודש

6..... אלול של פעם

7..... איך חוזרים בתשובה

9..... בדק בית

13..... כיצד מתחזקים באלול

15..... במה עלינו להתחזק באלול?

17..... מי צריך לשוב בתשובה?

20..... לא להתייאש

25..... הזמנה למשפט

26..... שביבים

33..... סיפור

36 ראש השנה

36..... דרשה לראש השנה

41..... שמחה ביום הדין

45..... מהותו ותכליתו של ראש השנה

49..... מדוע ראש השנה קודם ליום הכפורים?

50..... עצות כיצד לזכות בדין

62..... שופר

67..... תשליך

70..... כח התפילה בראש השנה

71..... שערי דמעה

75..... קצת שהוא הרבה

78..... הקב"ה אינו רוצה להעניש אותנו

82..... החטא והעונש

85..... כיצד להימנע מעבירה

87..... שביבים

93..... סיפורים לראש השנה

100 עשרת ימי תשובה

100..... לנצל את ההזדמנות

102..... מדת הרחמים

105..... חסד ה'

106..... דירשו ה'

109..... תשובה

113..... חרטה, על מה?

116..... מצוות ועבירות

122..... יצר הרע

126..... חומרת החטא

128..... חטא בשגגה

129..... גם על חטא בלי כוונה יש תביעה

131..... עבירה גוררת עבירה

133..... חילול השם

137..... כוחה של בושא

139..... בעלי תשובה - קודש קדשים

142..... חומרות בעשרת ימי תשובה

145..... צדיקים, רשעים ובינוניים

146..... כח התשובה

148..... אמת ויושר

152..... אחד המרבה ואחד הממעט

155..... שביבים

165..... סיפור

171 יום הכיפורים

171..... לפני ה' תטהרו!

175..... יום הכיפורים מעל הזמן

177..... מודה ועוזב ירוחם

180..... תשובה

188..... חרטה

190..... ויודי

192..... ויודי וחרטה

194.....	תשובה הלכה למעשה
196.....	יהי רצון שלא אחטא
198.....	חטא בלא יודעין
200.....	כיצד להתמודד עם החושך?
203.....	זהירות בעניינים שבין אדם לחבירו
204.....	כוחה של בושה
207.....	שני השעירים
209.....	שלוש עשרה מדות
215.....	בשלי הסער הגדול הזה
217.....	תפילת נעילה
218.....	מוצאי יום הכיפורים
219.....	שביבים
227.....	סיפורים ליום הכיפורים
237	סוכות
237.....	מהותו של חג הסוכות
238.....	ארבעת המינים
240.....	סוכות ואומות העולם
242.....	למה בונים סוכה
246.....	הסתפקות במועט
249.....	שמחת החג
256.....	שמחת בית השואבה
258.....	שביבים
270.....	סיפורים לסוכות
291	שמחת תורה
291.....	שמיני עצרת
292.....	שמחת התורה לאחר יום הכיפורים
294.....	שמחת התורה בחודש תשרי
296.....	שמחת התורה
298.....	שמחה ותורה
301.....	מעלת התורה
303.....	שביבים
306.....	סיפורים

310 חנוכה

- 310..... רקע הסטורי
- 328..... עיקר הנס
- 334..... המכבים
- 335..... אור נרות החנוכה
- 338..... מדוע חנוכה שמונה ימים
- 339..... שלוש גזירות
- 345..... עשה ככל יכולתך
- 350..... להודות ולהלל
- 354..... חנוכה - אמונה
- 356..... חנוכה - מסירות נפש
- 361..... נר מצוה ותורה אור
- 362..... מה בין חנוכה לפורים
- 364..... שביבים
- 372..... סיפורים לחנוכה

387 עשרה בטבת

390 ט"ו בשבט

- 390..... האדם והעץ
- 391..... האדם עץ השדה
- 400..... ברכות הנהנין
- 402..... שביבים
- 403..... סיפור

פְּתַח דְּבַר

אמר רב ששת משום רבי אלעזר בן עזריה : כל המבזה את המועדות כאילו עובד עבודה זרה (פסחים קיח.). כתב הרשב"ם לפרש : כל המבזה את המועדות - שעושה מלאכה בחולו של מועד. ולכאורה קשה מנין לו לרשב"ם שהכוונה לחול המועד, ולא פירש שמדובר במועד עצמו, היינו ביום טוב?

רבי יוסף חיים זצ"ל כתב בספרו 'בן יהוידע' (מגילה לב.) בשם הרב שער החצר : ידוע מה שאמרו חז"ל כי כשעבדו ישראל את העגל היה זה שש שעות ולא יותר, וקיימא לן בביטול האיסור צריך שישים כנגדו, ועל כן כדי שיתבטל האיסור של שש שעות, תיקן הקב"ה לישראל שלוש רגלים, שהם : שבעת ימי סוכה, שבעת ימי פסח ויום אחד של שבועות. ובאלו חמשה עשר ימים יש שלוש מאות וששים שעות.

בזוה פירשו כוונת המסורה ארבעה פסוקים שנאמר בהם "אלה", והם : "אֱלֹהֵי אֲזַכְרֶה וְאֲשַׁפְּכָה עָלַי נַפְשִׁי" (תהלים מב, ה), "אֱלֹהֵי אֲלֹהֵיךָ יִשְׂרָאֵל" (שמות לב, ח), "גַּם אֱלֹהֵי תִשְׁפַּחְנָה" (ישעיהו מט, טו), "אֱלֹהֵי הַם מוֹעֲדֵי" (ויקרא כג, ב).

רוצה לומר : "אֱלֹהֵי אֲזַכְרֶה" תמיד כדי לתקן, ואיזה אלה? "אֱלֹהֵי אֲלֹהֵיךָ יִשְׂרָאֵל" שאמרו בעגל, ומה התיקון אשר נעשה כדי ש"גַּם אֱלֹהֵי תִשְׁפַּחְנָה"? על זה השיב ואמר : "אֱלֹהֵי הַם מוֹעֲדֵי", שעל ידי שמירת המועדים שהם שלוש מאות וששים שעות, מתבטלים אותן שש שעות של העגל שאמרו בהן : "אֱלֹהֵי אֲלֹהֵיךָ יִשְׂרָאֵל".

בזוה פירש מה שאמר הקב"ה למשה רבינו ע"ה אחר מעשה העגל : אֲנִי אֶעֱבִיר כָּל טוֹבֵי עַל פְּנֵיךָ" (שמות לג, יט), כי תיבת טובי תחלק לשתיים וקרי בה : ט"ו **בי**, פירוש בשביל תיקון עוון העגל לבטל שש שעות של איסור, אני אעביר כל ט"ו ימים של פסח, שבועות וסוכות,

בי, כלומר בקדושתו, כדי לבטל איסור שש שעות בקדושת שלוש מאות וששים שעות של חמשה עשר ימים אלו. והנה הם רמוזים "על פְּנִיָּה", פירוש באמצע השם שלך, כי כל אמצעי נקרא פנימי ואות שיי"ן של משה היא האות הפנימית של שמו, אשר במלואה עולה שלוש מאות וששים, כנגד שלוש מאות וששים שעות של חמשה עשר ימים טובים הנזכרים.

לפי זה מיושב שרק ע"י צירוף חול המועד יש ביטול בשישים, ולכן פירש הרשב"ם שכל המבזה את המועדות, מדבר על העושה מלאכה בחול המועד, שנוהג בו כיום חול, וא"כ אין הוא מתקן את עוון העגל, ולכן אמרו שהוא כאילו עובד עבודה זרה.

והוסיף הבן יהוידע: נמצא שהמועדים הם תיקון פגם עוון העגל, וידוע כי כל תיקון צריך שיהיה בו לימוד תורה, כי אין נעשה בנין להריסת העוון אלא על ידי התורה הקדושה, לכן התלמידי חכמים שעוסקים בתורה נקראין "בנאי" כמו שאמרו חז"ל: "תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם, שנאמר: 'וְכָל פְּנִיָּה לְמוֹדֵי ה' וְרַב שְׁלוֹם פְּנִיָּה' אל תקרי פְּנִיָּה אלא בְּנִיָּה" (ברכות סד.), ואם תהיה שמירת המועדים בלתי הצטרפות קריאת התורה, לא יהיה בהם בניין לחורבן והריסה שעשו ישראל בעגל בנפשם הן למעלה הן למטה, כי עיקר הבנין הוא בקריאת התורה.

ולכן פרשיות של המועדין מצוותן שיהיו נקראות בזמנן, דהיינו בתוך המועדים, כדי שיהיו קריאת התורה והמעשה באים כאחד, כי כל הקורא בפרשת עולה כאילו הקריב עולה. נמצא שהקורא פרשת המועדים בזמנה יש בידו שנים, גם קריאת התורה שבה עיקר הבנין, וגם המעשה של ההקרבה, ובזה תועיל קדושת עיצומו של אותו היום לבטל האיסור של העגל כאמור. ולזה אמר הכתוב: "וַיִּדְבֹר מִנְּשָׂה אֶת מַעֲדֵי ה' אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" (ויקרא כג, מד), ואמרו חז"ל: "מצותן שיהו קורין כל אחד ואחד בזמנו" (מגילה לא.), פירוש מקראות אשר דבר משה את מועדי ה' הם יועילו "אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל", בני לשון בנין כמו אל תקרי בניך אלא בוניך.

ספר זה מוקדש לזכרו ולעילוי נשמתו של אבי מורי, היקר באדם, ה"ה **יצחק** בן יעקב ולולו **יעקב** ז"ל, אשר כל ימיו זכה להרבות במעשי צדקה וחסד בגופו ובממונו. היה אוהב תורה ותומך תורה, קבע עתים לתורה וקיים מצוות במסירות. הוא זכה לחיות באמונה תמימה ונפטר מן העולם מתוך ייסורים קשים במוצש"ק, כ"ה באייר ה'תש"ע. יה"ר שהקב"ה ירחם עליו, יזכור לו מעשיו הטובים ויגמול לו חסדים טובים, לפתוח לו שערי חסד ורחמים. שיזכה להתענג על ה', ליהנות מזיו שכינתו, לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו, וילווה אליו השלום ועל משכבו יבוא שלום ונשמתו תהיה צרורה בצרור החיים ויעמוד לגורלו לקץ הימין, נפשו בטוב תלין וזרעו יירש ארץ. אכ"ר.

חוב קדוש עלי, להודות ולהכיר טובה מרובה לבאר ששתיתי ממנה מים חיים, ישיבת **"שערי תשובה וחיים"** בראשות מורנו ראש הישיבה הרה"ג ר' **משה יפרח** שליט"א. וכן ראש הכולל הרה"ג ר' **שלום יפרח** שליט"א, מחבר הספרים **"מנחת שלום"** על הש"ס, שזכיתי ללמוד ולשמע מהם רבות בתורה, מוסר ועצה. יה"ר שהקב"ה יזכה אותם להמשיך להעמיד תלמידים ולהרביץ תורה, ללמוד וללמד מתוך בריאות איתנה ונהורא מעליא. אכ"ר.

כאן המקום להודות לכל מי שסייע, תמך ועזר ע"מ שספר זה יצא לאור עולם: לקב"ה בורא העולם על כל החסדים, הנסים והטובות שעשה ועושה עמדי, לרבנים הגאונים ר' **יהודה מקסימוב** שליט"א ור' **נסים דיין** שליט"א על העצות המועילות. לכל התורמים, ולכל הידידים היקרים שעזרו בהגהת הספר. תודה מיוחדת לידידי הרב **יעקב יהודה** הי"ו והרב **אוריאל בטט** הי"ו על שהקדישו מזמנם, עברו על הספר, הגיהו באופן מקצועי והעירו הערות מחוכמות. וכן לכל ידידי אברכי הכולל על העידוד, היעוץ, ההארות, וההערות החשובות. יה"ר שיזכו לשפע של ברכה והצלחה ושהקב"ה ימלא כל משאלות לבם לטובה.

ברכות שמים מעל לאמי מורתני, **שרה יעקב** תחי', על כל העזרה, התמיכה והחסדים הרבים שעשתה ועושה עמדי, ה' ימלא

כל משאלות לבה לטובה ושתזכה לאריכות ימים בטוב ובנעימים, שתרווה רוב נחת מילדיה ויוצאי חלציה ותחזה באור פני מלך המשיח שיבוא בקרוב, אמן.

ובזאת אבוא לברך בברכה מיוחדת ממקור הברכות את חמי היקר, איש החסד, ר' **שאול רוקח** הי"ו על כל העזרה והתמיכה, ועל התרומה הנכבדה להוצאת ספר זה. ה' ית' יברכהו וישמרהו מכל דבר רע, ויזכה לשפע של ברכה והצלחה ברוחניות ובגשמיות, וירווה נחת מכל יוצאי חלציו מתוך בריאות איתנה.

ולסיום, את ברכתי ותודתי אני חייב לנוות ביתי, אשת חיל עטרת בעלה, רעייתי הצנועה והנאוה **שרה** תחי', אשר עושה לילות כימים, בעול הפרנסה ובמלאכת הבית, כדי שאוכל לישב באהלה של תורה, ללמוד וללמד. ה' ימלא כל משאלות לבה לטובה וזכות התורה תעמוד לה שתזכה לשפע של ברכה והצלחה ובריאות איתנה ושזוכה לגדל כל בנינו לתורה ולמצוות, ליראת שמים, לחופה ולמעשים טובים, מתוך נחת ושמחה.

ואחתום בתפילה מעומקא דליבא לריבון העולמים: יהי"ר שלא תצא תקלה מתחת ידי, שאזכה לכוון לאמיתה של תורה ויהיו כל מעשינו לשם שמים, וכשם שזכיתי להוציא לאור עולם בס"ד את הספרים "שערי נחמה" (לבתי אבליים), "שער האמונה", "באר יעקב" (עה"ת ומועדים, ש"ס, דרשות), "מעשי אבות" (על אבות האומה וחומש בראשית), "סימן לבנים" (על סיפור יציאת מצרים וחומש שמות), "עושה שלום" (פרקי הדרכה לנישואין מוצלחים ושלוש בית), "עבודה שבלב" (על חומש ויקרא), "מעגל החיים" (דרשות) וספרי זה "**מעגל השנה**", כן אזכה להוציא ספרים נוספים בע"ה, להגדיל תורה ולהאדירה, אכ"ר.

הצב"י **יעקב** בן יצחק **יעקב** ס"ט

אמנם השנה מתחילה בראש חודש תשרי שהוא יום ראש השנה, אבל בחרתי לפתוח את ספרי זה דווקא בחודש אלול שהוא בסוף השנה, משום שלא ניתן לבוא לראש השנה בלי ההכנה של חודש אלול.

מהות החודש

לפי שאלול הוא החודש האחרון בחודשי השנה, והוא לפני ראש השנה שהוא יום הדין לכל באי עולם, לפיכך הוא נקבע לתשובה, ומרבים בו באמירת סליחות ותחנונים לפני ה' יתברך.

ימים אלו הם ימי רצון עוד מזמן יציאת מצרים. כאשר עם ישראל חטאו בעגל ונשתברו הלוחות, עלה משה רבינו ע"ה שוב אל הר סיני כדי להתפלל ולבקש מהקב"ה רחמים וסליחה על חטא העגל. הקב"ה התרצה ואמר לו: "פֶּסֶל לָךְ שָׁנִי לַחַת אֲבָנִים פְּרָאשְׁנִים וְכַתְבֹּתַי עַל הַלְּחֹת אֶת הַדְּבָרִים אֲשֶׁר הָיוּ עַל הַלְּחֹת הַפְּרָאשְׁנִים אֲשֶׁר שִׁפְרַתְּ וְהָיָה נִכּוֹן לַבִּקֹּר וְעֲלִיתָ בַּבִּקֹּר אֶל הַר סִינִי וְנִצַּבְתָּ לִּי שָׁם עַל רֹאשׁ הַהָר" (שמות לד, א-ב).

ומיד אח"כ כתוב: "וַיִּפְסֹל שָׁנִי לַחַת אֲבָנִים פְּרָאשְׁנִים וַיִּשְׁכֵּם מֹשֶׁה בַּבִּקֹּר וַיַּעַל אֶל הַר סִינִי פֶּאֶשֶׁר צִנְהָ ה' אֹתוֹ". ואמרו במדרש (פסיקתא זוטרותא): מעשה זה היה **בראש חודש אלול**, כי בשבעה עשר בתמוז נשתברו הלוחות, וארבעים יום התנפל משה רבינו בתפלה על מחילת מעשה העגל, וארבעים יום עשה בקבלת לוחות האחרונות, מצינו שביום הכפורים ניתנו לוחות האחרונות, וקבעו הקב"ה יום מחילה וסליחה בכל שנה ושנה, לפיכך נהגו לתקוע בשופר בראש חודש אלול, על שם התחלת לוחות האחרונות. "וַיְהִי שָׁם עִם ה' אֲרִבְעָעִים יוֹם וְאֲרִבְעָעִים לַיְלָה לָחֵם לֹא אָכַל וַיִּמָּוֶה לֹא שָׁתָה" (שמות לד, כח), ואמרו שם במדרש שאלו הם ארבעים הימים שבין ראש חודש אלול עד ליום הכיפורים שאז ירד מההר עם הלוחות החדשים, והיה זה ליום מחילה וסליחה וכפרה.

מאז נקבעו ארבעים ימים אלו לימי רצון לדורות לתשובה ולכפרה על החטאים והעוונות, ואע"פ שהתשובה טובה, רצויה ומקובלת בכל עת, ימים אלו מוכנים ומסוגלים יותר לקבלת התשובה, משום שזמן זה מסוגל לתשובה ומתעוררים הרחמים למעלה, ויד ה' פשוטה לקבל שבים.

על חודש זה, המסוגל ביותר לתשובה, דרשו חז"ל את הפסוק "דַּרְשׁוּ ה' בְּהַמְצָאוֹ קְרָאָהוּ בְּהִיוֹתוֹ קְרֹב" (ישעיה נה, ו).

אלול של פעם

מספרים שכאשר רבי ישראל סלנטר זצ"ל היה שומע בשבת מברכין שמכריזים על חודש אלול הוא היה מתעלף. מראש חודש אלול ועד אחרי יום הכיפורים הוא היה שרוי בחרדה נוראה מפני אימת יום הדין. שאל אותו פעם אחד מתלמידיו: על מה ולמה הרב כל כך חרד, וכי אלול הוא דוב או אריה? השיב לו רבי ישראל: וכי טובים אנו מדוד המלך ע"ה שהעיד על עצמו: "גַּם אֶת הָאָרֶץ גַּם הַדֹּב הִכָּה עֲבָדָךְ" (ש"א יז, לו), ואף על פי כן בהתקרב הימים הנוראים היה אומר: "סִמַּר מִפְּחָדְךָ בְּשָׂרִי וּמִמְשֹׁפְטֶיךָ יִרְאֵתִי" (תהלים קיט, קכ).

סיפר הגר"ש וולבה זצ"ל שפעם בימי אלול עבר בעיר מיר וראה שני נערים גלויי ראש רבים ומכים זה את זה, לפתע עברה במקום אשה זקנה וצעקה אליהם: "אלול!", ואז שניהם נסו על נפשם כאילו שצעקו להם שהמטרה מגיעה, כך היתה פעם האוירה של אלול לקראת יום הדין.

ומדוע בימינו אין אנו מרגישים כך באלול? מדוע איננו רועדים וחרדים מאימת הדין? ובכלל מדוע תמיד רק הצדיקים שלכאורה אין להם ממה לירא ולפחד ביום הדין, דווקא הם מפחדים ויראים, ואילו הרשעים שמלאים עבירות דווקא הם שלווים ושאננים ואינם דואגים?

התשובה לכך שהכל תלוי במחיצה!

כאשר אדם פוגש אריה משוחרר באמצע הרחוב, הרי הוא מיד מתמלא בפחד ובחרדה נוראה, אין לו הרבה מה לעשות, אולי הוא

יספיק להתוודות. ומאידיך כאשר אדם הולך לגן החיות הוא משלם דמי כניסה כדי לפגוש את האריה החשוב, והוא כולו מלא שמחה והנאה לראות את מלך החיות, ואין הוא מפחד כלל. מה ההבדל?

התשובה לכך היא שאדם מפחד בראותו אריה משוחרר ברחובה של עיר משום שאין שום מחיצה בינו לבין האריה, אבל בגן החיות אין האדם מפחד מהאריה, בגלל שהוא נמצא בתוך הכלוב וסורגי הכלוב מהווים מחיצה בינו לבין האריה.

כלומר, כאשר אין מחיצה אדם מפחד, כאשר יש מחיצה אין אדם מפחד. לכן הצדיקים מרגישים פחד נורא בתקופה זו של ימי התשובה, בגלל שאין מחיצה בינם לבין בוראם. ואילו האנשים הפשוטים אינם חשים בפחד כלל ועיקר אף בימים הנוראים, משום שקיימת מחיצה בינם לבין בוראם בגלל עוונותיהם שנאמר: "כִּי אִם עֲוֹנֹתֵיכֶם הִיוּ מִבְּדָלִים בֵּינְכֶם לְבֵין אֱלֹהֵיכֶם" (ישעיה נט, ב).

(עפ"י להתעדן באהבתך)

איך חוזרים בתשובה

"לחזור בתשובה" - זה נשמע לפעמים מופשט מדי, רחוק מדי... כיצד באמת חוזרים בתשובה - למעשה ולא רק בתאוריה?

אומרת התורה לגבי מצות התשובה "כִּי הַמִּצְוָה הַזֹּאת אֲשֶׁר אֶנְכִי מְצַוְךָ הַיּוֹם, לֹא נִפְלֵאת הִיא מִמֶּךָ, וְלֹא רְחֹקָה הִיא. לֹא בַשָּׁמַיִם הִיא... וְלֹא מֵעֵבֶר לַיָּם הִיא... כִּי קְרוֹב אֵלֶיךָ הַדָּבָר מְאֹד, בְּפִיךָ וּבְלִבְךָ לַעֲשׂוֹתוֹ" (דברים ל יא-יד).

התשובה נעשית בשלושה מישורים: במחשבה, בדיבור ובמעשה.

במחשבה - על האדם למצוא לעצמו זמן שקט, לשבת עם עצמו ולערוך "חשבון נפש": מה הקב"ה רוצה ממני עכשיו? מה אני יכול לתקן? כיצד יכול אני להתקדם? כמובן שאין די בהגדרות כלליות כמו: מעכשיו אשתדל לתקן את מעשי ולהיות צדיק. לא אדבר לשון הרע, לא אבטל רגע אחד מלימוד תורה, לא אצער אף אחד וכו' וכו'. החלטות שכאלה אינן כנות ואמיתיות, וכמובן שלא תצמח מהן שום תועלת או קידום.

על האדם להתבונן היטב בעצמו ולבנות לעצמו "תכנית עבודה" רוחנית לפי יכולותיו ומצבו. לקחת נקודות מסוימות לשיפור, עם שאיפה להתקדם הלאה. כותב האור לציון: "יש באדם כח מחשבה, שיכול לחשוב על כל פרט ופרט, ואם לא ניצל את כח המחשבה לטובה הרי חלילה נחשב כבהמה שעושה את מעשיה ללא מחשבה". ולעומת זאת, כשאנו מתרגלים להפעיל את כח המחשבה, אזי כוחות המחשבה מתפתחים אצלנו בצורה לא רגילה. וכך אומרים חכמי המוסר: השכל הוא כמו סכין: כל זמן שמזניחים אותו הוא מחליד ומתעפש, והאדם צריך לחדדו במחשבות ישרות. וכבר הפליגו בספרים הקדושים על הצורך והתועלת שיש בעריכת חשבון הנפש שהאדם עושה לעצמו.

בדיבור - על האדם להתוודות בפיו על מעשיו. הווידוי הוא מצוה מן התורה, וחלק הכרחי מן התשובה. כאשר הדברים נאמרים בפה, יש להם השפעה רבה יותר על נפשו של האדם, ועל יכולתו להתגבר על יצרו בעתיד. אין די בווידוי הכללי שאומרים בתפילה. אלא בנוסף לכך על כל אדם להתוודות על חטאיו הפרטיים (עניין הווידוי מובא בהרחבה בעמודים 182, 191).

ואומר הזוהר הקדוש: "אדם צריך שלא ישים עצמו רשע... וכשהתוודה על חטאיו אז הוא חסיד, כי בא לקבל תשובה, ומוציא עצמו מצד הרע. ואל תאמר שהקב"ה אינו מקבל אותו עד שיפרט את כל חטאיו מיום שבא לעולם, כי באמת אינו צריך לפרש, כי אם רק החטאים שזוכר, וכל החטאים האחרים נמשכים אחריהם".

במעשה - היינו ההתמודדות המעשית עם ההחלטות והקבלות. כמובן שיתכנו נפילות ומעידות, אך "שבע יפול צדיק - וקם". הנפילה היא חלק מן הנסיון, ועלינו לאזור כוח ולהמשיך להתקדם הלאה. פתחו לי פתח כחודו של מחט, ואני אפתח לכם פתח כפתחו של אולם! (הימים הנוראים בהלכה ובאגדה)

בדק בית

בימים אלו עלינו לעשות חשבון נפש ובדק בית יסודי. אחת הדרכים הטובות והמבטיחות לעשות זאת, היא להתחבר לספר מוסר, לעיין בו, להתחזק ולצעוד בעקבות הנחיותיו.

הלימוד בספרי ההתעוררות מועיל ביותר, כי הם מסייעים לנו לבצע את המעקב אחר הטעון שיפור, למצוא את המקומות בהם נוכל להיטיב את מעשינו, וגם מעניקים לנו עצות מעשיות לעשות זאת.

בימים אלו נעשה 'סקירה כללית', נבדוק מה טעון שיפור, היכן טעון חיזוק. נחפש את המקומות הללו ונפעל לשפרם, כדי לכבס את לבבנו ולנקות את עצמנו, למען נגיע לרגעי המלכת המלך נקיים וזכים, מצוחצחים ורעננים, כי 'רצוננו לראות את מלכנו!'

את כל הונו ואונו, השקיע ר' יצחק, תושב מודיעין עילית, במפעל הבקבוקים הענק שהקים בצרפת. הוא השקיע כסף רב, שכר את טובי המומחים להקמת מפעלים, כשבחזונו הקמת מפעל הבקבוקים מהמשוכללים ביותר באירופה. המכונות המשוכללות עבדו במרץ 24 שעות ביממה, ייצרו כ- 800 בקבוקים מדי שעה, וכל זאת על בסיס תפעול אלקטרוני בלבד, משוכלל ומתקדם במיוחד.

אך ר' יצחק לא הסתפק בכך, וחיפש כל דרך להגדיל עוד את כושר הייצור של המפעל. בהשקעה אדירה של כסף, הבאת מהנדסים מהמזרח הרחוק ושיפור ושכלול כל המכונות במפעל, הצליח ר' יצחק יותר מלשלוש את קצב הייצור, מכ- 800 בקבוקים לשעה לכ- 3,000 בקבוקים לשעה. עתה היה ר' יצחק מרוצה: המפעל עובד בתפוקה מלאה, ההשקעה מניבה פירות. המפעל עומד בחזית הטכנולוגיה העילית, וקצב הייצור בו משיבוע רצון, וגם ריווחי במיוחד.

כמה שנים חלפו, ולפתע הבחין ר' יצחק כי החלה ירידה ברמת הייצור. לפרקים היו המכונות המשוכללות מייצרות רק 2,900 בקבוקים, לפעמים אפילו פחות. המעב לא נראה מבשר טוב, קצב הייצור הלך וירד, ור' יצחק הזעיק את טובי המהנדסים והטכנאים, לפשפש בקרבי

מכונות הענק ולמצוא את הסיבות לירידה בקצב הייצור. אלו יוצאים ואלו באים, הכרטיס האלקטרוני הוחלף, גם המשאבה. המנוע תוקן, המדחס שוכלל, הסרט הנע נבדק לעומק. אולם כל אלו לא הצליחו לעצור את הירידה בקצב הייצור ולא הצליחו להשיב את המפעל לתפוקה המלאה כמקדם. בכל יום שחלף הביט ר' יצחק בעיניים כלות בקצב הייצור ההולך ופוחת, עד שעמד כבר על פחות מ- 2,000 בקבוקים לשעה, אך אין לאל ידו להושיע.

ביום מן הימים, הגיע אחד מידידיו, גם הוא תושב מודיעין עילית, לביקור בצרפת. הלה הוזמן לביקור במפעל של ר' יצחק, והגיע בדיוק כשיצא מהמפעל עוד מומחה עולמי, שגבה את שכרו היקר, אך פכר ידיו בייאוש. האורח הבחין בפניו המאוכזבות של ר' יצחק, שסיפר לו בקצרה את הסיפור המוזר: המפעל ייצר בקבוקים בקצב אדיר, ולפתע חלה ירידה. איש אינו מבין מדוע ולמה, כל המומחים אינם יודעים את הפיתרון לתעלומה, וקצב הייצור ממשיך ויורד.

'אולי אני אכנס לנבכי המכונה כדי להבין מה הבעיה?', התנדב האורח. ור' יצחק גיחך לעומתו: 'מה אתה מבין בבקבוקים, במפעלים, בהנדסה מתקדמת, בטכנולוגיה עילית? טובי המומחים היו פה, איש לא פתר את הבעיה. מה יש לך להועיל?', אך דווקא התשובה הזו היא שיצרה לאורח אתגר. 'מה יש לך להפסיד?', ניסה לדבר על לבו של ר' יצחק, 'תן לאורח לרגע למצוא כל פגע. אולי אני אצליח להבין מה קורה פה?', ר' יצחק השיב בשלילה: 'אני אוהב אותך ידידי, וגם מכבד את דעתך, עד נושא שאתה מבין בו פחות מכלום. עזוב, זה לא בשבילך...'. אך האורח לא הרפה, והוסיף להתווכח, עד שר' יצחק נכנע לנוכח עקשנותו, והשביח עבורו את המכונה כליל.

האורח נכנס, שהה בפנים דקה או שתיים, ולפתע ביצע ראשו החוצה. 'תן לי בבקשה מברג', ביקש מר' יצחק, שכמעט התפוצץ מצחוק. 'תגיד לי, אתה רציני?! היו פה טובי המקצוענים, גלאי התקלות המתקדמים, בעולם, ואתה רוצה מברג?! וכי זה מה שיושיע את המפעל שלי?!',

התחנן האורח לקבל מברג, ור' יצחק נכנע לבסוף, רק כדי שחברו יפסיק להתנחל לו בתוך המכונה, ויאפשר למפעל לשוב ולייצר... האורח נבלע בטבור המכונה עם המברג, כשר' יצחק ממתין שכבר יתייאש ויציא... דקה ועוד דקה חולפת, ולאחר כעשרים דקות יצא האורח מצדה השני של מכונת הענק, פניו מחויכות וידיו שחורות כפחם. 'תפעיל את המכונה, יצחק. תפעיל. נראה לי שהכל בסדר עכשיו...'

ר' יצחק חשב כי חברו מהתל בו. היעלה על הדעת שעכשיו הכל בסדר? בזכות מה? בזכות חבר שלא מבין דבר ומברג קטן? הוא שב והפעיל את המכונה, והמתין שעה, בדיוק. בסיומה הופתע לגלות: המכונה ייצרה 3,022 בקבוקים, תוך שעה! בדיוק קצב הייצור המבוקש, זה שהוא עמל לחזור אליו כבר כמה חודשים! 'זה לא יכול להיות', גמגם ר' יצחק חליפות והחל להתנצל על הזלזול בדעת רעהו, 'זה פשוט לא יתכן... נבדוק עוד שעה מה קורה...', אך אחרי שעה, שב המספר וחזר על עצמו. יותר מ- 3,000 בקבוקים, תוך שעה! קצב הייצור החלומי חזר לאיתנו, מי היה מאמין! ר' יצחק התהלך במפעל כחולם, לא מאמין למראה עיניו. הוא ספר שוב ושוב את הבקבוקים, ולא האמין.

על אתר ניגש לחברו הטוב, טפח על כתפו בידידות והודה לו בחום. 'תספר לי, אתה חייב. מה היה שם? מה תיקנת? מה עשית? מה גילית שלא גילו טובי הטכנאים? מה תיקנת שלא הצליחו לתקן גדולי המומחים?' חייך האורח חיוך מסתורי, והשיב תשובה גאונית בפשטותה: 'שמע, כשסיפרת לי את הסיפור המלא, חשבתי לעצמי מה יכולה להיות הסיבה? את התשובות החכמות של הטכנאים אינני יכול לדעת, אלו כבר בדקו את המנועים, הכרטיסים האלקטרוניים, המשאבות וכל היתר... אמרתי לעצמי שהבעיה טמונה במקום אחר, אולי הכי פשוט ושגרת... כשנכנסתי לקרבי המכונה, לא חיפשתי משהו מסוים, אלא פשוט הבטתי סביבי לראות אם הכל תקין, אולי קרה משהו בשנים החולפות. ראיתי שחלק מהברגים התרופפו, הרעידות הרבות של המכונה שיחררו את הידוקם החזק, והסקתי שכנראה

המכונה הולכת ורועדת יותר כל העת, ובעקבות זאת הברגים מוסיפים להתרופף, והתוצאה הבלתי נמנעת היא שהמכונה מייצרת פחות...

ביקשתי מברג, ועברתי בורג אחר בורג, לכל אורך, גובה ורוחב המכונה. חיזקתי אותם אחד אחד, בחריצות, בעקביות. לא ויתרתי לאף בורג, גבוה או רחוק – הגעתי אליו, סובבתי אותו, הידקתי אותו כמקדם. ואת התוצאה רואות עיניך'.

ר' יצחק לחץ את ידו, והודה לו בחום. בשבוע שאחרי גם שלח לו מתנה ענקית, הן הוא שהיה לימינו להושיעו, ופעולתו היא שהצילה את תפוקת הייצור במפעל...

מעשה זה אינו משל אלא סיפור אמיתי, אך המסר שבו מאיר כברק: בימים אלו, כל יהודי מבקש להתחזק. אך לא פעם, המחשבה שאנו נדרשים לעשות מהפכות אדירות מאיטה את צעדינו, החשיבה כי עלינו להיכנס לנבכי עניינים מורכבים ולטפל בהם משורשם - גורמת לנו להירתע, לחשוב שזה לא שייך אלינו.

אך האמת היא, שלא צריך לעשות מהפכות גדולות, אלא פשוט לחזק את הברגים, לחזק את בדקי הנפש... לעבור נושא אחר נושא, ולראות מה ניתן להוסיף בו, כיצד ניתן לחזקו, איך מהדקים את ברגיו?

כך אומר המדרש על השב בתשובה: 'אם היה רגיל לשנות פרק אחד - ישנה שני פרקים, אם היה לומד דף אחד - ילמד שני דפים'. לא צריך להלך בגדולות, לא צריך לחפש מהפכות. צריך רק לחפש את הפעולות הפשוטות, היומיומיות, ולבדוק כיצד ניתן לחזקן ולשפרן.

עכשיו הזמן לבחון, להתעמק. לראות מה התרופף, מה טעון חיזוק. עכשיו זו ההזדמנות השנתית לחזק את קיום רצון ה' בכל נימי נפשנו, להשיב את המפעל הרוחני שלנו לקצב הייצור המלא, להגיע לראש השנה כשהכלים הרוחניים שלנו מתפקדים כנדרש. הבה נתחזק לבחון את מעשינו ודרכינו, ונזכה להיכנס לשנה החדשה זכים ונקיים, לעשות רצון הבורא תמיד! (הרב קובלסקי)

כיצד מתחזקים באלול

בדרך כלל מצוי שאדם רואה דבר מפליא, שומע איזו הנהגה או סיפור ואז הוא מתלהב ומיד חפץ להתעלות. אבל טמונה פה נקודה עקרונית שאם יפעל מיד בלא שיקול דעת, לפי רגשותיו ולא לפי שכלו, יצא שכרו בהפסדו. משום שכשם שהתעלות שלו באה בין רגע, כך היא תתמוגג מהר כלא היתה.

אלא שצריכים להתקדם בהדרגה, לא לקפוץ בבת אחת גבוה מדי, ולא לעשות שינוי חד שיגרום למצב גרוע יותר מבתחילה.

אפשר לומר שזה רמוז במאמר חז"ל, שהקב"ה אומר לנו: "פתחו לי פתח כחודו של מחט, ואפתח לכם כפתחו של אולם" - הקב"ה לא דורש מאתנו שנהיה תלמידי חכמים גדולים וצדיקים בבת אחת, אלא שנעשה צעד אחד קטן ועוד צעד קטן אחד אבל בצורה עקבית, ושינוי כזה אף שהוא קטן הנו משמעותי בתנאי שעומדים בו ועמו מתעלים עד שהקב"ה פותח "פתח כפתחו של אולם", שהרי "הבא ליטהר מסייעין אותו" (יומא לח:).

אך יתרה מזו, עיקרון זה אפשר ללמוד מהיצר הרע בעצמו, וכמו שביקש דוד המלך ע"ה "מֵאֵיבֵי תַחֲפֹמְנֵי" (תהלים קיט, צח), והרי אין לאדם אויב גדול יותר מהיצר הרע. ואחת מתחבולותיו הגדולות היא דרך זו, להחליש את האדם בצעדים קטנים שבלתי נראים וכמעט לא מורגשים.

לדוגמא - יצר הרע לא יאמר לשומרי תורה ומצוות להדליק אש בשבת, שהרי אף לא אחד ישמע לו. אלא מתחיל בדבר קטן כגון להקל בפזיזות ובלא מחשבה באיסור מוקצה, או דבר שאדם מסתפק אם הוא מוקצה. ולאט לאט כאשר אדם דש בעבירה נעשית לו כהיתר (גמרא יומא פז:), ואח"כ עובר על איסורים חמורים יותר, ועד שרואים אותו לאחר זמן ולא מאמינים שזהו אותו אדם. וכמו שאמרו בגמרא (שבת קה:): "כך אומנתו של יצה"ר היום אומר לו עשה כך ולמחר אומר לו עשה כך, עד שאומר לו עבוד ע"ז, והולך ועובד".

נמצא שבאלול, אין לנו לחפש קבלות גדולות (שמחזיקות מעמד עד להבדלה של מוצאי יום כיפור), אלא יש להתחזק בדבר קטן, אך להתמיד בו ומזה

תהיה לנו התעלות עוד ועוד. ואל יאמר האדם, הרי מה קושי יש בקבלה קטנה, וכי זו זכות שתספיק בפני יום הדין הגדול והנורא? אלא ידע, שעצם כך שקיבל על עצמו מחוייבות, זהו כבר קושי ונסיון. כעין הנאמר גדול המצווה ועושה ממי שאינו מצווה ועושה (קידושין לא). ופירשו התוספות משום שמי שחייב בדבר, תמיד דואג ומצטער פן יעבור על הדבר. לכן אפילו קבלה קטנה יכולה להיות סגור גדול.

ועוד כתב הגה"צ רבי שלמה וולבה זצק"ל בספרו "עלי שור", שהיות ויש לאדם בכוחות נפשו את יצר המרידה, כדאי שלא יקח על עצמו דבר גדול כי אז יקשה עליו מאוד לקיימו, אלא יקבל עליו דבר קטן שפחות יתנגד יצרו לביצועו, ועל ידי שיתמיד בו יגיע רחוק.

ובענין כח הקבלה, סיפר הגר"י קולדצקי שליט"א, על בחור אחד אשר לא שמר תורה ומצוות, שכאשר נפטר אביו, הציעו לו להתחזק בדבר אחד לעילוי נשמתו, אך הוא לא רצה.

חשב הרב והציע לו משהו קטן: "כל פעם שתיכנס בשבת לבית הכסא, המנע מלהדליק את האור, ובכך תפחית את מספר חילולי השבת". ענה לו אותו בחור: "כבוד הרב, זו בעיה משום שעולה הרבה כסף להשאיר את האור דולק כל השבת". השיב הרב: "מה תעשה אם אתה הולך בדרך ונהיה צמא מאד, האם לא תעצור ותקנה פחית קולה בכמה שקלים?"

ענה הלה: "וודאי שאקנה".

המשיך הרב: "אבא שלך עכשיו נשרף בשמים למעלה, לא שווה שתשקיע עבורו כמה שקלים בחיזוק במצנת שבת כדי שיתרענן?!", מיד הסכים הבחור, והיום מכח מעשה זה הוא כבר שומר שבת כהלכתה.

כך דרכו של יצר הטוב - היום אומר עשה טוב, ומחר עשה עוד מעשה טוב, עד שלבסוף מקפיד ומקיים את כל התורה כולה. (מיד מלכים)

במה עלינו להתחזק באלול?

המגיד מדובנא עונה על שאלה זו כדרכו במשל:

מעשה במלך אחד שהיה שרוי במרה שחורה עצוב ומדופרס. פעם אחת יצא לסייר ברחובות ממלכתו, לראות את שלום העם, ואת אשר נעשה שם.

לפתע שומע המלך, קולות צלילים עדינים, שובי לב, של חליל. המלך שהתפעל מאוד מהמנגינות העריבות, הלך אחרי קול הניגון לראות מי הוא זה ואיזה הוא המפליא לנגן בחליל, והנה מגלות עיניו נער צעיר יושב ומנגן להנאתו בחליל.

ניגש אליו המלך, והודיע לו שהמנגינות מאוד נעמו לחיכו, וגורמות לו אושר, לפיכך מהיום והלאה הוא יהיה המנגן בבית המלך, ושכרו ישולם לו מאוצר המלך בעין יפה.

שמח הנער מאוד לשמע הבשורה, והודה למלך בקידה. ואכן מאותו היום, היה הנער משמח את המלך במנגינותיו, והמלך היה מחבבו מאוד.

אך אליה וקוץ בה, כי נער זה היה מיודד לחברת נערים פושעים, ריקים ופוחזים, אשר יום אחד ביצעו מעשה שוד בבנק, והמשטרה שעלתה על עקבותיהם, ביקשה להכניס את הנער החלילן, לתקופה ממושכת של מאסר. מששמע זאת המלך, התערב בנושא, וביקש שימחלו לו, למען כבוד המלך, שהרי הוא צריך חלילן מוכשר כמותו כדי שלא להיות בדכאון.

וכך היה הדבר חוזר על עצמו, הנער הולך ומבצע פשעים פליליים, ותמיד המלך היה מגן עליו, שלא יפגעו בו לרעה.

יום אחד נקלע הנער לתגרה אלימה, ותוך כדי מאבק נקטעו לו שלוש אצבעות ובכך נמנע ממנו יותר מלהמשיך לנגן אצל המלך.

כששמע זאת המלך, קצף מאוד על הנער, קרא מיד לשר המשטרה, ופקד עליו להטיל על הנער את כל החשבון מהעבר הפלילי שהצטבר לו במשך הזמן, ולא לוותר על שום דבר!

נדהם הנער לשמע הדברים, ופנה אל המלך בתחנונים: "אדוני המלך! הרי עד עכשיו אתה בעצמך היית מגן עלי, ועושה הכל למעני, למרות שעשיתי פשעים חמורים, ואילו כעת, למרות שבסך הכל 'הלכתי מכות', ויצאתי נכה וחבול, אתה בעצמך מוסר אותי לידי המשטרה?"

ענה לו המלך: "טיפש! הלא תבין שכל העבירות שעשית, מצד החוק היית צריך לקבל את העונש באופן מידי, אך משום שהיה בך דבר טוב אחד, שהייתי נהנה מהמנגינות העריבות שלך, לכן חיפיתי עליך כל הזמן, והעלמתי עין מכל הפשעים שלך, כיון שסוף סוף היתה בך איזו תועלת! אולם כעת שנקטעו אצבעותיך, ולא אוכל יותר ליהנות ממך, א"כ שוב אין אתה אלא ככל שאר אנשי המדינה, שחייב להיענש על כל עבירות החוק ללא כל פשרות!"

אומר המגיד מדובנא, שזה המשל של ימי אלול, כולנו מחפשים עצות לזכות בדין, אך יש לזכור שהעצה הטובה ביותר, היא להרבות בלימוד התורה. כאשר אדם לומד, שווה לקב"ה להחזיקו אף אם יש לו עוונות, וכמו שלמלך היה שווה להחזיק את החלילן העבריין, כך להקב"ה לימוד התורה שווה מעל הכל, ואם אדם לא לומד תורה ועושה עוונות אז לא שווה לקב"ה להחזיקו, כמו שאמרו חז"ל: "ויותר הקב"ה על שלוש עבירות החמורות ולא ויתר על ביטול תורה" (איכה רבה, ט, יא).

אמנם, יש להדגיש שאע"פ שלומד תורה, צריך לחזור בתשובה על כל עוונותיו, כי אין הקב"ה מוותר על שום עוון, ו"האומר אחטא ואשוב אין מספיקין בידו לעשות תשובה" (יומא פה:), אך מכל מקום הדבר הנכון ביותר להתחזק בו בימים אלו - הוא לימוד התורה.

מי צריך לשוב בתשובה?

התשובה היא למעשה יסוד פשוט, אך מובהק שבלעדיו היהודי אינו יכול! ונקדימו במעשה:

ראש ישיבת 'אור ישראל' הגה"צ רבי יעקב נימן זצ"ל ניגש בראש חודש אלול ליהודי, אחד מ'בעלי הבתים' של פתח תקוה, ואמר לו: "משה, יודע אתה שהיום ראש חודש אלול, עוד מעט מגיע ראש השנה הוא יום המשפט שבו כל בני אדם עוברים לפניו כבני מרון... הבה ונחזור בתשובה!"

היהודי הישיר מבט מול הגר"י וענה: "יסלח לי כבודו אך בימי חי כבר עברתי שישים ושלוש פעמים את חודש אלול, שישים ושלושה ימי ראש השנה, ושישים ושלושה ימי כיפור - ומעולם! מעולם לא היה לי על מה לחזור בתשובה! אני - אינני חוטא!!!"

חוץ מזה אני מוכן קומפלט לר"ה, כבר קניתי את כל סוגי התפוחים 'יהונתן' 'אלכסנדר' ו'סמט', והשנה הידרתי וקניתי ראש של כבש במקום דג... ר' יעקב הבין עם מי יש לו עסק... ולא חפץ לדבר על לבו של שוטה זה, כי ידע שלא יצליח עמו, אבל בהיכל הישיבה יכול הוא לזעוק... וכך עשה.

בשיעור הפתיחה עלה אל הבמה בישיבה, ומנהמת לבו זעק: "רבינו נסים גאון בוידויו מתוודה ואומר: 'רבונו של עולם, אם אעמוד לפרט את חטאיי יכלה הזמן והם לא יכלו'. רבינו נסים גאון - קודש הקדשים שאיננו יכולים להבין בקצה קצה השגתו במצוה קלה, והוא אומר שאם ירצה לפרט את חטאיו, יכלה הזמן והם לא יכלו! והוא, ה'בעל בית' הזה, שבקושי תורם שעה ביום לעולמו הרוחני, אומר בבטחון ששישים ושלוש שנה לא עשה שום חטא! והוא מתכון ברצינות, היתכון?", ר' יעקב ענה על כך תשובה פשוטה וברורה, אך נקדימה במעשה שסיפר הרב יחזקאל יונגרייז שליט"א.

לפני למעלה מעשרים שנה חופיעה בעיתון כתבה על מבצע שערכה עיריית תל אביב, בו מבקשת היא לפנות גרוטאות ישנות שנאספו בחצרות הבתים.

אחת החצרות היתה מרווחת במיוחד ושייכת לזקן מתושבי העיר, שעיסוקו היומיומי במשך עשרות שנים היה 'עבירת גרוטאות'... היהודי היה רוכב על תלת אופן במשך כל שעות היממה, נובר בכל פח אשפה מזדמן, מחטט בערימות פסולת, מחפש ומחפש עד שהיה מוצא את הגרוטאה החביבה עליו, מעלה אותה על עגלתו, ודוהר לחצרו על מנת לשמרה שם.

כך במשך שלושים שנות עמל ויגיעה, עבר בחצרו ערימת גרוטאות נכבדה, שהגיעה קרוב לגובה שלוש קומות בנין ברדיוס של שלוש מאות מטרים! לצורך פנוי החצר הזו נזקקה העיריה ליותר ממאה וחמשים משאיות אשפה!

בכתבה בעיתון סופר, שכאשר קיבל הקשיש את המכתב המודיע על הפינוי המיוחל, הכריז בפני כל און קשובה כי הוא לא יתן לגעת אפילו בפריט אחד, ולא ינשלו אותו מרכושו... בתחילה הוא אכן ניסה למנוע את הפינוי בעזרת בית משפט, אבל הפסיד במשפט. וכשבאו לפנות את השטח, הוא עצר את הפועלים בגופו ממש, כשרקע בידיו וברגליו, וניסה לחסום את כניסת המשאיות, עד שעצרה אותו העירייה בעזרת בית המשפט, כי לא יכלה לעמוד בפני התנגדותו העזה...

בסופו של דבר הוכתר המבצע בהצלחה, והחצר פונתה לחלוטין. היא שינתה את פניה לבלי היכר, שכן תחת האנדרלמוסיה ששררה במקום, שלחה העירייה פועלים של מחלקת הנטיעות, והם השקיעו רבות כדי להפוך את החצר לפינת חמד: מדשאה ירוקה רחבת ידיים החלה לצמוח, ולעידה פרחי נוי ועצים נאים. מערכת השקיה אוטומטית פעלה אחת ליומיים והפיחה בעמחיה רוח חיים, גם ספסלי ישיבה נוחים הותקנו בחצר לרווחת הקשיש, ולמקום היתה עדנה.

כעבור מספר חודשים החליט אחד מכתבי העיתון לחזור אל אותו זקן, ולבדוק מה מעשיו בתנאי החיים החדשים... הוא התקרב אל החצר ומה רואות עיניו? הקשיש יושב בגינתו הנהדרת, ומתענג על יופיה והדרה.

הוא ניגש אליו בעדינות, וביקש לשמוע ממנו איך הוא מרגיש היום במקום, והזקן עונה לו בחיוך רחב: "מה אומר לך... יש חיים לאחר המוות! אחרי שלושים שנה שמחתי לגלות שהשמש זורחת החל מחמש בבוקר ולא רק מהשעה עשר, עד היום הגרוטאות כיסו לי את אור השמש עד השעה עשר... ועוד יותר, במשך שלושים שנה סבלתי מקוצר נשימה, כי כמויות האבק כאן היו נוראות, נחשים ועכברושים היו אורחי הקבועים... ויתושים ופרעושים מילאו את ביתי לאלפיהם. עכשיו, כבר אינני סובל מקוצר נשימה, ונחשים ועכברים אינם עוד. האוויר הצח ממלא את הריאות, והבריאות שלי טובה יותר... בקיצור, ביום אחד הפכתי צעיר בשלושים שנה..."

המסקנה - מי שחי בתוך האשפה אינו מרגיש בצחנתה!

נשאל נא את עצמנו, איפה היה הזקן הזה שלושים שנה? הוא לא ראה שחצרו רוחשת עכברים ונחשים? הוא לא שם לב שביתו שורץ מעופפים? איך הוא לא הרגיש שהוא חי במזבלה ציבורית?

התשובה פשוטה ביותר: "מי שחי באשפה אינו מרגיש!". עומד איש תברואה מאחורי משאית מלאה בזבל, והוא נושם עמוק מלוא ריאותיו אשפה מצחינה, ובטוח שאין עוד אוויר צח שזזה.. כולו מתענג ואומר: "מי זקוק לבשמים מלאכותיים כשיש ריח טבעי של הבורא..."

את זאת זעק ר' יעקב ניימן בשיחתו וקרא: כשהיצר הרע חי עם האדם הוא לא אורח שלו - אלא הופך להיות הוא בעצמו! ולכן האדם לא חש כלל שיש עמו יצר הרע! הוא שקוע כל כולו ביצריו, כטובל בהררי זבל מצחין וכבר אינו מרגיש במחנק הנורא!

נתאר לעצמנו שתי נשים מסבות יחד באולם לסעודת חתונה. שתיהן לובשות בגדים הדורים והמראה שלהן נכבד ומושקע.

והנה חולף על פניהן המלצר ובידיו מגש מלא בתפודים אפויים טבולים ברוטב שומני כתום... ולפתע, מחליק המגש מידיה ותכולתו נתזת על בגדיהן... האחת מקנחת את הכתמים במפית, ואומרת 'לא נורא'... אבל השניה - חרב עליה עולמה!

למה? מה ההבדל ביניהן? הראשונה היא קרובת משפחה רחוקה ומלבושיה בהתאם - נאים אך לא מפוארים במיוחד, והכתם לא כל כך ניכר על הבד הכהה. ובכלל עוד מעט עוזבת היא את האולם ומי יראה וידע על כך... אבל השנייה היא הכלה! הכלה בכבודה ובעצמה! לבושה בשמלה לבנה צחה כשלג, וכל כתם שומני כתום הופך את השמלה למכוערת! והיא מרכז הארוע - הן יום כלולות הוא לה, הכל חגים סביבה, והמראה שלה כעת נורא ואיום!

הסביר רבי יעקב נימן ואמר: רבנו נסים גאון, הן נשמתו זכה וצחה ביותר! ונגיעה של היצר הרע בנפשו יוצרת אצלו כתם נורא, כי הוא מבין ויודע מהותה של נשמה נקיה, ורוחו מרגשת אף ברפיון קל הזועק עד לשמים, "יכלה הזמן והם לא יכלו".

אבל 'בעל בית' כאותו יהודי מפתח תקוה אינו מרגיש שיש לו על מה לחזור בתשובה... ולמה אינו מרגיש? כי כולו מלא כתמים, והחטאים אינם נכרים עליו כבר מרוב שרובו הם, וכבר נהפך הוא ונהיה לחטא בכבודו ובעצמו... (להתעדן באהבתך)

לא להתייאש

פעמים רבות מתעורר האדם לתשובה, וגומר בדעתו להתחיל להשתנות, אלא שאז מופיע בפניו היצר הרע בדמות של צדיק גמור, ומראה לו כל החטאים והעוונות שעשה מיום עמדו על דעתו. ובנוסף מראה לו את המצוות שקיים שהן כה מועטות ופגומות, עד שלא מותיר ברוחו קורטוב של רצון ואמון בעצמו, שהרי "רשע" כמותו אינו יכול לעשות תשובה ולשנות את מעשיו.

והאמת, שצריך האדם לשים אל לבו, כי זוהי אך ורק עצת היצר הרע, שרוצה להניאו לבל יעשה תשובה ויתקרב לאלוקיו. ודבריו הבל, 'כִּי אָדָם אֵין צְדִיק בְּאָרֶץ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה טוֹב וְלֹא יִחָטָא' (קהלת ז, כ), ואע"פ שחטא, הקב"ה אוהבו ומצפה לתשובתו. וכן רואים זאת בתפילת שמונה עשרה, שבשום ברכה לא חותמים במילת "הרוצה", מלבד הבקשה על התשובה, שחותמים בה: "ברוך אתה ה' הרוצה בתשובה" - כי הקב"ה רוצה בתשובתו של כל אחד ואחד, ואפילו המלך מנשה שחטא והחטיא את ישראל בעבירות החמורות ביותר,

הקב"ה קיבל את תשובתו, לכן אין לאדם להתייאש מן התשובה. אין יאוש בעולם כלל.

יצחק אבינו נולד לאברהם בגיל תשעים ותשע ולשרה שהיתה בת תשעים, לפני כן שרה היתה עקרה. הבה נחשוב, האם מישהו היה מאמין עוד שלאברהם יהיה בן בגיל כזה או ששרה בת התשעים שנה תלד?! הרי לפי השכל האנושי אי אפשר לצפות כלל להמשכיות מזוג כה מבוגר ובפרט שהיו שניהם עקרים, וגם לפי גלגל המזלות וחכמת האסטרוולוגיה הם לא היו אמורים להוליד. והנה דווקא מהם צמח עם ישראל! וזאת כדי ללמדנו, כי אצל היהודי המאמין בה' אין יאוש כלל, כיון שבכל מצב בורא עולם יכול לעזור לו לשנות הכל אפילו נגד המזל והגורל. ולכן אל יפול אדם ברוחו, ובפרט בחודש אלול, וגם אם רואה את עצמו מלא בחטאים ועוונות, יתחזק ויתאמץ ביותר לשוב בתשובה, וה' יתברך החפץ בתשובה, יקבלו ברחמים וברצון.

במדרש שוחר טוב (סה) נאמר: "שערי תשובה אינם ננעלים לעולם, שנאמר 'מבטח כל קצוי ארץ וים רחוקים', מה הים הזה אינו ננעל לעולם, וכל מי שהוא מבקש לרחוץ בו, רוחץ בו כל שעה שירצה, כך התשובה כל שעה שאדם רוצה לעשות תשובה הקב"ה מקבלו". כל אדם, אף הרשע ביותר, יכול לחזור בתשובה בכל שעה, והקב"ה יקבלו. (מיד מלכים)

מעשה במשפחה חרדית מארצות הברית שכל הבנים והבנות היו חרדים לדבר ה', שפקדה אותם צרה צרורה, האמא חלתה ונפטרה מן העולם. האב, אברהם בלומנטל, נשאר לבד עם בתו הצעירה מיכל, שהיתה היחידה שעדיין לא התחתנה, היא היתה קשורה מאוד לאמה וקיבלה את זה מאוד קשה, והיתה בדיכאון נוראי.

כשהיצר הרע רואה דבר כזה, מיד הוא מתעורר. הילדה החלה להתחבר לחברות מפוקפקות עד שנעשתה כאחת מהן, ואביה שהיה בעער גדול על אשתו וראה גם את התדרדרות בתו, היה צועק עליה וכועס מאוד, וכמובן שזה לא עזר אלא רק העצים את ההתדרדרות.

ביום הולדתה השמונה עשרה, אביה לקח אותה למסעדה, ואז היא הודיעה לו: "אבא, כעת אני כבר לא קטינה, אני ברשות עצמי ויכולה לעשות מה שאני רוצה, דע לך, מחר בבוקר אני נוסעת להודו!".

האב ההמום כעס מאוד ואמר לה: "מה יש בהודו חוץ מעבודה זרה וטומאה נוראה? איך את, בת של מלך מלכי המלכים הקב"ה, הולכת למקום כזה?! אם את נוסעת להודו את יותר לא הבת שלי!".

מיכל יצאה משם בזעם, עלתה למונית ונסעה. כאשר הגיע האב הביתה, בתו כבר לא היתה שם, היא לקחה את המזוודה שכבר היתה מוכנה, והשאירה לו מכתב: "אבא היקר, אני מודה לך על כל שמונה עשרה השנים שגידלת אותי ודאגת לי עד היום, אך אל תכעס עלי כי נסעתי להודו. ובאשר למה ששאלת מה יש לי לעשות שם, אז כדאי שתדע שאני כבר מזמן לא דתיה... מיכל".

נפשו של האב כאבה מאוד כשקרא את המכתב של בתו שנטשה את דרך התורה הקדושה. והלכה לרעות בשדות זרים, הוא חשב ללכת לישון מוקדם והשכם בבוקר ללכת אל שדה התעופה ולנסות לדבר על לבה. הוא הגיע לשדה התעופה בשעה חמש בבוקר אך שם התברר לו שהטיסה להודו כבר יצאה משם חצי שעה קודם.

מיכל הגיעה להודו והתחברה שם עם כל מיני כתות למיניהן והתרחקה מאוד מדרך אבותיה. כעבור חצי שנה פגשה מיכל חברה שגרה באותה שכונה שלה, ושמחה מאוד לפגוש מכרה בארץ זרה. היא שאלה אותה כמה שאלות וגם שאלה על אביה, מה שלומו ואיך הוא מרגיש...

החברה היתה המומה, ואמרה: "מה לא שמעת?!", מה הייתי אמורה לשמוע? "שאלה מיכל. אמרה לה החברה: "ער לי מאוד לומר לך, אבל אבא שלך נפטר לפני כמה חודשים, הוא חטף התקף לב ועלה בסערה השמימה".

מיכל פרצה בבכי נורא... כל הלילה לא הצליחה להרדם... היו לה הרהורי חרטה שהיא גרמה לאביה כל כך הרבה צער, וכנראה שהוא מת בגללה, היתה לה גם הרגשה נוראה על כך שהיא נפרדה ממנו בעזרה כל כך איומה. לפנות בוקר היא קמה מהמיטה שהיתה ספוגה בדמעות רותחות, ארזה את המזוודות, טסה ישירות לארץ ישראל ומשדה התעופה לקחה מונית ישר לכותל המערבי.

כשהגיעה לכותל הניחה את המזוודות בעד ופרצה בבכי סוער שנמשך שעה ארוכה. ניגשה אליה אשה צדיקה הביאה לה כוס מים, ואמרה: "למה את בוכה כל כך? אולי תספרי לי ואוכל לעזור לך?", בתחילה היא סירבה, אך לאחר שהיא ראתה שאין לה מה להפסיד סיפרה לה את הכל, והוסיפה שכנראה בגלל מה שהיא עשתה לאביה הוא נפטר מרוב צער והיא מרגישה שלעולם לא יכופר לה המעשה הזה.

אמרה לה האישה הצדיקה: "מי אמר לך שאביך נפטר בגללך, האם את יודעת כמה צרות היו לו חוץ ממך? תראי, את נמצאת כאן כעת בכותל המערבי, המקום שלא זזה ממנו השכינה מעולם, כאן שום תפילה אינה חוזרת ריקם, תבקשי מה' יתברך סליחה על הכל, תחזרי בתשובה וה' יסלח לך".

היא נתנה לה עט ודף, ומיכל כתבה בפתק שהיא מבקשת סליחה, והיא מהיום תעשה תשובה שלימה... היא ביקשה שם גם סליחה מאביה שאותו היא כל כך ציערה, ואמרה שהיא מאוד מתחרטת על כך, ומכיון שהיא פונה לה' יתברך אדון הכל וכל יכול, היא הוסיפה וביקשה סימן שאבא שלה מוחל לה על מה שהיא עשתה לו.

היא רצתה להניח את הפתק בין אבני הכותל באחד הסדקים, אך לא היה מקום, היא לקחה כסא ועמדה ממש סמוך למחיצה בין הגברים

לנשים והניחה שם את הפתק בתוך סדק שהיה קצת פנוי, כשהניחה את הפתק שלה, יצא משם פתק אחר ונפל לריצפה.

היא ירדה מהכיסא כדי להחזירו, אך ליבה אמר לה לקרוא את מה שכתוב בפתק הזה, היא פתחה את הפתק, קראה, והתעלפה... בתוך הפתק היה כתוב כך: "ריבונו של עולם, אנא ממך תסלח למיכל, בתי היקרה, על כל מה שהיא עושה, כנראה שאני הוא האשם בכך שלאחר שאשתי נפטרה לא התנהגתי כלפיה כראוי, אלא הרביתי בצעקות וגערות, וכמו שאני מוחל וסולח לה, גם אתה אבא שבשמים תסלח לה ותחזיר אותה בתשובה שלימה, על החתום אברהם בלומנטל".

היא התפללה לקבל סימן משמים שאבא שלה אכן מוחל לה, ותפילתה נענתה מיד בעזרה הטובה ביותר שיכולה להיות, היא חזרה בתשובה גמורה ועשתה נחת רוח לאביה שבשמים (תרתי משמע).

אֲנִי כְּדוּדֵי וְדוּדֵי לִי

הזמנה למשפט

אל כל איש ישראל!

הנך נקרא בזה להתייצב למשפט, אשר יערך בימים א' וב' בתשרי בשנה החדשה הבאה עלינו לטובה.

אתה מואשם באי שמירת חלק ניכר מסעיפי ארבעת חלקי השולחן ערוך, לדוגמא הננו מביאים כאן כמה מהתביעות העיקריות:

- א. ביטול תורה.
- ב. חטאי הלשון, כלשון הרע, ליצנות, שקר ועוד.
- ג. עניינים שבין אדם לחבירו, כהלבנת פנים, פגיעה בחבר ועוד.
- ד. זלזול בממונם של אחרים.

צפוי עיון מחודש בחלק שלך בעולם הבא, בין שאר העונשים האפשריים:

- א. עונש מיתה ח"ו.
- ב. מחלות ויסורים.
- ג. עוני, צער וגלות.

עליך להופיע לפני השופט באופן אישי, ללא כל יועצים ומלווים.

יצויין, כי חומר התביעה הוכן בדקדוק רב, לאחר מעקב ממושך אחרי מעשיך ביום ובלילה. ומכיון שאין לפקפק באמיתות העובדות, אין כלל מקום לויכוחים או להתנצחויות, אי לכך הנך נתבע על ידי מידת הדין להודות באשמה, כדי שלא להגדיל את חומרת האשמה.

לבקשת הסנגוריה [מידת הרחמים] ניתנה לך ארכה של שלושים יום, כדי לאפשר לך לעיין בגליון האישום ולהכין כתב הגנה. פסק הדין יינתן בו ביום, ובמידת הצורך תינתן לך ארכה נוספת של עשרה ימים.

הערה: מתוך התחשבות במעמדך המיוחד כנתין בתחום שיפוטו של שופט כל הארץ, מוענקת לך אפשרות יוצאת מן הכלל להביא לכך שינהגו עמך לפני משורת הדין. אם תענה על הדרישות תוכל להמתיק את דינך או לבטלו כליל, ואף להפנותו לטובתך! עליך לפנות בהקדם ללמוד הלכות תשובה ברמב"ם או לרבנו יונה גירונדי בספרו שערי תשובה לשם קבלת פרטים והנחיות.

בברכה ובהצלחה

על החתום - בית דין של מעלה

(מתוך ילקוט לקח טוב)

שביבים

● אמרו חז"ל: "תשובה, ותפילה וצדקה - מעבירין את רע הגזירה",
ושלושה דברים אלו רמוזים במילה "אלול". כיצד?

תשובה: "ומל ה' אלוֹקֶיךָ אֵת לִבְךָ וְאֵת לִבְב זֶרְעֶךָ" - בחודש זה יש סיוע מיוחד משמים לאדם שרוצה לשוב בתשובה להסיר מעליו את ערלת הלב.

תפילה: "אֲנִי לְדוּדֵי יְדוּדֵי לִי" - כנסת ישראל מתקרבת אל דודה שהוא הקב"ה, ואף הקב"ה פושט ידו לקבלה ולשמוע תחינתה.

צדקה: "ומשלוח מנות אִיש לְרֵעֵהוּ וּמִתְנּוֹת לְאֲבִיוֹנִים".

● אלול - "אֲנִי לְדוּדֵי יְדוּדֵי לִי", כלומר: אני - כל האנוכיות והעצמי שלי, הכל לכבוד ה' יתברך: הרצונות, ההרגלים, החשקים... הכל מופנה לעשות רצון ה'. גם אם כעת אני רוצה לדבר לשון הרע, או שאני רוצה לישון עוד ולאחר לתפילה וכדומה, הרי שאני משעבד את כל האני הזה לדודי שהוא בורא עולם האוהב אותנו. וממילא אם כך יעשה האדם, התוצאה הישירה היא 'ודודי לי', שהקב"ה ימלא כל משאלותיו ויעשה הכל למענו ולטובתו, ויחתום דינו לשנה טובה ומתוקה.

● בחודש אלול נפתחים שערי סייעתא דשמיא לכל מי שרוצה לתקן, בתנאי שהוא מתרגם את רצונו למעשה. שערי שמים פתוחים לקבלת התפילות, מסלקים את כל שומרי הפתח והמקטרגים למיניהם - להכניס את תפילותיהם של ישראל, בתנאי שיצאו מלבם.

חודש אלול זהו הזמן לפתח את הרגשות של בן לאביו, להרגיש את האבא שבשמים. הרגשות שהיו בתרדמה במשך השנה, אטומים מלהרגיש אבא אוהב, אותן רגשות יכולות להתפתח במהירות משגשגת בחודש אלול. עלינו להרבות בסליחות ובתחנונים בחודש זה, ולהרגיש בחוש שבעצם חבל כל על שעה שחולפת בחודש זה. (הימים הנוראים בהלכה ובאגדה)

● מעשה בבעל מכולת מעיירה קטנה שבא לעיר הגדולה כדי לרכוש סחורה. נכנס אל הסיטונאי שהיה רגיל לקנות אצלו, וביקש להזמין כמות גדולה של סחורה. כדרכם של סוחרים ביקש מהמוכר לרשום את סך הקניה והוא ישלם לו לאחר זמן.

ענה לו הסיטונאי: אין בידי להיענות לבקשתך, שכן מבדיקת סיפרי החשבונות גיליתי שעדיין לא פרעת את החובות הקודמים שלך מהחודשים האחרונים, וכל זה למרות שבכל פעם הבטחת כי תשלם מיד את חובך, אך מעולם לא קיימת.

התחיל החנווני לתרץ עצמו בתירוצים רבים ושונים, תוך שהוא מבאר את כל מקרי האונס שקרו לו בחודשים האחרונים ומנעו ממנו לשלם, אך הפעם – הסתלקו כל האונסים ובוודאי מיד לכשיגיע לביתו ישלח את התשלום לסיטונאי. עבר חודש, עברו חודשיים ואין לחנווני זכר.

כעבור שלושה חודשים הגיע שוב ובפיו בקשה: לרכוש סחורה בהקפה!

כמובן שהסיטונאי סירב והתפתח ביניהם וויכוח, תוך שהם מתנצחים נכנס לחנות סוחר אחר ששמע את הדברים ופנה אל החנווני: "שמע לקולי, העניין אבוד! רכישה בהקפה תלויה באמון – דבר שאתה איבדת.

אין לך ברירה אלא לבנות מערכת אמון חדשה. וכיצד תרכוש אמון שכזה? רכוש כמות קטנה שעליה תוכל לשלם במזומנים, ועשה כך כמה וכמה פעמים עד שהסיטונאי ישתכנע כי עסקך מבוסס ואז יסכים להעניק לך שוב אשראי..."

והנמשל: בימי הדין הבאים עלינו לטובה אנו נעמוד ונבקש שנה טובה ומבורכת, ובשמים ישאלו אותנו באיזו זכות? ואנו נשיב "בהקפה", בזכות זה שאנו מבטיחים להתנהג טוב מכאן ולהבא.

בשמים יבדקו ויראו שלא מגיע לנו אשראי, שהרי אמרנו כך לפני שנה ולפני שנתיים, ואז מה נענה!?

אין לנו ברירה אלא להתחיל לבנות יחסי אמון, להראות את רצינות כוונתנו. נקבל על עצמינו דברים קטנים שאנו יכולים לעמוד בהם. וכך לכשיראו את רצינות כוונתנו ודאי יכתבו ויחתמו גזר דיננו לטובה גם "בהקפה". (עפ"י החפץ חיים)

● הגר"א ולדשיין זצ"ל סיפר מעשה נורא שהיה בעירו :

באחד הלילות פרצה שריפה בבית אחד התושבים. בני הבית התעוררו ונסו על נפשם. כאשר התרחקו מהבית הבוער, נזכרה אם המשפחה שמרוב בהלה שכחו להעיר את אחד הבנים, ושבה בבהלה להעירו. כאשר קרבה אל הבית ראתה שהבית אפוף בלהבות והכניסה אליו בלתי אפשרית. היא הלכה אל החלון והחלה לקרוא לבנה בקול גדול: "מושיקו, קום! יש שריפה, קפוץ מהר מהחלון..."

מושיקו פקח את עיניו, העיץ אל השעון וחזר לישון... האם טיפסה על סולם כמעט עד החלון וצרחת בקולי קולות למושיקו שיקום וימלט מהר על נפשו. אבל מושיקו אמר: "אמא די, זה מוקדם, אני עייף... רוצה להמשיך לישון...". לבסוף גברה האש ומושיקו נשרף חיים...

מעשה זה חוזר על עצמו מדי שנה אצל כל אחד ואחד מאתנו. הנה באים הימים הנוראים, יום הדין אשר בוער כאש, כמו שנאמר: "כִּי הִנֵּה הַיּוֹם בָּא בְעֶרְ פְּתוּרוֹ" (מלאכי ג, יט), ביום זה שוקלים כל מעשי האדם קלות כחמורות, והסכנה גדולה מאוד, והרמב"ם (הל' תשובה ג, ד) צועק לנו ואומר "עוררו ישנים משנתכם ונרדמים הקיצו מתרדמתכם וחפשו במעשיכם, חזרו בתשובה וזיכרו בוראכם, אלו השוכחים את האמת בהבלי הזמן ושוגים כל שנתם בהבל וריק אשר לא יועיל ולא יציל, הביטו לנפשותיכם והיטיבו דרכיכם ומעלליכם ויעזבו כל אחד מכם דרכו הרעה ומחשבתו אשר לא טובה". אך האדם שרוי בתרדמה ומתנהג כמו אותו מושיקו שאמר לאמו: "הניחי לי אני רוצה לישון", והסכנה עצומה מאוד. (לקח טוב)

● הגאון רבי חיים שמואלביץ זצ"ל נהג להתריע פעמים רבות מפני שיטותיו המחוכמות ונכליו של היצר. הוא סיפר משל המובא במדרש :

בשוק של רומי חיו כלבים ערמומיים, היה הכלב רובץ על פתח חנותו של האופה, משים עצמו כישן ולוטש עיניים בהחבא על המגשים העמוסים בדברי מאפה מפיעי ניחוח טוב. "מה רוצה הכלב?", ואל ר' חיים, והדגיש את המילה האחרונה בהתכוונו ליצר הרע – "לחמנייה אחת". האם האופה ניח לו זאת? בוודאי שלא. הוא שומר על הלחמניות לבל יחטוף הכלב אף אחת מהן.

א"כ מה עושה הכלב? הכלב בשוק של רומי היה משים עצמו כישן, אך ברגע קט של היסח הדעת היה הופך תבנית שלימה. במהומה שהייתה קמה, היה הכלב חוטף לחמנייה אחת, כשהייתה המהומה שוככת, היה האופה עורך את המאזן, "נו, רק לחמנייה אחת, לא נורא". אבל הכלב השיג בדיוק את מה שרצה!

כך היא דרכו של היצר, הוא רוצה להכשיל את האדם רק בפרט אחד, כדי שמחר יוכל להכשילו בפרט נוסף, שהרי כך אמרו חז"ל: "כך אומנותו של יצר הרע, היום אומר לו עשה כך, ולמחר אומר לו עשה כך, עד שאומר לו עבוד עבודה זרה". איזה בר דעת מיושב בדעתו יניח ליצר להכשיל אותו?

אך ליצר יש סבלנות. הוא מחכה לרגע של היסח הדעת, ואז ברגע הזה הוא מחולל מהומה, הוא מכניס את האדם למצבים פתאומיים, לכל מיני מצבי לחץ, אי נעימויות וכדומה, ובהזדמנות זו הוא מצליח להכשיל אותו בפרט קטן אחד. בקצת לשון הרע, בשקר "קטן", בהתפרצות קטנה של כעס, בחילול שבת "פצפון", מה כבר עשיתי? חושב האדם בלבו, אך הוא אינו יודע שזה הדבר שאותו רצה היצר הרע...

● נותנים לבתולה שנים עשר חודש (כתובות נז). הרמז בזה שנותנים לאלול שהוא מזל בתולה, לתקן בו שנים עשר חודשים של כל השנה כולה, שאם ישראל מתקנים מעשיהם בחודש זה, נחשב להם כאילו כל השנה עשו כהוגן. (בעל ההפלאה)

● כתוב: "נִירוּ לְכֶם נִיר וְאַל תִּזְרְעוּ אֶל קוֹצִים", על כן צריך כל אדם להסיר השורשים הרעים ורוע מעלליו מלבו, קודם יום הדין של ראש

השנה, וירגיל את עצמו כל ימי אלול במעשים טובים ובתשובה להיות רגיל בהם בעשרת ימי תשובה. (מהר"י סג"ל)

● אומרת הגמרא (ברכות כח): אמרו תלמידיו של רבן יוחנן בן זכאי לפני פטירתו, רבנו, ברכנו! אמר להם: יהי רצון שיהיה מורא שמים עליכם, כמורא בשר ודם. אמרו לו תלמידיו: זה הכל?! אמר להם: הלוואי שתהיו כן, תדעו שבשעה שאדם עובר עבירה אומר שלא יראני אדם, ואינו שם אל לבו שהקב"ה בכבודו ובעצמו רואה אותו...

הלוואי שנתכוון ליום הדין כמו שאנו מתכוונים למשפט של בשר ודם. הנה אם היה לאדם משפט פה בעולם הזה, וודאי היה לוקח עורך דין טוב שימליץ עליו כדי שיצא זכאי. על אחת כמה וכמה בראש השנה שכל באי עולם נידונים בו לחיים או חס ושלוש למוות, לשלום או למלחמה, לפרנסה או לעוני, הלא בוודאי צריכים אנו סניגורים רבים. ומי הם הסניגורים שלנו - התורה, המצוות והמעשים טובים שאנו מסגלים לעצמנו, רק הם יכולים לסייע לנו ביום הדין הנורא.

● החפץ חיים זצ"ל מסר פעם שיחת התעוררות עצומה לפני ראש השנה, ובין דבריו אמר: האדם בא לפני הקב"ה בערב ר"ה ומשיח לפניו לבו ואומר: אני בא אליך בערב ראש השנה, ומבקש ממך שתסלח לי על כל עוונותי ופשעי, והקב"ה יכול לענות: מדוע שאמחל לך? והרי כל השנה אתה דבוק בתאוות רעות ומתנהג נגד רצוני, למה שאמחל לך?!

אבל יש דבר אחד שבו אפשר לפייס את הקב"ה ולרצותו שימחל, אם אני מוותר לחברי שחטא כנגדי, מעביר על מידותי, דן אותי לכף זכות ומוחל לו על כל הרעה שעשה לי ומרחיק את השנאה מלבי, ואני מכניס בי אהבת ישראל, כי אז הדברים ק"ו, אם אני בשר ודם קרוץ מחומר אני מוחל לחברי, אזי הקב"ה בוודאי צריך למחול לי, אם אני העברתי על מידותי ודנתי לכף זכות והייתי רחמן באותה שעה, בוודאי אבי שבשמים, הרחמן האמיתי, תרחם עלי ותמחול לי על כל מה שחטאתי ופשעתי נגדך. (דיבורי אמונה ח"ג)

● אנו אומרים בסליחות: "כותבנו בספר צדיקים". ובקשה זו לכאורה תמוהה, שהרי אם אדם צדיק מבקשה, זו בקשה מיותרת

שהרי הוא כבר צדיק, ובין כה וכה הוא יכתב בספר זה, ואם אין הוא צדיק, מה תעזור בקשתו להכתב בספר הצדיקים ולהיות במחיצתם?

אלא אנו מבקשים, "כתבנו בספר צדיקים", שאכן אנו יודעים שאין אנו צדיקים, אך מבקשים אנו ומצפים להשתייך לקבוצה זו, וכאשר יש לנו רצון כזה, זו כבר מעלה וזכות לנו, וממילא ה' יוכל לכתבנו בספר הצדיקים רק על עצם הרצון.

על כל פנים רואים שאף למחשבה יש כח, ואם כן גם עצם הרצון והבקשה להכתב ולהיות עם הצדיקים, בידה לכתבנו עמהם. (הרה"ג ר' שלום יפרח שליט"א)

● בחודש אלול יפשפש במעשיו, וישב קודם סעודתו וקודם שנתו, ויחשוב עם נפשו למצוא עונו ויתחרט ויתוודה עליו, וישוב לה' ויוסיף אומץ בקיום המצוות. (היעב"ץ)

● החודש הזה אלול, באשר הוא אחרית כל השנה, החי יתן אל לבו לפשפש במעשיו ולתקנם. וטוב להתבודד בכל יום שעה אחת, כדי לפשפש במעשיו ולעיין מתוך ספר תרי"ג מצוות, וימנם אחת לאחת למצוא לחשבון, אם עבר על אחת מהן. (החיד"א)

● חודש אלול הוא זמן מוכן לשבים, וכל המבקש רחמים בחודש זה ימצאם. לכן כל איש ישראל הירא את דבר ה', צריך לפשפש במעשיו ולהתוודות בכל יום. (מטה משה)

● ראוי לפשפש במעשיו להתחרט בחרטה גמורה, שלא יכנס ביום הקסא, יום חגנו, כשהוא מתועב בגנות מדותיו, והוא יום הדין הגדול והנורא. על כן יעזוב דרכו הרעה... (אור המאיר)

● העיקר לפשפש בחודש אלול במעשים, וכמו שפירש רבי צבי הירש מזידיטשוב, "והיה לנו הלילה למשמר", לשון משמרת ומסננת לבדוק חשבון, וזהו "צדקה תהיה לנו כי נשמור לעשות את כל המצוה", נשמור מלשון משמרת, לשמור ולבדוק את עצמנו. (ייט"ב לב)

● בחודש אלול עיקר העבודה בחשבון הנפש, קודם קריאת שמע שעל המטה, קודם השינה וקודם תפילת הבוקר, ותפילה בהתעוררות, בתקון המדות ובהבטחת ההנהגה. (הרי"צ מליובאוויטש)

● אחד מבעלי המוסר נקלע פעם לאיזו עיירה אחת בחודש אלול ולן שם באכסניה. באמצע הלילה שמע קול קינה ונהי בוקע מחלון הבית הסמוך 'אללי לי, אויה לי, עבר הקיץ ואנו כבר באמצע אלול! מה יהיה הסוף?!

שמע הצדיק והדברים פילחו את לבו. שנתו נדדה, והוא ערך חשבון נפש בדמעות שלישי. כי אכן, הקיץ עבר וכבר אמצע אלול, ומה יהא הסוף?!

עם שחר הלך לתפילת שחרית והתעניין אצל בית הכנסת מי מתגורר בבית הסמוך לאכסניה. הצביעו לו על אדם פשוט, בירכתי בית המדרש. חשב הרב כי אכן נתגלגלה לידו הזכות לפגוש בעדיק נסתר!

לאחר התפילה התקרב אליו וניסה לדובבו בדברים העומדים ברומו של עולם. אך הלה התבונן בו במבט תמה, אינו יודע מאומה, ונכרים היו דברי אמת, אדם פשוט הוא ורדוד מחשבה.

התבלבל הצדיק ושאל: "ומי היה זה שקונן באישון ליל שהנה עבר הקיץ וכבר אמצע אלול, ומה יהא הסוף?!"

"אני הוא", הודה האיש, "הגע בעצמך, לילה אחר לילה עוטים עלי היתושים ועוקצים ללא רחם! מילא בקיץ, זמנם הוא. אבל באלול! כבר הגיע זמנם להיעלם, הלא כן?..." ואמר על כך מרן הרב שך זצ"ל: "אותה התבטאות, וכל כך משנה מי אומרה!"

סיפור

יתום מאב היה הנער בעלאל, ויחיד לאמו האלמנה והעניה. בבית קטן ומט ליפול התגוררו השניים ואכלו לחם ער ומים לחץ. הימים נקפו, ובעלאל הקטן גדל לתפארת והפך לעלם חמודות. רוב נחת היה משיביע את אמו בהתנהגותו הטובה ובמדותיו התרומיות, והמתיק את חייה המרים עם מות בעלה בקצור ימים.

היה זה ביום חורפי וסגרירי, כאשר הקור חודר לעצמות והגשם מכה ללא רחם. האם חזרה ברגליים כושלות אל מעונם הדל, אך למרבה הצער, היו ידיה ריקות לאחר שידה לא השיגה אפילו פרוטה. בעלאל ידע אפוא, כי עתיד הוא לעלות על משכבו כשבטנו מקרקרת מרעב, ואין בידו במה להשקיטה. זמן מה ישב בלי אומר ודברים, ולפתע קם והודיע לאמו כי הוא יוצא מעט מהבית, למרות הקור העז.

משרך בעלאל את רגליו בין שלוליות המים שנקו ברחובות העיר, הקור חודר לעצמותיו והוא הופך בדעתו אל מי לפנות בבקשת עזרה. בעוד הוא משוטט ברחובות העיר ביאוש, הגיעו לאזניו קול שקשוק של אופני מרכבה, שעשתה את דרכה ברחוב. בעלאל מיהר לזנק הצדה, והספיק אמנם להנצל מחמתן של פרסות הסוסים, אולם נרטב עד לשד עצמותיו משלוליות המים. בתוך העגלה ישב אדמונד הנגיד, אחד האנשים העשירים ביותר בעיר, שחזר ממסע מסחרי מוצלח, ודעתו היתה בדוחה עליו לאחר הרווחים העצומים שגרף לכיסו.

הצווחה החנוקה של הנער המבוהל הגיעה לאוזניו, הוא מיהר לבקש מהעגלון לעצור את הכרכרה, והזמין באדיבות את בעלאל לעלות אל מרכבתו. התכנס בעלאל בדומיה אל תוך כרכרתו המוגנת של הנגיד, ולאחר זמן מה התעשת והחל לספר לעשיר על המצוקה והמחסור שבביתם.

גאוותן גדול היה אדמונד, ונוטה היה פעמים רבות לחמוד לצון עם הסובבים אותו. אלו שהכירוהו ידעו, כי אין להתייחס ברצינות למהתלותיו, אולם בעלאל התמים לא ידע זאת, ולכן כאשר נענה הנגיד

והציע לו לעשות 'עסקה משתלמת', הטח את אזנו כאפרכסת והקשיב לכל מילה. "מוכן אני לעשות אתך התערבות, ואם תעמוד בה, תוכל להרוויח סכום עצום של אלף זהובים!" עיניו של בעלאל הבריקו באחת, וחוא נענה מיד "מה עלי לעשות לשם כך?", והנגיד השיב "עליך לעמוד במשך לילה שלם בתוך מי הנהר הקפואים, ולהתמיד בכך עד אור הבוקר. אם תצליח לעשות זאת, אשלם לך בבוקר את הסכום העצום של אלף זהובים".

ההצעה נפלה על בעלאל כרעם, אולם לאחר רגע, נענה ואמר: "אני מסכים", וחיוך רחב המהול בלגלוג נסתר, התפרש על פני הנגיד. נקל לשער את המהולמה שנפלה על האם המסכנה, כאשר בנה יחידה חזר הביתה וסיפר לה על הצעתו של אדמונד הנגיד הגדול. לשווא ניסתה האם להניא את בנה מלעשות את הצעד המסוכן והנמחר, ולחינם ניסתה למנוע ממנו לסכן את נפשו במעשה כה פזיז. אולם הנער עמד על שלו וטען, כי זו הזדמנות מיוחדת שנקרתה לרגליהם, להרוויח בבת אחת סכום עצום, שיכול להעמיד אותם על רגליהם ולהביא לביתם רווחה.

באותו לילה לא עלתה האם על משכבה. היא לא היתה מסוגלת להשאיר בבית, בשעה שבנה יחידה, בבת עינה, עומד במים הקפואים וכל גופו רועד מקור חודר עצמות. בשארית כוחותיה בוססה האם תחת גשם זלעפות אל הנהר שמחוץ לעיר. פחד וחלחלה אחזו בה, כאשר ראתה את בנה אחובה עומד במרכז הנהר, מכוסה עד צווארו במים קפואים, ופניו מכחילות מרוב קור. פלצות אחזה את האם הרחמניה, אולם לאחר רגע התעשתה והחלה ללקט זרדים ועצים בידיים רועדות ומכחילות מקור, אותם הדליקה על שפת הנהר, מתוך תקווה כי בנה יחוש מעט בחום הנודף מהחוף.

כל הלילה עמדה ליד המדורה, כשהיא מעודדת את בנה ומראה לו שהיא שומרת עליו מרחוק ודואגת לחממו. באמצע הלילה הגיע העשיר לבדוק אם הנער עומד בדבריו, והתפלא לראותו עומד באמצע המים הקפואים. הלילה עבר באטיות, אולם בכח הרעון שרד בעלאל את הקור העז, ובבוקר מיהר אל העשיר כדי לתבוע את הסכום שהבטיח. לשמע

התביעה, פרץ אדמונד בעחוק ואמר: "לא מגיעה לך אף פרוטה! כי הרי בהסכם שלנו לא היתה אמך אמורה לעמוד ולחמם אותך עם מדורה, ולכן לא תקבל ממני כלום".

יצא היתום מביתו של העשיר בפחי נפש, ומיהר אל רב העיר כדי לספר לו על העוול הגדול שעשה עמו הנגיד, תוך כדי שהוא פורץ בבכי מר. בכאב רב שמע הרב את דבריו של בעלאל, ולאחר שהרהר מעט בדבר, ביקש ממנו לשוב אליו למחרת, ובינתיים שלח להזמין את אדמונד לביתו. עם היכנסו, קיבל הרב את הנגיד בכבוד גדול, הושיבו ליד השולחן, וקם כדי להכין לו במו ידיו כוס תה. נטל הרב את הקומקום, מילא אותו במים, תוך כדי שהוא דואג שהעשיר יראה את מעשיו, אולם הניח את הקומקום במרחק מהגחלים הבוטרות בפתיליה.

החל הרב לשוחח עם העשיר על דא ועל הא, ולפתע פנה העשיר ואמר: "יסלח לי כבוד הרב, אך איך ירצה שהמים ירתחו, כאשר הקומקום עומד רחוק מהאש? הרי החום לא מגיע אליו, ואם רצונו להרתיח את המים, עליו להעמידו על גבי הגחלים עצמם".

באותו רגע, הטיל בו הרב מבט נוקב ואמר: "ישמעו אזניך מה שפיך מדבר! כשם שהקומקום לא יכול להתחמם כשהוא רחוק מהאש, כך לא יכל הנער שעמד במים הקפואים להתחמם מהמדורה שהיתה על החוף, ולכן חייב אתה לשלם לנער את כל הכסף שהבטחת!"

על פי המשל זה, שהתרחש גם במציאות, השתמש החיד"א זצ"ל על מנת להסביר מדוע איננו מרגישים את אימת הדין של ראש השנה הקרב ובא, ומדוע איננו רועדים כמו דגים שבים לקראת המשפט הגדול. והסיבה לכך היא, שאנו רחוקים ממקור החום וההתלהבות, עומדים מרחוק ולא מתקרבים אל האש, ולכן איננו חשים את הלהט של אימת הדין, וכדי לחוש בו, עלינו להתחמם באש עצמה כמו הקומקום שעל גבי הגחלים. אולם מוסר השכל נוסף למד החיד"א ממעשה זה - שהסיבה שהנער הצליח לשרוד את הלילה במים הקפואים, היתה בגלל שראה את אמו מעודדת אותו מרחוק, וכך גם אנחנו שעומדים בקפאון צריכים לזכור שהקב"ה ממתין לנו ומעודד אותנו לחזור בתשובה ולהתקרב אליו באמת.

ראש השנה

דרשה לראש השנה

מהו ראש השנה?

מצד אחד אנו רואים שראש השנה מכונה בשם יום טוב - "יום טוב של ראש השנה שחל להיות בשבת" (משנה רה"ש ד', א'), וכן להלכה נחשב יום זה כיום טוב לכל דבר - מסתפרים ומכבסים לכבודו, מצוה לשמור בבשר ויין ובבגדים נאים, ואין מתעניין ואין מתודין בו. על ראש השנה דרשו בגמרא את הפסוק: "וַיֹּאמֶר לָהֶם לֶכּוּ אֲכֹלוּ מִשְׂמָנִים וּשְׂתוּ מִמִּתְקִים וְשָׁלְחוּ מְנוֹת לְאֵין נֶכֶן לוֹ כִּי קָדוֹשׁ הַיּוֹם לְאֲדֹנָינוּ וְאֵל תַּעֲצָבוּ כִּי חֲדוֹת ה' הִיא מְעַזְכֶּם" (נחמיה ח', י).

אלא, שמאידך רואים אנו במשנה, שראש השנה הוא יום דין: בראש השנה כולם עוברים לפניו כבני מרון, שנאמר: "היוצר יחד לבם המבין אל כל מעשיהם", הרי שביום זה נפקדים כל בני האדם לחיים ולמוות. ובגמרא: "שלושה ספרים נפתחים בראש השנה: ספר של צדיקים, בינוניים ורשעים. צדיקים נכתבים לאלתר לחיים, בינוניים תלויים ועומדים, רשעים וכו'".

תלויים ועומדים

מה הכוונה "תלויים ועומדים"? אפשר לומר: תלויים - על חבל התליה, ועומדים - על הכסא, וביום הכיפורים יחליטו מה להוציא, אם את החבל או את הכסא!

וכתב הרמב"ם (בפירוש המשניות): "שלא היו קורין ההלל לא בראש השנה ולא ביום הכפורים, לפי שהם ימי עבודה והכנעה ופחד ומורא מהשם, ויראה ממנו ומבָּרַח ומנוס אליו".

כולנו יודעים איך נראה אדם לפני משפט, אפילו אם נאשם על עבירה קלה: הוא מתוח, שוכר עו"ד, כל הזמן חושב מה יאמר ואיך ומה לתרץ, מרבה בסגולות, תפילות וצדקה, ובלילה אינו מסוגל להירדם. כל שכן כשהוא נאשם על עבירה חמורה.

בראש השנה אנו נדונים על כל המעשים שעשינו במשך כל השנה, הטובים והרעים, ולפי זה גם נקבע כיצד תיראה השנה הבאה, מי לחיים ומי למיתה, ואיך תהיה הפרנסה וכו'...

בעת מלחמת העולם הראשונה היה בחור ישיבה שנתפס על ידי שוטרים. הם חשדו שהוא מרגל וגזרו עליו עונש מוות. הם כוונו אליו מכונת ירייה, ובעוד הם מנסים לירות עליו, ארעה תקלה במכונת הירייה, ובמשך רבע שעה נסו לירות בו ולא הצליחו. בינתיים הצליח הבחור לברוח מהם ולהציל את נפשו, ומרב הפחד שהיה לו באותה שעה, הלבינו כל שערותיו. אמר על כך ה"חפץ חיים", שמעשה זה הוא משל נפלא עד כמה צריך האדם לפחד מיום הדין, ולהמחיש לעצמו בחוש כיצד יהיה ירא וחרד ביום בו יפרטו לפניו את כל מעשיו ומחשבותיו לפרטיהם.

ולפי זה קשה להחליט כיצד תהיה ההנהגה מצדנו ביום זה, מצד אחד "אכלו משמנים ושתו ממתקים... ואל תעצבו כי חדות ה' היא מעוזכם", ומאידך "ספרי חיים וספרי מתים לפניך היום נפתחים". וא"כ מדוע לא להיעצב ולדאוג?

ועוד יש להבין, בעבור מה ניתן לנו יום טוב של ראש השנה, שהרי בשלמא יום טוב של סוכות זכר לענני כבוד, חג הפסח - זכר למצות ומרורים ולניסי יציאת מצרים, שבועות - זכר למתן התורה, וכמו כן יום הכיפורים - "כי ביום הזה יכפר עליכם", זכר למחילה על מעשה העגל. לכל חג ישנה משמעות ברורה על אירוע שארע בימים ההם, ואנו צריכים לחגוג את זכר אותו אירוע, להתבונן במה שארע להודות ולהלל לקב"ה על ניסיו ונפלאותיו עמנו. אולם יום טוב של ראש השנה הרי שהוא יום טוב שלכאורה לא ארע בו כלום, ולא מפורש לנו בתורה ובחז"ל במה עלינו להתבונן בחג זה (ולא מובן גם למה נקרא יום זכרון, זכר למה?), ובפרט על מה יש לשמוח בו?

דבר נוסף הדרוש ביאור, נאמר במשנה (ר"ה טז.): "בארבעה פרקים העולם נדון: בפסח על התבואה, בעצרת על פירות האילן, בראש השנה כל באי העולם עוברין לפניו כבני מרון, שנאמר: "היוצר יחד לבם, המבין אל כל מעשיהם", ובחג נדונין על המים". ובגמרא שם אמרו: אדם נידון בראש השנה וגזר דין שלו נחתם ביום הכפורים.

ויש לשאול, למה האדם נידון דווקא בראש השנה? בשלמא שאר הדברים, כל אחד נידון בזמנו, אבל למה האדם נידון בראש השנה יותר מבשאר ימים?

ראיתי שמבארים עפ"י חז"ל שאמרו בכ"ה באלול נברא העולם, וא"כ יום השישי שבו נברא האדם היה באחד בתשרי. בפסיקתא (כג, א) מובא סדר אותו היום: "בשעה ראשונה עלה במחשבה (לברוא אדם), בשנייה נמלך במלאכי השרת, בשלישית כינס עפרו, ברביעית גיבלו, בחמישית ריקמו, בשישית העמידו גולם על רגליו, בשביעית זרק בו נשמה, בשמינית הכניסו לגן עדן, בתשיעית ציווהו, בעשירית עבר על ציוויו, באחת עשרה נידון, בשתיים עשרה יצא בדימוס (בחנינה ורחמים) מלפני הקב"ה. אמר לו הקב"ה: אדם, זה סימן לבניך **כשם שנכנסת לפני בדין ביום הזה ויצאת בדימוס, כך עתידין בניך להיות כנסיין לפני בדין ביום הזה ויוצאין בדימוס**. אימת? בחודש השביעי באחד לחודש".

נמצא שראש השנה הוא היום בו נידון אדם הראשון על חטאו, ויום זה נקבע ליום דין לדורות.

אלא שלכאורה קשה מה שאמרו חז"ל שבדימוס יצא, וכי אדם הראשון יצא בדימוס?! והרי חייב יצא, הוא נענש וקיבל פסק דין חמור מאוד: הקב"ה נידהו וגירשו מגן עדן, אמר לו "בזעת אפך תאכל לחם" ואף האדמה נתקללה בעבורו. כמו כן יש להבין מה שאמרו "סימן לבניך להיות עומדים לפני בדין ויוצאין בדימוס".

נראה שפרשה זו מלמדת אותנו פרק חשוב על התועלת והחיוב שבדין. דין שמים שונה מדין בני אדם. עונש בני אדם בא כנקמה או כלימוד לקח לחוטא כדי שירתע מלשוב על חטאו, לא כן דין שמים שמטרתו להעמיד את האדם במצב שבו יוכל לתקן את מצבו. בלא דין אין תיקון לחטא, ע"י הדין נקבע כמה סבל וייסורים מגיעים לאדם, ובכך גם מגיע לתיקונו.

עצם זה שאדם הועמד לדין ונענש, זה מכונה "יצא בדימוס", חנינה. כי ה' יתברך שהוא רחום וחנון יודע שרק כך הוא יגיע לתכלית הטוב שזה תיקון המעשים. לכן מצד אחד אנו צריכים להיות שמחים ביום זה, שבכך שאנו נידונים אנו מגיעים לידי תיקון, ומאידך עלינו גם לירא מעומק הדין.

כדי להבין מה מהותו של ראש השנה, עלינו להתבונן בחטא אדם הראשון:

קודם החטא לא היתה בחירתו של אדם הראשון בין טוב לרע, אלא בין אמת לשקר. הוא לא השיג את הרע כמציאות כלל, אלא ידע בבירור שהרע אינו אלא שקר ודמיון, ושהאמת היא המציאות המוחלטת. הוא ידע שאם יאכל מעץ הדעת אפשר להשיג ולהבין את מציאות הרע. וכבר ביארו בשם האר"י ז"ל שאדם הראשון התכוון לשם שמים, הוא רצה להגביר את הניסיון ע"י הכרת הרע ולעמוד בו, ובכך להגדיל כבוד שמים.

חטאו היה בכך שהיה עליו להבין שאין להמרות את ציווי ה', על אף כל החשבון. מחשבה כזו, שאפשר לעשות אחרת מדברי ה', באה מחוסר שלמות בידיעת עניין יחודו - שאי אפשר להפיק תועלת על ידי עשייה נגד רצונו, ושעבודת האדם היא להתבטל בפני רצונו.

מלך אחד שלח את אחד משריו הנכבדים לשליחות חשובה במדינה השכנה. לפני שהשר הלך, ציווה עליו המלך: "לא משנה מה יגידו לך, אל תוריד את החולצה!"

כאשר הגיע השר לאותה המדינה, כולם כיבדוהו. הוא נפגש עם המלך של אותה מדינה, והם חתמו על הסכמים מאוד חשובים. בשלב מסוים פונה אליו המלך בלחישת: "ישנה שמועה, שפעם אחת כשהיית שיכור, לקחת סכין ודקרת את עצמך בבטן. האם זה נכון?"

"מה פתאום", השיב השר, "זה שקר וכזב".

אמר המלך: "אני דווקא נוטה להאמין לזה ואפילו מוכן להתערב על מיליון דולר, שיש לך צלקת". השר חשב, הרי זו דרך קלה להעשיר את קופת המדינה, ואם המלך היה יודע שזה כך, בוודאי שהיה מסכים לזה, והוא בטח יכעס אם אני לא אסכים, הרי זה בזיון למלכנו שיש שמועה ששר חשוב במדינתו השתכר ופצע את עצמו. השר פשט את חולצתו, הראה לכולם שאין לו צלקת ובכך רומם את כבוד מלכו. המלך של אותה מדינה התנצל, והגיש לשר המחאה על סך מיליון דולר.

השר חזר מאושר למדינתו וביקש להפגש עם המלך. הוא ניגש בשמחה למלך והכריז: "הרווחתי מיליון דולר לטובת קופת המדינה!", אולם המלך הראה לו פנים זועפות ואמר: "טיפש, אני התערבתי עם המלך השכן על 10 מיליארד דולר שלא תוריד את החולצה".

עבד צריך לעשות בדיוק מה שהמלך אומר לו, בלי לנסות להתחכם, עליו להתבטל ביטול מוחלט למלכו.

חטאו של אדם הראשון (שהיה ברה"ש) היה בכך שניסה להתחכם במקום להתבטל למלך, בכך היה חסרון בהמלכת ה', ולכן התיקון לכך בראש השנה הוא ע"י המלכת ה'. ונקרא יום זיכרון כדי לתת לנו תזכורת להכרת המלכות שנשכחה מאתנו מחמת ההרגל.

● ישוב נוסף לסתירה שראש השנה הוא יום של פחד אבל גם שמחה, מצינו עפ"י מה שסיפר הרב שך זצ"ל: בימיו האחרונים של מרן הגרי"ז זצ"ל, והימים ימי ההכנה לראש השנה, נכנסתי לבקרו. בבואי שאלני: מה יהיה הסוף? אמרתי לנחמו בדברי הירושלמי: "אמר רבי סימון: כתיב 'כי מי גוי גדול וגוי'. רבי חנניה ורבי יהושע, חד אמר, איזו אומה כאומה זאת שיודעת אופיה של אלקיה. בנוהג שבעולם, אדם שיש לו דין, לובש שחורים ומתכסה שחורים וכו', לפי שאינו יודע איך דינו יוצא. אבל ישראל אינו כן לובשים לבנים ומתעטפים לבנים ומגלחים זקנם וחותכין צפרניהם, ואוכלין ושותין ושמחים בראש השנה, לפי שיודעין שהקדוש ברוך הוא עושה להם נסים ומטה את דינם לכף זכות וקורע להם גזר דינם". ודיברתי על לבו, כי כך גם עכשיו במצבו צריך הוא להיות בטוח שהקדוש ברוך הוא יעשה לו נס.

אולם מרן זצ"ל ענה: "במה, במה להיות בטוח?" ובאר מאמר הירושלמי הנ"ל על פי דברי הפיוט "כתר מלכות" לרבי שלמה אבן גבירול: "אלקי, אם עוני מנשוא גדול, מה תעשה לשמך הגדול? ואם לא אוחיל לרחמך, מי יחוס עלי חוץ ממך? לכן, אם תקטלני לך איחל, ואם תבקש לעוני אברח ממך אליך, ואתכסה בחמתך בצלך". צריך להבין, שאל הרב, מה באור המלים "אברח ממך אליך", הלא לכאורה הבורח מזולתו אינו בורח אליו, אלא בורח ממנו?

ובאר מרן זצ"ל, הנה עניין הבטחון שייך רק אצל מי שמרגיש שהוא נמצא בצרה גדולה, ובמצב זה הוא סומך על הקדוש ברוך הוא ובוטח בו, הוא ראוי לתואר "בעל בטחון". לזה נתכון הפייטן באמרו "אברח ממך אליך", כי במצב זה שהאדם כה חרד מאימת הדין ומחפש דרך להציל נפשו מדינו יתברך, אזי מדת הבטחון שבו יוצרת מצב שהוא בורח "ממך אליך" מלפני ה' אל ה'. דהיינו, הוא מכיר בכך שמקום המחסה הוא אך ורק בצלו יתברך. כל זה בתנאי שהוא חרד ופוחד מפני הצפוי לו. אבל אם האדם אינו חש כלל בצרה האופפת אותו והוא שליו ובטוח בעצמו אין זה בטחון כלל.

לפי זה יובן מה שאמרו חז"ל בירושלמי הני"ל, שבראש השנה אנו שמחים מתוך ידיעה שיעשה לנו נס. לכאורה אין הדברים תואמים את מהות היום ואופיו, הלא יום דין הוא אשר גם מלאכים בו יחפזון וחיל ורעדה יאחזון, וכך באמת צריך להיות ביום המשפט. אלא, לאור האמור, כך היא הדרך! תחלה צריכים להשריש בלב את תחושת פחד הדין והיראה מפני שופט כל הארץ, ומתוך הרגשה זו יש לבוא אל מדת הבטחון, להיות סמוך ובטוח בקב"ה שיפקדנו לטובה ויטה דיננו לכף זכות. כדי לתת ביטוי לבטחון שאליו הגענו, הורונו חז"ל להסתפר, ללבוש לבנים ולהתעטף לבנים, "לפי שיודעין שהקדוש ברוך הוא עושה להם נס".

שמחה ביום הדין

ראש השנה הוא יום של דין ומשפט. כיצד היינו אמורים להראות ביום שזוה? ממעטים באכילה, בוכים, ממש כמי שדינו עומד להיחרץ לחיים או למוות.

והנה - להיפך. יום ראש השנה הוא יום חג. לובשים בגדי חג, מכסים את השולחן במפה לבנה, אוכלים מאכלים משובחים. והתמיהה רבה: לשמחה - מה זו עושה, ביום כה גורלי?

המגיד מדובנא זצ"ל הסביר זאת במשל:

מלך אחד קרא לשניים מן השרים שלו ואמר להם: "זה חודשים רבים שאני עוקב אחר כל השרים ומחפש מתוכם שניים אשר יתאימו לתפקיד

מיוחד, הדורש אחריות ונאמנות: ברשותי מצויה חותמת הזהב המלכותית, אשר בה אני חותם על כל מסמך מלכותי, ואשר בלעדיה אין כל תוקף לשום מסמך. לאחרונה התרבו טרדותי, ואני מחפש שני שרים נאמנים אשר בידיהם אוכל להפקיד את החותמת היקרה, ולהטיל עליהם את התפקיד האחראי. מבין כל השרים, נוכחתי לראות כי אתם המתאימים לכך ביותר. אייחד לכם לשכה מכובדת בארמון, ותקבלו משכורת גבוהה. אולם זכרו תמיד את גודל האחריות המוטלת עליכם!"

בשמחה רבה קיבלו השרים את התפקיד החדש. הם ישבו בלשכתם וקיבלו לידיהם את המסמכים המלכותיים, החתימו אותם בחותמת המלך, והקפידו תמיד בתום ההחתמה להחזיר את החותמת אל הכספת המיוחדת שהותקנה עבורה.

עבר יום, עברו יומיים, שלושה וארבעה, והשרים החלו להשתעמם. באחד הימים ישבו שניהם בלשכתם משועממים, ודברו על דא ועל הא. "אתה יודע", פנה האחד אל חברו, "היום לפני בואי לכאן קניתי כמה בקבוקי יין משובח במיוחד, טעמו – טעם גן עדן ממש. הנה הבקבוקים כאן אצלי". ביקש החבר לטעום מעט מן היין, אולם חוק היה במדינתם, כי אין לשתות יין בארמון המלוכה. "אלגום כוסית אחת מן היין", ביקש החבר, "רק כדי לטעום את טעמו המיוחד". הסכים השר ומזג לחברו כוסית אחת. ריח היין אשר הכה באפו שכנע גם אותו לטעום כוסית אחת בלבד. שתו השרים כוסית אחת, ולאחריה עוד כוסית, ועוד כוסית... סיימו בקבוק, ופתחו בקבוק נוסף, ועוד בקבוק, ועוד בקבוק... עד אשר השתכרו כליל. "אולי יש לך משהו לאכול?!" צעק האחד אל חברו מתוך שכרותו. "אכן כן", אישר החבר. "קניתי אגוזים משובחים, הבה ונאכל יחד". הוציא השר את שקית האגוזים שקנה ופתח אותה. אולם כאן ניצבו השיכורים בפני בעיה: במה יפצחו את האגוזים הביטו כה וכה, ולא מצאו חפץ מתאים לפיצוח האגוזים. והנה עלה רעיון 'מבריק' בראשם: חותמת הזהב של המלך – היא החפץ המתאים

ביותר!'. הוציאו מיד את החותמת מן הכספת, התיישבו על הרצפה, והתחילו לפעם את האגוזים.

והנה, לרוע מזלם, בדיוק באותו רגע עבר המלך ליד לשכתם. הקולות המשונים שעלו מן הלשכה הביאוהו להכנס פנימה. המראה שנגלה לעיניו הכה אותו בתדהמה מוחלטת. השרים יושבים על הרצפה, בקבוקי יין ריקים מתגלגלים סביבם, והם מפעחים אגוזים בחותם המלך! איזה בזיון, איזה חילול נורא של חותם המלך! בכעס אין קץ הוא פנה אל השרים ואמר: "היום בערב תתייטבו לפני למשפט! חילול חותם המלך – זוהי עבירה חמורה ביותר, שעונשה גזר דין מוות!"

הבהלה הפתאומית הפיגה את שכרותם של השרים. בבת אחת קלטו את אשר עשו, ואת מעבם הנורא. עוד לפני שהספיקו לומר מילה, נכנסו שוטרי המלך אל הלשכה, ואסרו את ידיהם באזיקים. הם הובילו את כל אחד מהם לביתו תחת משמר כבד, על מנת להתכונן למשפט שיערך בערב.

הגיע השר האחד לביתו שבור ורעוע. הוא סיפר לבני ביתו בדמעות כי היום בערב ייערך לו משפט והוא צפוי לעונש מוות. הוא החל להיפרד מבני משפחתו, כתב צוואה, וכך העביר את השעות שנותרו לו עד המשפט בצער וביגון. בהגיע המועד, הובילוהו השוטרים לעבר בית המשפט.

בדרך פוגש הוא את חברו השר, שגם הוא כמוהו מובל על ידי שוטרים אל בית המשפט. הוא מביט על פני החבר, והנה להפתעתו הוא רואה שחברו שמח ורגוע! בהשתוממות עצומה הוא פונה אליו ושואל: מדוע אתה כה רגוע? האם אינך יודע שאנו עומדים עכשיו למשפט שתוצאותיו גזר דין מוות?! "חייך הלה אל חברו והשיב לו: "אספר לך, ידידי. לאחר שקרה מה שקרה, והוזמנו אל המשפט, לא נפלתי ברוחי! חשבתי לעצמי: כיצד אוכל לשכך את כעסו של המלך, ולהמתיק את גזר הדין, ביקשתי

שיקראו לביתי את ידידנו – המשנה למלך. בהגיעו אל ביתי, שפכתי לפניו את ליבי, וביקשתיו בדמעות שילך למלך וינסה ללמד עלינו זכות".

"הלך המשנה אל המלך", המשיך השר לספר, "והמלך הנסער סיפר לו את כל אשר קרה. אמר לו המשנה: 'אדוני המלך, אין ספק שהשרים הללו עשו מעשה אשר לא ייעשה, אולם הלוא שיכורים היו, בעת שחיללו את חותם המלך, ולא עשו את המעשה מתוך הכרה וכוונה רעה חלילה, הרי יודע אתה כי הם נאמנים לך ביותר, ומדוע תכעס עליהם כל כך?!', השיב לו המלך: 'אולם כיצד הגיעו לידי שכרות?! הלוא החוק אוסר להשתכר בארמון המלוכה!' 'אכן כן', אמר השר, 'ודאי שעשו מעשה מגונה בכך שהשתכרו. אולם על ההשתכרות אין גזר דין מוות. תן להם לכל היותר כמה חודשי מאסר'. כך דיבר המשנה אל המלך שוב ושוב, וניסה לרצותו ולפייסו. לבסוף נרגע המלך מכעסו ואמר: יתכן שיש צדק בדבריך. היום בעת המשפט אבחן את השרים ואראה, אם אכן הם יביעו חרטה כנה על חטאם, ויוכיחו לי שהם נאמנים לי ומקבלים עליהם את מלכותי בלב שלם, הריני סולח להם על חטאם ומחזירם לתפקידם!"

"מיד הגיע אלי המשנה", סיפר השר. "ואמר לי את דברי המלך. ומאותו רגע נעשיתי רגוע ושלו. הן גזר הדין שיפסק היום – תלוי בי בלבד! על ידי חרטה אמיתית, יכול אני לשנות את גזר הדין לטובה. למעשה – אני הוא השופט של עצמי!"

זהו המשל, והנמשל מובן. המשפט שנערך לנו ביום ראש השנה, איננו משפט שרירותי, שבו השופט גוזר את גזר דינו של הנאשם - כראות עיניו. אנו עומדים למשפט בפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא, האוהב אותנו אהבה עזה, ואם הוא יראה שאנו מתחרטים על מעשינו הרעים, ומקבלים עלינו עול מלכות שמים, הרי הוא גוזר עלינו גזירות טובות. ואם כן אנו השופטים של עצמנו! במעשינו אנו קובעים לעצמנו את הדין, ומתוך כך יכולים להגיע לראש השנה שמחים ורגועים.

מהותו ותכליתו של ראש השנה

מובא בגמרא (ר"ה טז): אמר הקב"ה אמרו לפני בראש השנה מלכיות זכרונות ושופרות. מלכיות כדי שתמליכוני עליכם, זכרונות כדי שיעלה זכרונו לפני לטובה, ובמה? בשופר. אמר רבי אבהו למה תוקעין בשופר של איל? אמר הקב"ה תקעו לפני בשופר של איל כדי שאזכור לכם עקידת יצחק בן אברהם ומעלה אני עליכם כאילו עקדתם עצמכם לפני.

והנה מה שאמר הקב"ה "בכדי שתמליכוני עליכם", פשוט שאין הכוונה כאן סתם להראות שהוא מלך העולם, אלא הכוונה "שתמליכוני עליכם", שצריך האדם להמליך את הקב"ה עליו ולקבל על עצמו את עול מלכותו. הגר"י סלנטר אומר שיכול האדם להמליך את הקב"ה בקריאת שמע למעלה ולמטה ולארבע רוחות השמים, ואילו על עצמו "שוכח" להמליכו והוא מופקע מקבלת עול מלכות שמים, ובכך הוא מפסיד את העיקר, כי כל התכלית "כדי שתמליכוני עליכם".

כל התכלית של ראש השנה היא להביא את האדם למצב שבו הוא מקבל על עצמו עול מלכות שמים וממליך את הקב"ה עליו. וזו גם התפילה של ראש השנה: "מלוך על כל העולם כולו בכבודך... וידע כל פעול כי אתה פעלתו ויבין כל יצור כי אתה יצרתו, ויאמר כל אשר נשמה באפו, ה' אלוקי ישראל מלך ומלכותו בכל משלה". הקב"ה מולך ומושל על כל העולם כולו אבל גם על כל אחד מאתנו.

וזה מה שכתב רבינו יונה (שע"ת ב, יב): "והן האדם חייב לעבוד את השם יתברך באבריו ויצריו כולם כי לעבודתו יצרים". ולפי זה צריך האדם לעבוד את בוראו בכל אבריו וחושיו הנפלאים ידים רגלים לב וראש, שיהא הכל משועבד לה' יתברך.

ועל פי זה יש לבאר את האמור בגמרא (תענית כא): אמרו עליו על נחום איש גם זו שהיה סומא משתי עיניו, גידם משתי ידיו, קיטע משתי רגליו, וכל גופו מלא שחין, והיה מוטל בבית רעוע, ורגלי מסתו מונחין בספלין של מים כדי שלא יעלו עליו נמלים, פעם אחת ביקשו תלמידיו לפנות מסתו ואחר כך לפנות את הכלים, אמר להם בניי פנו את הכלים ואחר כך פנו את מטתי, שמובטח לכם שכל זמן שאני

בבית אין הבית נופל, פיננו את הכלים ואחר כך פנו את מטתו ונפל הבית, אמרו לו תלמידיו: רבינו, וכי מאחר שצדיק גמור אתה למה עלתה לך כך?

אמר להם בניי אני גרמתי לעצמי, שפעם אחת הייתי מהלך בדרך לבית חמי והיה עמי משוי שלשה חמורים, אחד של מאכל ואחד של משתה ואחד של מיני מגדים, בא עני אחד ועמד לי בדרך ואמר לי רבי פרנסני, אמרתי לו המתן עד שאפרוק מן החמור, לא הספקתי לפרוק מן החמור עד שיצתה נשמתו, הלכתי ונפלתי על פניו ואמרתי עיני שלא חסו על עיניך יסומו, ידי שלא חסו על ידיך יתגדמו, רגלי שלא חסו על רגליך יתקטעו, ולא נתקררה דעתי עד שאמרתי כל גופי יהא מלא שחין, אמרו לו אוי לנו שראינוך בכך, אמר להם אוי לי אם לא ראיתוני בכך.

וצריך להבין מה היתה המחלוקת בין נחום איש גס זו לבין תלמידיו, שהם אמרו לו: "אוי לנו שראינוך בכך", והוא השיב להם: "אוי לי אם לא ראיתוני בכך". והביאור בזה הוא שהתלמידים הבינו שלאדם צריכים להיות ידיים ורגליים וכו', כי אלו דברים טבעיים השייכים לכל בני האדם. אך נחום איש גמזו חידש להם שכל האברים שנבראו באדם, לא נבראו לצורך תשמישו, אלא מיועדים הם לעשות רצון ה' יתברך בלבד, וכיון שהרגיש שאבריו מעלו בתפקידם, אין להם זכות קיום, ולכן אמר לתלמידיו אוי לי אם לא ראיתוני בכך, כי נמצאתי מועל בתפקידי לשמש את בוראי באברים אלו.

וא"כ זה הביאור במה שאמר הקב"ה לעם ישראל "בכדי שתמליכוני עליכם", דהיינו שאדם נדרש להמליך את הקב"ה על כל אבר ואבר שניתן לו, לראות היאך לעשות בו את רצון ה' ית', שאז בדווקא הוא מקיים את התפקיד שלשמו הוא נועד, ואם משתמש בו לצורכו הרי הוא כביכול מועל בקודש, כי לא להנאתו ניתנו לו אבריו.

וזה גם עניין הזכרונות בראש השנה, שבאים להזכיר את עקידת יצחק. ומה היה שם בנסיון העקידה? המלבי"ם כתב שמצוה זו לעקוד את בנו היתה נגד שכלו של אברהם, שעד עתה היה דורש ומוכיח נגד עובדי עבודה זרה, שהיו מקריבים זבחי אדם, והיה אברהם צועק ומוכיח ואומר, שה' ית' בורא העולם אינו רוצה

בתועבות כאלה, ואין תועבה גדולה בעיני ה' כשפיכת דמים, כמו שנאמר 'כי כל תועבת ה' אשר שנא עשו לאלהיהם כי גם את בנייהם ואת בנותיהם ישרפו באש לאלהיהם', ועתה באה לפניו המצוה הזאת שהיא נגד השכל ונגד דרכי ה' הטובים, וזה היה שורש גדול בניסיון הזה שעשה מצות ה', נגד שכלו ונגד היושר והצדק ודרכי ה' הטובים, ובכל זאת לא הרהר אחרי ה'.

אברהם אבינו ע"ה בעקידה הודיע אותנו גבול אהבת השם ויראתו עד היכן היא מגעת, וכמו שכתב הרמב"ם (מורה נבוכים ג, כד): "אברהם אבינו שהיה עשיר ומכובד, היה עקר בתכלית, הוא כסף לילד, ונולד לו בן אחר היאוש בגיל מאה שנה בדרך נס ופלא, בן שכבר לפני שנולד הבטיח הקב"ה בכבודו ובעצמו לאברהם שממנו תצא אומה גדולה, ובה יבחר ה' לעם". האם אפשר לשער כמה אברהם אהב את יצחק בנו? אבל ליראתו את ה' ולאהבתו לקיים מצותו בז לולד האהוב ההוא, הניח כל מה שקיווה לו והסכים לשחוט את בנו אחר מהלך שלושה ימים, שבהם היה לו זמן רב לחשוב ובכל זאת לא הרהר כלל אחר מדותיו של הקב"ה והזדרז לעשות את רצונו יתברך.

ונאמר "וילכו שניהם יחדיו" (בראשית כב, ו), להראות גדולתו של אברהם אבינו, שהגם שידע שהולך לשחוט את בנו, ויצחק שחשב שיקריבו שה לעולה, בכל זאת היו שניהם שווים בשמחת לבם לקיים מצות ה', ולאחר שאברהם אע"ה גילה ליצחק שהוא השה לעולה, שוב נאמר "וילכו שניהם יחדיו", להראות שבחו של יצחק, שבכל זאת הלך יצחק בשמחה כמו אברהם אביו אע"פ שהוא לא שמע את הציווי הזה מפורש מפי ה', וזה מה שמרומז במדרש (בי"ר נו, ג): "וילכו שניהם יחדיו זה לעקוד וזה ליעקד, זה לשחוט וזה לישחט".

זהו ביטול גמור של היש והעצמיות שבאדם באופן מוחלט. אבותינו הקדושים אברהם ויצחק ע"ה שיעבדו את כל רצונותיהם לה' יתברך לבדו, ועל כל אדם לשאוף ולהגיע לכך וכמו שאמרו (תנדי"א כ"ה): "לעולם יאמר אדם מתי יגיעו מעשי למעשה אבותי אברהם יצחק ויעקב". ואדם יכול להגיע לכך רק אם הוא ממליך את הקב"ה עליו, ואז הוא זוכה להיות עבדו, וזה ידוע שלעבד אין כלום משלו, ועליו לבטל את כל רצונותיו ויישותו לאדונו, ואשרי מי שזוכה להיות עבד לה' יתברך.

וזה גם הענין בשופרות, שנאמר "אשרי העם יודעי תרועה" (תהלים פט, ט), ולכאורה קשה, וכי רק עם ישראל יודעים להפיק קולות מהשופר, הלא גם גויים יודעים לתקוע בשופר? אלא שישראל יודעים את מהות התרועה ויודעים לרצות את בוראם בתרועה, ואיך? ע"י שהם מבינים שאין עוד מלבדו ונכנעים לפניו יתברך, ואז הוא עומד מכסא דין ויושב על כסא רחמים ומתמלא עליהם רחמים והופך להם מדת הדין למדת הרחמים (עפ"י ויק"ר כט, א).

כל הענין של מלכויות, זכרונות ושופרות, הוא להבין שמלכותו בכל משלה, שהכל שלו ואין עוד מלבדו, ואדם שזוכה לקבל עליו עול מלכות שמים ולהמליך עליו את הקב"ה אשריו ואשרי חלקו.

וידוע המעשה בגמרא (ברכות סא:): בשעה שהוציאו את רבי עקיבא להריגה זמן קריאת שמע היה, והיו סורקים את בשרו במסרקות של ברזל והיה מקבל עליו עול מלכות שמים. אמרו לו תלמידיו: רבינו עד כאן? אמר להם כל ימי הייתי מצטער על פסוק זה 'בכל נפשך' אפילו נוטל את נשמתך, אמרתי מתי יבוא לידי ואקיימנו? ועכשיו שבא לידי לא אקיימנו? היה מאריך באחד עד שיצתה נשמתו באחד. יצתה בת קול ואמרה אשריך רבי עקיבא שיצאה נשמתך באחד.

הרבה הם המכוונים בקריאת שמע למסור את נפשם למען שמו יתברך, אבל כל זה רק בתאוריה, רבי עקיבא הוכיח בשעת המבחן הגדול שהוא באמת ובתמים עבד לה' יתברך ואין לו כלום משלו אפילו לא נשמתו.

בראש השנה אנו מצווים להמליך עלינו את הקב"ה, אך למעשה ציווי זה אינו רק בראש השנה, אלא בכל יום ובכל שעה ושעה, וכן זו המהות של קריאת שמע אותה אנו קוראים בכל יום פעמיים באהבה. אלא שראש השנה זהו יום שמסוגל לכך יותר, וביכולתו להשפיע אף על שאר השנה, אך כל זה אם הוא באמת מקבל על עצמו את עולו יתברך ורוצה בכל נפשו ומאודו לעשות רצון ה' ית' בכל אבריו וגידיו.

ורצון זה בא לידי ביטוי בשעת המבחן, כאשר הוא בא לידי נסיון, האם הוא מקיים את דברי המשנה (אבות ב, ד) "בטל רצונך מפני רצונו", או שהוא ממלא את רצונותיו ותאוותיו גם אם הם סותרים

את רצון ה' יתברך. הנסיונות של האדם הן הם ההוכחות עד כמה הוא מוסר נפשו ורצונותיו ומאווייו למען שמו יתברך.

המדרגה הגדולה של "תמליכוני עליכם", היא להבין שכל מה שיש לו כולל הוא עצמו, את הכל הוא משעבד ומוסר למען שמו יתברך, בלא שום שיור לעצמו כלל.

ואכן מדובר כאן בציווי של "תמליכוני עליכם" שהוא תביעה גדולה ומדרגות גבוהות, ואומר הגר"י סלנטר זצ"ל שפעמים אדם מתעורר בעשרת ימי תשובה ונכנס לראש השנה וליוה"כ בהבטחות גדולות, ומיד אחרי יום הכיפורים הכל מתפוגג ונעלם. לכן צריכים לדעת שלא שייך לקפוץ למדרגות גבוהות בעבודת ה' בפעם אחת, אלא צריך להתעלות בחכמה ובהדרגה, ועל כל אחד לעלות ולהתעלות כפי מדרגתו. עדיף לקבל על עצמו קבלה קטנה ולעמוד בה, מאשר לקבל קבלה גדולה וקשה ואח"כ ליפול ולהתייאש ממנה. וכל קבלה שמקבל, עליו לעשותה כקניין בנפשו וכך בהדרגה לקבל עוד ועוד קבלות ולעמוד בהן, ויה"ר שנוזכה לעשות רצון בוראנו ולהמליכו עלינו. (עפ"י מנחת שלום)

מדוע ראש השנה קודם ליום הכפורים?

הגר"י בלאזר זצ"ל שואל, לכאורה היה מועיל יותר אם יום הכפורים היה לפני ראש השנה, שהרי ראש השנה הוא יום המשפט והדין, ובו מבקשים אנו חיים ובריאות, ויום הכפורים הוא יום מחילת עוונות, והרי הקדוש ברוך הוא רוצה בתקנת ישראל, והיה צריך להיות תחלה יום הכפורים, שבו נזכה למחילת עוונות, ואחר כך נוכל לבוא לדין, לבקש רחמים מאתו יתברך.

ותירץ, אמת הוא שלראש השנה היה מועיל לו קדם לו יום הכפורים, אך כדי לזכות ליום הכפורים ולהגיע לכפרת עוונות צריכים אנו תחילה לראש השנה, שבו נשריש בקרבנו יסודות המלכות, ומלכות היא ללא ויתור כלל, ונדע יסודות המשפט, שהוא קבלת עול מלכות שמים, ואז יש תקווה ליום הכפורים, שהוא יום מחילת עוונות. שרק לאחר הידיעה שאין ויתור, וכל פרט ופרט יבוא במשפט, ועל כולם ישתדל לשוב בתשובה, יש תקווה למחילת עוונות.

וכתב הרמח"ל בספרו 'דעת תבונות', שיסוד בריאת העולם ותכליתו הוא להגיע להכרת היחוד, שאין עוד מלבדו, וכל יחיד ויחיד שהגיע להכרה זו, כבר התקרב לבורא וקיים את תכלית הבריאה והרי הוא מקרב את הישועה, ואם כן, ראש השנה, הוא יום המסוגל מכת עצמו להגיע בו ליחוד והכרה במלכות. כל יחיד אשר ניצל את יום ראש השנה כמצותו והגביר בקרבו את עיקרי היחוד, הרי הגיע במקצת לתכלית הבריאה, הוא הוא אשר יוכל לבוא ביום הכפורים, ולבקש מחילה, סליחה וכפרה.

עצות כיצד לזכות בדין

א. להיות איש שרבים צריכים לו.

הסבא מקלם צ"ל היה שואל שאלה זו, היאך מתאימה הרגשת הבטחון שצריכה להיות ביום הדין עם רגשי היראה והפחד מאימת המשפט, והיאך יתכן לאחר שתיוודע חובתו וכמה רחוק הוא מהשגתה, שיהיה לו בטחון שיצא זכאי בדין? ותשובתו, כי באמת, כלל ישראל כולו בטוח הוא שיצא זכאי במשפט, אבל כל יחיד ויחיד עומד הוא בסכנה גדולה, וחייב לירא ולפחד מאימת הדין. ומעתה, זו היא העצה היעוצה ליחיד כדי שיצא זכאי כאשר ישתדל לא להיות נפרד, אלא יהיה חלק מן הכלל, וכשם שהכלל בטוח, כן בשעה שהיחיד יעשה לחלק מהכלל, כן יהיה בטוח שיצא זכאי בדין. ומפורש הוא במדרש בפרשת נצבים: "אתם נצבים היום כולכם", כולכם היינו, הכלל כולו, כי הכלל בטוח.

ומהי הדרך שבה נעשה היחיד לחלק מהכלל, והיאך מתבטלת יחידותו ומצטרף הוא לתוך הכלל?

דבר זה נעשה בשעה שאין האדם דואג רק לטובתו האישית וצרכיו הפרטיים, אלא שאיפתו היא תיקון הכלל, ומיטיב הוא לאחרים, ודואג ומשתדל לתקנת הרבים, בין בגשמיות ובין ברוחניות, אזי נעשה הוא לחלק מהכלל, ומובטח הוא בבטחון הכלל, ואף תפילותיו ובקשותיו ביום הדין צריכות להיות לא רק עבורו ובני משפחתו, אלא להתפלל ולבקש עבור תקנת חבריו וזכויותיהם. ומשום כך תקנו אנשי כנסת הגדולה כל נוסח התפלה, לא כבקשת יחיד אלא כרבים:

סלח לנו, השיבנו אבינו לתורתך, וכן כל התפילה כולה. כי בשעה שיבקש האדם רק עבור עצמו, הרי הוא יחיד, ומשפט היחיד קשה הוא מאוד. רק בשעה שתפילתו עבור כל כלל ישראל, נעשה לגוף אחד עם הרבים, ואז יש לו תקווה לעמוד ביום הדין.

ב. להרבות ידידים ואוהבים.

"בראש השנה כל באי עולם עוברין לפניו כבני מרון, שנאמר: 'היוצר יחד לבם המבין אל כל מעשיהם'. אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: וכולן נסקרין בסקירה אחת" (ר"ה יח.). וכתב רש"י: "אף על פי שעוברין זה אחר זה".

כיצד מתיישבים שני מאמרים אלה?

על מדוכה זו ישב הסבא מקלם זצ"ל, אשר יישב את הדברים על פי דברי ר' ישראל מסלנט זצ"ל, על הפסוק: "אֶל אֲמוֹנָה וְאִין עֲלֵיךְ וְיִשָּׁר הוּא" (דברים לב, ד). מה שבח הוא למשפטי השם יתברך שאין בהם עוול, וכי במשפטי בני אדם מותר שיהיה עוול?

ר' ישראל סלנטר הסביר שבמשפט בשר ודם נלקח בחשבון רק שיעור הצער והכאב של החוטא עצמו, ואף שבהכרח מעונשו של החוטא נגרם צער וסבל גם לסובבים אותו, אם זה לבני משפחתו או לידידיו ומכריו, הרי אין באפשרותו של בשר ודם להתחשב בכך בגוזרו את עונשו של העבריין, נמצא אפוא, שבכל עונש שניתן ע"י בשר ודם, בוודאי נענשים וסובלים גם אלו הנקיים מכל חטא ואשמה.

אבל להבדיל, משפטי ה' אינם כן, כל פרט ופרט נלקח בחשבון - אין צער, ולו גם הקטן ביותר, הנגרם לאדם בדרך מקרה. עונשו של החוטא, כמו גם של הסובבים אותו, נמדד בדיוק מופלא. אם עלול להגרם צער או בושה לאדם אחר שאינו ראוי מצד עצמו לעונש זה, הרי לא ייענש החוטא כלל וכלל. וכן גם מתפרש הפסוק: "מִשְׁפָּטֵי ה' אֲמֹת צָדָקוֹ יַחְדָּו" (תהלים יט, ז).

כך יתפרשו גם דברי הגמרא: אמנם כולם עוברים לפני הקב"ה זה אחר זה, כלומר, כל אחד נדון לבדו לפי זכויותיו וחובותיו, ואעפ"כ עדיין יש מקום ל"כולם נסקרין בסקירה אחת", שאם יש אחד בכולם שאין מגיע לו הצער, נפטר גם החוטא מעונש.

הגר"א לופיאן זצ"ל היה רגיל להוסיף, שלאור הדברים כדאי לאדם להרבות לו ידידים ואוהבים, ועל ידי כך יוכל להנצל ביום הדין. שכן, אף אם יחטא ולפי מדת הדין יגיע לו עונש, יצטרכו בשמים לקחת בחשבון את הצער שיגרם על ידו לידידיו. ואם הם טובים וישרים במדה כזו שאין מגיע להם הצער לא יענישוהו בזכותם, כי משפטי ה' אמת צדקו יחדו.

ג. להיות מעביר על מדותיו (לוותר).

"אמר רבא: כל המעביר על מדותיו מעבירים לו על כל פשעיו, שנאמר: 'נשא עון ועבר על פשעי, למי נושא עון? למי שעובר על פשעי' (ראש השנה יז.). ופירש רש"י: "אין מדת הדין מדקדקת אחריו, אלא מניחתו והולכת".

אומר הגר"ח שמואלביץ זצ"ל, כי מדברי רש"י הנ"ל נראה, שאף על פי שלא נתכפרו לאדם פשעיו ועדיין חוטא הוא, מכל מקום, כיוון שמעביר על מדותיו מדת הדין מניחה לו. והרי לנו בזה עצה וסגולה כיצד לזכות בדין - להיות מעביר על מדותיו.

הגמרא שם מספרת על רב פפא שבא לבקר את רב הונא בריה דרבי יהושע שחלה. כשראה את מצבו, אמר שיכינו לו תכריכין. לבסוף נרפא רב הונא ואמר שאכן נגזרה עליו מיתה, אלא שהקדוש ברוך הוא אמר, שמכיוון שאינו עומד על מדותיו אלא מעביר עליהן, אל תדקדקו אחריו. רואים אנו, שאף לאחר שנגזרה עליו מיתה והיה כבר במצב של גסיסה, הועילה לו מדה זו להצילו מן הדין ולהשיבו לתחיה.

באחד מבתי הכנסת נהגו למכור את מקומות הישיבה לתפילה בימים הנוראים. המקומות הטובים עלו יותר, הפחות טובים עלו פחות, ומי שלא שילם קיבל מקום מיוחד על גבי השטיח.

הגבאי נהג למכור את המקומות בעזרה מסודרת, כל אחד מהמתפללים קיבל פתק ובו מספר השורה והכסא.

בתפילת מנחה של ערב ראש השנה התברר שאחד המקומות היותר טובים נמכר בטעות פעמיים, לשני אנשים שונים. השניים ניגשו לגבאי

והעמידו אותו על טעותו, והוא השיב שאין לו פתרון מאחר שכל המקומות כבר נמכרו, הוא הציע שאחד מהם יותר וכספו יוחזר, אבל אף אחד מהם לא הסכים לוותר. מאחר שבתפילת מנחה וערבית ישנם פחות מתפללים מאשר בבוקר, עוד איכשהו שניהם הסתדרו, אך היה להם ברור שמחר בבוקר על אחד מהם לוותר.

אחד מהשניים לאחר שקידש, וערך סעודת חג מפוארת עם בני משפחתו, הלך לישון. והנה מוצא הוא את עצמו במרכזו של שדה רחב ידיים, הוא מתחיל ללכת ולפתע עוברת לידו מרכבה עמוסה במלאכים לבנים. מאות מלאכים בגדלים שונים נדחסו בתוך העגלה.

הוא המשיך ללכת אחרי העגלה ובדרך חלפו על פניו אלפי עגלות עמוסות מלאכים, חלקם לבנים וחלקם שחורים.

לבסוף הוא הגיע לרחבה ענקית, שם עמדו מאזניים עם שתי כפות ענקיות, לתוכן נתקבצו המלאכים, הלבנים מימין, והשחורים בכף השמאלית...

הוא שאל מה קורה כאן, והסבירו לו שהיום זה יום הדין וכעת שוקלים את העבירות והזכויות של בני האדם. הוא שאל של מי כל המלאכים האלה, והשיבו לו שאלו כל המעשים שלו, אותם עשה במשך השנה.

מיודענו קצת נבהל כי הכף של המלאכים השחורים היתה הרבה יותר כבדה. פתאום שאלו מה קורה עם הייסורים, אז באו כל המלאכים שנוצרו מהייסורים שעבר במשך השנה, אמנם הם הוסיפו קצת משקל לטובת המלאכים הלבנים, אך לא היה בזה מספיק כדי להכריע את הכף. ואז אמרו: תביאו את המלאכים של מעביר על מידותיו. אולם אף מלאך לא הגיע, במהלך השנה לא נוצרו כאלו, הרי הוא אף פעם לא וויתר.

לפתע ניגש אליו מלאך ואמר: "יש לך עכשיו הזדמנות להכריע את הכף, נתנו לך ניסיון של מעביר על מידותיו, אם תעמוד בו ותוותר תזכה להכתב בספרן של צדיקים".

אותו יהודי קם נסער מהחלום, כשהגיע לבית הכנסת הוא אמר לגבאי שהוא מוכן לוותר, הוא מוכן לשבת כל התפילה על גבי השטיח, רחוק מהמזגן, ואף הוא לא מעוניין לקבל בחזרה את הכסף ששילם בעבור המקום שקנה. אולי בכך יזכה להכריע את הכף...

ד. לדון לכף זכות.

באמירת הסליחות אנו מבקשים: "כְּתִבְנוּ בְּסֵפֶר זְכוֹתַי".

והדבר צריך ביאור - אם יש לנו זכויות (מעשים טובים) למה אנו צריכים לבקש? במילא מגיע לנו להכתב שם, ואם אין לנו ח"ו זכויות, מה יעזור אם נבקש?

אלא הכוונה על אותם המעשים שהם בספק - מצד אחד אפשר לפרש את המעשה לטוב, ומאידך אפשר לפרשו לשלילה, ואנו מבקשים מה' ית' שידון אותנו לכף זכות, ויפרש את אותם המעשים לדרך טובה.

בכוחו של האדם להביא לכך שבשמים ידונו אותו לכף זכות, ויפרשו את מעשיו באור חיובי. הדבר תלוי באופן שהוא מביט על מעשי הזולת, בדרך שהוא דן את חברו כך ידונו אותו, ועל זה אמרו חז"ל: "הדן חברו לכף זכות, דנין אותו לזכות" (שבת קכז:).

במדרש (בי"ר צג, י) נאמר: "אבא כהן ברדלא אומר: אוי לנו מיום הדין, אוי לנו מיום התוכחה וכו'... יוסף קטנן של שבטים היה, ולא היו אחיו יכולים לעמוד בתוכחתו, שנאמר: "וְלֹא יָקְלוּ אָחָיו לְעֵנוֹת אֹתוֹ כִּי נִבְהָלוּ מִפְּנָיו". לכשיבוא הקב"ה ויוכיח לכל אחד ואחד לפי מה שהוא, שנאמר (תהלים נ, כא): "אוֹכִיחֶךָ וְאֶעֱרָכֶה לְעֵינֶיךָ", על אחת כמה וכמה".

וביאר ה'בית הלוי' עפ"י המעשה של "כבשת הרש" (שמואל ב' יב): כאשר בא נתן הנביא להוכיח את דוד המלך ע"ה על לקיחת אשת אוריה החיתי, לא אמר לו מיד את אשמתו, אלא סיפר לו תחילה על שני שכנים, האחד עשיר והשני עני. לעשיר היה רכוש רב, הרבה צאן ובקר, ולרש אין כל, רק כבשה אחת קטנה, ממנה התפרנס. פעם אחת הגיע אורח לביתו של העשיר והוא בקמצנותו חמל על צאנו,

לקח את כבשת הרש, שחט אותה והכין סעודה לכבוד האורח. שאל נתן הנביא מה דינו של איש זה?

"ויחַר אֶף דָּוֶד בְּאִישׁ מְאֹד וַיֹּאמֶר אֶל נָתָן חֵי ה' כִּי בֶן מְוֹת הָאִישׁ הֶעֱשָׂה זֹאת", אמר לו נתן הנביא: "אתה האיש", מיד אמר דוד: "חטאתי לה".

הדרך הטובה ביותר להביא את האדם להודות על האמת, להבין את חומרת מעשיו ולחזור בתשובה, היא כשמתארים בפניו כיצד נראים מעשים אלו, כאשר מישהו אחר עושה אותם. אז (בלא שוחד עצמי) ישפוט את עושה המעשים בכל חומרת הדין. כשיווכח שבעצם גם הוא עשה את אותו עוול, יסתמו טענותיו. אבל אם נטיח באדם ביקורת ישירה, תמיד יחפש תירוצים כדי להצדיק את מעשיו.

הבעל שם טוב זצ"ל כתב שלעתיד לבוא כל אדם ידון את עצמו בשמים כמעשה נתן הנביא ודוד המלך. כאשר יוכיחו את האדם בבית דין של מעלה, יתנו לו קודם לפסוק את הדין על מעשיו שלו (כאשר חושב שמדובר במישהו אחר), ואח"כ יוכיחו אותו לפי מה שהוא פסק לעצמו. וזו גם הכוונה בפסוק הנ"ל: "אוֹכִיחֶךָ וְאֶעֱרָכֶה לְעֵינֶיךָ" - התוכחה תהיה לפי מה שהאדם רואה לעצמו.

ומה יכול אדם לעשות כדי להינצל מדינו של עצמו?

התשובה לזה - ללמוד לדון כל אדם לכף זכות, כלומר, לחפש בכל אדם את הטוב שבו, ולנסות להצדיק את מעשיו: אולי טעה, אולי לא ידע, אולי מה שמספרים שעשה אינו מדויק וכן כל כיוצ"ב. אדם שמרבה להיטיב ודן את חברו לכף זכות, גם בסיפור של עצמו ימצא נקודות טובות, ויהפוך את הדין לרחמים, וממילא ישפיע הדבר גם עליו עצמו.

ה. לרחם על הבריות.

בראש השנה אנו זקוקים לרחמים מרובים, ואנו אכן מבקשים מה' ית' רחמים: "אבינו מלכנו חוס ורחם עלינו", "רחם עלינו כרחם אב על בנים". למעשה במשך כל השנה אנו מבקשים רחמים: "קבל ברחמים וברצון את תפילתנו", "רחם ה' אלקינו עלינו" וכו'.

ואיך אכן זוכים לרחמים?

במדינה אחת, שני גנרלים חשובים, אשר במשך שנים שירתו נאמנה את המלך, נתפסו בעוון חמור מאוד. המלך בכבודו ובעצמו ביקש לדון אותם. בזמן המשפט, השניים בכו והתחננו על נפשם והזכירו למלך עד כמה היו נאמנים, ואיך שמסרו נפשם בקרבות מסוכנים למען הוד רוממותו וכו'.

המלך שהיה רחום וחנן פסק, שהם לא חוזרים לתפקידם הקודם, אלא ישרתו את המלך בפרקליטות העבאית, שם יש מחסור בכוח אדם. השנים הודו למלכם הנערץ ושמחו מאוד על ה"עונש" הקל.

כאשר התייעבו למחרת במקום המיועד, התברר להם שהם וקצין נוסף נדרשים לשפוט את החיילים הסוררים.

החייל הראשון שבא להשפט, הואשם בעוון עריקות. משנשאל מדוע הוא ברח מבסיסו, השיב החיל שהוא פשוט התגעגע לאמו האלמנה, ואף היא התגעגעה אליו מאוד, ושלחה לו מכתב מרגש שנכספה נפשה לראותו...

הקצין הראשון כעס מאוד וטען שזה לא יתכן שחייל מעבא המלך יעשה ככל העולה על רוחו, ופסק להחמיר בדינו את מלא העונש שאפשר להטיל על עוון זה.

לעומתו הקצין השני דווקא הבין ללבו של החייל, ריחם עליו ואמר שזה נכון שהוא ביצע עבירה חמורה ומגיע לו עונש, אבל גם יש להתחשב במעבו של החייל ובאמו האלמנה, לכן יש להקל בעונשו.

הקצין הראשון כעס ואמר שאסור לרחם, יש להחמיר עם החיילים, צבא זה לא גן ילדים, ואם לא נחמיר אתו, חיילים נוספים יערקו ואז לא יהיה לנו צבא. חיובים להענישו בחומרה רבה למען ישמעו וייראו.

כאשר שאלו השניים לדעתו של הקצין הנוסף, הוא טען שהוא לא יכול לפסוק בדין זה, כי בשביל זה צריך שופט צבאי.

השניים שאלו בפליאה: "אבל הנך שופט עבאי, לא כן?"

הקצין צחק ואמר: "לא, אני כאן מטעם המלך, בשליחות מיוחדת. עתה הסתיימה השליחות ועל שלושתנו לחזור כעת אל המלך".

כאשר חזרו השלושה אל המלך, דיווח הקצין השלישי למלך את כל אשר נעשה במשפט.

המלך פסק לקצין הראשון גלות בסיביר במשך 30 שנה עם מלקות ועינויים, ואלו לקצין השני פסק 30 ימי מחבוש בכלא עבאי.

הקצין הראשון, צעק: "זה לא הוגן, הרי שנינו עברנו בדיוק את אותה העבירה".

המלך השיב: "הלא אתה בעצמך אמרת שאסור לרחם וצריך להעניש את החיילים במלוא חומרת הדין".

אומרים לנו חז"ל: "כל המרחם על הבריות - מרחמים עליו מן השמים". כפי שאתה תרחם ותשפוט לטובה את הזולת, כך ירחמו עליך וידונו אותך לטובה מן השמים ביום הדין.

ו. לבוא כמה שיותר בהכנעה.

אומר הגר"י לוינשטיין זצוק"ל: נאמר בגמרא (ראש השנה כו:): "ראש השנה, כל כמה דכייף איניש טפי מעלי ליה" (כפי שהאדם מכופף ומכניע עצמו, כך מועיל לו יותר). חז"ל מגלים לנו דרך כדי לזכות בדין בראש השנה - לגשת אליו בהכנעה ובשברון לב מתוך הכרה שאין לנו תקווה בדין, ורק מבקשים אנו את רחמיו. כי ראש השנה אף שהוא יום הדין, מכל מקום הוא דין ברחמים, ובזכות ההכנעה ושברון לב יעזרהו ה', כדכתיב: "קרוב ה' לנשברי לב".

ז. "כדלים וכרשים דפקנו דלתיך".

אנו אומרים בסליחות: "כדלים וכרשים דפקנו דלתיך", ולכאורה קשה, הרי "תחנונים ידבר רש ועשיר ידבר עזות". וא"כ אדם שהוא דל, עני ורש יקיש בדלת בעדינות ולא ידפוק בחוזקה.

אלא שתלוי במה מדובר, אם אותו עני עורך מגבית כדי לקנות מעיל טוב לחורף, אזי באמת מקיש הוא בדלת בעדינות ופונה בתחנונים שירחמו עליו, ויתנו לו בגד ללבוש.

אולם אם מדובר בדלפון אביון שמזה יומיים לא בא אוכל לפיו וכבר מרגיש שהוא עומד למות, הרי שהוא דופק בחוזקה בדלת וצועק "הצילו", כי הרי מדובר בפיקוח נפש.

אנו צריכים להרגיש כמו אותו אביון דלפון שבקשתו היא בגדר של פיקוח נפש, ולבקש רחמים בזעקת 'הצילו' מהי יתברך.

ח. להתנהג בשפלות וענווה.

בפרקי אבות נאמר: "מֵאֵד מְאֵד יְהוֹי שְׁפָל רֹחַ", ומדוע? בגלל "שְׁתַּקוּת אָנוּשׁ רַמָּה".

אם נשאל ילדים מה כל אחד רוצה להיות כשיהיה גדול, אחד יאמר שרוצה להיות רב חשוב, שני טייס, אחר רופא, וכן על זה הדרך. אבל אף אחד לא יקום ויאמר: "אני מאוד רוצה להיות בקבר, שיאכלו אותי התולעים".

א"כ אינו מובן מה שחז"ל אומרים שתקוות אנוש רימה.

החתם סופר מסביר על פי מעשה: יהודי אחד, לאחר שנפטר מן העולם הגיע לבית דין של מעלה. הקטגור מביא את כל המעשים השליליים שעשה, קרוונות שלמים של מלאכים שחורים ומפחידים. לעומתו מביא הסנגור קרוונות של מעשים טובים, מלאכים צחורים.

כולם רואים שכמות העבירות של אותו יהודי היתה רבה מאוד, הרבה מעבר למצוות הבודדות שעשה, והכל מתועד ולא ניתן להתוכח.

ביה"ד פונים לסנגור ושואלים אותו אם יש לו מה לומר, אולי יש עוד מצוות, כף זכות או משהו לטובת הנאשם.

לסנגור המיואש לא היה מה לומר.

שואלים ביה"ד את הנאשם עצמו אם יש לו מה לומר להגנתו, וזה משיב: "כבוד הדיינים, כל הממצאים השליליים, הכל שקר וכזב".

אומרים לו: "אתה טועה, כאן עולם האמת ולא שייך כאן שקר".

מסביר היהודי ואומר: "תראו היכן אני נמצא, בקבר, בעומק מטר מתחת לאדמה, אוכלים אותי התולעים ומכלות את גופי, ואני ברוב ענווה לא מתנגד. ותראו מי עומד מולי, במי נלחמתי, ביצר הרע! מלאך שכולו אש, האם זה צודק? היכן ההגינות? אין כאן כוחות שווים! הכל שקר וכזב".

בביה"ד משתרר שקט, הדיינים חושבים מעט ואז מחליטים לצאת להפסקה. הסנגור מחמיא לנאשם ואומר: "אתה גאון, אם אתה יוצא זכאי אפשר לסגור את ביה"ד, זהו משפט יצוגי".

ביה"ד חוזר ומכריז: "אנו מקבלים את הטענה, אבל צריכים לבדוק אם גם בזמן היותך בחיים היית כזה שפל רוח, מאכל רימה".

מביאים את הקלטות ורואים איך כשהיה ילד היה מרבה להתקוטט עם אחותו...

שואלים אותו: "מה זה?"

והוא משיב: "מה אתם רוצים אז הייתי ילד קטן". הם מריצים קדימה ואז רואים מה קרה כאשר הגיע הביתה והאוכל לא היה מוכן... הוא היה נראה כמו חית טרף רעבה, ולא כמו רימה!

סיים החתם סופר את הסיפור ואמר: "עכשיו מובן היטב למה 'מאוד מאוד הוי שפל רוח', כל החיים, כי תקוות אנוש היא להגיד בסוף: 'הייתי רימה! תעזבו אותי'..."

ט. תשובה וצדקה ותפילה מעבירין את רוע הגזרה.

צדקה - להרבות בצדקה, שהרי "צדקה תציל ממוות", ואם נגזר עליו מיתה ח"ו צדקה יכולה להועיל.

בספר משלי, במזמור אשת חיל נאמר: "כִּפְּהַ פָּרְשָׁה לְעֵנִי וְיָדֶיהָ שִׁלְחָה לְאַבְיוֹן. לֹא תִירָא לְבֵיתָהּ מִשָּׁלַג כִּי כָּל בֵּיתָהּ לְבָשׁ שָׁנִים".

אותה אשה לא יראה מיום שלג, כלומר מהגיהנום, שדנין בו הרשעים מאש לשלג, ובזכות מה? בזכות ה"לבוש שנים" ופירש רש"י: "מלובשים בכפל (מלשון שָׁנִים): 'נתון תתן', 'פתוח תפתח', 'העניק תעניק', כל אלו (שנאמרו במצות הצדקה) מצילין אותה משלג".

גיהנם". בזכות הצדקה - ("כפה פרשה לעני"), זכתה להנצל מדינה של גיהנם.

תפילה - ירבה בתפילות ובתחנונים לה' ית' שירחמהו בדין ויעזור לו, התפילה צריכה להיות בגדר של "למענך אלקים חיים", כתבנו בספר חיים וכל זאת לא למעננו אלא למענך אלוקים חיים! כדי שאוכל לשלם את כל החובות שלי, וכדי להספיק לתקן ולהרבות כבוד שמים.

תשובה - חרטה, ויודוי וקבלה לעתיד (ביארנו באריכות בעמודים 181-194).

ככל שיצטער ויתחרט יותר על מעשיו הרעים, ויעשה תשובה אמיתית יותר, כך יתכפר לו יותר. ואם זכה לעשות תשובה שלמה מתוך אהבה, הרי שכל חובותיו נהפכו לזכויות.

יה"ר שנזכה לנצל את הימים הנפלאים האלו, לשפר מעשינו ולשוב בתשובה שלמה לפני ה' ית', ונזכה להכתב לאלתר בספרן של צדיקים, אכ"ר.

סימנים ומנהגים

סימנים - חז"ל הנהיגו לאכול בליל ראש השנה פירות וירקות שונים לסימן טוב על פי שמותיהם, ולבקש על קיום הדבר אשר עליו נעשה הסימן, ואלו הם: 'רוביא' - שירבו זכויותינו, 'כרת' - שיכרתו שונאינו, 'סילקא' - שישתלקו אוביניו, תמרים - שיתמו שונאינו, ו'קרא' - "שיקרע רוע גזר דיננו ויקראו לפניך זכויותינו".

במשך הדורות נוספו סימנים נוספים: תפוח טבול בדבש - שתתחדש עלינו שנה טובה ומתוקה, רימון - שנרבה זכויות כרימון, ראש של כבש או דג - שנהיה לראש ולא לזנב, דגים - שנפרה ונרבה כדגים.

החפץ חיים זצ"ל אמר פעם בסעודת ראש השנה: הגמרא (הוריות יב.) אומרת שיש תוקף וחוזק לסימן טוב שאדם עושה בראש השנה, ולכן ראוי ורצוי לאכול ביום זה דברים מתוקים ולהמנע מאכילת דברים חמוצים או חריפים. והנה, אם אנו מהדרים אחר סימנים, הרי אין סימן נאה ויאה יותר מהארת פנים לזולת! חיוך וסבלנות! ואין סימן לא טוב יותר מכעס והקפדה! ובכלל הארת פנים לזולת, חיוך וברכה,

עזרה ועידוד, הרי הם סגולה בדוקה לזכייה בדין. וכן אמרו: "כל המעביר על מדותיו מעבירין לו על כל פשעיו, ובמדה שאדם מודד לאחרים בה מודדין לו. אם כן המחייך לזולת בראש השנה יחייכו אליו מן השמים במשך כל השנה! המאיר פנים לחבירו יזכה להארת פנים באור פני מלך חיים..."

על כן בימי ראש השנה נקפיד לעשות סימנים יפים של הארת פנים, חיוך וסבלנות, בכדי שהם ישפיעו לנו לכל השנה לקבלת הארת פנים ממלך מלכי המלכים הקב"ה!

תשליך - מימות הראשונים נהגו ללכת ביום הראשון של ראש השנה לים או לנהר ולומר את הפסוקים: "מי אל כמוך נושא עוון... ישוב ירחמנו... ותשליך במצולות ים כל חטאותם". מנהג זה מכונה 'תשליך', והוא כזכר לעקידת יצחק, שבדרכו לשם עבר אברהם אבינו דרך נהר והגיעו המים עד צווארו, והתחנן לה' יתברך: "הושיעה כי באו מים עד נפשי". בכתבי האריז"ל מובא שיש ללכת לאחר תפילת מנחה, לפני שקיעת החמה, וכנהוג בימינו. וטוב לקיים את המנהג בסמוך למים שיש בהם דגים, לסימן טוב שנפרה ונרבה כדגים (עניין התשליך מובא בהרחבה בעמוד 67).

שינה - נוהגים שלא לשכב לישון בראש השנה בשעות היום, על פי מאמר חז"ל שהשוכב בראש השנה 'שוכב' מזלו, ולדעת האריז"ל מותר לישון לאחר חצות היום, ונחלקו הפוסקים אם יש להקיץ משנת הלילה לפני עלות השחר, ואף לדעת המקלים, יש שהורה שאם התעורר משנתו לאחר עלות השחר לא ישוב לישון. ומי שראשו כבד עליו ומוכרח לישון, או שקשה לו לכוון בתפילתו אם אינו ישן ביום, רשאי ללכת לישון.

תענית דיבור - אומרים בשם רבי לוי יצחק מברדיטשוב זצ"ל, שהחוסס פיו ולשונו בראש השנה ואינו מדבר דברים בטלים, זוכה לעורר מדה זו למעלה בשמי מרומים, וכאשר בא המקטרג להשטין ולקטרג עליו, משתיקים אותו ואומרים לו: "עת תענית דיבור היא כעת ואינך יכול לפצות פה ולקטרג".

שופר

יום ראש השנה מכונה בתורה "יום תרועה" על שם מצות היום - מצות תקיעת שופר. טעמים רבים ניתנו לתקיעת שופר ביום זה, אחד מהטעמים יובן על פי משל.

כפרי משבט נידח בדרום אפריקה החליט ללכת לבקר בעיר הגדולה ולחזות בנפלאותיה של המודרניזציה. שבוי בקסמה של העיר הלך ממקום למקום, ועיניו לא שבעות מן הפלאות והחידושים הרבים. הוא לא שוכח לקנות מספר פריטים, שיוכלו להביא רווחה משמעותית לאנשי הכפר, כמו למשל: פנס, מראה, עט ועוד.

והנה לפתע רואה הוא מרחוק להבות גדולות. הוא הבין שפרצה שריפה, וסקרנות מילאה אותו לדעת היאך מכבים שריפה בעיר המתקדמת. הוא החליט להתקרב למקום האירוע כדי לעמוד מקרוב על אופן הכיבוי. בדרכו הוא שומע לפתע קולות עולים ויורדים של צופרים, הנשמעים מכיוון הדליקה. סקרנותו גברה והוא החיש פעמיו לעבר המקום. כעבור מספר דקות הוא מגיע, ולתדהמתו הוא רואה כי השריפה כבתה לחלוטין. 'מדהים' הרהר לעצמו, כנראה בעיר זו מכבים שריפות באמצעות צופרים. זהו חידוש נפלא, וכדאי להתעניין ברכישת מוצר יעיל שכזה, שכן בכפר שלנו פורצות שריפות רבות בעקבות החום הלוהט, ומכשיר זה יביא למהפך של ממש.

הוא פונה לאחד האנשים שנקרה בדרכו ושואל: "האם ניתן לרכוש צופר מסוג זה שנשמע כאן לפני דקות מספר?". "בוודאי", השיבו הלה, "תוכל להשיגו בכל אחת מחנויות החשמל הפזורות בעיר". הוא לא חשב רגע נוסף, מיד נכנס לחנות החשמל והוסיף את הצופר המהפכני לאוסף הפריטים החדשניים שיביאו מהפכה של ממש לשבט האפריקאי שלו.

בגמר הטיוול חזר לכפרו, כינס את כל בני השבט ותיאר לפנייהם בהתרגשות את חוויותיו מן העיר. הוא הציג בפניהם את הפריטים שהביא, כשהם לא חדלים מלהתפעל מכל פרט. הם התפעלו מאוד מהפנס אשר מאיר את החשכה בלחיצת כפתור. אף המראה התקבלה בהתלהבות ונתלתה במקום מרכזי, העט ניתן במתנה למזכיר הכפר. אך גולת הכותרת היתה הצופר. אנשי השבט לא האמינו למשמע אוזניהם, "האם אתה בטוח שהצופר יוכל לכבות את הדליקה?", הם שאלו בחוסר אמון. "בוודאי", השיב מיודעינו בבטחון מלא, "הלוא במו עיני ראיתי זאת".

הצופר הופקד אצל ראש השבט, וכעבור מספר ימים הגיע עת המבחן. אש פרצה באחד מבתי הכפר אלא שהפעם לא מיהרו כולם להביא שמיכות ודליי מים, אלא התאספו מסביב לבית הבוער לראות כיצד יתרחש הפלא. ראש השבט הפעיל מיד את הצופר, וכולם עומדים ומצפים. כאשר ראו שהלהבות ממשיכות להתפשט, החליטו שיש להגביר את עוצמת הצופר. אלא שלמרבה הפלא אף זה ללא הועיל. דקות ההמתנה הבאות היו גורליות, לשונות האש הגדולות אחזו בכל כותלי הבית ושרפוהו לחלוטין. דוממים ועצובים הביטו אנשי הכפר בבית השרוף, עכשיו הבינו בדרך הקשה, כי אין הצופר מכבה שריפות, ביכולתו רק לעורר ולזרז את כולם לכבות את השריפה.

כך גם המטרה בתקיעת השופר!

"ועל המדינות בו יאמר, איזו לחרב איזו לשלום, איזו לרעב איזו לשובע, ובריות בו יפקדו להזכירם לחיים ולמוות, מי לא נפקד כהיום הזה...". חיל ורעדה אוחזים אותנו. והנה נשמע קול השופר. חסרי הדעת תולים בו את בטחונם: הוא ישבור את הדין, הוא יכפר בעדינו. אך חכמינו מלמדים אותנו כי אין די בשופר לבדו, השופר בא להזכיר לנו משהו!

אומר הרמב"ם (תשובה ג, ד): אע"פ שתקיעת שופר בראש השנה גזירת הכתוב היא, רמז יש בה, כלומר עורו ישנים משנתכם ונרדמים הקיצו מתרדמתכם וחפשו במעשיכם וחזרו בתשובה

וזכרו בוראכם. אלו השוכחים את האמת בהבלי הזמן ושוגים כל שנתם בהבל וריק, אשר לא יועיל ולא יציל. הביטו לנפשותיכם והטיבו דרכיכם ומעלליכם, ויעזוב כל אחד מכם דרכו הרעה, ומחשבתו אשר לא טובה.

השופר זועק: קומו! תתעוררו! כי באמת אחת הבעיות הקשות ביותר של האדם היא שקיעה במרוץ החיים השוטף, המונע התבוננות. ועל זה בא קול השופר ומזכיר לנו: שפרו מעשיכם! תתעוררו לפשפש במעשיכם ולשוב אל ה'. (הימים הנוראים בהלכה ובאגדה)

סיפור זה התרחש באחת הערים בטורקיה, בעל התוקע בבית הכנסת היה כבר יהודי זקן, כל השנה היה מסוגר בתוך עצמו, מרבה בתפילה ובאמירת תהלים. רק בראש השנה היה עומד לפני הקהל לפני התקיעות כשהשופר בידו, ובכל שנה היה נוהג לספר סיפור זה:

במדינתנו טורקיה חי פעם יהודי שהיה התוקע בשופר בראש השנה, והתפקיד היה שמור לו משנה לשנה, שנים רבות היה ירא שמים ושומר מצוה קלה כבחמורה, אך עם השנים חל בו מפנה, סיבות שונות גרמו לכך שהיהודי התרחק אט אט מיהדותו, ובמקביל התרחק ממנו גם אחיו היהודים, כשראה שהוא יוצא קרח מכאן ומכאן, גמלה בו החלטה להתאסלם, הלך והמיר את דתו, המוסלמים קרבו מאוד את המומר ועודדו אותו, לא בכל יום קם יהודי ומתאסלם מרצונו הטוב. שמו התפרסם ועד מהרה קיבל המומר משרה בחצר הסולטן, בהיותו בעל חוש מוסיקלי התקבל כחבר בלהקת הנגנים המלכותית.

הוא התחבב על חבריו החדשים, וכדי להדגיש את היותו מוסלמי נאמן חיפש הזדמנויות ללעוג ליהודים, ערב אחד נערכה בארמון מסיבה מפוארת ובה השתתפו שרים ונכבדים אחרים, במוחו של המומר ניצץ רעיון, מיהר לביתו והחל לחפש את השופר שהיה שמור שם מן הימים בהם היה תוקע בראש השנה בבית הכנסת. כשמצאו מיהר עם השופר אל חצר הסולטן, כמה יצחקו האורחים למשמע התקיעות, השברים והתרועעות שיוציא מן השופר כלעג למנהגייהם של היהודים.

למראה השופר התגובות אכן היו נלהבות מאוד, המומר המיומן קרב את פיית השופר לפיו, נשף והקולות בקעו, תקיעה, שברים, הוא הוסיף לנשוף כדי להפיק צליל של תרועה, אך מן השופר בקעו קולות משונים. המומר ניסה שוב ושוב וללא הועיל, פניו אדמו הוא נשף ונשף אך קול התרועה לא נשמע. קולות צחוק נשמעו באולם, הפעם היה זה צחוק לעג למומר המתרברב שרצה להוכיח את יכולתו והנה איננו יודע להפיק מן השופר את הקולות הנכונים. בבושת פנים עזב את המקום, גם בבית ניסה את כוחו והתופעה חזרה ונשנתה, תקיעה ושברים הצליח להפיק, אך תרועה לא.

הוא הבין שיש דברים בגו והלך לשאול את פי הרב אברהם היכני זצ"ל, מדוע אינו מצליח להפיק את קול התרועה מן השופר? רבי אברהם השיב לו: 'אין כל פלא בכך, סוד גדול וקדוש טמון כאן, התקיעות בשופר באות גם כדי לבלבל את המקטרגים בראש השנה, כאשר כל היהודים מתקבצים יחדיו בבית הכנסת כשהם מלאים רגשות קדושה וטהרה, קמים ומתעוררים כל המקטרגים ואנו היהודים תוקעים כנגדם בשופר, כדי שיבלבלו אותם הקולות ולא יצליחו בקטרוגם'.

הרב המשיך בהסבריו ואמר: 'שלושה סוגי קולות הם תקיעה, שברים ותרועה. התקיעה היא כנגד אברהם אבינו, אבל לאברהם היה את ישמעאל ואף הוא בא ותובע את חלקו. השברים הם כנגד יצחק אבינו, אך גם לו יש בן גוי - עשו, גם כאן יש אחיזה כלשהי לגויים. אולם התרועה היא כנגד יעקב אבינו, היא כל כולה של ישראל, רק ליהודים היא שייכת, ולבני עם זר אין אליה כל גישה, וכפי שאנו אומרים: "אשרי העם יודעי תרועה", על כן לא הצלחת להשמיע קול תרועה.

המומר ניצב על מקומו המום כולו, באחת תפס את משמעות מעשהו, לפתע התחוויר לו כי הוא כמו גוי שאין לו חלק ונחלה בזרע יעקב, לבו נעור וצימאון עז התעורר בנפשו לחזור אל עמו, אל דתו ואל אלקיו. הוא נפל לרגלי רבי אברהם וביקש דרך תשובה, הרב הורה לו לעזוב

את העיר ולעסוק יום ולילה בתפילה ובאמירת תהלים, אכן שב האיש לעמו ולאלקיו וכימי קדם שב לאחוזו בשופר, והיה שוב לתוקע בראש השנה בבית הכנסת, כך היה הזקן מסיים את סיפורו.

שנה אחת סיפר את סיפורו בהתרגשות מיוחדת, עד שכל המתפללים התעוררו גם הם לשוב בתשובה שלמה. ההפתעה באה לבסוף: "אני הוא בעל התוקע ששב בתשובה", קרא הזקן בהתרגשות גדולה, רטט חלף בקהל. בלב נרגש קרב התוקע את השופר לפיו והקול נשמע ברור וחזק מאי פעם: תקיעה, שברים, תרועה. לאחר כמה ימים הסתלק לעולמו בעל התוקע שזכה לחזור בתשובה שלימה.

ממצות תקיעה בשופר אפשר ללמוד עד כמה גדולה וחמורה עבירה שעושה יהודי בשוגג

הגאון רבי יהודה צדקה זצ"ל נשא פעם דברים בעת שהתאספו בביתו לאמירת תהלים בראש השנה ואמר: הרי מצות תקיעה בשופר בראש השנה היא עצומה ונוראה, ואין מי שיכול לתאר את חשיבותה ומעלתה, ואת התיקונים הנשגבים שהיא פועלת בשמי מרום ובכל העולמות. ובכל זאת חז"ל ביטלו מצוה זו כאשר ראש השנה חל בשבת, רק בגלל איזה עם הארץ בארץ כוש שעלול לבוא ולטלטל את השופר בשבת ארבע אמות ברשות הרבים בשוגג, ובשבילו ביטלו את המצוה הגדולה והנשגבה הזו מכל ישראל עד סוף כל הדורות! ללמדך מה כוחה של עבירה ומה כוחו של כל יחיד ויחיד מישראל אף הפחות שבפחותים!

תשליך

לפני אמירת ה'תשליך' חייבים אנו להבין איך זה פועל, שהרי בלתי אפשרי שנחטא לאורך ימות השנה וברגע אחד ניפטר בקלות מחבילת העוונות.

מנהג ישראל תורה הוא, שביום ראש השנה יוצאים לשפת הים, נהר, מעיין, באר מים או אפילו גיגית מים, לומר תשליך. לפני התשליך אומרים מאמר מהזוהר הקדוש ואח"כ אנו משליכים כביכול את העוונות שצברנו במהלך השנה, מנערים את הכיסים כהמחשה מעשית לזריקת העוונות הווירטואלית היישר למים. סמך למנהג זה הובא בספרים על שם הכתוב: "וְתִשְׁלִיךְ בַּמַּצְלוֹת יָם כָּל חַטָּאוֹתֶיךָ" (מיכה ז, ט).

ולכאורה קשה, היתכן?! אמנם קורה שאדם שוגג וחוטא, לעיתים אף מדובר במצב שאדם יודע שמעשה מסוים הוא אסור ובכל זאת יצרו גובר עליו. היצר הוא מלאך העשוי מאש ואנו רק בשר-ודם. אך מכאן ועד להשלכה של העוונות שעשינו בכזאת קלות הדרך ארוכה...

היכן התשובה? היכן החרטה האמיתית והכנה והוכחה לרצוננו לעשות תשובה? ועוד שהרי פעולה זו אינה כרוכה בהשקעה מצידנו, בסך הכל לומר טקסט בארמית ולנער את הכיסים...

עלינו להבין היאך הדברים פועלים ומה מסתתר מאחורי המנהג?

על מנת להבין לעומק את המסר העומד מאחורי התשליך, עלינו "לחזור בזמן" לתקופת חורבן בית המקדש הראשון, שם נתבונן יחד במחזה מדהים:

עם ישראל חטאו לה' בעוברים על רצונו, הנביאים באותה תקופה הזהירו רבות שעתידי להתרחש אסון כבד באם לא יחזרו בתשובה, אך אז, בדיוק כמו היום, איש לא היה מעוניין לשמוע נבואות זעם ותוכחה.

היהודים המשיכו בשלהם, לא ממש התאמצו לשוב בתשובה שלימה, והנבואות התגשמו אחת לאחת. לאחר מצור אכזרי על ירושלים, בו סבלו בני ירושלים מרעב וצמא, ממצב נפשי נמוך

וקרבנות עצומים בנפש, עלה בידי נבוכנצאר מלך בבל לכבוש את ירושלים ולהחריב את בית המקדש, אז יצאו עם ישראל בעל כרחם לגלות בבל.

גם ב"צעדת המוות" הזו לא נחים היהודים לרגע. במדרש מובאים תיאורים מסמרי שיער על קבוצות שמסרו את נפשם על קידוש ה' לאורך כל הדרך לאחר שסירבו להישמע לבקשות שוביהם לעבור על רצון ה', ואז מגיעים היהודים לבבל.

עד שיקימו להם "מחנה פליטים" זמני, מקום בו יוכלו להניח את ראשם עד שיתרגלו להשתקעות בבבל, מגיע נבוכדנצאר ללוויים ששירתו בבית המקדש ובקשה בפיו: "שירו לנו משיר ציון". הלוויים בעוז רוח ותעצומות נפש בלתי רגילות, עושים מעשה מופעים: הם כורתים את בהונות ידיהם בשיניהם, מה שמונע מהם לנגן על ה'נבל', כלי הנגינה המרגש שליווה את שירי המקדש, ומראים את ידיהם לנבוכדנצאר באומרים: "איך נשיר את שיר ה' על אדמת נכר"? (תהלים קל"ז).

בנקודה זו, היינו מצפים שלא תהיה נפש חיה בעולם שתהיה במצב גרוע יותר משל עם ישראל, אולם להפתעתנו הרבה, אותו מזמור תהלים פותח בפסוק: "על נהרות בבל שם ישבנו **גם בכינו** בזכרנו את ציון".

לפני שנבאר, הבה נתאר לעצמנו חתונה של חבר טוב בה השתתפנו. האם יהיה נכון מבחינה דקדוקית לומר "בחתונתו של חברי הטוב שמחתי מאוד, **וגם הוא שמח**"? בוודאי שלא. כי אמנם שמחנו, הרגשנו שותפים לשמחתו של החבר ורצינו בטובתו. אך לעולם לא יתכן ששמחתנו אנו, תהיה גדולה יותר משמחתו של החתן עצמו, של בעל השמחה! באומרנו "גם הוא" פירושו: אני הייתי המרכז, המוקד, והחבר החתן - רק התלווה לשמחתי.

והנה, עם ישראל שסוף סוף מקבל הזדמנות למנוחה ארעית לאחר שנים של מצור, שכול ואובדן היקר מכל הוא בית המקדש, גם על גדות נהרות בבל נדרש למחזה מצמרר של לוויים קטועי בהונות זבי דם, ואז מגיע הפסוק הנ"ל ואומר "**גם בכינו**" (גם אנחנו בכינו), והיינו שסבלם של ישראל ובכיים בשל המצב היה רק משני בחשיבותו לסבלו של מישהו אחר, מרכזי יותר, שבכה בשל החורבן.

מיהו אותו מסתורי שחורבן בית המקדש הסב לו צער כה רב? ואיך ייתכן שבכיו גובר על בכייתם של ישראל?

על מנת לפתור תעלומה זו, עלינו שוב "לנסוע אחורה בזמן", והפעם אל היום השני בבריאת העולם. על אותו יום נאמר: "ויבדל בין המים אשר מתחת לרקיע ובין המים אשר מעל לרקיע", דהיינו, עד אותו זמן היה רצף של מים מהתהום התחתונה עד כסא הכבוד, בורא עולם הבדיל באמצעות אוויר, בין המים אשר מעל הרקיע למים שמתחת לרקיע.

בנקודה זו, מתאר המדרש, החלו המים התחתונים לבכות מרה. וכך אמרו המים לקב"ה: מדוע זכו המים העליונים שמעל הרקיע להיות קרובים אליך בעוד אנו נשארנו מרוחקים ממך? כל עוד היינו חטיבה אחת, הכל היה בסדר, אבל ברגע שהופרדנו לשתי יחידות שונות - אנו מרוחקים יותר. רצוננו להתקרב אליך כמו המים העליונים!

בורא העולם שמע את טענתם והעניק להם פיצוי: פעם בשנה, בחג הסוכות, ינסכו בבית המקדש שלושה לוגין מים על גבי המזבח. אך היה זה פיצוי מועט מדי והוא נתן מענה רק למים המתוקים, המים המלוחים נשארו רחוקים. אי לכך ציוה הקב"ה: "על כל קרבנדך תקריב מלח ולא תשבית מלח ברית אלוקיך מעל מנחתך".

בכך היה מענה הן למים המלוחים והן למים המתוקים. "קרבן" הוא מלשון התקרבות לה', כך באו המים התחתונים על סיפוקם וחדלו מבכייתם.

כל זה היה מצוין עד לרגע בו נחרב בית המקדש הראשון, ברגע זה, התחדשה בכייתם של המים התחתונים ביתר שאת, שהרי שוב התרחקו הם מבורא העולם...

בכי נורא ומטלטל זה של המים, בא לידי ביטוי במזמור קל"ז בספר התהלים המתאר את צערם של בני ישראל השבורים והרצוצים רק כבכי שני בחשיבותו ביחס לדמעותיהם של המים התחתונים שבכו על ריחוקם מה' יתברך. "על נהרות בבל שם ישבנו גם בכינו", המים בכו וגם אנחנו... למה? "בזכרנו את ציון" שנחרבה, וכעת אנו רחוקים מבורא העולם!

ועתה נשוב לעניין התשליך: ביום ראש השנה אנו רוצים להמליך את בורא העולם עלינו ועל כל הבריאה. בכדי להראות רצינות, חובה עלינו להוכיח שלאחר שנתרחקנו ממנו בעוונותינו ומעשינו הלא טובים - אנו רוצים להתקרב שוב.

בדיוק מסיבה זו אנו הולכים אל המים... אותם מים שבכו על ריחוקם מהקדושה, קיבלו פיצוי, ושוב פרצו בבכי ברגע שהפיצוי נעלם - הם אלו שיכולים לאלפנו בינה איך צריכים לשאוף להיות קרובים למלך העולם! (הידברות)

כח התפילה בראש השנה

בגמרא (בי"מ קה): נאמר שאם אחד חקר שדה מחבירו ומשלם לו סכום קצוב לשנה, והיתה מכת מדינה ונשתדפו כל השדות, וכן נשתדפה השדה הזאת שחכר, אז הדין הוא שיכול השוכר להוריד למשכיר מדמי השכירות. אבל אם רק השדה שלו נשתדפה, אז הדין הוא, שיכול המשכיר לומר לשוכר: מזלך הרע גרם זאת, והעובדה היא, שלשאר העולם לא אירע כלום בשדות, ולכן הדין הוא, שאין השוכר יכול להוריד למשכיר מדמי השכירות.

אבל אם בעה"ב אמר לו בתחילה: אני משכירך השדה לזרוע בה חיטים, והלך השוכר וזרע שעורים, והיתה מכת מדינה ונשתדפו שדהו וכל השדות, ההלכה שאסור לשוכר להוריד מדמי החכירות, כי יכול המשכיר לטעון לו: אילו זרעת חיטים כפי שביקשתי, לא היתה נשדפת השדה, **כי אני התפללתי** להצלחת החיטין שבשדי, והיה מתקיים בי הפסוק "וַתִּגְזַר אֱלֹהִים אֶמְרָא וַיִּקַּם לָךְ וַעַל דְּרָכֶיךָ נִגְהַ אֲוֵרִי" (איוב כב, כח), ופירש"י: "ותגזר אומר - מה שתבקש מן היוצר יעשה ואני לא בקשתי מן השמים **בתחילת השנה** שיצליחני בשעורים אלא בחטין".

הבה ונתבונן על מי מדברים כאן, על צדיק עובד ה'?! לא ולא, מדברים כאן על איש שדה, כפרי פשוט, אלא שזה הכח של התפילה בראש השנה, שגם איש פשוט, יכול להגיע לכך שיתקבלו תפילותיו! מכאן שהתפילה בראש השנה כוחה רב לפעול ישועות למעלה מן הטבע.

שערי דמעה

בדברי הראשונים והאחרונים מבואר, שיש מצוה לשמוח ביום ראש השנה. וכתב הרשב"א (ח"ד סי' רס"ב) בשם רבינו האי גאון, שאסור להתענות ביום ראש השנה, שנאמר: "לְכוּ אֲכָלוּ מִשְׁמְנִים וּשְׂתוּ מִמַּתְקִים וְשִׁלְחוּ מְנוֹת לְאֵין נֶכֶן לוֹ כִּי קָדוֹשׁ הַיּוֹם לְאֲדֹנָינוּ וְאֵל תִּעַצְבוּ כִּי חֲדוֹת ה' הִיא מְעַזְכֶּם" (נחמיה ח, י).

ומכאן נראה לכאורה, שלא נכון להצטער ולבכות בתפילות של ראש השנה, שהרי הוא יום שמחה, אלא יש להתפלל בשמחה ובאהבה.

אולם רבינו חיים ויטאל (תלמיד האר"י הקדוש) בשער הכוונות (דף צ'), כתב שרבינו האר"י ז"ל היה נוהג לבכות הרבה בתפילות של ראש השנה, והיה אומר כי מי שאין בכייה נופלת עליו בימים אלה, אין נשמתו שלימה והגונה. והדברים הובאו בדברי הפוסקים.

אולם בספר מעשה רב (שהוא סיפור הנהגותיו של הגאון רבי אליהו מוילנא) מובא בשם הגאון, שאין לבכות ביום ראש השנה, וכפי שמבואר בספר נחמיה, שכל העם בכו, ועזרא הסופר ונחמיה אמרו להם, "הַיּוֹם קָדֹשׁ הוּא לַה' אֶלְהֵיכֶם, אֵל תִּתְאַבְּלוּ וְאֵל תִּבְּפוּ וְכוּ', לְכוּ אֲכָלוּ מִשְׁמְנִים וּשְׂתוּ מִמַּתְקִים וְשִׁלְחוּ מְנוֹת לְאֵין נֶכֶן לוֹ, כִּי קָדוֹשׁ הַיּוֹם לְאֲדֹנָינוּ, וְאֵל תִּעַצְבוּ, כִּי חֲדוֹת ה' הִיא מְעַזְכֶּם". ולכן הקפיד הגאון מוילנא, שהשליח ציבור יאמר את הקדיש בניגון לכבוד יום טוב.

ולכאורה נראה שיש מחלוקת בין רבינו האר"י לבין הגאון מוילנא בענין זה. ובכלל, לכאורה דברי האר"י מוקשים מאוד מפסוקים מפורשים בספר נחמיה ומדברי הראשונים.

ברם מרן רבינו עובדיה יוסף זצוק"ל (בשו"ת יביע אומר ח"א ל"ו, ח"ט, נ"א) כתב, שבאמת אין כאן מחלוקת כלל, כי לכל הדעות, אף שאין לאדם להביא את עצמו לידי בכייה ועצבות, מפני קדושת החג, מכל מקום, מי שמתעורר מעצמו לבכות בתפילותיו, מחמת התלהבות דקדושה, מרוב דביקותו וכוונתו בתפילות הימים הנוראים (כעין בכי מחמת התרגשות), אין בזה שום איסור כלל.

וכן כתב הט"ז (או"ח רפח, ב), שמצינו במדרש שתלמידי רבי עקיבא מצאוהו שהיה קורא שיר השירים ובוכה בשבת, ואמר להם, שאף על פי שאסור לבכות בשבת, שנאמר "וקראת לשבת עונג", מכל

מקום, כיון שעונג הוא לו בבכייתו, מותר. והסביר הט"ז שנראה שמרוב דבקותו של רבי עקיבא בה' יתברך, כשהיה אומר שיר השירים היה מבין בעומק דעתו הגדולה והקדושה עד היכן הדברים מגיעים, לכן היו עיניו זולגות דמעות. וכן מצוי הדבר בתלמידי חכמים צדיקים שמתפללים בכוונה.

והוא הדין למתפללים בכוונה בראש השנה, ועיניהם זולגות דמעות מרוב התרגשותם והתלהבותם, שיפה הם עושים. וברור הדבר מאוד שרבינו האר"י ז"ל שהיה עמוד העולם בקבלה האלהית והיה נאה דורש ונאה מקיים, מרוב דבקותו בה' ובכוונות הקדושות בתפילותיו בימים הנוראים, היה מתעורר בבכייה רבה, והרי זה דומה למעשה של רבי עקיבא הנ"ל.

והוא הדין לכל אדם שבכייה נופלת עליו מאליה בימים הנוראים, על ידי התפילות הקדושות שמעוררות רשפי אש שלהבת יה, שאין בדבר חשש כלל. אולם להביא עצמו לידי בכייה, על ידי קול בכי וכדומה, אין להתיר, וכפי שכתוב בנחמיה. ואף שממשמעות דברי כמה מגדולי האחרונים משמע, שיש לעורר עצמו לבכייה, מכל מקום למעשה אין ראוי לנהוג כן. ומכל מקום אדם שמתעורר מעצמו בבכייה ומתפלל בדמעות שלישי, אין בזה שום חשש איסור כלל. וה' יתברך יקבל תפילותינו ברצון, ונזכה כולנו יחד עם כל בית ישראל לשנה טובה ומבורכת כתיבה וחתומה טובה.

סיפר הרה"ג מנחם שטיין שליט"א את המעשה המופלא הבא :

היה זה לפני מספר שנים, ימים ספורים לפני ראש השנה מתקשרת אליי תלמידה ופונה אליי בתחנונים: 'שלוש כבוד הרב, רעיתי לשאול האם אני ובעלי יכולים לעשות אצלכם את ראש השנה?'

הכרתי אותה, הייתה זו תלמידה מהשכונה שלנו, אשר תמיד מגיעה לשמוע שיעורים ושיחות מוסר. לשאלתי, מדוע רוצה לשובות בבית השיבה: "הרב יודע שאני ובעלי כבר שנים רבות לא זכינו בילדים, על כן החלטנו השנה, לבוא אליכם ע"מ להתחזק אתכם ביום הקדוש ולהרגיש את רוממות היום, בתפילה שאולי השנה ירחם עלינו בורא העולם", סיימה בצער. "בשמחה", השבתי.

הם הגיעו אלינו בראש השנה, סידרנו להם חדר, כשהם מצטרפים אלינו לתפילות, לסעודות, לשירי הנשמה ולדברי ההתעוררות שנאמרו מפי בני הבית. מוקדם בבוקר עם עלות השחר, קמו כולם ברטט ורעדה ועשו את דרכם אל התפילה בישיבת 'אור ישראל' בפ"ת.

בית המדרש היה כבר מלא מפה לפה. בחורי הישיבה שקמו מוקדם, ישבו כבר במקומם והחלו את התפילה. אף עזרת הנשים הייתה גדושה, והכל שפכו את לבם בתפילה לה' שירחם עליהם בדינם ויזכה אותם בשנה טובה. לאחר תפילת העמידה נפתח ההיכל והוציאו ספר תורה על מנת לקרוא את קריאת היום: "זה' פקד את שרה", ואח"כ את קריאת ההפטרה בה מסופר על פקידת חנה, אשת אלקנה.

חז"ל מספרים כי שרה וחנה, שתיהן נפקדו ביום ראש השנה, אחר ששנים רבות לא זכו בילדים. מלבד זאת, מציינת הגמרא שאף 'בית ולד' לא היה להן, כך שלא היה להן סיכוי על פי טבע לזכות בילדים. אך בראש השנה הצליחו בתפילותיהן לפעול. על כן קוראים ביום גדול זה דווקא את המעשה על פקידת שרה בגיל 90 שנה, וכן על פקידת חנה לאחר שנים רבות של סבל וצער, ללמדנו, שביום ראש השנה יכול ה' לתת לאדם את כל מבוקשו, אף שעל פי הטבע אין לדבר סיכוי להתרחש.

החזן החל בקריאת ההפטרה, ואז לפתע, כאשר הגיע למילים: "וַיֹּאמֶר לָהּ אֱלֹקֵיךָ אִישָׁה חַנָּה לָמָּה תִבְכִּי וְלָמָּה לֹא תֹאכְלִי וְלָמָּה יָרַע לְבָבְךָ הַלּוֹא אֲנִי טוֹב לְךָ מֵעֲשָׂרָה בָּנִים" (שמואל א' א, ח), נשמעה זעקה אדירה מעזרת הנשים. כולם נבהלו מאוד, ואף החזן הפסיק בקריאה.

הייתה זו אותה אישה. היא בכתה בהיסטריה ממש כמו ילדה קטנה. כל הצער והקושי במשך שנים רבות, התרכזו לאותו רגע בו שמעה את החזן קורא את המילים, והיא לא יכלה לנשום מרוב בכי. הבנות שלי, שישבו לידה בתפילה, ברחו מהמקום מרוב פחד לראות אשה הבוכה מתוך צער כה רב. היא בכתה ללא הרף במשך שבע דקות! כאשר לא היה אדם אחד בבית המדרש, שלא הצטמרר מהמעמד.

הבחורים פנו לראש הישיבה ושאלו מה לעשות, אין זה אפשרי להמשיך בקריאת התורה כשקולות בכי כה עזים נשמעים בבית המדרש. ראש הישיבה השיב להם: "תנו לה לבכות, הרי זו אשה ששנים לא זכתה לילדים, ומבינה היא, שהיום, ביום ראש השנה יכול ה' לפקוד כל אחת, על כן היא שופכת את כל לבה בדמעות ורתחות לבורא העולם". לא הייתה עין שנשארה יבשה, כולם חשו באותה העת את חרדת הדין ולבם נשבר בקרבם.

לאחר כשבע דקות היא נרגעה מעט והחזן המשיך בקריאת ההפטרה. התלמידה לא וויתרה כלל, ובכל היומיים של ראש השנה לא פסקה מלומר תהילים ולהתחנן לה' שבראש השנה הזה ייתן לה חיים חדשים ויזכה אותה בילדים.

ראש השנה הסתיים, והתלמידה ובעלה שבו לביתם. "מעולם לא הייתה בישיבה כזו התעוררות בראש השנה", קבע ראש הישיבה, "והכל בזכות אותה אשה שבורה, שבכתה ללא הרף בעת הדין הגדול". באותה שנה בחודש תמוז, מתקשרת אליי אותה תלמידה ואומרת לי: "הרב שטיין, בשעה טובה נולד לנו בן זכר". וכך שנה אחר שנה היא זכתה בילד ועוד ילד, והיום היא אמא מאושרת ל...שמונה ילדים נפלאים!

אנשים עומדים המומים ושואלים: כיצד היא זכתה לשמונה ילדים, אחרי שחיה שנים רבות בבידוד ובהבנה שאולי חלילה לא תזכה לעולם לחבוק בן? אך כל מי שהיה בישיבת 'אור ישראל' באותו ראש השנה יודע באופן חד משמעי – התפילות, הבכי הרותח מקירות הלב לה' שבכתה בזמן קריאת ההפטרה, קרעו שערי שמים וזיכו אותה להפוך סדרי בראשית ולזכות בדבר מבוקשה".

אנו ניצבים רגע לפני היום הגדול, ולכל אחד מאתנו יש משהו שמעיק על הלב, יתכן שמלווה אותנו כבר המון שנים. עכשיו מגיע הרגע הגורלי. בראש השנה העולם מתאפס! נברא מחדש! כל קושי שבעולם יכול להיעלם, בזכות זעקה ותחנון אמיתי! הבה נצל את ההזדמנות המרגשת הזו לספר לאבינו שבשמים מה אנו רוצים לשנות בחיינו בשנה הקרובה, ובורא עולם, אב רחום וחנון, יזכה את כולנו בשנה שמחה ומבורכת!

קצת שהוא הרבה

בראש השנה אנו מרבים לבקש מה' יתברך בקשות רבות גדולות ומגוונות. ולכאורה איזו עזות יש לנו לבקש, אם כל מה שאנו מעניקים לבורא יתברך זה לא יותר מכמה פרוטות שחוקות?

היה זה באחת מחנויות התכשיטים היוקרתיות והנודעות, בשעת צהריים. בעל החנות עסק בסידור הויטריות, לפתע, נכנסה אל החנות ילדה קטנה כבת 10 בלבד, בעל החנות הופתע. הוא הביט ב'לקוחה' הצעירה, ושאל אם היא צריכה עזרה. "בהחלט כן", צפצפה הקטנה, "אני מחפשת שרשרת מזהב, עם הרבה יהלומים", תיארה הילדה. בעל החנות התפלא, אבל נצר את פליאתו בלבו. הוא הציע לילדה לבחור מתוך סטנד של שרשראות זהב יוקרתיות. הילדה סקרה את השרשראות בעיניה, וכחרף עין בחרה: "את זו אני רוצה!", אמרה, והצביעה על אחת השרשראות היקרות ביותר... "זה לא מתאים לילדה בגילך!", פסק בעל החנות בפשטות, "אולי תחפשי משהו יותר קליל?". "לא, לא, זה לא בשבילי!", אמרה הילדה, "אני צריכה לקנות שרשרת מתנה לאחותי. היא כבר נערה מבוגרת, בת 18, ומאז שאמא ואבא נפטרו היא כמו אבא ואמא בשבילי", המשיכה הילדה לתאר, כשעיניה מעלות דמעות געגוע, "היא מחזיקה לנו את הבית, היא מבשלת, מכבסת, מנקה ודואגת לנו".

בשלב הזה כבר הבין בעל החנות, כי הוא עומד בפני משהו לא שגרתי בעליל... "חשבנו ביחד, כל האחים והאחיות, שנחסוך כסף לקנות לה מתנה. כבר יותר משנה אנו חוסכים כל שקל שאנו מקבלים, כל 10 אגורות. לא קנינו כלום כבר יותר משנה, לא סוכריות בקיוסק ולא צעצוע ב'הכל בשקל', כי אנחנו חוסכים את הכסף לקנות לה מתנה... איזו שרשרת מפוארת, כמו שמגיע לה. עכשיו יש לנו כבר הרבה כסף, אז באתי לקנות לה מתנה!", סיכמה הילדה את ה'דיון' המרגש...

"והיכן הכסף?", שאל בעל החנות הנרגש. "הנה", שלפה הילדה ארנק קטן, והחלה להוציא מתוכו מטבעות, בשלל סוגים וגוונים... הרבה

עשרות אגורות, כמה שקלים בודדים, ואפילו כמה מטבעות של חמישה שקלים... בעל החנות הביט בערימת המטבעות, ובמבט קל הבין כי מדובר בסכום של פחות ממאה שקלים, בעוד שמחיר השרשרת 5,000 שקלים ומעלה... "מצוין!", אמר לילדה, "יש לך מספיק כסף כדי לקנות את השרשרת. הנה, אני כבר עוטף אותה בקופסא יפה, ובינתיים תכתבי לאחותך ברכה, שנוכל להכניסה לתוך העטיפה!"

"נפלא!", אמרה הילדה. "זה מספיק כסף, נכון?" – "בהחלט", השיב בעל החנות, "זה ממש מצוין!", הוסיף, וארז את הברכה העליזה עם התכשיט היוקרתי. הילדה אמרה 'תודה' חטופה ויצאה מאושרת מהחנות. בעל החנות היה מאושר לא פחות ממנה, הוא הרגיש שעשה היום מעשה טוב ואצילי, לשמח ליבם של יתומים רכים ועזובים...

בערב, הגיעה בריצה נערה נסערת והשיבה את השרשרת בהתנצלות: "סליחה, אדוני, אבל אחותי היתה כאן היום ולקחה את השרשרת הזו. היא חושבת ששילמה עליה, אבל אני יודעת שהשרשרת הזו שווה כמה אלפי שקלים, וזה פשוט לא יתכן... בבקשה, אל תכעס עליה, היו לה באמת כוונות טובות לשמח אותי, אבל אני ממהרת להחזיר את השרשרת, כי לא יתכן שהיא קנתה אותה", אמרה בגמגום...

"היא דווקא נרכשה, כדת וכדין!", אמר בעל החנות, "אחותך היתה כאן, בחרה בשרשרת ושילמה במיטב כספה. אף אחד עוד לא שילם לי מחיר כזה עבור שרשרת כזו!". "בהחלט", צחקה הנערה המבולבלת, "בוודאי שאף אחד עוד לא שילם כמה עשרות שקלים על שרשרת זהב יוקרתית, משובצת יהלומים... זה מה שהיה לה בארנק, ובמחיר כזה אי אפשר לקנות שרשרת!", השיבה הנערה בחוסר הבנה מוחלט...

"כן, היא באמת שילמה לי רק כמה עשרות שקלים, אבל אף אחד עוד לא שילם מחיר כזה... אסביר לך: לחנות הזו, באים בדרך כלל אנשים עשירים, והם קונים תכשיט בכמה אלפי שקלים, שזה אחוז מזערי מכל הונם. זה אולי הרבה יותר כסף, אבל זה חלק קטן מאוד מכל כספם של לקוחותיי... לעומתם, אחותך הקטנה, שילמה לי בכל מה שהיה לה. נכון, אין השוואה בין הכמה שקלים ששילמה למחירה האמיתי של השרשרת,

אך היות והיא שילמה במקסימום העומד לרשותה, במעט הכסף אך ברוב המאמץ הטמון בתשלומה, חשתי חובה להתאמץ למענה ולהעניק לה את השרשרת היקרה בתמורה למאמץ הרב שהשקיעה!"

בעל החנות חיידך והוסיף: "לכי לדרכך, וכל הכבוד על המסירות הרבה למען אחיידך ואחיותיידך, היתומים הצעירים. תשתמשי בשרשרת בבריאות ותזכרי, שהיא השרשרת היקרה ביותר בעולם, כי היא נקנתה בכל כספו ובמלוא מאמציו של מי שרכש אותה!"

סיפור זה שהנו אמיתי (ומופיע בספר 'דורש טוב' בשם רבי גואל אלקריף שליט"א, ששמע מבעל החנות) חושף בפנינו טפח מעבודת היום הנפלא שאנו ניצבים בפתחו, יום ראש השנה: ביום זה אנו מבקשים שרשרת יקרה, לא אחת - אלא שרשראות של יהלומים ומרגליות - חיים, בריאות, פרנסה, הצלחה, נחת, רוממות רוחנית, שנה שלימה! רק אנו יודעים, כמה מעט יש לנו לשלם... כמה אגורות פה, כמה אגורות שם, מעט זכויות שצברנו.

הדרך בה נוכל לקנות את שרשרת המתנות הזו, הכלי שיוביל אותנו לזכות בכל המרגליות הללו, הוא המאמץ לתת את המירב במקסימום שאנו מסוגלים. פשוט לבוא ולומר לאבא שבשמים: 'אין לי הרבה במה לשלם, אבל יש משהו רוחני שאני מאוד מתקשה בו, ואני הולך לרכו בו את מקסימום המאמץ שלי!'

הבה נחשוב באיזו מצוה אנו מתקשים קצת, או שיש לנו חולשה בנושא מסויים שראוי שנקפיד בו יותר. זה ידרוש מאתנו מאמץ מרוכז, אך כזה שנוכל לעמוד בו, כמו לבוא מוקדם יותר לתפילה, להיזהר יותר מלשון הרע, להתחזק בקביעות עתים לתורה, לטפח יותר את כיבוד הורינו, או כל קבלה אחרת. נבחר בקבלה אחת הממצה את כל היכולת שלנו, ועמה נבוא לאבא שבשמים ונאמר:

'אבא יקר, החותך חיים לכל חי! אנו כמו אותה ילדה קטנה, אין לנו הרבה במה לשלם. יש לנו קצת, אבל הקצת הזה הוא הקצת היקר בעולם, הוא שיא המאמץ שלנו. אבא טוב ואהוב! אנו מקבלים על עצמנו קבלה טובה אחת שנעמוד בה, והיא כל מה שיש לנו וכל האפשרויות שלנו. וברחמיך וחסדיך הרבים, הקבלה הטובה הזו תערב לפניך, ותזכה אותנו בשנה טובה ומבורכת!"

הקב"ה אינו רוצה להעניש אותנו

הרבה אנשים שואלים את עצמם על הצרות בחייהם: "למה ה' עושה לי כך? למה יש צרות? למה ה' לא עוזר?", אבל אותם אנשים אינם עוצרים וחושבים שאולי זו תגובה ישירה למעשים לא טובים שהם עושים... הכי פשוט וקל להפנות אצבע מאשימה כלפי השמים ובכך להתנקות מאחריות ולחשוב שאנחנו בסדר. זה נוח כי כך לא צריך להתאמץ כדי להשתנות. אפשר פשוט לומר שהקב"ה ח"ו לא אוהב אותנו ולא איכפת לו מאתנו, הכל מקרה, ואז נוכל להמשיך לעשות את כל העבירות שהתרגלנו אליהן בלי יסורי מצפון... אבל עלינו לדעת שאת כל הצרות אנחנו מביאים עלינו בעצמנו.

שמוליק חשב שמחיר הדלק מאוד יקר ובכדי להוזיל עלויות, החליט שמעתה במקום למלא ברכבו דלק הוא ימלא מים כי זה הרבה יותר זול. משום מה הרכב לא נסע ואף נגרם לו נזק... שמוליק החליט שאין כל קשר בין העובדה שהוא מילא ברכב מים במקום דלק לבין זה שהרכב לא נוסע כי "הלך המנוע", ולכן הוא מתרעם וכועס על הקב"ה, הוא יודע שזה לא בסדר למלא מים במיכל הדלק, אבל לדעתו זה לא מצדיק עונש כזה שהרכב לא ייסע... "מה, בגלל עבירה כל כך קטנה שמילאתי מים במקום דלק הקב"ה מעניש אותי שהרכב שלי מושבת?! היכן הצדק? למה זה מגיע לי? הרי יש לי לב טוב, אני שומר כשרות, לא רוצח ולא גונב... למה הקב"ה מעניש אותי בחומרה כה רבה?!"

כמו שיש חוקים בטבע שקובעים שאם מכניסים דלק למיכל הדלק הרכב ייסע, ואם מכניסים שם מים אז המנוע יהרס ויגרם לו נזק בלתי הפיך. כך גם אם וכאשר יהודי עובר עבירה הוא גורם נזק לעצמו ולכל העולם ומשבית את השפע שהיה מגיע לו אם היה מתנהג כראוי.

כאשר הוא מאשים את הקב"ה ששונא אותו ושולח לו צרות וייסורים, אותו אדם הוא כמו שמוליק, מראה על עצמו שאינו מבין כלום. הקב"ה חקק בעולם חוקים הנקראים "טבע", וכאשר אנחנו פועלים בצורות מסוימות, אנו מקבלים תגובה מהבריאה בהתאם למעשים שלנו. אם אתה רוצה שהאוטו ייסע, אז תשים בו דלק ולא

מים. כך גם אם תרצה להימנע מצרות וייסורים, אז תקשיב לחוקים של הקב"ה. אי אפשר לזלזל בשמירת השבת ולעשות עבירות מתוך חוסר הבנה של חשיבות הדבר, ואחר כך לבוא בטענות מדוע יש לנו ייסורים וצרות. זה לא משנה אם אנחנו מבינים את הקשר או לא, ה' יתברך חקק טבע שבו ישנם מעשים שמושכים אלינו שפע וישנם כאלו שמזיקים ומקלקלים.

הקב"ה אומר לנו לשמוע לחוקים שחקק בתורתו הקדושה: "אם בחוקותי תלכו ואת מצוותי תשמרו", אז נכניס "דלק טוב" למנוע שלנו, הכל יהיה טוב ונקבל את כל מה שאנו צריכים. אבל אם לא, אז יש חוקים בבריאה שיביאו עלינו חס ושלוש דברים לא רצויים.

הקב"ה גילה לנו את חוקי הבריאה ואמר לנו שאם נרצה שיהיה טוב, אז יש לנו בדיוק את החוקים הנחוצים והדרך שבה אנו צריכים ללכת. הבחירה היא שלנו אם ללכת בדרך הזו או לא.

וכתב רבינו בחיי (ויקרא כו, כא): כאשר יבואו עליו צרות ומקרים, יודה עלי פשעו לה', ויחשוב כי אין זה אלא מצד חטאו, **ולא שיתלה אותם במקרה**, כי אם יתלה זה במקרה הנה הקב"ה יוסיף לו מאותו "מקרה".

הגשם לא יורד ב"מקרה". כל העולם שונאים אותנו ו"מזכים" אותנו לגינויים חמורים באו"ם, לא סתם כך כי משעמם להם ואין להם למי להציק. לא סתם יש בעולם שטפונות, רעידות אדמה וצונאמי, הכל מכוון מאת ה'. וגם כל הדברים הקטנים והגדולים ש"קורים" לאדם אינם מקרה כי "אין אדם נוקף אצבעו מלמטה אלא א"כ מכריזין עליו מלמעלה" (חולין ז:), ולכל דבר יש סיבה ותכלית. הכל מאת הבורא יתברך שהוא מנהיג את עולמו בהשגחה פרטית, ושולח לאדם מסרים.

אם נחשוב שזה "מקרה", אז חס ושלוש גם הקב"ה ילך אתנו ב"מקרה" ויגביר את האיתותים עד שלבסוף נבין את הרמז. הכל ממנו יתברך, וכל מה שצריך זה ללכת בחוקותיו, ולקלוט את המסרים ששולחים לנו משמים (מהפרשה לחיינו).

אדם נוסע ברכבו, ופתאום רואה נורה אדומה (עם ציור של כד שמן) שדולקת בלוח השעונים. יש לו שתי אפשרויות בכדי לבטל את האור

האדום: א. להוציא את הפיוז של הנורה ולהמשיך לנסוע. ב. למלא שמן מנוע. אם הוא יבחר באפשרות הראשונה, אמנם האור האדום יכבה, אך במוקדם או במאוחר רכבו ישבוק חיים. כל התכלית של נורת השמן האדומה היא כדי להזהיר ולהרתיע שיש למלא שמן.

גם בורא עולם מאותת לנו ומדליק "נורה אדומה" בדמות פנצ'ר בגלגל, תקלה במכונת הכביסה, חולי, בעיה עם אחד הילדים ושאר מרעין בישין... לקב"ה לא חסרות "נורות אדומות" לאותת לנו שיש לנו מה לשפר ולתקן, ועלינו לקלוט ולהבין את המסר ולפתור את הבעיה מהשורש.

מספרים שכאשר סיים הקב"ה לברוא את העולם, הוא ביקש מכל המלאכים להתייצב בפניו כדי לקבל תפקידים על כל פרט ופרט בבריאה. רשימת התפקידים היתה ארוכה מאוד, אך לפניו נעמדו ביראה ורטט גדודי מלאכים עצומים ורבים, וכולם חדורי מוטיבציה ורצון עז לקבל סמכויות ואחריות על הבריאה המופלאה שריצדה לנגד עיניהם.

במועד שקבע בורא העולם נתבקשו המלאכים להגיע, כדי לקבל את כתב המינוי שלהם. ואכן בשעה הקבועה, התייצב תור ארוך של מלאכים יפהפיים, שלובי כנפיים ונלהבים, כולם אהובים, כולם ברורים, כולם גיבורים, כולם קדושים, כולם עושים באימה ובראה רצון קונייהם.

ואכן כל מלאך שנכנס מהוסס ונבוך, יצא מקודש הקדשים, כשכולו הארה ושמחת שחקים. הקב"ה מינה את חייליו העליונים לתפקידים מגוונים ומרתקים, על כל פרט ופרט בבריאה הנפלאה, שהרי על כל עשב ועשב עומד מלאך שאומר לו: "גדל".

לאחר שכבר חולקו כל התפקידים, לכל המלאכים, ונסגר ונחתם ספר התעסוקה השמימי, הגיח לפתע מלאך אל מרכז השמים, וביקש אף הוא תפקיד, אחריות, מינוי על שביב קטן ואלוקי מתוך הבריאה.

הקב"ה סירב לאותו מלאך, באומרו: "איחרת חביבי, קבעתי זמן ובו ניצבו כל מלאכי עליון, וקיבלו משימותיהם. מי שמאחר מפסיד, ער לי".

זרם של דמעות מלאכים פרץ מעיניו. "אני מתחנן אבא, אנא מצא לי תפקיד בבריאה. סלח לי, מחל לי על שלא ניצבתי במועד... אנא".

נכמרו רחמיו של הבורא ובעודו מדפדף בספר היצירה במכמני הבריאה, לפתע אורו עיניו. "מצאתי", אמר, "ברגע זה הנני ממנה אותך למלאך המוות. אתה תהיה השליח שלי להוציא את נשמות האנשים מגופם ולהשיבן אל גנוי מרומים, אל בית הדין של מעלה".

"רק לא זה", זעק המלאך וסכר של דמעות מלוחות פרצו מתוך עיניו המרובות, "אוי לי, רע ומר לי, חברי המלאכים מופקדים על החיים, על העמיחה, על פריה ורבייה, על האור הנשגב, ואילו אני ממונה על התמותה, השכול והאבל... אנא ריבונו של עולם, מצא לי בריה קטנה לשומרה ולהעמיחה... להיות מלאך המוות זה נורא, פשוט נורא. כל באי עולם ישנאו אותי, יקללו אותי, ישמיצו אותי. זה תפקיד כפוי טובה... אנא אל תטיל אותו עלי".

"אל תדאג בני מלאכי", חייך הבורא, "אף אחד מן הנבראים, מיצירי האנוש, לא יקלל ולא ישמיץ אותך. אף אחד לא יאשים אותך או ישנא אותך. אחרי שתסיים את תפקידך, ותיטול את נשמות הנבראים, ימצאו תירוצים רבים למוות. זה יגידו עליו מת מדום לב, על אחר יגידו חיידיק הטורף הרגו, חברו צנח מהגג, ומשנהו נמחץ בין דפנות המכונית בתאונה קטלנית... אל תדאג בני, כאשר יבוא מר המוות, רק אותך לא יזכירו. וכך תהיה שותף לקשר הנשגב שבין העולם הזה, לעולם הבא, נקי וטהור כפיים...".

שוכנע המלאך המאחר, קיבל את הוראות השימוש לתפקיד מלאך המוות, ויצא לדרכו למילוי משימתו.

הרבה אנשים מסתובבים בעולם הזה, עסוקים בבריאותם. וזה כמובן חשוב. הרופאים, המרשמים, התרופות והזריקות, הפכו לחלק מהותי בשיגרת חייהם. עד כמה אדם מקדיש עצמו למחשבה על קץ החיים על המפגש הבלתי נמנע עם מלאך המוות? זה המלאך שעושה מלאכה נאמנה ואין מי שיאשים אותו.

בוא נבכה על ליבנו הקשית, העיקש, אשר מרגיע אותנו במילים מלטפות מרנינות אתם בסדר גמור, אתם צדיקים גמורים. מלאך המוות לא יגיע אליכם, ולכל היותר תמותו במיתת נשיקה ומשם היישר לגן עדן... (הרב קובי לוי)

אין מקרה בעולם ככל, הקב"ה מנהיג מסובב את העולם בצורה נפלאה, כך שכל אחד יקבל את המסר האלוקי המגיע לו בזמן הנכון ובמקום הנכון, עלינו רק להתבונן ולהבין את המסר.

החטא והעונש

בן עזאי אומר הוי רץ למצוה קלה כבחמורה ובורח מן העבירה שמצוה גוררת מצוה ועבירה גוררת עבירה, ששכר מצוה מצוה ומשכר **עבירה עבירה** (אבות ד, ב). כאשר יהודי עובר עבירה, הדבר הגרוע יותר מכל, אפילו יותר מהעונש על העבירה הוא עצם העבירה.

הדברי חיים מצאנז זצ"ל היה נוהג לספר: מעשה בכומר אחד שהיה מטיף ללא הרף כנגד השיכרות, המכלה כל חלקה טובה ומאבדת את ממונם ואת צלילות דעתם של האיכרים. סברו השומעים וקיבלו עליהם שלא להפריז בשתיה ושלא להסחף אחרי הטיפה המרה.

לא עבר יום אחד, והשיכור הראשון כבר התגולל בקיאו בראש חוצות. נזעקו האיכרים וגררוהו לבית הכומר, כדי שיקצוב את עונשו.

ספק הכומר כפיים וקרא: "איזה קסם יש במשקה הארור הזה, המסוגל לאבד את צלם האדם של האנשים, ולגררם לתהומות הניוול ואיבוד צלילות הדעת?!"

"מה דינו?", האיכרים המגושמים תבעו לדעת.

כאן בא הכומר במבוכה, "איך אוכל לגזור דינו של אדם, אם לא עמדתי על גודל נסיונו? מימי לא טעמתי טיפת משקה, תמיד נזהרתי מלקרב אותו אל תוך פי. כדי להעניש אדם, חייב אני לדעת מהו הנסיון שבפניו לא עמד. היודעים אתם – הבו לי כוסית שיכר, ואדעה!"

מיהרו האיכרים והביאו לו שיכר. הכומר טעמו בקצה הלשון, שנחרכה בחזקו של המשקה, ועיווה את פניו ממרירותו. ירק אותו בתיעוב, וקרא: "עונש מבקשים אתם לקצוב לו? הרי אין עונש גדול יותר מלגימתו של משקה נורא זה! הוא כבר העניש עצמו דיו בשתייתו – שלא לדבר על אבדן חושיו והקאתו!"...

וזהו שאנו אומרים בווידוי לפני ה' יתברך: "סרנו ממצוותיך וממשפטיך הטובים, ולא שוה לנו". כלומר, כל השנה כולה אנו מבוססים בחטאינו ומתגוללים בסיאובם. אך ביום הכיפורים כשבאים אנו לשוב בתשובה על כך, מבינים ומכירים אנו במרירותו של החטא ובעומק השחתתו, וקוראים במר נפשנו: רבונו של עולם, מה לך עוד להענישנו. הן די לנו בעונש זה ש'סרנו ממצוותיך וממשפטיך הטובים, ולא שוה לנו' - היש עונש נורא יותר מן החטא עצמו?! וזהו שאמרו: הוי בורח מן העבירה, ששכר עבירה - עבירה, ואין לנו עונש נורא יותר ממנה עצמה! (מסביב לשולחן)

מעשה שהיה ערוד (יצור כמו נחש) והיה מזיק את הבריות, באו והודיעו לרבי חנינא בן דוסא. ביקש שיראו לו את פתח מאורתו, כאשר הראוהו, חלץ רבי דוסא את נעליו, ונתן עקבו על פי החור. יצא הערוד, נשך את רבי חנינא בעקבו, ונעשה נס ומת אותו ערוד. רבי חנינא נטל את הערוד המת על כתפו, הביאו לבית המדרש ואמר לכולם: "ראו בני, אין הערוד ממית אלא החטא ממית". באותה שעה אמרו אוי לו לאדם שפגע בו ערוד ואוי לו לערוד שפגע בו ר' חנינא בן דוסא. (ברכות לג.)

א"כ לפי כל מה שכתבנו לעיל קשה, למה במקום לומר לנו שהחטא איום וממית מבחינה רוחנית, מדרדר, מסאב, מרחיק את האדם מבוראו ומרחיקו מחיי עונג וכל טוב סלה בעולם הבא... במקום זאת התורה אומרת לנו (בפרשת בחוקותי) שיש להמנע מחטאים ועבירות בגלל העונשים?! ועוד קשה שהרי עונשי עולם הבא הם הרבה יותר חמורים, ומי שעושה עבירה נידון באש הגיהנם בעולם הבא, א"כ מדוע התורה מדברת שם רק על עונשים של עולם הזה?

דבר זה דומה לאדם שכאשר שותה כוסית אחת של יין שרף משתכר כלוט, דעתו משתבשת ומסתלקת ממנו, הוא מתבזה ועומד ללעג

וקלס לעיני כל מתבוסס בקיאו. ואנו מנסים לשכנע אותו שלא לשתות ואומרים לו: "אל תשתה, לא כדאי לך, כי כאשר תקום יהיה לך קצת כאב ראש". התורה כביכול מדברת על הסימפטומים אך לא על עיקר המחלה.

קודם שניישב, יש לשאול מעין זה גם על הגמרא (נדרים כב.): אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן: כל הכועס כל מיני גיהנם שולטין בו שנאמר: 'הסר כעס מלבך והעבר רעה מבשרך', ואין רעה אלא גיהנם שנאמר 'כל פועל ה' למענהו וגם רשע ליום רעה', **ולא עוד אלא שהתחתוניות** (טחורים) **שולטות בו** שנאמר 'ונתן ה' לך שם לב רגז וכליון עינים ודאבון נפש', איזהו דבר שמכלה את העינים ומדאיב את הנפש? הוי אומר אלו התחתוניות.

וזה קשה מאוד, שהרי אין לך דבר חמור וכואב יותר מאש הגיהנם, כמו שכתב הרמב"ן ששבעים שנה של ייסורי איוב אינם מתקרבים לשעה אחת של יסורי הגיהנם... ובכל זאת אחרי שמאיים על הכועס **שכל מיני גיהנם שולטין בו**, אחר כך אומר "ולא עוד", לא רק שמצפים לו גיהני גיהנם בעולם הבא, **אלא** אף יותר מכך שיהיו לו טחורים ויהיה לו מאוד מאוד כואב בעולם הזה.

אלא יש לומר, שהגיהנם באמת מאוד כואב ונורא, אבל הוא פחות מפחיד מפני שהוא רק בעולם הבא שזה מושג ערטילאי נשגב מבינתנו, מה שאין כן טחורים שזה מאוד כואב ואנו מכירים אותם טוב ומקרוב... זה כבר מדבר אלינו יותר, ולכן זה יותר משכנע (עפ"י הגר"י גלינסקי זצ"ל).

ומעין זה אפשר ליישב גם לגבי השאלה הראשונה, שבאמת עצם החטא הוא דבר איום ונורא, אבל זה מושג שאינו מוכר לנו ולא נתפס בשכלנו הגשמי. לכן כדי לשכנע אותנו שלא לעשות עבירות יש לדבר אתנו במושגים שאנו מכירים, ולהפחיד אותנו בעונשי עולם הזה. ולכן אנשים מפחדים יותר מהעונש מאשר מעצם החטא. ובאמת שרבים מהחוזרים בתשובה התעוררו לכך בעיקר בגלל אסון שחוו או מכה שקיבלו, ולא בגלל שהבינו בשכלם שעצם החטא הוא דבר גרוע יותר מהעונש המגיע לחוטא.

כיצד להימנע מעבירה

במשנה (אבות ב, א), יש עצה כיצד אפשר להימנע מעבירות: "דע מה למעלה ממך, עין רואה ואין שומעת, וכל מעשיך בספר נכתבין". או במילים שלנו - היזהר, עוקבים אחריך ואתה מצולם במעגל סגור. אם גנב רוצה לשדוד סניף בנק, ולא רוצה שיתפסו אותו, יש לו שתי אפשרויות: או שהוא מנטרל את המצלמות, או שהוא בא מחופש באופן שלא יוכלו לזהות אותו. את המצלמות של הבורא לא ניתן לנטרל, וגם אי אפשר לבוא מחופשים. אף אחד לא יעשה מעשה מביש או לא ראוי אם יודע שמצלמים אותו, ולבסוף תהיה הקרנה פומבית בפניו ובפני כל מכריו, כפי שממחיש הסיפור הבא:

זוג צעיר התחתן. בסימן טוב ובמזל טוב נערכה חתונה מפוארת עם המון מוזמנים. אבי החתן הביא עמו לאולם עשרת אלפים שקלים כדי לשלם לבעל האולם ולתזמורת, והניח את הכסף בכיס מעילו. במהלך השמחה, נקרא האב לבוא ולרקוד עם החתן. הוא פשט את מעילו והניחו על מסעד הכסא. השמחה היתה גדולה. האב עם בנו רוקדים מפזזים ומכרכרים. לאחר הריקודים הסוחפים חזר האב המאושר למקומו, לבש את מעילו, ובעודו ממשש הבין ש... הכסף נעלם!!!

האב החוויר. הוא חש שעולמו חרב עליו. ביגונו, חשב לקרוא למשטרה ולערוך חיפוש בקהל, אך לבסוף החליט שלא להשבית את השמחה: "האירוע עלה כל כך הרבה כסף, יעלה עוד עשרת אלפים שקלים", חשב, בניסיון לעודד את רוחו.

החתונה עברה, השמחה הסתיימה, הסרט והתמונות מוכנים, והמשפחה המאושרת נקראה לבית המחותן כדי לעפות יחדיו, בפעם הראשונה, בסרט החתונה.

יושבים החתן והכלה, הורי החתן, הורי הכלה, האחים והאחיות, הדודים, הקרובים והילדים, וצופים בסרט שנערך במקצועיות ובטוב טעם: "הנה החופה... הנה הקידושין, האוכל והריקודים, איזו שמחה..."

אילו צילומים יפים... "תראו, תראו את חני, תראו את מיכל תראו...
איזה יופי!"

המצלמה משוטטת לרגע על פני האולם, ואז, לא פחות ולא יותר, רואים
איך אבי הכלה, מתגנב אל המעיל המיותם, מושיט את ידו ומוציא את
הכסף מהכיס...

מיד עצרו את הסרט, הדליקו את האור, והסתכלו עליו.

איזו בושה, איזו כלימה!

כמה היה נותן אבי הכלה כדי למחוק את הקטע הזה מן הסרט!?

הנה, כולם יושבים ורואים כיצד נתן ידו בכיס מעילו של האחר,
וכיצד הוא חומק ומתגנב. כמה היה נותן כדי לעצור את ההקרנה?

כאשר האדם נפטר מן העולם, ועולה לפני בית דין של מעלה, מראים
לו ולכל קרוביו שכבר נפטרו, את כל מה שעבר עליו במשך כל חייו
(כמו בסרט) והוא לא יכול להכחיש, והבושה גדולה. אם היה יודע זאת,
היה מתנהג אחרת.

לכן המשנה מיידעת אותנו:

דַע בַּיָּה לְבַמַּעֲלָהּ בְּמַוָּה, עֵינֵי רוֹאָה וְאֵינֶן
שׁוֹבְמוֹעֵת, וְכֹל בְּמַעֲשֵׂיךָ בְּסֵפֶר נִכְתָּבִין

שביבים

● בגמרא (ר"ה טז.) נאמר: "בראש השנה כל באי עולם עוברים לפניו כבני מרון". כמו אותם הכבשים שכדי לעשר אותם מעבירים אותם דרך פתח צר, וכל כבש עשירי מסמנים בצבע אדום. כל הכבשים המסומנים, סופם להשחט ולעלות למזבח, אולם הם ממשיכים להתנהג כרגיל, לאכול עשב ולהשתעשע עם חבריהם, כאילו כלום לא קרה.

כמה טיפש ועצלן הוא הכבש! הרי ביכולתו לקפוץ לנהר ולרחוץ במים עד שימחק ממנו הסימן האדום, וכך ינצל מעונש המוות אשר נגזר עליו. במקום זאת מעדיף הכבש להשתזף בשמש, לאכול עשב או סתם להשתעשע.

כך גם אננו!

איש אינו יודע מה נגזר עליו, אך יודעים אנו, שע"י תשובה ודמעות אפשר למחוק גזירות רעות. בתפילה ובמצוות אפשר לשנות דברים לטובה ולזכות לשנה טובה ומתוקה. (שנה טובה)

● פעם אחת, בליל ראש השנה, פתח האדמו"ר רבי דוד משה מטשארטקוב זיע"א ואמר: ריבונו של עולם, אמנם אנו מלאי עוון, אבל אתה מלא רחמים. ואפילו אם עוונותינו גדולים ומרובים, כמה קטנים הם לעומת רחמיך הרבים. שהרי רחמיך וחסדיך אין להם גבול, סלח ומחל לעמך ישראל ביום הדין - כגודל חסדך.

● אמר רבי יעקב גלינסקי זצ"ל: כאשר אדם נזקק לרופא, חוקר ומחפש מיהו הרופא הטוב ביותר, המומחה מכולם. שולחים אותו לכתובות שונות לראות ולבדוק המלצות וכו'. אך כאשר נזקק הוא לנסוע באוטובוס או עולה הוא על מטוס אין הוא מברר מי הטייס? מיהם צוות המטוס כמה טיסות ביצעו, והאם בהצלחה? אלא שאלתו היחידה היא באיזה חברת תעופה כדאי לטוס, ולכל היותר היכן יהיה מקום מושבו. מדוע? מה השוני?

והתשובה כל כך פשוטה, הרופא, אם יחשוב על עצמו בלבד ולא על המטופל הרי במקרה הגרוע הוא ישלח אותו לעולם שכולו טוב. ואז? הרופא ישאר בחדר הניתוח בעוד החולה בעולם העליון. אבל הטייס,

אם ידאג לעצמו בלבד, ידאג בהכרח גם לנוסעיו, כי אם חלילה לא יטוס טוב, הוא גם פוגע בעצמו לבד מנוסעיו.

וזה כביכול מצבנו שאנו קשורים עם הקב"ה בקשר של אבא ובניו, ישראל וקב"ה חד הוא, וזהו מה שדרשו "אני לדודי ודודי לי" כי נסמכים אנו על רבש"ע כי דואג הוא לנו בבחינת שדואג הוא לעצמו.

● הגאון הקשיש רבי אלעזר רוקח מאמסטרדם זצ"ל החליט לעת זיקנתו לחון את אדמת ארץ הקודש. הוא אסף את מעט מיטלטליו, שכללו בעיקר ספרים, ויצא למסע הפלגה ארוך, שעתיד היה להימשך כמה שבועות. את מרבית זמן ההפלגה בילה הרב בלימוד התורה. רק לעת ערב נוהג היה לצאת מתאו ולעלות על סיפונה של האנייה, כדי לשאוף מעט אוויר צח לריאותיו. במסעו נלוו אליו כמה מתלמידיו המסורים, וכן יהודים נוספים מהולנד, שהחליטו אף הם לעלות באותה הזדמנות לארץ-הקודש. היו אלה ימי שלהי חודש אלול.

בתחילה התנהלה ההפלגה על מי מנוחות. לאחר שבועיים מראשית ההפלגה, החלו לנשב רוחות והן התגברו בהדרגה. בקצה האופק נראו עננים שחורים. כל הסימנים העידו על סערה מתקרבת. רב החובל ואנשי צוותו עקבו בדאגה רבה אחר התקרבות הסערה, וקיוו שהיא תעבור רחוק מהם. אולם תוחלתם נכזבה. הים נעשה סוער יותר ויותר. בערב ראש השנה הגיעה ליבת הסערה לנתיב הפלגתם. האנייה היטלטלה כמטורפת מצד אל צד.

רב החובל ואנשיו התרוצצו על פני הספינה בניסיון להשתלט עליה ולייעבה. בקושי רב נאבקו בים הסוער, האנייה התנדנדה כקליפת אגוז ומנווטיה איבדו כל שליטה עליה. הם נצמדו למקומותיהם בחוזקה כדי שלא יעופו אל תוך גלי הים הסוערים. מעיניהם נשקף מבע של ייאוש.

פתאום נשמע קול רעש עז. אחד מדפנות האנייה נעקר ממקומו והתנדנד מצד אל צד כדלת הנעה על צירה. מים רבים החלו לחדור אל הסיפון. כאחוזי טירוף חשו רב החובל והמלחים אל הדופן. בניסיונות נואשים ניסו להחזירו למקומו, ובאותה שעה התאמצו לשאוב את המים בחזרה

אל הים. כך נמשך המאבק במשברי הים שעות ארוכות. הלילה ירד ועמו בא לעולם ראש השנה. איש מהיהודים שעל האנייה לא היה יכול אפילו לחשוב על תפילה בליל החג. הכול היו שרויים בחד מוות ועקבו בחרדה אחר הניסיון להציל את האנייה ואת חייהם מטביעה. רק רבי אלעזר רוקח נשאר ספון בתוך תאו. הוא היה מודע היטב לנעשה בחוץ, שכן גם הוא בתאו, כמו כל חלקי האנייה, התנדנד בחוזקה מצד אל צד. אע"פ כן היה הוא היחיד שקיבל את ראש השנה. עטוף בבגדי החג נעמד לתפילת ערבית של החג. שעות רבות נמשכה תפילתו, עמוק אל תוך הלילה.

לפתע פרעו אל תאו שניים מתלמידיו. בעיניהם הייתה אימה רבה. הם המתינו עד שרבים יסיים את תפילת שמונה עשרה ויפסע לאחור. "רבי!", זעקו, "עוד מעט קט והאנייה תרד למצולות הים ועמה כולנו!". הרב נעץ בהם מבט חודר. "אם כן, עלינו לעמוד מוכנים", אמר, "ברגע שיפציע השחר, תעמדו לצדי והשופר בידכם. נתקע בשופר ונקיים את מצות היום". כל אותו הלילה לא עצם איש את עיניו. למעלה, על הסיפון, ניטש קרב לחיים ולמוות. למטה, בבטן האנייה, ישב הרב מאמסטרדם, מנותק מכל הסובב אותו, שקוע בשרעפיו.

ברגע שהפציע השחר, נאספו היהודים אשר על האנייה סביב הרב. הוא אחז בשופר והחל לתקוע: תקיעה, שברים, תרועה. הנוסעים הנכרים שעל האנייה הביטו ביהודים בהשתוממות עצומה. הספינה עומדת להיטרף בים והיהודים הללו תוקעים בקרן! עוד לא תמה התקיעה הגדולה החותמת את סדרת התקיעות הראשונה, וכבר הורגש שינוי לטובה. הסערה פחתה קמעה. אט אט הלכו פני הים ונרגעו עד שבתוך זמן קצר שב הרוגע לגלי הים. לכולם היה ברור, כי היו אלו תקיעות השופר שהעבירו את רוע הגזירה וכל נוסעי האנייה ראו בעליל את אצבע האלוקים.

לימים, כשסיפר הרה"ק רבי שמחה בונים מפשיסחא זי"ע"א את המעשה הזה, הוסיף ואמר: "ודאי סבורים אתם כי רבי אלעזר רוקח

הורה לתלמידיו להתכונן לתקיעה בשופר מיד עם שחר, כסגולה להיחלשות הסערה. לא ולא! הוא, כשראה שהספינה מיטרפת בים וכי עוד מעט קט ירדו כולם למצולות הים, ביקש לנצל את הרגעיים האחרונים כדי לקיים את מצות היום! אלא שתקיעות השופר שלו אכן פעלו את פעולתן, הן בקעו רקיעים וממילא נתבטלה הגזירה"..." (סיפורי צדיקים)

● משל לבנו יחידו של המלך. שהיה חכם וסקרן גדול, ורצה ללמוד את כל החכמות ולהכיר את הגוונים השונים שבבני המדינה. המלך צייד אותו בכסף וזהב ושלחו לסייר ברחבי הממלכה. אך הבן החל להתרועע עם איכרים נבערים, שקע בחיי הוללות וריקנות ובזבז את כל כספו, עד שנשאר בעירום ובחוסר כל.

בצר לו, החליט לחזור אל אביו ולבקש מחילה וסליחה על מעלליו. ואכן, הצליח הבן להגיע עד שער המלך. אך במשך השנים נשתנה מאוד, ואיש לא הכיר בו עוד את הנסיך האובד. נוסף על כך, גם שכח את השפה המיוחדת שבה דיברו בארמון המלוכה, ולא היה יכול לדבר עם השומרים. במר נפשו החל הבן לבכות ולצעוק בקול גדול צעקה מעומק הלב, בלי מילים.

לפתע שמע המלך את קולו של בנו והוא יצא אליו, נשקו וחיבקו והכניסו חזרה אל הארמון.

המלך זה הקב"ה, הבן בנמשל הם בני ישראל. הקב"ה שלח אותנו לעולם הזה, כדי שנקיים תורה ומצוות ונתעלה. אך קורה שאנחנו מתרחקים מהאמת, עד שנשכחת מאתנו אפילו ה'שפה', הדרך להתפלל נכון אל ה'. ואז בצר לנו, אנו פשוט צועקים. זו תקיעת שופר, צעקה עמוקה ופנימית, שמעוררת את רחמי ה', ושבזכותה הוא מראה מחדש את חיבתו לעמו ומוחל וסולח לנו על כל מה שהיה. (בשם הבעש"ט זצ"ל)

● בראש השנה נוהגים לקחת תפוח בדבש ולומר: "יהי רצון מלפני אבינו שבשמים שתתחדש עלינו שנה טובה ומתוקה". ולכאורה כשאנו אומרים "שנה טובה", הרי שזה כולל את כל הטובות שבעולם, א"כ מדוע מוסיפים "ומתוקה"?

אלא מבארים, שלמעשה כל מה שהקב"ה עושה עמנו הוא טוב, כמו שאמר רבי עקיבא: "כל מה שעושה הקב"ה הכל לטובה" (ברכות ס:). אבל לא תמיד אנו מרגישים שכל מה שנעשה עמנו אכן טוב הוא, לכן אנו מוסיפים ומבקשים מה' ית' שיעשה עמנו טוב כזה שגם אנו נרגיש ונחוש שהוא טוב, ועל זה אנו אומרים "שנה טובה ומתוקה", שלא תהיה רק טובה אלא גם מתוקה, כי מתיקות כולם מרגישים.

● הסבא הקדוש משפולי זצ"ל היה נוהג להסתגר בחדרו לפני התקיעות, ואיש לא ידע מה הוא עושה שם. פעם החליט מישהו לגלות את הסוד, הכין לו סדק צדדי, ועקב אחר מעשי הצדיק. לחרדתו ראה את ה'סבא' שוכב בפישוט ידיים ורגליים על הקרקע ובוכה: "ריבונו של עולם! מה אתה רוצה מעמך ישראל?! אומר אני לך, כי לולא ראיתי במו עיני את המצוות והמעשים הטובים שהם מקיימים, לא הייתי מאמין שאחרי כל-כך הרבה סבל ורדיפות יוכלו לקיים אפילו מצוה אחת. הרי את כל התאוות העמדת מול עיניהם, ואילו על הגיהינם כתבת בספרים. אילו היית נוהג להיפך, כותב על התאוות בספרים ואת הגיהינם מעמיד מול העיניים - מבטיח אני לך ששום יהודי לא היה חוטא" ... אחר-כך, ראה האיש, קם הצדיק, העביר ידו על עיניו, פניו התלהטו, והוא הלך לתקיעות.

● מעשה ביהודי צדיק בשמו רבי שרגא פייבל פרנק (חותנו של הגרא"ז מלצר זצ"ל), שהיה מנהל גמ"ח של הלוואות. באחד הימים בא אדם אחד לבקש ממנו הלוואה גדולה למשך זמן מסוים. רבי שרגא פייבל כדרכו נענה לו במאור פנים, והלווה לו.

עבר זמן רב, ואף זמן הפרעון עבר, והסוחר לא עמד בהבטחתו. כמנהגו לא תבע רבי שרגא את חובו, ולא הזכיר דבר בפני הלווה.

לימים, נזקק רבי שרגא עצמו לסכום כסף ניכר. זכרה רעיתו את החוב הגדול שחייב להם אותו סוחר, והחליטה לגשת אליו ולבקשו שיפרע את חובו, הואיל והיה ידוע לה שיש באפשרותו להחזיר את ההלוואה.

כאשר פנתה אליו וביקשה ממנו שיחזיר את החוב, ענה לה הסוחר בעזות ובחוצפה, וסרב להחזיר את הכסף. נסערת חזרה האשה לביתה, ובקושי רב עלה בידי בעלה להרגיעה.

עבר זמן, ושוב הופיע אותו סוחר בבית רבי שרגא, אולם לא על מנת להחזיר את חובו הישן, אלא כדי לבקש הלוואה נוספת, והבטיח שעד תאריך מסוים יפרע גם את ההלוואה החדשה וגם את חובו הישן.

נדהם רבי שרגא מעזות המצח של אותו סוחר, ואמר לו עלי לחשוב בדבר, ועכשיו לך לביתך, ואני אתן לך את תשובתי בהקדם.

שמעה זאת אשתו וטענה כנגד בעלה: "כיצד אפשר להעלות על הדעת לתת לאדם כזה הלוואה נוספת לאחר התנהגות כפוית טובה שכזו? אין לי ספק שאף את ההלוואה החדשה לא יפרע!"

אמר לה בעלה בניחותא: "וכי טובים אנו מיהודי זה? הרי בכל שנה בפרוס חודש אלול והימים הנוראים, עומדים אנו לפני כס המשפט, ומבקשים מהקדוש ברוך הוא שיסלח וימחל לנו על כל חטאינו, ובשעה שאנו מבקשים את הסליחה והמחילה מאת הקב"ה, ומתחייבים לחזור בתשובה שלימה, הרי אנו מתכוונים לכך ברצינות, ורוצים בכל לבנו לשנות את דרכנו לטובה. בקשותינו ותפלותינו חוזרות ונשנות בכל שנה ושנה, ואף על פי כן שוב חוזרים אנו לסורנו בכל שנה.

הרי אף יהודי זה מתכוון כרגע בכל לבו להחזיר את חובו הישן, ולפרוע את החדש, אם יקבל את ההלוואה. אם כן, האם אין אנו חייבים למלא את בקשתו? אם נגמול חסד עם אותו יהודי לפני משורת הדין, כך גם יתנהג עמנו ה' יתברך לפני משורת הדין". ואכן נתנו לאותו האיש את ההלוואה. (דרך עץ החיים)

● מסופר על הרב מבריסק זי"ע, שהיה יושב ואומר תהילים בכל השעות הפנויות בראש השנה. שאלוהו תלמידיו "מדוע הרב לא לומד?", ענה ואמר: הרי אמרנו בסליחות: "כדלים וכרשים דפקנו דלתיך", והפשט הוא, כי בראש השנה כל אחד דומה למי שפשט את הרגל, דנים אותו על שנה חדשה, אין לו שום דבר אצלו, שום דבר לא נשאר לו מהשנה שעברה, בראש השנה צריכים לחדש את הפספורט, את הבריאות, הפרנסה, את הנחת מהילדים, וביום כזה אסור לבטל דקה, ולכן בחרתי לומר תהילים, כי בלימוד אני צריך להפסיק מידי פעם בכדי לקום ולהוציא ספר, ודבר זה לוקח לי זמן, לכן בחרתי לומר תהילים ברצף, ללא הפוגה כלשהי!

סיפורים לראש השנה

• בתקופת הצאר ניקולאי נלקחו ונחטפו יהודים רבים לעבא המלך.

היה זה ביום הראשון של ראש השנה, המתפללים הרבים ניצבו בבית הכנסת של העיירה בעלזא, והמתינו שיכנס הרבי לתקיעת השופר, אך הזמן נקף ובואו התאחר עוד ועוד. אנשי הבית וגדולי התלמידים שניסו להיכנס למחיצתו, מצאוהו נסער ובוכה, ואמר להם שאינו יכול להתערור בשום אופן לסדר התקיעות. גדולים היו הצער והחשש, כי אם הרבי אינו יכול לגשת לתקוע, מי יודע פשר הדבר?! ולפתע, באחת, נהפך לאיש אחר. התמלא שמחה ומיד ניגש בהתערורות עצומה לתקוע בקול רם.

בעת סעודת החג, סיפר הרבי למקורביו, כי בשמים היה קטרוג גדול ונורא, וראה שאין שום דרך ושביל להעלות בהם את התקיעות למרום. באותה שעה, באחד ממחנות הצבא, התאספו חיילים יהודיים, שהיו שרויים בעער וביגון בין אנשי הצבא הערלים, אך על כל צרתם גדל צערם בראותם שאינם יכולים לשמוע קול שופר בראש השנה. באותה סיעת חיילים היה יהודי אחד, קל שבקלים, שהיה אומן בנגינת חצוצרה, וזה היה תפקידו בצבא – לנגן בכלי זמר. בין כלי הזמר שהיו באמתחתו, היתה גם קרן גדולה שאולי הייתה כשרה בדוחק לתקיעת שופר.

בער להם, ניגשו אליו ואמרו: "הלא בקי אתה בנגינה, ובאין לנו שופר רגיל לתקוע, לכל הפחות תקע בשופר הגדול שלך ונצא בו ידי חובת התקיעות". נאחו האיש תוגה והתמרמרות ודמעות עלו בעיניו, שכן ידע כמה פחות ונבזה הוא, ואיך ימלאנו ליבו להיות ממונה להוציא יהודים ידי חובת מצוה, על אחת כמה וכמה מצוה גדולה כזו של תקיעת שופר בראש השנה?

בבושת פנים, דחה אותם ואמר: "היאך אוכל להעז פנים ולהתייצב לפניכם, להמליך מלכו של עולם עליכם ולהכניס זכרוכם לפניו לטובה, בשעה שאני נקלה שבאנשים?", כך בכה וטען שאינו ראוי לכך, אך הם לא עזבוהו, כי לא מצאו ברירה אחרת לשמוע קול שופר.

לבסוף הוא נכנע להם, נטל את שופרו בידו והתכונן לתקוע. אזי, עלו בזיכרונו כל אותן עבירות שחטא ופשע, וכל המעשים הרעים שהיה מורגל בהם. הוא פרץ בבכי מר ויללה, ולא היה מסוגל לתקוע. כמה פעמים הגיש את השופר לפיו והניחו מידו, כי מרוב מרירות לא נשאו ליבו לתקוע לפני מלך מלכי המלכים.

לבסוף, התאמץ מאד ותקע תקיעה גדולה ומרה עד מאוד בלב נשבר. אותו קול גדול ופשוט בקע רקיעים וסתר מחיצות, חתר חתירה תחת כיסא הכבוד להעלות בעדה את כל התקיעות והתפילות, ואף אני מצאתי את אותה דרך שיעלו בה תקיעותינו לרצון לפני אבינו מלכנו, כך סיפר להם האדמו"ר זצ"ל... (יחיד בדורו)

● היו אלו הימים האחרונים של חודש אלול, האווירה של הימים הנוראים כבר נישאה בחלל, עקרות הבית כיתתו רגליהן בין דוכני השוק כדי להשלים קנייתו של פריט נצרך לתבשולי החג, או של אחד מאותם המינים הנאכלים לפי מנהג ישראל בליל ראש השנה, הגברים, אלו שפרנסתם הכריחה אותם לשוט במרחקים, כבר שבו לבתיהם כשהם נושאים בחיקם את צרור הכנסותיהם הדל והיקר, והאחרים אף הם התקינו עצמם לקראת הימים הקרבים, מי בתיקון בגד חדש לחג, ומי בסיווד כותלי הבית ושיפוץ הטעון בו תיקון.

גם בבית מדרשו של ה"בעל שם טוב" זצ"ל הכינו עצמם החסידים לקראת הימים הגדולים הקרבים ובאים, אף כי ברור שהכנותיהם של אלה לא הסתכמו אך ורק בהכנות גשמיות, שם עסקו בעיקר בכיבוסה של הנפש והמתנתו בחיל וברעדה לחוג את הימים האלו בצל רבם הבעל שם טוב.

אך כעת התכוננו החסידים לקראת תפילת ערבית של יום חול. הבעל שם טוב נכנס בשעה היעודה לבית המדרש, אבל במקום לפנות אל מקום תפילתו הקבוע, פנה לפתע אל עבר ארון הספרים, הוציא מתוכו ספר כלשהו והחל לעיין בו בריכוז רב. איש מהחסידים לא העז להפריע לרבי או אפילו לרמז לו על זמן התפילה שהגיע, הדקות נקפו ונדמה היה כי עם כל דקה שחולפת מעמיק הבעל שם טוב את עיונו בספר.

על פניו ניכרה התרגשות רבה, ולכולם כבר היה ברור כי העיכוב בתפילה איננו עניין מקרי, אלא דבר מכוון הוא. חלפה שעה ארוכה, ואז כאילו ניעור הבעל שם טוב מתוך עולם אחר, החזיר את הספר למקומו, ופנה בצעדים זריזים לעבר מקומו. אך גם התפילה הייתה שונה באותו ערב מבכל יום אחר, הבעל שם טוב התפלל באריכות יתר ובדבקות מיוחדת במינה, וניכר היה שמהו מתרחש בנפשו של הצדיק.

תמה לה תפילת ערבית, פניו של הבעל שם טוב האירו באור עילאי, החסידים הצטופפו סביב רבם, והבעל שם טוב שחש באווירת הסקרנות שאפפה את הכל, פתח את פיו וסיפר: באחת מערי האזור חי לו אדם שגדל והתחנך בבית יהודי חם, אך כשהתבגר נטש את דרך הישר והחל מתרועע עם שכניו הגויים, אט אט התערה ביניהם והיה לאחד מהם.

חלפו שנים ארוכות במהלכן הספיק האיש לעבור את כל העבירות שבתורה, כה רחוק היה האיש עד שלא זו בלבד שמצפונו לא נקפו בשעה שהיה עובר עבירה כלשהי, אלא אדרבה כל הזדמנות שכזו הייתה אף מסבה לו הנאה מרובה. בתחילה היה אמנם זקוק למעשים אלו כדי לבעוט בעברו, אבל בהמשך כאילו שכח לגמרי את מוצאו ואת גרסת ינקותו, הוא אף נטש את עיר מגוריו ועבר להתגורר בסביבה שבה לא היו מצויים יהודים כלל. לרגל ענייניו נאלץ היה בימים אלו לנסוע לעיירה השוכנת סמוך לעירו, עיירה שהתגוררו בה יהודים רבים.

היום לפנות ערב כשהגיע לעיירה הבחין בהמולה מיוחדת, והדבר עורר את סקרנותו. הוא פנה אל אחד מן העוברים ושבים ושאל לפרט התכונה המיוחדת, אלו הן הכנות שנעשות אצלנו היהודים לקראת חג הנקרא ראש השנה, השיב הנשאל בתמימות, זהו יומו הראשון של השנה אשר בו נידון כל העולם על מעשיו, הוסיף מילות הסבר לדבריו הראשונים.

דברי היהודי הפשוט הכו במוחו של המתבולל בעוצמה רבה, אפשר שהיו אלו המילים שפגעו בו, או שמא זכרונו של יום הדין הקרב ובא הוא שהלם בו, כך או כך המשיך היהודי המתבולל לסייר בין דוכני השוק וכל זיכרונות ילדותו התחילו שבים ועולים בראשו. הוא היה

אחוז כולו התרגשות ואפילו לא שם לב כיצד רגליו נושאות אותו כמעצמן אל עבר בית הכנסת שבעיירה.

כשקלט את הנעשה עמו כבר דרכו כפות רגליו על מפתן בית הכנסת ממש, לרגע נבהל מעצמו, אך לא היה בו העוז לשוב על עקביו, מאידך גיסא בוש היה במראהו, ולכן פנה אל עזרת הנשים והסתתר שם מאחורי הווילון, כשהוא מתבונן דרך חרך צר בנעשה.

כשהכריז החזן בקול 'והוא רחום יכפר עוון', עבר בכל גופו רעד עז, הוא ביקש להצטרף ממקומו אל תפילת המתפללים אבל מלות התפילה נשכחו ממנו לחלוטין, סערה התחוללה בנפשו ועיניו זלגו דמעות.

משעזב אחרון המתפללים את בית הכנסת, אזר האיש עוז, נטל לידיו סידור והחל לרענן את זכרונו, שעה ארוכה מאוד עמד על מקומו מרוכז בסידור שבידיו והתפלל בכוונה עצומה, בתפילתו שילב דברים שיצאו היישר מתוך לבו, וכשהוא נסער ונרגש החל לנהל דו שיח גלוי עם קונו: "יודע אני ריבונו של עולם שנכשלתו בכל החטאים שרק ישנם..."

הוא החל לפרט את חטאיו, הוא פירט את החטאים שבין אדם לחבירו ואת שבין אדם למקום, רשימתם של אלו האחרונים הייתה ארוכה במיוחד, ולבסוף אמר: "האמן לי כי בכל לבי מתחרט אני עליהם, אתה שרחום הנך סלח נא לי עליהם, ומרגע זה ואילך לא אוסיף עוד לחטוא, מעתה אשנה את דרכי ואשובה אליך, קבלני נא". כך הוסיף האיש לזעוק ממעמקי נשמתו זמן רב, עד אשר נפל והתמוטט על מקומו באפיסת כוחות.

ואני, סיים הבעל שם טוב את סיפורו כשנהרה שפוכה על פניו הקדושים, עקבתי כל אותה עת בהתרגשות עצומה אחר תהפוכות נפשו של האיש, ראיתי את נשמת היהודי בתפארתה, נפעמתי לנוכח היכולת שלה להתרומם בתוך זמן קצר מבירא עמיקתא אל איגרא רמא, עיכבתי את התפילה כי המתנתי לתפילתו שחוללה רעש עצום במרומים, רציתי שתפילתי תתלווה לזו של בעל התשובה בדרכה הישירה אל כיסא הכבוד. (סיפורי צדיקים)

● קול שעטות הסוסים נשמע היטב מקצה הרחוב ורעש הכרכרות המתקרבות העלה את מצב רוחו הירוד של הפונדקאי היהודי. הימים היו ימי תחילת החורף הרוסי והקור שחדר לעצמות, השאיר בבית את העוברים ושבים שנהגו לעצור בדרכם בפונדק כדי לאכול ולחמם את גרונם בכוסית שיכר, או לטעום מהדגים הממולאים החריפים שהיה מכין יענק'ל הפונדקאי המפורסם, כך שכרכרות המגיעות בזמן שכזה לפונדק מביאות עמם בדרך כלל פרנסה יפה שמספיקה ברווח אף לימי החורף הקשים.

בנוסף לכל צרותיו הייתה לו ליענק'ל הפונדקאי צרה נוספת, בת בוגרת ישבה לה בביתו והשנים החולפות השאירו אותה ביגונה ובחלומות להקים את ביתה. פרנסה מעטת הייתה לו ליענק'ל הפונדקאי כך שחתונה לא הייתה באופק כלל וכלל. נדוניה? בגדים לחתן ולכלה? מי חשב עליהם כלל כיוון שדאגתו הייתה בעיקר לתשלום המכסה השנתית המושתת עליו בידי הפריץ המקומי.

רעש המגפיים בכניסה לפונדק הוריד אותו לרגע חזרה לקרקע המציאות. בפתח עמדה קבוצת חיילים שיכורים שהתיישבה לה סביב השולחנות בקול רעש גדול. הוא הגיש בפניהם את הדגים הממולאים שעמל שעות רבות בהכנתם ומזג להם כוסות שיכר כיד המלך, אלא שקבוצת החיילים השיכורים החלה להשתולל ולהרוס את כל הנקרה בדרכם. ברכיו של יענק'ל הפונדקאי כמעט וכשלו מרוב פחד – לא די בכך שלא שילמו החיילים על האוכל והשתיה שזללו מכל הבא ליד, עוד הם החלו להרוס את הרהיטים והציוד שבפונדק. הוא הביט בחלחלה כיצד עמל של שנים מתנפץ ברגעים ספורים ומיד נמלט מהפונדק תוך כדי שהוא עושה את דרכו לבית המדרש, שם ישב רבה של העיירה כשהוא מעוטף עדיין בטלית ותפילין, בעיניים דומעות ורועד כעלה נידף תיאר הפונדקאי המפוזר את הפוגרום המתחולל בפונדק, תוך כדי שהוא מבקש מהרב עצה כיצד להתמודד עם החיילים השיכורים.

'אבוא עמך לפונדק', נענה לו הרב, קם ממקומו עוד כשהטלית והתפילין עליו ועשה את דרכו חזרה במהירות עם יענק'ל לפונדק. בכניסה לחדר

המרכזי נעמד הרב בפתח הדלת, הביט בחיילים המשתוללים במבט חודר, ובהתלהבות עצומה החל לחזור בכל כוחו על המשפט: 'וּבְכֵן תֵּן פְּחָדְךָ ה' אֲלֵינוּ עַל כָּל מַעֲשֵׂיךָ, וְאִמְתָּךְ עַל כָּל מַה שֶּׁבְרָאתָ', במשך שלוש פעמים רצופות חזר הרב על המשפט המפורסם המופיע בתפילות של ראש השנה, כשלפתע תקף פחד עז את החיילים כשהבחינו בדמותו האצילה של הרב המעוטף בטלית ותפילין. הצועק בכל כוחו את המילים 'וּבְכֵן תֵּן פְּחָדְךָ'. אימה נפלה על החיילים והם החלו להימלט תוך כדי שהם צועקים בפחד, תוך רגעים ספורים התרוקן הפונדק לחלוטין ורק הפציהם האישיים של החיילים נשארו מוטלים על השולחנות.

קול מרוצת החיילים המבוהלים הוציא משלוותם את הקצינים שהחלו להרעים עליהם בקולם שיעצרו תיכף ומיד, אבל החיילים המבוהלים המשיכו לרוץ עד שיצא מפקד הגדוד והרעים עליהם בקולו שייסבירו לו מה מתחולל כאן, ורק אז החלו החיילים לספר את אשר עבר עליהם. מבין המילים הקטועות הבין המפקד שהחיילים התהוללו בבית המרזח המקומי עד אשר הופיע אדם מבוגר בעל זקן לבן והחל לצעוק עליהם בקול רם. כשניסה המפקד לברר מה אמר להם האיש ידעו החיילים רק לחזור על המילה: 'פחדך' ותיארו כיצד נפלה עליהם אימת מות, הם לא ידעו מה קורה להם וגופם רעד מפחד ומבושה.

המפקד הבין היטב כי האיש בעל הזקן הלבן הינו אדם קדוש. הוא ציווה עליהם בגערות ללכת מיד בחזרה אל הפונדק, לרוקן את כיסיהם מהכסף שהיה ברשותם בתור תשלום על מה שזללו וסבאו וגם כדי לכסות את הנזקים שגרמו למקום. 'אמור לי יהודי, מיהו האיש הזקן שצעק על החיילים שבגללו הם נתקפו בפחד נוראי?', שאל המפקד את יענק'ל הפונדקאי. 'זהו רבה של העיירה, ברגע שהחיילים החלו להשתולל בפונדק לא ידעתי מה לעשות וקראתי לו לעזרה...'

'והיכן הוא נמצא?', תהה המפקד. 'שם בבית הכנסת', הצביע הפונדקאי באצבעו על בית הכנסת שעמד במרכז העיירה. המפקד עשה את דרכו לכיוון בית הכנסת המקומי כשבעקבותיו משתרכים חייליו המפוחדים. 'אנא ממך רבי קדוש, חיילי אומרים שהטלת עליהם אימה באמצעות

כישוף, אנא ממך בטל את הכישוף!, ביקש המפקד בתחנונים מרבה של העיירה.

'אינני מכשף חלילה', חייך הרב: 'כשבא אליי הפונדקאי וסיפר על הפחד הגדול שלו מהחיילים, החלטתי להראות לו ממי יש לפחד באמת ולעורך כך קראתי מול החיילים את הפסוק מתפילות ראש השנה: 'וּבְכֵן תִּגְדַּף ה' אלקינו על כל מעשיך, ואימתך על כל מה שִׁבְרָאתָ, ואז פחדו של הבורא נפל על החיילים...'

'וכיצד יוסר מעליהם הפחד הנורא שתקף אותם פתאום?', שאל המפקד, 'ראה איך הם עומדים בחוץ ורועדים כזבובים!'

'ובכן ישנן כמה אפשרויות', אמר הרב, 'בביתו של הפונדקאי היהודי יושבת בת מתבגרת שאין בידו את הכסף כדי להשיא אותה למרות שהגיעה לפרקה, אם חייליך יאספו כסף עבורה בסכום שבו יוכל להשיא אותה בכבוד, אני בטוח שהפחד יוסר מעליהם במהירות...'

המפקד קיבל את הדברים, ותושבי העיירה ראו מחזה מוזר שכמותו לא ראו ולא יראו לעולם. חיילי הגדוד העבאי שחנה סמוך לעיירה, עוברים מבית לבית ואוספים כסף עבור 'הכנסת כלה' לביתו של יענק'ל הפונדקאי. עם ערב הגיעו החיילים לפונדק, הניחו את הכסף על שולחנו של הפונדקאי היהודי שאורו עיניו למראה הכסף הרב, ונמלטו מהעיירה כל עוד רוחם בקרבם....

בכל שנה כשאנו מגיעים מחדש לתפילות של ראש השנה ונתקלים במשפט: 'וּבְכֵן תִּגְדַּף ה' אלקינו על כל מעשיך, ואימתך על כל מה שִׁבְרָאתָ', האם אנו מרגישים את הפחד מפני הבורא או שחוות הפחד כבר נעלמה מאתנו?

הסיפור העממי הזה שהתרחש באחד המחוזות הנידחים של סיביר נותן לנו הזדמנות לדמיין כיצד צריך להיראות פחד אמיתי מפני הבורא. הקב"ה המחיש לנו לאחרונה כיצד הוא מפרק הרים ומשבר סלעים... רעידות אדמה, סופות ואסונות טבע, הכל כהכנה לנו מפני יום הדין הגדול והנורא, אם נרגיש ולו במקצת את הפחד מפני הבורא - יתכן וראש השנה שלנו, יראה קצת אחרת... (הרב איתמר מאיר)

עשרת ימי תשובה

לנצל את ההזדמנות

במדינה אחת נתפסו כמה מאהובי המלך בעבירה על החוק. הם הובלו על ידי המשטרה לבית הסוהר, והיו צפויים למשפט. כאשר הגיעה ידיעה זו לאוזני המלך, הצטער צער רב. אהובים הם לו, ואין הוא חפץ שייענשו. מה עשה? ערך סיור בבית הסוהר שבו הם יושבים, ובהגיעו ליד תאם, זרק לעברם פתק. בפתק זה כתב המלך לאהוביו, שהוא חפץ מאוד שיצאו לחופשי, וישוחררו ממשפט ומעונש, ולכן הוא מבקש מהם שיחתרו חתירה באדמת התא אל מחוץ לבית הסוהר, ויברחו.

כאשר קראו אהובי המלך את הפתק, אורו עיניהם. מיד שקדו הם על מלאכתם, עד שלעת ערב היתה החתירה חתורה. בשעת לילה מאוחרת ברחו הם בחשאי מבית הסוהר. רק אחד מהם נשאר במקומו ולא נמלט, עייף היה והעדיף להמשיך לישון.

בבוקר השכם הלך המלך שוב אל בית הסוהר, ופנה אל התא שבו ישבו אהוביו, לראות האם הצליחו להימלט. כאשר ראה את החתירה, שמח מאוד. אולם מה מאוד נדהם כאשר לפתע הבחין באחד מהם שלא נמלט. כעס עליו המלך ואמר: "הלוא המחותרת חתורה לפניך – והיאך לא ברחת?! אות היא, כי אין לך מורא ממשפט המלך, ועונש תיענש!"
(עפ"י רבנו יונה בשערי תשובה)

זהו משל נפלא ביחס לימים אלו - עשרת ימי תשובה:

אומרים חז"ל, כי ביום ראש השנה נפתחים בשמים שלושה ספרים: צדיקים, בינוניים ורשעים. צדיקים - נחתמים לאלתר (מיד) לחיים, רשעים - למיתה, ואילו הבינוניים - תלויים ועומדים עד יום הכיפורים. אם עשו תשובה - נחתמים לחיים, לא עשו תשובה - נחתמים חס ושלום למיתה.

וכיצד מודדים בשמים מי צדיק, מי רשע ומי בינוני? אומר הרמב"ם: "מי שזכויותיו יתרות על עוונותיו - צדיק. ומי שעוונותיו יתרות על זכויותיו - רשע. מחצה על מחצה - בינוני."

ולאיזו קטגוריה אנו משתייכים? כל אדם צריך לראות את עצמו כבינוני, אפילו צדיק גדול כמו רבא שזכה לגילוי אליהו הנביא ז"ל, הכריז על עצמו כבינוני, וכל שכן אנחנו. נמצא שבעשרת ימי תשובה כולנו במצב של "תלויים ועומדים", ומוטלת עלינו חובת התשובה.

אך יש לשאול, מדוע לא די לומר שנוסיף עוד זכויות בימים אלו, כדי שהמאזנים יטו את הכף לזכות? מדוע אומר הרמב"ם דוקא "עשו תשובה יחתמו לחיים"?!

אלא דומה הדבר למשל שהזכרנו. בימים אלו המחותרת חתורה לפנינו! הקב"ה אומר לנו: "שובו בנים שובבים, ארפא משובותיכם", כפי שכותב הרמב"ם: אף על פי שהתשובה והצעקה אל ה' יפה היא בכל זמן, מכל מקום בעשרת הימים שבין ראש השנה ויום הכיפורים יפה היא ביותר, ומיד היא מתקבלת, שנאמר "דרשו ה' בהימצאו, קראוהו בהיותו קרוב".

בימים אלו לא די לעשות עוד מעשים טובים כדי להחתם בספר הצדיקים, אלא עלינו לנצל את המחותרת הנפלאה החתורה לפנינו ולבקש מחילה על העבר ולשוב בתשובה, ואדם שלא מנצל את האפשרות הזאת, התביעה ממנו היא כה גדולה, עד שכל מעשה טוב שיעשה לא יחפה עליה, כי הרי מראה הוא שאינו מפחד ממשפט המלך.

מדת הרחמים

אמר דוד המלך ע"ה: "ריבונו של עולם, אילולי חסדיך שקדמו לאדם הראשון, לא היתה לו עמידה, שנאמר: "כי ביום אכלך ממנו מות תמות", ולא עשית לו כן, אלא הוצאת אותו מגן עדן וחי 930 שנה ואח"כ מת. מה עשית לו, גרשת אותו מגן עדן שנאמר: "ויגרש את האדם", ולמה גרש משם? על שהביא מיתה על הדורות, והיה חייב למות מיד, אלא שריחמת עליו וגרשתו כדרך הרוצח בשגגה שגולה ממקומו לערי מקלט. לכך נאמר: "זכור רחמיך ה' וחסדיך". (במדבר רבה פ' כ"ג)

הרמח"ל (מסילת ישרים פ"ד) כתב, שבלי מידת הרחמים העולם לא היה יכול להתקיים, והיא באה לידי ביטוי בשלוש דרכים: זמן הענישה, חומרת העונש ותיקון החטא.

א. זמן הענישה - לפי מידת הדין החוטא היה צריך להיענש מיד, תוך כדי מעשה החטא. ברגע שהיה מדליק את האור בשבת, היה צריך להתפוצץ... אולם משום מידת הרחמים, הקב"ה מאריך את אפו, ומחכה שהחוטא יחזור בתשובה.

ב. חומרת העונש - אם המורד במלך בשר ודם חייב מיתה, כל שכן המורד במלך מלכי המלכים, הקב"ה, עפ"י הדין אין לו זכות קיום. האדם שחוטא עובר הוא על רצון ה' ית' ומורד במלכו, ולפי מידת הדין אפילו על העבירה הקטנה ביותר היה צריך האדם להיענש במלא חומרת הדין בעוה"ז ובעוה"ב, אלא שהקב"ה ברחמיו מיקל בעונשו.

דבר נוסף, בכל עבירה, ואף הקטנה ביותר שיהודי עושה בזה העולם, פוגם הוא והורס הרבה מאוד בעולמות העליונים. ונבאר במשל:

מעשה בראש ישיבה מא"י שהלך לעשות קצת "שנורר" עבור הישיבה בחו"ל. הוא קיבל המלצות על הישיבה מכל גדולי הדור, וגם כתובות של יהודים עשירים נדיבים. ירד מהספינה בנמל, ומיד הלך עם כל המזוודות לכתובת הראשונה. היה זה בית ענק ומפואר, עם גינת נוי מדהימה, אגם ברבורים ובריכת שחיה. הוא נקש בדלת והוזמן להיכנס פנימה לפגוש את האדון. הבית היה מלא ביצירות אמנות יקרות, רהיטים

עתיקים, ומהתקרה השתלשלה נברשת קריסטל יקרה, שהיא לבדה בשוויה היתה יכולה לממן את הישיבה לעשר שנים.

בעל הבית קיבל את האורח בסבר פנים יפות, הוא ראה את הסכמות הרבנים, הביע התעניינות ושאל אם יש לרב היכן ללון. משנענה בשלילה, הציע לרב ללון אצלו, בעליית הגג מעל הסלון, עד אשר ישיג את הסכום הדרוש ויחזור לארצו. הוא גם הציע שבמקום שהרב ילך ויכתת את רגליו בחיפוש אחר עשירים נדיבים, הוא יוכל לקרוא לכולם אליו לארוחת ערב מכובדת, בה הרב יישא דברים, ויקרא לכולם לתרום לאחזקת הישיבה. הרב כמובן הסכים מיד.

ביום המדובר, המשרתים הכינו את הסלון לסעודה המפוארת, וערכו את השולחנות בכלי פורצלן יקרים ברוב פאר והדר. בינתיים, בעליית הגג מעל הסלון, הכין הרב דרשה מיוחדת. כאשר הוא קם, הבחין כי המכנסיים מעט גדולים עליו. הוא רצה לשים חגורה, ומשלא מצא חשב לקשור חבל (החליפה הגדולה תסתיר, וככה לא יפלו לו המכנסיים באמצע הדרשה). הוא הבחין בחבל שיוצא מהרצפה וקשור לו בקיר, חתך את החבל במידה הרצויה וקשר למכנסיו. באותה שניה שהרב חתך את החבל, מגורת הקריסטל נפלה מהתקרה על השולחן, נשברה לרסיסים, שברה את כל כלי הפורצלן ופצעה שני משרתים שהיו זקוקים לטיפול רפואי. וחודש אשפוז בבית חולים על חשבון הברון.

בעל הבית החליט שלא לומר מילה לרב, לסדר את הכל מהר לפני שכולם יגיעו ולהמשיך כאילו לא קרה דבר. העשירים הגיעו והרב ירד ודרש דרשה נפלאה. בעל הבית והאורחים תרמו סכומים נכבדים, הרבה מעבר למה שחשב להשיג, כך יכול היה לחזור לארצו כבר למחרת.

בבוקר, לאחר התפילה וארוחה כיד המלך, הרב הודה לבעל הבית על האירוח הנפלא, על תרומתו הנכבדה ועל כך שארגן את כל העשירים שתרמו מכל הלב. לפני שיוצא מפתח הבית, המארח ביקש מהרב לראות את החגורה של הרב. כאשר ראה את החבל שכרוך סביב מכנסיו,

התעקש שהרב ישלם דולר וחצי עבורו. הרב שילם וביקש להבין מדוע העשיר מתעקש על כך. העשיר לקח אותו לחדר צדדי, שם היו שברי קריסטל ושברי פורצלן, ואמר: "אתה חתכת את החבל שהחזיק את נברשת הקריסטל היקרה. הנברשת נפלה, נשברה, שברה את הכלי הפורצלן היקרים ופצעה קשה שני משרתים. עלות הנזק כשני מיליון דולר, ואני ביקשתי רק דולר וחצי שזה עלות החבל שקשרת למכנסים במקום חגורה..."

כאשר אדם חוטא ופוגם בכל העולמות, הקב"ה לא מעניש לפי מה שפגם בעולמות העליונים, אלא רק לפי מה שפגם בעולם הזה, וגם אז משלם לפי "תעריף מסובסד", ולא כפי שבאמת היה צריך לשלם. ובזה פירש המהר"ם אלשיך זצ"ל את הכתוב: "וּלְקַף ה' חֶסֶד כִּי אֶתָּה תִּשְׁלַם לְאִישׁ כְּמַעֲשֵׂהוּ" (תהלים סב, ג), שזהו חסד גדול שהקב"ה דן את האדם על מעשהו כפי השגתו והבנתו הוא, ולא כפי הפגם הנמשך ממעשהו למעלה בעולמות העליונים.

ג. תיקון החטא - לפי הדיון, לא היתה צריכה להיות בעולם מציאות של תשובה, כי איך יתקן האדם אשר עיוות וחטא, ואיך אפשר להחזיר את המצב לקדמותו ולהסיר את המעשה אשר כבר נעשה וכי הרוצח שחזר בתשובה החזיר את הנרצח לחיים!?

בזכות מידת הרחמים, יכול האדם לשוב בתשובה, והקב"ה מוחל לו על חטאו. ולא זו בלבד, אלא שע"י חרטתו ועקירת רצונו לחטוא, נחשב הדבר עבורו כעקירת המעשה, כאילו החטא לא נעשה.

התשובה היא נס ופלא, חסד גדול מצד מידת הרחמים של הקב"ה, כמו שכתב הישערי תשובה: "מן הטובות אשר היטיב ה' ית' עם ברואיו, כי הכין להם הדרך לעלות מתוך פחת מעשיהם, ולנוס מפח פשעיהם, לחשוך נפשם מני שחת ולהשיב מעליהם אפו. ולמדם והזהירם לשוב אליו כי יחטאו לו לרוב טובו וישרו, כי הוא ידע יצרם שנאמר: "טוב וישר ה' על כן יורה חטאים בדרך". ואם הרבו לפשוע ולמרוד ובגד בוגדים בגדו, לא סגר בעדם דלתי תשובה".

התשובה כוללת: חרטה, וידוי ועזיבת החטא (קבלה לעתיד שלא ישוב לזה החטא לעולם). החרטה עוקרת את החטא כאילו לא היה, את הווידוי אנו אומרים כמה פעמים כמעט בכל יום, אבל עלינו לזכור גם את

הדבר השלישי, עזיבת החטא. הרמב"ם כתב: "כל המתודה בדברים ולא גמר בלבו לעזוב, הרי זה דומה לטובל ושרץ בידו, שאין הטבילה מועלת לו עד שישליך השרץ" (סיפור יפה על כך בעמוד 187).

התשובה כוללת: חרטה, ווידוי וקבלה לעתיד שלא לשוב לזה החטא. כאשר האדם עוזב את החטאים ומקבל על עצמו שלא לשוב לסורו, אז הוא זוכה להיות (כלשון הרמב"ם): אהוב ונחמד קרוב וידיד.

חסד ה'

הגר"ח מולוז'ין זצ"ל דרש פעם ואמר: נאמר בתורה: "**כִּי הַמִּצְוָה הַזֹּאת אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ הַיּוֹם לֹא נִפְלְאת הוּא מִמֶּךָ וְלֹא רַחֲקָה הוּא, לֹא בַשָּׁמַיִם הוּא לֵאמֹר מִי יַעֲלֶה לָּנוּ הַשָּׁמַיְמָה וְיִקְחֶנָּה לָּנוּ וְיִשְׁמַעֲנֵנוּ אֹתָהּ וְנַעֲשֶׂנָּה, וְלֹא מֵעֵבֶר לַיָּם הוּא לֵאמֹר מִי יַעֲבֹר לָּנוּ אֶל עֵבֶר הַיָּם וְיִקְחֶנָּה לָּנוּ וְיִשְׁמַעֲנֵנוּ אֹתָהּ וְנַעֲשֶׂנָּה, כִּי קָרוֹב אֱלֹהֵי הַדָּבָר מְאֹד בְּפִיךָ וּבִלְבָבְךָ לַעֲשׂוֹתוֹ"** (דברים ל, יא-יד).

הרמב"ן פירש שפסוקים אלו מדברים על מצות התשובה, ועל זה אמר הכתוב: "לא בשמים היא". ביאור הפסוק כך: האדם בחטאו פוגם למעלה בשמים ושמי השמים בעולמות העליונים, וא"כ לא היתה התשובה מועילה, אלא אם יעלה לשמים לתקן שם את מה שפגם. על זה אומר הכתוב: "לא בשמים היא" - אינך צריך לעלות לשמים, תשובה עושים רק בעולם הזה ובכל זאת היא מועילה.

ואמר עוד: "ולא מעבר לים היא", כי האדם בחטאו יכול להכריע את העולם לכף חובה, וא"כ יכול להיות שבחטאו גרם מעבר לים לפורענויות וצרות רבות. עם כל זה "לא מעבר לים היא" - אינך צריך לעשות תשובה במקום שפגמת, מעבר לים, אלא אף כאן במקומך תוכל לתקן את הפגם הרוחני ע"י חרטה ווידוי, ועזיבת החטא.

ודבר זה הינו חסד גדול מצד הבורא יתברך שלא דורש מאתנו תשובה על פגמי החטא הנוראיים בעולמות העליונים, ולא זו בלבד אלא שגם את העונש על העוונות אינו נותן כפי הפגם שנגרם בכל העולמות, אלא כפי מעשיו. (להתעדן באהבתך)

דירשו ה'

"דרשו ה' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב" - אלו עשרה ימים שבין ראש השנה ליום הכיפורים.

הקב"ה ממציא עצמו אלינו כדי שנחזור בתשובה, הוא מציע את קרבתו אלינו כדי להגן עלינו במשפט, היש סנגור גדול מהשופט העליון המציע את שירותי הסנגוריה לעומדים במשפט?!

אבל יש לכך תנאי: "קחו עמכם דברים ושובו אל ה'!" הראו רצון לשינוי, והוא יגן עליכם בדין. הקב"ה, אב הרחמים, קרוב אלינו בימים אלו, ורק אחרי שנראה לו שרצוננו להתקרב אליו מתוך ידיעה שיש דין ויש דיין, יש משפט שבו כל אדם נשפט על מעשיו, ועליו לתקנם, וכאשר האדם יודע זאת, הרי רעד ופחד עובר בבשרו, מי יאמר 'זיכיתי מעשי'! אז הקב"ה כבר מזמין עצמו אליו לקבלו בתשובה שלמה.

הסיפור המרגש הבא, המסופר מפי עד ראיה שהיה נוכח במקום, יכול לשמש כמשל המלמד רבות עד כמה גדולה אהבתו של הקב"ה אלינו. על אף שחוטאים אנו לפניו, וברגע בו מראים אנו סימני חרטה ורצון אמיתי לחזור, זוהי כבר סיבה לפרץ של קירבה ואהבה מצד הקב"ה לקבלנו. וכך מספר אותו יהודי:

נכנסתי לרכבת, התיישבתי על אחד המושבים ולאחר זמן קצר הרכבת החלה לנסוע. לאחר זמן מה צד את תשומת ליבי הבחור שישב לצדי. לא היה לו מראה מוזר או שונה, אך משהו בהתנהגות שלו גרם לי להתבונן בו: בכל פעם בה הרכבת עצרה, הוא התבונן החוצה בעיפיה, כאילו נעמד לחלון. הוא לא היה רגוע ולא שקע בשינה או בקריאת ספר כשאר הנוסעים, הוא היה דרוך, כל תזוזה גרמה לו להביט שוב ושוב בחלון, כאילו חיכה למשהו.

הסתכלתי בו ומבט של תמיהה על פני. כנראה שהבחין במבטי הבוחנים ופנה אלי: "אתה בטח לא מבין מדוע אני מתבונן בחלון", שאל, קבע.

הנהנתי בראשי. הרגשתי קצת לא נוח מכך שנתפסתי במבטי, אך ציפיתי לתשובתו. "ובכן, אספר לך מה עבר עלי עד עתה, ואולי כך תבין", אמר, ועיניו הפכו למהורהרות משהו. "הנסיעה הזו, היא נסיעתי הראשונה לאחר שלוש שנים בהם לא נסעתי ואף לא יצאתי לרחובות של עיר. הייתי אסיר שלוש שנים בבית הסוהר.

מדוע, אתה שואל? ובכן, אני מגיע ממשפחה ענייה ובאחד הימים, בהם הייתי זקוק לסכום של כסף בדחיפות, הלכתי וגנבתי סכום כסף קטן על מנת שאוכל להשתמש בו. אני יודע שעשיתי מעשה שלא ראוי לעשות, ואני מצטער על כך, אולם כאב לי ביותר כאבו של אבי. השמועה התפשטה חיש מהר על דבר הגניבה, אנשים באו וטרחו להודיע לאבי עד כמה בנו הוא גנב. ביישו אותו, גרמו לו צער נורא. לא ידעתי שהמעשה שעשיתי יגרום צער כה רב לאבי. בכל מקום אשר פנה הזכירו לו את דבר הגניבה.

במשפט שנערך מיד לאחר מכן גזרו עלי שלוש שנות מאסר. אבי לא ידע את נפשו מרוב כאב ובושה. עכשיו, לאחר שהשתחררתי מבית הסוהר, רציתי כל כך לחזור הביתה, לראות את אבא, להתחרט, לבקש סליחה, אבל... לא ידעתי אם יסכים לקבלני לאחר עוגמת הנפש העצומה שגרמתי לו. החלטתי לכתוב לו מכתב.

כתבתי לו שאני, בנו, רוצה מאוד לחזור לראותו, ואני מצטער על הכל, אך אינני יודע אם חפץ הוא שאשוב הביתה. "לכן אבא", כך כתבתי, "יש לי בקשה יחידה: אם רוצה אתה שאשוב לביתך, אני מבקש שתתלה בתחנה צעיף כתום, כך אדע שקיבלת אותי ואני יכול לרדת בתחנה, כך אדע שאני יכול לחזור... אבל...", הרים אלי הבחור עיניים דומעות, "אם לא יהיה בתחנה צעיף כתום, אדע שאבא אינו רוצה לקבלני ועלי להמשיך הלאה ברכבת, לנסוע ליעד בלתי ידוע, ולא לחזור עוד לעולם..."

"אתה מבין?", אמר לי, "אני מסתכל בכל תחנה, בכל מקום, לראות אם יש צעיף כתום תלוי, אני מתבונן ומחפש, אולי אבא תלה את הצעיף בתחנה אחרת כדי לא להתבייש בי בעיירה שלו, ואולי אני צריך לרדת מוקדם יותר." "והיכן באמת התחנה הקרובה לביתך?", שאלתי אותו. "בעוד מספר תחנות", ענה הבחור, "ואם לא יהיה שם צעיף כתום, אמשיך הלאה בדרכי", פלט בקול צרוד.

עכשיו, לא רק הוא הביט בחלון. שנינו נעמדנו לשמשת הזכוכית, מביטים בכל תחנה, מחפשים סימן לצעיף, לצעיף הכתום. "בעוד שתי תחנות...", הוא לחש לי. ושנינו הבטנו בעיניים מצועפות דרך החלון. הרכבת עצרה בתחנה נוספת, נותרה עוד תחנה אחת. התחנה האחרונה! אחזנו בחלון כמבקשים לצאת דרכו. עתה היינו שנינו מתוחים, מצפים, מחכים, מי יודע?

הרכבת עצרה בתחנה לה חיכינו כל הדרך. הצעיר מביט לתוך מראה התחנה הנשקפת, כולו מבולבל... לא, לא היה שם צעיף כתום... הוא מסתכל שוב ומשפשף את עיניו בתדהמה... לא היה שם צעיף כתום אחד... היו שם עשרות צעיפים כתומים! כל התחנה הייתה מלאה בצעיפים מתנופפים ברוח. קוראים לבן לשוב הביתה.

ואבא, אבא עמד שם מחכה, מצפה לבנו אהובו שישוב, ועל צווארו צעיף כתום.

והנמשל מובן מאליו!

תשובה

מובא במדרש (פסיקתא כ"ד): שאלו לחכמה חוטא מהו עונשו? אמרה להם: 'חטאים תִּבְדְּדוּ רָעָה' (משלי יג, כא). שאלו לנבואה החוטא מהו עונשו? אמרה להם: 'הַנְּפֹשׁ הַחֹטֵאת הִיא תָּמוּת' (יחזקאל יח, ד). שאלו לתורה חוטא מה עונשו? אמרה להם: יביא אשם ויתכפר לו. שאלו לקב"ה חוטא מהו עונשו? אמר להם יעשה תשובה ויתכפר לו, היינו דכתיב 'טוֹב וְיָשָׁר ה' עַל כֵּן יוֹרָה חֹטְאִים בְּדָרְדָר' (תהלים כה, ח), יורה לחטאים דרך לעשות תשובה.

לכאורה קשה איך יתכן שהתורה והקב"ה אינם עונים את אותה התשובה, הלא התורה היא מאת ה' נותן התורה ואיך יתכן שיהיו חלוקים?

עונה על כך המגיד מדובנא במשל למלך ששלח מסר לכל ראשי המחוזות בממלכתו, אחד מהם לא הבין את המסר וביקש הבהרה. המלך נענה ושלח לו הסבר מה היתה כוונתו.

וכן לעניינינו, כאשר התורה אמרה שעל החוטא להביא קרבן ויתכפר לו, בא הקב"ה והסביר ביתר ביאור שהבאת הקרבן מטרתה שיעשה תשובה ויתכפר לו. וכן כתב הרמב"ם (בתחילת הל' תשובה): "וכן בעלי חטאות ואשמות בעת שמביאין קרבנותיהן על שגגתן או על זדונן אין מתכפר להן בקרבנם עד שיעשו תשובה". ולפי זה אין כאן שני דברים שונים אלא הסבר, שהקרבן עניינו תשובה. הקב"ה שכל העולם שלו, אינו צריך לקרבן, אלא שהאדם צריך את הקרבן כדי לבטא את הכנעתו לפני קונו.

ביתו המפואר של מרדכי היה נטוע בלב אחוזה רחבת ידיים, טובלת בעצים ובערוגות פרחים. רבים קינאו בעושרו העצום של מרדכי, אבל הוא ואשתו היו עצובים ונכאי רוח. שנים רבות חלפו מאז חתונתם ועד שנפקדו בפרי בטן, אולם גם לאחר שנולד בנם יחידם, גד, הם לא שבעו ממנו רוב נחת.

מאז ילדותו היה גד מפונק ותובעני, וכשלא קיבל את מבוקשו, פרץ בצרחות קולניות שחוריו לא יכלו לעמוד בפניהן. אביו חש כי חינוכו

של בנו קלוקל, אך לא היה מסוגל לסרב לדרישותיו. השנים חלפו והילד הפך לנער, והתנהגותו רק הלכה ונעשתה גרועה יותר. הוא החציף פניו כלפי חוריו והתייחס אליהם באופן מחפיר. אמו לא עמדה בצער הגדול, ונפטרה בגיל צעיר. גם אביו, מרדכי, ניסה לדבר על לבו ולשפר את דרכיו של בנו, אך לשווא.

הנער הפך לאיש רע מעללים. הוא התחבר לפושעים ופוחזים, ושיתף פעולה במעשי ההוללות והנוכלות שלהם. לבו של אביו שצפה במעשיו הרעים נשבר בקרבו, הזיקנה קפצה עליו וגם הוא מת בדמי ימיו.

אבלו של גד היה מהול בשמחה, משום שכּבֵן יחיד ידע כי יזכה לכל עושרו של אביו. האחוזה והבית עצמם היו שווים הון רב, ובנוסף לזה היו לאביו כספים רבים ונכסים יקרי ערך.

אולם תקוותיו של הבן נגוזו כאשר עורך דינו של אביו הגיש לו מעטפה חתומה ובה צוואה שכללה דף אחד שבו נכתב:

גד בני היקר!

שנים רבות חיכינו, אני ואמך, לבואך. כאשר נולדת לא פסקנו להודות לבורא עולם, אולם לצערי הרב, ואולי גם באשמתי, הפכת לאדם שהתביישנו כי הוא בנו.

אינני רוצה להוריש לך את עושרי, כי ברור לי שתשתמש בו לרעה. החלטתי אפוא לתת לך רק סכום כסף מסוים לצרכי מחייתך, וכן רשות חד-פעמית להיכנס אל האחוזה פעם אחת, ביום השנה הראשון לאחר פטירתך. בלב כואב, אביך.

מוחו ולבו של גד היו כה אטומים, עד שהמכתב לא הזיז שריר בפניו. סכום הכסף שאביו השאיר לו היה משמעותי, והוא לקח אותו והחל לחגוג עם חבריו. הוא ערך מסיבות ונשפים, אך לאחר כמה חודשים נגמר הכסף. הוא החל ללוות סכומים גדולים מידידיו, אך לא הצליח

להחזיר להם עד שהללו חדלו להיענות לבקשותיו. גד החל לפנות לאנשי השוק האפור ולווה כספים בריביות גבוהות מאוד. הוא התכוון להרוויח כסף בהימורים ובמשחקי מזל, אולם, שם כמובן רק הפסיד יותר, וחובותיו הלכו ותפחו מיום ליום. נשיו הרבים החלו לרדוף אותו ולרדת לחייו, ואיימו לפגוע בו אם לא ישיב את כספם.

גד המתין בכיליון עיניים ליום השנה לפטירת אביו, שבו יוכל להיכנס אל האחווה ולהוציא ממנה כספים וחפצי ערך. כאשר היום הזה הגיע, התקבעו סביב האחווה גם אנשי השוק האפור ושאר הנושים, והמתינו מחוץ לשערים. הם הבהירו לגד בעזרה שאינה משתמעת לשתי פנים שאם יצא בידיים ריקות, הם לא יותירו בגופו עצם אחת שלמה...

כאשר גד נכנס פנימה, גילה לחרדתו שהבית כולו ריק. הוא עבר מחדר לחדר כשהמציאות המרה טופחת על פניו. אביו רוקן את האחווה לחלוטין ולא הותיר בה אפילו אגורה שחוקה אחת. מעבר לחומות שמע גד את כל הנושים ואנשי השוק האפור ממתינים לו. הוא ידע כי אם יצא החוצה – אחת דתו למות. גד רץ כאחוז טירוף מחדר לחדר, אובר עצות וחש כחיה שנפלה למלכודת.

החדר האחרון שאליו נכנס היה חדר הלימוד של אביו. גד מצא בו רק שולחן ריק ועליו פתק אחד מקופל:

גד, בני היקר!

אינני נביא, אך אני מתאר לעצמי את הסיטואציה שבה אתה נמצא כעת. בעלי חובות רבים וזועמים ממתינים לך בחוץ כדי לקבל את כספם, ואין לך מה לתת להם. בתור אב אוהב אתן לך עצה: עדיף לך למות בשלווה, מאשר לצאת אל רודפיך שיתעללו בך באכזריות וימיתו אותך בייסורים מרים.

הכנתי לך במרפסת חבל תלייה ואת נוסח הווידוי שאותו אומר יהודי לפני מותו. התוודה והתחרט על כל מעשיך, ועדיף כי תהרוג את עצמך

מאשר שאחרים יעשו זאת. אני מחכה לפגוש אותך פה, בעולם הבא...
אבא.

דמעותיו של גד הרטיבו את הפתק. רק עכשיו הוא קלט את גודל המצוקה שאליה נקלע, כיצד מעושר אגדי שיכול היה לרשת מאביו הפך לאדם חסר כל שמותו טוב מחיו. גד החל לקרוא את נוסח הווידוי והתייפח בקולי קולות. רגשי צער ויגון הציפו את לבו, והוא התחרט באמת ובתמים על כל חטאיו.

כשסיים את הווידוי, עלה על הכסא שאביו הכין, הכניס את ראשו בחבל התלייה, וקפץ... אך לאחר שנייה הוא מצא את עצמו מתגלגל על הרצפה. החבל נקרע ומשך אחריו פתק נוסף שאביו הכין:

בני היקר!

עתה, לאחר שהבנת את חומרת מעשיך, וכשיש לך רצון פן ואמיתי לחזור למוטב, אגלה לך שכל המסמכים המקנים לך את נכסי מצויים במחבוא בעליית הגג. שם גם תמצא כסף רב ואבנים יקרות שהשארתי לך.

החזר את חובותיך, ותחייה חיי יושר ואמת.

באהבה, אבא!

כל אדם, בכל מצב, יכול להשתנות ולהשתפר, ולא משנה לאיזו דיוטא תחתונה הוא הגיע. כל עוד האדם חי, יש לו את היכולת להיטיב את מעשיו ולחזור בתשובה. כל זמן שהנר דולק אפשר לתקן!

חרטה, על מה?

כידוע, עיקרי התשובה הם שלושה: חרטה על העבר, ווידוי וקבלה לעתיד, שלא נשוב עוד לחטא זה לעולם. אם יתמלאו שלושת התנאים - העוון יימחה כלא היה.

ולכאורה קשה, ונסביר במשל: נניח שנתנו לילד עשרים שקלים, לקנות במכולת בקבוק שמן. אמא רוצה לאפות וזקוקה לשמן. הילד הלך למכולת, ומצא אוצרות: ארטיקים, סוכריות וחיפיים שונים. הכל קרץ לו, הוא הרגיש שהמוצרים כאילו אומרים לו "קח אותי", ראשו הסתחרר, ויש לו עשרים שקלים בלבד. הוא בירר מחירים, ולבסוף החליט: ארטיק קרח, סוכריה על מקל ושני חיפיים. שמח וטוב לב חזר הביתה. האם נדהמה: "מה זה? מאיפה זה? מה פתאום? מי הרשה? ואיפה השמן?"... המערבל פועל במלוא הקצב, הקצף מוכן, מחכים רק לשמן. אה, הוא קנה את כל אלו "במקום"... הלם. הילד מבין שעשה דבר לא טוב, בלי רשות. ומה אומרים לו: "אם תגיד שאתה מתחרט - נסלח לך".

וזה לא מובן: אם יסלחו לו, אז על מה יש לו להתחרט? על הארטיק הטעים, על הממתק ועל החיפיים?! הרי לכאורה לא הפסיד כלום, ולא עוד אלא שעשה עבירה ויצא נשכר...

אלא שיש תוספת קטנה למשל - היום בערב יש לו יום הולדת, ואמא רצתה לאפות לו עוגה ולערוך לו מסיבה. הוא יפרוס, יחלק, ויאכל. וכעת, משלא הביא את השמן - ירד הכל לטמיון, אין עוגה, אין מסיבה ויש אכזבה ומפח נפש ושממון. אז סלחו לו, אבל כמה הפסיד בשביל גרגרנותו וקלות דעתו! כמה גדולה החרטה!

זהו רק משל חיוור מהצער שצריך להיות על ההסתאבות בעבירה, על איבוד אור המצוה. גם אם מחלו, ולא נענש, אבל הכתם נשאר, מכנת אש בנשמה, צלקת רוחנית. איזה אובדן, ועבור מה!?

ואפילו אם סתם כך איבד את השטר, בפיזור נפש, וחזר וחיפש, ולא מצא... וחזר בדמעות, וסיפר בהתייפחות, וניחמוהו והרגיעוהו... הכל טוב ויפה אבל עוגה - אין.

ונסביר במשל:

יהודי קשה יום חוזר מתפילת שחרית לבית ריק, אין פרוסת לחם להשביע רעבונו. והוא לא לבד. אשתו רעבה, ובניו שואלים לחם, הלב נחמץ. הוא יוצא לשוק, להרויח כמה פרוטות, מלווה בתפילות אשתו, בייחולי צאצאיו.

כל היום היא מרגיעה אותם: "אבא יחזור, ויביא לחם". זה לא מנחם אותם, בטנם הומה, הם מתייסרים ברעב. אבל התקווה מפעמת. כבר צהרים ולפנות ערב. רעבים שבעתיים, עייפים מלבכות, חלשים עד אפיסת כוחות...

והנה נפתחת הדלת: אבא! נו, אבא, מה הבאת? הוא הביא תרועים... באמת ניסה, טרח, יגע, ביקש, ניסה, הפעיר, התחנן לעבודה. אם לא, להלוואה. ואם לא, לנדבה. האם אשמתו היא שכולם אטמו אוזנם, הקשיחו לבם, קפצו ידם? הרי הוא השתדל בכל כוחו!

אמת, אין עליו טענות, התירוץ טוב, אבל אינו משביע...

עד כמה התירוצים אינם מועילים, אפשר לראות ולהבין מהמעשה הבא:

בעיירה צאנו היה סנדלר יהודי, זלמן שמו. עני מרוד, כל היום עמל והרויח פרוטות בשכרו שנועדו ללחם לאכול, אבל לא לבגד ללבוש. כל השבוע לבש קרעים וטלאים, מרובבים בדבק ובכתמי צבע, מילא. אבל בשבת, הרי כל ישראל כבני מלכים, והוא בשטריימל מרוט וקפוטה מהוהה, מרופטת ודהויה.

חלום היה לו, משאלת לב כמוסה: לזכות ולתפור קפוטה חדשה. ואל יהיה הדבר קל בעיניכם. באותם הימים לא היו אריגים סינטטיים, משי מלאכותי. המשי היה מסיב תולעת המשי, יקר עד מאד. אבל הסנדלר לא נואש. ייחד קופת פח, ומכל רווח קימץ פרוטה ושתיים.

עם הזמן הלכה הקפוטה הישנה והתרפטה יותר ויותר, והקופה הלכה והתמלאה. כשכבר לא היה מקום בקופה, פנה בהתרגשות לחנות האריגים. רצונו לקנות בד לקפוטה. הביט המוכר בבגדיו בספקנות

ושאל: "יש לך כסף?". בגאווה הציב את קופת הפח בנקישה. הפכה המוכר על הדלפק, ועינו הסנדלר נצצו למראה ערמת המטבעות. הוא לא שיער שהוא כה עשיר.

החל המוכר סופר את הפרוטות, אך כולן לא עלו אלא לכדי דינר אחד. "צר לי", אמר, "מחיר המשי לקפוטה, שלושה דינרים". חושך בעיניים, איזו אכזבה. "לא תוכל לעשות משהו?", שאל בשפתיים רוטטות. רחמי המוכר נכמרו, מוכן הוא לעשות הנחה, אבל לא עד כדי כך. ואז נזכר: "ראה, יש לי גליל של אריג משי ישן, אוכל לתת לך ממנו במחיר הזה". אור בעיניים. כמה נפלא. רחמי המוכר גברו. צריך להבין מהו אריג משי ישן. המשי היה טבעי, כאמור, ובמשך הזמן היה מתקשה ומתקשה, מאבד את גמישותו.

הוריד המוכר את הגליל, גולל בזהירות רבה והזהיר את הסנדלר: המשי הזה עדין ושברירי, איכותו ירודה, לכן אני מוכרו בפרוטות, הזהר בו". בצעד קליל ובלב מתרונן נשאו הסנדלר לביתו, הביאו לאשתו, שתתפור ממנו קפוטה כמידתו. תוך שהוא מזהירה שוב ושוב להישמר ולנהוג בו בעדינות רבה. שמחה האשה בשימחתו, וניגשה לעבודה, ואילו והסנדלר שב לסדנתו ושירה בלבו: לקראת שבת יעטה את הקפוטה ויברך "שהחינו", יעלה לבית הכנסת הדור בלבושו – מלך ביופיו!

ואכן, חבריו לא האמינו למראה עיניהם: הזה זלמן?! לכאורה אין ספק, אותו שטריימל ממורטט, קירח, אותו זקן ואותן פאות. אבל קומתו גבהה, ואור בעיניו. עטוי הוא קפוטה חדשה ומבהיקה! "תתחדש!", אמרו לו כולם בהערכה, ואחד אף ניגש למשש את האריג, לעמוד על טיבו. צבט הלה את הבד ופער שני חורים באריג. "מה זה?" תמה אחר והושיט יד. קיפל, ונוצר סדק. גל השתאות עבר, הקיפוהו מכל עבר, מעולם לא ראו כזה דבר. מששו את הצווארון, ונשבר. בכל מקום שנברו, נוצר חור. וזלמן רואה בבעתה, זועק ומוחה: "חדלו! הרפו! אל תיגעו!", והכל תמהים, מגחכים, לועגים. נערים מתקלסים, מתגרים. הוא צורח ועווח, וההמולה רבה.

עולה הצדיק רבי חיים מצאנז זצ"ל לבית הכנסת, ותמה לשמע ההמולה: על מה הרעש, מה הענין? נכנס וראה את ההתגודדות, שמע את העווחות וקולות הצחוק. כיוון שראוהו, נדמו. שקט השתרר. "על מה הרעש?", שאל. המעגל נבקע וזלמן יצא לקראתו. אך אבוי, קומתו שחה, עיניו כבו, ולגופו קפוטה כמסננת מחוררת... "מה זה, זלמן?", מעיין הדמעות נפרץ. חלום טווה, חודשים חסך, מפיתו קמץ, אגורות אגר, ולא הספיק. מה בידו לעשות?! פרנסתו כה קשה ומעטה. הקופסה התמלאה, ולא עלתה לכדי דינר. הספיקה לאריג ישן נושן, מתפורר וקשיח. בעדינות תפרה אשתו, בזהירות הכניס ידיו לשרוולים, רכס וחגר, וכל אחד שולח יד, מחורר ומפורר...

שמע הצדיק, נענה ואמר: "השומעים אתם? זלמן עודק! אין ללעוג לו, הלא תרוץ טוב בפיו – אבל כך נראים עם תירוצים... ואנו, עם איזו "קפוטה" נתייצב ליום הדין?!" (והגדת)

מצוות ועבירות

הקב"ה אומר לנו בתורתו הקדושה: "וּשְׁמַרְתֶּם מִצְוֹתַי וְעִשִּׂיתֶם אֹתָם אֲנִי ה' (ויקרא כב, לא). ופירש האלשיך הקדוש: 'ושמרתם מצוותי' - מצוות לא תעשה, 'ועשיתם אותם' - מצוות עשה, אני ה' - איני כמלך בשר ודם, שכל מצוות אשר יצווה על עמו הם להנאת עצמו, אך לא כן אנכי עמכם, כי הכל הוא להנאתכם ולטובתכם שאני מבקש להטיבכם על ידן.

כתב הרמח"ל: "האדם לא נברא אלא להתענג על ה' וליהנות מזיו שכינתו, שזהו **התענוג האמיתי**, והעידון הגדול מכל העידונים שיכולים להמצא. ומקום העידון הזה באמת הוא **העולם הבא**, כי הוא הנברא בהכנה המצטרכת לדבר הזה... **והאמצעים המגיעים את האדם לתכלית הזו, הם המצוות** אשר ציוונו עליהן האל יתברך שמו". לעומת זאת העבירות ותאוות עוה"ז הם המרחיקים אותו מזו התכלית.

בן עזאי אומר: הוי רץ למצוה קלה ובורח מן העבירה, שמצוה גוררת מצוה ועבירה גוררת עבירה, ששכר מצוה מצוה ושכר עבירה עבירה (אבות ד, ב). בעולם הזה לא שייך לתת שכר על המצוות, כי אפילו המצוה הקטנה ביותר, שווה כל כך הרבה, כך שאין בכל העולם כולו מספיק כדי לשלם עבורה (העוה"ב נברא למתן שכר לזה), לכן "שכר המצוה" היחידי שניתן לתת בעוה"ז על מצוה, הוא מצוה נוספת.

לכן כדאי לרדוף אחרי המצוות, אף הקלות ביותר, כי מצוה גוררת מצוה ומצוה קטנה יכולה לגרום לנו לקיים מצוה גדולה, ולהביא אותנו אל התכלית הרצויה.

לעומת זאת העבירות הן הדבר הנורא והמסוכן ביותר עבור היהודי בעולם הזה, כי לכל עבירה יש השלכות חמורות למצבו בעולם הבא. לגבי העבירות לא נאמר במשנה "עבירה קלה" ו"עבירה חמורה", כי לגבי עבירות הכל חמור, וכמו שכתוב בספר 'חרדים': "אפילו העבירות הקלות חמורות הן שאין להסתכל על קטנות העבירה אלא על גדולת המלך שציווה עליה". מלך מלכי המלכים הקב"ה ציווה עלינו שלא לעשות, לכן מי שעושה למרות ציווי המלך שאסר, נחשב הוא כמורד במלכות, אפילו אם מדובר ב"עבירה קטנה".

עבירה גוררת עבירה - אמרו חז"ל: אומנתו של יצר הרע, היום אומר לו עשה כך ולמחר אומר לו עשה כך, עד שאומר לו עבוד עבודה זרה והולך ועובד (שבת קה:).

דרכו של היצר לבוא בדברים קטנים לאדם, ולאחר שרואה שהאדם נשמע לו, מוסיף הוא עוד עבירה, ואם גם לזה האדם נשמע, אזי רואה היצר שיש לו "קליינט" טוב, ובסופו של דבר מביא את האדם אל העבירות החמורות ביותר.

דוגמא לכך אומר דוד המלך ע"ה, בתחלת ספר תהלים: "אשרי האיש אשר לא הלך בעצת רשעים, ובדרך חטאים לא עמד, ובמושב לצים לא ישב". ואמרו חז"ל (ע"ז יח): אם הלך בעצת רשעים, סופו לעמוד, ואם עמד, סופו לשבת, ואם ישב סופו להיות לץ כמותם. כלומר, החטא עולה בהדרגה, בתחילה אדם רק "הולך" לראות מה שלום החבר'ה. לאחר מכן הוא מתעכב קצת במקום, ומתחיל לשוחח עם החברים מהעבר, ומעלה זכרונות, ולכן נשאר הוא לעמוד שם, אבל עדיין אינו יושב במחיצתם. אולם בסופו של דבר אנו

מוצאים את אותו אדם יושב עמהם, ונהפך להיות לך כמותם. לכן העצה היא לברוח מהעבירה, ולא לתת ליצר את ההזדמנות להביא אותו לעמוד בין הרשעים.

כיצד העבירה גוררת עוד עבירה?

כתב הגאון רבי משה סופר בספרו "תורת משה", כי המשחית הנברא מהעבירה, הוא רודף את זה שעשהו, עד שגורם לו שיִשָּׁנה באיכולתו לעשות עוד עבירה ולברוא עוד משחית כיוצא בו. ועל דרך זו נאמר גם: "מצוה גוררת מצוה", שהמלאך הנברא מכח המצוה, מושכו לקיים עוד מצוות, ומשום כך, בעשותו מצוה אחת בשלמות, נברא על ידה מלאך חזק מושלם ואמיץ כח הדוחפו לעשות עוד מצוות.

מעשה בשני שכנים, שלאחד מהם היתה טבעת יקרה עשויה זהב ומשובצת ביהלום, והשני חמד את הטבעת, וחיפש דרך להשיגה.

פעם אחת שני השכנים נפגשו בחדר המדרגות. האיש שחמד את הטבעת אמר: "קניתי היום טבעת עם יהלום, ואיני יודע אם היא שווה את הסכום ששילמתי בעבורה". אמר לו חברו: "ראה את הטבעת שלי, שילמתי עליה אלף דינרים". ביקש החמדן לראות מקרוב את הטבעת, וחברו הוריד את הטבעת ונתן לו לראותה.

החמדן הסתכל יפה בטבעת, ולאחר מכן שם אותה בכיסו. שאל חברו מה אתה עושה? ענה הגנב אני מחזיר את הטבעת לכיסי...

צעק עליו בעל הטבעת: "זו הטבעת שלי, תחזיר לי אותה מיד". אמר לו החמדן: "את טבעתך החזרתי לך, וזו הטבעת אשר קניתי". הוויכוח ביניהם נמשך עד שהאיש שנגנבה טבעתו, הציע לגנב לבוא עמו לבית הדין.

אמר הגנב: "לא אוכל ללכת אתך, כי אין לבושי יפה, ומתבייש אני ללכת כך". נתן לו בעל הטבעת את מעילו, ואמר לו: "קח נא את מעילי ובוא אתי לבית דין".

אמר לו הגנב: "אבל אין לי כח לעשות את כל הדרך הזו ברגל". נתן לו בעל הטבעת את חמורו, העיקר שיבוא אל הדין.

כשהגיעו לבית הדין, בעל הטבעת טען את טענתו. "ומה יש לך להשיב על כך?", שאל הדיין. אמר הגנב: "אדוני הדיין, שכני הוא שקרן גדול, ואוכל להוכיח זאת, הנה שמעתם את טענתו שטבעת זו שייכת לו, הוא מסוגל בהחלט לספר לכם בלי כל בושה שהמעיל שאני לובש גם כן שייך לו".

"אכן", צעק האיש, "המעיל שלי הוא!" אמר הגנב: "רואים אתם שעדקתי. אני מכיר אותו, הוא גם לא יתבייש לטעון שאף החמור שבאתי עליו שייך לו". האיש התרגז מאוד וקרא בקול: "החמור הזה באמת שלי, נתתי לו לרכב עליו כדי שלא יצטרך ללכת לכאן ברגליו".

הדיין שוכנע שהמתלונן אינו אלא שקרן, ופסק לטובת הגנב שעלה ורכב על החמור, וחזר לביתו עטוף במעיל ועונד טבעת יהלום.

כך גם דרכו של היצר הרע, לגנוב לאדם לאט לאט את מצוותיו ומעשיו הטובים אשר רכש בימי חייו בעמל רב, וזאת על ידי פיתוי לעבירה ועוד עבירה, עד שלבסוף לא רק שלוקח לאדם את הכל, אלא שגם מקטרג עליו לפני בית דין של מעלה, ומאשים אותו על כך שעבר עבירות. חייבים אנו לדעת את תחבולותיו של היצר, ועלינו להגביר חילים לעמוד כנגדו בכח ובחיל.

קמצן אחד רצה לקנות דג לכבוד החג. אך מאחר שהיה אמור לבוא אליו אורח לחג, לכן קנה דג יקר וטוב בשביל עצמו, ועוד דג מקולקל וזול בשביל האורח.

בערב החג הגיש בעל הבית את הדג המקולקל לאורח, ולאחר שאכל האורח מהדג, קיבל הרעלת קיבה, ואושפז בבית החולים. אמר בעל הבית לאשתו: "בואי נלך לבקר את האורח בבית החולים, הרי מצנת ביקור חולים היא גדולה ויקרה עד מאוד".

כעבור יומיים נפטר האורח מהרעלת קיבה, ובעל הבית ואשתו הלכו לקיים מצות הלוויית המת. ובשבעה, הם גם הלכו לנחם את בני המשפחה של האורח.

כשחזרו לביתם, אמר הבעל לאשתו: "ראית כמה מצוות קיימנו בזכות הדג המקולקל – גם הכנסת אורחים, גם ביקור חולים, גם הלוויית המת וגם ניחום אבלים..."

כך בדיוק עושה היצר הרע לאדם, מראה לו את העבירות כמצוות, וגורר אותו לעוד "מצוות" מדומות, עד שמפילו לבאר שחת.

לעומת זאת הצדיקים, אם עשו מעשה טוב, אך לא בשלימות הראויה לפי דרגתם, הם מחשיבים אותו כעבירה.

מעשה באוניה מלאה באנשים, יהודים וגם גויים, שבהיותם בלב ים נעשה הים סוער, רוחות עזות השתוללו והאוניה חשבה להישבר. רב החובל נגש לקבוצה של היהודים, שהיו בעצם ראש ישיבה עם התלמידים שלו, ואמר לרב: 'לפי מה שאני רואה פה, לא נותר לנו הרבה זמן לחיות. אנא ממך, קום קרא אל אלוֹקֵיך'. מיד אמר הרב לכל תלמידיו לעלות לסיפון של האוניה, למרות הסכנה הנוראה, וכך עשו.

אמר הרב: נשב במעגל, וכל אחד מאתנו יכנס לאמצע המעגל ויספר את כל העבירות שהוא עשה בחייו. כי אם נעשה כאן דין – יקלו עלינו בדין של מעלה'. הבחור הצעיר שבחבורה נבחר להתחיל ראשון. הוא רצה להתחיל לדבר אבל נחנק מבכי. כאשר נרגע קמעה, החל בדבריו ואמר בקול חנוק: "במשך חמש שנים עברתי עבירה חמורה ביותר... עברתי על מה שכתוב בתורה 'לא תשקר', ושיקרתי חמש שנים רצופות, יום אחרי יום. וכך היה: אנו היינו גרים בוילנא, אבא שלי שכר שם שני צריפים, באחד היינו גרים ובשני היתה לנו חנות, ממנה היינו מתפרנסים בדוחק. החדר שבו אבי ישן היה צמוד לקיר חדרו של הגאון מוילנא זצ"ל, ואבא שלי היה נרדם מתוך דברי תורתו של הגאון.

והנה ביום מן הימים אבא שלי הגיע מהעבודה, אכל משהו, קרא קריאת שמע על המיטה ולפני שנרדם, הוא שמע את קולו של הגאון מוילנא

זע"ל לומד מוסר ולא גמרא וקבלה כרגיל. ובלמודו הוא אמר בקול את מה שאמרו חז"ל: 'עוזב חיי עולם ועוסק בחיי שעה' (שחיי עולם זה התורה וחיי שעה זה פרנסה). הרב חזר על אותו משפט במשך כל הלילה, ואבא שלי לא הצליח לישון, הוא הלך להתפלל שחרית בהנץ החמה. כשחזר לביתו, אמי ראתה שענינו אדומות ונפוחות וניכר שמשחו מעיק עליו. היא שאלה אותו: 'למה נפלו פניך?' והוא סיפר לה מה אמר הגאון והוסיף: 'ואם כך הוא חושב על עצמו, שיום ולילה הוא לומד תורה, מה יש לי לומר?' שאל. אמרה לו אמי הצדקנית: 'לך תלמד תורה, ואני אעבוד במקומך בחנות'.

וכך היה. הפרנסה התמעטה מאוד, עד שביום מן הימים אמא אספה אותנו הילדים, ואמרה: 'יש שתי אפשרויות – או שאבא יחזור לעבוד ויהיה לכם מספיק אוכל, או שאבא ימשיך ללמוד ואתם תאכלו רק ארוחה אחת ביום'. אני ראיתי מבין עיניה שגם ארוחה אחת ביום יהיה קשה לה להביא. לכן קפצתי ואמרתי: 'אמא, גם ארוחה אחת אני לא צריך, כיוון שאתמול המנהל אמר שממחר יש ארוחת צהרים בתלמוד תורה'. וכך במשך חמש שנים שיקרתי לאמא שלי ואמרתי לה שיש אוכל. בתלמוד תורה, ובאמת הייתי אוכל שאריות ממה שאכלו חבריי... כך שיקרתי להורי במשך חמש שנים". ואז הוא פרץ בבכי נוראי.

ניגש אליו הרב ואמר לו: 'חזור למקומך, עכשיו התור שלי'. ואז פנה הרב לבורא עולם ואמר: 'ריבונו של עולם, אנו תמיד אומרים 'אל תזכור לנו עוונות ראשונים', אלא תסתכל רק במעוות שלנו. אולם היום אני מבקש ממך שתסתכל ב'חטא' של הבחור הזה, שלא רק שהוא סבל חרפת רעב חמש שנים רק בשביל שאביו ילמד תורה ושאמו לא תצטער, אלא שרואה בכך עבירה חמורה והוא מצטער עליה ובוכה כתינוק... אנא ה', קח את חטאו ובזכותו תחיה אותנו'. פתאום נעשה נס גדול, הרוחות פסקו, והכל בא על מקומו בשלום.

יצר הרע

כתב הרמח"ל (מסילת ישרים ג'): "כי מי שהוא חבוש במאסר יצרו, אין עיניו רואות האמת ואינו יכול להכירה, כי היצר מסמא את עיניו ממש, והנה הוא כהולך בחושך שיש לפניו מכשולות ואין עיניו רואות אותם".

היצר הרע מסתיר לאדם את עצם העבירה, ולפעמים אף גרוע יותר שהוא מראה לו את העבירות כאילו הן מצוות ואת המצוות מראה לו כעבירות... על פלוני "מצוה" לספר לשון הרע, ו"מצוה" ללחוץ יד לאשה כי היא עלולה להיעלב אם בחור חרדי ימנע מללחוץ את ידה. וכן "אסור" להציל אשה שטובעת בנהר, על אדם כזה אמרו בגמרא (סוטה כא): שהוא "חסיד שוטה".

לפעמים אדם מתעורר לפנות בוקר כדי ללכת לאמירת הסליחות, ומעיר גם את כל הבית ואת כל הרחוב. פעמים שאדם רוצה לקיים מצות תוכחה ולהוכיח את חברו אך עושה זאת בצעקות לעיני כולם ומלבין את פניו ברבים.

היצר הרע מבלבל ומטעה את האדם ואומר על הרע שהוא טוב ועל הטוב שהוא רע. על כך מקונן הנביא ואומר "הוי האִמְרִים לְרַע טוֹב וְלְטוֹב רַע, שְׁמִים חֲשֵׁךְ לְאֹר וְאֹר לְחֲשֵׁךְ, שְׁמִים מֵר לְמֵתוֹק וּמֵתוֹק לְמֵר" (ישעיה ה, כ). על כן אומרת התורה "לא יחליפנו ולא ימיר אתו טוב בָּרַע אוֹ רַע בְּטוֹב" (ויקרא כז, ט), כלומר: אל תשמע ליצר הרע להמיר "טוב ברע" - אל תחליף את המצוה לחשוב שהיא עבירה, וכן גם לא "רע בטוב" - אל תחליף את העבירה לחשוב שהיא מצוה.

היצר הרע עובד על האדם בכח הדמיון. הוא שקרן מצוין, רמאי מפולפל וקוסם להטוטן המומחה באחיזת עיניים.

מעשה בכפרי אחד שהעמים הרבה תבואה בעגלה שלו. בדרך לביתו היה צריך לעבור דרך פתח צר ונמוך. הוא נעצר לפני הפתח מדר את גובה התבואה בעגלתו ואת גובה הפתח והחליט שהתבואה גדולה מידי ואינה יכולה לעבור דרך הפתח, ולא ידע מה לעשות.

ראה אותו סוחר ממולח והחליט "לעשות עליו קופה", הוא הציע לו לקנות משקפת "קסמים" במחיר מיוחד של מאה רובל בלבד. הכפרי לא הבין מה הוא יכול לעשות עם משקפת הקסמים, אבל הסוחר הסביר: "תראה אדוני, למשקפת שלי יש שני צדדים אם אתה מסתכל דרך הצד הצר הוא מגדיל כל מה שאתה רואה, אני מציע לך שבזמן שאתה נוסע עם התבואה דרך הפתח הצר, תסתכל עליו במשקפת ואז הפתח יגדל".

הכפרי מאוד שמח על העצה הנפלאה, הוא ביקש לבדוק את הפטנט המיוחד, הסוחר נתן לו את המשקפת, והכפרי הסתכל דרכה וראה שהכל באמת נעשה הרבה יותר גדול בדרך נס ופלא, ממש "קסם".

בלי לחשוב פעמיים, קנה הכפרי את משקפת הקסמים והחל לנסוע דרך הפתח הצר בעודו מסתכל עליו דרך המשקפת המופלאה.

למרבה הצער והתדהמה, אמנם הפתח גדל, אך לא מספיק כדי שתעבור בו העגלה עם כל התבואה, ולכן העגלה נתקעה.

הכפרי שאל את הסוחר הקוסם (שעדיין נשאר כדי לצפות במחזה המשעשע), מה עליו לעשות כעת? אמר לו הסוחר: "עליך לעבור שוב עם העגלה העמוסה דרך הפתח הצר, אך הפעם תסתכל על התבואה במשקפת דרך הצד הרחב, אז תראה שיתרחש קסם והתבואה תיקטן".

בדק זאת הכפרי וכאשר הסתכל עליה במשקפת דרך הצד ההפוך התבואה אכן נעשתה קטנה יותר. שמח הכפרי וניסה לעבור שוב דרך הפתח הנמוך. אולם גם הפעם הפטנט לא עזר, אך למרבה הצער הסוחר עשה "קסם" והוא נעלם עם הכסף.

כך פועל גם היצר הרע. הוא מראה לנו את העבירה כאילו היא קטנה ואינה חמורה כל כך, ואת ה"תועלת" וההנאה היוצאת ממנה הוא מגדיל לנו, ובכך מנסה לשכנע אותנו לעבור את העבירה. אולם הכל רק "אשליה אופטית" למראית העין בלבד, כי כל עבירה היא גדולה וחמורה, והתועלת וההנאה אינה שווה את כל ההרס, הקלקול והחורבן שגורמת העבירה לו ולנשמתו והנזק העצום שנגרם בעולמות העליונים.

מעשה בכפרי אחד שהגיע לראשונה בחייו לעיר הגדולה השוקקת חיים. הכפרי התרשם מהבניינים הגבוהים, מהתנועה ההומה, מהדוכנים והחנויות השופעים כל טוב. הוא ביקש להביא משהו אל הכפר כדי שיוכל להשוויץ ולומר שהיה בעיר הגדולה. נכנס לאחת החנויות ושם ראה פנס כיס גדול. הוא שאל את המוכר: "מה זה?", אמר לו: "עם זה מאירים את החושך. אצלכם בכפר הכל חשוך, אין לכם חשמל, כדאי לך לקנות את הפנס הזה ולהאיר את דרכך בדרכי הכפר החשוכות". הכפרי הרגיש שזו ממש מציאה! הוא קנה את הפנס והמשיך בדרכו.

לאחר מכן ראה אנשים עומדים בתור ליד אשנב צר עם סורגים. שאל: "מה מוכרים פה?", ענו לו: "כאן מוכרים כרטיסים לקולנוע", שאל הכפרי: "מה זה קולנוע?", כולם צחקו על בורותו של הכפרי והוא החליט שיקנה גם הוא כרטיס. נכנס לאולם גדול וחשוך, התיישב בחושך ולא ראה כלום, לפתע אור האיר על המסך הלבן שמולו ונראו על גביו דמויות נעות והרבה "אקשן". בחיים שלו הוא לא ראה מחזה כזה! התפעל הכפרי ואמר לעצמו: "חבל שהאולם חשוך ואפל, אם כך רואים בחושך, בוודאי שאם היה אור באולם היו נהנים בכפל כפליים".

הוא נזכר בפנס הכיס שקנה, שלף אותו מכיסו וכיוונו לעבר המסך, כדי שתהיה הנאתו גדולה יותר. והנה, כאשר האיר את המסך בפנסו החזק, לפתע הכל נמוג, והתמונות לא נראו. מכל העברים נשמעו צעקות: "הלו, כבה את האור!", תמה האיש: "מה קרה? מה הצעקות? רק רציתי לראות טוב יותר..." אמרו לו אנשים: "שוטה, אינך מבין שבקולנוע רואים רק בחושך?!"

כל תאוות העולם הזה, כל פיתויי היצר הרע - כולם חזיון תעתועים, דמיונות ומראות כוזבות. העולם הוא מסך ועליו מככבים כל פיתויי היצר הרע. הכל הצגה ודמיונות. את זה אין יכולים לראות בעולם השקר, אלא מתוך החושך. שלמה המלך אומר: "עַד שִׁפְפוֹת הַיּוֹם וְנָסוּ הַצְּלָלִים" - רק כשיאיר השחר ("יִצְקֶע פֶּשַׁח אֲוֶרָה"), אז תתגלה אפסיותם של כל תאוות העולם ופיתויי היצר, וייראה שקרם! מעט מן האור מגרש הרבה מן החושך. אור התורה חושף את השקרים של היצר הרע, כי התורה היא הנשק כנגד היצר הרע. עלינו להתחזק בלימוד התורה ובכך להתגבר על היצר הרע.

עד כמה גדול הוא כח הדמיון אפשר לראות מהמעשה הבא:

הרמב"ם היה, כידוע, רופא של מלך מצרים. התקנאו בו שרי המלך, והסיתוהו שידווח את הרופא היהודי וימנה תחתיו רופא מוסלמי, ושמו כמון. הבטיחו לו שמומחיותו אינה נופלת ממקצועיותו של הרמב"ם.

נענה להם המלך. קרא לשני הרופאים, והציב בפניהם אתגר. כל אחד מהם ינסה להרעיל את רעהו, ומי שיוותר בחיים יהיה רופא המלך. על שניהם להתייצב בפני המלך, כל אחד מהם יבלע את הסם שרעהו יתן לו, ומותר לו לבלוע לאחר מכן סם שיבטלו וינטרלו.

האמת היתה ששניהם היו רופאים מומחים וידועי שם, שניהם היו בקיאים בכל התרופות והרעלים, ויודעים כיצד להתמודד עםם ולנטרל את השפעתם.

הרופא המוסלמי הלך לביתו ובילה שבוע שלם לרקחת רעל חזק ומהיר השפעה, סם מוות נורא. ואילו הרמב"ם שם את מבטחו בה' והחליט להיות נאמן לייעודו, לרפא בני אדם ממחלתם, ולא להשתמש בידעיותו לשם רצח וכלייה.

היום הקובע הגיע. שני הרופאים התייצבו לפני המלך ובידם סממניהם. כמון, הרופא הנכרי, הושיט לרמב"ם את הסם הנורא שהכין. הרמב"ם בלעו – ומיד נטל את התרופה שהכין וביטל את השפעת הרעל. הוא נותר בחיים.

עתה הושיט הרמב"ם לכמון דבר מאכל. בלעו כמון, ומיד לאחריו נטל סם נגד רעלים. אבל הפלא ופלא, הוא לא חש בעזרמרורות ובחולשה שהרעל היה צריך לגרום לו, לא חש במאומה. כאילו לא בלע כל רעל, כפי שבאמת היה...

ואז נייעור בו חשש עמום, שהפך לחשד נורא: אולי הרמב"ם, ברוב חכמתו, נתן לו סם שפעולתו איטית, והוא ישפיע רק לאחר שהחומרים המנטרלים יפסיקו להשפיע? ואולי הרמב"ם נתן לו סם שיתחיל להשפיע רק כאשר יאכל מאכל נוסף. למשל, בשר? הוא פסק מלאכול בשר. ואולי

פולין? פסק מלאכול פולין. ואולי חיטה? פסק מלאכול מוצרי מאפה. ברוב פחדו, לא שתה אלא חלב פרה שנחלב מול עיניו.

כעבור שבוע פגשו הרמב"ם, חיוור ורזה, ושאלו ברוב חכמתו: "אמור נא לי, כשאתה שותה חלב פרה – כיצד אתה מרגיש?", שמע זאת כמון, החזויר כסיד, קיבל התקף לב, ומת אחוז שבץ מרוב פחד...

אמר המלך: "עתה ידעתי שאתה הרופא הגדול מכולם! למצוא רעל, שמשפיע רק לאחר שבוע ימים!"

ענה הרמב"ם: "אדוני המלך, לא הרגתי אדם בימי חיי! הוא לא מת על ידי. הוא מת על ידי עצמו, מכח דמיונו" ... הוא הכניס לעצמו פחד מיותר וזה מה שגרם לו למות!

חומרת החטא

נאמר בתורה: "וְאִם נָפֶשׁ פִּי תִחַטָּא וְעֵשְׂתָה אַחַת מִכָּל מִצְוֹת ה' אֲשֶׁר לֹא תַעֲשֶׂינָהּ וְלֹא יָדַע וְאִשִּׁים וְנָשָׂא עֲוֹנוֹ" (ויקרא ה, יז)

כשהיה רבי עקיבא מגיע לפסוק זה היה בוכה, ומה מי שנתכוין לאכול שומן ועלה בידו חלב אמרה תורה 'ולא ידע ואשם ונשא עונו', מי שנתכוין לאכול חלב ועלה בידו חלב על אחת כמה וכמה, איסי בן יהודה אומר 'ולא ידע ואשם ונשא עונו' על דבר זה ידו כל הדווים. (קידושין פא:)

על מה ידו כל הדווים? על כך שאדם עתיד לתת דין וחשבון על כל מה שעשה בלא יודעין!

אדם מגיע לביתו לאחר יום עבודה ארוך ומתיש, הוא עייף ורעב וניגש לאכול ארוחת ערב. הוא בטוח שהבשר המוגש לו כשר למהדרין, אולם אח"כ מתברר שאולי אכל חלב, יש לו ספק שמא אכל חלב בשוגג. מה עליו לעשות? בפסוק זה התורה מחדשת לנו שעליו להביא קרבן אשם תלוי "להגן עליו מפני הייסורים", לעכב אותם מלבוא עליו על כך שאכל בלא זהירות קפדנית לברר מה הוא מכניס אל תוך פיו. אם הוא היה נזהר כראוי לא היה מגיע לבית הספק! על חוסר תשומת לב זה צריך הוא לכפרה! (לקח טוב)

אפשר להמשיך זאת לאקרובט בקרקס המהלך על חבל דק. כל פעולה לא זהירה, הסרת תשומת לב וחוסר ריכוז, עלולה לגרום לאקרובט למצוא את עצמו צונח לתהום. ואין הבדל אם חוסר הזהירות שלו היה בשוגג או במזיד, בשני המקרים התוצאה תהיה שווה. כך גם היהודי שהולך בעולם הזה על חבל דק, אם לא יזהר מספיק הוא עלול ליפול בפח העבירה. כל עבירה אפילו הקטנה ביותר מזיקה לנפשו של האדם ולכל העולם כולו.

כאשר קורה לאדם דבר כל שהוא, בין טוב ובין רע, ואפילו מבלי שהתכוון ומבלי ידיעה - לא סתם קרה הדבר. אם התגלגל דבר על ידך, טוב או רע, ודאי יש סיבה וטעם לדבר. לא במקרה נזדמנה לידך מצוה פלונית, ולא לחנם שלחת את ידך בשבת למתג החשמל והדלקת אור מבלי להתכוון. היה דבר שקדם לכך וגרם לך להגיע לאותו הענין. וזהו עומק מאמר חז"ל: "מצוה גוררת מצוה ועבירה גוררת עבירה" (אבות ד, ג). אם התגלגלה לידך מצוה מבלי שתתכוון וודאי הדבר שלפני כן עשית מצוה אחרת שגררה את זו, וכן להיפך אם נכשלת בעבירה ח"ו ואפילו באונס או בשוגג דע לך כי לא סתם התגלגל הדבר לידך, אלא עבירה קודמת שבידך היא זו שגררה לידך עבירה נוספת.

הגרי"ל חסמן זצ"ל כתב בספרו (אור יהל ח"ג) על השפעת העבירה: רגילים אנו לחשוב שענין העונש על אכילת איסור הוא רק דרך סגולית מפני שחטא בזה. אך האמת היא שכשם שכאשר אדם אוכל דברים מקולקלים הוא נעשה חולה מכח הטבע הגשמי ומתיסר ביסורים, כך ישנו טבע רוחני באדם הגורם לכך שהחטאים יזיקו לחוטא.

וזה מה שאמרו חז"ל ש"עבירה גוררת עבירה", "גוררת" מלשון תיאבון. כלומר, שהעבירה מולידה באדם טבע רע להתאוות לדבר עבירה. ומכאן תשובה לרבים המתפלאים מדוע קשה להם לעשות הטוב והישר, אע"פ שרצונם לעשות כן, את"ד.

לכן, מחובתנו של האדם להיזהר מכל עבירה ולו הקטנה ביותר, היות ועבירה אחת קטנה, יכולה למשוך את האדם לידי שפלות נוראית וסטייה מכל דרך ה'.

חטא בשגגה

בזמן שבית המקדש היה קיים, היו מביאים קרבנות. היו שלמי תודה, קרבנות של יולדת, של נזיר ושל מצורע, וגם קרבנות חטאת שהיו באים על חטאים לשם כפרה. הבאת קרבן כפרה שייכת רק על חטא הנעשה בשגגה, אדם שעשה עבירה במזיד אינו מביא קרבן (מלבד מקרים נדירים שמביא אשם). וצריך להבין מדוע.

בכדי להבין דבר זה, יש להקדים את דברי הרמב"ן ז"ל שכתב בטעם הבאת הקרבנות, שבאמת מן הראוי היה שתינטל נפש החוטא, והקרבת הבהמה באה כנתינת נפש הבהמה תחת נפשו של החוטא.

ולכאורה קשה, שהרי נפש האדם נעלה ונשגבת יותר מנפש הבהמה, והיאך נפש הבהמה יכולה להיות במקום נפש האדם?

אלא שחטא הנעשה בשוגג לא היה מצד ה'נפש השכלית' של האדם, אלא רק מצד ה'נפש הבהמית' שבו, על כן יש אפשרות בכח הבהמה לכפר ולהיות תחת הנפש הבהמית של החוטא. אבל יהודי שחטא במזיד, הרי ששיתף בחטאו גם את מחשבת לבו, ועשה זאת ב'נפש השכלית', ולכן אין יכולת האדם להתכפר בנפש בהמה.

אולם הקב"ה עשה עמו חסד עצום ונתן לנו אפשרות של כפרה, סליחה ומחילה, גם על החטאים החמורים ביותר אף שנעשו בפשע ובזדון, וזאת באפשרות התשובה שיתוודה ויתחרט ויצטער על מעשיו, ויקבל עליו קבלה אמיתית וגמורה שלא יכשל שוב באותו עוון (ודיברנו על כך בהרחבה בעמודים 104, 187).

• המגיד מדובנא אומר שאם אדם חטא בשוגג, זהו אות ששגג בשאר מצוות ה', שלא עשה את כולן כראוי ולכן ה' לא שמרו מלחטוא. וזה גם הפירוש של מה שאומרים בווידוי של ערב יום הכיפורים: "כל רע שעשיתי לפניך, בדרך רע הייתי עומד".

משל לאחד שהיה קונה גניבות מיד הגנבים והגזלנים, והיה עומד במקום שהגנבים מצויים שם, כדי שאם יגנבו סחורה יהיה הוא הראשון שיקדים ויקנה מהם.

פעם עמד וחיכה במקום ההוא, אך לרוע מזלו באו שודדים ובזזו כל

אשר לו... ואז עמד והתוודה – "מי גרם לי כל זאת? הוא מה שעמדתי על דרך רע, לכן עלתה לי הרעה הזאת".

והנמשל - כבר נאמר: "כי לא ינוח שבט הרשע על גורל הצדיקים", בתנאי ש"למען לא ישלחו הצדיקים בעולתה ידיהם", כלומר, שלא יתערב זר במעשיהם הטובים שאם הם שומרים את המצוות בשלמותן, אז ממילא תהיה להם סייעתא דשמיא שלא יחטאו בשוגג.

דבר זה רמוז גם בפסוק: "גַּם בְּלֹא דַעַת נִפְּשׁ לֹא טוֹב" (משלי יט, ב), וכתב האלשיך: "כאשר יחטא איש 'בלי דעת', הוא הוראה שינפש לא טוב, כי הלא אם נפשו היתה טהורה לא התגלגלה שגגה על ידו, אך אין זאת רק שחלאת איזה עון נדבק בה, שנפש לא טוב, ועל כן אין הקב"ה מונע תקלה מלבוא על ידו".

גם על חטא בלי כוונה יש תביעה

נאמר בתורה: "וְאִם נִפְּשׁ אַחַת תַּחֲטָא בְּשִׁגְגָה מֵעַם הָאָרֶץ בַּעֲשֵׂתָהּ אַחַת מִמִּצְוֹת ה' אֲשֶׁר לֹא תַעֲשִׂינָהּ וְאִשָּׁם" (ויקרא ד, כז)

בניגוד למה שמקובל לחשוב, שיש על האדם תביעה רק על טעויות שעשה באופן מודע, מפסוק זה רואים שגם אם אדם עשה מעשה בשוגג - הוא חוטא ואשם. ועליו לשוב בתשובה ולהביא קרבן כדי שיתכפר לו החטא ויזכה למחילה וסליחה.

אנשים רבים מזלזלים בכל מיני חטאים מתוך מחשבה שזה לא נורא כי אין הם מתכוונים לעשות רע, והם רק שוגגים כי הם לא יודעים. אבל עלינו להפנים את מה שאומרים שוטרי התנועה: "אי ידיעת החוק אינה פוטרת מעונש". חוקי התורה קיימים בעולם בין אם נלמד אותם ובין אם לא. וכמו שאם אדם יעבור עבירת תנועה, וכשיעצור אותו שוטר, יצטדק ויאמר שלא ידע שהוא עשה עבירה בגלל שהוא אינו מכיר את חוקי התנועה, משום שמעולם לא למד תאוריה (את התאוריה הוא עבר רק בגלל שניחש את התשובות הנכונות במבחן), הרי שתירוץ זה לא יעזור לו, אלא להיפך אם יודע שהוא לא יודע את

חוקי התנועה, עונשו יהיה חמור יותר וישללו ממנו את רשיון הנהיגה...

כך גם חוקי התורה שניתנו לנו מאת בורא עולם שהוא היצרן. התורה היא "ספר הוראות היצרן", ולא יועיל תירוץ שלא ידע שהדבר אסור, כי הרי היה עליו ללמוד תורה.

זה ברור שכאשר אדם מזיק את חברו בשוגג, עליו לשלם, משום שעל האדם להיזהר, לשים לב, ללמוד ולבדוק כל דבר לעומקו כך שלא יעשה נזקים, לא נזקים גשמיים ולא נזקים רוחניים. חז"ל לימדו אותנו שעלינו להיזהר ולחשוב היטב על הפעולות שלנו. החכם עיניו בראשו, סוף מעשה במחשבה תחילה, איזהו חכם? הרואה את הנולד...

אם בחוקי התנועה כך, כל שכן שגם בחוקי התורה. אדם צריך לעשות כל מה שהוא יכול כדי לשמור על מצוות התורה. אף אחד לא יוכל לבוא בטענה שהוא לא ידע כיצד לקיים את המצוה או שהוא לא ידע שיש איסור כזה. כי אז ישאלו אותו "למה לא למדת?".

חשוב לציין שאמנם כל אדם מוכרח לעשות השתדלות מירבית כדי להימנע מחטאים, אבל עם כל הרצון הטוב, לכולנו יש לפעמים נפילות, לכן התורה מאפשרת לנו לכפר על השגיאות שלנו באמצעות הקרבנות.

היום לצערנו אין לנו בית מקדש כדי להקריב קרבנות, אבל התשובה שאדם עושה, התפילה ולימוד התורה באים במקום הקרבנות. לאחר שאדם חוטא רובצת עליו אשמה. אם הוא יתעלם ממה שקרה ויתנהג כאילו לא קרה כלום והכל בסדר, אז האשמה תישאר. אבל אם אותו אדם יעשה תשובה, יבקש סליחה מהקב"ה ויקבל על עצמו סייגים שיעזרו לו להימנע מלהגיע לאותו חטא בעתיד, אז בוודאי שהשם יתברך יסלח לו ויכופר לו.

עבירה גוררת עבירה

אמרו חז"ל: אדם מטמא עצמו מעט מטמאין אותו הרבה, מטמא עצמו מלמטה מטמאין אותו מלמעלה, מטמא עצמו בעוה"ז מטמאין אותו בעולם הבא (יומא לט.). עשיית מצוה מזככת ומטהרת את האדם העושה אותה, לעומת זאת עשיית עבירה מטמאת את נשמת האדם העובר ומטמטמת ואוטמת את לבו מכל דבר שבקדושה.

ובפרקי אבות (ד, ב) אמרו: הוי רץ למצוה קלה כבחמורה, ובורח מן העבירה, שמצוה גוררת מצוה ועבירה גוררת עבירה. ולכאורה קשה מדוע לא אמרו לברוח מעבירה קלה כבחמורה כמו שאמרו לגבי מצוה? אלא שאין כזה דבר "עבירה קלה" שכל עבירה היא חמורה ומחריבה ופוגמת בעולמות העליונים, ועוד שמתוך העבירה ה"קלה" סופו להגיע לידי עבירה חמורה.

וכן אמרו חז"ל: כך אמנותו של יצר הרע, היום אומר לו עשה כך ולמחר אומר לו עשה כך, עד שאומר לו לך עבוד עבודה זרה והולך ועובד (שבת קה:).

מעשה במלך, שגזר על יהודי אחד לעשות אחת משלוש עבירות: או מעשה זנות, או לאכול מאכל אסור, או שישתה יין של גויים שהוא אסור משום יין נסך מדברי סופרים, אותו אדם בחר באיסור שתיית יין בחושבו שזו העבירה הקלה ביותר, מפני שאינה כתובה בתורה אלא רבנן גזרו שלא לשתות יין של גויים, אבל אמרו חז"ל שעבירה קלה גוררת אחריה עבירה חמורה, וסופו של דבר היה ששתה את היין ונשתכר, ואכל מאכלות אסורות, ונכשל בזנות (ילקוט מעם לועז).

וכתב הגר"א דסלר זצ"ל: הבחירות הרעות מגרשות את יצר הטוב ממקומו, וכשיסיף לעשות מן הרע ההוא יעשנו בלי בחירה, כי אין עוד אחיזה ליצה"ט במקום ההוא. וזה מה שאמרו חז"ל: עבירה גוררת עבירה, וכן: כיון שעבר אדם עבירה ושנה בה הותרה לו - נעשית לו כהיתר.

בכדי להבין מהו כוחו של "חטא קטן", הבה נתבונן במעשה הבא: לפני שנים רבות בעיר פאס שבמרוקו התגורר גביר עשיר שלהנאתו

עסק בעיד והעליח ללכוד חיות רבות, ביניהן חיות טרף אותן היה מעביר לידי גן החיות המלכותי של מרוקו.

פעם אחת העליח הגביר ללכוד גור אריות קטן וחביב, אבל שלא כבפעמים הקודמות, הוא החליט להשאירו בבית ולגדלו. כאשר כבר הפך הכפיר ליעור מסוכן, קנה הגביר חבל עבה, קשר אותו לצוואר האריה מן הצד האחד, ואת הקצה השני של החבל קשר על סורגי הברזל של גדר האבנים שהקיפה את חצרו.

באחד הימים הגיעו לפאס שני סוחרים מעיר רחוקה, הם רכשו בדים וכלים בעיר וקשרו את סחורתם לעגלתם הגדולה. בעודם נוסעים בדרך נקרע אחד החבלים שהחזיק את סחורתם. והנה לפתע הבחין אחד הסוחרים בחבל עבה הקשור לסורגים התקועים להם בגדר אבנים, הוא שלף את אולרו מכיסו ופנה לחתוך את החבל, צעק לו חברו הסוחר השני: 'עצור אל תחתוך, זה גזל גמור, אני מוכן לנסוע למרכז העיר ולרכוש שם חבלים עבורנו, אל תיקח חבל שאיננו שייך לך'. אך הסוחר הראשון היה עקשן וגם תירוץ היה לו מן המוכן: 'נכון שזה גזל, אבל מדובר בחבל ישן וחסר שימוש'.

הוויכוח הזה נמשך דקות ארוכות אך לשווא, לבסוף הסוחר העיקש אמר לידידו: 'אכן כדברייך מדובר בעבירה, אבל זה חטא קטן ולא משמעותי, אתה סתם עושה מזה עסק יותר מדי גדול'. אמר ועשה, הוא חתך את החבל באיטיות והחל למשוך אותו לעברו. בעודו מושך חזר הסוחר השני והתיישב על מושב העגלה בצער גדול.

הסוחר הראשון המשיך למשוך בחבל, עד שלפתע בצבץ ראשו של האריה מבין הסורגים, הביט האריה בסוחר ההמום, והבין שהוא בעצם חופשי לעצמו. ניתר ניתור ענק, חלף מעל הגדר האבנים ונחת ארצה...

כשהביט הסוחר שעל העגלה לדעת מה פשר הרעש שבסמוך, גילה שמחברו לא נותרו אלא גל עצמות.

הרי לנו מה חטא קטן יכול לגרום לאדם בעולם הזה, עד כדי מיתה, ולעולם הבא מלפפתו והולכת לפניו ליום הדין שנאמר "לפתו ארחות דרכם יעלו בתוהו ויאבדו". והי' יתברך יצילנו אף מן החטא הקטן ביותר אכ"ר. (מנחת שלום)

חילול השם

הקב"ה מצווה אותנו בתורתו הקדושה "ולא תחללו את שם קדשי ונקדשתי בתוך בני ישראל אני ה' מקדשכם" (ויקרא כב, לב). ואמרו חז"ל (יומא פו.) 'מי שיש חילול השם בידו אין לו כח בתשובה לתלות ולא ביום הכפורים לכפר ולא ביסורין למרק, אלא כולן תולין ומיתה ממרקת'.

רבנו בחיי כתב: חילול ה' הוא עוון חמור ביותר, ומצינו שוויתר הקב"ה על עבודה זרה ולא וויתר על חילול ה', והוא שאמר הנביא: 'ואתם בית ישראל, כה אמר אדני ה' איש גלוּלוּ לכו עבדו ואחר אם אינכם שמעים אלי ואת שם קדשי לא תחללו עוד...' (יחזקאל כ, לט).

ואמנם מצינו תקנה לעוון חילול השם, כשיקדש את ה' כנגד מה שחילל, ולכך סמך לו: "ונקדשתי", וכן אמר הכתוב: (משלי טו, ה) "בחסד ואמת יכופר עוון", כלומר עוון הרשע והשקר שהם הפך חסד ואמת, כעניין החולי שאינו מתרפא אלא בהפכו, ומפורש אמרו חז"ל: חטא אדם בלשון הרע יעסוק בתורה, חטא אדם בעיניו יזילם דמעות, וכן אמר דוד: (תהלים קיט, קלו) "פלגי מים ירדו עיני על לא שמרו תורתך", לא שמרתי לא נאמר אלא "לא שמרו".

ועוד אמרו חז"ל: (ויק"ר כא, ד) אם עשית חבילות של עבירות עשה כנגדן חבילות של מצוות. רגלים ממהרות לרוץ לרע, יהיו רצים לדבר מצוה, ידים שופכות דם נקי, יקשור תפילין על ידו ויתן צדקה לעניים, עכ"ל.

מה נקרא חילול השם?

כל העובר מדעתו, בלא אונס, על אחת מכל המצוות האמורות בתורה בשאט נפש להכעיס (היינו שעושה עבירה שאין בה תאוה ולא הנאה, אלא מכויץ בפעולתו למרד ופריקת עול מלכות שמים) - הרי זה מחלל את השם, ובוזה עובר אפילו ביחיד.

אבל העובר עבירה בפרהסיא, אפילו לתיאבון (שאינו עושה להכעיס אלא מתוך תאוה), הרי זה מחלל את השם, לפי שבני אדם רואים ולומדים ממעשיו, וכן אמרו: נוח לו לאדם שיעבור עבירה בסתר, ואל יחלל שם שמים בפרהסיא, שהרואהו מזלזל במלך, משפיע עליו הדבר וגם הוא מזלזל בכבוד המקום, וכל החוטא ומחטיא אחרים הרי זה מחלל את השם.

העוון הגדול מכל העוונות, ואפילו מעוונות שיש בהם מיתת בית דין, הוא עוון חילול ה'.

לפני שנים אחדות היה באמריקה יהודי עשיר, שהיה לו מפעל לייצור לשקיות ניילון. אשתו, שרצתה שבעלה יהיה יותר עשיר החלה להסיתו מדרך הישר ואמרה לו: אולי תשים חמש שקיות פחות מהכמות הרשומה באריזה, במקום חבילה של מאה תשים תשעים וחמש מה אכפת לך, מי כבר סופר שקיות ניילון?! כך יהיה לך רווח של 5%. בעל המפעל בהתחלה סרב, אבל אשתו ידעה איך להשפיע על לב בעלה, והוא לבסוף התפתה ושמע בקול אשתו, וכך עשה.

לאחר זמן שאף אחד לא בא להתלונן אמרה האשה לבעלה אולי תפחית עוד חמש שקיות, תשים תשעים בחבילה אף אחד לא ירגיש ואתה תרוויח עשר שקיות על כל חבילה, "רווח" של אלפי דולרים! והוא אכן עשה כרצונה. ואף הוריד עוד חמש שקיות עד שלבסוף מכר חבילה של שמונים וחמש שקיות כאילו מדובר במאה.

אבל סוף סוף יהודי הוא, ומצפונו הציק לו. יום אחד הוא בא לרב וסיפר לו את כל המעשה. הרב אמר לו שמלבד גזל הרבים, אם היה נתפס בקלקלתו היה בכך חילול ה' נורא שכך יהודי מתנהג. הרב אמר לבעל המפעל שבמקום לעשות חילול ה' עליו לעשות קידוש ה', ולכן כתשובת המשקל ישים מעתה מאה וחמש עשרה שקיות בכל חבילה, "אני

מבטיח לך, לא רק שלא תפסיד, אתה עוד תרוויח מזה". ואכן קיבל על עצמו היהודי לחזור בתשובה ממעשיו הרעים ומעושי ידיו, ומאותו יום החל לשים מאה וחמש עשרה שקיות בכל חבילה.

לאחר כמה חודשים, החליט איזה עיתונאי משועמם, לסקור ולבדוק את שקיות הניילון של החברות השונות, וכמו שחשד רק מיעוטן הקפידו לכתוב את המספר האמיתי של השקיות, ברוב החברות היו חסרות שלוש עד חמש שקיות, אך תוך כדי הבדיקה פתאום הוא מגלה שיש חברה אחת שבמקום מאה שקיות כפי שמפורסם על גבי האריזה, יש שם מאה וחמש עשרה שקיות. הוא חשב שאולי זו טעות ולכן לקח חבילת שקיות נוספת מאותה חברה, וגם שם היו מאה וחמש עשרה שקיות במקום מאה... ובאמריקה כמו באמריקה הסיפור עבר תאוצה ותהודה אדירה בכל הרשתות והעיתונים המקומיים, ותוך יום הוצף בית החרושת של היהודי בקונים פי כמה מאשר בכל יום רגיל והרווחים עלו באחוזים מדהימים.

ובדיוק כמו שאמר הרב, במקום לעשות חילול ה', זכה היהודי לעשות קידוש ה', ולהרוויח בעוה"ז ובעוה"ב.

חילול ה' הוא העוון החמור ביותר מכל העוונות, כמעט ואין עליו כפרה. לעומת זאת לחיות ולמות על קידוש ה' זו הדרגה הגבוהה והנעלית ביותר. כיצד שניהם יכולים לדור בפסוק אחד בכפיפה אחת? זה כמו לומר לילד: אני מצפה ממך להיות צדיק לפחות כמו משה רבינו, אנא אל תהיה ראש מאפייה...

התשובה לכך, שבעבודת ה' אין דרך אמצעית, או שעושים קידוש ה', או שעושים חילול ה'. לכן גם התורה מצווה: "קְדוּשִׁים יִהְיוּ לְאֱלֹהֵיהֶם וְלֹא יַחְלְלוּ שֵׁם אֱלֹהֵיהֶם" (ויקרא כא, ו), אם אין כאן "קדושים", הרי שיש "חילול ה'".

וכן מצינו שאמרה התורה: "וְהָיָה אִם שָׁמַעַתְּ שָׁמְעוּ אֶל מִצְוֹתַי אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם לְאַהֲבָה אֶת ה' אֱלֹהֵיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ בְּכָל לְבַבְכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם, הַשְׁמְרוּ לָכֵם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם וְסָרְתֶם וְעַבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם" (דברים יא, יג-טז). אין דרך ממוצעת, או

שנמצאים במדרגה העליונה של אהבה ועבודת ה' בכל לבבכם ובכל נפשכם, או שמגיעים לעבודה זרה.

וכן אמרו במדרש תהלים (פרק ק"כ) על שיר המעלות: כשישראל עולים אינם עולין מעלה אחת, אלא למעלות הרבה הן עולין, וכן הוא אומר: 'אתה תעלה מעלה מעלה' (דברים כח, מג), וכשהם יורדין אינם יורדין ירידה אחת, אלא: 'ואתה תרד מטה מטה'. וכן כתב הרמב"ם (הלי' תשובה ה, ב): "כל אדם ראוי לו להיות צדיק כמשה רבינו או רשע כירבעם".

לענ"ד הפסוק "וְלֹא תִחַלְלוּ אֶת שֵׁם קִדְּשִׁי וְנִקְדַּשְׁתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" (ויקרא כב, לב), בא גם לרמז לנו שלא לעשות חילול ה' במסווה של קידוש ה'. יש קבוצה של נטורי קרתא שהם הולכים להפגנות של ערבים נגד ישראל ומתנשקים עם אחמדניג'אד ורואים בזה "קידוש שם שמים", אך לעומת זאת כל שאר העולם רואה בכך חילול ה'.

ישנם כאלו שחושבים שאם הם ישרפו פחים בבני ברק כאשר יש 'מצעד התועבה' בירושלים הם עושים בכך "קידוש השם", ויש החושבים שאם הם יחסמו צמתים בכל רחבי הארץ, יגרמו פקקי תנועה איומים, יתעמתו עם השוטרים ויהרסו לאלפי אנשים את שגרת החיים, בכל פעם שעוצרים בחור ישיבה שלא הלך לקבל דחייה מהצבא, יש בזה קידוש השם גדול ביותר, אבל למעשה אין זה אלא חילול השם.

כל זה נובע מהיצר הרע שעושה את עבודתו מעל ומעבר, ומכניס לאדם דמיונות. אומר שהמצוה היא עבירה והעבירה היא מצוה... לפעמים בא השטן ומבקש לצרף אותנו למחלוקת, הוא טוען שזה "למען כבוד שמו יתברך", תצטרף, תביע דעתך, הרי זה "קידוש השם", הוא בא בטענות של כבוד ה' וכמובן שזו מצוה גדולה... על כך אנחנו מבקשים בתפילותינו: "עֲזְרֵנו אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל עַל דְּבַר כְּבוֹד שְׁמֶךָ, וְהַצִּילֵנו וְכַפֵּר עַל חַטָּאתֵינוּ לְמַעַן שְׁמֶךָ" - רבונו של עולם, תציל אותנו מהשטן המנמק עצמו ב"כבוד שמך", "וְהַצִּילֵנו וְכַפֵּר עַל חַטָּאתֵינוּ" - אילו חטאים? "לְמַעַן שְׁמֶךָ".

כוחה של בושה

על המביא כבש לכפרתו נאמר: "וכיפר עליו הכהן על חטאתו אשר חטא" (ויקרא ד, לה), ולפי"ז משמע שמכפר רק על אותו החטא שעליו מביא את הקרבן, ואילו על המביא שעירת עיזים נאמר: "וכיפר עליו הכהן ונסלח לו" (שם ד, לא), מלשון זו משמע שמכפר לא רק על חטא זה, אלא על כל חטאיו, ויש לשאול מדוע?

אפשר לבאר על פי דברי הגמרא (סוטה לב.): "אמר ר' יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי: מפני מה תיקנו תפילה בלחש? שלא לבייש את עוברי עבירה, שהרי לא חילק הכתוב מקום בין חטאת לעולה. ולא?! והא איכא דמים דם חטאת למעלה ודם עולה למטה (שכל אחד מהם מזים במקום אחר במזבח), התם כהן הוא דידע (בזה רק הכהן יודע), והאיכא חטאת נקבה עולה זכר, התם מיכסיא באליה (ואין הדבר ניכר), תינח כבשה שעירה מאי איכא למימר (הרי לעז אין זנב)? התם איהו דקא מיכסיף נפשיה (שם הוא גורם בושה לעצמו) דאיבעי ליה לאיתויי (שיכול היה להביא) כבשה, וקא מייתי שעירה (והוא בחר להביא עז), חטאת דעבודת כוכבים דלא סגי דלאו שעירה (שם חייב להביא דווקא עז) מאי איכא למימר? התם ניכסיף וניזיל כי היכי דנכפר ליה (שם כדאי שיתבייש כדי שהקב"ה יסלח לו).

למדנו מכאן שהבאת שעירת עיזים לקרבן גורמת בושה, כי כולם מבינים שהביא קרבן חטאת. ובגמרא (ברכות יב.): אמרו: "כל העושה דבר עבירה ומתבייש בו מוחלין לו על כל עוונותיו".

ולפי"ז מובן החילוק שבין הפסוקים: אם בוחר החוטא להביא כבשה, אין בכך בושה כי יכולים לחשוב שמביא זכר לעולת נדבה, לכן אין בכך בכדי לכפר יותר מחטא זה שלשמו בא קרבן זה, אולם כאשר בוחר החוטא להביא שעירת עיזים, שם ברור הדבר שהוא מביא קרבן על חטא, והוא מתבייש בכך, בכוחה של אותה בושה לכפר לו על כל חטאיו.

והנה, אם כבר נגזרו על האדם ייסורים, הטוב ביותר עבורו אלו ייסורים של בושות ועלבונות, שמצד אחד הצער שבהן הוא רב ביותר, אך מצד שני אינם פוגעים ממשית באדם.

והרמ"ק כתב (תומר דבורה פ"ב) מה הם היסורין היותר טובים שבעולם שלא יטרידוהו מעבודת ה'! אין חביב בכולם מאלו שיחרפוהו ויבזוהו ויגדפוהו, שהרי לא ימנעו ממנו כוחו ואונו בחולאים, ולא ימנעו אכילתו ומלבושו, ולא ימנעו חייו וחיי בניו במיתה. אם כן ממש יחפוץ בהם ויאמר מה לי להתענות להסתגף בשקים ובמלקיות המחלשים כחי מעבודת ה' ואני לוקח אותם ביד, יותר טוב אסתגף בבזיון בני אדם וחרפתם לי, ולא יסור כוחי ולא יחלש. ובוזה כשיבואו העלבונות עליו ישמח בהם, ואדרבה יחפץ בהם.

פעם היה צדיק נסתר, שבתו היתה חולה מאוד. כולם כמוכן הרבו בתפילות, סגולות וקריאת תהלים, אולם כלום לא הועיל. יום אחד דיבר הרופא עם האב ואמר בעצב: "כבר אין מה לעשות, לא נותר לה זמן רב לחיות". הצדיק הביט על בתו המיוסרת והבין שבמעב כזה צריכים יותר מאשר תפילות. הוא לקח את פנקס ההלוואות שלו ויצא לשוק לבקש מאנשים שיחזירו לו את חובותיהם.

אחד מבעלי החנויות כעס על הצדיק שהעז לבקש את כספו בלי התראה מוקדמת, צעק עליו על "חוצפתו" וביזה אותו לפני אנשים רבים. הצדיק הלך לעוד כמה מקומות בהם ספג בזיונות ועלבונות, ולא נרגע עד שמישהו העז וסטר לו על לחיו, למול קהל האנשים אשר נהנה מהעגה חיונם. הצדיק הבין שבכך התבטלה הגזרה הרעה, הוא שב לביתו והתבשר שחל שיפור במעבה של הילדה. ואכן, תוך זמן קצר מאוד, וכנגד כל התחזיות הרעות, הילדה שבה לעצמה והחלימה לגמרי.

לאחר כמה חודשים נפלה הילדה שוב למשכב. כאשר הרופא אמר לו שוב שאין מה לעשות, ניסה הצדיק שוב את הסגולה הידועה. הוא הסתובב בשוק וניסה להביא על עצמו בזיונות, אך במקום זה זכה לכבוד גדול... הבין הצדיק שכבר אין מה לעשות, הגזרה עתה חזקה במיוחד. ואכן תוך זמן קצר הבת נפטרה.

בעלי תשובה - קודש קדשים

בבית המקדש היו מביאים קרבנות שונים. קרבנות שלמים היו נקראים "קודש", ואילו קרבנות החטאת והאשם היו נקראים "קודש קדשים". כתב ה'כלי יקר' (ויקרא ז, א) כי החטאת והאשם הבאים על חטא נקראים "קודש קדשים", מפני שהצדיק הגמור שלא חטא נקרא "קודש", ואילו החוטא השב בתשובה נקרא "קודש קדשים", וכמו שאמרו (ברכות לד): **במקום שבעלי תשובה עומדים, אין צדיקים גמורים יכולים לעמוד.**

והסביר זאת היהודי הקדוש מפשיסחא זצ"ל, כי צדיק גמור, כזה שרואה את עצמו 'גמור' ומושלים - הוא נמוך בדרגתו מבעל תשובה, שהרי לבו נשבר ונדכה והוא רואה את עצמו חסר, ונאמר: "זָבַחַי אֱלֹהִים רִיחַ נְשָׁפָרָה לֵב נְשָׁפָר וְנִדְפָה אֱלֹהִים לֹא תִבְּרָה" (תהלים נא, ט).

עד כמה גדולה מעלת האדם השב בתשובה ימחיש לנו המשל הבא: פעם היה מלך אחד שרעה לבחון שלושה מנתיניו. הוא הגיש לפניו שלושה בקבוקי יין ואמר להם: 'הריני נותן לכל אחד מכם בקבוק יין מיוחד ומשובח במינו שאין כמוהו. אני מצווה עליכם לשמור עליו ולא לשתות ממנו'.

הנתין הראשון הניח את בקבוק היין בתוך כספת ושמר עליו מכל משמר.

הנתין השני התפתה ופתח את הבקבוק רק כדי להריח, אולם ריח היין היה כה טוב ומפתה, והוא חשב בלבו שאם הוא יטעם רק מעט מהיין הנפלא הזה מסתמא אף אחד לא ישים לב, הוא טעם מעט מהיין אבל אז הרגיש שאינו יכול לעמוד בטעמו המיוחד והוא שתה עוד ועוד והתענג על היין, אמנם לפתע נזכר שהיין של המלך והוא צריך להחזיר לו את הבקבוק שלם לכשיתבקש לכך. הוא התעשת מיד, סגר את הבקבוק, הניח אותו בחדרי חדרים, נעל את הדלת, ובכה בכי גדול שעבר על ציווי המלך.

הנתין השלישי גם הוא התפתה ופתח את הבקבוק, ורק מריחו השתכר ונפשו חשקה ביון. גם הוא רצה לטעום רק קצת, אולם לאחר שטעם הוא התחיל לשתות והתענג כל כך על היין וגם כשזכר שהיין שייך למלך שנתן לו את היין למשמרת, הוא המשיך לשתות מרוב תאוותו ונרדם בשכרותו.

לאחר חודש ציווה המלך על שלושת נתיניו להגיע אליו עם בקבוקי היין. כל אחד מהם עמד עם בקבוק לפניו, האחד מלא, השני חצי מלא והשלישי ריק לחלוטין. הנתין הראשון שלא נגע כלל ביון זכה לתיבה מלאה מטבעות זהב. הנתין השלישי ששתה את כל היין "זכה" לעמוד מול כיתת יורים. הנתין השני ששתה חצי בקבוק עמד מבייש עם פנים נפולות ורועד מפחד המלך, אולם המלך אמר לו: "אותך אני רוצה שתהיה שר בארמון שלי", תמה האיש בקול: "מדוע?! הרי אני לא עמדתי בפיתוי ושתיתי חצי בקבוק יין, כיצד יתכן שהאדם הראשון שעמד בנסיון ולא שתה כלל מהיין קיבל רק פרס כספי, ואילו אני, ששתיתי חצי מהיין, אהיה שר לפניך?!"

ענה לו המלך: "הנתין הראשון באמת כל הכבוד לו שלא נגע ביון, אולם מאחר ולא טעם מהיין לא היו לו יצרים, התלהבות ותשוקה לשתות ממנו, אבל אתה, ששתית מהיין וטעמת מהטעם הטוב והמשובח, ובכל זאת התגברת ועצרת, והכל עשית לכבודי, לך מגיע הכבוד האמיתי.

והנמשל ברור, הנתין הראשון מייצג את האנשים שהם שומרי תורה ומצוות מלידה, להם אכן מגיע שכר, אבל אמרו חז"ל: "לפום צערא אגרא", שהשכר הוא לפי גודל הנסיון, ומכיון שהנסיון שלהם לא היה גדול שכרם בהתאם.

האדם השלישי במשל מייצג את האנשים שאינם שומרים תורה ומצוות שרודפים אחרי תאוות והנאות העולם הזה ולא מתחשבים כלל במלך, להם מגיע עונש.

האדם השני במשל מייצג את החוזרים בתשובה, שהם טעמו מתענוגי העולם הזה, אבל הם הצליחו לעצור ובשביל ה' יתברך עזבו את הכל וחזרו בתשובה שלימה, להם מגיע שכר עצום בעולם הבא.

אדם שזוכה לחזור בתשובה הופך את כל עולמו מן הקצה אל הקצה, כמו שכותב הרמב"ם (הלכות תשובה ז, ה): "אמש היה זה שנאווי לפני המקום משוקץ ומרוחק ותועבה, והיום הוא אהוב ונחמד קרוב וידיד". ואפילו כל ימיו עשה עבירות ותועבות ולבסוף אפילו בשעותיו האחרונות שב בתשובה שלימה והתחרט על מה שעבר וקיבל על העתיד, הרי הוא כתינוק שנולד.

אדם שהשכיל לעשות תשובה מאהבה, זוכה לכך שכל עבירותיו נהפכות למצוות. אם כן, אדם שעשה תשובה, זוכה למצוות ברמה כזו שלא זוכה לה שום צדיק, שהרי כמה מצוות שיעשה, לא יגיעו לשיעור העבירות שהרשע עשה, וכל אותן עבירות נהפכות למצוות.

רבי לוי יצחק מברדיטשוב, סגורם של ישראל, פגש פעם רשע שהיה עובר עבירות על מנת להכעיס. פנה אליו רבי לוי יצחק ואמר לו: "דע לך שאני מקנא בך!" תמה הכופר ואמר: "במה יש לרבי לקנא בי?!"

השיב לו הרב: "הרי לכל יהודי יש סיכוי ותקווה לחזור בתשובה שלימה. כשאתה תחזור בתשובה וכל העבירות שלך יהפכו לזכויות, מי יוכל להתחרות אתך בדרגה הגבוהה אליה תגיע, יש לך אופציה לשכר כה גבוה, מה שאין לי ולאחרים שלא חטאו כל כך הרבה..."

חומרות בעשרת ימי תשובה

כתב החיי אדם (קמג, א): "ולכן מהראוי שיתנהג האדם בעשרת ימי תשובה בדברים וחומרות, אף שאינו נזהר בהם כל השנה, כי גם הקדוש ברוך הוא מתנהג בחסידות עם בריותיו. והאוכלים פת פלטר (לחם שאפה גוי) כל השנה, בימים האלו ראוי שלא לאכול כי אם פת ישראל, וכן בכל הדברים".

ולכאורה קשה, מה יעזור לו לאדם להתנהג כעת בעשרת ימי תשובה בפרישות וחסידות, אם הוא לא באמת נוהג כך במשך שאר השנה? את מי הוא כביכול מנסה לרמות, הרי הקב"ה יודע בדיוק מהי דרגתו ומדרגתו?

את התשובה לכך נבין על פי המשל הבא:

לפני שנים רבות היה מלך ולו בת יחידה מוכשרת ומוצלחת. בהגיעה לפרקה, חיפש לה אביה שידוך טוב כראוי וכיאות לבת מלכים. זמן רב השקיע המלך בחיפושים אחר חתן טוב, אך ללא הועיל, בתו התבגרה ולא נמצא לה השידוך המתאים.

באחד מביקוריו של המלך בכפרים שבממלכתו, פגש בחור צעיר ונאה שעד את עיניו. המלך שוחח עמו מעט על הא ועל דא ונהנה מהבחור. הוא נוכח לדעת כי בן שיחו חכם מאוד ואף מדותיו נפלאות, ומלבד כל זאת נושא הוא חן בעיני כל רואיו. חשקה נפשו של המלך בבחור זה כחתן לבתו, אך בעיה גדולה עמדה לפתחו: הלא בן כפר הוא ואינו יודע כלל את כללי התנהגותם של בני מלכים, אין הוא מודע לכל חוקי האצולה, ואיך ייתן המלך לבתו לגור עם אדם, מוצלח ככל שיהיה, שכלל אינו יודע את כללי ההתנהגות בארמון המלוכה!?

הרהר המלך בלבו: "הרי איני רוצה לאבד חתן מעולה כל כך, היכן אשיג עוד בחור עם מעלות כה רבות?", והנה, עולה בלבו רעיון. קרא המלך לחתן המיועד והציע לו את השידוך. בן הכפר, כמובן, הסכים מיד להצעה הקוסמת, וכי מי לא יחפוץ להיות חתנו של המלך, הרי מובטח לו אושר ועושר כל ימיו ללא מחסור ודאגה. שמח המלך על

הסכמתו של הבחור, אך אמר לחתן כי הוא רוצה לעשות עמו הסכם הכולל שני סעיפים וכה אמר לו: "התנאי הראשון – עליך ללמוד את כל כללי ההתנהגות בבית המלוכה, ורק על פיהם תנהג כאשר אתה ליד בתי, איני רוצה שהיא תתרגל להתנהגויות אחרות. עליה להישאר בת מלכים עדינה ואצילית! שנית – מן הסתם יש לך חברים רבים מבני הכפר, אין לי התנגדות כי תמשיך להתרועע עמם, אך אנא ממך, לעולם אל תיפגש אתם בפני בתי, היא לא מסוגלת לראות את התנהגותם הזולה של בני הכפר, תמיד תפגוש אותם מחוץ לביתכם, כדי שבתי האצילית לא תראה אותם כלל".

החתן הסכים, כמובן, לשני התנאים וההסכם נחתם. החתונה נחגגה ברוב פאר והדר.

בתחילת חייהם, התגוררו בני הזוג בארמון המלוכה של אביהם, והחתן החדש עמד בכל התנאים שקיבל על עצמו, ואכן, התנהג עפ"י כל כללי האצולה. המלך חיבבו מאוד, ומה מאוד גברה שמחתו כאשר ראה שחתנו מתאקלם היטב בארמון המלוכה. לימים, באו בני הזוג אל המלך וביקשו ממנו כי רוצים הם לעבור לגור בכפר ולחזור אל מקום לידתו של החתן. הסכים המלך לבקשתם ואף בנה להם ארמון חדש בכפר, אך הזכיר לחתן את התנאים אותם חייב הוא ליישם: התנהגות מלכותית ליד בתו, ולעולם לא להיפגש עם בני הכפר יחד עם בתו הנסיכה.

עברו ימים, ובני הכפר נוהגים היו לבקר את חברים, חתן המלך, בביתו החדש – ארמון מלוכה. כמובן שהתנהגותם לא בדיוק הלמה את הליכותיה של בת המלך וחרה לה מאוד שבעלה מתחבר עם אנשים פשוטים אלו, ועוד מתנהג כך לידה. העירה לו אשתו שמאוד קשה לה ההיתקלות עם ידידיו, בני הכפר. "אינני רגילה לכל המנהגים הזולים הללו, עליך להתחשב מעט ברגשותיי", טענה כלפיו הנסיכה. החתן שבסתר לבו ידע כמה היא צודקת, אמר לה: "אכן, צודקת את, הרי הבטחתי גם לאביך שלא אפגש איתם בנוכחותך. הבה נעשה הסכם שכל ערב בין השעות שמונה לעשר אצא מהארמון ואלך להתרועע מעט עם

ידידי מהעבר, וכך לא תחושי כלל את חברותי עמם". הסכימה האישה לדבריו, והשקט חזר לשכון בביתם.

כעבור תקופה שלח המלך מכתב לבתו, והתעניין אודות מקום המגורים החדש, ואודות התנהגות בעלה עם חבריו בכפר. הבת סיפרה לו שהוא עומד בכל התנאים ואינו נפגש עמם לידה, אלא יוצא מהבית בין השעות שמונה לעשר ומתרווע עמם הרחק ממנה בדיוק כפי שהבטיח. שמח המלך מאוד ואף שלח לו סכום כסף הגון כדי שיוכל להמשיך לבלות אתם, ובלבד שימשיך לעמוד בתנאים ויעשה הכל הרחק מעיני בתו.

יום אחד מתבשרים בני הזוג הנסיכותי כי המלך חפץ לערוך ביקור בביתם אשר בכפר. לא ביקור קצר בן יום או יומיים, אלא ביקור בן עשרה ימים, בהם ינח המלך בארמון אשר בכפר וירווח מהם נחת בעת שהותו עמם. למותר לציין את שמחתם על הבשורה המרנינה. גם בני הכפר הצטרפו לחגיגה, וכולם ציפו למלך בכיליון עיניים. רחובות הכפר צוחצחו, שלטים ומנורות מפוארות נתלו בכל רחבי הכפר. בבוא היום הגדול, התקבלה שיירת המלך בכבוד גדול, תזמורת הכפר ניגנה בעוז כאשר השיירה עברה לכיוון הארמון, וכל הכפר צהל ושמח.

ויחי ביום הראשון לביקור, בשעה שמונה בערב, הגיע החתן אל המלך ואמר לו: "שלום לך חותני היקר, אני הולך להתרווע עם חבריי ולבלות עמם, כמנהגי". המלך השתומם למשמע הדברים: "וכי אינך מכבדני בביקורי? מן הראוי היה כי תוותר על מנהגך בימים בהם אני מבקר אותך", טען המלך בלהט, "הרי זה היה ההסכם בינינו, כבוד המלך, מותר לי ללכת אל חבריי בשעות אלו, אינני עובר בכך על מה שסיכמנו", טען לעומתו החתן. "אכן, הצדק אתך", אמר לו המלך, "אבל הייתי מצפה ממך שתוותר גם על דברים שמותרים לך, בימים חשובים אלו של ביקורי בביתכם!", אבל החתן בשלו ממשיך בטענותיו: "אינני עובר על שום איסור, אני עושה רק את מה שמותר לי".

המלך התאכזב, אבל קיווה שבהמשך הביקור ייהנה החתן מנוכחותו וישכיל לוותר על מנהגו עם חבריו. אבל לא כך היה, יום אחר יום היה

יוצא החתן ומבלה עם חבריו במקום להיות עם המלך בין שמונה לעשר בערב, במקום להיות עם המלך. גם ביום בו המלך היה אמור לצאת ולשוב אל עיר הבירה, לא וויתר החתן על מנהגו הקלוקל, ויצא להתרועע עם חבריו. נעצב המלך אל לבו, ואכזבה רבה ניכרה על פניו...

● תירוץ נוסף: מי שמבקש להנפיק תעודת זהות במשרד הפנים, מצטלם ומגיש להם תמונה והיא זו שנחתמת בתוך התעודה לשנים הבאות. לא איכפת להם אם הוא מצטלם עם החליפה שלו או שמצטלם עם חליפתו של השכן. מה שכן חשוב להם, ובעיקר לו, שהתמונה תהיה ברורה ויפה, כי זו תשאר.

הקב"ה כביכול נותן לנו אפשרות כזו. בעשרת ימי תשובה אנו כביכול מצטלמים לפני ה' החותם אותנו בתעודה לכל השנה. זו התמונה שתישאר. וזה סוד ההלכה של עשרת ימי תשובה להחמיר בפת פלטר. כי אם בימי הדין זכה האדם ונגע במטרה, אם השכיל והרצון שלו עמוק ואמיתי יש לו סיכוי להינצל מהדין הקשה.

צדיקים, רשעים ובינוניים

בראש השנה נפתחים שלושה ספרים: הצדיקים נחתמים מיד בספר החיים, הרשעים נחתמים מיד בספר המתים, ואילו הבינוניים תלויים ועומדים כל עשרת הימים עד יום הכיפורים. מי הם ה'צדיקים' ומי הם ה'רשעים', ומה עשה האדם במשך כל השנה עד שקיבל את התואר 'בינוני'?

באדם יש גוף ונשמה. הגוף הוא חומרי ומחפש תמיד את החומר, הוא רוצה שהאדם ימלא את גופו בתאוות העולם הזה. ואילו הנשמה חוצבה מתחת לכסא הכבוד, היא רוחנית ומחפשת תמיד את הרוח, היא שואפת שהאדם יעסוק רק בתורה ובמצוות, ובכך ימלא את תאוותה של הנשמה ברוחניות. מלחמה עזה יש לאדם בין הגוף ובין הנשמה, מי יגרור את מי, ומי יגבר על מי.

הצדיק הוא זה שגורר את הגוף אל הנשמה, ועוסק רק ברוחניות, ואילו לגופו החומרי הוא מספק רק את המינימום הנצרך לו כדי קיומו, בעוד שעיקר עיסוקו הוא בצרכי הנשמה. הוא מזין אותה כל הזמן במזון הערב לה, תורה, תפילה ויראת שמים. הרשע, לעומתו,

הוא זה שגורר את הנשמה אל הגוף. כל העת הוא ממלא את גופו בתאוות ומזין בכך את החומר ולא את נשמתו הרוחנית. הוא אינו לומד ואינו מתפלל כראוי, אלא אדרבה עובר עבירות ומרגיז את בוראו, ונפשו הרוחנית נשאר רעבה ואומללה.

כך נוכל להבין מיהו ה'בינוני'. הבינוני הוא האדם שכל השנה מזין גם את הנשמה וגם את הגוף, הוא אינו עושה עבירות כרשע, אך גם אינו עוסק רק ברוחניות כמו הצדיק. הוא מפרנס את שניהם: לומד, מתפלל ועושה את כל מצוות ה', ובכך מחיה את הנשמה, אך אינו מסתגף ואוכל רק כדי קיומו, אלא נותן גם לגוף את מזונו החומרי: אוכל טוב, ישן טוב, ונהנה מהבלי העולם הזה, וכמובן הכל בדרך המותר, בלי למרוד, חלילה, בקדוש ברוך הוא.

מגיעים עשרה ימים בהם הקב"ה, מלך מלכי המלכים, נמצא אתנו קרוב מאוד, עם הנשמה, שהיא בתו היחידה, ועם חתנו בן הכפר החומרי יותר, והוא מצפה מאתנו שלפחות בימים אלו נתנתק מהחומריות ונוותר אף על מה שמותר לנו, ונשקיע רק ברוחניות, ובכך נזין רק את הנשמה הטהורה, וע"י זה נכתב ונחתם בספרם של צדיקים גמורים. (הרב ישראל לויש)

כח התשובה

במדרש (ב"ר כב, יג) מובא, שאחר שנענש אדם הראשון במיתה מפני שאכל מעץ הדעת, ישב בתענית במשך מאה ושלושים שנה. שאל אדם את בנו קין: "מה נעשה בדינך אחרי שהרגת את אחיך הבל?", השיב לו קין: "עשיתי תשובה והקב"ה סלח לי". התחיל אדם להכות על פניו ואמר: "כך הוא כוחה של תשובה, ואני לא ידעתי?!", מיד עמד ואמר 'מזמור שיר ליום השבת'.

ולכאורה קשה, אדם הראשון עוסק בתשובה שלימה במשך מאה ושלושים שנה רצופות, ולאחר כל זאת הוא מגלה במקרה את סוד התשובה. ומי מגלה לו זאת? בנו קין שעבר על העבירה החמורה של רציחה!

מכאן רואים שיכול אדם להתעורר לתשובה על עבירה חמורה, יותר מאשר על עבירה קלה. קין הרגיש שגדול עונו מנשוא, וידע שעשה

דבר נורא, עד שאין לו זכות קיום בעולם הזה, ולכן הרגיש צורך פנימי להתחנן לפני הקב"ה, עד שסלח לו אחר התשובה שעשה.

אולם אדם הראשון, שחטאו היה קטן (עיי' מ"ש בספר באר יעקב עה"ת) לעומת החטא הגדול של קין, לא עמד על כח התשובה, עד שקין גילה לו זאת. הוא לא עמד על סוד התשובה, מפני שחשב שמי שחטא ועבר על דברי הקב"ה, צריך לעזוב את העולם הזה ואין לו שום עצה ותבונה. אך כאשר פגש את קין ושמע ממנו שהקב"ה סלח לו, הבין פתאום שכח התשובה הוא מתנה גדולה שהקב"ה נתן לבני האדם, וסדר התשובה אינו דווקא ע"י סיגופים ותעניות שאין בכח האדם לסבול אותם, אלא ע"י התקרבות אל הקב"ה ותיקון המעשים בעולם הזה.

ומדוע נעמד אדם הראשון ואמר מזמור שיר ליום השבת, והרי לכאורה אין קשר בין השבת לבין התשובה? אלא שבהתחלה דאג שאם אין אפשרות של תשובה בעולם הזה, אזי יש חסרון בבריאה ואין שלימות, אולם כששמע מקין שכל אדם יכול לחזור בתשובה על מעשיו, עמד ואמר "מזמור שיר ליום השבת", כי הבין שהעולם מושלם יחד עם המתנה הגדולה של התשובה, אותה אנו צריכים לנצל בכל רגע, ובפרט בימים אלו שהם ימי תשובה.

ה"דברי חיים" מצאנו, סיפר פעם, כיצד היה רבי זושא מאניפולי עורך את סדר התשובה שלו. ישב רבי זושא ואמר: "רבונו של עולם, זושא חטא לפניך וציער אותך, אבל זושא רוצה לחזור בתשובה והוא מבטיח שלא לצער אותך יותר". לאחר מספר רגעים, החל רבי זושא שוב לבכות ואמר: "אבל הרי גם בשנה שעברה אמר זושא שהוא יעשה תשובה, ועדין לא שב". אך לאחר רגעים מספר שוב התחיל ואמר: "אבל הפעם זושא באמת מבטיח שיעשה תשובה". שוב פרץ בבכי ואמר: "אבל גם בשנה שעברה, זושא הבטיח לך שבאמת יעשה תשובה, ולא עשה כן". בסוף נענה רבי זושא ואמר: "אבל עכשיו זושא מבטיח לך באמת לאמתה, שיעשה תשובה", ופרץ בבכי מלבו הטהור.

כשסיפר זאת ה"דברי חיים" לחסידיו, אמר להם: לכאורה אפשר לתמוה על סדר התשובה של רבי זושא. ראשית, וכי ענווה יתירה היתה בו שכל הזמן אמר שזושא חטא והוא צריך לחזור בתשובה,

והאם באמת תשובתו לא היתה טובה? אלא רבי זושא היה מתעלה כל שנה ועולה במדרגות גדולות בעבודת השם, וכשהיה מגיע לשנה שלאחר מכן, היה רואה שהעבודה שלו בשנה שלפני כן לא היתה במדרגה גבוהה כמו בשנה זו, והיה מביט על התשובה שלו כמו שאדם מביט בעמדו על הר גבוה אל עבר עמק נמוך, ולכן חזר ועשה תשובה מחדש במדרגה גבוהה יותר מהשנה שעברה.

בכך לימד אותנו רבי זושא את דרך התשובה. ראשית להכיר בחטא, אבל יחד עם זאת להכיר ברחמיו הגדולים של הקב"ה ובחסדיו המרובים, ולהבטיח לו באמת ובתמים שאנחנו רוצים לחזור בתשובה אמיתית ולהתקרב אליו. וגם אם הבטחנו ושוב חטאנו, אין לנו להשבר, אלא לדעת שהקב"ה הוא רחום וחנון וגם אם אנו חוטאים וחוזרים וטועים, תמיד ידו פתוחה לקבל שבים.

אמת ויושר

כדי לשוב בתשובה, על האדם, בראש ובראשונה, להיות אמיתי עם עצמו, להכיר בחטאו, ולא לתרץ את עצמו בכל מיני תירוצים דחוקים. היושר האישי צריך להיות הקו המנחה את חיי האדם בכל תהפוכות חייו. לעיתים יש לנו הזדמנויות שונות המעמידות אותנו בנסיונות, אך עלינו לדעת לעבוד על מידת היושר עד שתהא טבועה בקרבנו. מי שלא יישר את מידותיו, יכול ליפול בפח שטומן לנו היצר, ועלול לעגל פינות עבור רווחתו האישית על חשבון זולתו.

יושר אמיתי אפשר לרכוש רק באמצעות האמונה שה' יתברך צופה ומשגיח, וכמו שאמרו חז"ל: "הסתכל בשלשה דברים ואי אתה בא לידי עבירה דע מה למעלה ממך עין רואה ואוזן שומעת וכל מעשיך בספר נכתבין" (אבות ב, א). אף אחד לא יעז לבצע עבירה או מעשה לא ישר, אם יודע שמצלמים אותו ואח"כ יתפרסם הדבר.

השופט רי"צ'רד בראון התפרסם כאחד הכישרונות המזהירים במגדל השן המשפטי וכאישיות מוסרית יוצאת דופן. במשפטיו הוא זיהה במהירות היכן נמצא הצדק, ולא נח ולא שקט עד שהוציא אותו לאור.

השופט ריצ'רד מסר הרצאה מיוחדת בפקולטה למשפטים באוניברסיטת ייל. הרצאתו עסקה כולה באתיקה משפטית, וגרפה אחריה תשואות הערצה סוערות. אח"כ יצא לחניון האוניברסיטה ופנה בצעדים מהירים אל מכוניתו. הוא מיהר לבית המשפט הפדראלי שם ציפה לו דיון חשוב, אלא שדווקא באותו יום היתה התנועה עמוסה. לאחר חצי שעה של נסיעה, מכוניתו עוד השתרכה בשדרה המובילה לבית המשפט, והיתה רחוקה מאוד מהכניסה לחניון. טורי רכבים ארוכים השתרכו לאורך השדרה בגלל משאית תקועה. ריצ'רד הביט בשעונו ונוכח לדעת שנותרו לו רק עוד עשר דקות לפתיחת הדיון. באותו רגע החליט לוותר על החנייה הנוחה בחניון התת-קרקעי של בית המשפט, ולחפש לעצמו חנייה ברחוב.

באורח פלא, התפנה עבורו לאחר כמה דקות מקום חנייה. משאית קירור קטנה שחנתה בין שתי מכוניות, זוה מעט לאחור ואפשרה לו להיכנס ולהחנות את רכבו. השופט יצא מהמכונית בזריזות והרים את תיקו מהמושב, כשלפתע הבחין בשקית בד זרוקה על המדרכה סמוך לדלת מכוניתו. הוא עצר רגע, הביט אינסטינקטיבית ימינה ושמאלה, הרים את השקית ותחב אותה אל תיקו. לאחר מכן, הרהר לעצמו, כאשר יגיע ללשכתו, יתפנה לעיין בשקית ולראות למי שייכת תכולתה.

שלוש שעות מאוחר יותר, כאשר סיים את הדיון, הסתגר השופט ריצ'רד בלשכתו והוציא בסקרנות את השקית מתיקו. היא הייתה כבדה למדי. 'מעניין שלא הבחנתי בכך קודם לכן', הרהר ופתח אותה בזהירות.

כאשר הוא פתח את השקית, נעצרה נשימתו. היו בתוכה שלושה היהלומים גדולים ועוד שתי אבני חן מרשימות.

'איזו מעיאה! מה עליי לעשות עם השקית הזאת?!', הרהר בתדהמה. במחשבה ראשונה עלה בדעתו להודיע על כך למשטרה, כי ללא ספק האדם שאיבד את השקית מחפש אותה, אך במחשבה שנייה גבר בתוכו הקול הקורא לו להשאיר אצלו את היהלומים היקרים. איש לא היה בסביבה כאשר מצא את השקית, ואם ימכור את תכולתה, הכסף יעזור

לו בהחלט לשפץ את ביתו הפרטי ולבנות עוד שני חדרים נוספים שהוא רוצה לבנות מזמן. הסערה בנפשו טלטלה אותו מרגע לרגע אך הוא דחף את השקית בחזרה אל תיקו. בבית כבר יחשוב מה לעשות עם האבידה. אך גם בבית לא העז לשבת ולהחליט מה לעשות עם היהלומים, 'נראה כיצד יתקדמו העניינים', הרהר לעצמו, 'אם אשמע על אדם שאבדה לו השקית, אחזיר לו אותה מיד...', החליט, והשאיר את השקית בכספת שבחדר עבודתו.

שבוע ימים חלף. יום אחד, בשעת צהריים מאוחרת, צלצל הטלפון בלשכתו של השופט: 'הלו, כבוד השופט בראון?' שמע ריצ'רד קול מזכר. 'מדבר אנדי ליין בעל חנות התכשיטים שבשדרה ממול בית המשפט, סליחה שאני מטריד אותך, אבל לפני כשבוע אבדה לי שקית בד שבתוכה יהלומים ואבני חן נדירים, בדקתי עם רשות החנייה אלו מכוניות חנו באזור באותו יום, וכך הגעתי אליך, אולי הבחנת במקרה בשקית בד זרוקה ברחוב?'

שקט השתרר לרגע מצדו השני של הקו. ריצ'רד הכיר היטב את אנדי שנודע כסוחר ישר דרך. 'לא מגיע לו להפסיד כזה דבר', חשב לעצמו, אך כיצד יוכל להחזיר לו כעת את השקית? העובדה שהוא מצא את האבידה לפני שבוע ולא הודיע על כך למשטרה, יכולה ללא ספק לפגוע בשמו הטוב.

'לא ידידי', אמר השופט, 'לא הבחנתי בשום דבר הדומה לשקית שאבדה לך...'

צמרמורת של אי נעימות חלפה בגבו כאשר הניח את השפופרת על כנה. אמנם איש לא ראה אותו מרים את שקית הבד, אך אם הדבר יודע כעת יפגע הדבר במעמדו.

לאחר יומיים צלצל שוב הטלפון. 'סליחה כבוד השופט, זה שוב אני, אנדי. עשיתי כמה ברורים והתברר כי איבדתי את היהלומים באזור המכוננית שלך. אולי יש לך איזשהו רמז או סימן שיעזור לי להגיע אל

מוצא האבידה?! אם לא אמצא את היהלומים, אגיע במהירות אל סף פשיטת רגל...'

'לא, לא ראיתי כלום', השיב השופט באדישות וטרק את הטלפון. לאחר שעה קלה נשמעה דפיקה קלה על הדלת ואל החדר נכנסו שוטר בלוויית אשה בלתי מוכרת.

'במה העניין?!' שאל השופט. הוא היה בטוח שהשוטר בא, כמו תמיד, לקבל חתימה על צו חיפוש בבתי חשודים.

'אפשר להראות לך משהו אדוני השופט?' שאל השוטר, ריצ'רד הנהן בראשו קלות. האשה שליוותה את השוטר הוציאה מתיקה מחשב נייד והקרינה בו סרטון...

לתדהמתו הרבה של השופט, הוא ראה את עצמו יוצא ממכונתו, מתכופף ומכניס לתיקו את שקית הבד החומה ונעלם בזריזות לעבר בית המשפט. השופט כמעט והתעלף. הוא הרגיש את גרונו ניחר והדם אזל מפניו, הוא חש כיצד הבושה בושרת בפניו.

'אני עיתונאית, שמי ג'ן הולנדר', הציגה האשה את עצמה. 'אני עורכת בדיקה על מוסריותם של אישי ציבור ידועים כמוך. במשאית הקירור שפינתה עבורך את החניה, הוטמנה מצלמה נסתרת שהסריטה את יושרך... חיכינו שבוע ימים לראות אם תודיע על האבידה וגם בדקנו לראות האם תודה במציאה. צר לי לבשר לך אדוני השופט שאתה אינך טוב יותר מן העבריינים אותם אתה שופט...'

כאשר האדם נפטר מן העולם, ועולה לפני בית דין של מעלה, מראים לו ולכל קרוביו שכבר נפטרו, את כל מה שעבר עליו במשך כל חייו (כמו בסרט) והוא לא יכול להכחיש, והבושה גדולה. אם היה יודע זאת היה מתנהג אחרת. סוף מעשה במחשבה תחילה.

אחד המרבה ואחד הממעט

מסופר על האר"י הקדוש שהיה מרבה לשבח את תלמידו ר' חיים ויטאל (המהר"י), על גודל מעלתו ומעלת נשמתו. המהר"י תמה על זה וכך כתב בספרו (שער הגלגולים אות ל"ח): פעם אחת שאלתי למורי ז"ל, איך היה אומר לי שנפשי היתה כל כך מעולה, והרי הקטן שבדורות הראשונים, היה צדיק וחסיד, שאין אני מגיע לעקבו?

ואמר לי, דע לך, כי אין גדולת הנפש תלויה כפי מעשה האדם, אלא רק כפי הזמן והדור ההוא. **כי מעשה קטן מאוד בדור הזה שקול בכמה מצוות גדולות שבדורות אחרים**, כי בדורות אלו הקליפה גוברת מאוד מאוד לאין קץ, משא"כ בדורות ראשונים...

וכתב רבי יהודה החסיד (ספר חסידים תתקמ"ה): "...לפי שאצל הקב"ה, לב שאינם פקחים בדורות אחרונים, כלב פקחים שהיו בדורות ראשונים".

מעשה ביהודי שהגיע ל'חפץ חיים' כדי לקבל ממנו ברכה על הפרנסה. הרב שאל אותו לעיסוקו, וזה השיב שהוא סוחר תבואה, אולם יש הרבה תחרות בתחום ולכן נאלץ הוא להוריד מהמחיר ולמכור ברווח פעוט, וגם אז הקונים בודקים את איכות התבואה, ואם היא לא באיכות מעולה, לפעמים הוא נאלץ למכור במחיר הפסד.

החפץ חיים בירך את הסוחר שיזכה לכלכל את בני ביתו ברווח ובקלות, ושתהיה לו ברכה בכל מעשי ידיו.

כעבור כמה חודשים, פרצה מלחמת העולם הראשונה. בעיצומה של המלחמה, פגש החפץ חיים באותו סוחר ושאל אותו לשלומו. הסוחר השיב: "ברוך ה', בזכות הברכה של הרב זכיתי להתברך בפרנסה, ועכשיו אני מוכר בקלות וברווחים גדולים".

החפץ חיים השתומם ושאל: "כיצד זה יתכן! הרי לפני המלחמה, כאשר היה שפע, היית עני ולא הצלחת למכור תבואה, ואילו עכשיו בזמן מלחמה, כשהכל יקר, הנך מצליח למכור ברווח"

הסוחר השיב: "דווקא בגלל זה אני מרוויח – כל זמן שהיה שפע בעולם, היתה תחרות בין הסוחרים, והייתי חייב להשיג תבואה מאיכות מעולה, ולמכור בזול כדי שיקנו ממני וגם אז היו האנשים מתווכחים ומנסים להוריד מהמחיר. אבל עכשיו כשיש מחסור גדול בתבואה, אנשים מוכנים לשלם כל מחיר על תבואה, אפילו אם היא באיכות ירודה".

התבונן החפץ חיים בדבר ואמר: כל זמן שהיה בעולם שפע רוחני – היו הרבה צדיקים גדולים, יראי שמים ותלמידי חכמים, שהיו מדקדקים מאוד במצוות – אז לא כל מצוה שיהודי היה עושה הייתה מתקבלת בקלות בשמים, וגם אם היתה מתקבלת, לא היתה שווה הרבה. אולם כעת, כאשר אנו נמצאים במצב של "בעורת" ומלחמה רוחנית, כאשר הכפירה חוגגת, והרבה יהודים נסחפים אחרי ההבל ומשתמדים ח"ו, כל מצוה שיהודי עושה, ולו הקטנה ביותר, ערכה רב מאוד...

דברים אלו נכונים במיוחד לימינו, דור המלא פיתויים, גירויים וניסיונות קשים מכל עבר ופינה, ובשל כך אפשר היום בקלות להיחשב "צדיק". כי אם בעבר כדי לזכות לתואר "צדיק" היה דרוש להרבה מסירות נפש, ביטול החומר ויגיעת בשר, הרי שבימינו מסירות נפש על שמירת התורה והמצוות בעוז ובגבורה מפני המלעיגים והמלגלים היא חשובה למאוד. כי אנו בניסיונות של גדר "מחטיאו", וגדול המחטיאו יותר מההורגו, ואם פעם היו לעם ישראל ניסיונות של הריגה, שחיטה ושריפה על קידוש ה', קטנים המה ביחס לניסיונות דורנו, שהינם בגדר "מחטיאו" שהוא גדול מניסיון של ההורגו.

בארגון ערכים החליטו פעם לעשות סמינר לנערים מבתים חרדיים שפרקו עול ונפלו לדיוטא התחתונה. בסוף אחת ההרצאות שעסקה בנושא הגאולה, אחד הבחורים קם וביקש לשאול שאלה. הרשות ניתנה וכך הוא שאל: "אם בדור של אברהם אבינו הצדיק לא בא משיח,

ולא בדורו של משה רבינו, ולא בדורו של דוד המלך... א"כ למה שיבוא משיח דווקא בדור שלנו, ובפרט שרשע כמוני נמצא בו?"

בדרך כלל על שאלות מהסוג הזה עונים שהגאולה היא תהליך שצריך לבנות, בדורות הראשונים חפרו את היסודות, אח"כ יצקו את הבטון, בדורות האחרונים עשו את הטיח ובדור שלנו נשאר רק הצבע והפינישים...

אולם המרצה לא ענה לו כך, אלא שאל את הבחור אם הוא יודע מה זה טאבלט? הבחור אמר בוודאי, יש לי מכשיר כזה. הרב המשיך לשאול: "והאם אתה מחובר לאינטרנט?", הבחור השיב: "בטח, אינטרנט לא מסוגן..."

שאל הרב: "האם אתה נכנס לפעמים לאתרי תועבה?". "כן", ענה הבחור. ואז הרב זרק את ה'פצצה': "האם פעם אתה רצית להיכנס לכזה אתר, וברגע האחרון תפסת את עצמך ונמעת?". הבחור ענה: "כן, אפילו יותר מפעם אחת".

אמר להם הרב: "עדיקים שלי! אתם חושבים שנסיונות כאלו היו לאברהם אבינו, למשה רבינו או לדוד המלך?! האם היה להם אינטרנט פרוץ?! אם רק תצליחו להתגבר על היצר הרע, ולשוב לתורה ולמצוות, אתם בשמים חשובים לא פחות מאברהם אבינו וכל העדיקים שבדורות הראשונים, וראויה הגאולה לבוא על ידכם".

שביבים

● הגאון רבי יעקב קמינצקי זצ"ל נהג לבאר את סגולתם של ימים אלו, על פי מה שהיה בסדום ועמורה. נאמר בתורה שהקב"ה אמר על אנשי סדום "אִרְדָּה נָא וְאֶרְאֶה הַכְּצַעְקוֹתֶיךָ הַבָּאָה אֵלַי עָשׂוּ כְּלָה וְאִם לֹא אֶדְעָה" (בראשית יח, כא). ולכאורה קשה, היכן מצינו שהקב"ה ירד לבחון אותם, הרי מיד לאחר מכן באו המלאכים לסדום והחריבו אותה? ועוד קשה, רש"י שם מביא שבאותו היום מינו תושבי סדום את לוט לשופט עליהם, משום שהוא היה ידוע כאדם השומר ומקפיד על כל הלכות סדום, קלה כבחמורה. אם כן קשה, איך יתכן שכאשר באו המלאכים לעיר חרף לוט את נפשו בעבורם, והזמינם לביתו למרות שהדבר נגד את חוקי המדינה?

תירץ רבי יעקב קמינצקי זצ"ל, שעצם ביאת המלאכים, היתה ה"בדיקה" שעשה הקב"ה לאנשי סדום. כאשר באו לסדום מלאכי עליון, קדושים וטהורים, הביאו עמם רוח של קדושה וטהרה. על לוט השפיע הדבר מיידית, והוא השתוקק לקיים מצות הכנסת אורחים, למרות הסיכון הגדול שבדבר. אך אנשי סדום היו כה מושחתים, שאפילו ההארה המיוחדת ששלח להם הקב"ה לא השפיעה עליהם, והם נותרו אדישים, קשי עורף אכזרים ורעים! על כן נחתם גזר דינם למיתה, כי הקב"ה ראה שאין עוד סיכוי שיחזרו בתשובה.

אותה הבדיקה בדיוק חוזרת ומתרחשת מדי שנה בשנה בעשרת ימי תשובה. הקב"ה מתקרב אל ברואיו: "דרשו ה' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב". מי שהשפעה אדירה זו של קדושה משפיעה עליו לטובה, והוא מנסה להתחיל לתקן את דרכיו, אות הוא שעדין נותרה בו לחלוחית של טוב, והוא זוכה ונכתב לחיים. אך אם, חלילה, האדם נותר אדיש, וקרבת ה' איננה פועלת בלבו מאומה, זהו סימן שבתוכו פנימה הוא כבר מנותק לגמרי, ועליו ועל שכמותו נאמר "לא זכו - נכתבים למיתה". בכדי לזכות להכתב בספרם של צדיקים ולהחתם לחיים טובים ולשלום עלינו להתעורר!

● נאמר בנביא: "שׁוּבָה יִשְׂרָאֵל עַד ה' אֱלֹהֶיךָ כִּי כָשַׁלְתָּ בְּעֹנֶךָ, קָחוּ עִמָּכֶם דְּבָרִים וְשׁוּבוּ אֵלַי ה', אִמְרוּ אֵלָיו כֹּל תִּשָּׂא עִוֹן וְקָח טוֹב וְנִשְׁלָמָה

פְּרִים שְׁפָתֵינוּ" (הושע יד, ב), ולכאורה קשה, "כשלוך" - זה בשוגג. "עוון" - זה במזיד. אי"כ מה פשר צרוף המילים "כשלת בעונך"?

הכוונה, שאם עושים תשובה מיראה, אזי כל העונות (הזדונות) נהפכים לכשלונות (שגגות). אולם אין זה מספיק ולכן נאמר שוב: "וְיָשׁוּבוּ אֶל ה'"; כי עדיין אין אנו נקיים לגמרי, וצריכים עוד לשוב בתשובה, ואז: "אִמְרוּ אֱלֹהֵינוּ כָּל תְּשׁוּבָה עֲוֹן וְקָח טוֹב" - אותה עבירה שהיתה "עוון" (מזיד), ונעשתה לשוגג, תהפוך ל"טוב" - לזכויות.

בגמרא (ברכות ד:) נאמר: "מיכאל באחת, גבריאל בשתיים", כלומר מיכאל בבחינה של תשובה מאהבה, ודי לו בפעם אחת כדי לעוף ולעלות עד **כסא הכבוד**, כאשר הזדונות והשגגות סרו, נתכפרו ונהפכו לזכויות. אולם "גבריאל בשתיים", כלומר, גבריאל בבחינה של תשובה מיראה, ונדרשות שתי פעמים להגיע לאותה מעלה: בפעם הראשונה, הזדונות נעשים שגגות, ובפעם השנייה השגגות נהפכות לזכויות. (יומתוק האור')

● כתב מרן הגאון רבי עובדיה יוסף זצ"ל: אמרו חז"ל: גדולה תשובה שמגעת עד כסא הכבוד שנאמר: שובה ישראל עד ה' אלהיך (יומא פו.). ולכאורה קשה מדוע שינו חכמים מן הכתוב **עד ה'**, ואמרו **עד כסא הכבוד**? ומה באו לרמוז בזה?

ואפשר לפרש כי ידועים דברי רבותינו ז"ל (ע"ז ד:): לא היה דוד ראוי לאותו מעשה (בת שבע) דכתיב "ולבי חלל בקרבי", אלא לומר לך שאם חטא יחיד, אומרים לו: לך אצל יחיד, וכדאמר שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן, מאי דכתיב: נאום דוד בן ישי ונאום הגבר הוקל על? נאום דוד בן ישי שהקים עולה של תשובה.

והנה ידוע כי בכסא הכבוד חקוקים אבותינו הקדושים: אברהם, יצחק ויעקב, וברגל הרביעית - דוד, ובוודאי כשחטא דוד, לא היה ראוי ח"ו לתיתו רגל במרכבה העליונה, ובוודאי שזכה לשוב ולהיות עם האבות הקדושים בכסא הכבוד בזכות התשובה האמיתית שעשה.

ולכן אמרו: גדולה תשובה שמגעת עד **כסא הכבוד**, רצונו לומר שנלמד מדוד המלך ע"ה סמל התשובה, שהגיעה תשובתו כל כך עד שדמותו נחקקה שוב בכסא הכבוד. (מאור ישראל)

● מובא בגמרא (שבת פח:) אמר רבי יהושע בן לוי: בשעה שעלה משה למרום אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה, רבונו של עולם, מה לילוד אשה בינינו? אמר להן לקבל תורה בא. אמרו לפניו חמודה גנוזה שגנוזה לך תשע מאות ושבעים וארבעה דורות קודם שנברא העולם אתה מבקש ליתנה לבשר ודם? "מה אנוש כי תזכרנו ובן אדם כי תפקדנו ה' אדונינו מה אדיר שמך בכל הארץ אשר תנה הודך על השמים". אמר לו הקב"ה למשה החזר להן תשובה. אמר לפניו, רבש"ע מתיירא אני שמא ישרפוני בהבל שבפיהם. אמר לו אחוז בכסא כבודי והחזר להן תשובה.

ולכאורה קשה, מה הלשון "החזר להם תשובה", היה צריך לומר תענה להם תשובה? ולמה אמר הקב"ה למשה: "אחוז בכסא כבודי והחזר להן תשובה", וכי בלי לאחוז בכסא אי אפשר לענות תשובה?

אלא ההסבר הוא: שטענת המלאכים הייתה, איך אפשר לתת את התורה לאנשים פשוטים שיחטאו ויעברו על מצוות התורה, ומה התועלת בנתינת התורה לעם ישראל? על כך שאלו המלאכים: "מה אנוש כי תזכרנו?"

אמר לו הקב"ה למשה החזר להם תשובה" תענה להם ששם למטה יש מושג "חזרה בתשובה". שעל אף שאדם חוטא יש לו אפשרות לחזור בתשובה ולפתוח דף חדש.

"אמר לפניו רבש"ע מתיירא אני שמא ישרפוני בהבל שבפיהם", אני מפחד לומר למלאכים, שמא לא יקבלו זאת, מכיוון שאין הם מכירים בכוח התשובה.

"אמר לו אחוז בכסא כבודי והחזר להן תשובה" - שהרי אמרו חז"ל (יומא פו.) גדולה תשובה שמגעת עד כסא הכבוד, הרי מכסא הכבוד הוכחה שיש מושג תשובה לאדם, וזה מה שאמר לו הקב"ה, אחוז בכסא כבודי ו'החזר' להן תשובה, ובזה יתבטלו כל טענותיהם...

● בזמן שבית המקדש היה קיים, כאשר אדם עבר עבירה בשוגג, היה עליו להביא קרבן חטאת שאין קצבה לדמיו (ויכול להביא אפילו חטאת בת דנקא שהוא שישית הדינר), וכאשר הוא מסופק עם עבר עבירה מי שהיו לפניו שתי חתיכות בשר, אחת שומן ואחת חלב, ואכל בשוגג אחת

מהן ואיננו יודע איזו מהן אכל, עליו להביא קרבן אשם תלוי לכפרתו בשווי שני סלעים (שמונה דינרים).

והסיבה שהתורה החמירה יותר באשם תלוי שהוא ספק עבירה, משום שאין הוא מתחרט ומצטער כל כך, שהרי זה רק ספק והדבר קל בעינינו (ועוד שקרבן זה אינו מכפר עליו כפרה גמורה אלא "תלויה", וכאשר יתברר לו שחטא יצטרך להביא קרבן נוסף (חטאת), כמו שמביא על שאר עבירות שיש עליהן כרת).

וכתב הרמ"א בהלכות ראש השנה (תר"ג, א): "וספק עבירה צריך יותר תשובה מעבירה ודאי, כי יותר מתחרט כשיודע שעשה משאינו יודע, ולכן קרבן אשם תלוי הוצרך להיות יותר ביוקר מחטאת". ואם כך הדבר על 'ספק חטא', קל וחומר ל'יודאי חטא', שאם אינו מתחרט עליו יש עליו תביעה גדולה.

● כתב ה'פלא יועץ' (ערך טבע): גם אם יבוא חולי או הפסד על האדם בדרך טבע, יאמין באמונה שלמה שעוונותיו גרמו לו, ולכן אמרו חז"ל: "אם רואה אדם, שישורין באים עליו, יפשפש במעשיו". וכבר שמעתי על איש אחד בעל מעשים, ירא אלקים וסר מרע, שזו היתה דרכו. כאשר ארע לו איזה הפסד במשאו ומתנו או על כל אבדה שאיבד, תכף היה מתוודה, בוכה ואומר: "עוונותי הטו אלה", אבל עתה בעוונותינו אין איש שם על לב, אלא מפשפשים למצוא הדבר דרך הטבע ואינם נותנים לב כלל לפשפש במעשיהם ולשוב בתשובה.

מעשה ברב הונא שהחמיצו לו ארבע מאות חביות יין. עלו אליו החכמים לבקרו ואמרו לו לפשפש במעשיו, שמא עוון גרם לך. התרעם ואמר להם: "האם אתם חושדים בי?!". אמרו לו: "לא... אבל גם איננו חושדים בקב"ה שעושה דין בלא דין". אמר להם רב הונא: "אם ידוע לכם משהו שעשיתי שלא כשורה, אנא אמרו לי". אמרו לו: "שמענו שאין אתה נוהג כשורה עם האריס שלך, שמן הדין צריך לתת לו מחצית מהענפים והזמורות ואילו אתה, אינך נותן לו כלום". אמר להם: "האריס הזה גונב ממני יותר ממחצית מהזמורות ולכן איני חייב לתת לו כלום". אמרו לו: "מי שגונב מן הגנב, גם הוא נקרא גנב, ולכן אע"פ שהוא לא מתנהג כשורה, צריך אתה לתת לו את חלקו". רב הונא קיבל על עצמו לעשות

כך, והקב"ה עשה לו נס וכל החומץ חזר ונעשה ליין, ויש אומרים שהחומץ של רב הונא התייקר כל כך ונמכר ביותר ממחיר היין.

● **"כדלים וכרשים דפקנו דלתיך"** – משל לעני אחד שהלך מעיר לעיר, כשהוא מחזר על הפתחים ומקבץ נדבות. על אם הדרך פגש בעני נוסף, והם הלכו יחדיו. ההלך סיפר לו, שעד לא מכבר היה בעל בעמיו, אלא שהתהפך עליו הגלגל והוא ירד מנכסיו. מחוסר ברירה, החל לפשוט יד, אבל אין הוא יודע את כתובות הנדיבים בעם, ומי מהם מכניס אורחים. כבר שבע בזיונות רבים, גם שיסו בו כלבים. ריחם עליו העני הוותיק ואמר לו: **"בוא והלווה אלי, ואדריכך בדרכך החדשה.** בתוך זמן קצר תלמד את רזי המקצוע ותכיר את כל הנדיבים ומכניסי האורחים".

הגיעו השניים לעיר הגדולה עייפים ורעבים. אמר העני הוותיק: **"בוא אתי ותכיר את גדול מכניסי האורחים!"**, נטלו, הוליכו לאכסניה גדולה והכניסו לטרקלין האוכל. ישבו לשולחן והמתינו בסבלנות. מעט אחריהם, נכנסה קבוצת סוחרים קולנית. אף הם התיישבו ליד השולחן וקראו לבעל הבית שיתייצב בפניהם. הלה מיהר ובא, והם דרשו שיגיש להם מכל טוב: מנות ראשונות, אמצעיות ואחרונות. תוספות ופרפראות, מעדנים ומשקאות.

בעל הבית ציווה, ומשרתיו מיהרו לערוך את השולחן, ועיני העני רואות וכלות, **"זהו מכניס אורחים מאין כמותו, נקרא לו ונמסור את הזמנתנו!"**. **"הס"**, אמר לו העני הוותיק, **"שב בשקט, ואל תוציא הגה מפיד!"**. **"אבל מדוע?"**, התקומם הלה. **"הסוחרים האלו דרשו וקיבלו... הנה, בעל הבית מתקרב לעברנו, אני אבקש להזמין את מה שהם קיבלו!"**. **"דום!"**, לחש חברו בבעתה.

בעל הבית קרב אל שולחנם, והעני הוותיק קם בהכנעה. חברו עשה כמותו בלי להבין מאומה. **"אני רואה שהבאת עמך חבר"**, אמר בעל הבית במאור פנים ונתן להם שלום. **"חכו מעט, מיד יערכו לפניכם את**

השולחן!". לא עברה שעה קלה, ומשרתיו ערכו את השולחן לפניהם וגדשו אותו בכל המטעמים. הם אכלו ושתו והיללו את הנדיב. אבל העני לא נרגע. הוא תבע לדעת מדוע הורה לו חברו לשתוק. מדוע הם, בשולחן הסמוך, תבעו וקיבלו הכל במהירות. ואילו עליהם נגזר להמתין בשקט, בסבלנות, בלא לומר מילה.

"מיד תבין", ענה לו חברו, "הנה, הבט וראה!", הוא הביט וראה כיצד סיימו האחרים את סעודתם הדשנה ושוחחו בהרחבת הדעת. בעל האכסניה ניגש אליהם, שאל אם היו שבעי רצון, האם רצונם בדבר מה. מששבחו הללו את האוכל ואת השירות, הגיש להם את החשבון. חשבון בעבור הלחם, הדגים, הבשר, התוספות, הלפתן, על הכל! העני ראה והבין...

הנמשל: "כדלים וכרשים דפקנו דלתיך", אנחנו לא באים לתבוע את הטובה ואת הברכה בזכות מעשינו. חשים אנו שלא בזכותנו וביושר לבבנו מגיעה לנו שנה טובה ומבורכת, שנה בה ימלא ה' משאלות לבנו לטובה ולברכה.

● רבי ישראל מאיר, ה'חפץ חיים', היה נוהג להתבודד ולערוך חשבון נפש יומיומי עם עצמו במשך שעותיים. פעם השתוקק אחד מתלמידיו לשמוע מה הרב אומר לעצמו. הוא התחבא בחדרו של ה'חפץ חיים' והקשיב... הוא שמע מפיו הקדוש של ה'חפץ חיים' איך 'ישראל מאיר' נפל למשכב ובאים אנשים לבקרו... מחלתו מחמירה והוא שוכב על ערש דוי. אנשי החברא קדישא באים אליו, אומרים אתו את הווידוי וקוראים קריאת שמע עם צאת נשמתו. הוא ממשיך ומתאר איך מניחים אותו על אלונקה, מובילים אותו לחדר הטהרה, עוטפים אותו בתכריכים, עורכים לו הלוויה וטומנים אותו בעפר.

אח"כ, תיאר ה'חפץ חיים' את עליית הנשמה, ואיך שהיא מתייעבת בפני בית הדין של מעלה, כאשר מימינה מלאך נחמד המשמש כסגור, ומשמאלה מלאך פחות סימפטי בתפקיד הקטגור. הסגור מתחיל לפרט את זכויותיו של 'ישראל מאיר' בלימוד התורה ובהפצת היהדות, חיבור

ספריו הקדושים וזיכוי הרבים שעשה... אח"כ מתייצב הקטגור ופותח את פיו. אמנם הוא לא מנה עבירות של ממש, אך הוא החל למצוא פגמים וטענות על המצוות שהרב קיים... "נכון שר' ישראל מאיר עשה רצון ה' וקיים מצוות, אבל האם עשה זאת ברמה הנדרשת ממנו?! האם הוא עשה זאת מספיק בשמחה?!"

ואז המשיך הרב לתאר את דינו בשמים: לאחר שמעינים בדינו, מכריעים שהוא בגדר של 'מחצה על מחצה' – חציו זכאי וחציו חייב... ואז, לאחר שה'חפץ חיים' "הבין" שהוא בעצם חי, החליט שעליו לשוב בתשובה, והחל למרר בבכי קורע לב... כזה היה חשבון הנפש של ה'חפץ חיים' בכל יום.

● בקריאת שמע יש ציווי: "וְאֶהְבֶּתְּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לִבְבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדְךָ" (דברים ו, ה), וצריך להבין מהו "בכל נפשך"? מצינו בתורה שהמילה 'נפשי' פירושה 'רצון', שנאמר: "אם יש את נפשכם לקבור את מתי מלפני" (בראשית כג, ח), ורש"י פירש נפשכם - רצונכם. א"כ, לפ"ז בציווי התורה "ואהבת את ה' אלהיך בכל נפשך", הכוונה בכל רצונך, שלפעמים צריך האדם להקריב את רצונותיו, וכמו שאמרו חז"ל: "בטל רצונך מפני רצונו" (אבות ד, ב). ובימינו שאין לנו בית המקדש ולא קרבנות, זהו הקרבן הנרצה ביותר.

מספרים על נפוליאון, המצביא הגדול, שפעם אחת באמצע הלילה התעורר מתוך צימאון עז. הוא רצה לקום מהמיטה החמה וללכת לשתות, אולם לפתע החל להרהר: אם אקום לשתות הריני הופך לעבד לרצונותי, שהרי אני טורח לקום ולספק את הרצון לקום ולשתות, לכן לא אקום ולא אשתה!

הוא נותר במקומו מרוצה ומלא סיפוק, אולם אז חדרה אליו מחשבה נוספת: אולי מה שאיני קם כעת ללכת לשתות אין זה אלא מחמת עצלות? אם כך, הלא ברגעים אלו הופך אני לעבד של מדת העצלות שבי!

נפוליאון קם והלך אל עבר חבית המים, ואז חזר למיטתו בלי לשתות כלום!

חכמי המוסר הביאו מעשה זה ואמרו שזו דוגמא טובה לביטול וזביחת הרצונות, אולם נפוליאון לא עשה זאת אלא אך ורק לצורך עצמו. זביחת הרצון הרצויה היא כאשר האדם מבטל וזוכה את רצונו למען קונו.

● **לא לפספס את ההזדמנות** - יהודי עני חלה במחלה קשה. כאן בארץ לא ידעו לטפל בה כראוי והחמלצה היתה לקחת את החולה לבית חולים בבוסטון, שם עובד פרופסור שטרובסגובסקי הנודע שהוא יהודי חרדי, והוא מומחה עולמי בעל שם לטיפול במחלה זו באמצעות ניתוח מאוד מורכב ומסובך, עם אחוזי הצלחה גבוהים.

העני החולה שלח את כל החומר הרפואי שלו בפקס למרפאה בבוסטון, לאחר זמן קצר התקשרו אליו מהמרפאה כדי לקבוע תאריך לניתוח. נאמר לו שעלות הניתוח היא מאתיים אלף דולר, ועליו לשלם מראש. אותו אברך ניסה להסביר שאין הוא יכול לגייס סכום כה גדול כי הוא מובטל ויש לו עשרה ילדים, וביקש שיעשו לו הנחה.

לאחר שעה התקשר אליו פרופסור שטרובסגובסקי בכבודו ובעצמו ואמר לו שהוא מבין שהוא אברך, ולכן הוא מוכן לוותר על השכר שלו בניתוח שזה חמישים אלף דולר, וכך הוא יצטרך לשלם רק מאה וחמישים אלף דולר בלבד, שזה השכר עבור אשפוז ושאר הרופאים והמטפלים.

האברך אמר שגם סכום זה גדול מאוד בעבורו ואין הוא יכול לגייסו. הפרופסור שמר את הפרטים שלו ואמר לו שהוא יראה מה הוא יכול לעשות למענו.

לאחר שבועיים פרופסור שטרובסגובסקי הגיע לארץ ישראל לרגל יום השנה לאביו ז"ל, שר הבריאות שמע שפרופסור שטרובסגובסקי המפורסם נמצא כעת בארץ וביקש ממנו ללמד את הרופאים הישראלים את השיטה שלו כיצד לנתח ולטפל באותה מחלה נדירה.

הפרופסור שמח על ההזדמנות ואמר שהוא מוכן לבצע כאן ניתוח ראוה בחינם ויש לו אפילו מועמד לכך, אברך מישראל, וביקש מהמזכירה בבוסטון שתשלח לו דחוף את הפרטים של היהודי העני.

פרופסור שטרובסגובסקי כל כך שמח על ההזדמנות לעזור לאותו יהודי, עד שבא עם שר הבריאות אל ביתו של החולה לבשר לו שבעוד זמן קצר הוא בעצמו ינתח אותו כאן בארץ בחינם. הוא דפק בדלת ובתו של האברך פתחה.

אמר לה הפרופסור: "איפה אבא?". "הוא לא מרגיש טוב והלך לנוח." "תגידי לו שפרופסור שטרובסגובסקי נמצא כאן יחד עם שר הבריאות!" "אבל הוא ביקש שלא נפריע לו", תגידי לו שבאנו לקחת אותו עכשיו לניתוח בחינם."

לבסוף הפרופסור ושר הבריאות עם שני שומרי ראש מהיחידה לאבטחת אישים נכנסו לבית הקטן והדל, וניסו להעיר את החולה, אבל הוא מילמל מתוך שינה עריבה: "אני עייף, רוצה לישון, לא זמין... נא להשאיר הודעה לאחר הצפצוף..."

הפרופסור המדופלם, השר ואף אנשי השב"כ הבינו שכעת אין עם מי לדבר, ומכיוון שלא היה זמן להמתין, הם נסעו ולבסוף ניתחו חולה אחר!

לאחר שעתיים החולה התעורר, והבין שפרופסור שטרובסגובסקי ושר הבריאות ניסו להעיר אותו כדי לקחת אותו לטיפול מציל חיים בחינם, הוא ניסה להתקשר אך התברר לו שהוא פיספס והניתוח כעת מתבצע בחולה אחר...

כשהקב"ה נמצא קרוב אלינו, קל פי מאה לבטל את הגזרות הרעות. עשרת ימי תשובה הם הזמן שבו הקב"ה ופמלייתו יורדים למטה, וכדאי לנצל את ההזמנות הנדירה. "דָרְשׁוּ ה' בְּהַמְצָאוֹ קְרָאָהוּ בְּהִיטְרוֹ קְרֹבוֹ" (ישעיה נה, ו), "בֶּן אָדָם, מִה לֵךְ נִרְדָּם, קוֹם קְרָא בְּתַחֲנוּגִים. שִׁפְךָ שִׁיחָה, דָרַשׁ סְלִיחָה, מְאֹדוֹן הָאֲדוֹנִים. רַחֵם וּטְהַר, וְאֵל תִּתְאַחַר, בְּטָרָם יָמִים פּוֹנִים" (סליחות).

• את זו דרש רבי אלעזר בן עזריה, "כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו" - עבירות שבין אדם למקום יום הכפורים מכפר, עבירות שבין אדם לחבירו אין יום הכפורים מכפר, עד שירצה את חבירו. (מסכת יומא)

• לפני יום הכפורים, צריך כל אדם ליתן אל לבו לפייס כל מי שפשע נגדו, דעבירות שבין אדם לחברו אין יום הכפורים מכפר. ועושין כן, כדי שיהיה לב כל ישראל שלם כל אחד עם חברו, ולא יהיה מקום לשטן לקטרג. (טור אורח חיים)

• ונהגו לבקש מחילה בערב יום הכפורים. (מרדכי יומא)

• על עבירות שבין אדם לחברו, צריך לפייס את חבירו, ואם לא פייסו, לא מועילה תשובתו, וגם יום הכפורים לא מכפר עליו. וצריך לפייסו על עבירות שבממון ע"י תשלום הנזק שגרם לו, וכן על עברות של צער ופגיעה בזולת. (פתחי תשובה)

• חיוב הפיוס הוא מיד לאחר הפגיעה בזולת, שנאמר במשלי: "אל תתן שינה לעיניך ותנומה לעפעפיך, הנצל כצבי מיד וכצפור מיד יקוש". אולם ימי התשובה הם שעת הכשר לפייס את חבירו, כדי לבוא ליום הכפורים כשהוא נקי מחטא. אולם אם היה עליו חטא של גזל או הונאה, אינו רשאי להמתין עד יום הכפורים, מפני שבכל שעה ושעה יש עליו חיוב לתקן את חטאו. (שם)

• הפיוס נעשה ע"י שהאדם בא לחברו ומבקש את מחילתו, ואם לא התפייס יביא עמו שלושה בני אדם שלוש פעמים, ויתחנן לפניו שיסלח וימחל לו. והמהרש"ל כתב נוסח זה לבקשת מחילה: "אני מבקש סליחה ומחילה וכפרה מה' אלקי ישראל, וממך פלוני שתמחל לי". ואם לא התפייס, יחזור עם שלושה אחרים וידבר על לבו ויפייסו בכל דרך ואפילו ע"י תשלומים ופיצויים. ויש לאדם למחול למי שבא לפייסו, אם יודע שהוא מתחרט באמת על משגהו. אך אם הוציא עליו שם רע, אינו צריך להתפייס לו, כיון שאין מי שיודע בחטא ולא יודע מהפיוס, אולם מדת חסידות למחול גם באפן כזה. (שם)

סיפור

היו היה פעם יהודי עשיר ושמו ראובן. בעיירה הקטנה שבה הוא חי היה ראובן האדם האמיד ביותר. בנוסף לעושרו, הוא היה גם תלמיד חכם ואחד הלמדנים הגדולים של הקהילה, מטבע הדברים, אדם כזה היה עריך להיות אחד האנשים הנכבדים בקהילה, מוקף בידידים רבים וזוכה לכבוד והערכה.

אך לא כן היה המצב עם ראובן: הוא היה מאוד לא מקובל בעיירה, ובני הקהילה ממש לא אהבו אותו. הסיבה לכך היתה נעוצה בתכונה לא חיובית שהיתה אחד מקווי האופי הבולטים של ראובן – הוא היה קמצן בעזרה קיצונית. מה ערכו של עושר ולמדנות אצל קמצן שכזה? נהגו הבריות לשאול ונדו לראובן בראשם ברחמים רבים.

ואכן עם כל למדנותו, דבר אחד לא הצליח ראובן ללמוד, כיצד להלך עם הבריות ואיך ליהנות את העניים מרכושו הגדול. בלבו פנימה ידע כי ה' חנן אותו ברכוש גדול, כדי שהוא יחלק אותו עם אלה שמזלם לא האיר להם פנים, אולם הוא לא הצליח להתגבר על טבעו הקמצן ולתת לעניים יותר מאשר נדבה עלובה, להזמין אליו עני הביתה ולתת לו ארוחה חמה – דבר כזה לא בא בחשבון כלל, בהיותו העשיר היחידי בעיירה חשש ראובן, כי ביתו יהפך לוועד לקבצנים ופושטי יד, אם יוודע שאצלו אפשר לקבל ארוחה חמה, הוא לא היה מעוניין בכך ועל כן נתן הוראות חמורות לבני ביתו וכן למשרתים, שלעולם לא להכניס עני לתוך הבית.

פעם אחת הגיע לעיירה אדם זר שבא מרחוק, ממבט ראשון ניכר היה כי ההלך הינו עני, כי בגדיו היו מרופטים ונעליו קרועות, אולם ככול שהיה עני, לא היה פושט יד וכל מראהו, למרות היותו עלוב, אמר כבוד. הוא נכנס לבית המדרש, נטל גמרא וישב ללמוד, קשה היה לו להתרכז בלימוד, לאחר שזה שלושה ימים לא בא אוכל לפיו. לא עבר זמן רב, עד שלבית המדרש נכנס אדם לבוש הדר, גם הוא נטל גמרא

וישב ללמוד ליד ההלך. האיש עשה עצמו לומד ומזווית עיניו הביט על חזר והאזין ללימודו. לפתע הוא קם, ניגש אל היהודי העני, בירך אותו לשלום ואמר לו: שמי ראובן, אני רואה שאתה יודע ללמוד, אשמח מאוד אם תבוא אל ביתי אחרי התפילה ונלמד יחד.

האיש הודה לו מקרב לב כשהוא שמח שהנה מישהו הזמין אותו הביתה. בינתיים נכנסו לבית המדרש יהודים נוספים ואחדים ניגשו אליו והזמינו אותו לבתיהם, תודה רבה, אך כבר הוזמנתי, השיב האיש אסיר תודה על כך שמתעניינים בגורלו.

כולם היו מופתעים למדי בראותם כי חזר מתלווה אל ראובן והולך לביתו בתום התפילה, הם שמחו לראות כי סוף סוף מצא ראובן אפשרות לסטות ממנהגו ולהזמין עני לביתו. מה שהם לא ידעו היה, כי ראובן כלל לא התכוון לכבד את אורחו בארוחה, כל רצונו היה לחטוף את שיחה בענייני לימוד ולהפגין בפניו את ידענותו.

ואכן כך היה, בעוד שראובן היסב ליד השולחן לארוחה דשנה. הוא הושיב את אורחו בחדר אחר והציג בפניו שאלות שונות שהתעוררו אצלו תוך כדי הלימוד, כאשר האורח משיב על שאלותיו בטוב טעם ובקיבה ריקה, כשסיים ראובן את ארוחתו איחל לאורחו לילה טוב וליווה אותו אל הדלת. היהודי גרר את עצמו בקושי חזרה לבית המדרש ושכב לישון על אחד הספסלים רעב ומותש.

למחרת בבוקר שוב הזמין ראובן את ההלך לביתו, היהודי המסכן הסכים ללכת עמו וחשב לתזמו שאולי לא ידע אתמול שאני רעב והיום בטח יתן לו אוכל, אולם המחזה של אתמול חזר על עצמו בדיוקנות: דיבורים רבים – כן ארוחת בוקר – לא. בעעדים כושלים עזב את ביתו של העשיר ובהגיע לכיכר השוק נפל מאפיסת כוחות והשיב את נשמתו לבוראו, הוא הובא לקבורה באותו היום, וסוף סוף מצא מנוחה לנפשו, אך האומנם מצא?

בלילה הבא, כאשר ראובן ישן על מיטתו הרכה, הרגיש לפתע, כאילו יד נעלמת מטלטלת אותו טלטלה עזה ומאלצת אותו להתעורר משנתו, הוא התעורר בבהלה והתיישב במיטה, לפתע ראה לפניו דמות מבהילה לבושה בתכריכים לבנים ועל ראשו ברדס שחור. פניו של האיש נהרו באור מזור ולפתע הבין ראובן שזהו אותו תלמיד חכם עני שהזמין אותו לביתו פעמיים. "מה אתה רוצה ממני? לך לשלום ותעזוב אותי בשלום!", קרא ראובן בפחד גדול. "הלוואי ויכולתי לעזוב אותך בשלום", השיב האיש, "אולם אינני יכול לעזוב אותך בשלום, כל זמן שאני בעצמי אינני מוצא מרגוע לנפשי..."

"כאשר נפטרת אתמול והגעתי לבית דין של מעלה, נאמר לי כי אין הם יכולים לדון במקרה שלי, כל זמן שהאיש האחראי למותי לא יופיע יחד איתי". "אולם אינני רוצה למות! אינני מוכן להופיע עדיין לפני בית דין של מעלה!", קרא ראובן בבהלה גוברת והולכת.

השיב היהודי: "יש מוצא מן הסבך, אולם זה תלוי בך. הרי אתה גרמת לכך שאני נתון בערה זו". "אינני מבין", ענה ראובן, "ובכן המעב הוא כזה", אמר היהודי: "נאמר לי בבית דין של מעלה, שמצאו אותי זכאי ויכולתי ללכת ישר לגן עדן, אלמלא עוון אחד שמצאו בי: אני אחראי לכך שבגללי יהיה מישהו צפוי לעונש, והכוונה אליך שיכולת בקלות להציל את חיי, זה הכלל למעלה: אם יהודי אחד גרם סבל לשני, הרי באופן בלתי אמצעי אחראי לכך גם הקורבן במידת מה".

"אוי ואבוי לנפשי!", פרץ ראובן בבכי, "גדול עווני מנשוא ובוודאי מגיע לי עונש גדול, אולם אני מבקש שתרחם עלי". "הדבר תלוי רק בך", השיב האיש, "אם אתה מוכן לעשות תשובה בעזרה כזאת שעוונך יכופר, ייטיב הדבר לשנינו, אתה תינצל מעונש מוות, ואני אוכל להיכנס לגן עדן". "אעשה כל מה שתאמר לי", צעק ראובן.

ובכן טוב, "מחר בלילה בשעה זו תבוא לי ער שמאחורי העיר, אני אחכה לך שם ואומר לך מה שעליך לעשות", אמר האיש ונעלם. למחרת

בשעה שהעיירה היתה שרויה באפילה, יצא ראובן את ביתו בחשאי, בלי לומר דבר לבני ביתו, לבו היה מלא פחד והוא תהה מה מצפה לו עתה.

האיש בתכריכים הלבנים כבר חיכה לו ביער, "פשוט את בגדיך ולבש את אלה" אמר לו האיש, בהצביעו על בגדים מרופטים ומטולאים, באין אומר עשה ראובן כפי שנצטווה. המשיך האיש ואמר: עתה לא תלך יותר הביתה, אלא תלך לבית המדרש, ותשב שם כדי להתפלל וללמוד תורה, איש לא יכיר אותך ויטיחסו אליך כמו אל עובר אורח עני, אל תבקש נדבות או מזון מאיש וגם אם יציעו אל תיקח, כך תהיה רעב עד מאד ותגיע עד סף המוות, כדי שתדע מה הרגשתי אני.

כאשר תרגיש שאתה הולך למות, תלך אל ביתך ותבקש אוכל, גם שם לא יכירו אותך וקרוב לוודאי שיסרבו להאכיל אותך, לפי ההוראות שאתה נתת להם. אולם בשום פנים אסור לך לגלות את זהותך לאיש וגם לא לבקש מזון ממקום אחר, אחרי שתשבור את רעבונך בדרך כל שהיא, תחזור לבית המדרש, עד ששוב תרגיש שנשמתך פורחת אם לא תאכל, ושוב תלך לביתך וכו'. כך תמשיך לחיות במשך שנה תמימה, אם תמות במשך השנה תהיה מיתתך כפרתך, ואם תישאר בחיים, תחזור לכאן בדיוק בעוד שנה בחצות הלילה ואני אומר לך מה עליך לעשות.

בסיימו את דבריו נעלם האיש והיה כלא היה. כשהוא שבור ורצוף ולבו מר עליו עשה ראובן את דרכו לבית המדרש שעדיין היה נעול, עם עלות השחר בא השמש ופתח את הדלת וראובן נכנס והתיישב בפינה והחל לומר תהילים כשעיניו זולגות דמעות. עד מהרה התמלא בית המדרש במתפללים וראובן הצטרף למנין הראשון, אנשים הלכו ובאו ורק ראובן נשאר יושב בבית המדרש, השמש הזמין אותו לארוחת בוקר, ראובן אמר תודה וסירב, גם לארוחת הצהריים סירב ראובן להזמנת השמש, והשמש הסיק שאין הזר זקוק לעזרה והרשה לו לעשות את הלילה בבית המדרש.

היום השני עבר עליו כמו היום הראשון, וביום השלישי כאשר הרגיש כי לא יוכל להחזיק מעמד יום נוסף ללא אוכל, הלך אל ביתו ודפק בדלת, המשרתת יצאה אליו ואמרה בקול נרגז: בעל הבית שלנו נעלם, כל המשפחה מחפשת אחריו זה שלושה ימים ואתה בא לבלבל את המוח, וטרקה את הדלת. בלית ברירה דפק שוב בדלת והעוזרת שוב טרקה בפניו, רק עכשיו הבין ראובן כמה אכזרי היה מצדו שלא הכניס עניים אל ביתו, בלית ברירה שוב דפק בדלת וצעק שאם לא יתנו לו לאכול עלול הוא ימות מרעב, אז שמע את אשתו אומרת למשרתת להכניס את הקבצן למטבח ולתת לו משהו לאכול. בלב מלא הכרת הטוב ישב ראובן במטבח המפואר של ביתו, אכל משאריות המזון ששמו לפניו ושב לבית המדרש.

כך נהג במשך השבועות והחודשים הבאים, רק כאשר הרגיש שאיננו יכול יותר, הלך רק אל ביתו לבקש אוכל. "מי יודע מה קרה לראובן?!", אמרו האנשים, אולם דבר אחד ברור, אילו הוא היה בבית, לא היה הקבצן המוזר זוכה לארוחה בביתו.

סוף סוף הסתיימה השנה וראובן הלך ליער לקראת חצות הליל לפגוש את האיש בתכריכים הלבנים, בהגיעו למקום המפגש לא מצא את האיש. ראובן חיכה וחיכה, עד שהגיע למסקנה המעציבה שכל סבלו היה כנראה לשווא ותשובתו לא נתקבלה, הוא שב לבית המדרש ונשכב על הספסל כשהוא פורץ בבכי מר, עד שנרדם. בחלומו הופיע האיש שאמר לו: "באתי להזכיר לך על הפגישה שיש לנו מחר בערב". כשהתעורר התברר לו שטעה בתאריך והשנה מסתיימת רק מחר בלילה. ולבו היה מלא תקוה כי תשובתו נתקבלה.

למחרת בלילה עשה את דרכו ליער, האיש חיכה לו שם, ועל פניו הייתה שפוכה נהרה שלא מן העולם הזה. "תפשוט בבקשה את הבגדים ותלבש את הבגדים שלך", ציווה האיש והושיט לו חבילה בו היו ארוזים בגדיו המקוריים, ראובן מיהר למלא אחר הפקודה. והאיש אמר לו: אני יכול

לומר לך שתשובתך התקבלה ועכשיו אני יכול לנוח בשלום על משכבי, שוב לביתך ולמשפחתך וה' יהיה בעזרך", ועם סיום דבריו נעלם כלא היה. ראובן נטל את הבגדים בלויי הסחבות והלך לביתו.

שמחת המשפחה היתה גדולה כאשר ראובן הופיע פתאום בביתו, כולם שמחו לראותו בריא ושלם, ולשאלתם מה קרה ואיפה היה? הבטיח כי מחר הוא יעשה מסיבת הודיה ויסביר להם הכל. למחרת נערכה בביתו מסיבה גדולה אליה הוזמנו כל אנשי העיר, ובמיוחד העניים, כולם היו מלאים מתח וסקרנות לשמוע את סיפורו.

במהלך הסעודה, כאשר כולם סיימו לאכול, נעלם שוב ראובן, חיפשו אותו בכל הבית ולא מצאו אותו, במהומה שקמה הופיע לפתע הקבצן המוכר שכבר הפך חלק בלתי נפרד מביתו, ניגש לראש השולחן וביקש שקט, ואז אמר: "ידידי היקרים הסתכלו עלי מקרוב, אני ראובן!", צחוק אדיר ליווה את דבריו, אולם כאשר נדם הצחוק, נשמע שוב קולו הברור של הקבצן: כן אני ראובן ותסלחו לי לרגע, אלך שוב להחליף את בגדי, ואחזור לספר לכם את סיפורי.

כאשר חזר לבוש שוב בבגדיו סיפר להם את סיפורו ואמר: מכאן ואילך יהיה ביתי פתוח לכל ובמיוחד לעניים ולנערכים, ובהצביעו על בגדי הקבצן המטולאים אמר: בלויי הסחבות אלה, יהיו בעיני מעתה כרכוש בעל ערך רב, הם יזכירו לי תמיד את חובתו של האדם להיות מכניס אורחים ולהשתתף בעערם וסבלם של הרעבים ללחם. והם יזכירו לי תמיד להיות אסיר תודה לה' על שקיבל את תשובתי והעניק לי חיים עשירים יותר ובעלי משמעות מלאה יותר משידעתי קודם לכן.

יום הכיפורים

לפני ה' תטהרו!

עודנו שרויים תחת הרושם הכביר שהותירו בנו ימי ראש השנה, בהם עמדנו נרגשים בתפילות הנשגבות של היום, והתחננו מקירות ליבנו כי אבינו שבשמים יראה את לבנו הנפתח והמתגעגע, יקבל אותנו באהבה ויעניק לנו מטובו. אנו בטוחים כי אכן נכתב לשנה טובה ומבורכת, ומייחלים כי נזכה לראות את הטוב הרב שזכינו בו בימים נעלים אלה.

עתה, בהתרגשות ובדריכות, סופרים אנו את השעות לקראת היום הקדוש בשנה, יום הכיפורים. יום בו נתעלה, לבנו יטהר ונפשנו תזדכך. ביום אחד, נתעטף בבגדי לבן ונתנתק מצורת החיים היומיומית, נשכח את התענוגות הגשמיים לצד הדאגות הרודפות, ונתכנס ליממה שכולה קדושה ואצילות, שכולה מלאה באוויר פסגות צלול של חיי רוחניות נעלים. ביום הזה נכבס את כל חטאי העבר, נאפס את כל כתמי ההיסטוריה, ובתשובה מאהבה - נהפוך אותם לזכויות כבירות! "כי ביום הזה יכפר עליכם" - ויטהר את לבנו לעבדו באמת!

לכן אנו פותחים את היום הזה מתוך התלהבות ושמחה, באמירת הברכה 'שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה'. בדמעות אושר והתרגשות גואה נברך את הברכה, המבטאת את שמחת לבנו לנוכח הזכות הכבירה שרק אנו זכינו לה. אין עוד אומה בעולם, שמלכה נותן לה הזדמנות למחוק את כל חטאיה כלפיו ביממה אחת של תשובה ותחנונים. אנחנו זכינו, ועל כך אנו מודים! כי מי שמוחל וסולח לנו, אינו רק מלך, אלא גם אבא. ומול אבא - הכל נראה אחרת...

לאבא יש רחמים מובנים על בנו, לבו מלא באהבה לבניו, ויהי מה. אהבתו האמתית אלינו, שוטפת כל חטא, מנקה כל עוון ומעניקה אינספור מתנות יקרות! כל מה שאנו צריכים, זה לחוש כבנים

שחטאו לאביהם, להתחרט, ולחזור ולהתרפק על אבא שבשמים. לקרוא לו שוב ושוב בשם 'אבא', להזכיר אהבת אמת, לעורר את מעלתנו הנדירה.

את הסוד הזה חשף הרה"ק מקוברין זי"ע בביאור מדוע אנו מקדימים לרשימה ארוכה של בקשות את המילים 'אבינו מלכנו', ולא מסתפקים בלומר פעם אחת בתחילה ואחר כך להקריא את כל הרשימה. כי עיקר מטרתנו בבקשות הרבות והנרחבות הללו - לזכות לומר שוב ושוב 'אבינו מלכנו', לעורר ידידות, לקרוא באהבה, להדגיש את המילה 'אבא', הבקשות חשובות, אך הרבה יותר חשוב לנו לזעוק מתוך געגוע: 'אבינו מלכנו, אבינו מלכנו - כי אנו בניך ואתה אבינו!' כשאנו מתפללים, אנו לא רק מבקשים. אנחנו מתחברים, מתחבקים ומתרפקים, על אבא שבשמים. אנו חוזרים וקוראים לו 'אבינו' כדי לזכור ולהזכיר את היחס יוצא הדופן שיש בינינו - שהוא אבא, ואנו בניו, ואנו כה נרגשים ומודים על כך. רק בזכות היחס האבהי שלו, זוכים אנו להתכבס ולהיטהר ביום הכיפורים, ולזכות ברוח נקיה וזכה, אפופת טוהר עילאי, שתלווה אותנו לשנת תשע"ח מבורכת ומאושרת!

היה זה במדינה שקטה, אולי אפילו נידחת. בתחילה היו אלו שמועות, אך עם הזמן הלך החשש והתבסס, עד שתפס את הכותרות הראשיות: פושע מסוכן מתהלך בחוצות קריה, עושה ככל העולה על רוחו, כאילו אין דין ואין דיון. אם לא די בזאת, מסתבר שהפושע הוא מומחה בינלאומי בבריחה, וכל מאמצי המשטרה לשים עליו את ידיה, עולים בתוהו... הפושע הפך למבוקש מספר 1 במדינה, תמונתו הופצה בכל רשתות התקשורת, והמושל הבטיח פרס כספי יקר ערך למי שיביא לחשיפתו. בסופו של דבר, התקיימה גם בפשע הזה האימרה 'סוף גגב לתלייה', כאשר אחרי כמה שבועות הוא נמצא, נעצר, ונשפט. משפטו היה מרתק: כתב האישום היה ארוך וחריג בכל קנה מידה, והכיל מגוון רחב של עבירות חמורות, עד שניתן לומר כי לא היה סעיף בחוק שהנאשם דילג ולא עבר עליו כמה וכמה פעמים.

רגע לפני הקראת גזר הדין, ידע הנאשם מה עתיד לקרות. עורכי הדין היו פסימיים, האוירה נטתה לחובתו, הוא כבר הבין שלא יצליח לצאת

מהמשפט הזה בחיים... לפיכך, נקט בטקטיקה מעניינת, וביקש לדבר עם המושל בדחיפות, כי מידע יקר יש לו עבורו.

אנשי המושל לא מיהרו להשתכנע, אך בסופו של דבר, כשהבהיר שוב ושוב כי מדובר במידע יקר ערך עבור המושל, נקבעה הפגישה. הנאשם הגיע אזוק בידיו וברגליו, ונעמד מול המושל, שכבר היה סקרן ומרותק. ואז פתח הנאשם ואמר:

'כבוד המושל, תשמע חדשות מעניינות: נכון יש לך בן שמסתובב עם אנשי עולם הפשע?', המושל היה המום. פניו החליפו צבעים, פיו נאלם לרגע, וראשו נזרק לאחור בחוסר שליטה. 'זה לא יכול להיות...' מלמל בגמגום, 'זה לא יתכן... איך אתה יודע על זה?!', שאל בחוסר אמון. 'אני יודע גם יודע', השיב הנאשם בחיוך בלתי מוסתר, הוא ידע היטב כי הוא מכון לנקודה הרגישה ביותר של המושל. 'הוא גבוה קצת, עיניו חומות... הוא גם כשרוני לא קטן... נכון?'

עיניו של המושל נפקחו לרווחה, תיאור בנו העלה בו דמעות. תדמית המושל הקשוח נעלמה ואיננה, עם הזכרת בנו – הוא הפך לרך ורחמן... קולו נשבר, גוש עלה בגרונו כשנזקק לטובות הנאשם כדי לברר את גורל בנו. 'ומה קורה אתו? היכן הוא היום? הוא מתגעגע אליי? מה מצבו?', המושל ירה את השאלות בסקרנות מהולה בגעגוע לבנו האהוב, שנעלם לפני 40 שנה ובחר לו חי פשע דלוחים. 'אנא, ספר לי...' התחנן המושל בדמעות, 'אינני עומד בזה...'

בדיוק לרגע הזה חיכה הנאשם: 'תשמע, אני מכיר אותו, אנחנו באים מאותו עולם, הוא דווקא היה חבר טוב שלי! 'מה?!' – שאג המושל המופתע. 'אתה מכיר אותו ממש מקרוב? היכן הוא? מה שלומו? האם הוא רוצה לשוב אליי? 'הנאשם חייך, התוכנית עובדת היטב...' תשמע, אדוני המושל, אני מציע לך עיסקה: אתה סוגר לי את כל התיקים, מנקה ומחוק את כל העבר שלי, ובתמורה – אני חוזר למוטב וגם מחזיר את בנך יקירך מביצת העבריינות, היישר לטרקלינג החם והנעים. כי רק אני יודע שגם הוא כבר מתגעגע אליך...'

אך שמע המושל את ההצעה, ומיד קפץ ואמר: 'סגור! זו עיסקת חיי! התיק שלך מחוק ומחול, אתה פותח דף חדש בחיים בלי שום ענישה, ואתה מביא לי את בני, אבל היום!' אמר הפושע בדמעות: "אדוני המושל, אינך מזהה אותי? אני הוא בנך האובד!"

בימים אלו, עורך כל אדם את חשבון נפשו, עובר על ימי השנה החולפת, בודק האם התפלל בכוונה, האם השתמש במתנת הזמן וניצל אותה היטב, האם כל דיבוריו היו כהלכה, האם קבע עתים לתורה כראוי, האם התייחס לזולתו בכבוד ובהערכה, והאם לא חטא בבין אדם לחברו או בבין אדם למקום...

המסקנות עלולות להיות לא נעימות - בכל תחום יש מה לשפר, בתחומים רבים ניכרת שממה רוחנית... אוסף כתמים לא נעימים, חטאים מצחינים, עבירות שלא היינו רוצים שיתבטאו בהיסטוריה שלנו, אבל הן כאן. ואנו יודעים כי כל זה עולה על כף המאזניים, ומכריע את דיננו לשנה שלמה - ואין פלא כי הפחד מחלחל בלבנו. כדלים וכרשים אנו דופקים בדלת, ומחפשים דרך להתמודד עם ההיסטוריה הלא נעימה הזו, וגם לזכות בשנה טובה...

ברגעים אלה, פועלים אנו כמו אותו נאשם. מתייחדים עם המלך - מלכו של עולם, ואומרים בדמעות חרטה: 'אבא יקר, נכון שההיסטוריה מלוכלכת וכואבת, ואני יודע שאינני זכאי לכלום, כי לפי מעשיי - מצבי בכי רע. אבל אני מבקש כי תמחק את כל התיק שלי, תנקה את ההיסטוריה, תאפס את כל העבר שלי ותהפוך את אשמותיי לזכויות, ובתמורה אני משיב לך את בנך האובד - אותי! הלא אני בנך יחידך, ואתה אבי אוהבי... כמה הייתי שואף וחפץ לחיות תמיד בצלך, אך התרחקתי ולבי שבור, אני מלא בגעגועים לשוב אליך... ומי כמוך - אבא יקר, חפץ שבניך ישובו אליך, אתה רוצה לקבלם בתשובה ובאהבה... אז אנא, אבא אהוב ויקר, מחוק ברחמך הרבים את כל חטאינו, ותקבל אותנו באהבה בחזרה לחיקך!' (הגר"א קובלסקי שליטי"א)

יום הכיפורים מעל הזמן

על הפסוק: "ויאמר ה' אל משה דבר אל אהרן אחיך ואל יבא בכל עת אל הקדש מבית לפרכת אל פני הכפרת אשר על הארן ולא ימות כי בענן ארָאָה על הכפרת" (ויקרא טז, ב), רש"י כתב: "לא יבוא כי אם בענן הקטורת ביום הכיפורים". וביאר היכלי יקר', שאיסור ביאתו של הכהן הגדול אל קודש הקדשים במשך ימות השנה, הוא מפני עוונות עם ישראל, אשר מבדילים בינם לבין הקב"ה, וזה מונע מהכהן הגדול לבוא לשם, כי כל הזכות שלו היא מכח עם ישראל, וכאשר הם אינם ראויים, אף הוא אינו ראוי. אבל ביום הכיפורים, בו נמחלים עוונותיהם של ישראל, דומים הם למלאכי השרת, ואז הכהן הגדול יכול להיכנס לתוך קודש הקדשים.

דבר נוסף, "השטן", בגימטריה עולה למניין 364, שזה מניין ימות החמה (365) חסר אחד, לרמז שבכל ימות השנה השטן שהוא היצר הרע שולט בעולם, אולם ביום הכיפורים אין לו שליטה, ואינו יכול לקטרג. נמצא שיום הכיפורים אינו בכלל ה'עת' של כל שאר ימות השנה, אלא עומד הוא "מעל הזמן", נבדל בפני עצמו.

כאשר נאמר: "אל יבוא בכל עת", רמז שלא יבוא כלל בשום יום שהוא בכלל ה'עת', אלא ביום שאינו בכלל העת, והוא ביום מחילה וסליחה, שישראל נמשלו בו למלאכי השרת שאינם נופלים תחת העת, ואינו בכלל שאר ימות השנה שהשטן המחטיא מושל בהם.

לתוספת ביאור יש להקדים ולשאול: מהו הקשר בין העניין שביום הכיפורים נמחלים עוונותיהם של ישראל ודומים למלאכי השרת, לבין קודש הקדשים ולכך שיום הכיפורים הוא "מעל הזמן"?

ועוד, בפרשת תרומה נאמר למשה רבינו: "וְנוֹעַדְתִּי לָךְ שֵׁם, וְדִבַּרְתִּי אֶתְךָ מֵעַל הַכַּפֹּרֶת מִבֵּין שְׁנֵי הַכְּרֻבִים אֲשֶׁר עַל אֲרֹן הָעֵדוּת, אֵת כָּל אֲשֶׁר אֲצַוְהָ אוֹתְךָ אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" (שמות כה, כב). רש"י שם ביאר, שכאשר משה היה נכנס למשכן, היה יורד קול מן השמים לבין הכרובים, ומשם יוצא ונשמע למשה באהל מועד. ונשאלת השאלה, מדוע היה צריך הקול לרדת קודם לבין הכרובים, ורק משם להיות נשמע למשה רבינו באהל מועד, ולא ירד הקול ישר לתוך האהל עצמו?

אברך יקר, החפץ בעילום שמו, הראני שכתב לבאר בזה עפ"י הפסוק: "הַשָּׁמַיִם שָׁמַיִם לַה' וְהָאָרֶץ נָתַן לַבְּנֵי אָדָם" (תהלים קטו, טז), שהשמים, שהם עניין רוחני, רק בהם שייכת השראת שכינתו של ה' יתברך ממש, מה שאין כן בארץ, שהיא עניין הגשמיות והחומריות, וכביכול לא שייך בה עניין "התגלות השכינה". וכן הוא בגמרא (סוכה ה.), שמעולם לא ירדה שכינה למטה מעשרה טפחים.

אולם מכל מקום ישנו אופן שבו יכולה לשרות השכינה גם בארץ, במקום הקדוש ביותר על פני כדור הארץ, בקודש הקדשים. מקום זה הינו "שיא הרוחניות" והוא מעל הטבע, וכמו שאמרו חז"ל: "דבר זה מסורת בידינו מאבותינו מקום ארון אינו מן המדה" (יומא כא.), שהארון היה עומד בנס ולא היה תופס מקום (קודש הקדשים היה 20 על 20 אמה, ובתוכו ארון הברית, ובכל זאת בין הארון לבין הקיר היו 10 אמות מכל צד). כלומר, קודש הקדשים (ומה שבתוכו) היה מקום של רוחניות גמורה ולכן אינו מצומצם בגבולות החומריות.

כאשר יעקב אבינו ע"ה לן בבית אל, בקודש הקדשים, נאמר: "וַיִּזְרָא וַיֹּאמֶר מַה נֹּרָא הַמָּקוֹם הַזֶּה אֵין זֶה כִּי אִם בַּיַּת אֱלֹהִים, וְזֶה שַׁעַר הַשָּׁמַיִם". כלומר, במקום זה ישנה מציאות של "שמים על הארץ", דהיינו מקום רוחני, המקשר בין השמים לארץ, בין הרוחניות לגשמיות.

עפ"י זה מובן מדוע הקול היה צריך לעבור קודם דרך הכרובים, שהיו למעלה מעשרה טפחים, ורק דרך קודש הקדשים יצא הדיבור אל משה, כי ה"דיבור" הוא עניין השראת השכינה, ויכול לעבור רק דרך "שער השמים", שהוא קודש הקדשים.

יום הכיפורים הוא היום הרוחני ביותר בשנה, ונקרא "אינו מן העת", כי הרוחניות היא גם למעלה מן הזמן, לפי שאינה בגבולות החומר (והזמן כידוע שייך לגבולות החומר), ורק אז, בזמן הרוחני ביותר בשנה, שייך שהכהן הגדול, שהוא האדם הרוחני ביותר בעם ישראל, יכנס לקודש הקדשים, שהוא המקום הרוחני ביותר, המופקע מגבולות הזמן, המקום והחומר.

דבר זה רמוז בפסוק: "יָמִים יִצְרֻוּ (ולא) וְלוֹ אֶחָד בָּהֶם" (תהלים קלט, טז), וכתב רש"י: "זה יום הכפורים לסליחה". בריאת העולם היתה

באופן של הסתר וכיסוי האמת הצרופה, שאין עוד מלבדו, והחומריות מסתירה ומראה את ההיפך. כך הוא בשאר ימות השנה, אבל יום הכיפורים שייך לקב"ה, ואינו נכלל בעניין זה של ההסתר שהיה ביצירת העולם, ובו מתגלה ה"אין עוד מלבדו" והרוחניות הגמורה.

מודה ועוזב ירוחם

נאמר בתורה: "וְזָאת תִּזְכָּרְתְּ תִּזְכָּרְתְּ הָאֵשׁ קִדְּשׁ קִדְּשִׁים הוּא" (ויקרא ז, א). אם יחשוב האדם בלבו כי זך ונקי הוא מחטא, הרי לעולם לא יבוא לפשפש במעשיו ולעשות תשובה. לכן לעולם יראה אדם את עצמו "אשם", ואם כך יעשה, בוודאי יבוא לפשפש במעשיו וינקה את עצמו מחטאיו, וישוב אל ה', אדם העושה כן "קודש קדשים הוא", לפי שכל ימיו בתשובה ומעשים טובים. (נועם המצוות)

אלא שבמציאות נוהגים הבריות בדרך הפוכה, אדם חוטא לה' וחוזר וחוטא, ואעפ"כ הוא מחשיב את עצמו זכאי וצדיק. וכך כאשר הקב"ה מענישו על מעשיו, בא החוטא בטרוניא כלפי ה' ית'.

על כך אמר שלמה המלך ע"ה: "אֲנִילֶת אָדָם תִּסְלַף דְּרָכּוֹ וְעַל ה' יִזְעַף לְבוֹ" (משלי יב, כג), ופירש רש"י (תענית ט): "כשאדם חוטא מסלף דרכו, שבאים עליו פגעים ועל ה' יזעף לבו, שכועס ואומר מפני מה ארע לי פגע זה?".

ואף ירמיה הנביא רמז להתנהגות זו של החוטאים באומרו: "הִנְנִי נִשְׁפָּט אוֹתָךְ עַל אֲמַרְךָ לֹא חָטָאתִי" (ירמיה ב, לה), כי לכאורה היה לו לומר "הנני שופט אותך", מדוע אמר "הנני נשפט אותך"?

אלא מאחר שמדובר כאן באדם שאומר "לא חטאתי", הלה כביכול שופט את הקב"ה, ובא בטרוניא על כך שהענישו, וא"כ גם הקב"ה כביכול נשפט בדיון זה.

כללו של דבר, צריך אדם לראות את עצמו תמיד חייב ואשם, וכך לא יבוא בטרוניות כלפי שמיא. (ומתוק האור)

להודות על האמת ולומר: "אתה צודק, אני טעיתי!", זו משימה קשה מאוד. אדם בדרך כלל "קרוב" כלפי עצמו, ותמיד אוהב להצדיק את מעשיו - בכל מיני תירוצים שונים.

גאווה זו, המביאה את האדם להתעקש ולעמוד על שלו, היא מידה רעה מאוד. אדם לפעמים מוכן למות, ואף להמית את כל בניו, ובלבד שלא להודות על האמת, ולהצדיק את דרכו, ובשום אופן הוא לא ישבור את גאוותו לומר: "טעיתי! ה' הצדיק ואני הרשע!"

לפנינו כמה דוגמאות מהתנ"ך, שימחישו לנו היטב, לאיזו 'תהום' יכול האדם להתדרדר, כשיש בלבו את הגאווה הזו שלא מניחה לו להודות על האמת:

* **אדם הראשון** - היתה לו אפשרות להיפטר מהעונש הקשה של מיתה לדורות כשהקב"ה תבע ממנו להודות על העבירה שעשה, ושאלו: "הֲמִן הַעֵץ אֲשֶׁר צִוִּיתִיךָ לִבְלֹתֶי אֲכָל מִמֶּנּוּ אֲכָלְתָּ?" (בראשית ב, יא), אם רק היה מודה על האמת ואומר: "חטאתי!", הקב"ה היה מוחל לו.

אולם אדם הראשון לא היה מסוגל להודות בחטאו, והעדיף לתרץ תירוצים ולהאשים את אשתו שהיא גרמה לו לחטוא. ובגלל זה, הוא נקנס למיתה לדורי דורות, וגם נטרד וגורש מגן עדן!

אדם הראשון היה יציר כפיו של הקב"ה, ובכל זאת היה קשה לו להודות על האמת ולהאשים את עצמו, ואם בארזים נפלה שלהבת מה נאמר אנו אזובי הקיר?!

* **שאול המלך** - בספר שמואל א' (פרק ט"ו) שמואל הנביא מצווה על המלך שאול בשם ה': "לֵךְ וְהִפִּיתָ אֶת עֲמֻלְךָ וְהִחַרְמָתָם אֶת כָּל אֲשֶׁר לֹא תַחְמַל עָלָיו, וְהִמַּתָּה מֵאִישׁ עַד אִשָּׁה מֵעַלְל וְעַד יוֹנֵק מִשׁוֹר וְעַד שָׂה מִגִּמְלָה וְעַד חֲמֹר", אולם שאול המלך אינו עושה בדיוק כפי הציווי, אלא: "וַיִּתְפֹּשׂ אֶת אֲגַג מֶלֶךְ עֲמֻלֵךְ חַי וְאֶת כָּל הָעַם הַחֲרִים לְפִי חָרֵב, וַיַּחְמַל שְׂאוּל וְהָעַם עַל אֲגַג וְעַל מֵיטֵב הַצֹּאן", ובעקבות כך: "וַיָּבֵא שְׂמוּאֵל אֶל שְׂאוּל, וַיֹּאמֶר לוֹ שְׂאוּל בְּרוּךְ אַתָּה לַה' הַקִּימָתִי אֶת דְּבַר ה', וַיֹּאמֶר שְׂמוּאֵל, וַיְמַה קוֹל הַצֹּאן הַזֶּה בְּאָזְנִי וְקוֹל הַבָּקָר אֲשֶׁר אֲנִי שֹׁמֵעַ? וַיֹּאמֶר שְׂאוּל, מֵעַמְלֵקִי הֵבִיאִים אֲשֶׁר חָמַל הָעַם עַל מֵיטֵב הַצֹּאן וְהַבָּקָר, לְמַעַן זָבַח לַה' אֶלְהֵיךָ וְאֶת הַיּוֹתֵר הִחַרְמְנוּ".

שאל המלך חושב שהוא עשה את רצון ה', ומתרץ כל מיני תירוצים מדוע השאיר את אגג ואת הצאן והרכוש. אולם שמואל אומר לו: "לָמָּה לֹא שָׁמַעְתָּ בְּקוֹל ה' וַתַּעַט אֶל הַשָּׁלָל, וַתַּעַשׂ הָרַע בְּעֵינֵי ה'". ובעקבות כך נפסקה ממנו המלוכה והועברה לדוד המלך ולזרעו.

ואמרו בגמרא (יומא כב): ששאל נכשל רק בעבירה אחת, ועלתה לו - שנענש על כך במיתה ובאובדן מלכותו, ואילו דוד נכשל בשתיים ולא עלתה לו - לא איבד את מלכותו. וכתבו המפרשים ששאל נענש בגלל שבמקום להודות על האמת ולומר שהוא נכשל החל לתרץ תירוצים כדי להצדיק את דרכו, ואילו דוד המלך, ברגע שהוכיחו אותו, מיד אמר "חטאתי", הודה על האמת ושב בתשובה שלמה.

* **חיאל בית האלי** - בתחילת ספר מלכים מסופר עליו, שלמרות שידע על קללת יהושע בן נון שמי שיבנה את יריחו יקבור את כל בניו בחייו: 'בבכורו ייסדנה ובצעירו יציב דלתיה' (יהושע ו, כו), בכל זאת אמר: "לי זה לא יקרה", ובנה את יריחו.

ואכן קללת הנביא התחילה להתקיים, ברגע שהתחיל ביסודות, מת אבירם בנו הבכור, הוא אמר שזה רק מקרה, קם מהשבעה, והמשיך לבנות את העיר, מת לו בן נוסף, הוא שוב אומר שזה רק מקרה וממשיך לבנות עד שקללת יהושע התקיימה במלואה ומתו כל בניו, וגם אז הוא אמר שהכל מקרה...

חיאל בית האלי היה מוכן להיות אב שכול ולאבד את כל בניו בחייו ובלבד שלא יודה על האמת ויאמר: "חטאתי! טעיתי! הנביא יהושע צדק!"

לכן, על כל אדם לעשות חשבון נפש, להכיר בטעויות שעשה ולהודות על האמת!

תשובה

נאמר בתורה: "כִּי בַיּוֹם הַזֶּה יִכַּפֵּר עֲלֵיכֶם לְטַהַר אֶתְכֶם מִכָּל חַטָּאתֵיכֶם לִפְנֵי ה' תִּטְהָרוּ" (ויקרא טז, ל). ואמרו בגמרא (שבועות יג.): יכול יהא יום הכיפורים מכפר על שבים ועל שאינן שבים? ודין הוא, הואיל וחטאת ואשם מכפרין ויום הכפורים מכפר, מה חטאת ואשם אין מכפרין אלא על השבים, אף יוה"כ אין מכפר אלא על השבים.

יום הכיפורים הוא יום כפרה לכלל ישראל, אך הוא מכפר דווקא למי ששב בתשובה (על עבירות קלות כמו ביטול מצות עשה, מועילה תשובה אף בלא יום הכיפורים, אך על עבירות חמורות תשובה תולה ויום הכיפורים מכפר).

התשובה היא נס ופלא, חסד גדול מצד מידת הרחמים של הקב"ה, כמו שכתב הישערי תשובה': "מן הטובות אשר הטיב ה' ית' עם בראיו, כי הכין להם הדרך לעלות מתוך פחת מעשיהם, ולנוס מפח פשעיהם, לחשוך נפשם מני שחת ולהשיב מעליהם אפו. ולמדס והזהירם לשוב אליו כי יחטאו לו לרוב טובו וישרו, כי הוא ידע יצרם שנאמר: "טוב וישר ה' על כן יורה חטאים בדרך". ואם הרבו לפשוע ולמרוד ובגד בוגדים בגדו, לא סגר בעדם דלתי תשובה".

מצד הדין, לא היתה צריכה להיות בעולם מציאות של תשובה, כי איך יתקן האדם את אשר עיוות וחטא, ואיך אפשר להחזיר את המצב לקדמותו ולהסיר את המעשה אשר כבר נעשה, וכי הרוצח שחזר בתשובה החזיר את הנרצח לחיים!?

אבל ה' יתברך, רחום וחנון, ואין הוא נוהג עמנו במדת הדין, אלא במידת הרחמים, בזכותה יכול האדם לשוב בתשובה, והקב"ה מוחל לו על חטאו. ולא זו בלבד, אלא שע"י חרטתו ועקירת רצונו לחטוא, נחשב הדבר עבורו כעקירת המעשה, כאילו החטא לא נעשה.

וכתב הרמב"ם (הל' תשובה א, א): כל מצוות שבתורה, אם עבר אדם על אחת מהן, כשיעשה תשובה וישוב מחטאו חייב להתוודות לפני האל ברוך הוא. כיצד מתוודין? אומר אנא השם חטאתי עויתי פשעתי לפניך ועשיתי כך וכך והרי נחמתי ובושתי במעשי ולעולם איני חוזר לדבר זה, וזהו עיקרו של וידוי, וכל המרבה להתוודות ומאריך בענין זה הרי זה משובח. עכת"ד.

התשובה כוללת: ווידוי, חרטה ועזיבת החטא (קבלה לעתיד שלא ישוב לזה החטא לעולם).

וידוי

לכאורה קשה, מדוע אנו צריכים "להתוודות לפני האל ברוך הוא", והרי הוא יודע תעלומות והכל גלוי וידוע לפניו?

אפשר להבין על פי המשל הבא:

לדני בשבוע הבא יחגגו בר מצוה. הוא מאוד מתרגש. היום החליפה היפה שלו הגיעה מתיקון המכפלת וגדי מאוד שמח. הוא רצה ללבוש את החליפה, ולעשות סיבוב בשכונה כדי להרשים את החבר'ה. אבא של דני קצת היסס: "החליפה חדשה, ועליך לשמור אותה חדשה ונקייה למסיבת בר המצוה שלך". אבל דני החליט שהוא כבר ילד גדול ובהחלט יכול לשמור על החליפה שלא תתלכך. אבא הסכים.

דני ירד, הלך לכיוון מרכז השכונה, והחברים אכן התלהבו מהחליפה היפה. פתאום בא סמי והציע לכולם לשחק כדורגל במגרש, ודני רץ לשם יחד עם כל החברים. מרוב התלהבות דני שכח שהוא לובש כעת את חליפת בר המצוה שלו ועליו לשמור עליה שלימה ונקייה.

דני שיחק כדורגל במגרש שהיה מלא שלוליות ובוץ מהגשם האחרון. הוא הצליח לחטוף למשה את הכדור ורץ לעבר השער. סמי ניסה לחטוף לדני את הכדור, הוא זינק לעברו, ואז דני החליק ונפל אל תוך שלולית של בוץ סמיך. חליפת בר המצוה של דני התלכלכה וגם השתפשפה. דני קם על רגליו ואז סמי אמר לו: "אוי ואבוי דני, תראה מה עשית, אני הולך לספר לאבא שלך, הוא בטח יכעס עליך נורא".

דני ידע שאם סמי יספר לאביו את כל מה שהיה, אבא שלו ידאג לו לכזה עונש שהוא בחיים לא ישכח, הוא עוד מסוגל לומר לו לבוא לבר המצוה שלו בחליפה הבלוייה והמלוכלכת...

דני עזב את החברים והמגרש ורץ מהר לעבר ביתו. הוא באמת התחרט על מה שעשה והחל לבכות. הוא בכה בקול רם בחדר המדרגות ואבא

שלו שמע את בכיו. אביו פתח לו את הדלת ודני בכה בכי קורע לב... אבא שלו שאל מה קרה? אבל דני לא הצליח לדבר מרוב בכי. האב המסור הגיש לו כוס מים וניסה להרגיע אותו... בקול משתנק אמר דני בעער: "אבא אני מצטער, לא הייתי מספיק אחראי... סמי... כדורגל... תראה... תראה מה קרה לחליפה היפה שלי... חבל שלא הקשבתי לך כבר בהתחלה..."

אבא של דני הבין שהוא מצטער, ריחם עליו ואמר לו: "דני אל תדאג, עד חבר מצוה שלך יש לנו עוד שבוע, אני בטוח שעדיין אפשר לקנות לך חליפה חדשה, אל תבכה, העיקר שלמדת את הלקח".

חיוך קל עלה על פניו של דני, ובדיוק אז נשמעו דפיקות בדלת. אבא של דני פתח את הדלת ומולו עמד סמי הנחמד, שאמר: "אני באתי לספר לך כמה שהבן שלך לא אחראי, דני שיחק אתנו כדורגל ונפל, ראית מה קרה לחליפה שלו?"

"כן", אמר אבא, "דני סיפר לי את כל מה שקרה, והוא מאוד מצטער ומתחרט על מה שעשה..." וסמי שמע והלך.

סמי בנמשל הוא הס"מ, הוא השטן, הוא יצר הרע והוא זה שגורר את האדם לעשות מעשים שליליים ורעים. לאחר שהאדם מתפתה ונכשל, מגיע השטן אל הקב"ה ומקטרג, מלשין ומשטין על אותו אדם שנכשל ודורש למצות עמו את הדין.

אם האדם יקדים ויאמר לקב"ה: "חטאתי, עויתתי, פשעתי", יודה על חטאיו ויראה שהוא מצטער ומתחרט על מעשיו באמת ובתמים, כאשר יבוא השטן לקטרג, כבר לא יהיה לו פתחון פה, הקב"ה יאמר לו: "כן, אני יודע, דני סיפר לי והוא באמת ובתמים מצטער...", ואז השטן כבר לא יוכל לקטרג. וזה ברור שעדיף לדני שהקב"ה ישמע זאת ממנו מאשר ישמע זאת בתוספת נופך מהשטן המקטרג. אך זאת כמובן רק אם יאמר את הווידוי מתוך צער וחרטה.

על כל אדם להשתדל לעשות רצון ה', לרדוף אחרי המצוות ולברוח מעבירות, אולם כבר אמר החכם מכל האדם: "כִּי אָדָם אֵין צְדִיק בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה טוֹב וְלֹא יִחָטָא" (קהלת ז, כ), אנו רק בני אדם בשר

ודם והיצר הרע מלאך של אש ואין אדם שלא נכשל ונופל "כִּי שָׁבַע
 פֹּלֵךְ צְדִיק וְקָם" (משלי כד, טז), אין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו.
 אולם אסור לו לאדם לשקוע בחטא ועליו להצטער על שהגיע לכך.

בראש ובראשונה על האדם להכיר בחטאו ולהודות על האמת, ולא
 להצדיק את מעשיו ולחפש תירוצים. הבעיה, שקשה לאדם להודות
 על האמת ולכן הוא אומר כל מיני תירוצים "מפוברקים", והבעיה
 היותר גדולה שלפעמים הוא באמת מאמין לתירוצים שהמציא (ראה
 מה שכתבנו לעיל על שאול המלך בעמוד ??).

הדבר הגרוע יותר מעצם החטא הוא חוסר ההכרה בכך שחטא, וכן
 נאמר: "גַּם בְּכַנְפֵיךָ נִמְצְאוּ דָם נִפְשׁוֹת אֲבִיוֹנִים נְקִיִּים... וְתֹאמְרֵי כִּי
 נְקִיִּי אָדָּךְ שָׁב אֲפֹ מִמְּנֵי הַנְּיֵי נִשְׁפָּט אוֹתָךְ עַל אֲמַרְךָ לֹא חָטָאתִי"
 (ירמיה ב, לד-לה), מדובר כאן באדם שהרג חפים מפשע, אך אין הוא
 מכיר בחטאו כי יש לו תירוצים שונים ומשונים שהוא בסדר ונקי
 מחטא, באמצעות תירוצים אלו הוא מצליח לשכנע את עצמו ועל כך
 הקב"ה שופט אותו, וכתב המצודות: "מלבד גמול החטא אוסיף עוד
 עונש על מה שתכחש חטאיך".

הווידוי צריך להיות אמיתי, מתוך צער ומעומק הלב. לפעמים מחמת
 ההרגל אנו אומרים את הווידוי מתוך הסידור ולא מתוך הלב, על כך
 אומרים ביום הכפורים "על חטא שחטאנו לפניך בווידוי פה". אמרנו
 'אשמנו, בגדנו', ובכלל לא חשבנו על מה שאנו מוציאים מהפה. ועל
 וידיוי כזה צריך לעשות תשובה, כיוון שהוא יצא רק מהשפה ולחוץ.

מעגל סיים את יום העבודה וחזר ברגל לביתו. כשהיה בדרך אשתו
 התקשרה וביקשה שיקנה ירקות ופירות לשבת. הוא בחר את הפירות
 והירקות, עמד בתור לקופה, הזדעזע מהמחיר, שילם ויצא.

בדרכו עבר ליד חנות 'הכל בשקל'. לאחר התלבטות קצרה, נכנס לשם
 והחל לבחור פרסים לילדים... למכלוף קנה ספירל (ספירעל באידיש),
 לגיטעל קנה עגילים, לקריינדעל קנה קשת לשיער, לשמערעל קנה
 מדבקות, ולבערעל קנה צבעים... הוא שילם, והמשיך ללכת לביתו, הוא
 מיהר ולכן חצה את הכביש באור אדום, הוא ברח מהשטר שרדף
 אחריו כדי לתת לו דו"ח והגיע לביתו מתנשם בכבדות.

אשתו פתחה לו את הדלת בחיוך רחב, וכל הילדים שמחו לבואו ורצו לקראתו. כולם קפצו עליו והוא עף לרצפה. לאחר כל הנשיקות והחיבוקים, כל אחד מהילדים רצה להראות לאב המאושר מה הוא עשה היום בגן, אבל אז מענדל הרגיש פתאום מכה בלב... ועוד אחת... מכות קטנות ומהירות... ואז הוא פתח את עיניו ומצא את עצמו בבית הכנסת באמצע אמירת ויודוי של תפילת שחרית...

על ויודוי בלי כוונה של צער וחרטה אמרו במליצה שזה כמו שק שרוצים למלאו בחמש קילו קמה, שאם מילאוהו עד אפס מקום ועדיין אין משקלו חמש קילו, צריכים לדפוק עליו ואז יהיה מקום לעוד. ישנם אנשים שלבם מלא בחטאים עד אפס מקום, והם צריכים להכות בלב על חטא, כדי שיהיה להם עוד מקום לחטאים נוספים.

חרטה

כאשר אדם לא הצליח לגבור על יצרו והוא נכשל בחטא, ולאחר מעשה לבו כואב עליו והוא מלא חרטה, וודאי שהקב"ה מתחשב בזה, וחטא זה אינו נחשב כל כך גדול כמו אם היה שמח בחטאו, וכעומק החרטה כך ימהר הוא לשוב בתשובה ולתקן את מעשיו.

יסוד זה נלמד מדוד המלך ע"ה: נתן הנביא סיפר לו את המשל בכבשת הרש (שלעני אחד הייתה רק כבשה אחת, וטיפל בה במסירות ונהג עמה כאחת מבני הבית, והשכן העשיר לקח לו את הכבשה כדי ליתנה לאורחו לאכול). ושאל נתן הנביא את דוד המלך 'מה עונשו של העשיר?' אמר דוד: 'בן מִנֹת הָאִישׁ הָעֹשֶׂה זֹאת!'. אמר לו נתן הנביא 'אַתָּה הָאִישׁ, ומיד: 'וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל נָתָן חֲטָאתִי לָהּ! וַיֹּאמֶר נָתָן אֶל דָּוִד גַּם ה' הָעֵבִיר חֲטָאתְךָ לֹא תָמוּת'.

ולכאורה קשה, הרי מצות ויודוי לומר "חטאתי עויתי פשעתי", וכאן דוד המלך אמר רק "חטאתי", וא"כ איך יצא ידי חובת הויודוי? ומדוע לא אמר את כולו?

הסביר מרן הרב עובדיה יוסף זצ"ל, שדוד המלך התכוון לעשות ויודוי מלא של 'חטאתי, עויתי, פשעתי', אך כאשר רק אמר את המילה 'חטאתי' - כבר הרגיש חרטה וצער עמוק מאוד, וכמעט

שנתעלף. ואם היה ממשיך לומר גם 'עוויתי פשעתי', הייתה נשמתו עלולה לצאת מרוב צער. לכן הקב"ה אמר לנתן הנביא אחרי שדוד אמר "חטאתי", תגיד לו שסלחתי לו. על כך אמר דוד המלך: 'חטאתי אודיעך ועווני לא כסיתי', דהיינו רציתי להגיד גם 'עוויתי'. 'אמרתי אודה עלי פשעי' - רציתי לומר גם 'פשעתי'. ואתה, ריבונו של עולם, נשאת עוון חטאתי סלה.

כאשר אדם מצטער בכל לבו על שנכשל ואומר: "הלוואי ולא הייתי עושה זאת", בכח חרטה זו למחוק את החטא כאילו לא נעשה מעולם.

אל רבי אלימלך מליזנסק, בא פעם יהודי, וביקש שיורחו דרך תשובה. הוא סיפר שהיה לפני כן אצל רב אחר שהורה לו דרך תשובה קשה מאוד, והוא אינו יכול לעמוד בזה. אמר לו רבי אלימלך: 'אם אתה אומר ויודוי לידי, מבחינתי עשית תשובה גמורה וזה תיקונך, אבל לפני כן לך תנוח, תאכל ותשתה, כי אני רואה שאתה חלש מאוד. אחר כך בוא אלי ואני אסביר לך מה המשמעות של כל מילה ומילה בוודוי, וכך תאמר את הוודוי מתוך כוונה'.

וכך היה, הרב החל להסביר לו מה פירוש 'אשמנו', שהרבה פעמים האדם חושב 'אני לא אשם בחטא כלל. זה בגלל ההורים שלי, זה בגלל אשתי, זה בגלל הטבע שלי, ואני לא יכול לשנות אותו. ואם כן, אני לא אשם, כך יצר אותי הקב"ה. לכן המילה הראשונה כשמתחילים לומר בוודוי היא 'אשמנו'. והרב האריך והרחיב לומר לו עוד פירושים מה זה אשמנו, והאיש החל לומר 'אשמנו' ונתעלף, כי הוא הבין מה זה אשמנו.

אחרי שהתעורר ונח קצת, הרב הסביר לו מה פירוש 'בגדנו' על פי הגמרא (ברכות ז.), רבי מאיר אומר, בשעה שהגוים משתחוים לחמה הקב"ה מיד כועס, כיוון שבדבר שה' יתברך מטיב להם ומאיר לארץ ולדרים עליה ברחמים - הם בוגדים בו בקב"ה. אמר לו הרב: ה' יתברך נתן לך ידיים כדי שתוכל להניח תפלין כראוי, ולאכול ולשתות כראוי,

ולעבוד וכדומה. והאדם לוקח את ידיו ומשתמש בהן כדי לגנוב או להכות או לעשות בהן עבירות. וכן הקב"ה ברא לאדם אוזניים כדי שיוכל לשמוע דברי תורה ולשמוע מה שמדברים עמו, והוא שומע בהם לשון הרע או כל מיני דברים בטלים. וכן נבראו העיניים כדי שיוכל לראות את אותיות הגמרא והמשנה, ולא יהא עיוור, שהרי עיוור חשוב כמת. ואילו הוא פוגם בעיניו ורואה דברים אחרים. היש בגידה גדולה מזו?

ועוד האריך והרחיב הרב, והסביר לו מה פירוש המילה בגדנו. וכשאמר הבחור את המילה 'בגדנו' התעלף שוב, וכן בכל אמירת המשך הווידוי, עד שהרב אמר לו 'עכשיו אתה בעל תשובה גמור'.

את הווידוי כולנו אומרים פעמים רבות בתפילות של יוה"כ, אבל עלינו לזכור גם את הדבר השלישי - עזיבת החטא.

עזיבת החטא - קבלה לעתיד

לא מספיק רק להכיר את החטא, להתוודות עליו להתחרט ולהצטער, אלא צריך להתנתק ממנו, כמו שכתב הרמב"ם (הל' תשובה ב, ב-ג): "ומה היא התשובה? הוא שיעזוב החוטא חטאו ויסירו ממחשבתו ויגמור בלבו שלא יעשהו עוד שנאמר יעזוב רשע דרכו וגו', וכן יתנחם על שעבר שנאמר כי אחרי שובי נחמתי, ויעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב לזה החטא לעולם... כל המתוודה בדברים ולא גמר בלבו לעזוב הרי זה דומה לטובל ושרץ בידו שאין הטבילה מועלת לו עד שישליך השרץ, וכן הוא אומר ומודה ועוזב ירוחם".

צחי קיבל מתנה לבר המצווה - גרביים מסבתא שלו. הוא מעולם לא החליף ולא כיבס אותן, גם כשהיה מתרחץ, היה חוזר לאותם הגרביים. הריח היה איוס ונורא. למרות שהיה בחזר חברותי, מעטים היו מוכנים להתקרב אליו. היה לו חבר אחד טוב, ממש מסירות נפש ורפש. משום מה, לצחי היו בעיות בשידוכים וכאשר סוף סוף היה נפגש עם מישחי, מיד היא היתה בורחת ממנו, בגלל הריח. החבר היה אומר לו כל הזמן

להחליף גרביים, אבל הוא היה אומר שבכלל אין לו ריח לא טוב, וגם אם יש, זה בוודאי לא בגלל הגרביים.

הוא פנה לשדכן מוצלח, ולאחר ששילם טבין ותקילין הוא מצא לו שידוך מוצלח, בחורה נאה וטובה, רק שהיה לה מום קל, היא היתה תתרנית (חסרת חוש ריח). כמובן שהשידוך התאים, ונקבע תאריך לחתונה. החבר הנאמן החליט שהוא יודע מה לקנות לו מתנה לחתונה, גרביים, והוא חייב להביא לו אותן לפני החתונה, כדי שהחתן ילבש אותן, ולא יהיו בושות (שאנשים לא יברחו). החתן קיבל את הגרבים החדשות והתחייב לחברו שהוא ילבש אותן בחתונה שלו.

החבר הגיע באיחור קל לחופה. הוא ראה שהחתן והכלה תחת החופה, אבל הרב, העדים, הצלם וההורים, כולם מחוץ לחופה, רחוקים מאוד, עם אטבי כביסה באף...

החבר נזף בחתן, ואמר לו: "קניתי לך גרביים חדשות, במיוחד לחתונה, מדוע לא גרבת אותן? הרי התחייבת!"

השיב לו החתן: "אני אכן לובש אותן... ידעתי שלא תאמין לי ולכן הבאתי גם את הגרביים הישנות", תוך כדי שהוציא מכיס חליפתו זוג גרביים דהויים ומצחינות...

ביום הכיפורים, אנו צריכים לבוא לקב"ה נקיים מעוונות ע"י תשובה הכוללת: חרטה ווידוי וקבלה לעתיד שלא לשוב לזה החטא, אבל אם אנו רוצים לחזור לסורנו ולהמשיך לעשות עבירות לאחר יום הכיפורים, אנו למעשה משאירים בכיס את העוונות, והצחנה ניכרת.

אם האדם עוזב את החטאים ומקבל על עצמו שלא לשוב לסורו, אז הוא זוכה להיות (כלשון הרמב"ם): אהוב ונחמד קרוב וידיד.

חרטה

במחוז הנאן של סין העתיקה שלטה קיסרות שושלת שאנג שהכריזה על מרד בקיסר זו מושולת ג'ואו ששלט על רוב שטחי המדינה העצומה. לאחר שהמלך זו כבש את השליטה במדינה מאת שליטי שאנג, הוקצו מחוזות שבהם עדיין שלטה שושלת שאנג ותושביהם העבירו מס מדי שנה לקיסר. לאחר כמה שנים פקעה סבלנותם של שליטי שאנג, והם החליטו כי אינם מעבירים יותר את המס הגבוה הנדרש מהם. חמתו של המלך זו גאתה והוא החליט ללמד לקח את הסוררים.

'לא די שנתתי להם עצמאות ומרחב מחיה משלהם, והם עדיין באים ומורדים בי?!' אמר בזעם, וגייס צבא של עשרת אלפי חיילים כדי לכבוש את העיר אניאנג. העיר נבנתה בנקודה אסטרטגית והמשימה לא הייתה קלה, אך מפקד הכוחות, צ'אן, החליט לרכז את חייליו מול פני העיר ולהסתער באחת על חומותיה. הוא הורה לחייליו כי אם לא יצליחו לפרוץ את שערי העיר, יטילו עליה מצור ממושך עד שתושביה ייכנעו. החיילים אכן ניסו במשך שבועות לפרוץ את שערי העיר הכבדים והחומות הגבוהות אך ללא הצלחה, ולכן הטילו מצור הדוק סביב העיר. ליד כל היציאות האפשריות נפרשו פלוגות חיילים ששמרו היטב לבל יצליח לצאת איש מאניאנג, במשך חודשיים שלמים צרו החיילים על העיר אך שליטיה העקשנים של שאנג לא נכנעו.

מצב המצור המתמשך הרגיז את הקיסר זו עוד יותר והוא הכריז: 'כאשר אכנס בראש כוחותיי לאניאנג, אנהג עם תושביה במלוא חומרת הדין!'

עד מהרה נפוצו דבריו של הקיסר זו לכל עבר, והגיעו אף לאזניהם של אנשי העיר הנצורה. הם פחדו עד מאד שהדבר אכן יקרה ונלחמו בחירוף נפש. עדיף היה להם למות במלחמה מאשר להיכנע, ואם דינם נחרץ כבר למות כמורדים במלכות, לפחות ימותו בכבוד!

ההתנגדות החזקה של תושבי העיר נמשכה, וצבא הקיסר מצא עד מהרה שההתנגדות המחודשת של תושבי העיר מקשה עליו עוד יותר. החיילים ביצעו נסיונות רבים להסתער על העיר ולכבוש אותה, אך ללא הצלחה. הקיסר זו התהלך זועף ועצבני וכינס את כל מפקדי המטות להתייעצות דחופה בנושא.

לאחר שעה ארוכה שבה לא נראה כל מוצא, קם על רגליו הגנרל צ'יאנג לי ופנה אל הקיסר: 'ברשות הוד מעלתך, יש לי עצה שתגרום לתושבי העיר להיכנע בפניך. למרות מעשה המרד, תן להם ארכה בת שלושה ימים לחשוב מחדש על מעשיהם. במשך הימים הללו, תאפשר לתושבי העיר להצטייד במים ובמזון. ותראה כי את מעשה המרד לא עשו מתוך כוונה ברורה למרוד בשליטתך, אלא מחוסר מחשבה על תוצאות מעשיהם. אני מאמין, כי ברגע שיפתחו שערי העיר ואנשיה יראו כי נתן להם הוד מלכותו אפשרות להתחרט על מעשיהם, סמוך ובטוח אני כי יבואו לפניך מלאי חרטה ויחזרו בהם ממעשיהם...'

חשב הקיסר זו על הדברים וראה כי הצדק עם הגנרל הקשיש. הוא נתן הוראה לחייליו להתרחק ממקורות המים של העיר ומהמטעים שסביבה, ולאפשר לתושביה לגשת ולהצטייד במים ובמזון.

'לאנשי העיר אשר יביעו חרטה על מעשה המרד הטיפשי של שושלת שאנג לא יאונה כל רע', הכריז הקיסר זו, 'אני חפץ להעניש את העיר ותושביה, אלא רק בהכרתם בשליטתי כקיסר של הריבונות הסינית על כל חלקיה...'

שלושה ימים לאחר מכן, עשו שליטי שושלת שאנג את החשבון בינם לבין עצמם והחליטו להיכנע לשליטתו של הקיסר זו. הם פתחו את שערי העיר לרווחה וביקשו את סליחתו של הקיסר, הביעו חרטה על מעשה המרד הנואל ושילמו את המס כמו בכל שנה. הקיסר וצבאו נכנסו אל העיר כמנצחים...

וידוי

החפץ חיים זצ"ל אמר פעם שהקב"ה מוחל וסולח, לא למי שמכה על לבו בווידוי "על חטא", אלא למי שלבו מכה אותו ונוקפו על החטא שחטא.

מעשה היה בעשיר אחד, שהיה לו משרת נאמן בביתו, וכל אשר יעשה ה' מצליח בידו. ועל כן אהבו בעל הבית אהבה יתירה, והפקיד בידו את כל מפתחות ביתו.

פעם אירע, והעשיר נאלץ לנסוע ליריד, לרגל עניני מסחרו, למשך שבועיים. לכן קרא למשרתו הנאמן, ואמר לו: "עלי לצאת ליריד הגדול לקנות סחורה ואעדר מביתי במשך שבועיים, בזמן הזה עליך לנהל את כל ענייני הבית, ומכיוון שהפרטים מרובים, אפרט לך על גבי גליון, את כל מה שמוטל עליך לעשות, וכשאחזור ואראה שעשית הכל על הצד הטוב, אכפיל לך את משכורתך בכפל כפליים!"

העשיר הזהיר את משרתו ואמר: "אני מבקש ממך שתחזור ותשנן לעצמך כל יום מתוך הגליון את הפרטים שעליך לעשות, כדי שע"י כך לא תשכח כלום, כי עלול להגרם לי היזק רב אם תחסיר אפילו פרט אחד!"

הנהן לו המשרת לאות הסכמה. והעשיר ישב ופירט לו ע"ג הנייר, את כל המטלות שעליו לעשות בהעדרו, וכשסיים, מסר העשיר את הגליון ביד משרתו, ויצא לעסקיו בלב שקט ובוטח.

עברו וחלפו הימים, ומיודענו העשיר אץ לחזור לביתו, לראות מקרוב את אשר התנהל בביתו. והנה בהגיעו לפתח ביתו – חשכו עיניו: כל ביתו היה מוזנח, כל עסקיו נדלדלו, וכל הסוחרים שהיו אמורים להגיע לו באותו שבוע – חזרו מחוסר מענה.

כעס העשיר על משרתו מאוד, וחמתו בערה בו על הפשיעה שמעל משרתו בתפקידו, אשר הפקיר את כל עניניו ומסחריו, וגרם לו הפסד רב. בכעס עצור קרא מיד למשרתו וגער בו בקול: "מדוע לא עשית ככל אשר כתבתי לך בתוך הדף?!"

התפלא המשרת לשמע הדברים, ואמר: "הרי קיימתי את פקודתך במלואה, שכן כל יום ויום קראתי, וחזרתי וקראתי בעיון רב, את כל ההוראות, בדיוק כפי שהזהרת אותי לעשות טרם צאתך למסחר!"

"אוי – שוטה נבער", האדים העשיר מכעס, "וכי אמרתי לך לקרוא את הדף לשם 'קריאה' בעלמא והלא כל המטרה בקריאה זו – היתה כדי שתבין מה מוטל עליך לעשות בתחום הבית, וכי מה בצע לי בקריאה שלך לבד מבלי שתבצע בפועל את הדברים שקראת, הרי בעצם הקריאה לבד, עדיין לא פעלת כלום!"

והנמשל מובן, כל אותם שחושבים שיוצאים ידי חובת ווידוי בהכאה על חטא חוזרת ונשנית, בל כוונה אמיתית או לכל הפחות להבין מה אומרים ולהתחרט, הרי הם מחטיאים את העיקר, שהרי העיקר לשוב בתשובה, להיטיב את המעשים ולהשתפר.

ווידוי וחרטה

הנודע ביהודה הביא דבר נפלא בענין הווידוי והחרטה :

מהחטא עצמו צומח מלאך חבלה, וכל מטרתו להציק לאותו אדם. הוא מכה אותו, צועק עליו, מביא עליו צרות ויסורים ומקטרג עליו בכל קטרוג שרק אפשר. דבר זה נרמז בפסוק בירמיהו (ג, יט) : "תייסרך רעתך" - הרעה שלך, היא בעצמה תייסר אותך. אבל בעת שאדם מודה באשמה - אותו מלאך חבלה נאלץ להשתתק, הוא כבר לא יכול לקטרג. את הרווח הזה מרוויחים באופן מיידי, בעת הווידוי והחרטה, הפה של מלאך החבלה נסתם מיד!

גם הרמח"ל ואור החיים הקדוש מבארים כעין זה על הפסוק : "ותמוגנו ביד עווננו" (ישעיהו סד, ו), כלומר, העוון שאנו עושים הוא זה שממוגג אותנו. הרעה של האדם - היא המייסרת אותו, לא הקב"ה. ובעל ספר חרדים מוסיף ואומר, שעל ידי זה שהזדון נהפך לזכות, גם המלאך הרע נהפך למלאך של זכויות ואז אין מי שיכהו.

משל למה הדבר דומה?

אתה נוסע ברכב, ולפניך רכב נוסף. הסחת את הדעת לרגע, הוא נעצר לפני מעבר החצייה והרכב שלך נכנס בו. האוטו היקר שלו ספג מכה רצינית. הוא כועס מאוד, יוצא אליך ומתחיל לצעוק. לוקח פרטים ופותח לך תיק, זהו מלאך החבלה שלך.

אבל אם תגיד לו : "סליחה... אתה צודק, אני באמת אשם... זה לא היה בסדר מצדי, אני לא מנסה להתחמק מאחריות, אני אפצה אותך על כל הנזק". האם הוא ימשיך לצעוק עליך? יתכן מאוד שהוא כבר לא יצעק. היחס שלו ישתנה. אמנם התיק לא יעלם, עוד תצטרך לשלם די הרבה, אבל לפחות המקטרג יפסיק את קטרוגו. בשונה מהנהג הנפגע, מלאך החבלה לא "אולי" יסתום את הפה מחמת ווידוי, אלא בוודאי יסתום את פיו. אבל בשביל זה צריך חרטה אמיתית!

אתה יכול להיות גיבור גדול, כשאתה רחוק מהנסיון. 'אני מתחרט על מה שעשיתי. ברור שלהבא אהיה בסדר ולא אחטא, מה השאלה

בכלל...!', אבל אם שוב יגיע הנסיון - מה יעשה? האם לא יחזור על השגיאה שלו?

אם הוא עומד להיכשל שוב, החרטה שלו איננה חרטה אמיתית. נכון, הוא התודה, והצהיר שהוא מתחרט, אבל לא הצטער באמת ובתמים, צער גדול ונורא על החטא. החרטה צריכה להיות עם כל הלב. וצריך גם להסיק את המסקנות באופן כל כך חזק, שאין שום סיכוי בעולם שזה יקרה שוב.

החרטה היא לא איזשהו הרהור רגעי, החרטה צריכה לגרום לכך שאם הוא יעמוד אי פעם באותו נסיון - לעולם לא יכשל בו.

עכשיו תראו איזו פריבילגיה יש לנו:

כמה משלם שור שנגח?

שור שנגח בפעם הראשונה, בעליו משלם חצי נזק, וכן אם נגח פעם שנייה. בפעם השלישית השור הופך להיות שור מועד, ומעתה ואילך אם יזיק ישלם בעליו נזק שלם.

האם השור הזה יכול לחזור בתשובה?

אמנם אין לו חרטה, ווידוי וקבלה לעתיד, אבל גם אצל שור יש רמז לסוג של "חזרה בתשובה" - אם השור יקלע שלוש פעמים למצב שבו היה בעת שנגח - שוב יראה אנשים וכו', ובכל זאת הוא לא ינגח ולא ישתולל - יחזור מיד להיות שור תם.

אנחנו, בני האדם, זוכים לחסד נפלא של הקב"ה. בורא העולם אומר: 'אינני צריך שתעמוד שלוש פעמים בנסיון. מספיק שאני מסתכל בתוך ליבך ורואה בדיוק מה קורה שם. אם אני רואה שהתחרטת באמת מכל הלב, ואתה במצב שלא תחטא שוב גם אם יבוא עליך אותו נסיון - אני סולח לך מיד.'

כמדומני שזו הכוונה בדברי הרמב"ם: "עד שיעיד עליו יודע תעלומות". הקב"ה יודע מה שיש בלב האדם. אחרי החרטה, הווידוי והקבלה לעתיד - אדם מגיע למצב של "לא ישוב לכסלה עוד". הוא לא צריך להוכיח את עצמו שלוש פעמים כמו השור, כי הקדוש ברוך הוא רואה ויודע מה שבליבו, ומקבל את תשובתו. על כך נאמר:

"מודה ועוזב ירוחם". בתחילת יום הכיפורים, ב"כל נדרי", אנחנו מתחילים להתוודות. כל אחד יקבל על עצמו קבלות, כל אחד בדרגה שלו - לא לדבר בזמן התפילה, לשמוע קריאת התורה, להתחזק בבין אדם לחברו...

נוסיף קבלה טובה, ועוד קבלה טובה... והקדוש ברוך הוא יראה את הרצון הטוב שלנו ואת המאמצים שלנו. (י'אריה שאג' ימים נוראים)

תשובה הלכה למעשה

הגר"י פוקס שליט"א כתב שכשם שהמפריש חלה והמניח תפילין, העושה קידוש, קובע מזוזה והרוצה לברך ברכה, ודאי צריך ללמוד ולדעת איך וכיצד יש לעשות את הדבר, הוא הדין בוודאי למצנת התשובה. יש לברר כיצד יש לקיים את מצות התשובה!

מלמדנו הרמב"ם (הלכות תשובה ב, ב): "מה היא התשובה? שיעזוב החוטא חטאו ויסירו ממחשבתו ויגמור בליבו שלא יעשה עוד, שנאמר: 'יעזוב רשע דרכו', וכן יתנחם על שעבר עד שיעיד עליו יודע התעלומות שלא ישוב לזה החטא לעולם, וצריך להתוודות בשפתיו ולומר עניינות אלו שגמר בליבו".

מהו סדר הדברים? האם חייבים דווקא חרטה ועזיבת החטא תחילה? ורק אח"כ וידוי וקבלה לעתיד?

כתב רבנו יונה (שערי תשובה בעיקר השני): המתייצב על דרך לא טובה תמד... ושונה באיוולתו ושב וחוטא פעמים רבות (כנעשה לו כהיתר) - ראשית תשובת האיש הזה לעזוב דרכו ומחשבתו הרעה ולהסכים לקבל עליו לבל יוסיף לחטוא, ואז יוכל לעבור אל החרטה והקבלה לעתיד ואל הווידוי כנאמר "יעזוב רשע דרכו", שלא יהא כטובל ושרץ בידו...

מי אשר חטא על דרך מקרה, כי נתחזקה עליו תאוותו וגבר יצרו ונפל לפי שעה, ראשית תשובתו החרטה, ולשים יגון בליבו על חטאתו... כנאמר "ומודה (מכיר בחטא) ועוזב, ירוחם" (משלי כח, יג) הזכיר תחילה "ומודה" עם החרטה והווידוי, ואח"כ "ועוזב".

עזיבת החטא והחרטה : לימדנו הנביא (ישעיהו נה, ז) : "לעזוב רשע דרכו ואיש און מחשבותיו וישוב אל ה' וירחמהו", יש לעזוב את דרך החטא, כדברי דוד המלך ע"ה : "אשר בדרך חטאים לא עמד" (תהלים א) וכנאמר בתפילה : "דרך תשובה הורית". כשם שבחולי הגוף יש לחשוף ולמצוא את הגורמים והסיבות לחולי ורק אז אפשרי בס"ד להירפא, כן הוא בחולי הנפש.

וצריך לקיים 'באנו באש ובמים' - אש התלהבות בכי והתעוררות מלב חס ורותח, ויחד עם זאת, לבוא, בהתבוננות וחשבון נפש נוקב ויורד עד לתהומה של נפש (הרה"צ ר' שלמה וולבה זצ"ל) ולקיים "תשובת טהרה" - כטובל במקווה שטהרתו כשעולה אדם אחר, ושב ורפא לו, יצא אדם אחר... כתינוק שנולד... בבחינת "לב טהור ברא לי אלוקים ורוח נכון חדש בקרבי"

כללי עשיית הווידוי : לפני אמירת הווידוי יש לכוון לקיים מצות עשה מן התורה "והתוודו את חטאתם אשר עשו", ואומרים הווידוי בכוונת הלב ובמתניות.

צריך להתוודות מעומד, שנאמר "ויעמדו ויתוודו על חטאותיהם" (נחמיה ח). ולא ישען על דבר שאם יינטל, ייפול (שו"ע תרי"ז, ג ומשנ"ב), אא"כ בזקן או חלוש (ברכי יוסף קל"א), ובכל אופן כשאומרים : "אבל אנחנו ואבותינו חטאנו", שזהו עיקרו של הווידוי, עפ"י הנאמר : "אנא חטא העם הזה חטאה גדולה", אז חובה לעמוד.

אין צריך לפרט החטא, ואם מתוודה בלחש נכון לפרט (שו"ע תר"ז, ב) שנאמר : "אשרי נשוי פשע כסוי חטאה" (תהילים ט"ז), ואמר רבי יוחנן, המתוודה חטאיו האישיים בקול, נדמה שאינו מתבייש, והמתבייש מוחלים לו מיד, שנאמר "מודה ועוזב ירוחם". והיודע חטא פרטי שלו שאינו מופיע בנוסח הווידוי יפרטו בלחש.

אין חובה להכות על הלב, אלא שכך נהגו, להזכיר לעצמו שהלב חומד וכלי המעשה גומרים. (הגר"א דסלר זצ"ל).

יהי רצון שלא אחטא

ביום הכיפורים אנו מבקשים בתפילה: "יהי רצון מלפניך ה' אלוקי ואלוקי אבותי שלא אחטא עוד".

רבי יעקב גלינסקי זצ"ל דרש על זה וכך אמר: דבר זה מזכיר לי: המשגיח בישיבה שוחח עם בחור שיחה נוקבת: "זה לא יוכל להמשך כך. התפילה היא מסדרי הישיבה, ובן ישיבה חייב לקבל אחריות על סדר יומו. ללכת לישון בזמן ולקום בזמן, ולבוא לתפילה בשעה היעודה. אם אינו יכול, שיחפש ישיבה אחרת". נוסח עתיק ומוכר.

הבחור מאזין, כנהוג, והמשגיח מסיים, כנהוג: "נו, אז ממחר רואים אותך בתפילה?"

והבחור עונה, כנהוג: "אם ירצה ה'".

וכולם יודעים איך המשגיח מסיים: "ה' רוצה, כעת גם אתה צריך לרצות!".

לפי זה לא מובן נוסח הבקשה: "יהי רצון מלפניך שלא אחטא עוד"? ה' ודאי רוצה, אך זה לא מספיק, גם אנו צריכים לרצות!

את התשובה לזה שמעתי מרבי אליהו לופיאן זצ"ל, בבאור הבקשה: "ואל תביאני לא לידי חטא ולא לידי עבירה ועוון". "ייד", ביאורה: רשות וכמו: "ויקח את כל ארצו מידו" (במדבר כא, כו). הבקשה היא שלא נלכד ברשותה של העבירה, כי אז לא נוכל להיחלץ. ולכן הוזהרנו לברוח מן העבירה (אבות ד, ה). והיינו, לא רק שלא לעשותה, לברוח מלהילכד בה, אלא גם אם נלכדנו, שנמהר לנוס בטרם תשתלט עלינו ותשעבדנו, ולא נוכל להימלט!

משל למה הדבר דומה? לנכה המשותק ברגליו, ולפתע מריח הוא אבכת עשן. ארון החשמל התלקח והדירה עולה בלהבות. החום בלתי נסבל, העשן מדמיע ומשנק, הלהבות פורצות בעד הפתח, מכלות את השידה, את הארון, את השטיח, מלחכות את המיטה - למה אינו בורח? למה אינו נמלט?

כי הוא משותק... מחר ימצאו את עצמותיו המפויחות.

אמרו חז"ל: "יודעים הרשעים שדרכם למיתה". אם יודעים, מדוע אינם חוזרים? "אלא שיש להם חלב על כסלם" (שבת לא, ב), שכבת בידוד. "הרשעים הם ברשות לבם" (ב"ר לד, ט), שבויים ביד יצרם.

נתבונן בדברי הגמרא (יומא לה): עני עולה למרום ונשאל מדוע לא עסק בתורה, עונה: "עני הייתי וטרוד במזונותי". ניחא. אמנם עונים לו: כלום עני היית יותר מהלל, יש לו "מחייב". אבל התנצלותו מוכנה. שהעניות מעבירה את האדם על דעתו ועל דעת קונו. (עירובין כא:).

עשיר נשאל ועונה: "עשיר הייתי וטרוד בנכסי". מובן, למרות שאומרים לו: כלום עשיר היית יותר מרבי אלעזר בן חרסום שלא הופרע מלמודו על ידי עושרו, אבל הרי מרבה נכסים מרבה דאגה (אבות ב, מז), התנצלותו מובנת, גם אם אינה מתקבלת.

אבל הרשע נשאל ועונה: "נאה הייתי, וטרוד ביצרי" - ותירוצו אינו מובן כלל - כמה זמן ביום חוטאים?! מילא העניות מלפפת כל היום. העושר, מטריד כל היום, אבל העבירות, מדוע יפריעוהו מללמוד כיכולתו? והתשובה: שכבר נלכד ברשות היצר, הוא מסור בידי העבירה ומלפפתו לפני ואחרי ובשעתה!

ואני נזכר, נסענו ברכבת ברוסיה, והמרחקים שם עצומים. נוסעים ימים, ובין תחנה לתחנה שעות ארוכות. היו ברכבת דרגשי שינה בשלוש קומות, בדרגש העליון רבץ גוי מגושם שקונן כל הזמן: "אני צמא, אני צמא! כמה שאני צמא, הוא כמה שאני צמא!", חור בראש!

הרכבת עצרה בתחנה, והוא רובץ ומקונן. אמרתי לו: "אנדריי, הב את קנקנד!", מיהרתי וירדתי לרציף, והבאתי לו קנקן מלא, רוקנו בלגימה אחת. רצתי שוב, ומלאתי בשנית. עכשיו, יהיה מעט שקט. הרכבת החלה בנסיעה, ולפתע נשמע קולו הבכייני: "אוי, כמה שהייתי צמא, אין לכם מושג כמה הייתי צמא!"

כך העברין שנלכד ברשת היצר, כוסף לעבירה לפניה, ומתרפק עליה אחריה. וסוף דבר: "טרוד ביצרי" רחמנא לצלן. ואף אנו במצב זה!

נהיה כנים עם עצמנו: רוצים אנו להשתנות, רוצים להשתפר לכוון בתפילה, להתמיד בלימוד, לשמור את הלשון, את העיניים את המחשבה - יודעים שהשרפה מלפפת, אבל שבויים, משותקים...

אין לנו אלא לבקש: אנא, החזר לנו את יכולת התנועה, את האפשרות להינצל, את הכח לברוח! "יהי רצון מלפניך, שלא אחטא עוד!" (והגדת - יום כיפור)

חטא בלא יודעין

באחת משיחותיו, הגר"ב רוזנבלום שליט"א שאל כך :

ביום הכיפורים אנו אומרים עשר פעמים: "עַל חַטָּא שְׁחַטָּאנוּ לְפָנֶיךָ בְּיֹדַעִים וְעַל חַטָּא שְׁחַטָּאנוּ לְפָנֶיךָ בְּלֹא יוֹדַעִים". וצריך להבין מה משמעות הדבר, כי אם לא יודעים על החטא, אז לכאורה איפה כאן החטא?! אם עשית את החטא שלא במודע, אז על מה אתה אומר ויודוי?!

התשובה לזה היא שיעל חטא שְׁחַטָּאנוּ לְפָנֶיךָ בְּלֹא יוֹדַעִים - זה גוף העבירה. הסיבה שעברנו את העבירה, היא כיוון שלא ידענו את ההלכה. זה שלא ידעת את ההלכה, על זה אתה צריך תיקון - יש עליך תביעה: למה לא למדת?

זויות נוספת מובאת בספר מראשית השנה, על מעשה שהיה :

יהודי אחד ניסה לקרב את הודו שלו לעבודת ה'. הוא פנה אליו וביקש: "דודי היקר, בא שבת אחת לבני-ברק, עיר מושבתת ביום שבת.. אנשים ואווירה רוחנית..."

הוא הצליח לשכנע אותו, והוא בא להתארח אצלו שבת אחת...

בשיא ההתלהבות הוא לקח אותו לבית הכנסת הגדול - אלף מתפללים... איזו אווירה של שבת... אווירה נפלא ביותר!

לאחר שאכלו סעודת שבת, שרו זמירות... השעה כבר היתה 11 בלילה, מבקש אחיינו: "דוד, בוא איתי, אקח אותך לראות שולחן של אחד האדמו"רים, זה ניקרא "טיש". הוא נענה והם יצאו.

הוא ראה מאות חסידים ספונים אל מול רבם ופניו כפני מלאך ה'... לידם עמדו אב ובנו, לפתע הילד הגיש לאביו בוטן וביקש: "אבא, תפתח לי בבקשה את הבוטן..."

האבא פתח לילד את הבוטן, ואת הקליפה השליך על הרצפה...

אותו יהודי רואה את זה ונדהם: "ראית מה זה?! בבית הכנסת הוא זורק קליפות של בוטנים?!"

הם הלכו הביתה אחרי הקדיש, ובמקום שיראה את ההתעוררות הגדולה, את השירה, את ההתלהבות, הוא ראה ביזיון של מקום מקדש מעט!

כן כל השבת דבר אחד עמד לו בראש – איך שומרי תורה ומצוות, בבית הכנסת שלהם, זורקים קליפות על הרצפה.

כשיצאה השבת הוא אמר לו: "תשמע, היה מרומם מאוד, אבל האנשים פה, לא מקפידים על קדושת בית הכנסת, זורקים קליפות על הרצפה, בתוך בית הכנסת?!"

אמר ר' שלום שבדרון זצ"ל - זה פירוש הדבר על חטא שְחָטְאֵנוּ לְפָנֶיךָ בְּיִוְדָעִים וְעַל חטא שְחָטְאֵנוּ לְפָנֶיךָ בְּלא יוֹדְעִים...

אתה לא יודע מה מנעת, בזה שזרקת את הקליפה!

המעשה הזה הוא גם לחיוב וגם לשלילה... בני האדם אינם מודעים, אילו השלכות יכולות להיות ממעשה אחד לטוב או למוטב...

בן אדם רואה, ואומר לעצמו: "תראה כמה מעשיו יפים". מהמעשה הזה, הוא יכול להתקרב ולחזור בתשובה, כמו שמצינו עם התנא שמעון בן שטח, שקנה חמור מגוי, ומצא על צווארו יהלום גדול. הוא החזיר את היהלום לבעליו הראשונים וכולם שמעו את הגוי אומר: "ברוך אלוקיו של שמעון בן שלח". זו דרכו של יהודי אמיתי.

אם מראים לו - הנה תראה, בזכותך פלוני חזר בתשובה, בזכותך פלוני התחיל להקפיד לקום בזמן... אז המעשה הזה נפרט בפניו גם לזכות! ואם מראים לו את ההשלכות של מעשיו השליליים ולאיזה נזק וחורבן הם גרמו, אוי לו ואוי לנפשו...

כמה זהירות נדרשת מאתנו!

כיצד להתמודד עם החושך?

התא הקטן היה צפוף וטחוב. ריח לא נעים שלט בו, וגם יצורים קטנים ועוקצניים הסתובבו בו בחופשיות. בתוכו, כאובים וצפופים, ישבו שלושת העבריינים שנכלאו כאן עד להודעה חדשה... אך הצפיפות והטחוב, הסירחון והזוחלים, נחשבו לבעיה הקטנה. קשה מכל היתה העלטה הסמיכה, האפילה ששררה בתא בכל שעות היום והלילה. מדי בוקר נפתחה הדלת כדי חרך צר, הושלך מעט אוכל פנימה, ומיד נטרקה הדלת במהירות בקול שקשוק מפתחות, והחושך המוחלט שב לשליטה מלאה... קשה לשרוד בתא כלא צפוף ומחניק, קשה עוד יותר לעשות זאת בחושך כה סמיך ואימתני... בנוסף לכך, הסוהרים לא נתברכו ברחמים, והחליטו להקשות עוד על האסירים ושלחו את מזונם בצירוף כלים לא לגמרי מתאימים, כך הגיעה קערת מרק מלווה במזלגות, כשרק מצקת ענקית אחת הוצמדה לקערה. או שהוגש לאסירים האומללים עוף, כשכלי האוכל היו מערוך ומברשת...

בכל יום, נדרשו האסירים לשפע יצירתיות, כדי להצליח לאכול מהמזון בכלים המשונים הללו, ועוד בחושך מוחלט. חוש המישוש עמד להם לעזר, דרכו זיהו מדי יום הן את המזון והן את הכלים, וניסו לחבר ביניהם. אלא שרק שניים מהם התברכו בחוש מישוש מחודד, ואילו האסיר השלישי - ממש לא הצליח להסתדר... הוא ביקש מהם לסייע, ואחד האסירים נחלץ לעזרתו. מדי יום ניסה ללמדו פרק בהלכות מישוש באפילה, כיצד תופסים את הכלי במרכזו, ממששים ביד לכיוון הקצוות, עד שמבינים מה הידית ומה החלק הנוגע באוכל. אחר כך ניסה ללמדו להבחין בין התחושה העוקצת של מזלג משונן, לבין התחושה החלקה של כף, ועד לתחושה הכואבת של סכין חדה... במשך כמה שבועות, ניסה האסיר 'החכם' ללמד את חברו, אך הסוהרים היו מחוכמים ויצירתיים ממנו. ביום בו הבין האסיר מהו שניצל וכיצד הוא נחתך - החלו הללו להגיש דווקא מרק, שנשפך על האסיר הטועה, וניצוצותיו הגיעו גם לשני חבריו הנרטבים... ביום בו הבין המסכן כי מרק נאכל

בכף ואיך לזחותו - החלו להביא פסטה, שהחליקה מהכף בקלות והפכה לעיסה דוחה על רצפת התא...

הימים חולפים, והאסיר המלמד כמו האסיר הלומד, נעשו מתוסכלים. כל יום מגישים כלים אחרים ומזון שונה, והם אינם מצליחים להדביק את הקעב וללמוד את הפרטים לאשורם... האסיר ממשיך להיחזק, חבריו ממשיכים להתלכלך, המזון לא מגיע לפיו, הוא נותר רעב, ונכשל בנסיונות הלמידה פעם אחר פעם...

התסכול הרב, הוביל את האסיר 'החכם' להתרעם על האסיר הנוסף השוהה עמם, ופנה אליו בטרזניה: 'הרי שלושתנו כאן בתא, אני ואתה סובלים יחדיו מבורותו וטעויותיו של חברנו לתא, ולכן אני מנסה להתמסר ללמדו כיצד למשש, כדי שגם הוא יוכל איכשהו להסתדר בעלטה הנוראית ובחושך המוחלט השורר כאן. אך אני נושא בעול הזה לבדי למה שלא תתנדב לסייע?!' - מחזה האסיר 'החכם', 'הרי אתה רואה שאנני עומד בקעב, הסוהרים הללו מתחכמים ומביאים מזונות וכלים ממינים שונים עד שאנו מתבלבלים שוב ושוב, מדוע אתה לא עוזר לי ללמד את המסכן? אולי הגיע הזמן שתפסיק לגרד את הקירות בשעמום, ותסייע לי ללמד את חברנו איך להסתדר בעזרת חוש המישוש?!

השיב לו האסיר: 'אתה אולי מורה טוב, אך אני אספר לך מה אני עושה לפתור את הבעיה, ותגיד לי את חוות דעתך... אתה מנסה ללמד אותנו להסתדר בחושך, אך כל עוד כה חשוך כאן - לעולם יצליחו להתחכם אתנו ולהגיש לנו כלים לא מוכרים, מזון לא מזוהה, והתוצאות שהאוכל ימשיך להישפך וללכלך... במקום זאת, אני עובד במרץ לקדוח חור קטן שדרכו ייכנס אור. תגיד לי אתה אם אינני צודק: הרי ברגע שיחדור לכאן קצת אור - כל הנסיונות לבלבל אותנו לא יועילו! אנחנו נזהה כל כלי, נכיר כל מנה, ונסתדר מצויין, בלי חוש מישוש ובלו למידה מורכבת! אם ייכנס לכאן מעט אור - איש כבר לא יצליח לבלבל אותנו יותר! האם לא חכם יותר לפעול כמוני?'

אנחנו מצויים כאן, בעולם הזה, והסוהר המציק לנו הוא היצר הרע. הוא מחשיך את הסביבה, מתחכם, לא חדל מנסיונותיו להכשיל אותנו, לגרום לנו להתלכלך... אנו מנסים לשמור את העיניים, ובטוחים כי אם רק נשנה את צורת הנסיעה בבוקר - יקל עלינו להתמודד. אך אז מגיע היצר היצירתי, ומציב מראות אסורים גם בדרך החדשה... יהודי בטוח שאם רק יעבור לדירה גדולה ונעימה - הוא יהפוך לרגוע ושלו. וכזזה קורה - הוא מגלה שם שכנים נרגנים, שמעמידים אותו בנסיונות קשים ביחסו אליהם, מדי יום ביומו... ככל שאנו מתמודדים מול הנסיונות - יצרנו הרע מתגבר ומתחדש, מתחכם אתנו, מעמיד אותנו בנסיונות חדשים שלא הכרנו בעבר, וכפי שאמרו חז"ל: 'יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום!'

לכן, המשימה הראשונה שלנו, היא להאיר את אפלת היצר. להכניס אור לתוך עולמנו, אור שיניס את הבלבול, יבריח את הנסיונות, יעניק לנו כוחות להתמודד מול תעתועי היצר והתחכמויותיו. האור הזה הוא בר השגה, והוא - אור התורה! המאור שבה מחזיר למוטב, מאיר את חיי היום יום, פותח אלומה בוחקת על חיינו, ונותן לנו את הכוחות להתמודד. מול אור התורה - כל כליו של היצר לא יצלחו, כל בלבולו יירתעו לאחור. יהודי שמחובר לתורה ומתחזק בתורה - הוא איתן בהרבה, עמיד ומבוטח, שמחת החיים שלו מגינה ומצילה אותו מכל נסיונות היצר!

את יום הכיפורים נפתח בהתרפקות על ספרי התורה, בבקשת סליחה כי לא השתמשנו בכלי הזה מספיק, כי לא הסתייענו בו במידה מספקת כדי להתמודד ולהתגונן. את בקשת התשובה אנו פותחים במילים "השיבנו אבינו לתורתך" - כי כשנשוב לתורה ונתחזק בה - יהיה לנו הרבה יותר קל ההמשך: "וקרבנו מלכנו לעבודתך", כמו גם לזכות ל"והחזירנו בתשובה שלימה לפניך"... בעומדנו בימי התשובה ותיקון המעשים, כשכל לב יהודי רוטט בהתרגשות וחוזר בתשובה על חטאיו, רצוי שזכור את המשל הזה, אותו סיפר הרה"ק רבי בונים מפשיסחא זי"ע, כדי שנחפש את הדרך לקדוח החוצה ולמצוא קצת אור, את אור התורה. (שלום לעם)

זהירות בעניינים שבין אדם לחבירו

אמר רבי עקיבא (על יום הכיפורים): אשריכם ישראל, לפני מי אתם מטהרין ומי מטהר אתכם? אביכם שבשמים שנאמר: "וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם", ואומר "מקוה ישראל ה'", מה מקוה מטהר את הטמאים אף הקב"ה מטהר את ישראל (יומא פה:). אולם עלינו לדעת שכמו שבמקוה אם יש חציצה לא עולה הטבילה, והאדם (אע"פ שטבל) נשאר בטומאתו, כך גם ביום הכיפורים שהוא המקוה של הקב"ה אם יש "חציצה" נשאר האדם בטומאת העבירה.

מהי א"כ אותה "חציצה" ביום הכיפורים המעכבת את הכפרה?

דרש רבי אלעזר בן עזריה (שם) 'מכל חטאתיכם לפני ה' תִּטְהָרוּ', עבירות שבין אדם למקום יום הכפורים מכפר, עבירות שבין אדם לחבירו אין יום הכפורים מכפר עד שיִרְצה את חבירו.

כתב השל"ה: "יש לדעת, אם ציער את חבירו אפילו בדברים, אפילו אם יתן לו מלא ביתו כסף וזהב, אין לו מחילה עולמית עד שירצה את חבירו ומוחל לו".

כאשר אדם פוגע בחבירו, כל זמן שיש קפידה מצד הנפגע ואינו מוחל לו, גם הקב"ה אינו מוחל, על הפוגע יש קיטרוג ומזלו חסום.

לביתו של הגאון ר' חיים קניבסקי, נכנסה נערה הלומדת בכיתה גבוהה באחד הסמינרים בבני ברק, וסיפרה על תופעה פלאית המתרחשת בכיתה. למרות שמדובר בכיתה גבוהה, אף אחת מן הבנות לא זכתה לבוא בברית הארוסין עם בן גילה. היא בקשה לדעת מה דעת הגאון על כך, ומה הוא מיעץ לעשות.

הרב אמר, שאם אכן מדובר בכל בנות הכיתה, הרי שזו היא 'חטאת הקהל', וצריך לחשוב במה פשעה וחטאה הכיתה כולה. לכך קיימות שתי אפשרויות, או שפגעו במורה, או שפגעו באחת החברות.

הנערה העבירה את הדברים לחברותיה, ולאחר דיון הגיעו בכיתה למסקנה שבמורה הן לא פגעו, אבל יתכן מאד שפגעו באחת מבנות הכיתה. אותה אחת שאולי פגעו בה היתה נערה אומללה, והגם שאף

אחת מהחברות לא התכונה לפגע בה, ויתכן שגם הפגיעה היתה בדבר קל מאוד, אך מכל מקום היתה פגיעה בכבודה.

בנות הכיתה שיגרו משלחת נכבדה אל הנפגעת, וביקשו שתמחל להן. אבל הנערה הפתיעה אותן, ואמרה בפה מלא שאינה מוחלת! החברות הבינו שיש כאן עסק רציני, ועכשיו הן כבר ידעו שעד שלא יפייסו את הנעלבת, ימשיכו להיות "תקועות" בשידוכיהן.

הן שקלו את צעדיהן מחדש, והחליטו שכל הכיתה כולה צריכה לעלות לביתה של הנפגעת, ולבקש שוב ושוב את סליחתה. הן לא הסתפקו בכך, אלא נקטו גם בצעד נוסף כדי לפייסה.

כשנכנסו כל הבנות לביתה, הן הבטיחו לה שהן עצמן, תשתדלנה בכל מאודן לדיאג לשידוך טוב עבורה. ואם לא די בכך, הרי שאביה של אחת הבנות הבטיח לשאת בעול הכספי של דמי השדכנות עד סך אלף דולר.

משראתה הבת הנפגעת שכוונתן של החברות היא רצינית, והן באמת חוזרות בתשובה, ומעוניינות לשפר את דרכן, נענתה ומחלה להן בלב שלם. שבועיים לאחר מכן, מצאו ארבע מבנות הכיתה את זיווגן!

כוחה של בושה

אמרו חז"ל: 'כל העושה דבר עבירה ומתבייש בו מוחלין לו על כל עוונותיו' (ברכות יב:). - ולא רק עבירה זו נמחלת, אלא "הכל נמחל". וכתב הגה"צ רבי אליהו דסלר זצ"ל (מכתב מאליהו ח"א עמ' 253): "והנה מחילת החטא, היינו שהנפש נתקנת מטומאת אותו חטא, ומוחלין לו על כל עוונותיו, הרי הוא שהאדם כולו נתקן, וסרה ממנו טומאת כל עוונותיו, וכל זה בשביל שנתבייש מחטא אחד בלבד. המתבייש מפני העבירה שעבר, מתבייש שעבר על רצון בוראו, וא"כ כבר יש לו קצת השגה בערך רצון הבורא, וערך העבירה שהיא נגד רצונו יתברך, וערך פחיתות האדם, אשר הוא הנבזה המעזי נגד בוראו".

וכתב המהר"ל - (נתיב התשובה ריש פ"ה) "כאשר האדם מתבייש מן החטא, מורה שהוא מסלק עצמו מן החטא לגמרי, שכל בושה שהוא

מתבייש מדבר מרחיק עצמו ממנו, לא כן עז פנים שהוא מתעצם בחטא ואין הסרה לחטא כאשר החטא מתעצם בו וכו'.

מכאן למדנו עד היכן מגיעה התשובה עם הבושה, כשאדם מתבייש מחטאו הוא מתחרט בכל מעמקי לבבו, ומבקש את תיקונו ושמח בו, אפילו אם התיקון הוא מיתתו אין המיתה נחשבת לו לכלום לעומת תיקונו לחיי נצח. והוא כמו החולה ששמח להשיג את הרופא המומחה אשר יעשה לו את הניתוח הקשה כדי לרפאותו. לכל הפחות את אותן העבירות שיודעים אנו להתבייש קצת בהן, לא ניתן להבריחן מנגד עינינו, נתבונן בהן ונזכה לפחות לתחילת תשובה."

מספרים על האר"י הקדוש שפעם הגיע אליו יהודי רשע, שעבר על עבירות קשות ורבות. האר"י הקדוש מיד ראה ברוח הקודש מי העומד מולו, והחל לספר לו על העבירות שעשה והוכיח אותו בחומרה. אותו אדם נדהם, והחל נתקף בהרהורי תשובה וחרטה על מעשיו הרעים.

הוא התחיל לבכות כמו תינוק וביקש מהרב שיתן תיקון לנשמתו האומללה. הרב חשב מעט ואמר: "יהודי יקר, אין ברירה, מיתתך היא כפרתך, אני מציע לך לחזור כעת לביתך, לעשות חשבון נפש, ללכת לישון אחרי ווידוי וקבלת מלכות שמים, ובבוקר תגיע לכאן לתפילה שחרית, ולאחר התפילה נעשה לך מיתת בית דין בשריפה.

אותו אדם קיבל את הדברים בלב שלם ובלי להרהר אחרי הרב הקדוש. ואכן השכם בבוקר הגיע אל בית הכנסת של האר"י, התפלל עם הציבור בכוונה ובדמעות שליש ולאחר התפילה ניגש אל הרב ואמר: "הריני מוכן ומזומן למות כעת לכפרת עוונותי."

הרב חייד אליו ואמר: "עליך כעת לומר את הוידויו!", ואכן אותו אדם אמר ווידוי ארוך ומפורט תוך כדי שהוא בוכה בכי קורע לב, מתחרט, מצטער ומתבייש על חטאיו, עוונותיו ופשעיו הרבים.

לאחר מכן הושיבוהו על כסא, קשרו את ידיו ואת רגליו וכיסו את עיניו. אמרו לו להרים את ראשו למעלה ולפתוח את פיו כי כעת הולכים לשפוך לתוכו עופרת רותחת...

אותו אדם הרים את ראשו ופתח את פיו לרווחה... האר"י הקדוש ניגש אליו ושפך לו אל תוך פיו נוזל מזהב... אותו אדם בלע את הנוזל והוריד את ראשו. הוציאו מעליו את כיסוי העיניים, ואז הוא אמר: "זה לא היה עופרת רותחת, אלא דבש... אנא כבוד הרב, אני מתחנן, בצע בי מיתת בית דין כדי שתהיה לי כפרה על עוונותי..."

אמר לו הרב, בימינו אין לנו סנהדרין ואין אנו יכולים לבצע מיתת בית דין, אבל דע לך שהבושה והחרטה הכנה שלך על עוונותיך, בכוחן לכפר על עוונותיך לא פחות מאשר מיתת בית דין.

הגר"ח שמואלביץ זצ"ל (שיחות מוסר, י"ז) כתב לבאר, שהיות והעונש אינו אלא כדי להוכיח את האדם, להעמידו על טעותו, ולעוררו להתחרט על מעשיו, לכן אם האדם מעצמו כבר התבייש בעבירה והתנחם עליה, הרי שכבר הגיע בכוחות עצמו לתכלית ההכרה בטעותו ושוב אינו זקוק לעונש, ולכן מוחלין לו על עוונותיו.

מטבעו של האדם שאין הוא אוהב להודות על טעות שעשה, תמיד ינסה להצדיק את מעשיו בכל דרך אפשרית, ואפילו שבתוך תוכו יודע הוא שטעה, ושטענותיו הן טענות שווא ושקר, עם כל זאת ישכנע את עצמו שהוא בסדר.

דבר זה אנו מוצאים בענין האשה הסוטה המובאת אל שערי בית המקדש לבודקה במים המאררים, שבטרם היו מתחילים בבדיקתה, היו מעלים אותה לבית הדין הגדול שבירושלים, שם היו עורכים מסע שכנועים ארוך ומתיש לנסות לשכנע אותה בכל מיני פיתויים ואיומים שתודה על מעשיה. ולמרות הכל היו נשים שאע"פ שידעו שחטאו, וידעו מה הולך לקרות להן, בכל זאת טענו שלא חטאו והן העדיפו לשתות מהמים המאררים.

והדבר תמוה - אשה זו עומדת לשתות ממי הסוטה, מה שכרוך בהשפלה ובביזיון גדול, ואם אכן חטאה סופה למות בצורה נוראה. מדוע היתה מוכנה לשתות למרות שידעה מה מצפה לה?

הרי לנו שלפעמים אדם מוכן להפסיד, לסבול, ואפילו למות, ובלבד שלא להודות באשמה! ומכאן נשכיל אף אנו לקנות מעלה נפלאה זו של מודה על האמת, ובכך נקשט את נפשנו בקישוטי המדות הישרות והמתוקנות הראויות לבניו של מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא (עיין עוד מ"ש בזה בעמוד 178).

שני השעירים

נאמר בתורה: וְלָקַח אֶת שְׁנֵי הַשְּׁעִירִים וְהֶעֱמִיד אֹתָם לִפְנֵי ה' פְּתַח אֹהֶל מוֹעֵד, וְנָתַן אֶהָרֹן עַל שְׁנֵי הַשְּׁעִירִים גִּרְלוֹת גּוֹרֵל אֶחָד לַה' וְגּוֹרֵל אֶחָד לְעִזָּאֵל, וְהִקְרִיב אֶהָרֹן אֶת הַשְּׁעִיר אֲשֶׁר עָלָה עָלָיו הַגּוֹרֵל לַה' וְעִשָּׂהוּ חֲטָאת, וְהַשְּׁעִיר אֲשֶׁר עָלָה עָלָיו הַגּוֹרֵל לְעִזָּאֵל יַעֲמֵד חַי לִפְנֵי ה' לְכַפֵּר עָלָיו לְשַׁלַּח אֹתוֹ לְעִזָּאֵל הַמִּדְבָּרָה (ויקרא טז, ז-י)

אמרו חז"ל: "שני שעירי יום הכפורים מצוותם שיהיו שניהם שווים במראה, בקומה, בדמים ובלקחתן כאחד" (יומא סב.).

שני השעירים שהיו שווים במראה, בקומה ובדמים (במחיר), ואף נלקחו מאותו עדר, מסתמא היו חברים מילדות. הם הובאו אל בית המקדש ושם ביום הכיפורים עשו להם גורל, האחד היה לה' והשני לעזאזל. השעיר אשר עלה עליו הגורל לה' היה נלקח מיד אל בית השחיטה, שם היו שוחטים אותו, מקבלים את דמו אל כלי מיוחד ומדמו היה מזה הכהן הגדול בתוך קודש הקדשים וכן גם על הכפורת ועל מזבח הזהב...

בינתיים, השעיר שעלה עליו הגורל לעזאזל אינו נשחט ועולה לקרבן אלא "יַעֲמֵד חַי". מסתמא חשב לעצמו: "כמה מסכן חברי הטוב שכך עלה בגורלו... הוא נרצח ושופכים את דמו..."

אחר כך היו לוקחים את השעיר השני, מוציאים אותו מבית המקדש ומוליכים אותו לעבר ההרים שבמדבר מחוץ לירושלים... הוא בטח חשב לעצמו: "כמה טוב שכך עלה בגורלי... בעוד שחברי כעת שחוט וזבוח, אני יוצא לטיול שטח במדבר יהודה... ובזמן שכולם כעת צמים אני זוכה לאכילה ושתיה בפנסיון מלא..."

הוא כל כך שמח שכך עלה בגורלו עד שהיה מתמלא בשמחה של התרוממות וגאווה. רגע השיא היה נחשב בעיניו כאשר היו מעלים אותו על הצוק הגבוה לתצפית על הנוף המדהים. בגרון נטוי היה עומד שם במרומי הצוק ושולח מבט של בוז וחמלה לעבר רעהו הזבוח.

מובן מאילו שאילו ידע השעיר את הסיבה האמיתית לשם מה הוא מובל אל הצוק, ואילו היה חש את אשר צפוי לו כעת, לא היה נתפס

למחשבות אלו. בסופו של דבר כל אשליותיו ותחושת ההצלחה המדומה שלו מתנפצות על גבי הסלע, כאשר הוא נדחף לעבר המדרון התלול ו"זוכה" לריסוק עצמות וניפוץ אברים... כך היו מגישים את השעיר לעזאזל המסכן כשוחד ליצר הרע. ובעוד שחבירו הטוב זכה בגורל לעלות כקרבן טהור לה' יתברך ולמות על "קידוש השם", זוכה השעיר לעזאזל להיות כקרבן לכוחות הטומאה והסטרא אחרא. אז מתברר מי המאושר האמיתי. (עפ"י הגרש"ר הירש זצ"ל)

תיאור זה יכול להוות ביטוי לעניין הבחירה החופשית של האדם. שתי דרכים דומות פתוחות בפני כל אחד מישראל. הדרך האחת היא דרך התורה והמצוות, היא מובילה את ההולכים בה ומקרבת אותם אל ה'. הדרך השנייה היא דרכם של אותם אנשים הרחוקים מקיום מצוות התורה, המחפשים חיי חופש ודרור לרדיפה אחר תאוות והנאות עוה"ז.

הדרך הראשונה לעיתים דורשת וויתור על רצונות מסוימים, הגבלות שונות הבאות מכח התורה, אבל הבוחר בה זוכה **לאושר אמיתי בעולם הבא ואף בעולם הזה**. ואילו אותם שבחרו לעצמם דרך של פריקת עול, אמנם נדמה ונראה שיש להם חיים מאושרים יפים ונעימים יותר (מה שאינו בהכרח), אך סופם רע ומר! ואז יתברר לכולם מי המאושר האמיתי.

אמנם הרשעים נראים שמחים ופורחים, על כך אומר דוד המלך ע"ה בתהלים: "אִישׁ בָּעַר לֹא יֵדַע וְכִסִּיל לֹא יָבִין אֶת זֹאת, בְּפִרְחֵי רִשְׁעִים קָמוּ וְעָשְׂבוּ", אנשים באמת אינם מבינים מדוע הרשעים נראים שמחים ופורחים בעולם הזה, אך התשובה היא: "וַיִּצְיָצוּ כָּל פְּעֻלֵי אֱנוֹן לְהַשְׁמֵדֵם עַדִּי עַד" (תהלים צב, ח) - הפריחה שלהם היא רק זמנית, הם עולים על הצוק כדי להיות מושלחים ממנו... אך לעומתם פריחת הצדיקים היא לעולם ועד שנאמר: "צְדִיק כְּתֹמֵר יִפְרַח כְּאֶרֶז בְּלִבְנוֹן יִשְׁגָה, שְׁתוּלִים בְּבֵית ה' בְּחִצְרוֹת אֱלֹהֵינוּ יִפְרִיחוּ, עוֹד יִנְבוֹן בְּשִׂיבָה דְשָׁנִים וְרַעֲנָנִים יִהְיוּ" (שם צב, יג-טו).

שלוש עשרה מדות

לאחר חטא העגל משה רבינו עלה על הר סיני וביקש מחילה, סליחה וכפרה עבור עם ישראל. לאחר מכן נאמר: "וַיֵּרָד ה' בְּעָנָן וַיִּתְיַצֵּב עִמּוֹ שָׁם וַיְקַרָּא בְשֵׁם ה', וַיַּעֲבֹר ה' עַל פְּנֵי וַיְקַרָּא: ה' ה' אֵל רַחוּם וְחַנוּן אַרְךָ אַפַּיִם וְרַב חַסֵּד וְאֱמֶת, נִצַּר חֶסֶד לְאֲלֹפִים נִשְׂא עוֹן וּפָשַׁע וְחִטָּאָה וְנִקְיָה לֹא יִנְקָה פֶקֶד עוֹן אָבוֹת עַל בְּנֵים וְעַל בְּנֵי בָנִים עַל שְׁלֹשִׁים וְעַל רַבְעִים" (שמות לד, ה-ז)

בפסוקים אלו כתובים שלושה עשרה מדות של רחמים שנתגלו למשה רבינו לאחר חטא העגל ולאחר שביקש משה לראות את כבוד ה'. ובמדרש מובא: אמר רבי יוחנן אלמלא מקרא כתוב אי אפשר לאומרו. מלמד שנתעטף הקב"ה כשליח צבור והראה לו למשה, אמר לו: כל זמן שישראל חוטאין לפני יעשו לפני כסדר הזה ואני מוחל להם (ילקו"ש רמז שצ"ח).

פירוש י"ג מידות:

"ה'" - שם הוי"ה מורה על מידת הרחמים.

"ה'" - כפילת ה' מורה על רחמים על האדם קודם שחטא ואף לאחר שחטא (רש"י). דבר זה רמוז בשם הוי"ה שפירושו "היה הווה ויהיה", כלומר מעל הזמן.

"אל" - לשון חזק, ה' חזק ביותר ברחמיו.

"רחום" - ה' שומר ברחמיו על בניו שלא יחטאו (ראב"ע).

"וחנון" - מושיע את מי שנפל ולא יוכל עוד לקום (אבן עזרא). ביאור נוסף במידות הרחמים "ה' ה' אל רחום וחנון" - כל דרכי התשובה שה' שולח לאדם, החל מעבירות שה' מוחל עליהם מיד ועד לעבירות שה' שולח בגללן יסורים, כדי לכפר לאדם ויש בכך ארבעה חילוקי כפרה, והכל מתוך רחמי ה' שדואג שנתכפר (ריקאנט).
 "ארוך אפים" - מאריך אפו מלכעוס ואינו ממחר להיפרע מהרשע.

"ורב חסד" - גומל חסד לצריכים אותו, אף שאין להם הרבה זכויות (רש"י). גומל חסד לרעים ולטובים (ראב"ע).

"ואמת" - משלם בדין שכר טוב לצדיקים על זכויותיהם (רש"י), וכן ממלא ומקיים את דברו (ראב"ע).

"נוצר חסד לאלפים" - שומר חסד האבות לצאצאיהם לטובה אם החזיקו במעשי אבותיהם לאלפי דורות. חז"ל למדו מכאן כמה גדולה מידה טובה ממידת פורענות, ואמרו שלפחות פי 500, שבמידה רעה הוא אומר "פוקד עוון אבות... ועל רבעים לשונאי" - היינו עד ארבעה דורות, ובמידה טובה "לאלפים" - מיעוט רבים שניים, היינו אלפיים דורות.

"נושא עוון" - מכפר על העוון, ולוקח אותו כביכול על עצמו. עוון - עבירות שנעשו במזיד.

"ופשע" - אלו המרדים, עבירות שנעשו להכעיס.

"וחטאה" - חטאים שנעשו בשוגג, שלא התכוון לעשות עבירה.

"ונקה" - מנקה את העוון לשבים בתשובה עד שלא נותר כל רושם.

• כתוב בגמרא (ר"ה יז:): אמר לו הקב"ה למשה: כל זמן שישראל חוטאין יעשו לפני כסדר הזה ואני מוחל להם... אמר רב יהודה ברית כרותה לייג מדות שאינן חוזרות ריקם שנאמר (שמות לד, י) 'הנה אנכי כורת ברית'.

וקשה, מאחר שברית כרותה לשלוש עשרה מדות שאינן חוזרות ריקם, מדוע אין אנו נענים לאחר שקראנו וחזרנו וקראנו אותן בימי הסליחות וביום הכפורים? ועוד קשה, מה הלשון: **"יעשו** לפני כסדר הזה", הרי את שלוש עשרה מדות אנו אומרים, א"כ מדוע נאמר בהן לשון עשייה?

אלא כתב הראשית חכמה (שער ענוה פ"א): שמעתי משם הגאונים כי כוונת הגמרא "יעשו לפני כסדר הזה ואני מוחל להם", אין הכוונה שיאמרו בלבד את הסדר הזה, אלא שיעשו את סדר המדות שלימד הקב"ה את משה שהוא "אל רחום וחנון", דהיינו מה הוא רחום אף אתה תהיה רחום, מה הוא חנון אף אתה תהיה חנון וכו', וכן לכל ייג מדות, ואז יענו וודאי.

וכתוב בספר החיים (פ"ח) שעל כן אומרים את ייג מדות רק בעשרה, כי בעשרה אפשר שיהיו נעשים ייג המדות ע"י כולם, שאדם זה

רחום, וזה חנון, וזה ארך אפיים וכו'. ולפי שבדורנו אפשר שאף בעשרה אנשים לא ימצאו בהם המדות הללו, על כן אין אנו נענים בהם.

• מנהג החסידים ועדות המזרח לומר בכל יום בתפילת שחרית, לאחר חזרת הש"ץ, סדר תחנון הכולל ווידוי, י"ג מידות ונפילת אפיים. ובכוח זה לבטל מעל הכלל והפרט כל מיני גזירות קשות ורעות.

יהודי פשוט וירא שמים בשם פנחס, היה שוכר מהפריץ המקומי בית מרזח. מאחורי הדלפק היה תלוי שלט גדול ועליו התנוססו מספר מילים באותיות גדולות ברוסית: 'אין מכירה בהקפה'. היתה זו החלטה חד משמעית בעקבות נסיון מר ששיכור דורש ומסוגל לשותת, הרבה יותר ממה שהוא מסוגל לשלם, וכאשר הוא נדרש לשלם על חובותיו כשהוא פיקח, הוא אף פעם לא זוכר אם שתה וכמה שתה.

ערב אחד, לאחר שעת הסגירה בעוד פנחס ואשתו מנקים ומסדרים את בית המרזח, לפתע נפתחה הדלת ורוח קרה חדרה פנימה ללא הזמנה. על הסף נראה סאשה, גוי צעיר בן העיירה וחובב מושבע של הטיפה המרה, אלא שהוא לא היה מסתפק רק ב'טיפה' אחת וביקש תמיד עוד ועוד כוסות עד כדי דלי, אך כיסיו תמיד היו ריקים. בעלת הבית לא הבינה מה הוא עושה כאן כעת, הלא בשעה זו סגור בית המרזח, ומה גם שלא מכבר התגולל הוא בין השיכורים ונלקח אחר כבוד לביתו הדל והרעוע.

סאשה ניגש אל הדלפק וביקש כוס וודקה, תוך שהוא מפשפש בכיסיו הריקים. בעלת הבית ניסתה לומר לו שבית המרזח כבר סגור, ושהם אינם מוכרים בהקפה, אבל אדי האלכוהול מהשתיה המרובה ששתה לפני שעה קלה, עדיין בעבעו בראשו, ומנעו ממנו להבין דבר כזה מסובך. בעלת הבית ריחמה עליו ומזגה לו מעט וודקה על חשבון

הבית, ובלבד שיקבל את מבוקשו וילך משם. אולם סאשה הגיר את המשקה לקרבו ברגע, מצמץ בשפתיו בהנאה, הניח את הספל על הדלפק בחבטה ודרש עוד.

האשה כעסה ודרשה ממנו בתקיפות לעזוב מייד את המקום. השיכור סירב והיא דחפה לעברו בזעם את השולחן הכבד בכדי לשכנעו בשפה המובנת גם לשיכורים שהוא לא יקבל עוד משקה ועליו לעזוב. סאשה נדחף על ידי השולחן ונפל לאחור, ראשו נחבט בעמוד אבן והוא השתרע מלא קומתו על הארץ. אולי היתה זו המכה כשלעצמה ואולי בתוספת השכרות העזה, סאשה הפך בתוך שנייה אחת משיכור חי לפגר מת.

האשה נבהלה מאוד, ואצה פנימה לקרוא לבעלה. פנחס מיהר לבוא, הביט בנעשה וידיו נחתו על ראשו בלפיתה עזה. וכי מי יאמין שהגוי הגברתן מת מחבטה קלה? כולם יטענו שבעל הבית כעס עליו ורצח אותו. ואולי הוא בכלל רצח אותו לא מתוך כעס אלא כי היה עריך את דמו להכנת מצות לחג הפסח הקרב ובא... לא משנה איזו עלילה ימציאו הגויים, מה שברור שפנחס ובני ביתו ואף כל היהודים באזור כולו היו נתונים כעת לסכנה.

פנחס מיהר לנעול את כל דלתות בית המרוח והחל פוסע מהורהר הלוך ושוב בנסיון למצוא פתרון לתסבוכת הפתאומית אליה נקלע בעל כרחו. לפתע הוא נזכר שבעיירה בעלזא הסמוכה יושב הרבי הצדיק רבי יהושע מבעלזא, והוא בוודאי ידע מה לעשות. הוא יצא אל החצר, עלה על הסוס ויצא מיד אל הדרך לעיירה בעלזא לפגוש את האדמו"ר הקדוש.

פנחס הגיע אל בית האדמו"ר לפנות בוקר. בני הבית שמעו את הדפיקות הבהולות על הדלת, פתחו ולאחר ששמעו מפנחס בקצרה

במה דברים אמורים הסכימו שמדובר במקרה של פיקוח נפש. הוא הובהל לחדרו של הרבי שהסכית בסבלנות לסיפור שסיפר פנחס בבהלה גמורה.

הרבי הגיב בשלווה גמורה והפתיע את המוזג בעצה לא שגרתית: "חזור לביתך וגש אל הגוי המת כשסידור התפילה בידך. אמור לידו את סדר תפילת 'תחנון' עם י"ג מידות ונפילת אפיים, שהיא תפילה נוראה שאינה שבה ריקם. מיד לאחר שתסיים לומר בכוונה את סדר התחנון, תראה בעיניך כי נושעתם אתה ומשפחתך וכל יהודי העיירה".

פנחס ביקש להבין: "לומר סדר תחנון? כלומר מה שאומרים בכל יום, וישנם המחפשים כל מיני סיבות שלא לאמרו? האם לזאת מתכוון הרבי?"

אמר לו הרבי: "כן, אמור את סדר התחנון כולו בדיוק כמו שמופיע בסידור התפילה ליד הגוי המת ותראה שהכל יבוא על מקומו בשלום".

פנחס הדהיר את סוסו בחזרה לעיירתו ונכנס בבהילות הביתה. הוא נטל את סידור התפילה ניגש אל סאשה שהיה שרוי בלא רוח חיים בדיוק באותה תנוחה בה נפל שדוד. ותוך כדי שהוא מרמז לאשתו הנדהמת שייסביר לה אח"כ, החל פנחס לומר בכוונה את סדר התחנון כולו: אנא אלקינו ואלקי אבותינו... ווידוי... י"ג מידות של רחמים ונפילת אפיים...

לקראת סוף אמירת התחנון, פתאום ראו פנחס ואשתו את סאשה המת עומד מולם מלא קומתו... לא היתה בו חיות ועיניו הוסיפו להיות מזוגגות כשל מת, רגליו כאילו נעו מאליהן, הוא פנה לעבר הדלת ממנה נכנס אתמול. פנחס מיהר לפתוח את הדלת הנעולה והפג

המהלך יצא החוצה, צעד עד לסמטה בה התגורר, קרוב לבקתתו, שם נפל שוב והיה כאבן שאין לה הופכין.

מעתה לא יהיה מי שיצביע לעבר המוזג היהודי כאשם במיתתו של סאשה הצעיר, הרי הוא נמצא מת בסמוך לביתו, ומסתמא השתכר אתמול כהוגן, התעלף ותוך כדי נפילתו שבר את המפרקת ומת.

פנחס הודיע לאשתו כי שוב ייעדר מן הבית לכמה שעות. קושיה עזה ניקרה במוחו ולא נתנה לו מנוח. הוא הדהיר את סוס לבעלזא, וכעבור זמן קצר כבר היה שוב בבית האדמו"ר. לבני הבית התמהים הסביר שאכן נושע ועליו להכנס אל הקודש לרגע אחד בלבד, הוא חייב לשאול שאלה קשה שהתעוררה בו מאז אירע הנס הפלאי.

"הכניסוהו", פקד רבי יהושע מבעלזא. פנחס היה מרוגש ונסער ולא טרח לספר לרבי את הנס שחוזה כאשר סיים לומר את סדר התחנון, רק זאת הקשה בסקרנות גוברת והולכת: "רבינו הקדוש, אם כה גבוהה וקדושה ומסוגלת היא תפילת התחנון, מדוע תמיד החסידים מחפשים ימי הילולא של צדיקים כאלה ואחרים כדי לוותר על אמירתה?"

הרבי חיך לשמע השאלה, והשיב לו בעצות ובמאור פנים: "וכי מה רצית, פינחוסל'ה, שיקומו להם כל הגויים המתים ויחיו שוב על פני כל הארץ?!..." (והיו מספרים בשם האדמו"ר מפרמישלאן שליטי"א)

בשלי הסער הגדול הזה

בספר יונה, אותו אנו קוראים ביום הכיפורים, מסופר על יונה הנביא, שביקש ממנו ה' ללכת ולהזהיר את אנשי נינוה על חטאיהם, ולהתרות בהם שאם לא ישובו בתשובה תוך ארבעים יום, יהפוך ה' את כל נינוה ולא ישאר מהם זכר.

יונה חשש מאוד מפני שליחות זו, מפני שידע שאנשי נינוה ישמעו לדבריו ויחזרו בתשובה, ובזה יגרם חלילה קטרוג על עם ישראל, שהגויים שומעים לנבואות ותוכחות, ואילו בעם ישראל אין כולם שמים על לב. לכן העדיף יונה להתחמק משליחות זו, "ולברוח" מפני ה' - ללכת לתרשיש, מקום מחוץ לגבולות ארץ ישראל, ואין הנבואה יכולה לחול עליו שם, שאין הנבואה שורה בחוץ לארץ.

אך בורא עולם, מלוא כל הארץ כבודו, מי יכול להסתתר ולברוח מפניו?! "וה' הטיל רוח גדולה אל הים, ויהי סער גדול בים, והאנייה חשבה להשבר". יראו המלחים וזעקו לאלוהיהם, אלוהי עץ ואבן, ולא נענו. ניסו להטיל את כליהם וחפציהם לים כדי להקל את משא האוניה, אך גם זה ללא הועיל. ויונה לא ידע מכל אשר נעשה כי הוא ישן בירכתי הספינה. כשראו המלחים שהסערה הולכת ומתגברת, והשתדלויותיהם אינן מועילות, החליטו להפיל גורל כדי לדעת בשל מי באה עליהם הסערה - "ויפל הגורל על יונה". פנו אליו ושאלוהו: "הגידה נא לנו באשר למי הרעה הזאת לנו, מה מלאכתך וימאין תבוא...". סיפר להם יונה את כל קורותיו, ואחר כך אמר: "שאוני והטילני אל הים, וישתק הים מעליכם, כי יודע אני כי בשלי הסער הגדול הזה עליכם!" ואכן כך היה, וההמשך ידוע, כמסופר בספר יונה.

אומר הרב מבריסק זצ"ל: מתשובתו של יונה אנו למדים דבר גדול. הרי בספינה היו כולם עובדי עבודה זרה, מלבד יונה, ולא היו חסרות סיבות לתלות בהן את הסערה. אבל יונה הנביא שידע כי יש עליו טענה - לא חיפש הצטדקויות, ולא חיפש על מי להטיל את האשמה. תכף ומיד הודה ואמר: "כי בשלי הסער הגדול הזה עליכם!"

בימים אלו, בהם נדרש כל אחד מאתנו לפשפש במעשיו ולתקנם, עלולים אנו ליפול בעצת היצר ולומר: יש אנשים שבאמת צריכים

להתחזק ולחזור בתשובה, המצב הרוחני היום ממש לא פשוט, יש אנשים שאפילו בכיפור אינם צמים. והפריצות ברחוב - ממש נורא ואיום, ובכלל - הממשלה הזאת הורסת את הדת במדינה, חנויות של בשר חזיר מפוזרות בכל הארץ, השבת נרמסת בראש כל חוצות. יש לעם ישראל הרבה מה להתחזק לפני שדווקא אני - אדם טוב וחף מפשע - אתקן את עצמי.

אולם עלינו לדעת - כי טענות אלו, הן טענות היצר הרע, שרוצה למנוע אותנו מלתקן את מעשינו על ידי טענות שווא. על כל אחד ואחד לומר לעצמו: "בשלי הסער הגדול הזה!" כי אכן מכל אחד ואחד ה' דורש התחזקות לפי דרגתו ומצבו, ומי שנמצא בדרגה רוחנית גבוהה יותר, ה' דורש ממנו התחזקות לפי הדרגה שלו.
(הימים הנוראים בהלכה ובאגדה)

● כאשר יונה הנביא ברח תרשישה, הקב"ה הטיל רוח סערה בים, והפילו המלחים גורלות בשל מי הרעה הזאת, ונפל הגורל על יונה. "ויאמרו אליו הגידה נא לנו באשר למי הרעה הזאת לנו, מה מלאכתך ומאין תבוא, מה ארצך ואי מזה עם אתה".

והנה כשנדייק בלשון הפסוק נמצא תיבות מיותרות, דכמו שהם שאלו מה מלאכתך ומאין תבוא, היה להם לסיים ומה עמך בלשון שאלה, ואילו בפסוק הלשון "ואי מזה עם אתה", כלומר: לא שאלוהו לאיזה עם הוא משתייך, אלא תמהו על כלל העם שהוא משתייך אליו - מהי תכונת העם הזה, ולכאורה מה ראו בו שהביאם לתמוה על עמו?

הגאון רבי שלום שבדרון זצ"ל אמר על כך ביאור נפלא: יונה הנביא היה נראה בעיניהם כחידה סתומה, הנה מתחוללת רוח סערה גדולה בים, והאניה עולה הרים ויורדת תהומות, ועוד מעט קט והיא נשברת... ובמצב זה כל ציבור נוסעי האוניה נעמד על רגליו, רעש גדול ומהומה גדולה נעשית שם, וכולם זועקים איש אל אלהיו, מטילים לים את הכלים להקל מעליהם, ואילו יונה... "ויונה ירד אל ירכתי הספינה וישכב" - את יונה לא מדאיג שום דבר, הוא יורד אל ירכתי הספינה ונשכב, ולא רק זאת, אלא ממשיך הפסוק לומר "ויורדם"... כל כך רגוע היה עד שנרדם כאילו שוכב עתה בביתו!

כשמצאווהו לא יכלו להכיל רעיון זה, היאך מסוגל אדם להרדם במצב כזה? ועל זה תמהו "ואי מזה עם אתה"? כלומר: איזה סוג בריה אתה?

והשיב להם יונה: תמהים אתם האיך אני כה רגוע ושלי? דעו לכם: "את אלקי השמים אני ירא אשר עשה את הים והיבשה", כלומר: הירא מלפני ה' ומאמין בו, מרגיש עצמו בסערת ים כשוכב על ארץ מבטחים, שהרי הכל מעשי ה', וים כיבשה לפניו, ואין צורך לפחד מפני סערת ים כלל! כי זוהי מידת היראה, הירא מה' אינו מפחד משום דבר בעולם, בIODעו כי "אין עוד מלבדו". (תוכו רצוף אהבה)

תפילת נעילה

ברגעים הגדולים ביותר של יום הכפורים, בזמן תפילת הנעילה, נמשך שפע גדול...

המגייד מלובלין זצ"ל אמר על כך משל יפה:

מעשה בעייד אחד שתעה בנבכי היער. הוא פילס את דרכו בחרדה, כשקשתו נכונה בידו לקדם פני כל רעה. והנה לפתע שומע משהו מתנועע בין העצים. מפחדו שמא זה אריה או נמר האורבים לו לטורפו, שיגר חץ לעבר מקור הרעש, אך שום דבר לא זו. הוא התקרב אל אותו מקום ונוכח לדעת כי היה זה שיח יבש. אך לא עברה דקה, והנה שוב שומע מאחוריו רעש חשוד, הוא פנה לאחור ושיגר מיד חץ נוסף. גם כאן היה זה חשד שווא.

מרוב פחד ויראה, על כל רשרוש קטן שלח חץ, עד שלבסוף נוכח לדעת שלא נותר לו אלא רק חץ אחד בודד. ואז נשמעה שאגה מקפיאת דם, אריה נמצא בסביבה!

לבו החיש את פעימותיו, הוא החזיק את החץ דרוך בקשת, וידע כמה עליו להזהר בו, ידע עד כמה חיוו תלויים בחץ היחיד שבידו...

הנמשל: ארבעים יום עברו, ימי הרחמים מאחרינו, ימי התשובה, ויום הכפורים עומדים להסתיים. ירינו חיצים שנינו ושילשנו,

התפללנו ושיווענו, העתרנו, התחננו והפצרנו. אך כלל לא בטוח שפעלנו ופגענו. והסכנה אורבת, ספרי מתים וספרי חיים היום לפניך נפתחים... עתה לא נותר בידינו אלא חץ אחד בלבד - תפילת הנעילה! חיינו תלויים בה, ועלינו לכוון ולירות בה בכל הכח! (אוצרות התורה)

מוצאי יום הכיפורים

בליל יום הכיפורים, לאחר שהאבסנו את עצמנו במשך כל היום בכמה וכמה סעודות, בקריאת שמע של תפילת ערבית או אומרים בקול רם: "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד", כמו שאומרים המלאכים בשמי רום, משום שאנו דומים למלאכים שאינם אוכלים ושותים.

ואילו בתפילת ערבית של מוצאי יום הכיפורים, למרות שאנו כבר לאחר צום קשה של למעלה מיממה, בעוד "ביטננו נדבקת לגב" מרוב צמא ורעב, או אומרים: "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד" בשקט ובלחש כמו בכל ימות השנה, בגלל שאז איננו דומים למלאכים!

והקושיא זו עקת: למה כאשר בטננו מלאה או נחשבים דומים למלאכים, ואילו כאשר או על בטן ריקה כבר איננו מלאכים, הרי לכאורה היה צריך להיות בדיוק להיפך?

אלא צריך לומר שעל מה שחושב האדם, שם הוא נמצא! בליל יום כיפור הוא שבע ואינו חושב על אוכל, כל כולו ומחשבותיו בקדושת היום ובעשיית תשובה והתעוררות... אולם בתפילת ערבית של מוצאי יום הכיפורים, האדם כבר רעב ועייף, והוא חושב לעצמו: "נו, מתי כבר תיגמר התפילה ואני אלך לאכול משמנים"... כל כולו שקוע באוכל, ולכן הוא אינו דומה כלל למלאך.

שביבים

● נאמר בתורה: "כִּי בַיּוֹם הַזֶּה יִכַּפֵּר עֲלֵיכֶם לְטַהֵר אֶתְכֶם מִכָּל חַטָּאתֵיכֶם לִפְנֵי ה' תִּטְהָרוּ" (ויקרא טו, ט). אמר רבי עקיבא אשריכם ישראל לפני מי אתם מטהרין מי מטהר אתכם אביכם שבשמים שנאמר 'וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם' ואומר 'מקוה ישראל ה'", מה מקוה מטהר את הטמאים אף הקב"ה מטהר את ישראל (יומא פה:).

כתב הרב "בינה לעיתים" (דרוש י"א) בביאור דברי רבי עקיבא שהמקווה מטהר רק בתנאי שהאדם יבוא אליו ויטבול בו, גם הקב"ה סולח ומוחל ביום הכיפורים רק בתנאי שהאדם יבוא לפניו, יתחנן ויעתיר וישוב בתשובה. ועל זה אמר ר"ע: "לפני מי אתם מטהרין", קודם אתם צריכים לבוא ולהטהר, ואחר כך "ומי מטהר אתכם", סולח ומוחל - "אביכם שבשמים". וזהו שנאמר "כִּי בַיּוֹם הַזֶּה יִכַּפֵּר עֲלֵיכֶם לְטַהֵר אֶתְכֶם מִכָּל חַטָּאתֵיכֶם", ובתנאי ש"לִפְנֵי ה' תִּטְהָרוּ" - לפני שה' יטהר אתכם עליכם לעשות פעולת טהרה ותשובה מצדכם, ואז יעזרנו ה' לשוב לפניו בלבב שלם, וימחה כל עוון ואשמה.

● על כל יום ששהו המרגלים בשליחותם נגזר כנגד זה להישאר שנה במדבר, וזו גזירת הארבעים שנה שנגזר עליהם להיות במדבר. בפרשת אחרי מות נאמר: "כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם", שהקב"ה קבע יום אחד בשנה היינו את יום הכיפורים, ליום סליחה ומחילה על כל מה שחטאו במשך השנה החולפת, ובא השטן לפני הקב"ה בטענה, היתכן כזאת כי ביום אחד לכפר את העוונות של שנה שלימה? וענה הבורא ית' כי בהיות בני ישראל במדבר כאשר גזרתי עליהם "יום לשנה" שישארו במדבר, שנה כנגד כל יום, אז שתקת ולא אמרת דבר, א"כ גם עכשיו לגבי יוהכ"פ יהיה ג"כ יום לשנה, ועליך לשתוק ולא לומר דבר. (הרה"ק מרוזין זי"ע)

● פעם שאלו את מרן החזון איש זצ"ל, הלא רואים שביום הכפורים בני אדם מקבלים על עצמם לעשות מעשים טובים, ולא עובר זמן רב ושוב חוזרים למצב הקודם. הגיב החזו"א ואמר: "הקב"ה אוהב חיזוק גם אם הוא של רגע אחד!" (מעשה איש)

● אשריהם ישראל, שגם אותם רבבות שאינם פוקדים את בתי הכנסת בכל השנה, לפחות פעם בשנה, ביום הכיפורים מיטיבים את מעשיהם ובאים אל בית הכנסת בצום ובתפילה, והם מתקבלים בשמחה ובמאור פנים.

אבל יש כאלו שמושג היום הגדול והקדוש הזה התעוות אצלם. הם חושבים שיכולים לעשות במשך ימות השנה ככל העולה על רוחם, וביום הכיפורים לבוא לבי הכנסת, לבקש "סליחה", ומיד בצאת הצום לשוב לסורם...

מעשה בנערה שהגיעה לפרקה, והכירה בחור. לא היה לו מקצוע, לא היו לו חסכוניות וגם לא דירה. אבל הנערה לא נרתעה. היא קנתה דירה, ריהטה אותה, פתחה חשבון בנק משותף ונתנה לו זכות מלאה בחסכוניותה. היא שילמה עבור החתונה המפוארת וגם את בגדי חתונתו קנה מכספה.

לאחר החתונה נסעו לדירתם החדשה, ולמחרת בבוקר ירד למכולת להביא כמה מצרכי מזון ונעלם. עברו שעה שעתיים ולא חזר. הלילה ירד, והיא בודדה בדירתה, חוששת ודואגת לו ודמעתה על לחיה. היא פנתה למשטרה, נערכו חיפושים ולשווא... עבר שבוע, עברו שבועיים, חודש חודשיים ולא היה ממנו אות חיים. לא מכתב לא צילצול טלפון, רק דיווחים מהבנק על משיכות כספים מהחשבון המשותף.

כך עברה עליה שנה תמימה של בדידות ומצוקה. שנה של רגשות קטביים בין כעס ועלבון לבין חרדה ודאגה. בליל יום השנה לנשיאין האומללים ישבה לה הכלה העגונה, דיפדפה באלבום והגירה דמעה מלוחה.

לפתע נשמעה נקישה בדלת. קמה לפתוח וסומרה למקומה - החתן המהולל ניצב בפתח, לבוש בבגדי כלולותיו אשר נקנו מכספה, מחיך חיוד קורן ובידו זר פרחים.

הוא נכנס לדירה בעודו ממלמל אלף סליחות. היא המומה, נקרעת בין חרון וכעס לבין אהבתה ותקוותה. האם תורה לו את הדרך החוצה? האם תדרוש ממנו הסבר? או אולי היא תבליג ותסלח, תמחק את העבר ותניח לו לפתוח דף חדש?

היא החליטה להבליג. ישבה מולו והאירה לו פנים. לא שאלה שאלות, הרחיקה את התהיות ונתלתה בבקשת הסליחה. בבוקר יום המחרת ירד למכולת להביא כמה מצרכי מזון ולא שב...

הפעם היא לא ערבה את המשטרה, אף לא סיפרה להוריה על הביקור והסכינה עם בדידותה...

בהגיע יום השנה השני לנישואין, אף לא טרחה לפתוח את האלבום. אבל הפעמון צילצל, ובפתח מי עם לא החתן המהולל, לבוש בבגדי הכלולות, צרור פרחים בידי, חיוך קורן על פניו, ומילות סליחה והתנצלות על שפתותיו...

"ימה אתה רוצה?", שאלה הגברת בקול קר. "הבאתי לך פרחים", אמר, "ואני מבקש שתכניסי עוד כסף לחשבון הבנק... משכתי את כל היתרה ויש לי הוצאות רבות, אני צריך עוד כסף..."

והנמשל מובן מאלי. יום הכיפורים הוא אמנם יום של התרצות ופיוס, יום של סליחה ומחילה, אבל בעיקרו היה זה יום מסירת לוחות הברית השניים לעם ישראל לאחר שהראשונים נשברו בעקבות חטא העגל. יום בו קיבלנו את התורה מחדש ונמסרו לנו כל המצוות. זהו יום של התחלה מחודשת, וקבלת עול המצוות אותן הזנחנו במשך השנה.

אם נבוא ליום הכיפורים בכוונה לקיים או לכל הפחות להתחיל לקיים את מצוות ה', תיפתח לנו הדלת לרווחה, נוזמן להכנס מבלי ששגאל שאלות מביכות כגון היכן היינו עד עתה... (מעייין המועד)

● בראש השנה נגזר הדין על כל אדם, אבל עדיין אפשר לשנות עד יום הכיפורים.

הגרש"ד פינקוס זצ"ל סיפר שפעם הוזמן לחנוכת בית כנסת. בית הכנסת היה קרוואן, והובא במנוף.

כל המתפללים התגייסו למשימה והחזיקו את המבנה בעת שהמנוף הניחו, והם במסירות מכוונים ימינה ושמאלה וצועקים אחד לשני, והמנוף הניח את הקרוואן בדיוק על יסודות הבטון שהוכנו מבעוד מועד.

ההתרגשות בשיאה, כולם שמחים, לאחר שהמנוף הלך התכבד הרב פינקוס וניגש לפתוח את הדלת ולקבוע מזוזה. והנה אבוי - התברר שארון הקודש בצד השני. הגבאי נרעש, וחצר בית הכנסת הפכה כמרקחה... מה עושים!?

ילד קטן שנכח במקום צעק: "מה הבעיה? בואו נסובב אותו כמו מקודם..." למרות שאחד המבוגרים הסביר לו שהקרוואן שוקל כמה טונות... אמר הילד הרך בפליאה: "אבל מקודם עשינו זאת בקלות!"

לשאלתו החכמה של הילד, ענו לו המתפללים: "נכון, אבל מקודם היה מנוף, וכל עוד המנוף מחזיק אפשר לסובב... ברגע שהקרוואן הונח - לא ניתן לעשות שום דבר"...

שמע זאת הרב פינקוס ואמר נמשל לענייננו: כל עוד יש את יום הכיפורים - אפשר לסובב את השנה. אך ברגע שיוה"כ עבר - אי אפשר לעשות כבר כלום...

לכן, כל אחד יתחזק במשהו וינסה לשנות את השנה הבאה לטובה עוד יותר...

● רבי מרדכי חיים סלאנים זי"ע היה רגיל לספר ביסעודת המפסקת' בערב יום כיפור, את המשל הידוע: פעם היה בעל - בית שביום מן הימים נגנב ממנו תרנגול גדול שאהב וטיפח מאוד, ואע"פ שניסה לתפוס את הגנב העלה חרס בידו. מאידך גיסא הגנב לא ידע איך לטפל בתרנגול ולא דאג לזונו ולפרנסו כהוגן, לכן נחלש התרנגול מיום ליום, עד שבלית ברירה הלך הגנב לבית השחיטה כדי לשוחטו.

ובהיותו עומד שם לפני השוחט, נכנס בעל הבית והכיר בתרנגול שלו, מיד התחיל לצעוק על הגנב שיחזיר לו את הגניבה. אולם הלה כפר במצח נחושה שלא היו דברים מעולם, והוסיף לראיה כדבריו, שהרי התרנגול של התובע היה גדול ושמן ואילו התרנגול שבידו הינו כחוש וחלש, אך בעה"ב לא וויתר וטען ששתי רעות עשה הגנב, גם נטל דבר שאינו שלו וגם הזיקו והכחישו.

בראות השוחט את כל המהומה שלח את שניהם לפני רב העיר שיפסוק עם מי הצדק. מששמע הרב את טענותיהם לא ידע מה להכריע, שהרי כל אחד טען טענת ברי' כולה שלי, עד שעלה ברעיונו

להוכיח את האמת מינייה וביה, שיתירו את החבל הקושר את רגלי התרנגול, ונראה למי ירוץ. ואכן כך עשו, וכמובן שהתרנגול חזר מטבעו אל בעליו הראשונים.

ובזאת סיים את דבריו בדמעות שלישי, במשך כל ימות השנה מצליח השטן, זה היצר הרע, לצוד את האדם ברשתו, והוא מכחישו ומורט כנפיו על ידי שמכשילו בעוונות, אולם כבוא יום הכיפורים כאשר הקב"ה זורק על בני ישראל מים טהורים ומטהרם, ונפתחים כל החבילין דמעיקין של השטן וגונדא דיליה, מיד חוזר כל יהודי ורץ אל הקב"ה באהבה ובחדוה.... (באר הפרשה)

● אברך אחד, חסיד צ'ורטקוב, היה חתנו של יהודי נכבד, סוחר אמיד וירא שמים. יום אחד הופיע אצל האדמו"ר ואמר לו: כבוד הרב, חמי אינו מתפלל!

אמר לו האדמו"ר: "תסלח לי, אך באיזו שעה אתה מתפלל?", ענה: "במניין המאוחר". אמר האדמו"ר: "כנראה שחותנך מתפלל בזמן". אמר החתן: "כבוד הרב, אני בטוח שחמי אינו מתפלל כלל". ביקש ממנו האדמו"ר לעקוב אחר חותנו, ורק כאשר יהיה לו ברור ללא כל צל של ספק שאינו מתפלל יאמר לו שהרב קורא לו.

לאחר כמה ימים של מעקב, פנה החתן לחותנו ואמר לו שהרבי קורא לו. נכנס החותן אצל האדמו"ר ובאימה ויראה ביקש לשמוע מפני מה קרא לו האדמו"ר לסור אליו. אמר לו האדמו"ר: שמעתי שאינך מתפלל. אמר: נכון. שאל אותו האדמו"ר: הכיצד?

הסביר לו: אינני תלמיד חכם גדול, אולם יש בי מעלה, אני איש אמת ואני הולך עם האמת עד הסוף. הואיל ואיני מצליח לכוון בתפילה, אינני רוצה לעשות שקר בנפשי, ולכן אינני מתפלל.

אמר לו הרבי: נאמר בתהלים: "ה' יספור בכתוב עמים זה יולד שם סלה". ה' סופר לפי "כתב של עמים", כלומר ה' סופר 1,2,3 ואינו סופר באותיות א'-ב'. מדוע? בא יהודי לבית כנסת והתפלל בלי כוונה, האם ה' יכול לכתוב שהוא התפלל? לא. בעברית לא ניתן לכתוב זאת. לכן הוא כותב זאת בכתב עמים: "0". הסיפרא אפס.

למחרת שוב בא לבית הכנסת ומתפלל בלי כוונה. וה' רושם עוד 0. כך במהלך כל השנה אפס לאפס מתחבר והנה בסוף השנה התוצאה

אלא שהדבר יובן על פי מה שאמרו חז"ל (ב"מ לג.) על הפסוק "כִּי תִרְאֶה חֲמֹר שֶׁנֶּאֱדָרְךָ רִבֵּץ תַּחַת מְשָׁאוֹ וְחִדְלָתָּ מֵעֵזֵב לוֹ עֵזֵב תִּעְזֹב עִמּוֹ" (שמות כג, ה), רובץ ולא רבצן, ופירש"י שזה דווקא אם הרביצה של הבהמה היא בדרך מקרה, שרובצת תחת משאה בפעם הזאת, אז חל על האדם החיוב לעזור, אבל אם הבהמה בגדר "רבצן" והיא רגילה בכך, פטור מלעזור לו. הרי מבואר בזה שתוספת האות ך' מורה על עניין של הנהגה תמידית. ולפי זה מה שנאמר על הקב"ה: "סולחן לישראל ומוחלן לשבטי ישורון", מורה שאף לאדם זה שדרכו בכך להיות חוטא ושב, חוטא ושב פעמים רבות, אעפ"כ אם מקבל על עצמו בלב שלם שלא לחטוא, הקב"ה ברוב רחמיו וחסדיו מוחל וסולח לו. (נר ישראל)

● בשכונת מאה שערים, התגוררה פעם ישישה אחת שזכתה והגיעה לגיל מופלג ביותר: מאה ושש עשרה שנים. ביום הכיפורים של אותה שנה, הישישה כבר היתה חלושה ביותר, כמעט כל כוחותיה עזבוה. הלכו ושאלו לרופא, אם מותר להניח לה לצום.

מיהר הרופא לבדוקה וקבע בצורה החלטית: ממש פיקוח נפש! אסור בתכלית להניח לה לצום! שמעה הישישה והגיבה בביטול רב: מאה וארבע שנים שאני צמה ביום הכיפורים - והשנה לא אצום?! לא בא בחשבון! אצום כמו תמיד! לא שייך לשנות מאומה!

שמע רבי שמחה בונם ורנר זצ"ל והתלבט מה לעשות כאן: הרופא אוסר עליה את הצום. היא אכן ישישה מופלגת בשנים ויש בזה סכנת פיקוח נפש. אולם מצד שני, היא מתנגדת ומסרבת לקבל את הכרעת הרופא. ואולי, מי יודע, אם תאכל - דווקא זה יזיק לה. ישישה כה מופלגת, שעברו עליה כדבריה כבר מאה וארבע תעניות של יום הכיפורים - כמה זה ישפיע עליה לרעה אם נכריח אותה לאכול! איזו עוגמת נפש תהיה לה!

לבסוף מצא רבי שמחה בונם עצה נפלאה: האשה לא רק ישישה וחלושה היתה, אלא גם מאור עיניה כבר ניטל ממנה ולא הבחינה אף בין אור לחושך.

שלח לומר לה: יהי כדברך! את תתעני ביום הכיפורים כמנהגך מימים ימימה. לא ניטול את הדבר הזה ממך. נרגעה הישישה ומלמלה דברי תודה על כך.

ואולם, ביום הכיפורים, שעות אחדות בלבד לאחר שהאיר היום, בא רבי שמחה בונם לביתה של הישישה, ביחד עם כמה אנשים צעירים. וביזמתו הוציא אחד מהם שופר ותקע תקיעה, וכל האחרים עמדו וקראו את הקריאה: "לשנה הבאה בירושלים", בעוד האור שולט בחוצות.

הישישה, שכאמור מאור עיניה כבר ניטל ממנה ומפאת זאת לא יכלה עוד לחשב בדיוק חשבון של שעות, שמעה את קול השופר וקיבלה כי תס צום יום הכיפורים, הלכה ונטלה לפיה מעט משקה ואוכל והשביעה את נפשה כלאחר הצום, בערב... כזו היתה חרדתו של צדיק זה לנפש אחת מישראל, שהצליח לגרום לה לעשות כדברי הרופאים בלא שתגרם לה עוגמת נפש.

● בני קורח, אע"פ שגם הם היו בכלל המחלוקת כנגד משה רבינו, וגם עליהם נגזר להבלע חיים בתוך האדמה, הם זכו לשוב בתשובה, שנייה אחת לפני שהם נבלעו באדמה. ה' קיבל את תשובתם, והם זכו לחיות ויצא מהם שמואל הנביא.

ובגמרא (סנהדרין קי.) מובא: אמר רבה בר בר חנה: פעם אחת הייתי מהלך בדרך, אמר לי סוחר ישמעאלי, שהתלווה אלי בשיירה: 'בוא ואראה לך את מקום בלועי קורח'. הלכתי בעקבותיו וראיתי באדמה שני בקיעים שהיה יוצא מהם עשן. לקח הישמעאלי גיזת צמר, שרה אותה במים, הניח אותה בראש הרומח, הכניס אותה לתוך הבקע והוציא אותה חרוכה ושרופה. אמר לי אותו ישמעאלי: 'שים אוזנך כאפרכסת ושמע'. ושמעתי שהיו אומרים: 'משה ותורתו אמת, והם בדאים' (שקרנים).

הרי לנו שגם קורח ועדתו חוזרים בתשובה בכל יום מתוך האדמה בה הם בלועים, ובכל זאת כבר עברו מאז למעלה משלושת אלפים שנה, והקב"ה אינו מקבל את תשובתם. למה? משום שהם פיספסו את הרגע הנכון, ואם מפספסים את הרגע, עלולים להצטער על כך לנצח נצחים סלה ועד!

יום הכיפורים זהו הזמן ותפילת הנעילה היא רגע החיתום, אותו אסור לנו בשום פנים ואופן לפספס. אם רק נשכיל לשוב אז בתשובה ולקבל עלינו קבלה אחת אבל אמיתית, הקב"ה יקבל את תשובתנו, ויחתום אותנו לחיים טובים ולשלום. (הרב נסים דיין)

סיפורים ליום הכיפורים

● היה זה בערב יום הכפורים, הרה"ק רבי לייב שרה'ס זיע"א עשה את דרכו אל עיר מגוריו כשמזג האוויר הסוער החריף לפתע והתפתח לכדי סערה של ממש, רוחות עזות טלטלו את העגלה מצד אל צד וגשמי זעף שהחלו ניתכים בעוז, איימו להשקיע את גלגליה ואת רגלי הסוסים כאחד באדמה שהפכה עד מהרה לביצה טובענית, בלית ברירה נאלץ רבי לייב לחפש אחר מקום היישוב הקרוב ביותר, הוא הצטער על שייאלץ לבלות את היום הקדוש במקום זר ומנוכר, אך האמונה בהשגחה הפרטית המלווה ומכוונת כל צעד ופעולה בעולם, עודדה את רוחו.

הוא הגיע לכפר קטן ופנה מיד לחפש את בית הכנסת המקומי, כעבור זמן קצר הצליח לאתרו, בית כנסת קטן ועלוב שהעיד על קהילה קטנה גם כן ודלת אמצעים, לקראת ערב החלו יהודי הכפר להתאסף בבית הכנסת, כעבור שעה מנו המקומיים ביחד עמו תשעה יהודים במספר, בצער רב שמע מפיהם, על אחד התושבים שנאלץ לעזוב בדחיפות את הכפר באותו יום, ועל יהודי נוסף שנכלא לא מכבר באשמה כלשהי, "אפילו להתפלל במניין ביום הקודש לא אזכה", הרהר רבי לייב בעגמימות.

לפתע ניצת זיק של תקווה בעיניו "האם מכירים אתם יהודי כלשהו המתגורר בסביבת הכפר?", שאל. "בכל האזור אין זכר ליהודים", השיבו היהודים, רבי לייב חכך במצחו ושאל: "ואולי יודעים אתם על יהודי מומר או סתם מתבולל המתגורר בסביבה?", ניסה, הכפריים נעצו בו מבטים משתוממים, "שערי התשובה לעולם אינם ננעלים לפני שום יהודי", אמר רבי לייב שקרא את מחשבותיהם, "כן יש כאן יהודי מומר", אמר אחד מהם בפנים חמוצות, "זה הפריץ של הכפר, יהודי הוא אשר היו לו נסיונות קשים מאוד ולא הצליח לעמוד בפיתוי והמיר את דתו, מאז כבר ארבעים שנה שקוע הוא בחטאיו רח"ל". "האם

ילדה לו אשתו הנכרית בניס?“, התעניין רבי לייב, בשאלה שנראתה שלא מן העניין, “לא, אשתו מתה עליו לפני שנים אחדות והוא נותר בודד וערירי בעולמו“, הייתה התשובה.

רבי לייב שכבר ניצב מעוטר בטליתו, הסירה מעליו בזריזות, וביקש מן המקומיים להראות לו את מקום מגוריו של הפריץ, הכפריים שקלטו את כוונתו נבהלו ונאחזו הלם, אך כעבור רגע הבינו כי האיש שלפניהם איננו אדם רגיל, הם החליטו ללוותו בצוותא אל טירת הפריץ, ולהיות עדים למתרחש, לבוש בקיטל הלבן של יום הכיפורים, חגור באבנטו ועל ראשו מצנפתו הרחבה, התייצב רבי לייב בפתח הטירה, מאחוריו במרחק מה ניצבו שמונת יהודי הכפר, אשר ציפו בדריכות ובחשש לבאות, הדלת נפתחה ועל המפתן ניצב הפריץ, המחזה היה מופלא, רבי לייב נעץ את עיניו החודרות ביהודי המומר שלפניו, וזה החזיר לו מבט נוקב, כך הביטו זה בעיני זה בדממה מוחלטת שנמשכה דקות מספר.

רבי לייב הוא שהפר אותה ראשון: “שמי לייב שרה'ס“, פתח בהצגת עצמו, “זכיתי להכיר את הצדיק רבי ישראל בעל שם טוב ממזיבז זיע"א, שרבים מן הפריצים ושועי הארץ הכירוהו גם כן ורחשו לו כבוד רב, וכך הוא אמר פעם: על כל יהודי להתפלל תפילה קצרה שאמרה דוד המלך ע"ה 'הצילני מדמים אלוקים', כלומר הצל אותי ושמור עליו לבל ייהפכו הדמים הכסף והעושר להיות האלוקים שלי, "אמי ע"ה שרה, אשה כשרה וטהורה הייתה, בעעירותה ביקש אחד מבני הפריצים להתחתן איתה ולקחת אותה לו לאשה, הוא הבטיח לה עושר וכבוד למכביר, אבל היא לא התרשמה מכל זה כלל, וכדי להינצל מידיו הסכימה להינשא לאיש זקן שהיה מלמד תינוקות עני. אתה לא זכית לעמוד בנסיון דומה ובשביל כסף וזהב היית מוכן למכור את נשמתך, אך דע לך כי אין דבר העומד בפני התשובה, וכי יש קונה עולמו בשעה אחת, עכשיו זו השעה, ערב יום הכיפורים כעת ועוד מעט קט תשקע

השמש, בבית הכנסת חסר לנו עשירי למניין, הצטרף אלי ובוא, ויתקיים
 כך הפסוק 'העשירי יהיה קודש'."

כל אותו הזמן הציף חיוורון עז את פניו של הפריץ, למשמע דבריו של
 רבי לייב נרעש עד ליסודות נפשו, הוא הביט בו בדממה עוד כדקה,
 ואחר כך הניע בראשו בהסכמה, הוא סימן בידו להמתין לו, ונבלע בין
 כותלי טירתו, כעבור כמה רגעים שב ויצא חבוש בכובעו. רבי לייב,
 הפריץ וכל יתר יהודי הכפר, צעדו חרישית אל עבר בית הכנסת. מכאן
 ואילך כל העניינים התנהלו בידי רבי לייב, הוא סימן לאחד המתפללים,
 וזה הגיש לפריץ טלית ואף סייע לו להתעטף בה, אחר ניגש אל ארון
 הקודש, הוציא מתוכו את שני ספרי התורה שהיו בו, את האחד מסר
 לזקן הכפריים, ואת השני הושיט לפריץ.

הצדיק ניגש אל תיבת החזן ופתח בנעימה המסורתית בתפילת כל נדרי:
 "על דעת המקום ועל דעת הקהל אנו מתירים להתפלל עם העבריינים",
 אנחה כבדה התפרצה מתוך לבו של הפריץ, וזו העבירה צמרמורת
 בגופם של כל המתפללים, גם בהמשך התפילה שברו אנחותיו את כל
 הלבבות, כשהסתיימה תפילת ערבית עזבו המתפללים ובכללם רבי לייב
 את בית הכנסת, אך הפריץ נותר על מקומו עטוף בטלית ללא נייע.

למחרת כששבו המתפללים לתפילה שהחלה השכם בבוקר, מצאו את
 הפריץ עומד על מקומו באותה תנוחה שבה עזבו אותו אתמול, עצם
 נוכחותו יצרה אווירת התעוררות עצומה, וכשנשמעו מעת לעת אנחותיו
 העמוקות וקולות הבכי שבקעו מתחת לטליתו, הומסו לבבות הכפריים
 ואף פתחו את סכרי דמעותיהם, בייחוד הרעישה את כולם בכייתו של
 הפריץ בכל פעם שהגיעה התפילה לאמירת ווידוי, הכאותיו על חזהו
 בכל "על חטא", שפירט בפיו, נשמעו היטב בכל בית הכנסת, בסוף
 תפילת נעילה היו פניו של הפריץ חיוורות מחולשה, וכנראה גם מן
 העומס הנפשי הרב והמרוכז שנשא על עצמו למן אמש, הוא נראה כמי
 שאך בקושי ניצב על רגליו.

כשהגיע הקהל ל"שמע ישראל", נראה היה כאילו גייס את כל כוחותיו הפיזיים והנפשיים, הוא ניגש אל ארון הקודש הפתוח, הכניס את ראשו אל חללו, חבק בשתי ידיו את ספרי התורה, וזעק בקול גדול: "שמע ישראל ה' אלוהינו ה' אחד". ופתאום הוציא את ראשו מארון הקודש, הזדקף מלוא קומתו וקרא בכל כוחותיו "ה' הוא האלוהים, ה' הוא האלוהים". בכל פעם היה קולו חזק יותר ומרעיש יותר, כאילו חפר בתוך נפשו פנימה, בבקשו להשיל מעליה קליפה אחר קליפה, עד אשר יגיע אל עצם הנפש, בפעם השביעית שיצאה מפיו המילה "האלוהים", התמוטט וצנח ארצה ללא רוח חיים. עוד באותו הלילה הובא לקבר ישראל בעיר הסמוכה, והרה"ק רבי לייב שרה'ס בעצמו התעסק בטהרתו וקבורתו. מאז היה נוהג רבי לייב לומר בכל שנה ושנה ביום הכיפורים 'קדיש' לעילוי נשמתו של הפריץ שחזר בתשובה שלמה מעומקא דליבא.

היה זה בליל כל נדרי. הבעל שם טוב הקדוש עמד בבית מדרשו בקיטל וטלית והתכונן לתפילת יום הכיפורים. פתאום נראה כאילו על עבר על פניו הקדושות, ניכר היה כי משהו מעיק על ליבו, אך איש לא העיז לשאול אותו לפשר הדברים. את תפילת כל נדרי אמרו בכונה גדולה, ולאחריה, לפני שפתחו בתפילת ערבית, הכריזו על הפסקה קצרה. הבעל שם טוב עמד על מקומו שקוע בהרהורים, ולפתע השתפך על שפתיו חיוך רחב ומאושר והוא ציווה על החסידים להתפלל ערבית.

במוצאי יום כיפור, היה הבעל שם טוב במצב רוח מרומם והוא סיפר לתלמידיו את הסיפור הבא: בכפר אחד התגורר חוכר יהודי. הוא היה יהודי נעים הליכות, ובעל האחוזה, אשר החכיר לו את אדמותיו, העריכו מאד והתייחס אליו כאל ידיד אישי. חוכר זה נפטר ביום בהיר אחד והותיר אחריו אלמנה צעירה וילד קטן. לא היו ימים מרובים, עד שגם האלמנה נפטרה מרוב צער והילד הקטן נותר יתום בלי אבא ואמא. בעל האחוזה, שהיה, כאמור, ידידו של החוכר היהודי, לקח עתה את

היתום הקטן אליו. ילדים משלו לא היו לו והוא נקשר בעבותות האהבה אל הילד היהודי הקטן, בו טיפל כאילו היה בנו יחידו.

כך עברו שנים אחדות, הילד גדל בביתו של בעל האחווה הנוצרי בעושר ומותרות ולא ידע כלל על מוצאו היהודי. פעם אחת, כאשר שיחק עם ילדים אחרים שבאו עם הוריהם לביקור אל בעל האחווה, נפלה קטטה ביניהם ואחד הילדים האורחים קרא לו "ז'יד" (יהודי), באומרו כי הוא אינו בנו של בעל האחווה, כי הוריו היו יהודים.

הילד המבוהל רץ מיד אל בעל האחווה ושאלו לפשר הדבר... "מה איכפת לך אם זה נכון?", ניסה בעל האחווה להרגיעו ולהסיח את דעתו. "אתה הלא יודע כי אני אוהב אותך כאילו היית בני יחידי ואני גם קבעתי אותך כיורשי היחידי. כשתגדל, כל אשר לי – כסף, זהב, שדות וכרמים יעבור לרשותך".

הילד, נקרא לו יוסל'ה, ביקש את בעל האחווה שיספר לו קצת על הוריו, מי הם היו ומה היו מעשיהם. בעל האחווה סיפר לו כי הוריו היו אנשים ישרים, יהודים חרדים שנמנו על ידידיו הטובים. "אולם", הוא הוסיף "הם היו עניים מרודים ולא השאירו לך דבר, מלבד איזה ספר ישן ושקיק בלוי ומיושן".

יוסל'ה ביקש לראות את הדברים שהוריו השאירו עבורו – ובעל האחווה, ששמר על הדברים כעל מזכרת, הראה לו שקיק של טלית ישנה נושנה וספר עבה, שהיה מחזור של הימים הנוראים. יוסל'ה פתח את המחזור, אולם הוא לא ידע לקרוא בו מילה אחת. הוא גם לא ידע למה משמש השקיק. למרות זאת, הוא ביקש מבעל האחווה שיתן לו את הדברים הללו ולאחר שמבוקשו ניתן לו, הוא שמר על המחזור והשקיק מכל משמר והם היו בעיניו, מבלי לדעת למה ומדוע, כמשהו קדוש שיש לנהוג בו כבוד.

עברו ימים אחדים ויוסל'ה יצא לטייל בכפר. תוך כדי טיול הוא ראה יהודים האורזים את חפציהם ומתכוננים לנסיעה. "האם אתם נוסעים לירידי?", שאל יוסל'ה, היהודים הכירוהו כבנו של בעל האחוזה. "לא", השיבו היהודים, "אין אנו נוסעים הפעם לירידי, אנו נוסעים לראש השנה לעיר הסמוכה, כדי שנוכל להתפלל יחד עם כל היהודים". "מה זה ראש השנה?", שאל הילד, והיהודים סיפרו לו, כי ראש השנה הינו יום הדין, בו מבקשים היהודים מרבוננו של עולם שיתן להם שנה טובה ומתוקה בגשמיים וברוחניות.

היהודים הסתכלו על יוסל'ה בעיניים מהן ניבט העצב והשתתפות בצער, ויוסל'ה הרגיש בעליל כי היהודים מרחמים עליו, אולם הם פחדו מבעל האחוזה ועל כן לא יכלו לומר לו יותר. בלב בלתי שקט, חזר הילד לבית בעל האחוזה, הוא לא מצא לעצמו מנוח: משהו טמיר ונסתר משך אותו אל היהודים. הלא יהודי הוא! בלילה חלם חלום בו ראה את אביו המנוח שאמר לו: "יוסלה בני, הלא אתה יהודי! לך לבית הכנסת להתפלל יחד עם כל היהודים, ובורא העולם יאזין לתפילתך". למחרת בלילה הוא שוב חלם, והפעם היתה זו אמו. היא אמרה לו: "בני יקירי, אתה הלא יהודי! מקומך בין אחיך היהודים ולא בביתו של בעל האחוזה. היום ראש השנה. לך אל אחיך היהודים, עדיין לא מאוחר מדי!"

למחרת היום, היה יוסל'ה עצוב ומדוכא ולא מצא לעצמו מנוח. למזלו נסע בעל האחוזה לעיר, כך שיכול היה להרהר על החלומות המוזרים שפקדוהו. משהו טמיר משך אותו אל אחיו היהודים...

בהחלטה נחושה, הוא לקח את שקית הטלית ובה המחזור שקיבל בירושה מאביו ויצא לדרך. ימים אחדים הוא נדד בדרכים, עד שהגיע לעיר גדולה, שאל איפה בית הכנסת היהודי ונכנס לשם. עייף, שבור ורעוץ הוא הגיע לשם לפנות ערב. היהודים בבית הכנסת עמדו עטופי טליתות והתפללו בכוונה ובדבקות.

היה זה ליל יום כיפור והמתפללים אמרו את תפילת 'כל נדרי'. הנער היהודי האזין לתפילותיו של אחיו והן נגעו ללבו, גם לבו הצעיר רצה להשתפך בתפילה מתוקה לפני ה' יתברך, אולם הוא לא ידע כיצד מתפללים. כאב הלב של הנער היהודי התועה קרע שחקים. גם אותי, המשיך הבעל שם טוב את סיפורו, אפף צער על גורלו של הנער היהודי וחששתי שמא יברח הנער מבית המדרש ויאבד, חס וחלילה, לכלל ישראל.

אולם פתאום פתח הנער את המחזור אשר בשקו, פתחהו באמצע ואמר: "רבנו של עולם! אינני יודע מה להתפלל וכיצד להתפלל, מה לומר ומה לבקש. הא לך, רבנו של עולם, כל המחזור כולו, ויהי רצון מלפניך כאילו התפללתי את כל התפילות!" באומרו זאת שיקע יוס'ה את פניו במחזור הפתוח ודמעות מרות פריצו מעיניו.

דמעות עמדו בעיני התלמידים כשסיים הבעל שם טוב את סיפורו. ולפעמים בשעת התפילה, שעה שנזכרו בקורותיו של הנער היהודי התועה, שהגיע אל המנוחה ואל הנחלה, הרהרו: "ריבנו של עולם! הרי אנו לפניך כאותו נער תועה! וכי יודעים אנו כיצד להתפלל וכיצד לכוון את הכוונות הטהורות של התפילות? הא לך כל הסיפור, בו מצויות כבר כל התפילות וכל הכוונות. קבל תפילותינו הבאות מעומק הלב ותן לנו שנה טובה ומתוקה!" (סיפורי צדיקים)

● מסופר על הצדיק המקובל רבי יעקב, אביו של הרה"ק רבי אהרן הגדול מקארלן זצ"ל (היה מקובל גדול נסתר במעשיו, ושימש כשמש בביהכ"ס דיאנובה), ששנים רבות היה חשוך בנים, וזכה בבו כזה שהאיר את עיני העולם על ידי מעשה שהיה.

ר' יעקב שימש כשליח ציבור בימים הנוראים. פעם אחת בליל היום הקדוש האריך בתפילת הלחש של מעריב מעט יותר מהרגלו, והדבר

עורר את כעסו של אחד העשירים שהיה מנכבדי הקהילה: "מדוע עלינו להמתין זמן רב כל כך לחזון?".

כאשר פסע רבי יעקב את שלוש הפסיעות ב'עושה שלום', ניגש אליו העשיר בעזות וסטר לו על לחיו לעיני כל הקהל והעדה, והוסיף לגעור בו על ש'הטריח' את כל הקהל הקדוש. מתפללי ביהמ"ד רצו למחות באותו רשע אך רבי יעקב השתיק אותם, וכמו שלא אירע דבר שב ל'עמוד' ופתח בנעימה את הפיוט: 'יעלה תחנונינו מערב'. אף אחר גמר התפילה לא התייחס כלל לכל אותו המעשה, אלא בירך את המתפללים בברכת 'גוט יום טוב' וחזר לביתו.

לאחר זמן מה שמע שמאן דהו דופק על דלת הבית, פתח את הדלת ומצא עומד לפניו אחד מעשירי העיר שביקש לקנות מאתו את זכות הבזיונות שנחל זה היום ברבים, אך רבי יעקב השיב בפשטות: "איני יודע מה אתה סח... 'תוך כדי דיבור' כבר מחלתי וסלחתי, בלב שלם ובנפש חפצה, לעשיר שפגע בי ואין לי עליו כל טינה והקפדה בלב".

בלילה ההוא חזה רבי יעקב מחזה אלוקים בחלומו, וגילו לו שבשכר וותרנותו יזכה להוליד בן שיאיר את עיני ישראל בתורה. לתקופת השנה נולד לו הרה"ק רבי אהרן הגדול זי"ע שהאיר את העולם בקדושתו. (באר הפרשה)

● טיסה מישראל לארה"ב...

ר' יוסף עורך היכרות עם היושב לידו. "רוברט", הציג גלוי הראש את עצמו בפני ר' יוסף. היה זה אדם כבן שישים, יוצא פולין. "אמנם יהודי אני", אמר, "אך אינני רוצה לשמוע על יהדות". בכדי שלא להותיר ספק, שב והדגיש: "אני כועס מאוד, וזו המילה האחרונה שלי בענין".

ר' יוסף נבוכ קמעא, שתק ולא הוסיף. כאשר חולקו המנות, ור' יוסף קיבל מנה כשרה, כאב לו לראות את בשר הפיגולים המונח לפני רוברט. "אולי אפשר לכבד אותך במזון כשר", הציע לרוברט בהססנות. עיני

רוברט ירקו אש: "אינך מבין כועס אני. מאז שנלקח ממני איציק שלי, איני מתכוון לסלוח". מזלגו נתקע בעמקי האומצה, כמו להכעיס נפנף בה והבהיר את יגון חייו במשפטים אחדים: "מאז ירו בו באיציק שלי, המראה אינו מש מעיני. הוציאו אותנו אז מגטו לודז' אל היער, ירו לעברו ואמו רצה לקראתו. שניהם התמוטטו ומאז אין לי חיים. במעט החיים שיש לי, לא אערב עוד בדל יהדות, מאומה".

ר' יוסף גרנע, מילותיו נסוגו בראותו כי לפניו פליט שמוראות המלחמה עוד חקוקות בנפשו. מאז לא דיבר אתו מאומה במשך כל הטיסה.

שבעה חודשים לאחר מכן, ר' יוסף שהה בחודש הרחמים והסליחות בא"י. את תפילות הימים הנוראים התפלל בבית הכנסת שבשכונת קטמון. בעיצומו של יום הכיפורים, בהפסקה שטרם תפילת 'זכור', ר' יוסף יצא אל הרחוב הסמוך לאתנחתא קלה. מצדי הרחוב, על ספסל צדדי, בלטה נוכחותו של אדם מבוגר, שישב על הספסל והעלה מפיו סלסולי עשן סיגרייה. ר' יוסף, עטור הטלית, קרב מעט לעברו. הלה הגביה יד והרים את הסיגריה בהפגנתיות.

הפנים, ההפגנתיות, הנפנוף הזה – כל אלה הבזיקו תמונה מוכרת במוחו של ר' יוסף: הרי זה רוברט, האיש האומלל מהמטוס. "שלום עליכם רוברט", פנה ר' יוסף בחמימות. "התדע, רוברט", אזר ר' יוסף עוז, "בפנים יתפללו עוד רגע קט את תפילת 'זכור'. יום קדוש הוא לנו, יום הכיפורים...".

רוברט נשא עמוקות: "שוב הרי כבר אמרתי לך הכל, ולא חל אצלי כל שינוי. וכי ראיתי את איציק שלי מאז שנפגשנו...". ר' יוסף לא הרפה הפעם: "אם זכרו של איציק שלך חשוב לך, עשה למענו והכנס להזכיר את נשמתו בתפילת 'זכור'. תפילה זו גורמת לתיקונם ומנוחתם של נשמות הנפטרים. היכנס רק ל"קל מלא רחמים" ותו לא".

רוברט שתק. ניכר היה כי הדברים חוללו בו סערה. אחר דקות קס, שמט את הסיגריה והלך אחרי ר' יוסף. "שמע היטב", לחש ר' יוסף באוזני החזן, "אדם זה לא ביקר בבית הכנסת ארבעים שנה, הגיע בכדי להזכיר את שם בנו היחיד שנהרג. נסה נא להרטיט בלבו נימים ספונים של "קל מלא רחמים".

בקול מלא רגש פצח החזן בסלסול מתחנן לעדו רוברט הרועד: "המצא מנוחה נכונה ל...", "יִצְחָק בֶּן רֵאוּבֵן", אמר רוברט. החזן העיף מבט קל לעברו, ומיד המשיך להתפייט בקול חרישי נוגע ללב.

עם סיום התפילה המיוחדת, הפנה החזן פניו שנית אל רוברט, חיזור כסיד: "איצקוביץ?", שאל בקול רוטט, "איצקוביץ" – רוברט הנהן בראשו לחיוב. 'ראובן איצקוביץ', כך נקרא לפני המלחמה בפי כל.

החזן התקרב פסיעה נוספת: "אבא אבא" רוברט נרתע לאחור, הביט בעיניים קרועות על החזן, "ווי, איציק איציקל", קרעה צווחתו את דממת בית הכנסת, נפל לאחוריו מתעלף.

התברר, כשוך תדהמת המפגש, כי איציק רק נפגע מכדורי המרצחים. אחר שקם על רגליו, כבר לא ראהו אביו, שמאן מאז להתנחם עליו. כך הוביל הרעזן הזך של ר' יוסף, לזכות את רוברט בדבר שבקדושה, להשיב לב אבות על בנים, ולב בנים אל אביהם שבשמים.

(נפלאותיו לבני אדם)

סוכות

מהותו של חג הסוכות

בחג הסוכות אנו מקיימים את מצוות הישיבה בסוכה ונטילת ארבעת המינים. בעצם אלו שתי מצוות נפרדות, אולם האדמו"ר הזקן כותב בסידורו: "מַצְנֵת נטילתו (של הלולב) בסוכה היא מצווה מן המובחר".

עניין זה, של ההקפדה ליטול את הלולב דווקא בסוכה, מופיע בספרי הקבלה, ולכאורה זה עניין ששייך לסודות התורה, אולם מלשונו של האדמו"ר הזקן, המגדיר זאת "מצווה מן המובחר", משמע שהדבר קשור גם לעצם גדרה של המצוה כפשוטה.

אנו חוגגים שני חגים בני שבעה ימים, פסח וסוכות, אבל חג הסוכות שונה מחג הפסח. אפשר לראות זאת גם בלשון הפסוקים המדברים על שני החגים: בחג הפסח אין שמו של החג קשור בהדגשה לכל שבעת ימי החג, אלא נאמר "ובחמישה עשר יום לחודש הזה חג המצות לה'", ואחר כך מצויין שיש לאכול מצות שבעה ימים, ואילו בחג הסוכות כתוב מיד: "חג הסוכות שבעת ימים לה'".

הבדל זה נובע מכך שחג הפסח יש לו מהות לעצמו, בהיותו יום יציאתם של בני ישראל ממצרים. לא מַצְנֵת אכילת המצה היא המגדירה את מהותו של החג. לעומת זאת, בחג הסוכות לא אירע שום מאורע מיוחד. כל מהותו של החג היא המצווה לשבת בסוכה בשבעת הימים הללו. לכן מדגישה התורה שכל שבעת הימים הם "חג הסוכות".

עפ"י זה מבואר מדוע "מצוה מן המובחר" ליטול את הלולב דווקא בסוכה. הואיל ומצות הסוכה היא המגדירה את מהותו של החג, נמצא שגם מצות נטילת ארבעת המינים נובעת מהסוכה. הסוכה היא העושה את הימים הללו ימי חג, ואז יכולה להתקיים מצות ארבעת המינים.

כשאנו מברכים על הלולב בסוכה מוסיפה אפוא הסוכה שלימות במצות הלולב, שכן היא הבסיס והמקור לעצם הגדרתו של החג. אין זה רק מפני שראוי לאדם לעשות את כל פעולותיו בסוכה (מצד המצוה לעשות בסוכה את מה שהאדם עושה בביתו), אלא הסוכה מוסיפה שלימות מיוחדת במצות הלולב, כי היא מקור מהותו של החג.

הלולב מסמל את לומדי התורה, והברכה על הלולב מדגישה את מעלתם של היהודים העוסקים כל היום בתורה. יכול יהודי לחשוב שדי לו בעצם קדושתה של התורה, ואין הוא נזקק לקדושה המיוחדת של הרצון האלוקי המתבטא במצות הסוכה, לזה כביכול זקוקים מי שאינם עוסקים כל ימיהם בתורה, אלא עסוקים בעניינים גשמיים.

לכן אמרו שגם את הברכה על הלולב ונטילת ארבעת המינים, מצוה מן המובחר לעשות בסוכה. להואות לנו שגם לימוד התורה צריך להיות אפוף בהתבטלות לפני רצון ה'. יהודי צריך לדעת שהדרך לקלוט את חכמת התורה היא כאשר הוא חדור בהרגשה שזו חכמתו ורצונו של הקב"ה. מההכרה הזאת נולדת בו תחושת התבטלות ותשוקה לקלוט את תורת ה', שהיא עצמה נעלמת מעין כל חי, בהבנתו ובהשגתו. (מתוך לקוטי שיחות)

ארבעת המינים

נאמר בתורה: "וּלְקַחְתֶּם לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן פְּרִי עֵץ הָדָר כַּפֹּת תְּמָרִים וְעֶגְזֵי עֵץ עֵבֶת וְעֶרְבֵי נָחַל וּשְׂמַחְתֶּם לִפְנֵי ה' אֱלֹהֵיכֶם שִׁבְעַת יָמִים" (ויקרא כג, מ). ודרשו חז"ל שהכוונה על ארבעת המינים אותם אנו נוטלים בחג הסוכות. פְּרִי עֵץ הָדָר - אתרוג, כַּפֹּת תְּמָרִים - לולב, וְעֶגְזֵי עֵץ עֵבֶת - הדסים, וְעֶרְבֵי נָחַל - ערבות.

בגמרא (סוכה לח.) מסופר שכאשר רב אחא בר יעקב היה מנענע את ארבעת המינים היה אומר: "זה הלולב כחץ בעיני השטן". וצריך להבין מה מיוחד בארבעת המינים ומדוע דווקא במצוה זו השטן מתנגח והיא כחץ בעיניו?

אפשר להבין דבר זה על פי המדרש (ויק"ר ל, יב): 'פרי עץ הדר' אלו ישראל, מה אתרוג זה יש בו טעם ויש בו ריח, כך ישראל יש בהם בני

אדם שיש בהם תורה ויש בהם מעשים טובים. 'כפות תמרים' אלו ישראל, מה התמרה הזו יש בה טעם ואין בה ריח, כך הם ישראל יש בהם שיש בהם תורה ואין בהם מעשים טובים. 'וענף עץ עבות' אלו ישראל, מה הדס יש בו ריח ואין בו טעם, כך ישראל יש בהם שיש בהם מעשים טובים ואין בהם תורה. 'וערבי נחל' אלו ישראל, מה ערבה זו אין בה טעם ואין בה ריח, כך הם ישראל יש בהם בני אדם שאין בהם לא תורה ולא מעשים טובים, ומה הקב"ה עושה להם? לאבדם אי אפשר, אלא אמר הקב"ה יוקשרו כולם אגודה אחת והם מכפרין אלו על אלו, ואם עשיתם כך אותה שעה אני מתעלה.

לפי זה הכל מובן, השטן מנסה כל הזמן לעשות פירוד, שנאה ומחלוקת בעם ישראל (ראה בדרשות ובסיפור לתשעה באב), ואילו כאן ארבעת המינים מסמלים את האחדות הנפלאה שיש בעם ישראל, הצדיק הגדול, הבינוני והרשע, כולם באים ביחד באחדות ובשלום, באהבה ובאחוה. דבר זה קשה לשטן לראות, לכן אמר רב אחא בר יעקב שמצוה זו היא כחץ בעיני השטן.

מעשה שהיה עם רבי מנחם מריקאנטי זצ"ל, שהתארח אצלו בסוכות חסיד גדול ששמו היה רבי יצחק אשכנזי, וראה הרב בחלומו את החסיד הזה שכותב שם הוי"ה, שלוש האותיות הראשונות נפרדות מן האות הרביעית, אמר הרב לחסיד בחלום: למה עשית כך שכתבת את האות האחרונה רחוקה משלוש האותיות הראשונות? אמר החסיד: כך נוהגים במקומנו לכותבם בנפרד. אמר לו הרב אין ראוי לעשות כן, עליך לכותבם ביחד...

כאשר התעורר, חשב הרב מה יכול להיות פתרון החלום המוזר הזה. למחרת הלכו הרב ואורחו החסיד לבית הכנסת, ובשעת נטילת ארבעת המינים לקח החסיד את הלולב האגוד בידו הימנית ואת האתרוג בידו השמאלית ולא חיברם יחדיו כנהוג. אז הבין הרב את פשר החלום, סיפר לחסיד ומאז נהג לחברם כנהוג.

סוכות ואומות העולם

בגמרא (ע"ז ג.) נאמר, שלעתיד לבוא יבואו אומות העולם ויבקשו מהקב"ה שיתן להם מצוה כדי שיוכלו לקבל עליה שחר. יאמר להן הקב"ה: "שוטים שבעולם, מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת, מי שלא טרח בערב שבת מהיכן יאכל בשבת? אלא אף על פי כן מצוה קלה יש לי וסוכה שמה, לכו ועשו אותה". מיד כל אחד ואחד הולך ועושה סוכה בראש גגו, והקב"ה מקדיר עליהם חמה בתקופת תמוז, וכל אחד ואחד מבעט בסוכתו ויוצא. מיד הקב"ה יושב ומשחק עליהן שנאמר: "יושב בשמים ישחק".

ויש להבין מדוע הקב"ה אומר להם לקיים דווקא מצות סוכה?

בחג הסוכות, מלבד מצות השמחה, סוכה וארבעת המינים, מקריבים שבעים פרים כנגד שבעים אומות העולם ובכך אנו מטיבים להם, אך מצד שני אנו מקפידים מאוד שלא להכניס נוכרי לסוכה שנקראת "צֶלָא דְמַהִימְנוּתָא" (צל האמונה). ויש להבין מה הקשר בין חג הסוכות לבין אומות העולם?

שלושת הרגלים הם כנגד שלושת האבות. אברהם אבינו "איש החסד" עבד את הבורא באהבה ובאמונה תמימה והקב"ה קרא לו "אברהם אהובי", והוא מקביל לרגל הראשון, חג הפסח, שכולו אמונה ואהבה, כמו שנאמר על יציאת מצרים: "כִּי־אָמַר ה', וְכִרְתִּי לְךָ חֶסֶד וְעוֹרִיךָ, אֶהְבֵּת פְּלוֹלֶתֶיךָ, לְכִתְּךָ אַחֲרַי בְּמִדְבַּר בְּאַרְץ לֹא זְרוּעָה" (ירמיהו ב, ב.). יצחק אבינו עבד את הבורא ביראה ומכונה "פחד יצחק", והוא מקביל לרגל השני, חג מתן תורה, לפי שמעמד הר סיני היה כולו יראה ופחד כמו שנאמר: "וַיְהִי קֶלֶת וּבְרָקִים, וַעֲנַן כְּבֹד עַל הָהָר, וְקַל שֹׁפָר חֲזָק מְאֹד, וַיַּחֲרֹד כָּל הָעָם אֲשֶׁר בְּמַחֲנֶה" (שמות יט, טו.). יעקב אבינו שהוא מידת התפארת שילב בעבודתו שלמות של אהבה ויראת ה', עליו נאמר: "וַיַּעֲקֹב אִישׁ תָּם יֹשֵׁב אֱהָלִים" (בראשית כח, כז.), והוא מקביל לרגל השלישי - חג הסוכות.

על יעקב אבינו גם נאמר: "וַיַּעֲקֹב נָסַע סִכְתָּה, וַיָּבֶן לוֹ בַּיִת, וַלְמַקְנָהוּ עֲשֶׂה סִכְתָּה, עַל כֵּן קָרָא שֵׁם הַמְּקוֹם סִכּוֹת" (בראשית לג, יז). ולכאורה קשה, הרי עיקר מושבו של אדם בבית, ומקנהו טפל לביתו, אי"כ מדוע יעקב אבינו קרא למקום "סוכות", על שם מקום המקנה?

יעקב אבינו קבע את מושבו בסוכות, לאחר שנפרד מעשיו אחיו. עשיו בא לקראת יעקב עם חרב שלופה וארבע מאות איש עמו. יעקב אבינו התכוון למפגש, הוא התפלל לה': "הצילני נָא מִיַּד אָחִי מִיַּד עֲשׂוּ", שלח לו דורון והתכוון למלחמה. כאשר עשיו הגיע, יעקב אבינו ובני ביתו התנהגו כלפיו בכבוד ובחביבות, כולם השתחוו לו, ויעקב אבינו הציג לו את משפחתו. לאחר הנשיקות, החיבוקים, הבכי והדמעות, עשיו רוצה את קרבתו ואומר: "נִסְעָה וְנִלְכָּה וְאֵלֶכָּה לְנֶגְדְּךָ". יעקב אבינו דוחה את ההצעה וטוען: "כִּי הִילָדִים רַבִּים וְהֶצְאָן וְהַפָּקֵר עֲלוֹת עָלַי וכו'", וכל זאת כדי להפרד מעשיו ולשמור ממנו מרחק.

חז"ל מגלים לנו במדרש (ב"ר ע"ח), שבאותו מפגש עשיו הציע ליעקב שותפות בעולם הזה. כלומר, עשיו ביקש לבטל את החלוקה שחלקו בעודם ברחם אמם, שעשיו ביקש את העולם הזה ויעקב את העולם הבא. אך יעקב אבינו השיב לו בסירוב. עשיו הזהיר את יעקב מהקנאה והשנאה שתדרוף אותו, ויעקב השיב: "וְאֲנִי אֶתְנַהֵלָּה לְאִטִּי", שלא יראה לעמים שיש לו מטוב העולם הזה כדי שלא לעורר את הקנאה ואת השנאה.

יעקב אבינו מחליט וקובע לדורות לוותר על השלטון בעולם הזה, ומסכים לחיות בצער כדי לשמור מרחק מעשיו ולהגיע אל היעד האמיתי, אל העולם הבא. על כך נאמר: "וַיַּעֲקֹב נִסַּע סִפְתָּהּ, וַיִּבֶן לוֹ בַּיִת, וַלְמִקְנָהוּ עָשָׂה סִכַּת" - הוא בונה "בית" שישמור אותו ואת בניו מעשיו הרשע ומהשפעתו, ובתרגום יונתן בן עוזיאל: "וּבָנָא לִיה בַּי מְדַרְשָׂא", יעקב אבינו בנה בית רוחני, ישיבה, שזהו הבית אשר מסוגל לגונן מהיצר הרע, מהשפעת הסביבה וממושגי העולם הזה (כמו שאומרים המשגיחים בישיבות, שהישיבה בדורנו היא "תיבת נח" אשר מגינה עלינו ממבול השפעות הרחוב). אמנם צריך לעסוק גם בענייני העולם הזה כדי להתקיים, אולם בכך "אתנהלה לאיטי", ועל כן "למקנהו עשה סוכות", וכפירוש המלבי"ם: "לעצמו עשה בית קבוע, שישב שם ויעבוד את ה', אבל למקנהו ולקניינו עשה רק סוכות עראי. כי העסק במקנה וקניין היה אצלו טפל וארעי, כסוכה שהיא דירת ארעי".

לעולם הזה יעקב אבינו קרא "סוכות", כדי להדגיש שהעולם הזה הוא ארעי, ויעקר מגמתו הוא העולם הבא.

לאור הדברים, מתבאר הקשר בין חג הסוכות לבין היחס של עם ישראל לאומות העולם. מצד אחד מקריבים קורבנות כנגד שבעים

אומות העולם, כשם שיעקב אבינו שלח לעשיו דורון, והגיע עמו לשלום עד כדי "וַיָּרֶץ עֵשָׂו לִקְרָאתוֹ וַיַּחַבְּקֵהוּ, וַיִּפֹּל עַל צְנָאָרוֹ, וַיִּשְׁקָהוּ וַיִּבְכּוּ".

אולם מאידך בסוכות, ב"צֵלָא דְמַהִימְנוּתָא", לא מכניסים גוי לסוכה, כתזכורת למקום "סוכות" והוראתו שיש להמנע מחברת עשיו, כיוון שהילדים רכים, וסכנת ההתבוללות בחברת העמים גדולה. הסוכה שהיא דירת ארעי, גם מזכירה לנו שהעולם הזה הוא ארעי, ואין לנו לשים את עיקר מגמתנו בעולם הזה, ששייך לגויים, אלא לעולם הבא. בעולם הזה עלינו להסתפק במועט ולקחת ממנו רק מה שצריך לנו כדי שנוכל לעבוד את ה'. הגויים שייכים לעולם הזה, אינם מסוגלים להסתפק במועט ולכן גם אינם מסוגלים לקיים את מצות הסוכה, הקב"ה מראה להם שכמו שאין להם שייכות למצות סוכה, כך אין להם שייכות גם לשאר המצוות שהן רוחניות ושייכות לעם ישראל.

למה בונים סוכה

ישנם כמה טעמים לעניין בניית הסוכה. בין השאר, הסוכה היא זכר לענני הכבוד שהגנו על בני ישראל בהיותם במדבר, זכר ליציאת מצרים ולסוכות שבני ישראל בנו במסעותיהם, וישנם עוד הרבה טעמים שונים בעניין הסוכה. אבל ברור וידוע שהתורה האלוקית לא מצווה אותנו לעשות סתם פעולות לזכר דברים שקרו בעבר ואין להם קשר והשפעה לפנימיות שלנו. אף אחד לא דורש מאתנו למשל לעשות יום של צלילה במים זכר לקריעת ים סוף, או שבוע ללא אור זכר למכת חושך שקיבלו המצרים.

אם הקב"ה ציווה אותנו לעשות סוכה, אז ברור ופשוט שיש לזה טעמים הנוגעים אלינו ולחיינו, מהם נוכל ללמוד ולהתעלות בעבודה הרוחנית שלנו. המקום שאנו מרגישים בו מוגנים ביותר הוא הבית שלנו. הבית הוא המקלט שלנו מפני העולם. הן מבחינה פיסיית, שהוא מגן עלינו מהקור והחום, מהגשם ומהרוח, ממזיקים ומדברים לא רצויים, והן מבחינה רוחנית ורגשית, שהוא מקום הבריחה שלנו מהסביבה ומהצרות שנמצאות בחוץ. שם אנו

מרגישים בטוחים ונינוחים, מתהלכים בו בצורה חופשית ומכירים אותו היטב.

בחג הסוכות אנו יוצאים לשבוע מחוץ לאותו בית מוגן. לפתע כל מה שהתרגלנו אליו משתנה. הבית שלנו הופך להיות בגודל של חדר קטן, עשוי מכמה דיקטים והרבה חורי אוורור. בלי חדר שינה מרווח, בלי מזגן מרכזי, בלי סלון גדול עם ריהוט כבד, בלי כל החפצים שאליהם אנו רגילים. אנו יוצאים מכל הנוחות ועוברים למבנה פשוט וזמני. פסק הזמן הזה עוזר לנו להיזכר שגם בחיי השגרה אנו נמצאים בעולם זמני וארעי ממש כמו הסוכה. בסופו של דבר, נעזוב את העולם הזה ונחזור לחיים האמיתיים בבית האמיתי שלנו. הסוכה מציגה לנו את הארעיות וחוסר היציבות של העולם, בזמן שביית הקבע שלנו מחכה לנו בעולם הבא.

הסוכה מזכירה לנו שהעולם הזה הוא ארעי וחולף. במשך כל השנה אנו מרגישים את המעטפת הזו בצורת בית וחשים מוגנים בה. לא חושבים על כך שהכל פה זמני ושאונו צריכים לנצל את הזמן. לא חושבים על כך שיש לנו תפקיד שלשמו באנו לעולם הזה. לא טורחים לברר שום דבר בקשר למהות הקיום שלנו. אנו יכולים להיות שקועים לגמרי בהבלים מתוך מחשבה שאותם הבלים ארעיים הם עיקר חיינו.

הדבר דומה לאדם שמצא עבודה זמנית עם שכר מינימום בזמן לימודיו למקצוע מכובד. אלא שלאחר שסיים את לימודיו וקיבל תעודה לעסוק במקצוע רציני ואיכותי, הוא החליט להמשיך עם אותה עבודה זמנית שאליה כבר התרגל. הוא מרגיש בה מוגן ויציב, ולכן למרות התנאים הלא טובים, מעדיף לסבול מאשר לקחת סיכון בחיפוש עבודה טובה יותר. אותו אדם לא יודע כלל מה הוא מפסיד מתוך ההשקעה בעבודה הזמנית שלו. הוא הרי יכול לפתח קריירה בעבודה רצינית במקצוע בו בחר, בזמן שהוא מתאמץ בעבודה זמנית שהוא כלל לא אוהב. אותו אדם רדום לגמרי. אך אם מישוהו יבוא וינער אותו, ויגרום לו לצאת מאותה עבודה זמנית, פתאום הוא יוכל להבין שיש לפניו הזדמנויות גדולות יותר.

כך הסוכה מנערת אותנו ומוציאה אותנו מהבית החולף של העולם הזה שאליה התרגלנו. פתאום אנו יוצאים מהבית ה"מוגן" שלנו

ויכולים להתחיל לחשוב על השקעה לצורך בית קבע יציב וטוב יותר בעולם הבא במקום השקעה בבית הזמני והחולף שנמצא כאן.

בזכות הישיבה בסוכה אנו יכולים פתאום להבין שמה שחשבנו שהוא בית הקבע שלנו, הוא אינו באמת מוגן כפי שסברנו. פתאום אנו מבינים שגם הוא זמני ורעוע כמו הסוכה. שהרי אף אחד לא הולך לחיות כאן לנצח. ואז מבינים שאולי דווקא הסוכה היא המבנה הקבוע והחזק יותר למרות המראה החיצוני המטעה, שהרי הסוכה מסמלת את האמונה והשמירה, כמו ענני הכבוד והסוכות של בני ישראל ששמרו עליהם במדבר ביציאת מצרים.

הרי ענני הכבוד או הסוכות הם לא באמת אלו ששמרו, אלא ה' יתברך הוא זה שהגן עלינו וסובב את זה דרכם. אז אפשר פתאום לחוש מוגנים דווקא כשיוצאים מתוך הקיבעון של בית הקבע אל הרוחניות והאמונה של הסוכה הארעית.

במקום לחפש מקלט מוגן, אפשר להיות במקום פשוט וזמני ולהרגיש הכי מוגנים בעולם, כי השם יתברך נמצא איתנו שם. בסוכה הארעית אנו בונים את בית הקבע האמיתי שלנו בעולם הבא, ובמה שנראה לנו כבית קבע, אנו מבזבזים את זמננו בעולם על הבלים.

הסוכה מביאה אותנו לאמונה שה' יתברך מקיף אותנו מכל הכיוונים. לא צריך גג בטון כדי להיות מוגנים, מספיק סכך רעוע מענפים, כל עוד ה' יתברך מגן עלינו. אנו לא זקוקים לשום דבר חומרי, אלא רק להתחבר לעולם העליון ואז הכל מסתדר מצוין.

מתוך כל החגים, דווקא חג הסוכות הוא השמח ביותר, שם מודגש עניין השמחה בתורה. ולכאורה הדבר היה צריך להיות הפוך, שהרי עם כל החרקים, הלחות המוגזמת והטרדות השונות שאורבות בחוץ, זה בוודאי לא פשוט להגיע לשמחה.

אבל זהו בדיוק העניין, שכאשר אנו מבינים שלא החומר הוא זה שמשמח אותנו, אלא הפנימיות, אז הסוכה מנתקת אותנו מכל ענייני החומר, מוציאה אותנו לטבע ואז אנו יכולים לזכות להתחבר לפנימיות האמיתית וכך לשמוח באמת.

כאשר אנו מבינים שכל מה שיש לנו כאן זה ארעי וחולף, אז אפשר להגיע לשמחה אמיתית. צרות יש תמיד, כאשר הן בתוך הבית אז נראות הן גדולות עצומות, אך כאשר הן בחוץ, אז תמיד יש לנו בית קבע משלנו להתנחם, להתגעגע, לשאוף ולזכור שנגיע אליו בסופו של דבר. בדיוק כמו שאנו מבינים שאותה סוכה מיועדת לתקופה קצרה ולאחר מכן נחזור לבית הקבע המרווח, אז לא מפריע לנו שיש זבובים, שהשמש יוקדת, שגיוקים מעופפים מעלינו וכו', כי הכל זמני.

כמו שאדם שמתארח באכסניה לא מצטער שהוא לא הביא לשם את הסלון המפואר שלו, והוא גם לא ישקיע מכספו וזמנו לקנות סלון כזה לחדר באכסניה, כי הוא יודע שהכול זמני והסלון שלו מחכה לו בביתו. כך נוכל להבין שכל החיים הם זמניים ולא יפריעו לנו דברים חומריים זמניים וחולפים.

אם נזכור שבאנו לעולם הזה לבצע שליחות מסוימת, ולאחר מכן נחזור לבית הקבע המפואר שלנו, אז בוודאי שלא יפריעו לנו הבלים חולפים וטרדות מטופשות. את המשאבים והאנרגיות נשקיע בוודאי על טיפוח הבית האמיתי, ולא על המקום הזמני בו אנו נמצאים לתקופה קצרה. כך אפשר להגיע לשמחה אמיתית.

לכן בחג הסוכות, הקרוי "זמן שמחתנו", אנו יוצאים מכל ההבלים של העולם החולף ומתחברים לאמונה האמיתית. וזה גם הקשר בין מגילת קהלת לחג הסוכות, שהרי כל מגילת קהלת מדברת על הבלי העולם הזה ואפסיות החומר. לכן אנו בונים סוכה ארעית שתהיה הבית שלנו למשך שבוע. ה' יתברך יזכה אותנו לצאת מהקיבעונות שלו, להתנתק מהבלי העולם ולהתחבר לאמונה מצמיחה שתבנה לנו את בית הקבע האמיתי שלנו בעולם הבא. (מהפרשה לחיינו)

הסתפקות במועט

על חג הסוכות נאמר בתורה: "וְשִׂמְחֶתָּ בַּחֲגֻדָּךְ... וְהֵייתָ אֶדְךָ שְׂמֵחַ" (דברים טז, יד-טו). ונראה שכאן רמזה לנו התורה כיצד ניתן להגיע לשמחה אמיתית - ידוע שבכל מקום שכתוב בתורה "אדך" ו"רקך", מילים אלו באות למעט, ועפ"י זה אפשר לומר שעל מנת להגיע ל"ושמחת בחגך", צריך להיות "והיית אדך", כלומר, **תמעט את עצמך**, וככל שתמעט את עצמך יותר ולא תלך אחר תאוות לבך, כך תהיה יותר שמח. כי כל זמן שהאדם רוצה עוד ואינו שמח בחלקו, אע"פ שהוא נחשב בעיני העולם לעשיר גדול וכולם מקנאים בו, הוא באמת אינו שמח, כי איזהו עשיר? השמח בחלקו.

מעשה במלך אחד שבנה ארמון מפואר, ותלה עליו שלט, שהוא מוכן לתת את הארמון למי שבאמת שמח בחלקו. בשבוע הראשון אף אחד לא הגיע, כי מי יכול לומר על עצמו שהוא שמח בחלקו? לאחר שבוע הגיע למלך אדם עשיר ומכובד ואמר שיש לו אשה, בנים ובנות, דירת פאר, עסקים משגשגים והון רב, וא"כ הוא שמח בחלקו ולכן הארמון מגיע לו. צחק עליו המלך ואמר: "אם באמת היית שמח בחלקך, לא היית חומד את הארמון שלי!"

לעיתים נוטים אנו לקבל את הטוב הסובב אותנו כמובן מאליו, ואין אנו מייחסים לו חשיבות מיוחדת, ובטח שלא טורחים להודות עליו. אבל כשמגיע מצב שהעניינים משתבשים ויוצאים משליטה, ולפתע הכול מסתדר, אז מעריכים את הטוב והשפע שמורעף עלינו ממרום בכל שעה, בכל רגע ובכל זמן.

מעשה ביהודי כפרי שהגיע אל רב הכפר וסיפר לו על מצבו הדחוק, שיש לו ששה ילדים בלי עין הרע, וברוך ה' אוכל לא חסר כי הוא מגדל בגינתו ירקות, וכן יש לו עז ופרה חולבת, ארבע תרנגולות המטילות ביצים אורגניות, והוא גם עושה שירותי הסעות עם סוסו הנאמן, אך ביתו הקטן עם שני החדרים אינו מספיק להם. במחלקת ההנדסה של הכפר לא מאשרים לו להרחיב את ביתו, וכסף לקניית בית אחר גדול יותר אין לו, והוא לא יודע מה לעשות...

הרב סילסל את פאותיו הארוכות, חייך חיוך רחב ואמר ליהודי: "הבנתי שיש לך עז, ידוע שעז מביאה מזל טוב לבית, אני מציע לך להכניס את העז לתוך ביתך, חוזר אלי בעוד שלושה ימים וספר לי מה קורה".

היהודי יצא מהרב שמח ומאושר, הוא הכניס את עזוזה העז השובבה אל תוך ביתו הקטן, ואכן הרגיש שינוי עצום במצב, אולם השינוי להפתעתו היה לרעה ולא לטובה. הוא חזר אל רבו אחרי יומיים בלבד וסיפר לו שהוא אינו יכול יותר, מאז שהוא הכניס את העז לתוך ביתו המצב נעשה בלתי נסבל. העז משתוללת בבית, פועה בקולי קולות ואוכלת את הכיסויים של הספות...

הרב אמר ליהודי שכנראה לעז משעמם להיות בבית לבד ולכן היא עדיין לא מביאה מזל טוב, "עליך להכניס אל תוך ביתך גם את הפרה כדי שתארח חברה לעז הבודדה".

היהודי שאמנת חכמים פיעמה בלבו, שמע מיד בעצת הרב והכניס את פרתו אל תוך ביתו. הפרה געתה והעז פעתה וקולותיהן השתלבו בעורה נפלאה עם צרחותיו של התינוק ויצרו הרמוניה מושלמת, אך משום מה האיש ואשתו לא נהנו מהקולות המתוקים ואף סבלו מכך, מה גם שהפרה לא ידעה היכן השירותים ועשתה את צרכיה במרכז הסלון על השטיח הפרסי. היהודי לא המתין וכבר באותו יום חזר אל רבו, ואמר לו: "כבוד הרב, איני יכול יותר, המצב בלתי נסבל בעליל".

הרב ליטף, את זקנו ואמר ליהודי: "אני מציע לך שבנוסף לעז והפרה תכניס לבית גם את התרנגולות, בטוחני שהן יכניסו לבית שמחת חיים".

היהודי סיפר לאשתו העדקנית את מה שהורה לו הרב לעשות, ובלי להתמהמה היא נכנסה ללול, לקחה שתי תרנגולות והכניסה אותן לתוך הבית, גם הבעל לקח שתי תרנגולות והכניסן אל תוך הבית, ואכן היה שם "שמח".

אנשי הבית הבינו שלא קל לגור בתוך "גן חיות"... התרנגולים השתוללו, קיפצו, ניקרו ועזרו לעז להרוס את הבית. לאחר שלוש שעות של סבל

וכאב ראש, חזר היהודי אל הרב וסיפר לו עד כמה קשה עכשיו המצב, "כבוד הרב, אם עד עכשיו חשבתי שהמצב רע, כעת המצב איום ונורא, איני יכול יותר לסבול, זהו עול ממש גדול... איני יודע מה לעשות, העז והפרה על השטיח עושות ואת אשתי איני מצליח לרצות... זה כמו ללכת על ביצים, התחלתי לדבר בחרוזים, טוב שאין לי גם ברווזים".

הרב סילסל בפאותיו, ליטף את זקנו ואמר ליהודי: "כמדומני שאמרת שיש לך גם סוס...!", "לאאאאאא!!!!!!", קרא האיש בבהלה, "רק אל תגיד לי להכניס לבית גם את הסוס, טוב שאין לי גם חמוס, כל ביתי מלא ברפש, זה כבר גובל בפיקוח נפש...".

הרב חייך אל היהודי ואמר לו: "טוב, אם כך אתה מרגיש, אני מציע לך כעת להוציא את כל בעלי החיים מהבית ולהחזירם למקומם, ובעזרת ה' תיוושע".

היהודי חזר בשמחה לביתו וסיפר לאשתו שהרב אמר להם להוציא מהבית את כל בעלי החיים. הם הוציאו את העז, הפרה והתרנגולות, ונשארו עם שישה ילדים והרבה בלאגן. הם סידרו את כל הבלאגן ופתאום הם גילו שיש להם הרבה מקום (למרות הצפיפות), שקט מבורך (למרות הצעקות מהמריבות של ילדיהם הצווחניים) וטוב להם.

למחרת, לאחר התפילה, היהודי ניגש אל הרב ואמר לו תודה מעומקא דליבא. הרב אמר ליהודי: "אל תודה לי, עליך להודות לה' הטוב שכל הזמן עשה לך רק טוב... אני רק גרמתי לך לראות עד כמה טוב לך, כי אין האור ניכר אלא מתוך החושך".

בחג הסוכות עלינו לצאת מדירת הקבע הנוחה שלנו למשך שבעה ימים ולהתגורר בסוכה שהיא דירת ארעי, אז גם נדע להעריך כמה טוב לנו...

שמחת החג

על חג הסוכות נאמר בתורה: "וְשִׂמְחֶתָּ בְּחַגְּךָ... וְהֵייתָ אֶךָ שְׂמֵחַ" (דברים טז, יד-טו). חג הסוכות הוא חג של שמחה. נשאלת השאלה הידועה: למה יש ציווי מיוחד בתורה על שמחה דווקא בסוכות? התורה מזכירה את החובה לשמוח בסוכות שלוש פעמים: "ושמחת בחגך" (דברים טז, יד), "והיית אֶךָ שמח" (דברים טז, טו), "ושמחתם שבעת ימים..." (ויקרא כג, מ). שאלה נוספת היא למה חג הסוכות מתקיים דווקא בתקופה זו של השנה, הרי בני ישראל יצאו ממצרים בחודש ניסן, למה לא בקיץ או בחודש חשוון שחסרים בו מועדים?

על השאלה הזו השיב בעל חידושי הרי"ם רבי יצחק מאיר מגור זצ"ל: בתורה נאמר: 'לְמַעַן, יִדְעוּ דְרִיתֶיכֶם, כִּי בַסּוּכּוֹת הוֹשַׁבְתִּי אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, בְּהוֹצִיאִי אוֹתָם מִמִּצְרַיִם (ויקרא כג, מג), רש"י פירש "ענני כבוד", והרמב"ן כתב: שעשיתי להם ענני כבודי, סוכות להגן עליהם שבמצות סוכה נאמר: 'לְמַעַן יִדְעוּ. בשביל לקיים את המצווה או זקוקים לדעת. ברוב ימות השנה האדם מלא חטאים ועוונות ודעתו אינה מיושבת עליו. חג הסוכות חל לאחר ראש השנה ויום הכיפורים, ימים בהם אנו משיבים לעצמנו את הדעת, אנו חוזרים בתשובה לפני הקב"ה. יש לנו יישוב דעת וכך אנו יכולים לקיים את המצוה החשובה הזאת.

אנו עוברים את הימים הלא פשוטים של עשרת ימי תשובה ונכנסים לתוך המועד שבו אנו מצווים: "ושמחת בחגך והיית אֶךָ שמח". יש לנו את היכולת לשמוח לפני הקב"ה לאחר שקיבלנו את הדעת ואנו מרוכזים ומבינים מה היא עבודת השם ואיך עלינו לעבוד את בוראנו לאחר שהמלכנו אותו בראש השנה, ועשינו תשובה לפניו ביום הכיפורים. אחרי ימים אלו אנו יכולים ליהנות מזיו שכינתו באמת ואף יש לנו את היכולת לשמוח.

הגר"א זצ"ל אמר פעם שאחת המצוות שקשה ביותר לקיים היא מצות השמחה בחג.

אפשר להגיע לשמחה ע"י התבוננות, שיתבונן האדם בכל הטוב שיש לו, וכמו שנאמר: "ושמחת בכל הטוב אשר נתן לך ה' אלהיך" (דברים

כו, יא). עצם זה שהוא יהודי, בן לעם הנבחר, ויש לו הבטחה "כל ישראל יש להם חלק לעוה"ב" (סנהדרין ז.ג), היא כבר סיבה אמיתית לחוש שמחה עצומה, ואם נוסיף לזה שיש גם קורת גג, לחם לאכול ובגד ללבוש, יש אשה וילדים, עלינו לשמוח בלי גבול.

• ביתנא דבי אליהו נאמר על הקב"ה: "ברוך המקום ברוך הוא, שמכיר בראש ובסוף, ומגיד מראשית אחרית, מקדם עד שלא נעשה, ויודע מה שנעשה ומה שעתיד להיעשות, וצופה לטובה ואין צופה לרעה, ועשיר ושמח בחלקו, ובחכמתו ובתבונתו ברא עולמו".

הגר"ח מוולוז'ין שאל את רבו הגר"א: כיצד יתכן לומר על הקב"ה שהוא שמח בחלקו, והרי לה' הארץ ומלואה? הגר"א השיב: עפ"י הנאמר בפסוק: "כִּי חֵלֶק ה' - עֲמוֹ" (דברים לב, ט), משמע שעם ישראל הם "חלקו" של הקב"ה, והוא שמח "בחלקו", כלומר בעם ישראל, בכל מצב שהם נמצאים בו. אף אם הם לפעמים יורדים ממדרגתם הרוחנית, שוכן הוא עמם בתוך טומאתם כביכול, ואינו נוטשם ועוזבם. כי שמח הוא על אשר בחר את עם ישראל מכל העמים.

• גם האמונה היא מקור לשמחה, כי אם אדם מאמין שהקב"ה שומר עליו ומשגיח עליו בהשגחה פרטית, והוא כל יכול, והכל מאתו יתברך, וכל מה שהוא עושה הכל לטובה, ממילא אין מקום לא לכעס ולא לעצבות כי הרי כל מה שנעשה לי, גם מה שכביכול נראה רע, הכל משמים וממילא הכל לטובה, וגם על זה נאמר: "ושמחת בכל הטוב אשר נתן לך ה' אלהיך".

דבר נוסף, בספר החינוך (מצוה ט"ז) כתוב: "**אחרי הפעולות נמשכים הלבבות**", כלומר יש פעולות גשמיות ומוחשיות, המסוגלות מטבען למשוך את הלבבות, ופעמים שאת מה שלא יוכל האדם להשיג בכח פנימיותו - יוכל להשיג ע"י מעשים חיצוניים. לכן גם אם אדם ממש לא שמח, אם הוא ישים מוסיקה קיצבית ויתחיל לרקוד, קרוב לוודאי שיוכל להגיע גם לשמחה פנימית.

מצינו שהשמחה משפיעה על הגוף שנאמר: "מְאוֹר עֵינַיִם יִשְׂמַח לֵב, שְׂמוּעָה טוֹבָה תִּדְשֵׁן עַצְמֹ" (משלי טו, ל). הישמח משהי זצ"ל כתב: "עיקר ושורש עבודת האיש הישראלי היא השמחה, והשמחה היא רפואה לגוף ולנפש". בימינו דבר זה הוכח מדעית שכאשר אדם

נמצא בשמחה, מופרש מהמוח חומר בשם סרוטונין שמשפיע לטובה על הגוף ומועיל מאוד בתחומים רבים כגון: תיאבון, שינה, זיכרון, למידה, ויסות טמפרטורת הגוף, שיכוך כאבים ועוד. הסרוטונין יכול להשפיע גם על תפקוד הלב, השרירים ועל המערכת ההורמונאלית. חומר זה גם תורם למניעת כאבי ראש, מיגרנות, חרדות והפרעות אכילה.

לאחרונה גילו שחומר זה מופרש לא רק כאשר האדם מצוי בשמחה, אלא גם כאשר עוסק בפעילות גופנית ואף כאשר הוא צוחק צחוק מאולץ (וזה למעשה מה שעושים בסדנת צחוק), ואחרי שחומר זה מופרש לגוף אז הוא נעשה באמת שמח ומאושר כי חומר זה אמנם מופרש בד"כ ע"י השמחה, אולם גם כאשר מופרש באופן אחר הוא גורם לתחושת שמחה והנאה, וזה ממש כדברי בעל החינוך שיאחרי הפעולות נמשכים הלבבות'.

רבי נחמן מברסלב אומר: "מצוה גדולה להיות בשמחה תמיד, ולהתגבר להרחיק את העצבות והמרה השחורה בכל כוח, וכל החולאים הבאים על האדם, כולם באים רק מקלקול השמחה... והכלל, שצריך להתגבר מאוד בכל הכוחות, להיות אך שמח תמיד, כי טבע האדם למשך עצמו למרה שחורה ועצבות מחמת פגעי ומקרי הזמן, וכל אדם מלא יסורים, על כן צריך להכריח את עצמו בכח גדול להיות בשמחה תמיד ולשמח את עצמו בכל אשר יוכל, ואפילו במילי דשטותא" (ליקוטי מוהר"ן ח"ב כ"ד).

לא משנה מה יעבור על האדם, עליו להשתדל תמיד להיות בשמחה כמו שנראה מהמעשה הבא:

לפני שנים רבות היה מלך אחד שהחליט להתחפש ולצאת לרחובות העיר, לראות איך מתנהגים פשוטי העם ומה הם עושים. הוריד המלך מעליו את בגדי המלכות המכובדים ואת הכתר שבראשו ובמקום זה לבש בגדים פשוטים ויצא בשעות הערב לרחוב העיר, ואכן אף אחד לא העלה בדעתו שזהו מלכם הגדול והנערץ.

המלך עבר ליד הבתים של פשוטי העם, ובאחד מהם ראה אדם יושב בתוך בית פשוט ודל, מסביבו אשתו, בניו ובנותיו הקטנים, והם שמחים

מאוד, אוכלים ושותים, שרים ומנגנים. המלך התפעל מאוד מהאיש הזה ונקש על הדלת כדי לראות מבפנים. הדלת נפתחה ובעל הבית הזמין אותו פנימה, הביא לו כסא שישב וכיבדו מן המאכלים הפשוטים, שהיו על השולחן. שאל אותו המלך: האם שמעת בשורה משמחת שאתה כל כך שמח?

לא שמעתי שום בשורה משמחת, אבל אני מודה לה' יתברך על הכל. אני עובד במשך היום בתור עוזר נגר, ובסוף היום הוא משלם לי, ועם הכסף הזה אני קונה קצת אוכל ושתייה, וכולנו יושבים ומודים לקדוש ברוך הוא על כל הטוב אשר גמלנו.

שמע המלך ונפרד מהם לשלום, אמר המלך בליבו: מעניין מה יקרה אם יפטרו אותו מעבודתו, האם עדיין יבטח באלוקיו וישמח? למחרת בבוקר יצא חוק מטעם המלך שאסור לשום נגר לקבל ולהעסיק עוזרים. אמר המלך בליבו: היום בוודאי לא תהיה לו סיבה לשמוח, שהרי הוא לא יעבוד ולא יהיה לו כסף והוא לא יוכל לקנות אוכל.

בשעות הערב, שוב החליף המלך את בגדי מלכותו, ויצא לכיוון ביתו של אותו יהודי, אך לתדהמתו החגיגה הגדולה של אתמול חזרה על עצמה. המלך נקש על הדלת ובעל הבית ניגש ופתח לו את הדלת, קיבלו בסבר פנים יפות וצירפו לסעודה השמחה.

אמר המלך לאיש: "מהיכן הצלחת להשיג כסף, הרי המלך ציווה לאסור על הנגרים לקחת עוזרים?", "אתה צודק", אמר היהודי, "אך אני הלכתי לנפח והוא קיבל אותי לעבודה, ובסוף היום הוא הביא לי את כספי, וברוך ה' לא חסר לנו ואל יחסר לנו מזון לעולם ועד".

נפרד ממנו המלך לשלום וכאשר הגיע לארמון המלוכה מיד הוציא כרוז בשם המלך שאסור לכל בעלי המקצוע למיניהם להעסיק עוזרים, עד להודעה חדשה. בערב המלך הסיר מעליו את בגדי המלוכה והחליף לבגדים פשוטים וצעד שוב לבית האיש העליו והשמח, ואמר בליבו שהיום בוודאי לא יהיה לו על מה לשמוח.

אך שוב הופתע לראות את בני הבית יושבים מסביב לשולחן אוכלים ושותים, שרים ושמחים. נקש המלך על הדלת ובעל הבית קיבל אותו בסבר פנים יפות וצירף אותו אליהם לסעודת השמחה. אמר לו המלך: אני שמעתי שהמלך אסר לבעלי המקצוע לקבל עובדים, ספר לי בבקשה איך השגת היום פרנסה?

אמר בעל הבית: "המלך אסר להעסיק עוזרים, אז החלטתי להיות עצמאי, הכרזתי שאני מתקן כלים שבורים, ובאו כמה אנשים עם כלים, תיקנתי והרווחתי כמה פרוטות, וב"ה זכינו גם היום להסתופף סביב השולחן". שמע המלך והתפלא מאוד על חכמתו ושמחתו ואיך שהוא לא מתייאש ונפרד ממנו לשלום.

חזר המלך לארמונו המפואר, ולמחרת הוציא כרוז שאסור לתקן כלים שבורים אצל אף אחד עד להודעה חדשה. בערב המלך שוב התחפש וניגש לבית של האיש כשבלבו הוא בטוח שהיום לא יהיה לו דבר מה לאכול.

אך מה רואות עיניו, שוב פעם כתמול שלשום, כל בניו ובנותיו ואשתו יושבים מסביב לשולחן, ושמחה על פניהם. הקיש המלך בדלת ובעל הבית הכניסו בפנים מאירות. אמר לו המלך: "תסלח לי שאני שואל אותך, אבל אני מאוד סקזן איך היום הצלחת להשיג פרנסה והרי המלך אסר וגזר שלא לתקן כלים שבורים?".

"אתה צודק", אמר בעל הבית, "לכן החלטתי ללכת ולהציע את עצמי להיות שומר בארמון המלוכה, נתנו לי חרב, שמרתי בשער ובסוף היום ביקשתי את שכרי מהמנהל, והוא אמר לי שכאן לא משלמים כל יום רק בסוף החודש, ולכן הלכתי לנגר ונתתי לו את החרב היקרה לערבון והוא נתן לי סכום כסף בהלוואה שיספיק לי עד למשכורת ואז אחזיר לו את ההלוואה, ובינתיים החרב שלי מעץ ולא מברזל, ואף אחד לא רואה כי זה בתוך הנרתיק, וכך זכיתי גם היום לאכול ולשתות ולשמוח עם אשתי ובני ביתי". המלך שמע, חייך ונפרד מהם לשלום.

למחרת המלך קרא לממונה על השומרים ואמר לו: "יש לי אדם שעריך להורג, והפעם אני רוצה לבחור בעצמי את השומר שיהרוג אותי, לכן אני מבקש שתקרא לכל השומרים". בינתיים השוטרים הביאו את הנידון למוות אל כיכר העיר. המלך ניגש לשומר היהודי שהשמחה על פניו תמיד, הצביע עליו ואמר לו: "אתה הוא זה שעריך להוציא את הנידון להורג, זו פקודה מהמלך". ניסה האיש להתחמק ולומר: "כבוד המלך, אני מעולם לא הרגתי אדם, איני יודע אם אני מסוגל לעשות זאת", אולם המלך חייב אותו.

התחכם היהודי ואמר בקול: "ריבוננו של עולם, מעולם לא הרגתי שום אדם, וגם מי יודע אם האדם שעומד כאן באמת מגיע לו גזר דין מוות? לכן, אבא שבשמים, אתה תקבע, אם מגיע לו מוות – החרב תהרוג אותו, ואם הוא זכאי – עשה שהחרב תהפוך לעץ". תוך כדי דיבור הוא הוציא את החרב מהנרתיק, ולתדהמת כולם ראו שהחרב עשויה מעץ ולא מברזל.

המלך קרא ליהודי ואמר לו: "אני הוא האיש שהיה בא אליך כל ערב. ראיתי בחוש איך תמיד אביך שבשמים עוזר לך, אתה מצאת חן לפני ולכן אתן לך עושר גדול, ותמיד תהיה שמח".

• יש אנשים שחושבים שאם הם יזכו בפיס בכמה מיליונים אז הם יהיו מאושרים, אולם חז"ל מגלים לנו שההיפך הוא הנכון, לא העושר הוא הגורם לשמחה, אלא השמחה היא הגורמת לעושר, כי אמרו חז"ל "איזו עשיר? השמח בחלקו" (אבות ד, א).

מעשה במלך אחד שהיתה חסרה לו שמחת חיים, ועל כן היה בעצבות ודיכאון. הוא פנה לאדם זקן וחכם כדי שיתן לו עצה היאך להגיע לאושר בחיים. אמר לו החכם שכדי להיות מאושר, עליו ללבוש חולצה של אדם מאושר, ועל ידי זה יהיה גם הוא מאושר.

שמע זאת המלך ומיד פנה לאחד מידידיו המלכים, וביקש ממנו שיתן לו ללבוש את חולצתו, כי הוא נראה לו אדם מאושר ואולי בכך ימצא מזור למחלת העצבות. אמר לו אותו המלך: "אינני הכתובת הנכונה, גם

לי יש את הטרדות והבעיות שלי, ואיני מאושר כמו שאתה חושב, ולכן חולצתי לא תגרום לך את האושר בחיים".

שמע זאת המלך ופנה למלך אחר, וגם שם מצא תשובה דומה. כך הסתובב בין המלכים והשרים העשירים שחשב שהם מאושרים, ולא מצא אדם שאכן הוא מאושר באמת.

באחד הימים ראה איכר עני שעסק בעבודתו כשהוא נותן את קולו בשיר ובשמחה.

פנה אליו המלך ושאל: "האם אתה מאושר בחיים?", אמר לו האיכר: "בוודאי, לא חסר לי דבר ואני מאוד שמח ומאושר". שמח המלך ואמר: "האם תואיל בטובך למכור לי את חולצתך" תמה האיכר: "חולצתי?! אין לי בכלל חולצה!!!..."

אז הבין המלך, שכוונתו של אותו חכם היתה ללמדו, שהאושר לא תלוי בממון ובכבוד הגדול, אלא בהסתפקות במועט, ואפילו אדם ללא חולצה, יכול להיות מאושר אם אכן יודע הוא להסתפק במה שיש לו.

על האדם להיות לא רק בגדר שמח בלבד, אלא גם בגדר של משמח!

הגמרא (תענית כב.) מספרת על רבי ברוקא שפגש את אליהו הנביא בשוק, ושאל אותו אם יש כאן בשוק אדם שהוא בן העולם הבא. אמר לו אליהו הנביא: שני אנשים אלו הם בני עוה"ב. ניגש אליהם רבי ברוקא ושאל אותם למעשיהם. אמרו לו: אנחנו אנשים שמחים, ואנו מבדחים ומשמחים בני אדם עצובים. וכאשר אנו רואים שני בני אדם שיש ביניהם מריבה, אנו טורחים ומשמחים אותם ועושים ביניהם שלום.

והקשה היגאון יעקבי, מה לו לרבי ברוקא לשאול על ענין זה, אם בני עולם הבא הם או לא? וכתב שרבי ברוקא שאל אם יש כאן בשוק אנשים שיש להם הנאה כאן בעולם הזה מעין הנאת עולם הבא. וביאר, כי תענוג העולם הבא הוא תענוג שאין כדוגמתו ודמיונו כלל בעולם הזה. כי כל תענוג שבעולם הזה, מעורב בו גם עצב. כמו מי שאוכל ושבע במיני תענוגים, אמנם הוא כעת נהנה מהם אולם הם

עלולים להוליד בו חולאים רעים, וכן עלול להיעצב מסיבות צדדיות אחרות כהפסד ממון וכדומה. אבל תענוג העולם הבא הוא אמיתי, שאין מעורב בו שום עצב כלל.

והנה אדם שרוצה ליהנות בעולם הזה מעין עולם הבא, צריך להיות שמח וטוב לב תמיד, ולקבל כל דבר בשמחה. ויאמר תמיד, הן מתנת אלקים היא, ולמה אתעצב? וגם כשיראה אחרים מתעצבים או מתקוטטים, ירבה שלום וינחם את ליבם. כאשר אדם נוהג כך, הרי הוא נהנה מעין עולם הבא.

שמחת בית השואבה

עם ישראל נוהג לחגוג כל ערב מימי חג הסוכות את שמחת בית השואבה. ובטעם מצוה זו נחלקו רש"י והרמב"ם. לפי רש"י (סוכה ג. ד"ה בית השואבה) טעם השמחה בשביל ניסוך המים כמו שכתוב "ושאבתם מים בששון". ולפי הרמב"ם (סוכה ולולב ח, יב) טעם המצוה הוא כדי להרבות בשמחה כמו שנאמר על חג הסוכות 'וּשְׂמַחְתֶּם לְפָנַי ה' אֱלֹהֵיכֶם שְׁבַעַת יָמִים' (ויקרא כג, מ).

ועתה נרחיב קצת בענין ניסוך המים.

יש מצוה שהיא הלכה למשה מסיני, לנסך מים על גבי המזבח בחג הסוכות. שואבים מים ממעיין השילוח ומביאים לבית המקדש לנסך על המזבח. במזבח היו שני ספלים מנוקבים, האחד ליין והשני למים, שמשם ירדו עד לתהום. במהלך הבאת המים היתה שמחה רבה, מחולות וריקודים וזאת היתה "שמחת בית השואבה".

אמנם צריך ביאור למה שמחו כל כך במצוה זו? ואין לומר משום שבסוכות נידונים על המים, שהרי גם בט"ו בשבט נידונים על האילנות ולא חוגגים כל כך כמו שהיה בשמחת בית השואבה, וכן בשבועות שהוא יום הדין לפירות אין עושים מסיבה עבור ענין זה.

אלא הסביר ה"באר יוסף" ביאור נפלא:

ביום השני לבריאת העולם הבדיל הקב"ה בין המים העליונים למים התחתונים. ואמרו חז"ל שהמים התחתונים באו לה' והתלוננו:

"רבונו של עולם המים העליונים זכו להישאר קרוב אליך, אצלם הכל טהור ונקי. ואילו אנו... אנחנו כאן למטה, גם אנו רוצים להיות שם למעלה!".

ענה להם הקב"ה: "אתן לכם פיצוי, ממכם המים התחתונים יקיימו עם ישראל את מצות ניסוך המים".

אמנם המים טענו שאין זה מספיק, והקב"ה הוסיף להם את הקרבת המלח שבא מהם "על כל קרבנך תקריב מלח" (ויקרא ב, ג), ותוספת זו הספיקה עבורם.

מכל מקום, בעיני הקב"ה שהציע את פיצוי של ניסוך המים היה הדבר מספיק אף ללא מלח.

ועתה נחשב, בנסוך המים לוקחים שלושה לוגין, היינו בערך ליטר ושמונה מאות, שהם פחות משתי שקיות חלב. וכמות זו העלו על המזבח שבעה ימים בשנה וגם רק בזמן שבית המקדש היה קיים, ארבע מאות ועשר שנים - מקדש ראשון, ועוד ארבע מאות ועשרים שנה - מקדש שני. ובעיני הקב"ה זהו פיצוי מספיק לכל הימים והאוקיאנוסים.

מכאן נלמד מהו ערכה של מצוה אחת!

זו היתה הסיבה לשמחה הגדולה בנסוך המים - להראות כמה שמחה יש במצוה אחת ועד כמה גדול ערכה, רק ליטר ושמונה מאות כפול שבעה ימים למשך מספר שנים הם פיצוי מספיק לכל האוקיאנוסים שבעולם! (ומתוק האור)

שביבים

● לְמַעַן יִדְעוּ דִרְתֵיכֶם כִּי בְסִכּוֹת הוֹשַׁבְתִּי אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהוֹצִיאִי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם (ויקרא כג, מג).

כל חג במעגל השנה הוא זכר למאורע שאירע באותו זמן. ואמרו בגמרא (סוכה יא): שחג הסוכות הוא זכר לענני הכבוד. אלא שלפי זה קשה, מדוע אנו חוגגים את חג הסוכות דווקא בחודש תשרי, הרי ענני הכבוד התחילו כשיצאו ממצרים בחודש ניסן.

הטור (או"ח תרכ"ה) כתב: "ואף על פי שיצאנו ממצרים בחודש ניסן לא ציוונו לעשות סוכה באותו הזמן, לפי שהוא ימות הקיץ ודרך כל אדם לעשות סוכה לצל, ולא היתה ניכרת עשייתנו בהם שהם במצות הבורא יתברך, ולכן ציווה אותנו שנעשה בחודש השביעי שהוא זמן הגשמים ודרך כל אדם לצאת מסוכתו ולישב בביתו, ואנחנו יוצאין מן הבית לישב בסוכה, בזה יראה לכל שמצות המלך היא עלינו לעשותה".

וכתב הגר"א זצ"ל שענני הכבוד אמנם התחילו בניסן, אבל כשעשו את העגל נסתלקו העננים ואז לא חזרו עד שהתחילו לעשות המשכן. משה ירד ביום הכיפורים וממחרת יום הכיפורים 'ויקהל משה' וציווה על מלאכת המשכן, וזה היה ביי"א בתשרי, ונאמר: 'והעם הביאו עוד נדבה בבוקר בבוקר' (שמות לו, ג) שהם עוד שני ימים, הרי י"ג בתשרי, ובי"ד בתשרי נטלו כל חכם לב ממשה את הזהב במנין ומשקל, ובחמשה עשר התחילו לעשות, ואז חזרו ענני הכבוד, ולכך אנו עושים סוכות בט"ו בתשרי. (קול אליהו)

● מתוך הנסים הרבים שהקיפו וליוו את עם ישראל ביציאת מצרים, מיוחדים במינם הם "ענני הכבוד". למעשה, היתה בהם תועלת גדולה ועצומה לעם ישראל: הם הגנו עליהם מפני האויבים ומפני חיות רעות, יישרו את הדרך, הצלו מפני השמש הקופחת ומפני רוחות סער, ועוד ועוד תועלות רבות ונפלאות. ואולם, מעל הכל, היתה טמונה בהם משמעות נפלאה של חיבה יתירה שאוהב ה' יתברך את עמו, עד שכביכול יורד ושוכן בתוכם ממש, מְלוּה אוֹתָם, עוֹטֵף אוֹתָם, ומחבק אותם בענני כבודו, ומשגיח עליהם כבבת עינו, כמו שנאמר: "כִּי אֶתָּה ה' בְּקֶרֶב הָעָם הַזֶּה, אֲשֶׁר עִיָּן בְּעֵינֵי נְרָאָה אֶתָּה

ה', וְעִנְנָדָּ לְמִדָּ עֲלֵהֶם, וּבְעֵמֶד עָנַן אֲתָה הַלֵּךְ לְפָנֶיהֶם יוֹמָם וּבְעֵמוֹד אֵשׁ לַיְלָה" (במדבר יד יד).

ענני הכבוד, לא זו בלבד שמסוככים היו בכלליות על עם ישראל, אלא מְלוּיִם היו גם לכל אחד ואחד מישראל ליווי צמוד. שאם היה אדם מישראל יוצא מחוץ למחנה, היו ענני הכבוד נמשכים עמו יחד ומלווים אותו עד שעה שחוזר! (ספרי במדבר פ"ג)

אבל אומות העולם לא זכו ליהנות מענני הכבוד, כי העננים פלטו אותם ולא קיבלו אותם כלל! גם הערב רב, שהיו גויים שעלו עם ישראל ממצרים, לא היו ראויים שהעננים יכסו עליהם ממש, אלא הם שכנו בצידי המחנות, ששם שכנו אף הצאן והבקר. (ילקוט מעם לועז שמות)

● נסים רבים, גדולים ועצומים, עשה הקב"ה לעם ישראל ביציאת מצרים: עשר המכות, קריעת ים סוף, מתן תורה, ובמדבר האכילם ה' לחם מן השמים, והשקם מים חיים מן הסלע. אבל מכל הניסים העצומים הללו, מצוה עלינו בסוכות לזכור דווקא את "ענני הכבוד", מדוע?

כי מלבד עצם הנס הפלאי שבקיומם של עננים מופלאים אלו, הרי הדגשה מיוחדת יש כאן - "ענני כבוד"! היה בהם גילוי מיוחד של חיבה ואהבה של הקב"ה לעם ישראל. עננים אלו, שהקיפו את עם ישראל מכל צד, הראו איך הקב"ה עוֹטֵף ומחבק את בניו אהוביו באהבה עצומה, ועליהם דרשו את הפסוק: "יִסְבְּבֵנְהוּ יְבוֹנְנֵהוּ יִצְרְנֵהוּ כְּאִישׁוֹן עֵינָיו... יִפְרֹשׁ כְּנָפָיו יִקְחָהוּ יִשְׂאָהוּ עַל אֶבְרֹתָיו" (דברים לב, ט). הקב"ה חובק את עמו האהוב תחת כנפיו, ומוליכם באהבה ובחמלה, משגיח עליהם בהשגחה גלויה וקרובה. ובאמת גם הגויים התרגשו והתפעלו דווקא מאותו גילוי חיבה מיוחד שבא לידי ביטוי בענני הכבוד, כמו שנאמר: "וְאָמְרוּ אֵל יוֹשֵׁב הָאָרֶץ הַזֹּאת, שָׁמְעוּ כִּי אֲתָה ה' בְּקֶרֶב הָעָם הַזֶּה, אֲשֶׁר עָיִן בְּעֵינָיו נִרְאָה אֲתָה ה' וְעִנְנָדָּ לְמִדָּ עֲלֵהֶם, וּבְעֵמֶד עָנַן אֲתָה הַלֵּךְ לְפָנֶיהֶם יוֹמָם, וּבְעֵמוֹד אֵשׁ לַיְלָה" (במדבר יד יד).

● כתב הפלא יועץ: "סוכה היא מצוה חשובה וחביבה הבאה מזמן לזמן, ואשריהם ישראל שנהררים ועושים סוכה נאה בכלים נאים, זכאה חולקהון... ולו חכמו ישכילו כמה חביבה מצוה זו בין לפי הפשט, והיא העומדת לאדם לכפר במקום גלות, ובין לפי הסוד גבהו

סודותיה, ומעט אשר השיגה ידיעתנו הוא שהשכינה פורשת כנפיה עלינו, והאם רובצת על האפרוחים ושבעה אושפיזין עילאין אור ניצוצי נשמתם שוכנים שם, אשר מטעם זה גדלה קדושתה כקדושת בית הכנסת, ומטעם זה אסרו לנהוג בה מנהג בזיון, וכל שכן שחוק וקלות ראש, ואמרו על האר"י ז"ל שהיה נזהר שלא לדבר שיחת חולין תוך הסוכה. ובוודאי שמי שנזהר לקבוע דירתו וישיבתו בה כל שבעת הימים בקדושה ובטהרה באימה ויראה ושמחה רבה כדת מה לעשות, קונה קדושה ותוספת הארה בנפשו רוחו ונשמתו, ומצא כדי גאולתו לכל השנה לעבוד את בוראו עבודה תמה".

● עם ישראל בהיותם במדבר הסתופפו תחת כנפי ה' יתברך, וכנגד זה אנו יושבים בסוכה בצלו של הקב"ה, ששים ושמחים כמשוש חתן על כלה - "נְגִילָה וְנִשְׁמָחָה בְּךָ!". הסוכה היא כעין חופת כלולות, ומזכירה לנו את הקשר המיוחד בינינו לבין הקב"ה. בשבתנו בסוכה נזכרים אנו באותה תקופה מיוחדת של ארבעים שנה, שבה הלכנו אחר ה' במדבר הגדול והנורא, מקום ציה ושממה, ובכל זאת היינו מוקפים בשפע עצום ובכל טוב: מזון ושתיה, ביגוד, נוחות וביטחון, מאומה לא חסר לנו! כי כשהולכים עם הקב"ה ודבקים בו וחוסים תחת כנפיו - אזי יש הכל!

ואף אנו עושים כך - עוזבים את הבית המוגן על כל רכושנו, עוזבים את התבואה שזה עתה אספנו אל ביתנו, ויוצאים - לחסות תחת כנפי ה' יתברך, כי אין לנו בטחון אחר, ואין לנו רצון אחר, ואין לנו שמחה אחרת - אלא בך, רבונו של עולם. רוצים אנו לזכות לחסות תמיד תחת כנפי ה' יתברך, בהשגחתו התמידית, הגלויה והישירה. "אַחַת שְׂאֵלְתִי מֵאֵת ה' - אֹתָהּ אֶבְקֶשׁ: שְׁבִתִי בְּבֵית ה' כָּל יְמֵי חַיִּי, לַחֲזוֹת בְּנֹעַם ה' וּלְבַקֵּר בְּהִיכָלוֹ" (תהלים כז, ד).

● זכות מיוחדת במינה נפלה בחלקנו בימי חג הסוכות. בשבתנו בסוכה, בצל השכינה, בצל האמונה, באים אל סוכתנו "האושפיזין" שהם האורחים הנעלים רמי המעלה, אבות האומה, שבעת הרועים הנאמנים של עם ישראל, שהם: אברהם אבינו, יצחק אבינו, יעקב אבינו, משה רבנו, אהרן הכהן, יוסף הצדיק ודוד המלך ע"ה.

ביום הראשון נכנס אברהם אבינו בראש וכל האושפיזין עמו. ביום השני נכנס יצחק אבינו בראש וכל האושפיזין עמו. ביום השלישי

נכנס יעקב אבינו בראש וכל האושפיזין עמו. ביום הרביעי נכנס משה רבנו בראש וכל האושפיזין עמו. ביום החמישי נכנס אהרון הכהן בראש וכל האושפיזין עמו. ביום השישי נכנס יוסף הצדיק בראש וכל האושפיזין עמו. ביום השביעי - הושענא רבה נכנס דוד המלך בראש וכל האושפיזין עמו.

אומר הזוהר הקדוש: בשעה שישראל יוצאים מבתיים ונכנסים לסוכה, זוכים ומקבלים שם את פני השכינה, וכל שבעת הרועים הנאמנים יורדים מגן עדן ובאים לסוכה ונעשים להם אושפיזין (אורחים) ליסב עימהם בסוכה. ושבעת האושפיזין הם אבות האומה, שכל אחד מהם ידע את טעם הנדודים ולא הגיעו אל המנוחה והנחלה, אלא אחר עמל ותלאה רבה. וכיון שהסוכה היא מעון לשכינה, לכן צריך להזמין גם אושפיזין בשר ודם, כלומר להזמין אורחים עניים שיסבו על השולחן, כדי לעשות נחת רוח לשכינה ולאורחים רמי המעלה ששמחים עם האורחים של מטה".

רב המנונא, כשהיה נכנס לסוכתו, היה שמח, ועומד בפתח הסוכה מבפנים ואומר: "בואו ונזמין את האושפיזין". והיה מסדר שולחנו ועומד ואומר: "בסוכות תשבו שבעת ימים. שבו אושפיזין עילאין קדישין". הרים ידיו בשמחה ואמר: "אשרי חלקנו, ואשרי חלקם של ישראל שזכינו להיות חלקו ועמו של ה' יתברך".

נוהגים בכל יום משבעת ימי החג, לומר דברי תורה מענין האושפיזא של אותו יום, ביום הראשון מענין אברהם אבינו, היאך מסר נפשו על עבודת ה' יתברך, היאך הכניס אורחים במסירות נפש, וכן ביום השני ממידת היראה של יצחק אבינו, שעקד עצמו על גבי המזבח, וכן הלאה בכל יום ויום. (מטה אפרים, פסקי תשובות שפ"ז)

● כתב בעל צרור המור זצ"ל, בפרשת אמור נכתב ענין הסוכות ולאחר מכן נאמר: "אַלֶּה מוֹעֲדֵי ה' מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ אֲשֶׁר תִּקְרְאוּ אֹתָם בְּמוֹעֲדָם" (ויקרא כג, ד), ואח"כ שוב חוזר לענין חג הסוכות, נטילת ארבעת המינים והישיבה בסוכה.

כל זאת כדי להורות לנו שחג הסוכות הוא המועד הגדול מכל המועדים. ומדוע? משום שבפסח לא היו ישראל בשלימותם מכיון שעדיין לא ניתנה להם התורה. ולאחר מתן תורה עשו את העגל, ועד ליום הכיפורים לא נתכפר להם עוונם. רק לאחר יום הכיפורים היו

מושלמים, ולכן חג הסוכות הוא המועד העיקרי מכל המועדים ונצטוו בו במצוות רבות, מארבע המינים ומצות סוכה ועד לשבעים הפרים שהיו מקריבים כנגד שבעה ענני הכבוד, ולכן גם אומרים בו הלל שלם שמונה ימים.

● הגאון רבי אליהו מווילנא זצ"ל היה מחבב מאוד את מצות ארבעת המינים. בכל שנה באים היו לביתו סוחרי ווילנא ומביאים לפניו ממבחר אתרוגיהם והגאון היה בוחר בעבורו את זה הנראה לו היפה ביותר והמהודר שבכולם.

שנה אחת אחד הסוחרים הביא לגר"א אתרוג מהודר ביופיו. שמח הגאון באתרוג וביקש לשלם עבורו את מלוא מחירו.

"איני מבקש ממון עבור האתרוג", אמר הסוחר, "מבקש אני את שכר מצות ארבעת המינים שיקיים רבינו בחג זה..."

"מסכים אני לתנאי זה", השיב הגאון ללא היסוס, "אני אקח את האתרוג ולך יהיה שכר המצוה שאקיים באתרוג זה". באותה שנה ראו באי ביתו כי הגאון שמח שמחה גדולה יתירה באתרוגו המהודר.

משראה את תמיהת הסובבים, הסביר הגאון ואמר: כל ימי משתוקק אני לקיים את מאמר חז"ל: "הווי משמשין את הרב שלא על מנת לקבל פרס", אדם צריך לעבוד את ה' ללא קבלת כל שכר על מעשיו, אולם תמיד יש לאדם את שכר המצוה שקיים...

השנה באה הזדמנות לידי שמקיים אני מצוה ואין אני מקבל את שכרה. אשרי שזכיתי לכך! על כך שמח אני שמחה כה גדולה! (וקראת לשבת עונג)

● הצדיק רבי מרדכי מנשכיז היה עני ואביון, אולם במשך כל ימות השנה היה חוסך לחם מפיו ואוסף פרוטה לפרוטה, וכאשר הגיע ערב חג הסוכות היה רוכש בכסף שחסף אתרוג מהודר.

שנה אחת עלה בידיו לחסוך סכום גדול יותר מכל שנה ומשום כך פנה בערב החג בשמחה רבה לעבר השוק כדי לקנות אתרוג מהודר.

לפתע ראה רבי מרדכי בצידי הדרך יהודי שיושב וממרר בבכי. "מדוע אתה בוכה"? שאל הרבי.

"צרה גדולה באה עליי", השיב האיש, "עגלון אני, והבוקר לפתע נפל סוסי ומת, ואני נותרתי ללא סוס וללא פרנסה, משום כך אני בוכה". הוציא רבי מרדכי את צרור מעותיו מכיסו ומבלי לחשוב נתנם ליהודי ואמר: "הא לך יהודי יקר, לך וקנה לך סוס חדש..." כשחזר רבי מרדכי לביתו כשהוא שמח ומאושר שאלו אותו: "היכן האתרוג?"

"השנה איני קונה אתרוג!", השיב רבי מרדכי.

"אינך קונה!?", הוסיפו ושאלו, "וכי על מה תברך?"

"בשנה זו", השיב רבי מרדכי, "יברכו כל בני ישראל על אתרוג ואילו אני אברך על סוס"... (הרב בורנשטיין)

● רבי לוי יצחק מברדיטשוב זצ"ל היה מזמין אליו אל הסוכה אנשים פשוטים מאד. כששאלוהו פעם לטעם הדבר, מפני מה נראה לו לשבת בסוכה דווקא עם פשוטי עם כאלה? השיב הצדיק, סניגורן של ישראל: לעתיד לבוא כשיזמינו את כל הצדיקים להיכנס אל סוכת עורו של לויתן, וגם לי יהיה חשק להיכנס אל אותה סוכה, ואז הרי בוודאי יעכב אותי מלאך בכניסה, וישאל בכעס איך אתה מעיז להידחק כאן בין צדיקים וגדולי עולם? אומר לו על כך: גם אני נתתי לאנשים פשוטים להיכנס אל סוכתי, וכלל לא התביישתי בהם.

● בספר הזוהר הקדוש נאמר, שמי שמקיים מצנת סוכה ויושב בצל האמונה, מנחיל חירות לו ולבניו לעולם ומתברך בברכה העליונה, הקב"ה מסכך עליו בעולם הבא, ומגן עליו מפני מלאכי החבלה.

בכפר אחד, לא הרחק מהעיר לומז'ה, אחד התושבים, שהיה יהודי פשוט, שריו היה במשך שלוש יממות בלי הכרה, בין חיים למות. אח"כ הוא חזר להכרתו והבריא ממחלתו, והדבר היה לפלא גדול. כאשר שמע על כך המהרי"ל דיסקין זצ"ל, הוא ביקש לבקר אותו ולשמע מה בפיו, מה ראה באותו זמן ומדוע חזר לחיים. בביקורו סיפר לו הכפרי שבאותם ימים שהיה מחוסר הכרה, נשמתו עלתה השמימה, שם התחילו לשקול בפלס המאזנים את כל מעשיו בעולם הזה, המצוות והעבירות. המצוות היו מועטות מאוד לעומת העברות המרובות שהכריעו את הכף לרעתו.

לפתע הגיחו מלאכים לבנים עם חבילה כבדה, וכאשר שמו אותה על כף המצוות היא הכריעה לזכות. ואז הוא התעורר וחזר לחיים.

הרב ביקש ממנו לספר לו על חייו, וגילה שמדובר ביהודי פשוט, בור ועם הארץ שאינו יודע להתפלל ולברך, ולא טעם מאודו טעם של חיים יהודיים. באחת השנים, שמע יהודים המדברים על מצות הסוכה, הוא החל להתעניין כיצד מקיימים את המצוה, והחליט שגם הוא יקיים השנה את המצוה היקרה. הוא קנה קרשים מתאימים והחל לטפל בהקמת הסוכה. הוא מדד את הקרשים לפי גובהו, כדי שיוכל להכנס בקלות לסוכה. לצורך כך הוא נשכב על אחת הקורות כדי לסמן בה את גובהו.

באותה שעה עברו שם חבורת צעירים לצים, הם הבחינו בו, מיהרו אליו, הרימו אותו יחד עם הקורות ונשארו אותו ברחובות העיר כמו שנושאים מת לקבורה. הוא קיבל את כל הבזיונות והיסורים באהבה ונשא אותם בלב שקט. לבסוף, כאשר הגדישו את סאת העלבונות, הם החזירוהו למקומו, והוא לא איבד את עשתונותו ומיהר לשוב למלאכתו, עד אשר הקים את הסוכה. אכן, אמר הרב, כעת הכל מובן, כאשר נשמתו של זה עלתה למעלה, ושקלו במאזנים את כל מעשיו, סאת הבזיונות ויסורים של מצות סוכה הכריעו את הכף והוסיפו לו שנות חיים.

גדולה ויקרה היא מצות הסוכה להגן עלינו ולהציל אותנו מכל דבר רע, וגם אם חס בסוכה ויש קצת צער, כדאי להצטער מעט בעולם הזה ולזכות ולהסתופף בַּצְּלָא דְמַהֲיִמְנוּתָא.

● בחג הסוכות ברוסיה קר מאוד ולפעמים אפילו יורד שלג. פעם אחת שהה רבי זושא הצדיק אצל חברו רבי ייבי. המארח אמר: "רבי זושא, הכנתי לכבודו מיטה נוחה בסוכה, עשר שמיכות מצמר אלפקות משובח, ושבע שמיכות פוך מנוצות אווז בגלל הקור הנורא". רבי זושא אמר לרבי ייבי: "רבי ייבי, ידידי, אל תדאג. זושא רוצה לשכב על הרצפה של הסוכה הקדושה, זושא לא צריך שמיכה". אמר לו רבי ייבי: "רבי

זושא, קר מאוד, אתה זקן, לא תוכל להחזיק מעמד". השיב רבי זושא ואמר: "אל תדאג, זושא יסתדר, ה' יעזור".

לאחר הסעודה הכניסו לסוכה מיטה אחת. רבי ייבי עלה למיטה, התכרבל בתוך חמש עשרה שמיכות מחממות ועדיין רעד מקור. רבי זושא נשכב על רצפת הסוכה הקדושה והקפואה. רבי ייבי חשב לעצמו: "אני רוצה לראות אותך, כמה זמן הוא יוכל לשכב על הרצפה בקור הזה?"

פתאום הוא שומע את רבי זושא אומר: "ריבונו של עולם, זושא קר לו...", פתאום מן השמים הגיע גל של חום וחימם את הסוכה. לרבי ייבי כבר לא היה קר.

רבי זושא אמר: "ריבונו של עולם, אל תכעס... עדיין קר לי, אולי אפשר להגביר קצת את החימום...", שוב בא חום מיוחד לסוכה, ורבי ייבי מתחיל להזיע ומוריד כמה שמיכות.

רבי זושא שוכב על הרצפה וממשיך לומר: "ריבונו של עולם, סליחה... אבל אולי אפשר עוד קצת, זושא זקן ואוהב חום...", ואז חדר לסוכה חום כבד, כמו באמצע הקיץ במדבר סהרה... רבי ייבי כבר לא יכול היה לסבול את החום ואמר: "רבי זושא תפסיק, אתה שורף את הסוכה!"

● הרה"ק רבי חיים מצאנז היה נוהג להרבות בצדקה בערב חג הסוכות ואת כל כספו פיזר לעניים ונצרכים, ומאידך לא השקיע כספים רבים לקישוט סוכתו. הוא היה אומר: "נוי הסוכה היפה ביותר הוא שהעניים לא יהיו רעבים בחג".

● מעשה בבנו של רבי מיכל מזלאטשוב זצ"ל, שקיבל מאביו בירושה את התפילין המהודרות שלו. הניחם בשמחה עצומה והרגיש קדושה נוראה. לאחר תקופה ביקשה ממנו אשתו שימכור את התפילין של אביו, כי הפרנסה בבית קשה מאוד ויש עשירים שרוצים לקנות את התפילין בהון רב, אך הוא לא הסכים. כאשר הגיע חג הסוכות, הלך הרב לקנות אתרוג, שבזמנם ובמקומם לא היה בר השגה, ולכן היה שווה הון תועפות. אמר לו המוכר: "מה אתה מוכן לשלם תמורת האתרוג

המהודר?“, אמר הרב: “אני מוכן לתת בתמורה את התפילין המהודרות של אבי ר' מיכל מזלאטשוב“. לזאת הסכים המוכר ובכך נחתמה העסקה לשביאות רצונם של שני הצדדים.

בהגיע הרב אל ביתו שמח וטוב לב, שאלה אותו אשתו לפשר השמחה. אמר לה: “קניתי אתרוג מהודר, ובעזרת ה' אזכה את כל אנשי העיר לברך עליו“. “מאיפה יש לך כסף לקנות אתרוג?!“, תמחה. “נתתי את התפילין וקיבלתי אתרוג“. כשמוע האשה את בעלה אומר כך, כעסה מאוד. לקחה את האתרוג, זרקה אותו על הרצפה ופסלה אותו.

מה שעבר על הרב באותו רגע, אי אפשר לתאר במילים... אולם הוא מיד התעשת ואמר: “תפילין אין לי, אתרוג גם אין לי, אבל שלום בית יהיה לי ולא אכעס!“

באותו לילה, בא אליו אביו בחלום ואמר לו: “זה שהיית מוכן לתת תפילין שזו מצוה לכל החיים בעבור אתרוג, שזו מצווה זמנית של שבעה ימים, וכל זה עשית כדי לזכות את הרבים, עשית רעש גדול בשמים. אבל זה שלא כעסת על אשתך, והתגברת על מידת הכעס – זה שווה פי כמה וכמה. ובזכות זה אתה תהיה עשיר גדול כל ימי חיך“. וכך היה.

● על חג הסוכות קראו חז"ל את הפסוק "תִּזְדַּעְנִי אֶרֶח חַיִּים שְׁבַע שְׁמֹחוֹת אֶת פְּנִיךָ נְעֻמוֹת בְּיַמֶּיךָ נֶצַח" (תהלים טז, יא), ודרשו (ויק"ר ל, ב) אל תהי קורא ישובע שמחות' אלא ישבע שמחות' אלו שבע מצוות שבחג ואלו הן: ד' מינין שבלולב וסוכה וחגיגה ושמחה. והשל"ה הקדוש הוסיף, שאף בארבעת המינים עצמם יש שבע שמחות: שלושה הדסים, שתי ערבות, לולב אחד ואתרוג אחד.

● אל הגאון רבי חיים עוזר גרודזינסקי זצ"ל בא פעם אורח לסוכות, הרב קיבל אותו יפה והזמין אותו לאכול בסוכה, ורבי חיים עוזר בעצמו היה חלש ומצונן ואכל בבית מפני שהמצטער פטור מן הסוכה, באמצע הסעודה נכנס ר' חיים עוזר לסוכה וישב ודיבר אתו בידידות גדולה, התפלל האורח מדוע מקודם נכנס לביתו ועכשיו

הוא חוזר לסוכה, אמר לו הגאון: המצטער פטור ממצות סוכה אבל אינו פטור ממצות הכנסת אורחים.

● שאלו פעם את הגאון רבי אליהו מווילנא זצ"ל, איזוהי המצוה שהכי קשה לקיימה מכל מצוות התורה?

השיב להם הגר"א שמצות שמחת החג "ושמחת בחגך... והיית אך שמח", זו ללא ספק המצוה שהכי קשה לקיימה. וביאר: יהודי חייב לשמוח בשמחת ימי החג ביום ובלילה ללא הפסק, ובכלל זה אסור לו לערב בשמחתו שום מחשבת דאגה והרהור של עצב בכדי שלא לפגוע בקיום המצוה... האם אין זו עבודה קשה ומשימה כבידה?

● בחג הסוכות נצטוונו לשמוח, ככתוב "וּלְקַחְתֶּם לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן פְּרִי עֵץ הַדָּר פֶּתִת תְּמָרִים וְעֵגֶף עֵץ עֵבֶת וְעֵרְבִי נַחַל וּשְׂמַחְתֶּם לִפְנֵי ה' אֱלֹהֵיכֶם שִׁבְעַת יָמִים" (ויקרא כג, מ).

ולכאורה קשה, הלוא השמחה תלויה ברגש הלב שאין האדם שולט עליו, א"כ כיצד אפשר לצוות על אדם לשמוח?

שאלה דומה לזו נשאלת גם לגבי מצות אהבת ה', "וְאָהַבְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדְךָ" (דברים ו, ה) - היאך אפשר לצוות לאהוב את ה', דבר שהוא תלוי ברגש הלב? ומשיבים על כך שהציווי הוא להתבונן בדברים המעוררים את האהבה.

אף כאן כיוצא בזה: חג הסוכות (וכן פסח ושבועות) הוא זכר ליציאת מצרים. כל המתבונן בניסי יציאת מצרים באופן מעמיק עד שהוא "חיי" את הגאולה מחדש, מובטח לו כי יבוא לידי שמחה גדולה.

● כתב הרמב"ם (הלי לולב ח, יב): 'אף על פי שכל המועדות מצוה לשמוח בהן, בחג הסוכות היתה במקדש שמחה יתירה שנאמר: 'ושמחתם לפני ה' אלוֹקֵיכֶם שִׁבְעַת יָמִים'. ויש לברר באמת מהי השמחה המיוחדת שהיתה שם במקדש בימי חג הסוכות, ובמה היתה שונה מכל שמחה אחרת במועד אחר?

מבארים המפרשים שבכל מועד מלבד מצות השמחה שבו, יש לו גם מהות מיוחדת. פסח מהותו היא חרות, ולכן הוא נקרא 'זמן חרותנו'. מהות חג השבועות היא מתן תורה, וכך הוא גם נקרא 'זמן מתן תורתנו'. ומצות השמחה במועד הינה רק כתוספת למהות העיקרית של החג. ואילו בחג סוכות כל מהות החג היא שמחה, אין

מלבד זה מהות אחרת, ולכן הוא גם נקרא 'זמן שמחתנו', כי באותם ימים בעצמותם ומעצם מהותם הם ימים שמחים, השמחה טבועה בימים האלו. נצטוונו לשמוח בימים אלו על עצם חלקנו וגורלנו בהיותנו בנים לעם ה', ומאושרים בתורתו. זו הסיבה שהיתה במקדש שמחה יתירה כלשון הרמב"ם, כי השמחה טבועה בימים הללו באופן מיוחד.

● השתוקקותו של רבי לוי יצחק מברדיטשוב זצ"ל לכל דבר מצוה היתה מן המופרסמות. ימים רבים טרם פרוס החג, כבר לא עצר הצדיק ברוחו. הוא עומד ומייחל ומצפה וכל כולו כמיהה והשתוקקות: מתי תבואנה מצוות החג ואקיימן...

חיבה יתירה רכש הצדיק למצות ארבעת המינים, שום הון או מאמץ לא עיכבו בעדו מלקיימה בהידור רב. כאשר השיג אתרוג כשר ומהודר, עטף את הפרי בפשתן והניחו בתוך קופסה סגורה היטב. ומאותה שעה נכספה וגם כלתה נפשו - מתי תקרין השמש קרניה ויפציעו זהרי שחר של בוקר יום טוב ראשון של חג הסוכות... מתי כבר אפשר לברך על המצוה.

לפנות בוקר הרבי החיש פסיעותיו לבית הטבילה, משם היה עושה את דרכו לבית המדרש ושם היה מברך על ארבעת המינים המהודרים לפני התפילה.

יום אחד כאשר המשב"ק (המשמש בקודש) הבחין שהצדיק עזב את חדרו והלך אל המקווה, צצה מחשבה נועזה במוחו: "הנה אני טורח כל ימי עבור הרבי, ומה שכרי? היום יום ראשון של סוכות, כל יהודי ברדיטשוב יבואו ויעמדו בתור ארוך כדי לברך על אתרוגו המהודר של הרב. ואילו אני, כאשר סוף סוף יגיע תורי, יהיה זה כבר לפנות ערב, ואקבל לידי אתרוג "מצומק" מרוב נגיעות ומישוש... עדיף שאטול כעת את האתרוג היפה לפני כולם".

בידיים רטטות פתח את הקופסה, ומרוב פחד והתרגשות הפרי היקר שעלה בדמים מרובים וביגיעה עצומה, צנח ארצה והפיתם נשבר...

פני האיש חוורו, "מה עוללתי?!", ייסר את עצמו, "בשביל תאוותי האנוכית, בשביל שלא עצרתי כח, בגלל חוסר סבלנותי, לא יהיה לצדיק על מה לברך בחג...".

לאחר זמן קצר הגיע רבי לוי יצחק ופניו קורנות מקדושת היום, מוכן לברך על נטילת לולב, סוף סוף הגיע השעה המיוחלת. לפתע ניגש אליו משמשו בעיניים דומעות, וסיפר לו את כל אשר קרהו כאשר הוא מאדים מבושה.

אך למרבה הפלא, לא עלתה בדעתו של הצדיק שמץ של רוגזה, אדרבה, הוא נשא ידיו לשמים ואמר בקול נלהב: "רבונו של עולם, מי כעמך ישראל! ראה נא יהודי פשוט עד כמה מחבב את מצוותיך, עד שהסכים להסתכן ולפסול את אתרוגי המהודר ובלבד שיהיה הוא הראשון ליטלו!"... אכן, מי כעמך ישראל...

● יום השביעי של חג הסוכות נקרא יום "הושענא רבה", ומרבים בו בלמוד תורה, סליחות ותחנונים. ואמרו במדרש: "אמר הקב"ה לאברהם אבינו אני יחיד בעולמי ואתה יחיד בעולמך, עתיד אני לתת לבניך יום מיוחד לכפר בו עוונותיהם, וזהו יום הושענא רבה. שאם אין כפרה לבניך ביום ראש השנה - תהיה להם כפרה ביום הכפורים, ואם לאו - תהיה להם כפרה ביום הושענא רבה".

רמז אמרו "אָרְיָה שְׁאָג מִי לֹא יִרָא". "אריה" ראשי תבות אלול, ראש השנה, יום הכפורים, הושענא רבה. שכל הימים הללו, הם ימי תשובה ומחילה לעם ישראל.

● היום האחרון של חול המועד סוכות הוא יום "הושענא רבה". עפ"י הזוהר הקדוש (ויקרא לב) יום זה הוא גמר הדין של הימים הנוראים, ובו מחלקים את פתקי גזר הדין של כל אחד ואחד מישראל.

ובמדרש: "אמר הקב"ה לאברהם: אני יחיד ואתה יחיד, אתן לבניך יום מיוחד לכפר בו עוונותיהם... אם אין כפרה לבניך ביום ראש השנה, תהא ביום הכיפורים, ואם לאו תהא בהושענא רבה".

נוהגים להיות ערים כל הלילה, ואומרים 'תיקון', קוראים את כל ספר דברים ואת כל התהלים, כי יום זה הוא כנגד דוד המלך ע"ה. ביום זה מרבים בתפילות ובקשות.

סיפורים לסוכות

● אל הרה"ק המגיד רבי מרדכי מטשרנוביל זצ"ל, בא אחד מחשובי החסידים בעל יחוס וירא שמים, בבקשה שהרבי יציע לו שידוך עבור בתו היחידה. דחהו הצדיק ואמר לו אל תחפו יש עוד זמן. וכך היה בכל פעם שהיה החסיד מגיע אל רבו. בתחילה היה החסיד מרוצה, הוא הבין שאין לו מה לדאוג, אך משעברו שנים והבת בגרה, החל החסיד להרהר בדאגה לעתידה ותהה לכוונת הרבי, שמא סימן רע יש בתשובותיו?

פעם אחת אזר החסיד אומץ ניגש אל הרבי ושאל אותו לפשר דחיותיו בקשר לשידוך של בתו, חייך הרבי וענה לו הדבר הוא פשוט, זיווגה של בתך נמצא ואני גם יודע מיהו, ואתה בוודאי היית מתפאר בו, אך מה לעשות אם הוא אינו מעוניין כרגע להינשא, והבחור הינו אחד מל"ו הצדיקים הנסתרים, בעדקתו הרבה הוא מוכן להינזר מכל תענוגות העולם הזה, ועל כן הוא מוותר על ענין השידוך, אך אל דאגה עוד אצליח לשכנעו שישכים להינשא כיון שלייהודי אסור להינזר ולהימנע מלהינשא ובפרט כשזיווגו עומד ומצפה לו.

כאשר שמע החסיד את דברי רבו נחה דעתו ונרגע מדאגתו לימים מספר. אך כעבור זמן קצר שוב היה בקוצר רוח, שכן היה סקן לדעת מיהו הצדיק שהרבי בחר כחתן לבתו? מובן שהרבי לא רצה לגלות לחסיד את שמו של החתן, הוא פשוט הסביר לו שטרם הגיע הזמן לגלות מיהו החתן המיועד לבתך. שתק החסיד בשל אמונתו הגדולה ברבי והתאזר בסבלנות.

פעם בערב ראש השנה כאשר בא החסיד לטשרנוביל לשהות בימים הנוראים במחיצתו של הרבי, פנה אליו הרבי ואמר לו, הכן עצמך לדרך וקח עמך את בתך, עשה החסיד את אוזנו כאפרכסת והקשיב היטב לדברי הרבי אשר תיאר לו את מקום יעודו, עיררה קטנה לא הרחק מטשרנוביל, סע אל אותה עיירה ושהה בה עד לאחר חג הסוכות, הכן לך שם מראש מקום לינה וגם סוכה תבנה לך, אל סוכתך תזמין את ר' יוסל'ה הידוע בעיירה ובזה תבוא אליך הישועה כי שעת רצון תהיה

לך. ור' יוסל'ה הנועד להיות חתנך יתרכך אי"ה ויכנע לדעתך, זו הדרך היחידה שאפשר להשפיע על ר' יוסל'ה המתעקש, כך אמר הרבי ואגב כך גילה הרבי לחסיד, שלא פעם ניסה להפגיש את ר' יוסל'ה עמו ועם בתו, אלא שר' יוסל'ה סירב בכל פעם, עתה הגיע זמנו להינשא, סיים הרבי את דבריו.

נסע החסיד עם בתו לעיירה, החסיד שהיה בעל יכולת, שכר דירה מרווחת כיאה לבעל בית חשוב ונכבד, בעיירה הקטנה עורר בואם של החסיד ובתו סקרנות גדולה בקרב התושבים, הכל הבינו שיהודי לא יבוא להתיישב בערב יום טוב בעיירה חדשה מבלי שתהא לו מטרה חשובה לכך, לכן התעניינו לדעת מהי מטרת בואו, בנחשם שכנראה כוונת היהודי לחפש חתן לבתו, החלו שדכנים להתדפק על דלת ביתו, אך החסיד לא שת לבו להצעותיהם של השדכנים אלא התעניין אודות ר' יוסל'ה, איש מאנשי העיירה לא הכיר את ר' יוסל'ה, והחסיד החל לדאוג שמא קיבל בטעות כתובת אחרת, הוא שב וניסה לשאול את האנשים, והם בשלהם ר' יוסל'ה מיוחד אינו ידוע לנו, סתם יוסל יש כאן הרבה.

החסיד לא התעצל והחל להתעניין בכל אחד שנקרא בשם יוסל, אמרו לו: יש בעיירתנו יוסקה הבלן שנישוא כבר פעם שלישית, גר עמנו גם יוסל העגלון שהוא עז פנים והוא כבר אב לילדים רבים, כמו כן נמצא פה גם יוסל שהוא משמש כעוזרו של השמש, בחור מבוגר איש תם ולא יוצלח...

נאנח החסיד והבין שרק יוסל'ה עוזרו של השמש הוא זה שאליו התכוון הרבי, אך הוא השתומם: היתכן שהרבי שלחו אל אדם תם ולא יוצלח? אלא שלא היתה בידו ברירה היות ואין בעיירה זו יוסל'ה אחר, והוא החל לחפש אחר יוסל'ה עוזרו של השמש.

בבית המדרש פגש החסיד את יוסל'ה, הוא היה עסוק באותה שעה בעבודת ניקוי המקום וטאטא את רצפת בית המדרש, אחר כך ניגש אל

המנורות והסיר מעליהם את חלב הנרות, לאחר מכן ניקה יוסל'ה את הארובות, וכל עבודתו נעשתה בניחותא.

לאחר שסיים את מלאכתו הלך מבלי שאיש ידע לאן, הוא החל מתעניין אודותיו וכפי שסיפרו לו היה מקום לינתו מתחת לספסל בבית המדרש, לעתים רחוקות ראוהו אוכל ואיש לא ידע מה היו מעשיו בזמנו הפנוי, לפעמים היו שומעים את קולו כשהוא יושב ומתנועע ליד ספר לימוד, אך כשהיו מתקרבים אליו והתבוננו בספר, ראו שהוא מונח הפוך והדבר עורר צחוק וגיחוך בקהל, מעולם לא ראוהו איש מתפלל כראוי ואמרו עליו שבקושי ידע לבטא מלים, כיוון שמעולם לא שמעוהו מדבר בקול רם, אלו שהקשיבו פעם לתפילתו, ציינו כי ביטויו דומה לשל גוי, לשמע דברים אלו ירדה מועקה כבדה על לבו של החסיד, ואם לא היו הימים ימי חג היה שב על עקבותיו.

בערב סוכות הקים החסיד סוכה נאה וכשרה וזכר שהרבי ציווהו להזמין את ר' יוסל'ה לסוכתו, אך לא הבין שזהו יוסל'ה עוזרו של השמש, כשחזר החסיד בליל סוכות מבית המדרש והחל לומר את האושפזין, נזכר ביוסל'ה השמש וחשב בלבו מילא ר' יוסל'ה לא נמצא בעיירה, אבל יוסל'ה זה אין לו מקום לאכול ואיש לא הזמין להסב לשולחנו, על כן ריחם עליו החסיד וחזר לבית המדרש כדי להזמין.

כשנכנס החסיד לבית המדרש היה המקום כבר חשוך בחלקו ורק נרות הזיכרון האירו עדיין, עמד החסיד ליד הדלת והנה הגיע לאוזניו קול ניגון, היה זה קולו של יהודי המתפלל בכוונה גדולה הוא אימץ את עיניו לראות באפולולית, והנה הבחין ביוסל'ה העומד לו לבדו בפינה ומתפלל ביחידות, הוא עמד משתאה ותמה למראה עיניו, היתה זו תפילה נלהבת הנאמרת בקדושה יתירה אשר רק אצל הרבי או עדיק אחר אפשר היה לשמוע כמות.

כעבור דקות מספר פנה החסיד אל פינה בחדר והמתין לסיום תפילתו של יוסל'ה, לאחר זמן רב של המתנה כשסיים יוסל'ה להתפלל הסתובב, והחסיד ראה את פניו המאירים, עיניו הנוצצות ומצחו הזורח, היה זה

יוסל'ה אחר, כשיצא יוסל'ה מבית המדרש הלך החסיד בעקבותיו עד שהגיעו ליער עבות, בעמקי היער כשיוסל'ה עצר לפתע, התחבא לו החסיד מאחורי עץ ולעיני החסיד נתגלתה סוכה, הסוכה היתה מוארת בנרות ויוסל'ה נכנס לתוכה, ומיד נשמעה שירה ערבה מתוך הסוכה היתה זו אמירת האושפיזין של יוסל'ה, התקרב החסיד אל הסוכה והעיץ דרך סדק וכמעט התעלף מפחד, כשלעיניו נראו יוסל'ה וחבורת זקנים עטורי זקן כסוף כשהם יושבים סביב ושרים, שב החסיד לביתו כשכולו שקוע בהרהורים והבין שזהו ר' יוסל'ה אשר אליו שלחו המגיד מטשערנוביל.

למחרת בהיותו בבית המדרש, בשעת קריאת התורה קנה החסיד מפטיר וביקש את השמש לקרוא לתורה את יוסל'ה במקומו, אך יוסל'ה התנגד לעלות לתורה ואמר אינני יודע את הברכות, ניגש אליו החסיד ולחש באזנו: ר' יוסל'ה, הכל כבר גלוי לפני, הגיע הזמן שעליך להתגלות, דבר לא יצילך מכך, ר' יוסל'ה עלה על הבימה ואמר את הברכות, תחילה ניסה לגמגם כמי שאינו יכול לברך, אבל מיד התעשת ואמר את הברכות בהתלהבות גדולה ובמתיקות רבה להשתוממות הקהל.

לאחר התפילה הזמין החסיד את ר' יוסל'ה אליו לסוכה ור' יוסל'ה נענה להזמנה, בסוכתו של החסיד הגישה בתו את הסעודה, לאחר סעודת החג שאל החסיד את ר' יוסל'ה חוות דעתו על בתו, השיב ר' יוסל'ה נו אם המגיד מטשערנוביל בחר אותה עבורי הרי זו עובדה קיימת, הוא נצחני, כל זמן שהייתי נסתר יכולתי לחיות בדרך שבחרתי לי, עתה אני נכנע. במוצאי החג נכתבו התנאים וכל העיירה רעשה כשנודע לתושביה שיוסל'ה המוכר להם כשוטה הרי הוא צדיק נסתר.

● פעם היסב הבעל שם טוב הקדוש לסעודת מצוה בחברת תלמידיו הקדושים, ביניהם נכח גם תלמידו הגדול וממשיך דרכו הרה"ק רבי דוב בער המגיד ממעזריטש זיע"א. באמצע הסעודה שקע הבעש"ט בדבקות שנמשכה שעה ארוכה, ממראה פניו המהורהרות קשה היה לדעת אם משהו מעיק על לבו או שהוא שקוע במחשבותיו, כל אותה עת נותרו התלמידים שקטים ומכונסים בתוך עצמם מרוכזים בפני רבם

ונזהרים שלא להפריע לו, אולם משנתמשך הדבר זמן רב יותר מן הרגיל ניסו התלמידים להשיב את רבם אליהם, תחילה פתחו בניגון חרישי שהיה אהוב עליו במיוחד, ושאותו נהג לנגן מעת לעת בהתעוררות מיוחדת, אך הרבי לא הגיב, אז העלה אחד מבחירי החבורה קושיה תורנית בנושא שהצדיק שח בו רגע לפני ששקע בהרהוריו, היו אלה שיטות יעילות בדרך כלל, שהתלמידים השתמשו בהן בהזדמנויות קודמות, אך למרבה הפליאה ואולי גם הדאגה הפעם לא הועילו כל השיטות, והבעש"ט נותר מנותק מן הנעשה סביבו.

איש לא שם לבו לדלת שנפתחה ולדמותו של ר' דוד שהופיעה על מפתן בית המדרש, הוא חמק פנימה מכוון וחושש, כמי שיודע שאין מקומו במחיצת הצדיק ותלמידיו הקרובים, ר' דוד היה יהודי כפרי טיפוסים שהתפרנס ממלאכות כפיים מזדמנות כמו רבים מחבריו הכפריים, ידיעותיו בתורה היו דלות ביותר, לעומת זאת נחשב ר' דוד לירא שמים ומהדר במצוות ככל שאפשר לו מצבו הכלכלי הדחוק.

פתאום התנער הבעש"ט משרעפיו כמי שהתעורר זה עתה מחלום עמוק, הוא הפנה את ראשו לאחוריו והבחין בר' דוד המצטנף בירכתי בית המדרש, "בוא לכאן ר' דוד" קרא לעברו הרבי בקול גדול, "גש הנה בני ושב לצדי", הוסיף בחיבה, ר' דוד הנבוך הסמיק, אולם כשהרבי קורא יש לעיית, בברכיים רועדות התקרב אל השולחן והתיישב על הכיסא הקרוב ביותר אל הרבי, הבעש"ט קירב אליו צלחת מלאה, מזג במו ידיו יין אל כוסו, ועודדו לסעוד את לבו.

התלמידים הביטו משתאים במתרחש לנגד עיניהם, היה ברור להם כי הופעתו של ר' דוד בבית המדרש היא שעוררה את רבם מהתפשטות הגשמיות בו היה נמצא, הם לא הופתעו כלל מן העובדה, שבעוד הם לא הבחינו כלל בבואו של ר' דוד, הרי שרבם חש בכך מיד, אף שדלת בית המדרש הייתה מכיוון עורפו, השאלה שהטרידה אותם הייתה הכיצד יהודי פשוט כר' דוד הצליח במקום שבו הם התלמידים הקרובים וכל שיטותיהם כשלו? אבל הבעש"ט נהג בר' דוד בטבעיות מוחלטת בלא שנראה היה כי הוא ער לתחושת תלמידיו ולתמיהתם, כעבור זמן

הטיל הרבי על ר' דוד שליחות מסוימת מחוץ לכותלי בית המדרש, כשיצא את הדלת, נתחייך הרבי אל תלמידיו ואמר: יודע אני יודע מה מעיק על לבכם, ובכן שמעו סיפור קצר על ר' דוד זה ותחליטו אתם בעצמכם אם אמנם ראוי הוא ליחס מיוחד אם לאו.

ר' דוד הוא יהודי קשה יום העמל קשות לפרנסת רעייתו וילדיו, לא תמיד מאיר לו המזל את פניו, ויש תקופות שבהן הוא משוטט חסר פרנסה והרעב בן בית אצלו. בחג הסוכות בשנה שעברה, ראה ר' דוד את היהודים העשירים המוציאים את אתרוגיהם הנאים מנרתיקיהם המוכספים, קנאה של מצווה מילאה את לבו, "מדוע לאנשים אלה מגיעה הזכות להתנאות לפני הקדוש ברוך הוא במצוות?", שאל את עצמו: "למה לא יוכל יהודי פשוט אמצעים כמותי, להפגין גם כן פעם את חיבתו למצוות באמצעות אתרוג נאה ומהודר?"

מאותו יום ואילך החל ר' דוד לחסוך פרוטה לפרוטה משכרו הדל והעלוב, את הפרוטות עבר במקום מסתור, על שקית הברד שעטפה את המטבעות רשם באותיות קטנות אך ברורות "אתרוג", במהלך השנה ידע ר' דוד זמנים קשים ביותר, אך גם בהם נהג להפריש מטבע כלשהו למטרה הנכספת, מפעם לפעם נהג היה להוציא את המטבעות מן השקית ולמנות אותם, באותם רגעים היה כבר רואה לנגד עיניו את עצמו מגיע לבית הכנסת, מסיר את עטיפת הפשתן הרכה ושולף מתוכה אתרוג צהוב נקי הדר של ממש.

ימים אחדים לפני חג הסוכות האחרון, נפתח כמקובל שוק האתרוגים, בדרכו לביתו נהג ר' דוד לעבור דרך השוק, ולהתבונן באתרוגים בתחושה של קרבה מופלאה ומענגת, כאילו המתיק איזה סוד כמוס עמו, הוא לא פנה אל האתרוגים מן הסוג הירוד שסביבם התקבעו היהודים העניים, אלא אל המפוארים שבהם.

המוכרים בראותם את ר' דוד ממשש באתרוגים המהודרים ביותר, הביטו בו במבט סלחני, ר' דוד כבר רצה מספר פעמים לשלוף את צרור הכסף שבכיסו ולרכוש את אחד האתרוגים הנאים, אבל הוא החליט

להתאזר בסבלנות, הסכום שברשותו היה אמנם נכבד, אך לא די עבור אתרוג מן המשובחים שבמשובחים, הוא החליט אפוא להמתין עד לערב החג ממש, אז ידע שמוזלים כל המחירים באופן משמעותי, ועם קצת מזל יוכל להשיג אתרוג משופרא דשופרא, מן השורה הראשונה.

ואמנם כך היה, בערב חג הסוכות שוטט ר' דוד בין הדוכנים, ובאחד מהם נמצא אתרוג שלעצם מראהו נעתקה נשימתו, הוא שאל את המוכר למחירו וזה נקב בסכום שעלה אך במעט על זה שנמצא בכיסו, בלחץ קל הצליח להשוות בין השניים, הוא הוציא את הצרור, מסרו למוכר ובתמורה קיבל לידיו את האתרוג המהודר שעליו כה חלם. כעת משהחזיק בחיקו את משאת נפשו בכל השנה האחרונה, לא היה גבול לאושרו, כל הדרך התנגנה מפיו מנגינה עליזה שבקעה היישר מתוך לבו המתרונון, כשנכנס לביתו, הייתה רעייתו עסוקה בהכנת תבשילי החג ממעט המצרכים הדלים שהיו בביתה, כששמעה את שירת בעלה הנכנס, חשבה לרגע שבינתו נשתבשה עליו, "לשמחה זו מה עושה?" שאלה בטון מודאג, "הביטי נא אשת חיל", השיב לה בחדווה, ובלא להוסיף מילה הושיט לה את האוצר העהבהב שברשותו, כדי שזו תחווה עליו את דעתה האישית.

עיניה של הרעיה הנאמנה הביטו כלא מאמינות באתרוג הנאה, עברה דקה ארוכה עד שעיכלה במוחה את הרעיון, שבעלה רכש אותו בכספם תוך שהוא חוסך אותו מפיות בניהם הקטנים, באותו רגע איבדה את עשתונותיה וברגע של כעס קירבה את האתרוג אל פיה ונגסה בשיניה את פיטמתו, באותה שנייה הפך האתרוג המהודר משאת נפשו של ר' דוד, לחפץ דומם וחסר ערך, הבעל הנדהם בלע את רוקו בהלם, אולם חיז מהר התעשת וכבש את סערת נפשו, "כנראה צודקת את", הפטיר לעבר אשתו, ופנה לענייני הבית בלב שבור, "ובאמת מניין לו ליהודי פשוט שכמותי התאוה לאתרוג כה מהודר?" שאל את עצמו בהשלמה.

כעת נותר בכיסים ריקים לגמרי, ואפילו דמי חברות באתרוג הקהילה לא היה בידו לשלם, בסופו של דבר נאלץ ליטול את אחד מכלי הבית המועטים, ולמשכנו, וכשהמטבעות הדלים שקיבל בתמורה היו בידו רץ

כל עוד רוחו בו אל ראש הקהל ומסרם לקופת הציבור, נקל לתאר את הצער העמוק שמילא את לבו של ר' דוד, כשנאלץ בבוקר החג להתייצב בתור הארוך שהשתרך בבית הכנסת לברך על אתרוג הקהילה, כה קרוב היה לאתרוג מהודר משלו, למרות כל זאת לא הוסיף לדבר דבר עם אשתו בעניין הזה, לא בחג עצמו ולא בימים שלאחריו, אדרבה בראותו את הכעס העצום שהסבה לה רכישת האתרוג, אף התאמץ לשמחה ככל יכולתו.

באותו הרגע שב ר' דוד מן השליחות ונכנס לבית המדרש, הבעש"ט הקדוש השלים את דבריו במשפט הבא מבלי שהאיש יבין שהדברים קשורים בו, דעו לכם תלמידיי היקרים כי מאז עקידת יצחק לא היה ניסיון כה קשה שיהודי עמד בו בצורה מופלאה שכזו.

● חג הסוכות התקרב ובא, ואתרוג עדיין לא היה בנמצא בכל העיר ברדיטשוב, אפילו זקני העיר לא זכרו מחסור כזה באתרוגים, שבלעדיו אי אפשר לקיים את מצוות ארבעת המינים בחג הסוכות, הרה"ק רבי לוי יצחק בן שרה סאשא מבארדיטשוב זיע"א הצטער צער רב על העדרו של אתרוג מעירו לקראת חג הסוכות, הוא שלח שליחים לכל הישובים והעיירות שבסביבה, ועיווה עליהם לחפש ולקנות אתרוג בכל מחיר, אולם גם לאחר כל המאמצים והחיפושים, העלו השליחים חרס בידיהם ושבו לעיר בידיים ריקות.

ביקש אותם רבי לוי יצחק שיארבו ליהודים עוברי דרכים, ואם ימצא אצל מישהו אתרוג, ישדלו אותו למוכרו בדמים מרובים, או לפחות להסכים ולשהות בחג הסוכות בבארדיטשוב, ולזכות בכך את בני העיר במצווה הקדושה של ארבעת המינים. ואכן באחד הימים נמצא יהודי שנעדר מביתו זמן רב, ולשמחתו כבר היה בדרכו לביתו ולמשפחתו אחרי הנדודים הרבים, ברשותו היה אתרוג מהודר ביותר יחד עם לולב, הדסים וערבות, "קומפלט" שלם שבני בארדיטשוב היו נותנים כל הזן שבעולם כדי לקנות אותו, השליחים שאלו את היהודי אם הוא מוכן למכור להם את ארבעת המינים? בהדגישם כי הם לא יעמדו אתו על המקח, אלא ישלמו לו כמה שרק יבקש מהם, היהודי סירב בכל תוקף,

באומרו כי האתרוג נקנה על ידו לשימושו האישי, והשיג אותו לאחר מאמצים מרובים ואינו עומד כלל למכירה.

בלית ברירה הפעירו בו השליחים שיואיל לפחות לעשות את חג הסוכות בעירם, והם יתייחסו אליו בכבוד רב, כאל אורח חשוב מאוד המזכה את כל העיר במצווה הגדולה, אולם היהודי השיב להם כי אין באפשרותו להיענות לבקשתם, באשר לא היה בביתו זה זמן רב, ועזרצונו לבלות את החג בחברת אשתו וילדיו, כאשר כלו כל הקיצין הצליחו השליחים רק לשכנע את היהודי שכאשר יעבור על יד העיר, יסכים להיכנס לזמן קצר אצל הצדיק רבי לוי יצחק מבארדיטשוב.

כאשר נכנס לביתו של הצדיק, קיבלו רבי לוי יצחק בשמחה ובסבר פנים יפות, וניסה להשפיע עליו שישאר לחג בעיר, והסביר לו איזו זכות גדולה תהיה זו בשבילו לזכות את כל הקהילה הגדולה במצוות ארבעת המינים, היהודי שגעגעו למשפחתו גברו עליו, סירב לבקשתו של הצדיק, רבי לוי יצחק ניסה שוב ושוב לשכנעו בכל מיני שכנועים, אולם הוא לא התרצה, וכאשר התברר כי כל הדברים הם אך לשווא, אמר לו הרב הקדוש רבי לוי יצחק מבארדיטשוב: אם תישאר כאן לחג הסוכות אני מבטיח לך כי תהיה אתי במחיצתי בגן עדן. להבטחה זו לא יכול היה היהודי לסרב, הוא הסכים לוותר על שהייה בחג במחיצתם של בני משפחתו, ולהישאר בבארדיטשוב לכל חג הסוכות, ולתת לכל בני הקהילה לברך על האתרוג שלו, מיד סידרו לאורח אכסניה מכובדת, והבשורה הטובה כי הנה יש אתרוג לחג נפוצה חיש מהר והעיר בארדיטשוב צהלה ושמחה.

בלילה הראשון של סוכות אחרי תפילת ערבית, כאשר היהודי האורח ביקש להיכנס לסוכתו של בעל האכסניה שלו, לקדש על היין ולברך "לישב בסוכה", הוא הופתע לראות כי אין מניחים לו להיכנס לסוכה, הוא ביקש והתחנן ואף דרש ותבע במפגיע, אך כל זה היה ללא הועיל, וכי מה הוא יכול לעשות? הוא יכול כמובן לעשות קידוש בבית, אבל איזה יהודי יוותר על קידוש בסוכה, שלא לדבר על אכילת כזית בסוכה, ודווקא בלילה הראשון של חג הסוכות, כאשר ראה שלא יעזרו לו כל

טענות ומענות, פנה היהודי שלנו אל יהודי אחר הגר בשכנות, הוא ביקש להתלונן באזניו על חוצפתו של בעל האכסניה שלו, ולבקש רשות לעשות קידוש ולאכול כזית בסוכתו, אולם להפתעתו הרבה, גם שכן זה סירב לתת לו להיכנס, ותוצאות דומות השיג גם אצל שאר השכנים.

מבולבל ומיואש רץ היהודי בעל האתרוג המהודר אל רבי לוי יצחק הצדיק מבארדיטשוב, הוא הבין כי כנראה היתה זו הוראה של הצדיק, שלא יתנו לו להיכנס לאף סוכה אחת בעיר, כשדמעות עומדות בעיניו קבל היהודי באזני רבי לוי יצחק מבארדיטשוב כי הנה מסרבים לתת לו להיכנס לאף סוכה בעיר, והרי זה עוול שלא נשמע כמוהו, "וכי כך משלמים לי בעד הטובה שעשיתי שהסכמתי להישאר כאן לחג, ולהתגלגל בבתי זרים במקום להיות בביתי עם משפחתי, וזאת כי הסכמתי לזכות את בני העיר בברכת ארבעת המינים, ולבסוף לא נותנים לי לקיים את מצוות הישיבה בסוכה".

הצדיק רבי לוי יצחק מבארדיטשוב ניסה להרגיע את היהודי באומרו: כי הרי הדין הוא שאם אין אתרוג לא מברכים, הוא הדין לגבי סוכה אם אין, אזי אין, ומחמת אונס פטורים מן הסוכה במקרה כזה, "הרבי ודאי צוחק ממני, מה פירוש אין סוכה? הלא יש בעיר סוכות רבות, רק שלא נותנים לי להיכנס לתוכן, הייתי נותן הכל, רק שיתנו לי להיכנס ולקיים את מצוות ישיבה בסוכה", אמר היהודי בעל האתרוג.

"אם תוותר לי על ההבטחה שנתתי לך בדבר חלקך בגן עדן על ידי, אדאג לכך שיתנו לך להיכנס לסוכה", אמר לו הצדיק בארשת פנים שלווח, תנאי זה שהציג לו הצדיק בלבד את היהודי שלנו עוד יותר, הוא החל חוכך בדעתו כשנראה בעליל שההחלטה קשה עליו ביותר, ואכן הניסיון שהועמד בפניו היה גדול, האם כדאי לו לוותר על הבטחה שכזו להיות במחיצתו של הצדיק בגן עדן, וזאת בשביל קיום מצוות סוכה, או שכדאי לו לשלם את המחיר הגבוה של אי קיום מצוות סוכה בשביל הבטחת גן העדן.

לאחר שהוא שקל בדעתו שעה ארוכה, החליט היהודי לוותר על ההבטחה כדי שיוכל לקיים מצוות הישיבה בסוכה, הוא הודיע על כך לרבי לוי יצחק מבארדיטשוב. עתה נהרו פניו של הצדיק מבארדיטשוב סניגורן של ישראל, והוא אמר ליהודי: "עכשיו אחרי שוויתרת על ההבטחה, אני חוזר ומבטיח לך אותו דבר, כל מה שרציתי הוא שתזכה בחלקך בעולם הבא עמי במחיצתי בזכות ולא בחסד, וכיון שגילית מסירות נפש כה רבה בשביל קיום מצות הישיבה בסוכה, הרווחת את חלקך בגן עדן, ומעתה הוא נתון לך כדת וכדין". (סיפורי צדיקים)

● הלילה ירד על עמדת הצבא הרוסי שבפאתי העיירה סלונים, החושך כסה את היקום, והעלטה עטפה בכנפיה את הארץ והיושבים בה. בתוך העמדה ניצב חייל חסון, הרובה על כתפו, עיניו משוטטות על השימון שלפניו, אולם מוחו ולבו נתונים היו למשהו אחר לגמרי. ליל יום טוב ראשון של סוכות הוא הלילה. רחוק היה מביתו של אבא, רחוק עוד יותר מדרך חייו של אבא, אולם תשוקה עזה בערה בקרבו, השתוקק הוא בכל מאודו לקים מצות ישיבה בסוכה, והלהבה שבלבו יקדה ולא נתנה לו מנוח.

הוא סקר את השטח שלפניו, השקיף אל עבר בתיה המרוחקים של העיירה, ולפתע החסיר לבו פעימה. סוכה נצבה לה שם! האור שבקע מחרכי הסכך לא הותיר בלבו מקום לספק, סוכה היא. מאבק איתנים התחולל בלבו, מחד גיסא – הגנה יכול הוא להגשים את שאיפתו, לרוץ במהירות אל הסוכה ולקיים את המצווה, אולם מאידך גיסא מתחייב הוא בנפשו, אם יגלו כי הפקיר את העמדה... קשה היה לו לדמיין את התוצאות.

המנהג על פי החוק היה, כי לחייל בעת המשמרת שלו אסור לעזוב את העמדה, אלא אם כן נפנה הוא לצרכיו, ואז עליו להעמיד את הרובה בעמדה ולהזהר לא להתרחק. אם עובר המפקד במקום ורואה את הרובה, קורא הוא לחייל בשמו, אם עונה הוא לו – מוטב, ואם לא – אות הוא שהחייל התרחק יתר על המידה, ואז נוטל המפקד את הרובה עמו, והחייל נידון על נטישת העמדה ועל הפקרת הנשק.

לאחר התלבטות לא פשוטה החליט החייל דגן לקחת את הסיכון. הוא השעין את הנשק על קיר העמדה, והחל לרוץ במהירות עצומה לעבר הסוכה. הוא נקש על הדלת בבהילות, ובמילים חפוזות הסביר ליהודי ולמשפחתו, שהסבו בסוכה, כי יהודי הוא, וברצונו לאכול כזית בסוכה. לאחר שברך "לישב בסוכה", אכל כזית חלה בהתרגשות, וסרב בנימוס להצעות של בני המשפחה להצטרף אליהם לסעודה, נמלט כל עוד רוחו בו חזרה על עבר העמדה. לבו הלם בפראות, האם הרובה עדיין בעמדה? האם גילו אותו? מתנשם ומתנשף ממאמץ הריצה הגיע אל העמדה.

הרובה היה שם. הוא כרע תחתיו באפיסת כוחות, וחיוך גדול האיר את פניו. עוד רגע אחד ישב כך על הרצפה, ובמשנהו זינק על רגליו. את לבו הציפה שמחה עצומה, שמחה על שזכה, ברוך ה', לקים מצות סוכה כהלכתה, שמחה על האור הגדול שהבליח בנשמתו, והוא פצח בריקוד של שמחה אמתית, שהניעה את גופו, רוחו ונשמתו עד אור הבוקר. למחרת היום, בבקרו של חג, נכנס לבית מדרשו של בעל ה'יסוד העבודה' זי"ע חייל גבה קומה, לבוש מדי צבא הצאר, בא הוא להתפלל עם הצבור תפילת שחרית. מייד כשנכנס, נפנה הרבי לעומתו: "אור גדול זורח ממנו", אמר.

אחרי התפילה התוודעו החסידים לסיפור שבפי החייל, והבינו את פשר דבריו של הרבי על האור הגדול שבקע מדמותו של החייל. שמחה אמיתית קרנה מפניו.

כשסיפר הרבי בעל 'ברכת אברהם' מסלונים זי"ע סיפור זה, הוסיף לבאר, כי הסיבה, שבגינה קרנו פני החייל, לא הייתה מצוות ישיבה בסוכה שהוא קיים. הסיבה שבשלה היה האור הגדול הזה הייתה השמחה הגדולה שהציפה אותו. השמחה הגדולה הזאת, בחג שבו מצווים אנו "ושמחתם לפני ה' אלוהיכם" (ויקרא כג, מ), היא מקור האור הגדול שראה הרבי בעל 'יסוד העבודה' על פניו של החיל. (סיפורי צדיקים)

● לאחר מלחמת העולם השנייה, איצ'ה, יהודי בודד, אוד מוצל מאש, הבין שאין לו בעולם, אלא את אמונתו ועמה הוא צריך להתחיל את החיים מחדש בגיל עשרים ואחת. איש לא הבין כיצד הוא הצליח לשרוד. הוא נורה בהונגריה בידי הנאצים, הובל פצוע לאושוויץ, עבר את מאורעות מחנה ההשמדה, בוסס בשלג עמוק בעדדת המוות, תמך בנופלים ופעמים רבות כיוונו לרקתו אקדח טעון. כולם שאלו אותו איך הוא היה יכול? והוא היה עונה תמיד את אותה התשובה: "אמונה, היא החמצן, הדלק, המנוע, בלעדיה אין כלום, עמה יש הכל..."

איצ'ה זכה להקים משפחה לתפארת, עם אשה שאף היא היתה ניצולת, שואה. ילדיהם הרבים נקראו כולם על שמות הקרובים שנרצחו, ההורים, האחים, האחיות... שם אחד הוא עדיין לא נתן, את שמו של אחיו התאום יענק'ל.

איצ'ה מצא עבודה בפרדס אתרוגים גדול באיטליה. לא היתה זו עבודה קלה, שכן היה רחוק מאוד מביתו שבשוויץ ומבני משפחתו, כך היה עושה שלושה חודשים רצופים במשך השנה, ובערב סוכות היה חוזר עם סכום גדול של כסף אשר אפשר לו ללמוד בכולל ולפרנס את משפחתו במשך כל חודשי החורף הארוכים, עד עונת הקטיף הבאה. הוא אף פעם לא התלונן, תמיד היה שמח בחלקו וכשהיה זקוק לדבר מה, היה פונה לריבונו של עולם ומבקש.

ה' יתברך היה לאיצ'ה לידידו הקרוב, תחליף לאבא הצדיק שנרצח ולחמימות של האם שנשרפה על קידוש ה'. האמונה מילאה גם את מקום יענק'ל אחיו התאום, אליו התגעגע במיוחד. האמונה התמימה אף פעם לא אכזבה, הוא ביקש, הקב"ה ענה. כאשר היה מבקש מה', אנשיו היו רואים את פיו ממלמל וקולו לא נשמע, אך הוא ידע שיש מי ששומע אותו. הוא היה מנהל שיחות עם ריבון העולמים, מדבר אליו כבן לאב והיה שופך את לבו... אבא'לה הילד חולה... אבא'לה שבשמים אין כסף... ופתאום כבמטה קסם, הילד הבריא, כסף הגיע והוא היה מקבל כוחות מיוחדים.

שנה אחת, בסוף תקופת קטיף האתרוגים, הלך לקבל את כספו ממעבידו, לסגור את ענייניו ולשוב לביתו. איצ'ה מקבל את כספו, טומן אותו עמוק בכיס החליפה, את המזוודה הקטנה נושא ביד אחת ואת האתרוג המהודר ביד השנייה. כך צועד איצ'ה אל תחנת הרכבת, מחכה בתור לקופה, רוצה מאוד לשוב לביתו ולמשפחתו. כשמגיע תורו הוא ניגש אל הפקיד, מבקש כרטיס נסיעה לשוויץ, דוחק את ידו עמוק אל כיס החליפה והנה אין, נעלם. מעטפת הכסף השמנה פשוט איננה! הדם אוזל מפניו של איצ'ה מרוב בהלה, הוא מחוויר, מחפש בכיס השני ושוב מחוויר.

כל כספו אשר עמל עליו, והיה אמור להספיק לכלכל את בני ביתו במשך שנה שלימה – הכל נעלם, ואפילו אין לו כסף כדי לשוב לביתו. מחר סוכות והוא נמצא במקום זר, נטול יהודים ויהדות. היכן יחגוג?! מה יאכל?! הוא נמצא במקום שאין בו מזון כשר, אין סוכה, אין לו כלום, רק אתרוג. מה יעשה?!

איצ'ה עושה את מה שהוא עושה תמיד ופונה אל ה' ריבון העולם בתחינה: "אבא'לה יקר, איך אוכל להעביר חג קדוש כל כך לבדי, בלי אף יהודי?! איך אוכל לאכול בלי סוכה?! מה אוכל?! הכל כאן טרף, היין נסך, הפת של גויים, ואין לי ארבעה מינים, רק אתרוג... היכן אוכל ללון?!... איזה חג זה?!" – מסיח איצ'ה את אשר על לבו לפני אביו שבשמים.

ואז הוא מתחזק, עכשיו הוא כבר מרגיש טוב יותר, הוא דיבר עם ריבונו של עולם, וכעת הוא סמוך ובטוח שאין מה לדאוג, הכל יהיה בסדר. הוא הולך לסניף הדואר כדי לשלוח מברק לבני ביתו שלא ידאגו לו, עומד בתור כמו כולם, ואז הוא מרגיש יד טופחת על שכמו. איצ'ה פונה לאחור ולתדהמתו הוא רואה אדם שעל פיו חיוך גדול ועל ראשו כיפה שחורה גדולה.

כל אחד מהם שמח על שמעא יהודי במקום זה. הם מתחילים לברר מיהו העומד מולם ומה הוא עושה במקום זה, ומציגים את עצמם, יצחק

וג'קי. איצ'ה מספר באנחה על כספו שאבד ושהוא תקוע במקום זה. הזר מספר שהוא בא מאמריקה בגלל עסקיו שבאיטליה, שתמיד הוא חוגג את חג הסוכות בביתו אבל משום מה מסיבות שאינן תלויות בו הוא נאלץ להשאיר במקום זה. הוא ביקש מאיצ'ה אם יואיל בטובו לחוגג עמו את החג, כדי להקל על בדידותו. אין לו מה לחשוש, יש סוכה כשרה והאוכל בתכלית ההידור.

איצ'ה נעתר מיד, אין לו אופציה טובה יותר, הוא מזדרז לשלוח את המברק לאשתו, אך בלב קל מוסיף לה שאין לה מה לדאוג, הוא חוגג את החג כהלכה בחברת יהודים, וישתדל לחזור מיד אחרי החג. הוא סיים בברכת חג שמח, חיכה שג'קי יסיים את ענייניו ויצא עמו.

השניים הולכים לעבר מכונת 'לימוזינה' יוקרתית. נהג לבוש מדים פותח להם את דלת המכונת, והם נוסעים לכיוון פרדסי האתרוגים המוכרים. מאחורי הפרדסים יש אחוזה גדולה, אותה איצ'ה תמיד ראה מרחוק אך מעולם לא ביקר בה. השערים נפתחו והם המשיכו בנסיעה קצרה עד שהגיעו לבית מפואר. "הגענו", אומר ג'קי. איצ'ה כובש את קריאות ההתפעלות ומבין שיהודי זה הוא בעצם בעל הפרדסים, הבוס הגדול.

את ליל חג הסוכות עבר איצ'ה בהרחבת הדעת, מאומה לא היה חסר, מלבד בני משפחתו שאליהם הוא ממש התגעגע. לאחר הסעודה, דברי תורה, שירים וברכת המזון, השניים הלכו לישון בסוכה. בבוקר הם קמים מוקדם, נוטלים את ידיהם ומתכוננים לתפילה. בעל הבית מוציא ארבעה מינים מהודרים, ואיצ'ה מוציא אתרוג מהודר. הם משווים, מתפלפלים ומתווכחים איזה אתרוג מהודר יותר. לבסוף, החליטו שאיצ'ה יתרום את האתרוג שלו, ובעל הבית יתרום את שאר המינים, ואז שניהם יוכלו לקיים את המעווה בהידור, כל אחד בתורו.

איצ'ה נוטל את הלולב בדחילו ורחימו, מביט בו, בהדסים המהודרים ובערבות, ואז שם לב לדבר מוזר. במקום החיבור של שלושת המינים, מלבד קשרים של עלי לולב כנהוג, יש גם חוט זהב נוצץ. איצ'ה רואה, מחליף צבעים ורועד... המארח מביט בו בתמהון הולך וגובר. איצ'ה

אומר בניגון מיוחד: "אמר רבי מאיר, מעשה באנשי ירושלים שהיו אוגדין את לולביון בגימוניות של זהב". המארח מסתכל על איצ'ה, ופתאום גם הוא נראה קצת משונה, גם הוא מוצא את עצמו לפתע אומר את אותן המילים באותו הניגון... שניהם מביטים זה על זה.

"גם אצלכם נהגו כך?!", שאל המארח. איצ'ה מהנהן בראשו לחיוב, זה מזכיר לו את בית אבא, מזכיר עד כדי כאב. מעלה אצלו את התמונות הנשכחות איך אביו היה מאגד את הלולב, ההדסים והערבות בחוט של זהב שהיה שמור לו משנה לשנה, מנהג מיוחד שמוזכר במשנה אך לא ראה אצל אף אחד.

"מעניין", אומר המארח, "אצל אבא שלי נהגו לעשות כך, על פי המשנה, ואף פעם לא ראיתי זאת במקום אחר. כל שנה בסוכות אני נזכר בהם, בבני משפחתי שנרצחו... באבא ובאמא, ברוחל'ה אחותי ובאיצ'ה אחי התאום שהיינו כל כך קרובים..."

ואז, בום! טרח! האתרוג נשמט מידו של איצ'ה...

ג'קי שאל "מה קרה?!?" פניו של איצ'ה היו יותר מלבנות, שפתיו נעות וקולו לא נשמע...

ג'קי רוצה לעזור, ואז נפל לו האסימון הוא קלט וערח: "איצ'ה, אחי! זה לא יכול להיות..."

"י - ג - ק - י - ! ! ! ... אומר איצ'ה מגמגם, נטול כוחות..."

חצי שעה הם הביטו זה על זה בהתרגשות... חיבוקים... בכיות... ברוך השם... (מתוך הספר 'כוחות')

• היה זה במקסיקו לפני סוכות תשע"ה, יהודי שחפץ לקיים את מצות הסוכה כהלכתה, ביקש משכנו הגוי מהקומה העליונה שיאפשר לו לבנות סוכה על הגג שלו למשך שמונה ימים בלבד, הגוי סירב בהתחלה, אולם אח"כ חשב לנצל את היהודי ואמר לו שהוא בטוב מוכן להשכיר לו את הגג תמורת עשרת אלפים דולר בלבד. היהודי התלבט, ולבסוף

הביע את הסכמתו לכך. ומכיוון שהוא יהודי ואינו נאמן בעיני שכנו האגטישמי, התבקש היהודי לבצע את עסקת השכירות בפני עו"ד, וכמובן גם את שכר הטרחה היהודי התבקש לשלם.

היהודי חתם על החוזה, שילם את מלא הסכום וקיבל את המפתח של הגג. הוא עלה לגג וחשכו עיניו, הגג היה מלא בגרוטאות. הוא החל לפנות משם ברזלים ישנים, בגדים בלויים, ואז נתקל בשקית מלאה תכשיטי זהב כבדים ויהלומים ששווים רב, ומכיוון שהחוק במקסיקו מחייב את מוצא הרכוש למוסרו למשטרה, ומי שלא עושה כן צפוי לעונש גדול, פנה היהודי למשטרה ומסר להם את השקית. המשטרה החלה בבדיקה, ואז התברר שעשרים שנה קודם לכן, נשדדה חנות תכשיטים יוקרתית באזור, ולא הצליחו לשים יד על הגנבים, בעל החנות התמוטט ומת, ולא היו לו יורשים. ובמקסיקו יש חוק שאם הבעלים של הרכוש נפטר ואין לו יורשים, הרכוש עובר למוצא, לכן פנו השוטרים ליהודי ומסרו לו את כל היהלומים והתכשיטים.

השכן הגוי שמע על שקית היהלומים והתכשיטים שנמצאה בגג הפרטי, ופנה לבית המשפט בתביעה לקבל את כל האוצר, משום שנמצא בשטחו הפרטי, אולם היהודי נפגף במסמך חתום ע"י עו"ד שבאותו זמן הגג היה מושכר לו, והוא זכה במשפט. אז היהודי הבין שהקב"ה הכין רפואה למכה בכך שעלה בדעת הגוי שיחתום על חוזה השכירות בפני עו"ד, היהודי התעשר והחל לתמוך בישיבות ותלמידי חכמים.

● היה זה בימים הנוראים עלי אדמות, כשעשן שחור היתמר מעל אירופה, מעלה למרומים מיליוני יהודים הנטבחים על קידוש השם. בתוככי מחנות הריכוז וההשמדה, רוכזו רבבות יהודים שלא כולם ידעו כי הם המועמדים הבאים למסור נפשם על קדושת השם, ובינתיים – השתדלו לחיות על קדושת השם, כששמירה על צלם יהודי נדרשה למסירות נפש של ממש...

בין השוהים באחד ממחנות הריכוז, נמנו גם שניים שזכו להינצל מגיא ההריגה, יהודים מורמים מעם שהפכו אחר כך לרבנים נודעים. רבי צבי

הירש מייזליש זצ"ל – לימים רב קהילת שארית ישראל בשיקאגו, ורבי דוד איזראעל זצ"ל, לימים רב בקאראקאס שבונצואלה. וזכה הרב איזראעל למה שלא זכו אחרים, להיות השומר המופקד על חלוקת מנות הלחם במחנה הצוענים הסמוך, שם רוכזו אלפי גויים צוענים שגם בהם השתעבדו והתעללו הנאצים הארורים.

הגיעו הימים שבין כסה לעשור, והרב מייזליש – שגוו נכפף וקומתו השתוחחה מהתעללויות הרשעים אך נפשו היהודית התעלתה בגבורה עילאית, היה עסוק בדאגה אחת ויחידה: כיצד יוכל לזכות לשבת בסוכה, כיצד יצליח לקיים מצות סוכה בתוך תנאי המחנה הקשים. בשעות הפנאי הבודדות, לעת ערב עם סיום העבודה, הסתכן בנפשו ויצא אל מבואות המחנה, תר בעיניו אחרי מקום מתאים וציוד מינימלי...

חלפו עברו מספר ימים, ובעיצומן של שעות העבודה הצליח הרב מייזליש להסב את תשומת לבו של הרב איזראעל, וביקש להסתודד עמו. לא בנקל עלה הדבר בידיהם תחת עיני הנאצים הבוחנות, אך לבסוף עלה הדבר בידיהם, והרב מייזליש גחן לעבר הרב איזראעל ולחש:

'הרי אתה מופקד על חלוקת הלחם לצוענים, ומדי יום – מסתבר שנתרת לך מנה אחת או שניים... בשבוע הבא יחול חג הסוכות, הסתכנתי בנפשי ובניתי לי סוכה כשרה למהדרין, ואני חפץ בכל לבי לאכול בה כזית פת כהלכה. אם יש את נפשך לסייעני, אני מבקש כי בשבוע הבא תשמור לי מנת לחם נוספת, כדי שאוכל לקדש על 'לחם משנה' בסוכה...' – ביקש הרב מייזליש.

בן שיחו פקח למולו עיניים נדהמות: 'סוכה כשרה? כאן? במחנה? איך זה יתכן?!' הרב מייזליש חיך כצופן סוד, ולחש בסיפוק און קץ: 'הסתובבתי בירכתי המחנה, ומצאתי מקום בו נזרקו דרגשים ושברי דרגשים, ממש מאחורי הצריפים. סידרתי כמה דרגשים בעורת שלוש דפנות בגובה מספק, ושברתי כמה קורות שהפכו לסכך כשר – בו

סוכתני את סוכתי הקטנה... עכשיו יש לי סוכה, אני צריך לחם משנה – לאכול בתוכה!

'רגע רגע, נצטו עיניו של הרב איזראעל, 'סוכה כשרה כאן במחנה, זה אומר שגם אני אזכה לישב בה. פשוט, לא?' אך הרב מייזליש סירב בתחילה, והסביר כי הוא מוכן ליטול על אחריותו את סיכונו האישי, אך לא לסכן יהודי אחר. 'אם ניתפס שם בסוכה, מי כמוך יודע מה יהיה גורלנו...' – אמר הרב מייזליש בחרדה...

אך הרב איזראעל לא נכנע, ואמר: 'הלא אתה מבקש ממני לזכות במנת לחם כפולה, כדי לקיים מצות סוכה כהלכתה, וגם אני מבקש ממך את אותו הדבר... הבה נעשה עיסקה: אני מספק לך את הלחם הדרוש, ואתה מספק לי את ידיעת הזוהב, היכן ניתן לזכות לשבת בסוכה בתוככי גיא הצלמוות בו אנו חיים. אם מקובל עליך – סגרנו!'

כשראה הרב מייזליש כי אין ברירה, נענה וגילה את הסוד הכמוס, סיפר היכן ממוקמת הסוכה, כיצד נכנסים אליה בזחילה בין הדרגשים הישנים, עד שמגיעים למקום בו גובהה עולה על י' טפחים, ובדיוק שם – מלמעלה, מסוככות הדפנות בסך כשר שצילו מרובה מחמתו. הם סיכמו להיפגש שוב בליל החג, כשעד אז – על הרב איזראעל למלא את חלקו בעיסקה, ולהשיג מנת לחם כפולה ל'לחם משנה...'

בערב החג לא ניכרה כל תכונה מיוחדת במחנה, וכמו כל יום – עבדו בו במרץ מבוקר ועד ערב. כששקעה החמה והפועלים היהודים הכפופים שוחררו לדרגשיהם לשנת הלילה, המתינו שני יהודים בשני קצוות המחנה לשלושה כוכבים ראשונים...

הם קיפצו מהדרגשים בשקט, אך בלב פועם בהתלהבות. כשתי דמויות שחורות וקטנות, נראו נמלטות מבין בלוקי השינה אל החצר האחורית, זהירות מלעורר כל רחש. השומרים הנאצים המפטרלים היו שקועים בארוחת הערב החדשה, ושני הרבנים עברו מפתח בלוק אחד לרעהו – בדרכם לירכתי המחנה...

בנתירה חתולית זריזה, טיפסו בין הדרגשים הישנים, וזחלו מתחתיהם. אצבעותיהם ספגו קוצים ומכות יבשות, אך הם לא חשו בכך כלל. לפתע לחש הרב מייזליש: 'זהו כאן', והרב איזראעל נשא עינו למעלה וראה שאכן, יש כאן את הגובה הדרוש, יש שלוש דפנות, והכוכבים נראים רק מבין הסדקים.

בקושי רב הצליח למנוע מפיו לזעוק בשמחה, בקושי עצר את רגליו מלפצוח בריקוד. ליל התקדש חג, והם כאן, שני יהודים, בעמק הבכא, זוכים להיות בצל הסוכה, בעילא דקודשא בריך הוא!

מתוך החשיכה, נראו רק עיניהם, נוצצות בחדווה, דלוקות בהתלהבות. ליבם רטט מהתרגשות, עיניהם נחילי דמעות אושר ושמחה. בקול שקט אך המאושר בעולם, אחזו שניהם את שתי מנות הלחם ובירכו: 'אשר בחר בנו מכל עם, ורוממנו מכל לשון... ותיתן לנו... בא-ה-ב-ה את יום חג הסוכות הזה...'

בקול רוטט ובלבבות רועדים, נישא הקידוש המיוחד אל שערי שמים, עובר בין הסכך לבין הכוכבים המנצנצים. 'שהחיינו וקיימנו והגיענו... בירכו בהתלהבות, 'אשר קידשנו במצוותיו וציוונו לישב בסוכה' – שאגו באלם קול, בהתרגשות שלא ניתן לתאר...

איש לא ראה אותם, איש לא הבחין בהם. לא במהלך הקידוש המרגש, וגם לא ברגעי הזהב בהם זכו לאכול כזית פת בסוכה. ובספר 'מקדשי השם' של הרב מייזליש בעמוד ל', מסופר הסיפור במלואו עם עדות אישיות מרגשת, שמעולם לא היה להם טעם מתוק בישיבה בסוכה כמו בסוכה החשוכה והצפופה הזיא, בין הדרגשים, מתוך סכנה ומסירות נפש. רק ממרום השקיפו עליהם פמליא של מעלה, וראו את מסירות נפשם של שני יהודים נטולי תנאים, לקיים את מצות סוכה!

כי גם בתוך התנאים הקשים ביותר, מצות סוכה משמחת, מרוממת. בתוך תנאי מחנות העבודה וההשמדה, יכול יהודי לומר בלב שלם 'זמן שמחתנו' – כי זו השמחה האמיתית והנכונה, השמחה על שזכינו לישב

בעילו של אב אהוב, השמחה על שזכינו להתקרב אליו ולעשות את מצוותיו. זו השמחה האמיתית והמרוממת, שמחנה השמדה ונאצים אכזריים מתגמדים למולה, אינם יכולים לה!

אשרינו שאנו זוכים לקיים את מצות סוכה בסוכות מוארות, בחלק מהמקרים – רחבות ידיים, ובכל המקרים, מלאות אור, טעונות שמחה, רוויות התרגשות נלהבת. הבה נשמח בחג המשמח הזה בשמחה האמיתית – בהבנה כי אנו זוכים לשבת בעלו של אבא שבשמים, ומול זכות כזו – כל קושי שבעולם הוא עראי וזמני, אינו מעיב על שמחתנו השלימה!

אשרינו שאנו זוכים למצות הסוכה, בלי מאמץ כביר שכזה, ובלי למסור על כך את נפשנו... כמה עלינו לשמוח ולהוקיר כל רגע של ישיבה בסוכה, של כוס מים בסוכה, של שינה בסוכה. נכון, לפעמים זה לא הכי נוח, אבל זה הכי מרומם והכי כדאי בעולם – לישון, לאכול ולשהות בעילו של אבא שבשמים!

בהיותנו בסוכה, אנו זוכים לארח את האושפיזין הקדושים, מתעלים לדרגות גבוהות ונאצלות של שהות בעל השכינה, וישיבה בצוותא עם האושפיזין. אלו דרגות שקשה להגיע אליהן בימי שגרה – ולכן נפעל להתאים את ישיבתנו בסוכה לישיבה מרוממת ורוחנית, כראוי למי שיושב בטרקלינו של המלך, ומארח את נכבדי ושועי עולם... ונתפלל, נזעק מקירות לבנו: 'הרחמן הוא יקים לנו את סוכת דוד הנופלת', ואז נזכה בצוותא 'לישב בסוכת עורו של לווייתן', מתוך שמחה ואושר!

שמחת תורה

שמיני עצרת

נאמר בתורה: דָּבַר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֲדָשׁ הַשְּׁבִיעִי הִזָּה חַג הַסֻּכּוֹת שִׁבְעַת יָמִים לֵה'. ... בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי מִקְרָא קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם וְהִקְרַבְתֶּם אֵשָׁה לֵה' עֲצֹרֹת הִיא כָּל מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ (ויקרא כג, לד-לו).

אחרי שהקב"ה נתן לעם ישראל את שבעת ימי הסוכות, קבע להם עוד חג ביום השמיני "עצרת היא", ופירש רש"י: "עצרת אתכם אצלי כמלך שזימן את בניו לסעודה לכך וכך ימים, כיון שהגיע זמן להפטר אמר בני בבקשה מכם עכבו עמי עוד יום אחד קשה עלי פרידתכם".

ולכאורה קשה, מה יתן ומה יוסיף עוד יום אחד להיות במחיצתו של המלך והלא גם יום זה סופו להגמר?

והביאר בזה הוא על פי המדרש (ש"ר לג, א): 'ויקחו לי תרומה', הדא הוא דכתיב 'כי לקח טוב נתתי לכם תורת י אל תעזבו, אל תעזבו את המקח שנתתי לכם וכו', יש לך מקח שמי שמכרו נמכר עמו, אמר הקב"ה לישראל **מכרתי לכם תורת י כביכול נמכרתי עמה**, שנאמר 'ויקחו לי תרומה', משל למלך שהיתה לו בת יחידה, בא אחד מן המלכים ונטלה, ביקש לילך לו לארצו וליטול לאשתו, אמר לו בתי שנתתי לך יחידה היא, לפרוש ממנה איני יכול, לומר לך אל תטלה איני יכול לפי שהיא אשתך, אלא זו טובה עשה לי שכל מקום שאתה הולך, קיטון אחד עשה לי שאדור אצלכם, שאיני יכול להניח את בתי. כך אמר הקב"ה לישראל, נתתי לכם את התורה, לפרוש הימנה איני יכול, לומר לכם אל תטלוה איני יכול, אלא בכל מקום שאתם הולכים בית אחד עשו לי שאדור בתוכו שנאמר 'ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם'.

ולפי זה יש לומר, שיום זה, שמיני עצרת, הוא היום שבו שמחים כל ישראל על גומרה של תורה, ונקרא יום שמחת תורה, ואומר הקב"ה

לבניו חביביו רצוני לעכב אתכם עוד יום אחד עמדי, ודעו לכם שביום זה שאתם שמחים בשמחת התורה ומקבלים עליכם שלא לפרוש ממנה, הרי שאתם יוצאים מכאן עם התורה הקדושה, וכשאתם עם התורה הרי שאתם נמצאים עמי, ואין כאן פרידה כלל, כי ישראל ואורייתא וקוב"ה חד הוא, ומי שנמצא עם התורה הקדושה נמצא במחיצתו של ה' יתברך.

דבר נוסף - מדברי המדרש הנ"ל, אנו לומדים שאי אפשר לרכוש תורה בלא שהקב"ה יהיה עמה, אדם שלומד תורה ואינו מכין בתוכו את הקיטון להשראת השכינה בתוכו, גם תורה אין לו, כי הקב"ה מכריז ואומר מכרתי לכם את התורה נמכרתי עמה, והיא "עיסקת חבילה" על שניהם, ומי שלוקח רק דבר אחד בלבד, הרי שלא קיים את תנאי המקח, ואם בטל התנאי - בטל המקח.

הקב"ה והתורה דבר אחד הם, ואי אפשר להפריד ביניהם כלל. אהבת התורה מביאה לאהבת ה', ואהבת ה' לא תתכן בלא לימוד התורה, כמו שדרשו חז"ל (ספרי ואתחנן ל"ג): 'והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום על לבבך', רבי אומר למה נאמר? לפי שנאמר 'ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך', איני יודע כיצד אוהבים את המקום, תלמוד לומר 'והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום על לבבך', תן הדברים האלה על לבך שמתוך כך אתה מכיר את מי שאמר והיה העולם ומדבק בדרכיו. והיינו שרק ע"י לימוד התורה זוכה להכיר את הקב"ה וע"י כך להגיע לאהבת ה'. (עפ"י מנחת שלום)

שמחת התורה לאחר יום הכיפורים

היום האחרון של חג הסוכות נקרא גם 'שמחת תורה', כיון שביום זה אנו קוראים את פרשת 'וזאת הברכה' ומסיימים בכך את התורה כולה. על כך יש שאלה ידועה: אם כבר עורכים שמחה לכבוד התורה, לכאורה היה מתאים יותר לקיימה בחג השבועות שבו ניתנה התורה!

בשמחת תורה אנו רק מסיימים מחזור של קריאה בתורה, ואילו היום שבזכותו יש לנו תורה ושבו היא ניתנה הוא חג השבועות, מדוע א"כ שמחים בה ביותר כעת ולא בחג השבועות?

אפשר לשאול את אותה שאלה גם על עצם העובדה שהמחזור של הקריאה בתורה נפתח ומסתיים בשמחת תורה, למה לא נקבע מלכתחילה שיתחילו את קריאת התורה ויסיימוה בחג השבועות?

מבואר על כך בספרי החסידות, שהסיבה לתחילת וסיום הקריאה בשמחת תורה, וכך גם לעצם השמחה דווקא בשמחת תורה, קשורה ליום הכיפורים שבו ניתנו הלוחות האחרונים. אמנם בחג השבועות ניתנה התורה וניתנו הלוחות הראשונים, אולם ביום הכיפורים ניתנו הלוחות השניים, שעליהם נאמר כי הם בבחינת 'כפליים לתושייה', ולכן מתחילים ומסיימים את הקריאה בתורה ושמחים לכבוד התורה בשמחת תורה, שהוא המשכו וסיומו של יום הכיפורים.

יש הבדל עקרוני בין חג השבועות לשמחת תורה המתבטא בכך, שבחג השבועות ניתנה התורה כמתנה מלמעלה, ואילו בשמחת תורה השמחה היא על המאמץ והיגיעה שהשקענו במשך השנה בלימוד התורה ובקריאתה.

שמחה שלימה לא תיתכן על דבר שמקבלים במתנה. לחם שהאדם מקבל במתנה נקרא 'נהמא דכיסופא' (לחם של בושה), והשמחה בו אינה גדולה ושלימה. האדם שמח בשלימות כשהוא משיג דברים ביגיעתו ובעבודתו. על כן אין עורכים שמחה לכבוד התורה בחג השבועות, שכן אז השמחה אינה שלימה, בגלל שהתורה שקיבלנו בחג השבועות ניתנה במתנה. את השמחה הגדולה אנו עורכים דווקא ביום שבו אנו מסיימים את הלימוד והקריאה בתורה, בשמחת תורה, שאז התורה היא שלנו באמת.

הבדל זה משתקף גם בשוני שבין הלוחות הראשונים ללוחות האחרונים. הלוחות הראשונים היו "מעשה אלוקים" ו"מכתב אלוקים", ואילו הלוחות האחרונים אמנם היו "מכתב אלוקים" אבל מעשה ידי משה רבינו. בלוחות הראשונים השתקפה הנתנה מלמעלה בלבד, ואילו בלוחות האחרונים באו לידי ביטוי גם כוחו ופעולתו של האדם. לכן קשורה השמחה הגדולה לכבוד התורה ביום הכיפורים ולא בחג השבועות.

הבדל נוסף שבין חג השבועות ליום הכיפורים: כשניתנו הלוחות הראשונים בחג השבועות היו בני ישראל במעמד של 'צדיקים', שעמדו "כאיש אחד בלב אחד" לקבל את התורה בגישה של

"הקדמת נעשה לנשמע". ביום הכיפורים, לעומת זאת, היו בני ישראל במצב של בעלי תשובה, אחרי חטא העגל. וגם זה מסביר מדוע קשורה השמחה בתורה דווקא ליום הכיפורים, כי שמחתם של בעלי תשובה בה' ובתורתו גדולה משמחתם של הצדיקים, כיוון שהתקרבות שבאה לאחר התרחקות מביאה שמחה גדולה ביותר. (עפ"י שיחות הרבי מליובאוויטש זצ"ל)

שמחת התורה בחודש תשרי

ביום שמחת תורה אנו ששים ושמחים עם התורה הקדושה, ונשאלת השאלה, מדוע דווקא עכשיו, בחודש תשרי? לכאורה היה מתאים יותר לשמוח עם התורה בחג השבועות, שאז ניתנה התורה לישראל.

המגיד מדובנא עונה על כך במשל:

מעשה בנסיכה, כלילת המעלות, שכל שידוך שהציעו לה היא דחתה, גם אם היה בן מלך, עשיר מופלג או שר נכבד, בכל אחד ואחד היא מצאה מום. אביה המלך המיואש שאל ללבה, מה רעונה ועם מי היא רוצה להתחתן? הנסיכה השיבה שהיא לא מחפשת דווקא חתן עשיר או מיוחס, אלא אפילו אדם פשוט, העיקר שיהיה חכם ועם מידות טובות.

לאחר חיפושים רבים, המלך מצא בחור, אמנם כפרי פשוט, אבל חכם, בעל חסד ומידות נאצלות. הנסיכה נפגשה איתו ומיד החליטה להינשא. המלך המאושר הציע לחתן סכום עתק וארמון עם שמונה מפלסים, משרתים, סוסים וכל מה צריך.

החתונה המפוארת נערכה ברוב עם, הארוחה היתה כיד המלך וכולם נהנו. החתן כיבד מאוד את כלתו הנסיכה והיא היתה מאושרת. גם לאחר החתונה היא לא הצטערה אפילו לרגע ושמחה על הבחירה הנכונה.

יום אחד, לאחר מספר חודשים, ניגש הבחור למלך, וביקש לערוך שוב חתונה מפוארת ולשאת לאשה את בתו הנסיכה. המלך המופתע אמר לו בזעם: "הרי אתה כבר נשוי לנסיכה!"

הבחור הסביר בחכמה: "הרי אני בחור כפרי ופשוט, מדוע א"כ בחר בי המלך כחתן לבתו הנסיכה?! חשבתי לתומי, אולי הנסיכה בעלת מום ח"ו, ולכן אף אחד לא רוצה להתחתן איתה? ביום החתונה, היו לי הרבה חששות, ולא יכולתי לשמוח באמת. אבל כאשר עברו כמה חודשים והכל כשורה, הבנתי שהנסיכה ממש מושלמת ואין בה שום מום, ואני פשוט זכיתי לפנים משורת הדין. ולכן רציתי לערוך שוב חתונה, והפעם לשמוח באמת".

כאשר בני ישראל קיבלו את התורה בחג השבועות, היו להם הרבה חששות, מדוע שהקב"ה ירצה לתת להם את התורה הקדושה ולא למלאכי השרת? אולי בתורה יש מום ח"ו? אולי יש בה משהו לא טוב? אבל כאשר עברו החודשים וראו שהכל כשורה, שהתורה מושלמת ואין בה מום, אז אפשר לשמוח בה באמת (בשמחת תורה).

אנו באמת ששים ושמחים, שרים ורוקדים עם התורה האחוזה בזרועותינו, ושמחים בה. וכאן מקום לחשבון נפש מרתיע, האם גם התורה שמחה ומרוצה מאתנו?!

אדם הנושא בת מלך, בוודאי שמח הוא בה, בת עדינה, משכלת, מיוחסת. בוודאי מתענג הוא על כל רגע ורגע ששוהה עמה, אולם אין זה אומר שגם היא מתענגת להיות במחיצתו. אם התנהגותו כיאנות לבת מלך, נזהר הוא בכבודה ומעניק לה תכשיטים ומאכלים עדינים וטובים, כראוי לה, אזי גם היא שמחה בו, אולם אם מתנהג הוא בה ככפרי בהתגשמות ובגסות, מזלזל בה ולא נוהג בה כבוד כראוי, יתכן שהוא שמח בה ומציאה היא אצלו, אולם היא אסורה תחתיו ומעונה תחת ידו.

התורה נתנה לנו כבת מלך מלכו של עולם, שמחים אנו בה, תורה תמימה, נעימה, אצורה בסגולות ובחכמה אין קץ, והיא אוצרו היקר ביותר של הקב"ה, שהרי נקראת "שעשועים", וכנאמר: "וְאֶהְיֶה אֲצִלוֹ אֲמוֹן וְאֶהְיֶה שְׁעֵשְׂעִים יוֹם יוֹם" (משלי ה, ל).

כל אדם משתעשע ביקר לו, ילד קטן בצעצועיו היקרים לו יותר מכל, אדם מבוגר יותר משתעשע בכספו וזהבו, עשיר מופלג משתעשע ביהלומיו ובאבני חן אשר לו, מלך משתעשע בכבוד מורא מלכותו, ואילו מלכנו מלך מלכי המלכים הקב"ה במה שעשועיו? באותיות

התורה הקדושה. ואם התורה היא שעשועיו של הקב"ה, הרי שאין לתאר ולשער מה טמון וגנוז בה, אלו אורות וסודות נפלאים... אם כן בוודאי יש לנו במה לשמוח. אבל השאלה היא, האם גם לתורה יש מה לשמוח בנו? האם היא מרוצה מהתנהגותינו כלפיה? האם אנו נזהרים בכבודה כראוי? עוסקים בה, או מונחת היא אצלנו בקרן זוית?

עוון ביטול תורה חמור הוא מאוד, שהרי זהו זלזול בדבר היקר ביותר של הקב"ה, שהתורה היא שעשועיו של הבורא ית', ואין לו דבר יותר יקר ממנה. א"כ, האיך לא יקנא לכבודה ויחרה אפו על חתנו המזלזל בבתו של מלך?!

לכן כל יהודי ויהודי, אפילו הפשוט ביותר, חובה עליו לקבוע עתים לתורה, לעסוק בה ולשמוח.

שמחת התורה

כתב הגאון רבי יעקב ישראל אלגאזי (שלמי חגיגה יז, טז): "אשרי אנוש יעשה זאת ובן אדם יחזיק בה בשמחתה של תורה, ויתקן בזה את פגמי נשמתו אשר פגם בכבוד תורת ה' תמימה. וכבר כתבו הראשונים, כי כל הזהיר בשמחה של תורה כהיום הזה, **בטוח הוא שלא תיפסק התורה מזרעו.**

והעידו שראו לרב גדול בישראל שהיה מרבה בשמחה של תורה כהיום הזה, והעידו עליו שעד שלושה דורות היו מיוצאי ירכו שולשלת חכמים וידועים ומרביצים תורה בישראל זה אחר זה, וידעו הכל שזכה בזה על רוב שמחתו ביום שמחת התורה, מה שהם לא ראו מעולם בשום גדול בתורה שעשה כן, וברוב גדולתו היה מכרכר בכל עוז, ומעורר לבות בני אדם לאמר, שמחו בה' וגילו צדיקים והרנינו כל ישראל". ע"כ.

וכתב רבנו חיים ויטאל (שער הכוונות קד). "וראיתי למורי האר"י ז"ל שהיה נזהר ביותר בזה, להקיף עם ספר התורה או לפניו או לאחוריו, **ולרקד ולשורר לפניו בכל עוז ותעצומות**". ע"כ.

ובספר 'מעשה רב' מובא: **"הגאון מוילנא** היה מקיף לפני ספר התורה בשמחה רבה, **ומספק ומרקד, מפזז ומכרכר בכל עוז, עד שהיו פניו בוערות כלפיד אש"**. ואם גדולי עולם אלו לא חסו על כבודם לכבודה של התורה, מה נאמר אנחנו, אזובי הקיר!?

וכידוע שמיכל, בתו של שאול המלך, נענשה בעבור שלא מצא חן בעיניה שבעלה דוד מלך ישראל מרקד ומכרכר לפני ארון ה', כמו שנאמר בבניא (ש"ב ו, טו-כג): **"וְהָיָה אֲרוֹן ה' בָּא עִיר דָּוִד וּמִיכַל בַּת שָׁאוּל נִשְׁקָפָה בְּעַד הַחֲלוֹן וַתֵּרָא אֶת הַמֶּלֶךְ דָּוִד מְפֹזֵז וּמְכַרְכֵּר לִפְנֵי ה' וַתִּבֹּז לוֹ בְּלִבָּהּ... וַתֵּצֵא מִיכַל בַּת שָׁאוּל לְקִרְיַת דָּוִד וַתֹּאמֶר מַה נִּכְבַּד הַיּוֹם מִלִּי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר נִגְלָה הַיּוֹם לְעֵינַי אֲמָהוּת עֲבָדָיו כִּהְגֹּלוֹת נִגְלוֹת אֶחָד הָרְקִים. וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל מִיכַל לִפְנֵי ה' אֲשֶׁר בָּחַר בִּי מֵאֲבִיךָ וּמִכָּל בֵּיתוֹ לְצִוֹת אֹתִי נָגִיד עַל עַם ה' עַל יִשְׂרָאֵל וְשִׁחֲקֵתִי לִפְנֵי ה', וַיִּקְלַתִּי עוֹד מִזֹּאת וְהֵייתִי שְׂפֵל בְּעֵינַי וְעַם הָאֲמָהוּת אֲשֶׁר אֶמְרֶת עִמָּם אֶכְבְּדָה. וְלִמִּיכַל בַּת שָׁאוּל לֹא הָיָה לָהּ יָלֵד עַד יוֹם מוֹתָהּ"**.

אמרו חז"ל (במדבר רבה ד, ט) **"היאך היה עושה דוד לפני ארון ה'! היה לבוש בגדי זהב מזוקקים הדומים לפז, והיה מכה בידיו זו על גבי זו (ימין על שמאל) וטופח, וכשהיה מכרכר, דהינו שר "כירי (אדוני) רם, כירי רם", היה מפזז. ומהו מפזז? שהיה הזהב המזוקק משמיע קול פוזז כפעמונים. ויותר מזה היה דוד עושה - מגביה את כפות רגליו וקופץ לכבוד התורה, והיו כל הנשים מציצות עליו מן הגגות ומן החלונות, ולא אכפת לו. שאין לך אדם בישראל שביזה את עצמו על המצוות יותר מדוד, וזהו שאמר דוד (תהלים קלא) "ה' לא גבה לבי" - בשעה שמשחני שמואל למלך, "ולא רמו עיני" - בשעה שהרגתי את גוליית, "ולא הלכתי בגדולות" - בשעה שהחזירוני למלכותי (לאחר מרד אבשלום), "ובנפלאות ממני" - בשעה שהעליתי את הארון, "אם לא שויתי ודומתי נפשי, כגמול עלי אמו" - כשם שהתינוק הזה אינו מתבייש להתגלות לפני אמו, כך שויתי נפשי לפניך, **שלא התביישתי להתבזות לפניך לכבודך**, "כגמול עלי נפשי" - כמו התינוק שיוצא ממעי אמו ואין רוחו גסה לינק משדי אמו, כן נפשי עלי, שאיני מתבייש ללמוד תורה אפילו מקטני ישראל". ע"כ.**

וכתב הרמב"ם (הלי' לולב ח, טו) **"השמחה שישמח אדם בעשיית המצוה ובאהבת האל שציווה עליהן - עבודה גדולה היא ומעבודת ה' היא, וכל המונע עצמו משמחה זו, ראוי הוא להפרע ממנו, שנאמר בקללות: 'תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה ובטוב לבב'. וכל המגיס דעתו וחולק כבוד לעצמו, ומתכבד בעיניו במקומות אלו בהמנעו משמחה של מצוה**

זו - הוא חוטא ושוטה, ועל זה הזהיר שלמה ואמר (משלי כה, כו) 'אל תתהדר לפני מלך'. ואדרבא, כל המשפיל עצמו ומקל גופו במקומות אלו, הוא הגדול והמכובד העובד מאהבה. וכן אמר דוד מלך ישראל 'ונקלתי עוד מזאת והייתי שפל בעיני', ואין הגדולה והכבוד אלא לשמוח לפני ה' בשמחה של מצוה, שנאמר 'והמלך דוד מפזז ומכרכר לפני ה'".

הגאון רבי יהודה צדקה זצ"ל ראש ישיבת פרת יוסף, סיפר על חכם יעקב עובדיה ז"ל, שהיה רוקד ושמח מאוד בשמחת תורה, ומרקיד את האחרים בעז ותעצומות, ובזכות כך זכה לבנו, הלא הוא מרן הראשון לציון רבנו עובדיה יוסף זצ"ל. אשרי אדם שלוקח את הדברים לתשומת לבו, ומשתדל בעוז ותעצומות לרקוד, לשיר ולשמוח לכבודה של תורה, ומעורר גם את האחרים לזה.

שמחה ותורה

יום שמחת תורה הוא אחד הזמנים השמחים ביותר בשנה. על חג הסוכות נאמר "ושמחת בחגך". אבל עם כל השמחה הגדולה, אין זו עדיין שמחה שלימה. בחג הסוכות אנו מקריבים שבעים פרים כנגד שבעים אומות העולם ובכך מביאים שפע לכל אומות העולם. ביום הראשון שלושה-עשר פרים, ביום השני שנים-עשר וכך זה הולך ופוחת במשך שבעת ימי הסוכות, לרמז על כוח אומות העולם שהולך ונחלש. אלו ימים בהם אנו מתפללים על כל העולם לגשם ושפע שירד לעולם.

ברגע שאומות העולם נמצאים בתמונה, השמחה אינה לגמרי שלימה. אבל לאחר כל החגיגות, הקב"ה שולח את כולם בחזרה לשגרה, ונשאר לחגוג חג נוסף רק אתנו, כך שהשמחה תוכל להיות מושלמת.

הגמרא בתחילת מסכת עבודה זרה מספרת שלעתיד לבוא אומות העולם ירצו לקבל שכר ויטענו שאילו התורה הייתה ניתנת להם, הם היו מקיימים אותה. לכן הקדוש ברוך הוא נותן להם ניסיון ומביא להם מצוה אחת קלה, שהיא מצוות סוכה. לאחר מכן ה' מוציא חמה מנרתיקה והם בועטים בסוכה ומראים כמה הם מבזים את המצוה. ויש לשאול, למה נבחרה דווקא מצוות סוכה מתוך כל תרי"ג המצוות שקיימות? אלא שחג הסוכות מרמז על השפע שיורד לכל

העולם. אבל לאחר שאומות העולם מבעטים בסוכה, כעת אפשר באמת לשמוח ולקבל את השכר, רק אנחנו לבדנו עם הקדוש ברוך הוא.

בשמחת תורה אנחנו חוגגים את השוני העצום שבינינו לבין אומות העולם. השוני הזה נובע מהבדל אחד בלבד שקיים בינינו לביניהם, ההבדל הוא שלנו יש את התורה הקדושה. לפעמים מרוב שהתרגלנו לרצף החיים השוטפים, קשה לנו להבין את העוצמה שיש לנו. קשה לראות את ההבדל וקשה להעריך את הנכס העצום ביותר שקיבלנו במתנה.

קשה לאדם להעריך דבר שניתן בחינם. אם הוא לא התאמץ להשיג אותו, אז יש נטייה לזלזל ולהפקיר את הדבר. כאשר אנחנו משלמים על דבר כלשהו, אז אנו יודעים להעריך אותו. אבל כאשר זה בחינם זה נראה כמובן מאלינו, כזול מדי או כחסר תועלת.

בשמחת תורה אנו קוראים את הפרשה האחרונה של התורה הקדושה, פרשת "וזאת הברכה", שם מוזכר הפסוק "תורה ציווה לנו משה מורשה". התורה עוברת בירושה ולכל יהודי יש חלק בה בלי מאמץ ובלי שום תשלום. אולי התחלנו לזלזל בתורה בגלל שזה מובן מאלינו, שהרי בכל בית יהודי ישנו ספר תנ"ך שהוא מרכז המהות של כל יהודי, שאפשר לפתוח אותו ולקרוא בו בלי שום תנאי ובלי מאמץ. לכן פעמים רבות יהודים שמחפשים משמעות לחייהם בוחרים לשלם כסף רב ולהשקיע הרבה מאמץ כדי להכיר תרבויות חדשות, ללמוד את חכמת המזרח או לחיות חיים מנותקים מאמונה. הם ישקיעו בקורסים יקרים וביועצים מפוקפקים שידריכו אותם איך להשקיט את הצימאון שזועק בפנים. אולי דווקא מרוב שזה מתחת לאף שלנו, התרגלנו לחגוג את החגים כמובנים מאליהם בצורה ריקה מתוכן מבלי לקשר אותם לתורה ולמהות שלנו כיהודים. נשארנו עם מנהגים ריקים בלי שום משמעות כלפינו.

שמחת תורה זה הזמן שבו אנו יכולים להיזכר בתורה הקדושה. בירושה הנפלאה שקיבלנו ששווה יותר מכל הון שבעולם. במהות החיים שלנו שמרכזת את כל הכללים להצלחה ולחיבור רוחני שיעזרו לנו לנצל את המירב מהחיים שלנו על פני האדמה. התורה

הקדושה היא המגן שלנו, היא ההצלחה שלנו, היא הוראות הדרך שלנו, היא החיים שלנו. בלעדיה כל החיים שלנו חסרי תוכן ואין להם כל משמעות. אפשר לצחוק וליהנות כמה שרוצים, אבל בין ההנאות מגיעים להם גם רגעי סבל ובכי, ובסוף הכל נגמר, כל מה שאספנו נשאר כאן ואנחנו נשארים בלי כלום. חוץ ממה שהצלחנו להשיג מהתורה הקדושה.

חג הסוכות מזכיר לנו את ארעיות העולם. הסוכה הארעית מזכירה לנו שאין לנו בית קבע בעולם הזה, ורק האמונה שאליה הסוכה רומזת (שהיא זכר לענני הכבוד שהגנו על ישראל במדבר) נשארת איתנו לנצח. לאחר שאנו מגלים שהכול חולף וארעי, זה בדיוק הזמן לחגוג את שמחת תורה ולראות את ההבדל בינינו לבין שאר אומות העולם. לנו יש את התורה הנצחית שנשארת איתנו לעד. לאחר שכל אומות העולם הולכים לאבדון, רק עם הנצח נשאר כדי לקבל את השכר ולשמוח עם הקב"ה.

אם רק נרצה בכך נוכל לגלות עולם שלם של תוכן ועומק שלא הכרנו. נוכל לגלות דברים שלא ידענו על עצמנו ולקבל כוחות עצומים מעבר לכל מה שחלמנו. נוכל לשנות את כל מציאות העולם כרצוננו ולהביא לתיקון העולם. זה עולם שלם שחבוי וגנוז בתוך התורה הקדושה ורק מחכה לנו שנגלה אותו. רק צריך לפתוח את ספר התורה ולהתחיל לחקור וללמוד.

שמחת תורה זהו הזמן הכי שמח, כי מה שבאמת מביא לשמחה אמיתית זה רק התורה הקדושה. פתאום אנחנו מגלים שאנחנו והתורה דבר אחד, ובעזרת פענוח הקודים שנמצאים בספר הקדוש אפשר להגיע למהות החיים שלנו, לנצל אותם בשלמות ולהגיע לשמחה רוחנית, עליונה, נצחית וגבוהה הרבה יותר מכל שמחה שהכרנו עד כה.

ראוי לכל יהודי להחזיק חזק חזק ולא לוותר על הנכס העצום שנמצא ברשותנו. גם אם אין לנו זמן ונשקיע רק חמש דקות בלימוד התורה, זה כבר יעשה שינוי עצום. תארו לכם שאחרי מאה ועשרים, יבדקו מה עשינו במשך כל החיים, ואז מתוך סדר היום העמוס שלנו נראה איך שהכול כמעט נזרק לפח. ימים שלמים שהעברנו בבזבז זמן מוחלט בלי שום תועלת. עבודה, הנאות, בילויים, אהבה, שנאה,

מופעי בידור, מסעדות, שינה, אכילה ושאר דברים שאינם שווים מאומה בעולם הבא. אבל מתוך כל זה פתאום יוציאו חמש דקות, ויאמרו לנו שאלו חמש דקות נצחיות ששייכות לנו לתמיד. חמש דקות של תורה. חמש דקות, ועוד שתי דקות שחיכינו בתור וקראנו ספרון אמונה קטן או אמרנו תהלים, ועוד עשר דקות ששמענו שיעור בין מנחה לערבית ועוד כמה דקות פה ועוד כמה דקות שם, בסופו של דבר אנחנו נבין איך כל דקה כזו הייתה חשובה ונשארת שלנו לנצח. פתאום נצטער על זה שלא השקענו עוד המון דקות כאלו. אם היינו משקיעים רק עוד שתי דקות כל יום, היו לנו מעל שבע מאות דקות בשנה. פתאום נצטער למה לא עזבנו את כל העיסוקים והלכנו ללמוד תורה במשך כל היום. הדבר היחיד שנצחי הוא התורה. אסור לנו להתעלם ולשכוח ממנה חס ושלום.

ה' יתברך יזכה אותנו להבין את מהות הדברים ולנצל את התורה הקדושה להתעלות רוחנית, ללימוד מעמיק ולחכמה אינסופית שתביא אותנו לפרוץ את כל הגבולות. (מהפרשה לחיינו)

מעלת התורה

המדרש (ד"ר יא, א) מביא דין ודברים בין משה רבינו לבין אדם הראשון, נח והאבות הקדושים: אדם הראשון אמר למשה: "אני גדול ממך, שנבראתי בצלמו של הקב"ה", שנאמר: "ויברא אלהים את האדם בצלמו". אמר לו משה: "אני נתעליתי יותר ממך - אתה, כבוד שנתן לך, נטל ממך, שנאמר: "ואדם ביקר בל ילין", אבל אני, זיו הפנים שנתן לי הקב"ה, עמי הוא", שנאמר: "לא כהתה עינו ולא נס לחה". נח אמר למשה: "אני גדול ממך, שניצלתי מדור המבול". אמר לו משה: "אני נתעליתי יותר ממך, אתה הצלת את עצמך ולא היה בך כח להציל את דורך, אבל אני הצלתי את עצמי והצלתי את דורי כשנתחייבו כליה בעגל", שנאמר: "וינחם ה' על הרעה אשר דבר לעשות לעמו".

אברהם אמר למשה: "אני גדול ממך, שהייתי זן לעוברים ושבים". אמר לו משה: "אני נתעליתי יותר ממך, אתה היית זן בני אדם ערלים, ואני הייתי זן בני אדם מהולים, ולא עוד אלא אתה היית זן בישוב, ואני הייתי זן במדבר". יצחק אמר למשה: "אני גדול ממך

שפשטתי את צוארי על גבי המזבח וראיתי את פני השכינה". אמר לו משה: "אני נתעליתי יותר ממך, שאתה ראית פני השכינה וכהו עיניך, שנאמר: "ויהי כי זקן יצחק ותכהין עיניו מראות", אבל אני הייתי מדבר עם השכינה פנים בפנים ולא כהו עיניי", שנאמר: "ומשה לא ידע כי קרן עור פניו". יעקב אמר למשה: "אני גדול ממך, שנפגשתי עם המלאך ונצחתי אותו". אמר לו משה: "אתה נפגשת עם המלאך ברשות ובמקום שלך, ואני עולה אצלן ברשות שלהן והן מתיראין ממני", וכו'... אמר הקב"ה: "הואיל ונתעלה מן הכל הוא יברך את ישראל" - וזאת הברכה, ע"כ.

ולכאורה קשה, מה עניינו של וויכוח זה, וכיצד זה יתכן, שמשה רבינו, העניו מכל אדם, יהלל וישבח את עצמו, ויאמר שמעלתו גדולה יותר מכל צדיקי הדורות?

ה'תפארת ציון' כתב, שוויכוח זה לא היה באמת, אלא שכוונת המדרש להראות את מעלתו של משה מעל כל הצדיקים, וכתב זאת בלשון וויכוח.

מרוך הרב שך זצ"ל כתב, שהמדרש לא בא לבאר רק את מעלת משה רבינו, אלא גם את גודל מעלת התורה, שהיא גדולה יותר מכל מעלה אחרת, יותר מהנבואה שה' ית' דיבר עם האבות הקדושים, ואף יותר מאדם הראשון שהיה יציר כפיו של הקב"ה. זאת משום שכל סוד בריאת שמים וארץ, ויצירת האדם, הכל כלול בתורה, כי הקב"ה איסתכל באורייתא וברא עלמא, שהעולם נברא עפ"י התורה הקדושה.

בזכות שמשה הוריד את התורה לעם ישראל, הוא זכה לברך את עם ישראל, ומה ברך אותם? "תורה צנה לנו משה מורשה קהלת יעקב"! התורה היא הברכה הטובה ביותר עבור עם ישראל. ולכאורה תמוה, מדוע נאמר "מורשה קהלת יעקב", ולא ישראל? והרי "ישראל" הוא לשון חשיבות, כמו שאמר המלאך: "כי שרית עם אלהים ועם אנשים ותנוקל". אלא שמשה רבינו בא ללמדנו שהתורה לא שייכת רק לאנשים החשובים שבעם, רבנים ותלמידי חכמים, אלא לכל אחד מישראל, אפילו היהודי הפשוט ביותר.

שביבים

● על שמיני עצרת אמרו חז"ל: "משל למלך שזימן את בניו לסעודה לכך וכך ימים, כיון שהגיע זמןן להפטר אמר בְּנֵי בבקשה מכם עכבו עמי עוד יום אחד, קשה עלי פרידתכם".

רמז מוסרי גדול יש במדרש זה - הקב"ה מתאונן ואומר: "קשה עלי פרידתכם", כלומר קשה עלי הפירוד השורר ביניכם, משום כך, כדי לבטל ולעקור את הפירוד, נהגו בקרב ישראל להתכנס בשמיני עצרת חברות חברות, ולשמוח יחדיו בשמחת התורה, שהרי היא מאחדת את כלל ישראל. (עפ"י צרור המור)

● איך שמחים עם התורה?

הכי פשוט היה לפתוח את ספר התורה וללמוד בו רעיונות יפים ומשמחים, אבל אם היינו עושים כך היינו מגיעים להבדלים היוצרים פירוד, האחד יודע לקרוא והשני לא, האחד מבין יותר והאחר פחות, והרי כל המטרה בחג הזה להגיע לאחדות.

לכן אנחנו לוקחים את ספר התורה כמו שהוא סגור, שאז אין הבדלים בין יהודי אחד לשני, כולנו אותו דבר מחזיקים את ספר התורה ביד ורוקדים איתו בשמחה גדולה שמגלה את פנימיות הנפש של כל אחד ואחד מאתנו, ובנקודה הפנימית הזו כולנו אחד.

● פעם בשמחת תורה אמר הבעל שם טוב זצ"ל לתלמידיו: "עכשיו יש מהומה בעולמות העליונים". תמהו התלמידים לפשר הדברים והבעל שם טוב הסביר: המלאכים שתפקידם לנקות את גן עדן רגילים למצוא שם תפילין, ציציות, שופרות וכדומה, הם כבר יודעים שזה מעשה ידיו של המלאך מיכאל שאוסף את מצוותיהם של עם ישראל כדי לעורר עליהם זכויות. אבל היום נדהמו המלאכים למצוא שם נעליים קרועות, ולא ידעו מה פשר הדבר. כשהלכו לברר אצל המלאך מיכאל, אמר להם שנעליים אלו שלו הן, הוא אסף את כל הנעליים שנקרעו מריקודיהם של היהודים בשמחת תורה, ואיתם הוא מתכוון לבוא לקב"ה ולומר לו: ראה כמה שמחים בניך בשמחת תורה, הם כל כך שמחו ורקדו עד שנעליהם נקרעו...

● אמר הרה"ק רבי שר שלום מבעלז זצ"ל: מה הם הריקודים ביום שמיני עצרת ושמחת תורה, איני יכול להגיד, אבל זאת אני כן אומר,

כי כל התפילות שאין להן עליה בכל ימות השנה, עולים ביום זה על ידי הריקוד.

● האר"י הקדוש היה משבח רבות את מעלת השמחה לכבודה של תורה. הוא היה אומר: "כל מי שרוקד ביום הזה בכל כוחו לכבודה של תורה, ומצחו נוטף זיעה, הקב"ה לוקח את אותה זיעה ומוחה בה את עוונותיו".

● פעם אחת ביום שמחת תורה כאשר כל המתפללים רקדו בהתלהבות עם ספרי התורה וערכו את ההקפות בשירה ובזמרה, הבחין רבי ישעיה חשין זצ"ל בקבוצת אנשים בעלי מלאכה קלי דעת ורחוקים מתורה שלא נטלו חלק בשמחת התורה ועמדו ושוחחו ביניהם בדברי שחוק וקלות ראש. רבי ישעיה נגש אליהם, ובחיוך על שפתיו ודברי נועם, כשפניו מאירים בשמחת, התורה הזמינם להצטרף לשמחת התורה יחד עם כל המתפללים. "אתה שלמדת תורה", אמרו לו בעלי המלאכה, "בוודאי יש לך במה לשמוח, אך אנו שלא למדנו כל השנה ולא פתחנו ספר מה לנו ולשמחה?".

"דעו לכם", אמר להם רבי ישעיה, "כי יש לנו היום שני חתנים וחתן תורה וחתן בראשית. וחתן תורה, לזה שלמד תורה כל השנה ושמח על סיומה של תורה, ואילו וחתן בראשית נועד לזה שלא למד כל השנה כלום אבל מקבל עליו ללמוד להבא והוא שמח בשמחת הקבלה על להבא, ולכן בואו ושמחו בשמחת התורה".

אמרו לו בעלי המלאכה: "רוח חדשה נפחת בקרבנו, אנו מוכנים ומזמנים לקבל עלינו עול התורה מכאן ולהבא". רבי ישעיה הבטיח להם לקבוע אתם שיעורים בתורה, ומיד יצאו כולם בריקוד בשמחת התורה. רבי ישעיה שמר להם את הבטחתו וקבע אתם שיעורים שלא על מנת לקבל פרס, ומאז הם השתנו בתכלית השינוי, ובשנה הבאה הם כבר רקדו בגדר של "חתני תורה".

● שנה אחת, בחודש החגים, חלתה בתו של הרה"ק רבי מאיר מפרמישלאן זצ"ל, וכשהגיע יום שמחת תורה, החריפה מחלתה וכבר עמדה קרוב לגסיסה רח"ל. בני ביתו של הצדיק התפרצו לבית המדרש, בדיוק בשעה שרבי מאיר היה שרוי בעיצומה של שמחת ההקפות, וזעקו שיתפלל למען חיי בתו. עזב הצדיק את בית המדרש ונכנס לחדר שבו שכבה בתו החולה. הוא ראה את המצב שלה, חזר לבית המדרש וקרא: "ריבונו של עולם ציווית לתקוע בשופר בראש

השנה ומאיר'ל תקע, ציווית להתענות ביום הכיפורים ומאיר'ל התענה, ציווית לשבת בסוכה בחג הסוכות ומאיר'ל ישב, ציווית לשמוח בשמחת תורה ומאיר'ל שמח. והנה, עכשיו עשית את בתו של מאיר'ל חולה, ומאיר'ל חייב לקבל זאת בשמחה, שכן חייב אדם לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה. אבל, ריבונו של עולם, הרי כתבת בתורתך שאין מערבין שמחה בשמחה". חזר רבי מאיר לשמחת ההקפות, וזמן קצר אחר כך חל שיפור ניכר במצבה של החולה וחזרה לעצמה.

● דוד המלך אמר: "לְדָוִד ה' אֹרֵי וְיִשְׁעֵי" (תהלים כ"ז) - 'אורי זה ראש השנה, 'וישעי זה יום הכיפורים. אולם עבודת הימים הנוראים אינה מסתיימת ביום הכיפורים, אלא: "כִּי יִצְפְּנֵנִי בְּסֶפֶה בְּיוֹם רָעָה יִסְתַּרְנִי בְּסֶטֶר אֲהֶלוֹ" (שם) - חג הסוכות הוא ההמשך הטבעי של הימים הנוראים ואינו נפרד מהם.

יתירה מזאת מרן הרב שך זצ"ל היה אומר, שסוכות אינו רק המשך לימים הנוראים, אלא הוא שיא חדש של קרבה לבורא עולם, ופסגתו היא בסוף - בשמחת תורה.

בכל ימי הסליחות בחודש אלול פתחו את ארון הקודש בכל יום פעם אחת ב"שמע קולנו", ולאחר כמה פסוקים סגרו אותו. כשהגיע ראש השנה פתחו וסגרו אותו שוב ושוב. בעשרת ימי תשובה פתחו בכל יום את ארון הקודש שלוש פעמים: "בשמע קולנו", באמירת "אבינו מלכנו" של שחרית ושל מנחה, אבל לא הוציאו ספר תורה.

כשהגיע יום הכיפורים פתחו וסגרו ושוב פתחו וסגרו במשך כל היום ובנעילה פתחו ולא סגרו עד לתפילת ערבית של מוצאי יוה"כ.

מגיע חג הסוכות, שוב פותחים את ארון הקודש, אך הפעם הקירבה כל כך התגברה עד שאנו מוציאים ספר תורה, מניחים אותו על הבימה וכולנו מקיפים את הבימה עם לולבינו. בהושענא רבה - מוציאים את כל ספרי התורה ומקיפים שבע פעמים עם הלולבים.

שיא השיאים של חמישים ואחד הימים הוא בשמחת תורה, אז פותחים את ארון הקודש, מוציאים את כל ספרי התורה ולא מניחים אותם! נושאים אותם בידיים, ובכך אנו מכריזים ואומרים: ריבונו של עולם, אנחנו אתך ביחד, איננו נפרדים.

סיפורים

● חורף שנת תקמ"ז לא זו בלבד שהקדים ובא, אלא שמיד הופיע במלוא עוצמתו. עוד לא תמו ימי חול המועד סוכות וכבר כוסו מרחבי רוסייה הלבנה בשכבה עבה של שלג ורוחות מקפואות נשבו בעוז.

חסידיו של בעל התניא, רבי שניאור זלמן מלאדי זצ"ל, אמנם הספיקו להגיע לעירו לקראת החג, אבל מזג האוויר הסוער שליווה אותם בדרכם ותפס אותם בלתי מוכנים לקראת הקרה, פגע ברבים מהם. כמעט כולם סבלו מהצטננויות ורבים אף חלו קשות. ביניהם היו כמה זקנים מופלגים, ששכבו רתוקים למיטותיהם וקדחו מחום.

אבל ההכנות לקראת שמחת תורה נערכו כמדי שנה. ר' מיכל השמש נכנס בעהרי יום הושענא רבה לבית המדרש והוציא מתוך ארון הקודש את כל ספרי התורה. הוא גללם, כרכם והידקם היטב והכינם לקראת ההקפות בלילה.

לאחר מכן פנה, יחד עם המסייעים לו במלאכה, אל חדרו של הרבי והודיע לו על השלמת כל ההכנות הדרושות. פניו של הרבי הביעו קורת רוח. את המעמד ניצל אחד החסידים החשובים, ר' פינחס רייזס, ופנה אל הרבי בבקשה להתפלל לרפואתם של כל האורחים הרבים שבאו ממרחקים וחלו בדרך.

הרבי האזין לדבריו, ועל פניו עלתה הבעה רצינית. רגע עמד מהורהר, ולפתע ננער ממחשבותיו, פתח ואמר: "על התורה נאמר, שהיא 'אש דת למו'. היום יהיה שמחת תורה. יבואו לכאן כולם להקפות, ואז אש אוכלה אש, האש של שמחת תורה תכלה את אש הקדחת והמחלות".

דבריו של הרבי התפשטו כברק בכל העיירה וחוללו רעש רב. חיש מהר פשטה השמועה גם באכסניות השונות, ולכל החולים הייתה אורה ושמחה. בחוץ השתוללה סופת שלגים והקור היה נורא, אבל הדבר לא מנע מכל החולים למיניהם, להכין את עצמם לקראת ההליכה להקפות בלילה.

לפנות ערב נראה בעיירה מחזה שלא מן העולם הזה. חולים שבקושי יכלו לעמוד דידו אל בית המדרש כשהם שעונים על חבריהם. קשישים וחולים מסוכנים, שהרופאים אסרו עליהם לזוז ממקומם, נישאו באלונקות בתוך הרוחות הסוערות. אמונתם המוחלטת של כל החסידים בדברי הרבי הביאה את כולם אל בית המדרש להקפות.

בית המדרש לבש מראה מוזר ביותר. על כל צעד ושעל שכבו זקנים וחולים. הספסלים נראו כמיטות. המקום דמה יותר לחדר חולים מאשר לבית מדרש.

לרבי הזקן היה סדר מיוחד בשמיני עצרת. תחילה היה עורך הקפות 'קטנות' בבית המדרש הקטן הסמוך לחדרו, בהשתתפות מניין אנשים מצומצם. אחר כך היה מקדש בסוכתו, ורק לאחר מכן היה נכנס לבית המדרש הגדול לעריכת ההקפות ה'גדולות' עם הציבור כולו.

גם הפעם נהג הרבי כך. לאחר ההקפות ה'קטנות', פנה לסוכתו לקדש על היין. אלא שהפעם לבש כל העניין אופי רציני יותר ולא שיגרתי. הרבי זימן אליו שלושה מחסידיו, שהאחד היה כהן, שני לוי ושלישי ישראל. בטרם קידש על היין פנה אליהם ואמר: "ממנה אני אתכם לבית דין. האזינו היטב לברכותי על היין וענו אמן גם על כל הכוונות שאכוון".

כשסיים לקדש, נטל הרבי את גביעו והריק את שיירי היין שנשארו בו אל בקבוק יין גדול שניצב על השולחן. ואז שב ופנה אל שלושת חברי בית הדין והורה להם: "עתה לכו וחלקו מן היין הזה לכל החולים שבבית המדרש, ויהיה להם לרפואה שלימה".

לרגע עצר הרבי כמהרהר קלות ומיד הוסיף: "הודיעו על כך גם בעזרת הנשים ואימרו להן בשמי, כי כל הנשים העקרות או אלו המשכלות וולדותיהן רח"ל יקחו אף הן מן היין הזה ויזכו לזרעא חייא וקיימא".

הס הושלך בבית המדרש עם הכנסת של שלושת חברי בית הדין שמינה הרבי. הם התייעבו על הבימה המרכזית וחזרו מלה במלה על דבריו של הרבי.

כשסיימו, ביקש אחד מהם להוסיף כמה דברים משלו על דברי הרבי, וכה אמר: "מקובלנו מפי זקנים, כי כדי שברכת הצדיק תחול, על המתברך לעמוד בשני תנאים: האחד, עליו להאמין באמונה שלמה בברכת הצדיק, והשני, על המתברך לקבל על עצמו התמסרות מוחלטת לקיום רצונותיו והוראותיו של הצדיק, ללא כל פשרות".

ואז החלה החלוקה. קשה לתאר את ההתרגשות שאחזה בבית המדרש. אלפי האנשים הושיטו את ידיהם כדי לזכות בטיפה מן היין. החולים הזדקפו ממשכבם ולגמו אף הם מעט מן היין המבורך, מתוך אמונה שלמה ברפואתם הקרובה. שעה ארוכה נמשכה החלוקה, עד שהכל קיבלו מן היין.

לא חלף זמן והרבי בכבודו ובעצמו הופיע בבית המדרש לעריכת ההקפות. ההקפות באותו לילה היו שמחות ורוויות עליצות והוד של קדושה יותר מתמיד.

למחרת המתה ורגשה כל העיירה. כל החולים שהשתתפו אמש בהקפות עם הרבי, כולל הזקנים והחולים המסוכנים שבהם החלו להבריא. על אחדים מהם התבטאו הרופאים המקומיים, כי הם בבחינת מתים שקמו לתחייה.

במשך אותה שנה נפקדו גם הנשים העקרות והמשכלות וזכו לילדים שלמים ובריאים. ויהי למזפת.

● אחת הדמויות המיוחדות שהתגלו בשואה, היתה זו של הרב יקותיאל יהודה הלברשטאם זצ"ל, האדמו"ר מקלויזנבורג, רומניה. לפני, אחרי ואפילו במשך ההתנסויות המזויעות ביותר שהוא עבר תחת ידיהם של הנאצים, הרבי מקלויזנבורג נערץ על הכל בשל גאונותו הרבה, מסירותו חסרת הפניות לרווחת האומללים ביותר, דבקתו היהודית ומנהיגותו האמיצה.

הודות לשם שיצא לו כרב גדול לפני המלחמה, אנשים רבים היו נמשכים אליו ומבקשים את עצתו והכוונתו אפילו בתוך המחנות. הדבר לא נעלם מעיני הגרמנים, והם נתנו לרבי "יחס מיוחד", שכלל אלימות יתירה

ואכזריות מוגברת. הרבי סיכן את בריאותו היקרה בכך שלא אכל מזון שאינו כשר או כזה שאולי הכינו אותו יחד עם מזון לא כשר, ודרך קבע היה משתמש במנת המים הזעומה שלו כדי ליטול את ידיו לפני אכילת לחם. כל זאת, כאשר בד בבד הוא מעודד את כל האחרים לשמור על חייהם באכילת כל דבר שעליו הם יכולים להניח את ידיהם, בין אם הוא כשר ובין אם לא.

מעריציו ובני עדתו השתדלו להגן על הרבי וסיכנו את חייהם כדי לסייע לו בכל דרך שיכלו. הם היו מוצאים לעתים קרובות דרכים שיאפשרו לו לשמור את השבת ואת החגים האחרים, כשהם לוקחים על עצמם את מכסת העבודה שלו בנוסף על זו שלהם.

פעם התאפשר לרבי להימנע מעבודה בשני ימי החג האחרונים של סוכות (בחו"ל יש יום טוב שני של גלויות), הודות לתכניותיהם המתוחכמות של שכניו לדרגש. אבל איכשהו הגיעה לגרמנים ידיעה על התחבולה, והם אילצו את חסידיו לעמוד ולהתבונן כיצד הם מכים אותו בעזרה כל כך אלימה, עד שאף אחד לא האמין שהרבי יעמוד בהשתוללות האכזרית וייצא ממנה חי. הנאצים לא הרשו לאף אחד לבוא לעזרתו של הרב הלברשטאם, אפילו אחרי ש'גמרו איתו'. הם הצעידו את כולם לעבודה, מותירים את הרבי עם ירך שבורה על רצפת הצריף.

כשהגיע הלילה, חזרו האסירים היהודים לצריפים בכבדות ובחשש, בהנחה שהם עומדים להתאבל על מותו של רבם. במקום זה, הם גילו שהאדמו"ר הצליח, באופן ניסי ממש, לגרור את עצמו אל העמוד, להיאחז בעיפורניו ולהתרומם כמעט לעמידה. הם מצאו אותו מתנוודד קדימה ואחורה כששפתיו לוחשות בערידות.

"רבי, מה אתה עושה?!", שאלו אוהביו, "תן לנו להביאך לדרגש, כדי שתוכל לנוח!"

הרב ביטל את דבריהם בתנועת יד ואמר בקול חלוש: "בְּנֵי, היום שמחת תורה, בואו תרקדו אתי."

רקע הסטורי

על פי הספר ימי החנוכה בהלכה ובאגדה

בימי קדם, היתה יבשת אירופה ברובה בלתי מיושבת. אולם במשך השנים הגיעו לשם בני אדם, אשר נדדו אליה מארצות המזרח. ארץ יון היתה מן המקומות הראשונים באירופה, שהתפתחו בה חיים מסודרים. שבטים רבים באו והתיישבו בה, ובמשך השנים גיבשו לעצמם חיי מדינה.

היוונים היו לוחמים אמיצים, ויורדי ים. במסעותיהם הרבים, הם באו במגע עם עמים שונים ועם תרבויות שונות, ולמדו מהם חכמות שונות.

מדינת יון הלכה והתפתחה, אולם בעיות מדיניות קשות פקדו אותה. מלכות פרס, שהיתה אז אימפריה עולמית השולטת על מדינות רבות בעולם, השתלטה אף על יון. היוונים לא רצו כמובן לשאת שלטון זר, והם ניסו בכל כוחם להתנגד ולהילחם בפרס. מלחמות קשות התנהלו בין הפרסים ליוונים, אשר במהלכן נגרם הרס וחורבן רב לערי יון. ובנוסף היו גם בתוך יון מלחמות פנימיות רבות בין ערים שונות שהחלישו והחריבו זו את זו.

בינתיים הלכה והתחזקה בצפונה של יון מדינת מוקדון. המוקדונים היו עם מאוחד ומלוכד. מלכם פיליפ הקים צבא מאומן היטב, מצויד בנשק יעיל ובתכסיסי מלחמה מקוריים. בעזרת צבא זה התחיל פיליפ להשתלט על יון, עד שסיפח אותה לארצו.

בתקופת שלטונו של פיליפ על יון, היתה יון מעלה מיסים לפרס. כל שנה היה "דריוש" מלך פרס שולח שליחים אל פיליפ מלך יון, שיתן לו מיסים.

לפיליפ היה סוס פרא גדול וחזק, שאף אחד לא יכול היה להשתלט עליו וכל שכן שלא יכלו לרכב עליו, הוא היה הורג בבעיטה כל מי

שרק ניסה להתקרב אליו, לכן שמוהו בתוך כלוב ברזל גדול. לילה אחד חלם פיליפ חלום, שבו נאמר לו: "האיש אשר ירכב על סוס הפרא אשר לך, הוא ימלוך אחרִיך'!", שמר פיליפ את החלום בלבו, וציפה לראות כיצד יפול דבר.

למלך פיליפ היה בן בגיל חמש עשרה בשם אלכסנדרוס. בן זה נולד לו לאחר שנים רבות, והוא היה ילד יוצא דופן. כבר בגיל צעיר הוא רכש לעצמו חכמות רבות, והיה משכיל וגיבור חיל. יום אחד, עבר אלכסנדרוס ליד הכלוב של הסוס, והתבונן בו. הוא הושיט את ידו דרך החורים ומישש את צואר הסוס. והסוס, כמו כבשה תמימה, ליקק את ידיו של אלכסנדרוס. פתח אלכסנדרוס את הכלוב, תפס בצוארו של הסוס, והתחיל לרכוב עליו בלי מושכות ורסן.

כששמע זאת פיליפ שמח מאוד, והבין כי הנה בנו ימלוך אחריו. הוא גילה לבנו את החלום, ובנו השיב ואמר לו: "אם תתן לי צבא ורכב ופרשים, אלך להלחם באויביך, ואז כשאנצח במלחמות תווכח לראות כי נכון החלום אשר חלמת". הסכים פיליפ לבקשת בנו, ונתן לו חיילים ופרשים. יצא אלכסנדרוס למלחמה ואכן נחל ניצחונות בכל אשר פנה.

לימים, שלח דריוש מלך פרס שליחים אל פיליפ שיעלה לו מס כמידי שנה בשנה. אלא שהפעם קם אלכסנדרוס ומנע מלתת להם את המס. הוא אמר לשליחים: "לכו אמרו למלכם דריוש, כי כל עוד שלא היו לפיליפ ילדים, היתה לו תרנגולת מטילה ביצי זהב. אולם כאשר נולד לו בנו, נעצרה התרנגולת מלדת...".

שליחי דריוש תמהו מאוד על תשובתו המחוצפת והנועזת של אלכסנדרוס, ומיהרו לשוב לארצם, לדווח למלכם על ניצני המרד. בינתיים פרצה מלחמה בין יון לארצות הסמוכות לה, ופיליפ מת במלחמה. את כסאו ירש כמובן אלכסנדרוס בנו, שכונה מעתה "אלכסנדר מוקדון" על שם ארץ מוצאו. עם עלייתו של אלכסנדר למלך, החלה רוח קרב לנשב בצבא יון.

לאחר שביסס את שלטונו בפנים הארץ, הלהיב המלך אלכסנדר את צבאו לצאת להלחם ולכבוש עמים ומדינות, ובעיקר את פרס. הוא אמר ליוונים, שבמלחמה זו יוכלו לנקום בפרסים את נקמתם על החורבן הרב שגרמו הם לארצם. ואכן בראש צבא חזק ומלוכד של

40,000 חיילים יצא אלכסנדר למסע מלחמות, כשהיעד העיקרי שלו הוא מדינת פרס. עז היה חפצו להכניע את האימפריה הגדולה, ובכך לקנות לו שם ותהילה.

הקרב הראשון של אלכסנדר מוקדון עם צבא פרס נערך ב"אסיה הקטנה", ובעזרת צבא לאומי מאוחד, מצוייד בנשק יעיל, הוכרע הקרב ב"איסוס" לטובת היוונים.

עתה פנה אלכסנדר עם צבאו הגדול, לעבר רצועת החוף של ארץ ישראל, כדי להלחם בבנות בריתה של פרס, ולספח אותן אל ממלכתו. כל הערים נכנעו לפניו - עכו, אשקלון, עזה. אולם בעיר "צור" נעצר אלכסנדר, הוא לא הצליח לכבוש אותה, מפני שהיתה מבוצרת היטב. הוא הקיף אותה במצור למשך שבעה חודשים, ובמהלך התקופה הזו ביקש מן היהודים שיבואו לעזרתו. היהודים סירבו, מכיון שלא רצו להפר את השבועה שנשבעו למלכי פרס. לעומת זאת כאשר פנה אלכסנדר אל ה"כותים", שונאי היהודים, הם נענו בשמחה לבקשתו, ובקשו ממנו, שבשכר זה ירשה להם להחריב את בית המקדש של היהודים אשר בירושלים, אשר מהווה "איוס" על ממלכתו. ואכן לאחר שנכנעה העיר צור, פנה אלכסנדר אל ירושלים, במטרה לקיים את ההבטחה שהבטיח לכותים צמאי הדם - להחריב את בית המקדש.

בדרכו לירושלים, ישן אלכסנדר במלון, ובשוכבו חלם חלום, והנה איש לבוש בדים עומד על ידו, ובידו חרב חדה ומבריקה, והוא מרים את חרבו על ראש המלך. פחד המלך פחד גדול ואמר לאותו איש: "למה אדוני רוצה להכות אותי?", אמר לו האיש: "אלוקים שלח אותי ללכת לפניך ולעזור לך במלחמותיך, ולהכניע תחתיד מלכים גדולים ועצומים. אולם עתה דע כי מות תמות, על אשר מלאך לבך לעלות לירושלים ולהרע לכוהני ה' ועמו". התחנן אליו המלך ואמר: "אנא סלח נא לפשע עבדך. ואם רע בעיניך שאלך לירושלים, אפנה ואשובה לי!" אמר לו האיש: "אל תירא, קבלתי את עתירתך. ועכשיו לך לדרכך לירושלים, וכאשר תגיע לעיר תראה איש כדמותי, לבוש כמותי. כאשר תראה אותו, מהר ליפול על פניך והשתחוה לפניו, וכל אשר יאמר לך לעשות - עשה! רק זכור ודע לך כי אם תמרה את פי, ולא תעשה ככל אשר ציויתך - מות תמות!"

בינתיים בירושלים שררה בהלה גדולה, הגיעה השמועה כי אלכסנדר מוקדון מתקרב בחיל גדול לכיוון ירושלים, ובכוונתו להחריב את בית המקדש. באו והודיעו זאת לשמעון הצדיק. מה עשה? לבש בגדי כהונה, ולקח עימו מיקירי וחשובי ישראל, ואבוקות של אור בידיהם. כל הלילה הלך שמעון הצדיק עם חבורתו לכיוון היציאה מן העיר, ומנגד הלך צבאו של אלכסנדר והתקדם לכיוון העיר. כאשר הפציע השחר נפגשו אלו עם אלו.

כאשר ראה אלכסנדר את שמעון הצדיק, מיד ירד ממרכבתו והשתחוה לפניו. אמרו לו עבדיו: "מלך גדול כמותך ישתחוה ליהודי זה?!". אמר להם: "דמות דיוקנו של זה מנצחת לפני במלחמותי!", פנה אלכסנדר לשמעון הצדיק ופמלייתו, ושאל אותם: "למה באתם?", אמרו לו: "היתכן שבית שמתפללים בו עליך ועל מלכותך שלא תחרב, יטעו אותך עובדי כוכבים להחריבו?!". אמר להם: "מי הללו שהטעו אותי?", אמרו לו: "כותיים הללו שעומדים לפניך". אמר להם: "הרי הם מסורים בידכם!", מיד תפסו היהודים את הכותים הרשעים, וגררו אותם בכח עד שהגיעו להר גריזים, שבו היה בית העבודה זרה של הכותים. כשהגיעו להר גריזים, חרשו והרסו אותו, כדרך שביקשו הם לעשות לבית אלוקינו, ואותו היום, יום כ"ה בטבת, עשאוהו היהודים יום טוב.

המשיך שמעון הצדיק לטייל עם אלכסנדר בירושלים, והראה לו את בית המקדש, את חצרותיו, את גניזו ואולמותיו, וכן הראה לו את מקום קודש הקודשים ואת מקום המזבח. התפעל המלך ואמר: "ברוך ה' אלוהי ישראל ואלוהי הבית הזה! ואשריכם אתם עבדיו, המשרתים לפניו במקום הזה. ועכשיו ברצוני לעשות לי זכר בבית הקדוש הזה, ואתן זהב רב לצורפים שיעשו צלם כדמותי, ויקימו אותו בבית המקדש ליד קודש הקודשים. כך אזכה שיהיה לי זכר בבית הקדוש הזה".

אמרו היהודים למלך: "אדוננו המלך, אין לנו רשות מאת אלוקי הבית הזה לשים בו פסל. ולכן הזהב, אשר נידבת אותו לבית המקדש, תן אותו לעניי הכהנים ולכלכלת היהודים הבאים להשתחוות בבית הזה. ואנו נעשה לך פה זכר טוב יותר ממה שבקשת: שכל ילדי הכהנים אשר יוולדו השנה הזאת בכל ירושלים,

יקראו על שמך - אלכסנדר". נשאו הדברים חן בעיני המלך, והוא אכן תרם זהב רב לטובת בית המקדש.

מארץ ישראל עבר אלכסנדר מוקדון למצרים שקיבלה אותו בזרועות פתוחות, מכיון שראתה בו משחרר מעול הפרסים השנואים. שם החליט לפתח תרבות חדשה, אשר בה ימזג בעיקר את התרבות היוונית עם התרבות המזרחית. כדי להשיג מטרה זו, יסד אלכסנדר ערים חדשות, והושיב בהן בני עמים שונים. העיר הראשונה מסוג זה היתה העיר "אלכסנדריה" שבמצרים, שנקראה כמובן על שמו. בעיר זו הושיב מצריים, יוונים, ואף יהודים, כדי שישפיעו אלו על אלו, ויתמזגו לעם אחד. הוא הקים באלכסנדריה מוסדות להפצת תרבות יון, כמו אצטדיונים, ספריות, בתי אומנות, לצד מקדשי האלילים של עמי המזרח. כך התפתחה וצמחה לה תרבות חדשה, שכונתה: "התרבות ההלניסטית".

הוא עצמו הקריב קורבנות במקדשי האלילים של מצרים, והוכרז על ידיהם כבנו של האליל "אמון". אלכסנדר רצה להיות יותר ממצביא, ואף יותר ממלך. הוא הכריז על עצמו שהוא אליל, כדוגמת מלכי המזרח שנהגו להכריז על עצמם שהם אלילים, ובדרך זו חשב להגדיל את סמכותו בעיני עמי המזרח.

ממצרים המשיך אלכסנדר במסע כיבושיו לעבר בבל. העיר נכנעה, ותושביה קבלו אותו בכבוד גדול. משם המשיך לעבר מדינת פרס - ה"אגוז" הקשה ביותר לפיצוח. ואכן במדינה זו נתקל אלכסנדר בקשיים עצומים, אולם עם מותו של מלך פרס על ידי כמה שרים שמרדו בו, הצליח אלכסנדר להכריז על עצמו כמלך פרס. בהיותו בבירת פרס, נשא לאשה את בתו של המלך הפרסי, ועודד גם את שריו להתחתן בתושבי המקום, כדי להתמזג עמהם. מפרס חזר אלכסנדר לבבל, ובמרוחו תוכניות רבות לפיתוח ממלכתו הענקית. אבל לפני שהספיק לבצע את תוכניותיו, חלה בקדחת ומת לפני מלאת לו 33 שנה, ונקבר באלכסנדריה שבמצרים.

במותו לא הותיר אלכסנדר בנים, בנו היחיד נולד לו רק לאחר מותו. באין בן יורש, נלחמו שריו הגדולים של אלכסנדר על ירושת ממלכתו. מלחמות קשות התנהלו ביניהם במשך 25 שנה. כאשר אף אחד מהם לא הצליח לגבור על יריבו ולתפוס את השלטון על

הממלכה כולה, החליטו היריבים לחלקה ביניהם. מלחמות רבות התנהלו ביניהם על השלטון בארץ ישראל ולבסוף ניצח תלמי, ולקח בשבי יהודים רבים אל מצרים. מאז במשך כמאה שנה, שלטו ה"תלמיים" בארץ ישראל.

בתקופת שלטון התלמיים התפשטה התרבות ההלניסטית מאוד. במצרים, בסוריה, בעבר הירדן ואפילו בארץ ישראל, נבנו ערים יווניות, ובהן הוקמו כל המוסדות אשר הפיצו את התרבות ההלניסטית. בערים אלה היו ספריות גדולות, שהכילו את יצירות הסופרים והפילוסופים היוונים, מקדשי אלילים, בתי שעשועים, מגרשי ספורט וכדומה. הערים היוניות שבארץ ישראל ובמצרים, היוו מכשול חמור לבני עמנו. רבים ביקרו בהן לרגל עסקיהם, וקלי הדעת שבהם אף הושפעו מן הפאר החיצוני של התרבות ההלניסטית ונדבקו בזוהמתה. הם ביקרו במגרשי הספורט, הלכו למקדשי האלילים ולבתי השעשועים כדי להשתתף במסיבות הפרועות שנערכו שם, וכך פרקו מעליהם עול תורה ומצוות. יהודים אלו קראו לעצמם: "מתיוונים".

יראי ה' לא התקרבו למקומות אלו, והתייחסו בשאט נפש לכל הגילויים של התרבות ההלניסטית המושחתת. אך לא היה לאל ידם למנוע את התפשטות הנגע בין בני עמנו. תחילה רכשו המתיוונים רק את המנהגים החיצוניים של הגויים: דברו בלשונם, והשתתפו בחגיגותיהם, אך עדיין שמרו תורה ומצוות. אולם במשך הזמן התרחקו מדרך התורה לגמרי, השתחוו לאלילי יון, וטימאו את עצמם בבשר פיגוליהם.

לאחר כמה שנים, עלה לשלטון אנטיוכוס. אנשי חצרו, אשר רצו להחניף לו, קראו לו "אנטיוכוס אפיפנס", כלומר: המפואר. אבל מאחורי גבו קראו לו "אנטיוכוס אפימנס", כלומר: המשוגע. ואומנם כינוי זה הלם אותו ביותר. אנטיוכוס דימה בנפשו שהוא אליל, וציווה על כל עמי ממלכתו להקים במקדשיהם את הפסל שלו, ולהשתחוות לו.

אנטיוכוס פיזר כסף רב לחגיגות עם מפוארות, והתנהג בהן כאחד השוטים, במטרה לעורר תשומת לב ו"כבוד" בין ההמונים. את שלטונו על כל עמי ממלכתו ניסה לחזק על ידי כך שהפיץ ביניהם את

התרבות ההלניסטית, ושאיפתו היתה שגם היהודים יקבלו עליהם תרבות זו. אולם בשלב ראשון הוא לא ניסה לעשות זאת בכח, אלא בדרכים עקיפות. הוא העלה את מעמדם של המתיוונים, ומינה אותם למשרות חשובות, כמו מושלים, שרים, שופטים ושוטרים. הוא עודד אותם לערוך ערבי שירה, חניגות, ריקודי עם, ולהכניס פולחן יווני. כמו כן הקים אצטדיונים ומרכזי תרבות, וקיווה כי אט אט ימשך לב העם אחרי תרבותו.

לפני שאנטיוכוס עלה לשלטון, היתה עבודת בית המקדש מופקדת בידי הנאמנות של יוחנן כהן גדול. הוא שמר על טהרת הבית, ובמאמצים רבים הצליח להרחיק את המתיוונים מכל השפעה על העניינים הפנימיים של היהודים. מצב זה השתנה לרעה, כאשר עלה אנטיוכוס לשלטון. המתיוונים קבלו ממנו עזרה לכל תוכניותיהם השפלות.

אחיו של יוחנן הכהן הגדול נימנה בין המתיוונים. הוא שינה את שמו מ"יהושע" ל"יאסון". ברוב חוצפתו ורשעותו, בא יאסון לפני אנטיוכוס והציע לו סכום כסף גדול, כדי שימנה אותו לכהן גדול במקום אחיו! המלך כמובן מסר לו ברצון את התפקיד הגדול והקדוש הזה, מאחר שידע, כי יאסון ודאי יפעל למען הרחקת היהודים מדרך התורה. אנטיוכוס הסכים גם לבקשתו השניה של יאסון: להקים בירושלים בתי משחק יווניים, בהם ילמדו בני יהודה ללכת בדרכים המקולקלות של הגויים.

שלוש שנים שימש יאסון בתפקיד הכהן הגדול, ובמשך תקופה זו השתנו החיים בירושלים מן הקצה אל הקצה. עיר הקודש חוללה על ידי צעירים פורקי עול, ונהפכה לעיר יוונית. הגיעו הדברים לידי כך, שבמגרש הספורט שהקים יאסון לא הרחק מהר הבית, שיחקו המתיוונים במשחקי התגוששות. גם כהנים מסוימים עזבו את עבודתם בבית המקדש, ויצאו למגרש לשחק, כדרכם של הגויים!

חילול עיר הקודש גבר עוד יותר בזמנו של "מנלאוס", האיש אשר קיבל את משרת הכהונה הגדולה במקום יאסון. הלה הבטיח למלך אנטיוכוס רודף השלמונים, סכום כסף גדול מזה שנהג לשלוח לו יאסון תמורת המינוי. את הכסף לתשלום המס ולצרכיו הפרטיים

הוציא מנלאוס - מאוצר בית המקדש! וכשגם זה לא הספיק לו, לא היסס ומכר אף כלים מכלי הזהב הקדושים.

רבים מיהודי ירושלים חיכו להזדמנות לגרש את הכהן הגדול הרשע הזה מן העיר. כשלוש שנים לאחר מינויו של מנלאוס, נדמה היה כי הנה הגיעה ההזדמנות המיוחלת. הדבר היה כשאנטיוכוס יצא למלחמה במצרים, ולא הצליח להשתלט עליה. בארץ ישראל נפוצה שמועת שווא, כי אנטיוכוס נהרג במלחמה. בשמחתם הזדרזו תושבי ירושלים לקום על מנלאוס ולגרשו מן העיר. לאסונם - עבר אנטיוכוס בדרכו חזרה ממצרים לסוריה - דרך ירושלים, שם נודע לו על גרושו של מנלאוס. בהיותו סר וזעף על מפלתו במצרים, התנפל על יהודי ירושלים ושפך עליהם את כל חמתו. הוא השתולל בעיר כחיה טורפת, הרג אלפי איש, הוציא בגלות עם רב וגדול, ופיזר את כל החכמים אשר בה.

בשלב זה החליט אנטיוכוס להרחיק את העם בכח מדרך ה', ולגזור עליהם גזרות שמד. המלך הרשע הזה ידע, שכל עוד ישמרו היהודים את מצוות תורתם, לא יוכל לשלוט עליהם שלטון מלא. הוא כתב אגרות לכל ערי יהודה, ובהן נאמר, כי כל עמו צריך להתאחד בתורה אחת וחוקה אחת. אין להקריב קורבנות בבית המקדש בירושלים, אלא להקים במות ומקדשים לאיליים, ולהקריב בהם בשר חזיר וכל בהמה טמאה. בעצת יועציו החליט אנטיוכוס להתמקד בעיקר בעקירת מצוות התורה העיקריות, אשר עקירתן תגרום בעקיפין לעקירת התורה כולה - מצוות אשר בלעדיהן תהיה התורה רק בגדר טקס ופולחן חיזוני חס ושלום, שתשתכח מאליה עם הזמן.

הם הגיעו למסקנה, כי שלושת המצוות העיקריות הן: שבת, ברית מילה, וקידוש החודש.

השבת הרי היא מכריזה ואומרת: יש בורא לעולם שברא אותו בששה ימים ונח ביום השביעי, אליו אנו נכנעים ומשתחוים! אבל היוונים רצו לעקור את המחשבה הזאת מלב כל יהודי לאמר: אנחנו אדוני הארץ! אלינו צריכים להכנע!

ברית מילה היא אות בינינו ובין הקב"ה, כי חפצים אנו להשתמש בגופנו אך ורק על פי רצון ה'. הקב"ה מנחה אותנו לרסן את היצרים שבתוכנו, ולהשתמש בהם כראוי. אך היוונים לא כן מחשבתם אלא

אדרבה להסיר את הרסן ולאבד את הסייגים, ולחיות חיים שבהם הכל מותר.

קידוש החודש - קביעת ראשי החודשים מזכירה לנו, כי כח אלוקי הוא המושל על הזמן ומנהיג אותו, ולא הזמן שולט עלינו. ביום שקידשו בית דין את החודש - מקודש הוא, וממילא מקודשים המועדים על פי אותו היום שבו קבעו חכמי ישראל שמתחיל החודש. אין אף אחד בעולם שיכול לשנות את מהותם של הזמנים, רק חכמי ישראל. לזאת לא הסכימו היוונים: הזמן נתון בידינו, ובאפשרותנו לעשות בו כטוב בעינינו, ואילו היהודים לא יקבעו לעצמם, מתי יהיו חגים ומועדים שונים, אלא הכל על פי החלטותינו.

לפני שעזב אנטיוכוס את ארץ יהודה, הפקיד בה את שר צבאו "פוליפוס", וציוה אותו: "כל אשר יאות מהם למצוותי, וישתחווה אל צלם תמונתי, ויאכל בשר חזיר, ויצא מדת משה - יחיה. וכל הממאן - יהרג ללא חמלה".

היו אלו ימים קשים ונוראים לעם היהודי, ובפרט ליהודי ירושלים. היוונים פרצו שלוש עשרה פרצות בחצר העזרה של בית המקדש, ביטלו את שני קרבנות התמיד שציווה בורא עולם להקריב בכל יום, קרבן תמיד של שחר וקרבן תמיד של בין הערביים, טימאו את השמנים המיועדים להדלקת המנורה, טימאו את בית המקדש בפולחן האלילים ובמעשי תועבה, את בנות ישראל הסגירו לעריצי האויב, והשכיחו כליל את השבתות והמועדים.

ביום ט"ו בכסלו שנת ג'תקצ"ג (167 לפני הספירה למניינם), הקימו היוונים פסל טמא בבית המקדש על מזבח ה'! הם בנו במות לאלילים בכל ערי יהודה, קרעו את ספרי תורת ה' לקרעים ושרפו אותם באש. כל מי שהיה ירא את דבר ה' יצא מן העיר וחפש מפלט באחד הכפרים שבהרי יהודה. שם הצליחו בזמן הראשון להסתתר מעיני שוטרי אנטיוכוס הרשע, ולקיים את מצוות התורה. אולם פתרון זה היה זמני ביותר, שכן לאחר שביססו היוונים את תרבותם הטמאה בירושלים, יצאו הם לכפרים ולהרים לתור אחרי יהודים השומרים תורה ומצוות. היה זה נסיון קשה ומר עבור היהודים הנאמנים. הם התחבאו ביערות ובמערות, והיו מוכנים למסור את נפשם על קידוש ה', כאשר יד הצוררים תשיג אותם גם שם. אלפי

אנשים, נשים ועוללים, מסרו את נפשם על קידוש ה', נטבחו ונהרגו על שמירת התורה והמצוות, ה' יקום דמם.

היוונים תפסו את אלעזר שר הכהנים (הוא תרגם את התורה ליוונית עבור תלמי המלך), שהיה כבר זקן ושבע ימים, והביאו אותו לפני פוליפוס. פנה אליו פוליפוס ואמר לו: "אלעזר הכהן, הלוא איש חכם ונבון אתה! אל נא תעבור את מצות אדוננו המלך. עבוד לצלמו, ואכול מבשר זבח, ואז תחיה ולא תמות". ענה אלעזר הכהן: "חלילה לי להפר את מצות אלוקי, אל-חיים ומלך עולם, ולעשות את מצות אנטיוכוס אשר ימיו כצל עובר".

ראה פוליפוס כי לא יוכל לשכנע את אלעזר להישמע לו, והחליט לנקוט בצעד אחר. הוא פנה אליו בסתר ואמר לו: "יודע אתה שאני אוהב אותך ומכבד אותך כבר ימים רבים, מכיר אני אותך עוד מעת היותי משרתו של תלמי המלך. כאשר באת אליו עם חבריך לתרגם את התורה, נוכחתי לעמוד על גדולתך ומעלתך. ועכשיו מרחם אני עליך ועל שיבתך, ואין אני רוצה להרע לך. ולכן רוצה אני להציע לך הצעה אחרת: קח לך חתיכת בשר כשרה משלך, ותאכל אותה בפני העם, באופן שיחשבו שאתה אוכל מבשר זבח של צלם אנטיוכוס. אם תעשה כן אחמול עליך ולא אמית אותך".

אולם אלעזר הכהן לא הסכים אף לזאת. הוא פנה לפוליפוס ואמר: "שמע נא אותי, פוליפוס פקיד המלך אנטיוכוס! בן תשעים שנה אנוכי היום, וכל חיי דבקה נפשי ליראה את ה' אלוקי ישראל. ואיך אבוא היום לעשות רמיה ולהפר בריתי! אם כה אעשה כדברך, אחטיא את ישראל, ויאמרו היהודים: הנה אלעזר הכהן, בן תשעים שנה עזב את תורת אלוקיו והפר בריתו. ואם כן מה לנו חלק ונחלה בתורת ה' ויפרו גם הם ברית ה' ויעזבו את תורתו, וילכו נפשותיהם לאבדון. לכן חלילה לי לטמא את טוהר שיבתי לגרום ליהודים רפיון ידיים באמונת ה'. אמותה הפעם את המוות הזה ואותיר אחרי גבורה ואומץ לעמי ולבחורי. אתם תמיתו אותי פה, ואלוקי ישראל יחיני שם בעולם הבא. והיהודים בראותם את מותי פה על ידכם - יאבו גם הם לעזוב את חייהם למען יקר תורת אלוקינו, ונהיה אני והם כולנו חיים".

כשמוע פוליפוס דברים אלו, הפך ליבו לאכזר, והחליט להמשיך ביתר שאת להרע לישראל בכל מאודו. הוא ציוה לייסר ולהכות כל יהודי שדבק בתורתו, וכן ציוה לייסר את אלעזר הכהן ביסורים קשים. וכאשר היכו אותו ועינוהו ביסורים קשים בלי חמלה, נאנח אלעזר הכהן ואמר: "אלוקי! אתה ידעת כי יכולתי להציל את נפשי מן המוות הזה. אבל לא חפצתי כי אהבתיך. והנה הם יכוני מכות נמרצות אשר אין בי כח לשאת אותן. אבל בגלל גודל האהבה שבועתר בליבי אליך - מכות אלו חביבות עלי, ואסבלן בכח ובגבורה. ואתה למען רחמיך, רחם על עדת ישראל, והצילם מכל אויב ושונא". ככלותו לדבר ולהתפלל אל ה', עלתה נשמתו הטהורה השמימה, והותיר אחריו כח ואומץ וגבורה לבני עמו.

אם אחת גיבורה מבנות הלויים - ילדה בן, והחליטה למול אותו למרות גזירות היוונים. ביום השמיני מלה את בנה בתופים ובמחולות, וביודעה כי יד היוונים מתקרבת עליה ועל תינוקה להורגם, הקדימה וקפצה מן החומה כשתינוקה חבוק בזרועותיה, והיא קוראת ואומרת: "רבונו של עולם, קַל זֹאת בְּאֲתָנוּ, וְלֹא שְׂכַחְנוּךָ, וְלֹא שִׁקְרָנוּ בְּבְרִיתְךָ, לֹא נְסוּג אַחֲרָי לְפָנֵינוּ!" וכך קידשה את ה' ברבים.

בקרב היהודים קמה קבוצה שמנתה למעלה מאלף בני אדם אנשים, נשים וטף. קבוצה זו החליטה: לא יתכן שנוותר על שמירת השבת, שהרי בורא העולם ציווה: "ששת ימים תעבוד, וביום השביעי תשבות". לא נפר את מצוות מלכו של עולם, מפני גזירתו של מלך שפל ורשע. מה עשו? התחבאו במערה אחת, ושם שמרו את השבת כהלכתה. אלא שהיה מלשין אחד שגילה אותם, והלך והסגירם לידי המלך.

שלח המלך את חילותיו אל המערה, עמדו החיילים בפתח המערה וקראו לעבר היהודים: "מדוע מריתם את פי המלך? אם ברצונכם להציל את נפשכם, קומו צאו מן המערה וסורו למשמעתו של המלך". נענו כולם ואמרו: טוב לנו למות כאן ולהמרות את מצוותו של מלך בשר ודם, ולא להמרות חלילה את מצוותו של מלך עולם".

מששמעו החיילים היוונים את תשובתם הנחרצת, הביאו עצים אל פתח המערה והעלו אותם באש, והמערה כולה התמלאה עשן. כך מתו כל יושבי המערה - אנשים, נשים וטף - על קדושת שמו יתברך.

המצב הקשה נמשך, והרדיפות הלכו והתגברו. יראי ה' הבינו שהתורה והיהדות נתונים בסכנת קיום, בתנאים כאלה עוד מעט תאבד שארית יהודה חס ושלום, ולא יהיה המשך קיום לעם ישראל. הם הבינו, כי אין מנוס אלא לצאת למלחמה בחרב ובחנית מול הצר הצורר. ההתקוממות הגלויה נגד היוונים התחילה בעיר "מודיעין". שם כינס מתתיהו, בנו של יוחנן הכהן הגדול ממשפחת חשמונאי, את שני אחיו ואת חמשת בניו: שמעון, יוחנן, יונתן, יהודה ואלעזר, אשר התחילו לדבר בגלוי על כוונתם להתמרד ביוונים

הגיעה השמועה אל פוליפוס פקיד המלך אנטיוכוס, והחליט מיידית לעלות עם פלוגת חיילים אל העיר מודיעין. הוא הקים בה פסל, וציווה על כל התושבים להקריב לו קורבן. פוליפוס פנה אל מתתיהו וכה אמר לו: "שמע נא, מתתיהו הכהן! אתה איש נכבד בעמך, עשה את מצות מלכי אנטיוכוס, ותחיה ולא תמות". ענה מתתיהו בקול גאה ואמר: "אני - את מצוות מלכי אני עושה. ואתם - עשו את מצוות מלככם, כאשר ציוה אתכם!". עוד הם מדברים, והנה קם אחד משרי פוליפוס שהיה יהודי "מתיוון" ואמר: "תמה אני מאוד משרי המלך ומצבאו, עד מתי תחרישו למתתיהו ולא תעשו נקמה בו, על אשר העיז פניו לבלתי עשות מצות המלך", ובדברו כן, שלף את חרבו, ורוצץ את ראשו של חזיר אחד, העלה אותו על המזבח אשר הקימו לכבודו של אנטיוכוס, והקטיר אותו באותו אופן שבו מקריבים - להבדיל - קרבן עולה בבית המקדש.

בראות מתתיהו את זאת, קצף מאוד וקנא את קנאת ה'. מיד שלף את חרבו, רץ לעבר אותו רשע, והכה אותו על צוארו בחוזקה. גופו של אותו רשע נפל על המזבח אשר הקים, ונשרף באש יחד עם בשר החזיר. ואילו ראשו עף כלפי מעלה, ונחת ליד שר הצבא היווני. בתוך הבהלה שנוצרה הכה מתתיהו אף בשר הצבא ובעוד רבים מחיילי היוונים, ואילו היתר מיהרו לברוח.

אך מתתיהו לא הסתפק בזאת. הוא תקע בשופר, והכריז: "מי להי - אלי! מי האיש החרד לתורת אלוקיו ומחזיק בבריתו - יבוא אחרי!"

הוא אף ביקש מיהודה בנו לסבוב בארץ, לחפש במערות, ולצרף אליו כל איש אשר קנאת ה' טהורה מפעמת בלבו. הלך יהודה ממקום למקום בהכרות: "מי לה' אלי".

ואכן התקבצו אליו עדת אנשים צדיקים החרדים לדבר ה', ובאו עמו אל העיר מודיעין. אמר להם מתתיהו: "שלום בואכם, מה לנו להרבות דברים ועצות אין פה כי אם להתפלל לאלוקים להושיע את שאריתנו. ועתה! חזקו ונתחזקה במלחמה, ולה' הישועה". שמעו האנשים את הדברים, התחזקו והיו נכונים למלחמה. הם חרטו על דגלם את סיסמת הקרב מכב"י, על פי הפסוק: "מי כמוך באלים ה'!".

מתתיהו וצבאו הלכו ועברו מעיר לעיר. הם החלו להכות את מחטיאי עם ישראל - יוונים ומתיוונים. נתצו את הבמות שהקימו היוונים לאלילים, ומלו את ילדי ישראל.

מתתיהו חש כי קיצו קרב, על כן כינס הוא את בניו וחיזק אותם שימשיכו במלחמות הקודש נגד היוונים, וכך אמר להם: בני, יודע אני כי עתה יהיו מלחמות גדולות ביניכם ובין היוונים, על אשר קמנו להילחם בעד עמנו. ועתה בני, קנאו את קנאת ה', ולא תפחדו מן המוות. חזקו ואמצו, אל תיראו ואל תערצו מפני הגויים הטמאים האלה. כי הם - יבטחו בכוחם הכלה ובגבורתם החולפת, ואתם - תבטחו בכח ה' אלוקינו, אשר לא יכלה ולא יחלף, ויכול הוא להושיע אתכם גם אם תהיו מעטים! היקבצו בני, כאיש אחד בלב אחד, וקנאו את קנאת ה', כאשר עשו אבותיכם, וה' יתן פחדים ומוראכם על אויביכם!

השמועה על התארגנות המרד, בראשותו של יהודה, הגיעה אל "אפולוניוס", מפקד גיזרת השומרון מטעם אנטיוכוס, והוא אמר: "מי הוא זה, אשר מלאו ליבו למרוד על אדוננו המלך אנטיוכוס?". מיד גייס אפולוניוס את חיל המצב - גדודי הצבא האזוריים, ועלה לעבר הרי יהודה, כדי לדכא את המרד בראשיתו.

יהודה וקומץ לוחמיו - איכרים חסרי נשק שאינם מלומדים במלחמות, מצוידים בגרזנים ובקלשונים - יצאו לקדם את גדודי הצבא המאורגנים והחמושים של אפולוניוס. "לא בְּחַלְלָא וְלֹא בְּכַח, כִּי אִם בְּרוּחַי - אָמַר ה' צְבָאוֹת!" (זכריה ד, ו).

כאשר ראה יהודה את אפולוניוס בתוך המחנה, נתן בו ה' רוח גבורה, ומיד רץ לקראתו עם לוחמיו אל תוך המחנה, והכה בצבאו מימינו ומשמאלו ומלפניו, והפיל את גיבורי הצבא כמו שמפיל הקוצר את אלומותיו. כך המשיך והתקדם בתוך המחנה עד שהגיע אל אפולוניוס עצמו, הכהו בחרבו והמיתו. התחילו אנשי הצבא לנוס, ויהודה עם צבאו רודפים אחריהם. הכו היהודים באויביהם מכה רבה עד מאוד, בזזו את שללם, ואף הצטיידו בחרבות ובכידונים מחללי האויב.

אולם קרב זה היה רק ה"פתיח" לקרבות נוספים שהתנהלו בין צבא יהודה לצבא אנטיוכוס. לאחר נצחונו של יהודה על אפולוניוס, הוזעק מיד מפקד הצבא האזורי הגדול - "סרון", שחנה בארם. בלי שהיות, ערך סרון את צבאו הגדול למתקפה מוחצת נגד יהודה. הצבא חצה את הגלעד, ירד בשפלת החוף, ולפנות ערב הגיע עד בית חורון, דרוך ומוכן למלחמה.

יהודה לא היה ערוך כלל לקראת מלחמה כה גדולה, רבים מאנשי צבאו לא היו אֵתו. אך הוא החליט שעליו לאזור עוז ולהלחם, ולא להפגין חולשה בפני האויב. כאשר האיר הבוקר, ראו יהודה ואנשיו לפנייהם עם רב ועצום והמון גדול. אמרו אנשי יהודה אליו: "איך נוכל להלחם בהמון גדול כזה, ואנחנו מתי מעט?" אמר להם יהודה: "קראו אל ה' ותיושעו, כי לה' המלוכה והתשועה". בא יהודה מצד המחנה בהפתעה והכריז מלחמה בקול גדול בקוראו: "לה' התשועה!". בצורה ניסית ופלאית מאת ה', פרצה בהלה פתאומית במחנהו של סרון, וכולם החלו לנוס. רדף יהודה אחריהם, הכה בהם מכה רבה, והפיץ אותם לכל עבר.

אנטיוכוס המלך הגדול שמע על ההתרחשויות בארץ ישראל, ולא ידע את נפשו. הוא החליט לגייס נגד יהודה צבא גדול ורב, אולם היתה לו בעיה: כדי לעודד את חייליו הסוריים ליציאה למלחמה, היה עליו להבטיח להם סכומי כסף גדולים, וסכומי כסף כאלו לא היו מצויים בכל קופות המדינה. כדי לפתור בעיה זו, החליט אנטיוכוס, כי הוא עצמו יפנה עם צבא גדול לכיוון אחר - למדינת פרס, אשר לאחרונה התחילה למרוד בו, כדי לחזק שם את מעמדו, ולהכריח את התושבים להעלות לו מס. מכספים אלו, שתכנן לקבל, יוכל לשלם לחיילים אשר יצאו למלחמה ביהודה. למשך תקופת

היעדרו מן המדינה, מינה אנטיוכוס את שרו "ליזיאש", להיות ממלא מקומו כמושל סוריה וארץ ישראל. הוא מינה אותו אף להיות אפוטרופוס על בנו "אאופטר", שהיה עדיין קטן.

מיד לאחר מינויו, נערך ליזיאש למלחמה נגד יהודה. הוא גייס בסוריה צבא עצום של 40,000 איש רגלי ועוד 7,000 פרשים, ועליהם הפקיד שרי צבא מעולים: גורגיאש, תלמי וניקנור. הוא עצמו נשאר בסוריה כדי להמשיך לנהל את ענייני המדינה.

שמעו זאת אנשי יהודה, וידעו כי אין בכוחם לגבור על הצבא הסורי הגדול, ואין להם על מי להישען אלא על אבינו שבשמים. הם רצו להתאחד יחד לעצרת של צום, תפילה וזעקה, ולשפוך את ליבם לפני ה'. אבל מאחר שירושלים היתה סגורה ומסוגרת, ובית המקדש היה מחולל וזדים שלטו בו - התאספו יהודה ואנשיו במקום המקודש הקרוב ביותר לירושלים - ב"מצפה". שם היה בעבר שמואל הנביא שופט את העם, ושם - לפי המסורת - גם קברוהו. מנגד ראו את עיר הקודש ואת בית המקדש מחולל, ובמר ליבם התפללו לה' שיציל אותם גם הפעם מידי אויביהם. הם זעקו והתפללו לה', עד שהרגישו כי שמע ה' קול בכיים וצעקתם ונענה לתפילתם. אחרי הצום, סידר יהודה את צבאו לקראת המלחמה. היו לו 7,000 איש בלבד, אולם כל אלו היו אמיצים ובוטחים בה' ובישועתו.

בינתיים, אל מחנה האויב, החונה בבקעת אמאוס, הגיעה הידיעה על "עצרת התפילה" שעורך יהודה במצפה. הם ראו בכך הזדמנות פז נהדרת לתקוף ולהפתיע את אנשי יהודה בעודם שרויים בצום ובתפילה. מיד שלחו פלוגה נבחרת של אלפיים לוחמים ואלף פרשים, כשבראשם גורגיאש - לעבר המצפה, להפתיע את המורדים המתענים. אולם "אין עצה ואין תבונה - נגד ה'!"! בעוד גדוד היוונים עולה לעבר המצפה, ירד יהודה בלאט עם צבאו אל הבקעה, בה חנה צבא האויב, שלא היה ערוך כלל למלחמה, אלא היה שאנן ובטוח בכך שגורגיאש טובח כעת במורדים...

יהודה ואנשיו הפתיעו אותם, הפילו בהם חללים רבים, והעלו את כל המחנה באש. כעת חיכו יהודה ואנשיו לשובו של גורגיאש... ואכן, לאחר שגורגיאש ופלוגתו חיפשו נואשות את יהודה, כשהם תועים בהרים, החליטו לחזור אל המחנה בבקעת אמאוס. והנה בדרכם הם

רואים לפתע מרחוק את כל המחנה שבשפלה עולה באש, ורוחם נפלה בקרבם. בשלב זה יצא יהודה עם צבאו לקדם את פניהם, והללו ניגפו לפניו במהירות. שלל רב לקח צבא יהודה ממלחמה זו, כסף ונשק רב.

ליזיאש, ממלא מקומו של אנטיוכוס, ששמע אודות התבוסה המבישה, לא יכול היה בשום פנים לשאת זאת. היתכן שצבא מורדים קטן - יערער את שלמותה של האימפריה היוונית?! לזאת לא יתכן להסכים! ואם מצביאי הדגולים נכשלו והובסו - אזי יצא הוא בעצמו למלחמה! ואכן תיכף ומיד ערך ליזיאש גיוס רבתי, והצליח לגייס 60,000 חיילים! הוא החליט לתקוף את יהודה מצד דרום - על יד העיר "בית צור". שם יכה במורדים מכה מוחצת, וידכא סופית את המרד המביש והאבסורדי הלזה! כי באמת - מהם סיכווייו של צבא מורדים קטן, מול צבא אימפריוני שכזה. אך באמת - מהם סיכווייו של צבא אימפריוני ככל שיהיה, מול השם יתברך, ישתבח שמו לעד! התקיים בהם, בצבא יהודה, הפסוק: "ה' ילחם לכם", והם זכו לנסים גדולים ועצומים במלחמת קומץ היהודים החלשים כנגד האימפריה היוונית!

ההיסטוריה היהודית מלומדת בכך. ברצות ה', היהודי מניף את החרב, והיא מפילה מימינה ומשמאלה, כאשר יפיל הקוצר את אלומותיו. היהודי דורך את הנשק, ולשמע הרעש נס האויב ונפוץ לכל רוח. היהודי לוחץ על ההדק, והקב"ה מוליך את הכדורים למקומות המתאימים. "וְרָדְפוּ מִקָּם חֲמִשָּׁה - מֵאָה, וּמֵאָה מִקָּם - רִבְבָה יִרְדְּפוּ, וְנִפְּלוּ אֲנִיבֵיכֶם לְפָנֵיכֶם לְחָרְב" (ויקרא כו ח). אכן באופן ניסי הצליחו יהודה ואנשיו להביס אף צבא גדול זה, וליזיאש נאלץ לברוח בבושת פנים לארצו. לא זו בלבד - אלא שכעת אף נפתחה בפני היהודים - הדרך לירושלים, שהיתה עד עכשיו סגורה וכבושה בידי היוונים והמתיוונים.

בחרדת קודש נכנסו יהודה ואנשיו לירושלים עיר הקודש והמקדש, לשחררה ולטהרה מידי הזדים. זהו שאנו אומרים בתפילות חנוכה: "מסרת גיבורים ביד חלשים, ורבים ביד מעטים, ורשעים ביד צדיקים, וטמאים ביד טהורים, וזדים ביד עוסקי תורתך, לך עשית שם גדול וקדוש בעולמך, ולעמך ישראל עשית תשועה גדולה ופורקן כהיום הזה..."

כאשר באו יהודה ואנשיו לירושלים, נתגלה לעיניהם מראה נורא: "בית המקדש היה שמם, המזבח מחולל, השערים שרופים, בעזרה עלו עשבים כמו על אחד ההרים, והלשכות היו חרבות". הם קרעו את בגדיהם, זרקו עפר על ראשם, וזעקו זעקה מרה. תיכף ומיד פנו לעבודת הקודש, לטהר את בית המקדש מן הטומאה אשר טימאו אותו הרשעים. היתה זו מלאכה לא פשוטה כלל וכלל. מנורת הזהב היקרה - נגזלה על ידי היוונים הצוררים. עשו החשמונאים מנורה מברזל, וציפו אותה בלוחות של עץ - עניים היו ולא השיגה ידם לעשות מנורת זהב (אומנם במשך הזמן, כשהעשירו, עשו מנורה מכסף. וכשהעשירו יותר - עשו מנורת זהב).

יתר הכלים הקדושים שהיו בבית המקדש - חוללו בידי זדים. היה צורך לחנוך אותם מחדש ולקדשם לעבודת הקודש. גם המזבח, מזבח הקודש, שעליו הקריבו קרבנות ל"ריח ניחוח לה'" - נטמא. ידים טמאות ומגואלות טימאו אותו, בהקריבם עליו קרבנות משוקצים לעבודה זרה. הם גנזו את המזבח הישן והקימו מזבח חדש. בנוסף לכך, טיהרו החשמונאים את העזרה מן ההרוגים והטומאות, וסתמו את שלוש עשרה הפרצות אשר פרצו היוונים בסורג המקיף את חומת העזרה.

ביום כ"ה בכסלו שנת ג'תקצ"ו (בדיוק שלוש שנים לאחר היום המר והנמהר שבו הקימו היוונים פסל טמא בבית המקדש), חנכו החשמונאים את בית המקדש, שמו את לחם הפנים על שולחן ה', וחידשו את עבודת הקורבנות. בבואם להקריב קורבנות על המזבח החדש, הם צעקו אל ה', ויצאה אש מן האבנים אשר על המזבח, ומיד ערכו עליה עצים והקריבו קרבנות תודה ונדבה לה' יתברך על תשועתם. אש זו נשארה על המזבח עד חורבן בית המקדש.

אולם שמחתם לא היתה שלימה: כאשר רצו להדליק את המנורה, לא מצאו שמן טהור להדליק בו, כי את כל השמנים טימאו היוונים. נמצא רק פך אחד של שמן טהור, החתום בחותמו של הכהן הגדול, לסימן שלא נטמא, אך היתה בו כמות של שמן המספיקה להדלקה ליום אחד בלבד. שמן טהור חדש יוכלו להכין רק בעוד שמונה ימים, כי עצי הזית שמהם הפיקו את השמן היו בנחלת שבט אשר, ועד שילכו לשם ויחזרו יעברו שמונה ימים. מה יעשו בינתיים כיצד ידליקו את המנורה? אז קרה הנס הגדול שעשה ה' לחשמונאים.

היושב בשמים ראה את מסירות נפשם ואת טוהר לבבם, ונתן להם ברכה ונס בשמן: מן השמן שבפך הקטן דלקו נרות המנורה שמונה ימים! עד שחזרו מנחלת שבת אשר והביאו עמם שמן טהור חדש. אצבע אלוקים זו הוכיחה, **כי כל הניסים שהתרחשו במלחמה לא נעשו אלא כדי שיוכלו היהודים לחדש את עבודת הקודש**. מפני הנס הזה ועל ההצלה שניצולו מכף אויביהם, קיימו וקבלו היהודים עליהם ועל זרעם אחריהם לעשות את ימי החנוכה **בהלל ובהודאה** בכל שנה ושנה.

השמועות אודות הנצחונות הגדולים של היהודים - הגיעו אל אנטיוכוס, שהיה עדיין עסוק במלחמות קשות בפרס ובבבל. שם - בארצות הנכר, אף השיגה אותו יד ה'. הקב"ה מדד עם אנטיוכוס מידה כנגד מידה על גאוותו והתנשאותו, והראה לו כי הוא אפס מאופס. מיתה משונה, מלאת בזיונות וחרפה, מת אנטיוכוס: בעודו רוכב על מרכבתו, והנה התנגשו סוסיו עם פיל גדול. נבעתו הסוסים, קפצו והפכו את מרכבת המלכות. אנטיוכוס שהיה שמן ועב בשר - נפל בחבטה ארצה ושבר את עצמותיו. אך לא די בכך, הוסיף ה' מכה על מכתו, ונבאש כל בשרו כריח בשר החלל, המושלך על פני השדה ביום קיץ לוהט.

נשאו אותו עבדיו על שכמם כי לא יכול היה לרכוב, אך לא יכלו לשאת את הריח הנורא, והשליכו אותו ארצה. כאשר ראה אנטיוכוס כי כלתה אליו הרעה מאת ה', נכנע ליבו ואמר: "צדיק הוא ה', המשפיל גבוהים, אשר השפילני והכניעני היום הזה", הוא אף נדר ואמר: "אם ירפאני ה' מחולי זה, אבוא אל ירושלים ואמלאה בכסף וזהב, ואתן לה כל אוצרות אבותי הקדמונים, ואמול את בשר ערלתי, ואלך לי אל כל ממלכות הארץ, אכריז ואומר: "אין כה' אלוקי ישראל בכל העולם!". אך ה' לא שמע אל דיבוריו, כי לא היה לבבו האכזר שלם עם ה' באמת. ובכל ארץ וארץ שאליה הגיע אנטיוכוס לבקש רפואה למכתו, היה נקרע בשרו מעל עצמותיו ונופל בארץ, עד אשר לא נשאר בשר בעצמותיו. ולקץ ימים נפלו מעיו ארצה, והוא מת בבושה ובכלימה בארץ נוכריה. כן יאבדו כל אויביך ה'.

מלחמותיהם של המכבים נחרטו לעד בתולדות עמנו - לא בגלל ההישגים המדיניים והניצחונות המזהירים, אלא ניצבות הן אותן

מלחמות כסמל וכדוגמא למאבק יהודי אמיתי, אשר לא 'מתקפלי' למול רוחות הזמן, לא נסוג לאחור מול מקסמי שווא כוזבים ואורות מנצנצים, אף לא נכנע מול דם ואש ותמרות עשן.

שמירת התורה ומצוותיה מתוך עקשנות בלתי מתפשרת ומתוך מסירות נפש, היא הדבר אשר החזיק את עם ישראל בכל שנות קיומו. שהלוא באופן טבעי - עם כה קטן ונרדף, שעבר תלאות כה רבות ונוראות, ודאי צריך היה להימחק מן המפה חלילה, כמו כל אותן אימפריות אדירות ומעצמות על, אשר אבדו ואינם. רק הדבקות לתורה הקדושה ומצוותיה ללא פשרות, היא היא המבדילה אותנו מן העמים ועושה אותנו לעם נצחי, קדוש ונבדל.

ממלכות קמו ונפלו, אימפריות עלו וירדו, כתות כאלו ואחרות צצו ונעלמו. ועם ישראל, "ככבשה קטנה בין שבעים זאבים" - בנצחיותו נשאר, בצביונו, בתורתו - תורת אמת. ממש כמו אותו פך שמן קטן טהור, החתום בחותמו של הכהן הגדול, לא נטמא ולא חולל בידי זרים, אשר דלק והאיר הרבה למעלה מן הטבע. שלהבותיו המאירות מרצדות לנגד עינינו בכל שנה ושנה בימי החנוכה, ולוחשות את סוד קיומו הפלאי של העם היהודי.

עיקר הנס

בימי החנוכה, אנו חוגגים את נצחון החשמונאים במלחמה נגד היוונים. היוונים באותה תקופה היו אימפריה גדולה ועצומה, הם כבשו עמים רבים והביאו להם את תרבותם. תרבות יון היתה מתקדמת ו"נאורה", וכללה, אמנות, מוסיקה, ספורט, מחזות, תיאטרון, מדע ופילוסופיה. כל העמים קיבלו את עליונות ומרות התרבות החדשה ואף שמחו בה. אולם עם אחד קטן, התנגד בכל תוקף לקבלת תרבות יון, היה זה עם ישראל, העם הנבחר, שרצה להמשיך לדבוק בתורתו הקדושה, תורת האלקים, ולהשאר מובדל מכל העמים.

היוונים חשו עלבון, הם כעסו על היהודים, כינו אותם: "מורדים", "חשוכים", "פנאטים", "פרימיטיבים" וכד', ורצו לכפות על היהודים את תרבותם ה"נאורה". הם חשבו שהם מביאים לעולם

"אור" ולכן קראו ליהודים "חשוכים", אבל חז"ל דרשו: "וחושך - זו תרבות יון", תרבות יון אינה אלא דמיון מבית היוצר של היצר הרע. כמו ילד קטן שמדמיין אריה בחושך וכאשר מדליקים את האור האריה נעלם, כך גם תרבות יון, שדגלה בהנאות חסרות משמעות לעומת אור התורה שמסלק את כל הדמיונות.

היוונים רצו למשוך את הצעירים שבעם לתרבותם הקלוקלת, הם בנו אצטדיונים ובתי תיאטרון, ופרסמו בפליירים, ובעלוני השבת, על הצגות חנם, מתנת ממשלת יון. ואכן מעט יהודים, "מתיוונים", הושפעו ונמשכו ל"אור" המדומה (כמו יתוש שנמשך לאור הכחול של קוטל היתושים ולבסוף מתחשמל ומת). היוונים לא הסתפקו בכך, והחליטו על גזירות חמורות נגד הדת היהודית, וכל מי שיעבור עליהן, יענש בחומרה רבה. הם אסרו על היהודים לקבוע מזוזה בפתח ביתם, אסרו למול את הבנים, אסרו לבית הדין לקדש את החודש, אסרו לשמור שבת, אסרו על הנשים היהודיות לטבול במקווה הטהרה וציוו על היהודים לכתוב "אין לנו חלק באלקי ישראל".

יהודים שלא קיימו את הגזירות, היו מגיעים לחדרי חקירה חשוכים, היו מתענים עד מוות או מוצאים להורג. וכך נאמר במדרש: "מה לך יוצא ליסקל על שמלתי את בני. מה לך יוצא לישרף על ששמרתי את השבת. מה לך יוצא ליהרג על שאכלתי מצה. מה לך לוקה בפרגול על שעשיתי סוכה, על שנטלתי לולב, על שהנחתי תפילין, על שהטלתי תכלת, על שעשיתי רצון אבא שבשמים" (מכילתא דרבי ישמעאל יתרו, פרשה ו).

היהודים ברחו למערות נסתרות כדי לקיים שם את המצוות, אך שם היו מתים ברעב, או שהמתיוונים היו מלשינים עליהם, ואז היוונים היו שורפים את המערה עם כל מי שהיה בתוכה.

לפי כל הנאמר לעיל, לכאורה קשה מאוד על הפיוט "מעוז צור" שאנו אומרים בחנוכה, בו לא מוזכר מאומה ממה שעשו היוונים ליהודים, אלא רק: "יִוְנִים נִקְבְּצוּ עָלַי אֲזִי בְיָמֵי חֲשֻׁמֵינִים. וּפְרָצוּ חוֹמוֹת מִגְדְּלֵי וְטִמְאוּ כָּל הַשְּׁמָנִים. וּמְנוֹתַי קִנְקְנִים נִעְשָׂה נֶס לְשׁוֹשְׁנִים. בְּנֵי בֵּינָה יָמִי שְׁמוֹנָה קָבְעוּ שִׁיר וְרַנְנִים". לכאורה זה כמו לתאר את מעשה הנאצים הארורים, שרצו להשמיד את ישראל ורצחו באכזריות

שעולה על כל דמיון, שש מיליון יהודים, ולומר רק שהם לא איפשרו ליהודים להניח תפילין! האם זה כל מה שהם עשו?!

דבר נוסף, כאשר היוונים רצו לכפות על היהודים את התרבות היוונית, וניסו להמיר אותם מדתם, קמו קומץ של יהודים חשמונאים, צדיקים וחלשים, והחליטו להלחם בכח באימפריה היוונית. ללא נשק, בלי "כושר קרבי" ובלי תכניות מלחמה, הם הכו בחיילים היוונים שהיו חזקים, מלומדי מלחמה עם נשק משוכלל סוסים ופילים. היוונים שהרגישו מושפלים ומבוזים החליטו להלחם ביהודים בכל הכח, הם הביאו תגבורת של לוחמים בספינות מהים, ואפילו שכרו לוחמים ממדינות אחרות, הכל כדי להכניע את ישראל. לאט לאט הצטרפו יהודים נוספים למלחמה, חלקם היו מתיוונים שחזרו בתשובה. בשיא המלחמה היו כמה מאות יהודים שלחמו במסירות נגד מיליוני לוחמים יוונים מנוסים, ובדרך נס הצליחו להרוג יוונים רבים, לקחת להם את כלי הנשק ולפגוע ביוונים נוספים. לבסוף היוונים שנותרו נסו על נפשם, ובכך תמה המלחמה בנצחון מוחלט לטובת היהודים.

בימי החנוכה, אנו מודים לה' ית' על כל הנסים הגדולים שעשה לאבותינו בימים ההם ובזמן הזה, כאשר מסר גיבורים ביד חלשים, ורבים ביד מעטים. אולם לכאורה קשה, אם עיקר ההודאה על נס הנצחון במלחמה, מדוע אנו מציינים את ימי החנוכה דווקא על נס פח השמן וכן, כאשר מתארים חז"ל בגמרא את חנוכה, נאמר רק: "כשנכנסו יוונים להיכל, טמאו כל השמנים שבהיכל, וכשגברה מלכות בית חשמונאי ונצחום, בדקו ולא מצאו אלא פך אחד של שמן שהיה מונח בחותמו של כהן גדול, ולא היה בו אלא להדליק יום אחד, נעשה בו נס והדליקו ממנו שמונה ימים". מדוע נס הנצחון במלחמה מוזכר בעקיפין, וכל הדגש הוא רק על נס פח השמן?

נראה ליישב עפ"י מה שהיה במלחמת ששת הימים.

בשנים שקדמו למלחמה גברו ההתגרריות של הערבים, מגבול ירדן חדרו מחבלים ורוצחים לשטח ישראל ופוצצו בתי מגורים, הרוסים שלחו לסורים נשק חדיש, הציבו אותו לאורך רכס ההרים של הרמה הסורית בתוך עמדות מבוצרות ופגעו ביישובי הצפון. הרוסים הנדיבים גם עזרו למצרים, הם שלחו להם טילים ארוכי טווח שיכלו

להגיע ולפגוע בכל פינה במדינת ישראל, אוניות קרב משוכללות, צוללות, טנקים ומטוסי מיג חדישים, הכל ללא תמורה, "לשם שמים". הם גם שלחו מדריכים ללמד את הערבים כיצד להשתמש בנשק המשוכלל ואף לימדו אותם תכסיסי מלחמה.

מדינת ישראל הענייה הצליחה להשיג, לאחר מאמצים רבים, נשק מצומצם תמורת תשלום מלא, כך הגיעו לישראל מעט מטוסי מיראז' מצרפת וטילי קרקע-אוויר מארה"ב. אבל כל זה לא היה אפילו אחוז אחד ממה שקיבלו מדינות ערב בחינם. הרוסים גם הבטיחו למדינות ערב, שבמקרה של מלחמה, הם יעזרו להם.

זמן קצר לפני שפרצה המלחמה, המצרים, העירקים, הירדנים והסורים, כרתו ברית צבאית למלחמת השמד נגד ישראל. נאצר יש"ו הודיע לעולם שהוא מוכן למלחמה נגד ישראל, והכריז השכם והערב על רצונו להשמיד את הישוב היהודי בא"י. רה"מ ושר החוץ נסו לדבר עם מדינות המערב אך לא הצליחו להשיג כלום, אף מדינה לא היתה מוכנה להקריב את האינטרסים הפרטיים שלה בשביל קיומנו. ואז הבין עם ישראל ש"אין לנו על מי להשען, אלא רק על אבינו שבשמים". בישיבות הקדושות לא פסק קול התורה, בבתי הכנסת נאמרו תהלים ללא הפוגה, וכל העם כולו, כולם קראו: "ממעמקים קראתיך ה'".

את המלחמה פתחה מדינת ישראל. ביום הראשון, תוך שעתיים חיל האוויר הישראלי השמיד 450 מטוסי קרב מצריים, ופגע קשות בכל מסלולי ההמראה והנחיתה בשדות התעופה שלהם, ובינתיים טנקים ישראלים פרצו למצרים. ביום השני, הירדנים החלו להתקיף את ירושלים ומרכז הארץ, בסיוע מטוסי קרב מעירק. ישראל כבשה את סיני והמצריים הכריזו על נסיגה. מטוסים ישראלים החלו להתקיף בירדן ובעירק, וחיל הרגלים החל לכבוש עמדות בירדן. ביום השלישי, תוך רבע שעה כוחותינו כבשו את העיר העתיקה והר הבית, הם בכו מהתרגשות בכותל המערבי, ואח"כ כבשו את גוש עציון, יריחו, חברון ומקומות רבים. ביום הרביעי, החלו "לטפלי" בסורים. עד עתה, הסורים תקפו מעמדות מבוצרות ברמת הגולן, ופגעו ביישובי הצפון. כעת הישראלים החלו לפתוח במלחמה על רמת הגולן ולבסוף אפילו לכבוש אותה.

האם כל זה הגיוני?!

"בכל דור ודור עומדים עלינו לכלותינו, והקב"ה מצילו מידם", גם כאן הקב"ה הצילנו מיד אוייבינו. בזמן המלחמה, היו נסים רבים: באחד הקרבות על הירדן, סטה מהדרך טנק אחד של צה"ל ואיבד את הקשר עם יחידתו. הוא ניסה למצוא את יחידתו, אבל לשוא. לפתע הגיח טנק ירדני מדגם "פטון", העולה על הטנק הישראלי בגודלו ובאיכותו. מפקד הטנק היה אובד עצות. אם היה מתפתח ביניהם קרב, ברור שהנצחון בידי הטנק הירדני. אבל להפתעתו הגדולה של מפקד הטנק, עבר על פניו הטנק הירדני ולא ירה בו, כנראה שהוא הוכה בסנוורים ולא ראה אותו, אז סיבב הטנק הישראלי את הצריח שלו וירה כמה פגזים לעבר הטנק הירדני, השמיד אותו לגמרי, ואחר המשיך בחיפושים אחר יחידתו.

בנוסעו הלאה פגש בחמשה טנקים ירדנים, אז היה ברור למפקד שהוא אבוד, ולא היתה לו ברירה רק לחכות לגרוע מכל, בקוצר רוח. אבל הפתעתו היתה גדולה מאוד כשראה שכולם חולפים על פניו בלי לירות בו, אז העמיד את עצמו בסכנה, והתחיל לירות בהם וחיסל את כולם, ובעוד הוא משתומם על הנס הגדול שקרה לו, הגיע למקום יחידתו, והצטרף לשאר הטנקים הישראליים.

שלושה טנקים סורים ניסו לכבוש את קיבוץ דן, בטנק אחד המנוע דם, טנק שני התהפך בואדי והטנק השלישי נפל לתהום 200 מ' הישר לנהר הירדן. עשרות טנקים אחרים שהתקדמו לעבר ישראל, ראו מולם טנק ישראלי בודד, ואז נעצרו ונכנעו. סוכן מוסד תחקר את המפקד הסורי, מדוע הם נעצרו המפקד אמר: "מה אני יכול לעשות, כאשר אנו רואים שורה שלימה של מלאכים לבנים, ויד לבנה משמים מסמנת לנו לעצור! אז עצרנו!"

היה גם נס שהמצריים לא השתמשו נגדנו בנשק כימי שהיה ברשותם, וגם בכך שהרוסים לא עזרו להם כמו שהבטיחו קודם לכן.

ובכל זאת, למרות כל הנסים הגלויים, היו אנשים רבים שתלו את הנצחונות בצה"ל, "הצבא החזק בעולם", בחיל האוויר ובחיל המודיעין המעולה. במקום: "וְזָכַרְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ כִּי הוּא הַנִּתֵּן לָךְ כַּחַץ לְעֵשׂוֹת חַיִּל", אמרו: "פָּחִי וְעֵצָם יָדִי עֲשֵׂה לִי אֶת הַחַיִּל הַזֶּה". במקום להגיד תודה לבורא עולם על הנסים הגדולים ועל הנצחון

במלחמה מדינת ישראל החליטה שהטלוויזיה הישראלית (שעד אז פעלה רק ביום חול) תשדר גם בשבת.

חז"ל חששו, שאם ישימו את הדגש על נצחון המלחמה, עלולים לבוא אנשים המבקשים לכפור בטובתו של הקב"ה ולטעון שהנצחון במלחמה היה טבעי: "החשמונאים היו גיבורי כח, הם נלחמו כמו אריות ובכח גבורתם הם נצחו", כמו שבאמת מלמדים בבתי הספר הממלכתיים, ושרים: "על הנסים ועל הנפלאות אשר חוללו המכבים", ה' כביכול לא מחולל נסים, רק המכבים "החזקים".

לכן חז"ל מציינים דווקא את נס פח השמן, אשר הוא נס ברור שאי אפשר לטעות בו ולא שייך בו שום הסבר טבעי, וממנו אפשר להבין שגם נס הנצחון במלחמה לא היה בדרך הטבע.

באשר למה שעשו היוונים ליהודים, חז"ל הדגישו רק את שורש הדבר. כל מה שעשו היוונים, הגזירות, ההתעללות והאכזריות הנוראה, כל זה היה רק כדי להעביר את היהודים על דתם, אם יהודי היה מוכן להמיר דתו, היה זוכה למנוי חינם להצגות, פטור ממסים וכל מילי דמיטב. הם לא יכלו לסבול שהיהודים שונים משאר אומות העולם ולכן פרצו את "חומות מגדלי" שזהו הסורג, מחיצה שסימנה שעד כאן מותר לגויים לבוא, מכאן אסור לגויים לעבור. היה זה ביטוי לנסיון היווני לקעקע את החומה המפרידה בין היהודי לגוי, כל השאר היה רק אמצעי להשגת המטרה.

נס פח השמן הטהור שדלק בנס שמונה ימים, מסמל מעל לכל, שבמלחמת הטהרה היהודית מול הטומאה של היוונים, עם ישראל ניצח, "ניצח ישראל לא ישקר". עם ישראל משול לשמן זית, קיים לְנֶצַח, מעל הטבע, ויכול לְנֶצַח רק אם ישכיל לשמור על הגחלת היהודית הטהורה, ע"י שמירת התורה והמצוות, תוך הבדלות והתעלמות ממעשי הגויים.

המכבים

בגני הילדים של בתי הספר הממלכתיים, לפני חנוכה, שרים בהתלהבות: "בניצחון המכבים נזמר נזמרה, על האויבים במהרה נתגברה, ירושלים קמה לתחיה... האירו, הדליקו, נרות חנוכה רבים, על הנסים ועל הנפלאות, אשר חוללו המכבים...".

אכן כך מצטיירים המכבי"ם בעיני החברה הישראלית בת זמנינו: קבוצת בריונים בעלי שרירים, אולי כדוגמת אותם חברי נבחרת "מכבי" תל אביב" או "מכבי" חיפה". רבים הם החושבים ש"המכבים הבריונים", בכח הזרוע הלכו להילחם ביוונים החזקים, והצליחו להביס אותם, ולהביא לעם היהודי עצמאות מדינית.

זוהי התמונה שמערכת החינוך בימינו דואגת להעביר לחניכיה, מתוך סילוף היסטורי מכוון.

כבר מגיל הגן יודעים הילדים לספר על גבורתם של המכבי"ם... אך האם טרח מישהו לספר להם כי מאבקם של המכבי"ם היה דווקא על שמירת התורה והמצוות?

האם יידע אותם מישהו כי ראשי התיבות של המילה מכבי"ם הם: "מי כמוך באלים ה'?"

בתפילות החנוכה אנו מוספים: "בימי מתתיה בן יוחנן... כשעמדה מלכות יון הרשעה על עמך ישראל לשכחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך, ואתה ברחמיך הרבים עמדת להם בעת צרתם, רבת את ריבם, דנת את דינם, נקמת את נקמתם, מסרת גיבורים ביד **חלשים**, ורבים ביד **מעטים**, ורשעים ביד **צדיקים**, וטמאים ביד **טהורים**, וזדים ביד **עוסקי תורתך**..."

אכן, לא מלחמה של קבוצת בריונים השואפת לעצמאות מדינית, אלא קובץ של יהודים "פנאטים", האדוקים בשמירת התורה והמצוות, שאינם רוצים לקבל את התרבות היוונית המתפשטת בקרב העם היהודי, ומחליטים החלטה אבסורדית - ללכת ולהלחם נגד הצבא היווני החזק, מלחמה שסיכויי הצלחתה אבודים מראש.

ואז מתרחש הנס הגדול של הניצחון במלחמה, שבו מוסר הקב"ה בדרך נסית את הרבים והגיבורים ביד המעטים והחלשים, וכנ"ל.

נס זה נקבע לחוגו לדורות, לא בגלל גודל הנס, שהרי ניסים גדולים ממנו ארעו לעם היהודי במהלך ההיסטוריה, אלא בגלל סמליותו: הוא למעשה מסמל את המלחמה של הקדושה נגד הטומאה, את חוסר הכניעה למול כל אותם גורמים המנסים להפוך את עם ישראל לעם ככל העמים, ולעקור ממנו את יהדותו.

אור נרות החנוכה

על פי ההלכה, כשאנחנו מדליקים את נרות החנוכה אסור לנו ליהנות מאורם - אסור לקרוא בעזרתם, או להשתמש בהם לכל צורך אחר. במקום זה, אנחנו מצוים פשוט **להסתכל על האור**. כל השנה אנו מסתכלים בעזרת האור על מה שאנחנו רואים, אבל בחנוכה עלינו להתמקד בראיית האור עצמו. אנו אמורים למלא את עינינו באור של חנוכה, כך שכשייגמר חג החנוכה, נמשיך לראות את חיינו באור המיוחד הזה.

אם כן מה מיוחד באור החנוכה?

שלמה המלך כתב: "אִין כֹּל חֶדֶשׁ תַּחַת הַשָּׁמַיִם" (קהלת א, ט), השמש מאירה את העולם באורה הטבעי ואין בזה כל חדש, אבל בזוהר הקדוש כתוב שיש אור למעלה מן השמש, כלומר למעלה מן הטבע, וכל דבר נחשב חדש לאורו.

אורו של חג החנוכה הוא האור שלמעלה מן שמש. זהו אור שמעל ומעבר לטבע, זהו **אור של ניסים**. באור הטבע, שאליו התייחס המלך שלמה, אין חדש. אבל לאורם של ניסים הכל חדש ומחודש.

יש שתי דרכים היאך להתבונן בעולם - או שלא רואים שום נס, או שהכל נס.

כשאנו מאירים באור של חנוכה, אנחנו ממלאים את עינינו באור החנוכה במשך שמונה ימים, כדי שכשיסתיים החג, נראה שהכל נסים ונפלאות, ואפילו הטבע הוא למעשה נס.

יהודים מאמינים רואים הכל כנס. היוונים לא ראו שום דבר כנס. עבור היוונים, נס הוא דבר אבסורדי. בשבילם רק מה שהיווני, לוגי

ורציונאלי יכול להיות אמיתי. ניסים אינם לוגיים ולכן מבחינתם אינם אפשריים.

היוונים אף פעם לא יכלו להיכנס לאור חנוכה, אור הניסים, משום שהם האמינו באור ההסבר הרציונאלי. עבורם העולם היה קיים תמיד, הוא מעולם לא נברא. אולם היהדות מאמינה שהקב"ה צופה, משגיח ומנהיג את עולמו בנסים ונפלאות.

באותו אופן, התייחסותם לאלוקים, או יותר נכון לאלילים שלהם, הייתה כאל ישויות נעלות שמובדלות מן העולם, עסוקות בעצמן. לאלילים שלהם לא היה איכפת מבני האדם. עבור היוונים אין חדש תחת השמש - מה שהיה הוא שיהיה, לכן ניסים אינם אפשריים מבחינתם.

זה גם הטעם שבגללו היהדות הרגיזה כל כך את היוונים, עד שהחליטו למחוק אותה. היהדות טוענת שאלוקים ברא את העולם, שהוא דואג לבני האדם, ושהוא משתף את האדם בעיצוב ההיסטוריה והבאת העולם לשלמותו. היוונים חשבו שהעולם כבר מושלם, הכל כפי שהוא אמור להיות. העולם נצחי, ההיסטוריה בלתי נמנעת, האלוקים לא אישי. אין להם שום ציפיות לניסים, שום תקווה. החיים הם טרגדיה יונית, כי אדם בלי אמונה חייו אינם חיים.

הגרייך סולובייצ'יק זצ"ל הסביר שהשוני בין המבט היהודי על ההיסטוריה והמבט הכלל עולמי על ההיסטוריה, הוא כזה: העולם רואה בדרך כלל את ההיסטוריה כנגללת ונפרשת מן העבר והלאה, כאילו שהעבר דוחף את ההיסטוריה קדימה, אבל היהדות מאמינה שלמעשה העתיד הוא זה שמפעיל את ההיסטוריה - מושך אותנו לעברו.

אם לפעמים ההיסטוריה סוטה מן הדרך (משום שלאדם יש בחירה חופשית כשותפו של הבורא בעיצוב ההיסטוריה), אז הקב"ה עשוי להתערב למען העתיד בזרימה הטבעית מהעבר אל ההווה. ואז, ההווה ייקבע שלא על פי העבר, אלא על ידי העתיד. זו הנקודה שבה מתרחשים ניסים.

דוגמא אחת לכך היא נצחיותו של עם ישראל, תופעה שההיסטוריונים מתחבטים בה כבר דורות. היהודים לא היו

אמורים להיות כאן. שברנו את כל הכללים ההיסטוריים. אין עוד אומה ששרדה בתנאים כאלה. אנחנו עם של ניסים שמאמין באלוקים של ניסים. ואם ה' רוצה, לפעמים דבר שונה לחלוטין וחדש יכול לקרות בן רגע, תמיד יש לנו סיבה לתקווה.

לכן אנו מדליקים נרות בחנוכה, ומכניסים מדי שנה את האור המיוחד לתוך חיינו.

המכבים ניסו להשיג משהו מאוד לא הגיוני ולא רציונאלי, רק מפני שאור הניסים כבר היה בנשמותיהם. קבוצה קטנה של אנשים חלשים עמדה מול לוחמי יוון המיומנים, וניצחה. אך הם ידעו שזה אפשרי, משום שה' ברא את העולם והוא חופשי לעשות בו כרצונו.

בחנוכה אירעו לנו שני ניסים גדולים למעלה מן הטבע: נס הנצחון במלחמה, שקומץ יהודים חלשים ניצחו את האמפריה היוונית, וגם נס פך השמן שבמקום יום אחד דלק שמונה ימים.

ולכאורה קשה, הרי ניצחון המכבים את האימפריה היוונית היה נס חיוני גדול והכרחי, שהרי אם לא היו מנצחים אז ח"ו לא היתה יהדות. אבל נס פך לכאורה נראה מיותר לחלוטין, שהרי אם באמת לא היו מוצאים שמן טהור, היו יכולים להדליק בשמן טמא או לא להדליק כלל, שום אסור לא היה קורה. לכל היותר הם היו צריכים לחכות שמונה ימים לשמן טהור חדש, האם זה היה כל כך גרוע?

אלא שנס הוא לא תמיד הכרחי. תופעות טבע הן דבר הכרחי, אם אני מטיל טיפת דיו לתוך מים, הכרחי שהיא תתמוסס ותצבע את המים, זה הטבע. אבל נס הוא בדיוק ההיפך, הוא לא אמור להיות. אכן, לאור הטבע הוא לא היה צריך להתרחש, אבל הוא קורה כי זה מה שה' רוצה, הקב"ה לא צריך סיבה כדי לחולל נס. ה' רוצה, ה' עושה. לכן חנוכה הוא חג מדהים של ניסים, משום שזהו החג שחוגג את מהות הנס, גם ההכרחי כמו נס הנצחון וגם הבלתי הכרחי כמו נס פך השמן.

למעשה אנחנו כאן בעולם משום שהקב"ה מתוך אהבתו האין סופית ברא אותנו. זה נס שאנחנו כאן, ובחנוכה יותר מאשר בכל זמן אחר בשנה אנו מתפעלים מכך. אנחנו רואים את עצמנו באור הנס, באור התקווה.

מדוע חנוכה שמונה ימים

חג החנוכה נחוג זכר לנס פך השמן, "שלא היה בו להדליק אלא ליום אחד, ונעשה בו נס והדליקו ממנו שמונה ימים". ושאל הבית יוסף (אוי"ח תר"ע): למה עושים חנוכה שמונה ימים, והלא נס השמן לא היה אלא שבעה ימים בלבד, שכן היה שמן ליום אחד גם ללא הנס? תשובות רבות ניתנו לשאלה זו על ידי גדולי הדורות, והרי מקצתן:

* היום הראשון - קבעו אותו ליום טוב על נס הניצחון במלחמה, שביום כ"ה בכסלו נחו היהודים מאויביהם - כשם שנקבע יום טוב בפורים ביום אשר נחו מאויביהם. ושאר שבעת הימים - על נס השמן שדלק שבעה ימים נוספים.

* מה שמצאו פך שמן טהור חתום בחותמו של כהן גדול, לאחר כל ההרס והטומאה שזרעו היוונים בבית המקדש במשך שלוש שנים - זה עצמו היה נס, ועליו קבעו את היום הראשון. שאר הימים - על נס השמן.

* החשמונאים חילקו את השמן שבפך לשמונה ימים, כדי שהמנורה תהיה דולקת שעה קצרה בכל ערב, ונעשה נס שמאותה כמות קטנה האירה המנורה כל הלילה - כך בכל יום ויום, במשך שמונה ימים.

* אחר שנתנו החשמונאים את השמן במנורה, נשאר הפך מלא שמן כבתחילה, וראו את הנס כבר ביום הראשון.

* לפי שהיוונים גזרו על המילה, והיתה גזירה זו קשה על היהודים יותר מכל הגזירות, מפני שיש בה הפרת ברית. וכשגברה יד החשמונאים עליהם שמחו על חידוש ברית מילה שמצוותה ביום השמיני להולדת הבן, ועל שמחת מצוה זו - סמכו את חגם לשמונה ימים.

* בדרך דרש: היוונים רצו להוציא מלב ישראל את האמונה שהקב"ה מנהיג את העולם בהשגחתו, וניסו להחדיר לליבם שהכל מתנהל בדרך הטבע, וכבר היו רבים מישראל נוטים אחר דיעות מסולפות אלו. כיון שראו כולם את נס פך השמן - שהיה מעל הטבע, הבינו כולם שהכל מהשגחתו יתברך, ואפילו כשהעולם מתנהג בדרך הטבע - גם אז הכל מיד ה' ומהשגחתו. לכך אנו אומרים בפיוט

לחנוכה: "בני בינה, ימי שמונה קבעו..." , כלומר: מתוך שהיו בני בינה, הבינו דבר מתוך דבר: מתוך הנס, הבינו שהשמן הרגיל הדולק בדרך הטבע - גם הוא נס.

* דבר נוסף: החשמונאים לא התייאשו מלהדליק גם ביום הראשון, למרות שאמרה התורה "נר תמיד", וידעו שמחר לא יהיה להם מה להדליק. והוא הנס הגדול שמקיים את עם ישראל בכל דורותיו וגלויותיו. שאילו באו לעשות חשבונות מה יהיה ביום מחר, לא יוכלו להתקיים אפילו יום אחד. אבל ישראל אין הם עושים חשבונות, אלא שמים בטחונם באביהם שבשמים, וכל מעשה קטן שיש בידם לעשות - עושים הם בשמחה ובאמונה תמה.

* החיד"א כתב לתרץ עפ"י גירסת השאלות: "וכשגברו מלכי בית חשמונאי ונצחום בדקו ולא מצאו שמן אלא פך אחד שהיה מונח בחותמו של כהן גדול, ולא היה בו להדליק אפילו יום אחד, ונעשה להם נס והדליקו ממנו שמונה ימים". ולפי זה גם ביום הראשון היה נס.

שלוש גזירות

על שלושה דברים נלחמו בנו היוונים: חודש, שבת, ומילה.

קידוש החודש - היוונים טענו: אתם היהודים קובעים את "ראש החודש" על פי ראיית הלבנה, שהיא בסך הכל לוויין קטן שמסתובב סביב כדור הארץ, והגודל שלה כרבע מכדור הארץ, והיא אינה משפיעה כלום אלא רק עושה "גאות ושפל" בים, וגם מגדלת מלפפונים, אבל חוץ מזה מה היא עושה? כלום! לעומתה השמש עושה את הכל, כי ארבע עונות השנה נקבעים על פיה והיא מבשלת את הפירות מאירה ומחממת. א"כ למה אתם הולכים ע"פ הלבנה?!

אולם מבחינתנו הלבנה היא סמל וסימן להתחדשות עם ישראל, שאפילו כאשר רואים אותה נעלמת וחושבים שאין יותר לבנה אלא רק חושך ואפילה, לאחר יום או יומיים הכל מתחדש והלבנה מתחילה לגדול שוב. לכן אומרים בברכת הלבנה: "וללבנה אמר שתתחדש, עטרת תפארת לעמוסי בטן, שגם הם עתידים להתחדש כמותה". עם ישראל מתחדש לאורך ההסטוריה. וזה ממש מפליא, כי כשמתבוננים בהסטוריה של עם ישראל רואים שזה עם יחיד

ומיוחד המתקיים מעל לטבע. הנה בזמן החשמונאים כמעט חדלנו להיות, והקב"ה עשה לנו ניסים ונפלאות וב"ה ניצלנו. וכן "בכל דור ודור עומדים עלינו לכלותינו והקב"ה מצילנו מידם".

לפי כללי ההיסטוריה, היה צריך העם היהודי להעלם ח"ו כבר מזמן מהמפה, הרי לא עבר דור שלא ניסו להשמיד את עם ישראל, גופנית או רוחנית, אויבנו אומרים: "לְכוּ וְנַכְחִידם מְגוּי וְלֹא יִזְכָּר שֵׁם יִשְׂרָאֵל עוֹד" (תהלים פג, ה). אך למרות האנטישמיות, הגלויות, האינקוויזיציה והשואות, בעוד עמים שונים ואימפריות גדולות נעלמות מן העולם, עם ישראל שורד בניגוד לכל הגיון, בזכות שיש לו הבטחה מבורא עולם: וְאֵף גַּם זֹאת בְּהִיוֹתְם בְּאֶרֶץ אֲבִיבֵיהֶם לֹא מְאַסְתִּים וְלֹא גַעַלְתִּים לְכַלְתֶּם לְהַפֵּר בְּרִיתִי אִתְּם כִּי אָנִי ה' אֱלֹהֵיהֶם (ויקרא כו, מד). בפסוק זה הקב"ה מבטיח לנו, שלמרות כל הרע שנעשה, למרות כל העבירות, למרות שנפר את הברית, למרות הכל הוא לא יעזוב אותנו, לא יפר את הברית ויהיה אתנו לנצח נצחים סלה.

עמים גדולים ועצומים וכן אימפריות נעלמו מעל מפת ההיסטוריה. ואילו עם ישראל אע"פ שהוא קטן מאוד ונמצא בגלות, שורד יותר מכולם באופן מופלא. ככל שמדובר בקבוצה קטנה יותר, כך סיכויי ההישרדות בגלות נמוכים יותר. לפי ההגיון כדי שעם ישראל ישרוד בגלות, היה צריך להיות עם רב, אבל אומרת לנו התורה, נגד כל כללי ההיסטוריה: "וְהִפִּיץ ה' אֶתְכֶם בְּעַמִּים וְנִשְׁאַרְתֶּם מִתִּי מִסְפָּר בְּגוֹיִם אֲשֶׁר יְנַהֵג ה' אֶתְכֶם שְׂמָה" (דברים ד, כז), "וְנִשְׁאַרְתֶּם בְּמִתִּי מִעַט תַּחַת אֲשֶׁר הֵייתֶם כְּכֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם לְרֵב כִּי לֹא שָׁמַעְתָּ בְּקוֹל ה' אֱלֹהֶיךָ" (דברים כח, סב).

הרי לנו נבואה כנגד כל הסיכויים: אתם תהיו המעט שבכל העמים, קבוצה קטנה, שנואה ונרדפת, ואעפ"כ תשארו קיימים לנצח.

לדעת מומחים, עם ישראל הקיים אלפי שנים, היה צריך למנות כיום מאות מליונים, אם היה זוכה לשבת בארצו בשלווה. הרדיפות, הפוגרומים, מוקדי האש והשואות שליוו אותו לאורך תקופות ארוכות בגלות, וכן ההיטמעות וההתבוללות, מנעו את גידולו הטבעי והפיכתו לעם מרובה אוכלוסין. מה שהתורה הודיעה, התקיים במדויק.

היטיב לתאר הסופר האמריקאי מארק טוויין: "המצרים, הבלים והפרסים עלו ומלאו את העולם בשאון הדר ויפעה, עד שהועם הזוהר והם שקעו, בלו ועברו מן העולם. היוונים והרומאים הלכו בעקבותיהם, עוררו רעש עצום ונעלמו. עמים אחרים הופיעו, נשאו ברמה את לפידם לזמן מה, אך הוא נשרף באש של עצמו ועתה הם יושבים בצל או אבדו בכלל.

היהודי ראה את כולם, והוא היום מה שהיה מאז ומעולם. אינו מראה סימני שקיעה, לא תשישות של זקנה, אין האטה בכישוריו, וערנותו לא קהתה. כולם בני תמותה בעולם מלבד היהודים. כל הכוחות חולפים, אך הוא נשאר. מה סוד נצחיותו?!"

אותו הסטוריון תמה מהו סוד נצחיותו של עם ישראל, ולנו ברור שהתשובה לזה היא אותה הבטחה אלוקית, שה' תמיד ישמור עלינו ולא יעזוב אותנו. אנו נשרוד לנצח נגד כל הסיכויים.

ברית מילה - היוונים טענו שזו אכזריות, כי לוקחים תינוק בן שמונה ימים ומלים אותו, עושים ניתוח בלי הרדמה לתינוק קטן, רגיש וחסר ישע! כך הם מדברים, אבל עם ישראל עונים להם: ככה אמר לנו בורא עולם לעשות, כך כתוב בתורתנו הקדושה, ואנו עושים את מצוות ה' יתברך גם אם אין אנו מבינים, כי אין אנו מסתכלים על "קטנות המצוה", אלא על גדלותו של מי שציווה לנו עליה.

לכאורה היוונים צודקים בטענתם נגד ברית המילה, זה אכן נראה אכזרי וחסר הגיון לקחת תינוק בריא בן שמונה ימים, ובלי לשאול אותו מוציאים אותו מתוך העגלה הנעימה, מורידים לו את הטיטול, קושרים אותו וחותרים לו במקום מאוד רגיש בלי שום הרדמה...

ואעפ"כ, באופן מפתיע ביותר דווקא את מצות ברית המילה מקיימים כמעט כל היהודים, אפילו כאלו שלא מקיימים שום מצוה אחרת.

וכן הוא נביא: "גם אתְּ בְּדָם בְּרִיתְךָ שֶׁלַחְתִּי אֶסְיִרְךָ מִבּוֹר אֵין מִים בּוֹ" (זכריה ט, יא). וכתב על זה הרמב"ן: "רמז בכאן על עקבות משיח, שיהיה הדור כולו חייב, ותשתכח תורה מישראל, ותרבה החוצפה והעזות, כדכתיב: "מבור אין מים בו", **ולא ישאר בידם אלא רק זכות מצות מילה**". כלומר, יש כאן נבואה מדהימה, שעתידיים להיות

יהודים בלא תורה ובלא מצוות, לא שבת, לא פסח, לא כשרות, לא כיפור... אך דבר אחד בלבד הם אכן ישמרו, והוא מצות ברית מילה. ואכן ראינו שבזמן העליה מאירופה לארץ ישראל, הגיעו יהודים רבים שלא שמרו תורה ומצוות, ועברו על כל התורה כולה, אולם ברית מילה כולם עשו.

ולכאורה הדבר תמוה, כיצד יתכן שדווקא מצות ברית המילה, שהיא לכאורה אכזרית מאוד, לחתוך עם סכין בבשר החי לתינוק חסר ישע, ולפי ההגיון זו אולי המצוה האחרונה שיהודי כופר, שאינו מאמין, ירצה לקיים, ולמעשה דווקא מצוה זאת כולם מקיימים?

נאמר בגמרא (שבת קל.): תניא רבי שמעון בן אלעזר אומר: "כל מצוה שמסרו ישראל עצמן עליהם למיתה בשעת גזרת המלכות, כגון עבודת כוכבים ומילה עדיין היא מוחזקת בידם, וכל מצוה שלא מסרו ישראל עצמן עליה למיתה בשעת גזרת המלכות, כגון תפילין עדיין היא מרופה בידם".

ומצינו במדרש שאכן כן, בכל הדורות, יהודים מסרו נפשם על מצות ברית המילה: "רבי נתן אומר, לאוהבי ולשומרי מצותי, אלו ישראל שהם יושבין בארץ ישראל ונותנין נפשם על המצוות. מה לך יוצא ליהרג? על שמלתי את בני וכו'..." (מכילתא דרבי ישמעאל יתרו, פרשה ו').

ונשאלת השאלה, מנין היו ליהודים אלו כאלו כוחות נפש, למסור את עצמם ונפשם על מצות המילה?

נראה, שכוחות אלו של מסירות נפש על מצות מילה, הם ירושה לנו מאבותינו יוצאי מצרים. בני ישראל היו צריכים לקחת מהמצריים את הטלה, שהיה אלוהים של המצריים, לשוחטו מול עיניהם, למרוח את דמו על המזוזות, לצלות אותו, כאשר ריחו נודף למרחוק ולאכול אותו.

ולא עוד, אלא שהיו צריכים אף למול את עצמם, והרי ידוע שמי שנימול נחלש ועלול להגיע למצב של סכנה, ומחללים עליו את השבת, וכך גם יכלו שמעון ולוי להרוג את כל בני שכם כשחילצו משם את דינה אחותם. עם ישראל נצטוו למול קודם עשיית הפסח, והיו יכולים לטעון: "זה מסוכן לקיים מצות מילה דווקא עכשיו,

שהרי יכולים המצריים להורגנו על שאנחנו שוחטים את אלוהיהם, ולא יהיה בידינו לעמוד כנגדם בגלל חולשת המילה."

קרבו הפסח וברית המילה הכניסו את בני ישראל לשאלה של התגרות במצריים ופיקוח נפש ובכל זאת נאמר: "וַיֵּלְכוּ וַיַּעֲשׂוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן כִּן עָשׂוּ", הרי שהיו מוכנים לסכן את עצמם, וקיימו את ציווי ה' בלא שום חשבונות, מתוך מסירות נפש. ומנין היו לבני ישראל כאלו כוחות של מסירות נפש?

מאברהם אבינו!

כאשר אברהם אבינו נצטווה על המילה, הוא היה בן תשעים ותשע שנה, זקן, חלש ותשוש. ובכל זאת, בלי לעשות חשבונות, ובלי להסס, תוך כדי מסירות נפש עצומה, הוא מל את עצמו, כמו שנאמר: "וַאֲבָרְהָם בֶּן תִּשְׁעִים וְתִשְׁעֵי שָׁנָה הָהֵמְלוּ בְּשָׂר עֶרְלָתוֹ". מעשה אבות סימן לבנים, אין ספק שמעשה גדול זה, חדר לגנים של בניו וצאצאיו, ונתן להם את הכח לקיים ברוב עוז ותעצומות, אפילו מתוך מסירות נפש את מצות ברית המילה.

שבת - היוונים טענו שהשבת היא סיבה להפסדים, בשבת לא עובדים ובעבורה מוציאים הרבה הוצאות מיותרות. אך אנו טוענים כי "השבת היא מקור הברכה" וממנה השפע לכל השבוע.

נאמר בגמרא (שבת י:): "אמר לו הקב"ה למשה: "מתנה טובה יש לי בבית גנזי ושבת שמה, ואני מבקש ליתנה לישראל - לך והודיעם". וצריך להבין, מה מיוחד דווקא בשבת, שהיה צורך ללכת ולהודיע לעם ישראל!

צריך להודיע, כאשר יש מקום לטעות ולהבין לא נכון. כמו במעשה עם ר' שמעלקיה מניקלשבורג, שבא לפניו עני מרוד וביקש ממנו צדקה. ר' שמעלקיה שהיה אף הוא עני מרוד נתן לו את מעיל החורף שלו, כדי שימשכן אותו ויוכל לקנות משהו להחיות את נפשו (הוא עשה חשבון שבעת ק"ץ, ועד החורף ה' יעזור). כאשר הגיעה הרבנית, הוא סיפר לה שהביא לעני את מעיל החורף שלו, אך היא צעקה בבהלה: "מה עשית! בכיס המעיל המרופט הזה, החבאתי את שרשרת הזהב היקרה שלי!". כאשר הרב שמע זאת, הוא רץ מיד וחיפש אחר העני. כאשר ראהו החל לרדוף אחריו, אך העני פחד וברח. בעזרת עוברי

אורח הוא תפש את העני ואמר לו: "תדע לך שבכיס המעיל שהבאתי לך יש שרשרת זהב יקרה, אל תמכור אותה בזול!". דבר כזה אכן צריך להודיע!

ונראה לתרץ שמשה רבינו צריך היה להודיע לעם ישראל על מעלת השבת וקדושתה, שזה מעל ומעבר למה שחושבים: בשבת, הקב"ה בכבודו ובעצמו, נמצא איתנו. ונאמר בזוהר הקדוש (דברים ערב): שכאשר אומרים בקבלת שבת: "בואי כלה, שבת מלכתא", הכוונה לשכינה הנקראת "שבת".

כתב הרמח"ל (מסילת ישרים): "האדם לא נברא אלא להתענג על ה', ולהנות מזיו שכינתו, שזהו התענוג האמתי והעידון הגדול מכל העידונים שיכולים להמצא, ומקום העידון הזה באמת הוא העולם הבא". ונאמר בנביא: "אִם תָּשִׁיב מִשְׁפַּת רְגְלְךָ עֲשׂוֹת חֲפָצֶיךָ בְּיוֹם קָדְשִׁי וְכוּ', אֲזִי תִתְעַנֵּג עַל ה' וְהִרְפַּתִּיךָ עַל בְּמַתִּי אֶרֶץ וְהֶאֱכַלְתִּיךָ נֶחֱלֶת יַעֲקֹב אֲבִיךָ כִּי פִי ה' דִּבֶּר" (ישעיה נח, יג-ד). מכאן רואים שתכלית השבת היא, להתענג על ה', וא"כ יש אפשרות ע"י השבת להתענג על ה' אפילו בעולם הזה, ולכן השבת נקראת "מעין עולם הבא".

הקב"ה זימן שבחג חנוכה באים כל שלושת הדברים האלה: ראש חודש, שבת ומילה. ראש חודש - חנוכה מתחיל בכסלו וממשיך לטבת בשביל שיהיה לנו ראש חודש בתוכו. שבת - בחנוכה יש לפחות שבת אחת באמצע ולפעמים אפילו שתיים. מילה - חנוכה נמשך שמונה ימים כנגד שמונת ימי מילה, וכן תינוק שנולד ביום הראשון של חנוכה מלים אותו ביום השמיני של חנוכה.

ובזה אנחנו אומרים שניצחנו את היוונים גם בראש חודש, גם בשבת וגם בברית מילה. ואותם יוונים שגזרו על אלו המצוות, עליהם נאמר: "המה כרעו ונפלו ואנחנו קמנו ונתעודד" (תהלים כ, ט), כי היוונים נשכחו מן העולם, ואילו המצוות האלו קיימות עד היום הזה. ויש לכך רמז במילה "חשמנאים" שזה אותיות חשמ - נאים, חש"מ זה ראשי תיבות של: חודש, שבת, מילה, ו"נאים" לומר לנו שאלו מצוות נאות שצריכים אנו להתפאר בהן ולקיימן.

עשה ככל יכולתך

החשמונאים יצאו למלחמה במסירות נפש נגד האימפריה היוונית, שכללה מאות אלפי חיילים מאומנים שאליהם הצטרפו גם הרבה מתיוונים מישראל, ואע"פ שהיוונים היו רבים וחזקים בעלי נשק ועוצמה, ולא היה שום סיכוי הגיוני לנצח אותם, בכל זאת החשמונאים לא שתו לבם לזה, אלא הלכו מעטים וחלשים להלחם במסירות ובחירוף נפש נגד אותם רבים וגיבורים כדי להכניע את האימפריה היוונית.

הלא אם היו שואלים דבר כזה לאדם מן השוק, בוודאי היה משיב ואומר כי אין זה אפשרי לכמה אנשים יחידים לעמוד נגד אלפים רבים, שהרי הם ממש כמאבדים את עצמם לדעת במלחמה זו. אבל החשמונאים עמדו בגבורה ויצאו למלחמה ביוונים במסירות נפש. כל עיקר כוונתם ביציאה למלחמה היתה מפני שרצו להציל את כלל ישראל, שלא יעברו חלילה על הדת, ונעשה להם נס שלא כדרך הטבע שניצחו את היוונים במלחמה.

ויש לשאול: איך החשמונאים ניגשו לכזו מערכה של מעטים וחלשים כנגד אימפריה המונה צבא רב? האם הם ידעו שהקב"ה יעשה להם נס והם ינצחו במלחמה?

אפשר להבין על פי המשל הבא :

מלך אחד בנה מגדל גבוה בן מאה קומות והודיע שהראשון שיצליח להעפיל ולעלות עד ראש המגדל, יקבל פרס גדול. מיד באו רבים וניסו את כוחם, אך עד מהרה נוכחו לדעת שאין המשימה קלה כלל וכלל. רבים פרשו מהתחרות כבר בהגיעם אל הקומה השלושים, אחרים התאמצו והצליחו לעלות עד הקומה הארבעים. יחידי סגולה גיבורי כח התאמצו ביותר, והעפילו עד הקומות שבין השבעים לשמונים. אולם כאשר הגיעו אותם יחידים לקומה השמונים צנחו על סף עלפון ואפיסת כוחות. המשימה נראתה בעיני כולם כבלתי אפשרית, והזכייה בפרס הפכה להיות חלום שנגוז. יום אחד פשטה השמועה שאדם אחד הצליח להגיע אל הקומה העליונה, וכי הוא עתיד לקבל בקרוב את הפרס הגדול שהובטח על ידי המלך.

ביום קבלת הפרס נאספו המונים לראות את האיש, ולשמוע מפיו כיצד הצליח לבצע את המשימה הקשה הזו. קם האיש וסיפר לקהל

הנאספים: "כולכם סקרנים לשמוע מהו סוד ההצלחה, כיצד הצלחתי לבצע את הדבר שרבים ביקשו לעשות ולא יכלו. האמת היא שגם אני פקפקתי בשלב מסוים אם אצליח. היה זה לאחר שראיתי שבהגיעי לקומה השישים חשתי כבדות וקושי גדול בביצוע המשימה. אולם באותו רגע גמלה בלבי החלטה נחושה שאני חייב להצליח, ועם החלטה זו המשכתי".

"כאשר הגעתי אל הקומה השבעים, הרגשתי שכוחותי כלים ממש, אך לאחר מספר דקות של מנוחה, התאוששתי והרגשתי שאני מסוגל לטפס מספר קומות נוספות. אמנם לא ידעתי מה יועילו לי מספר קומות יחידות כאשר בפני עמדו שלושים קומות כדי להגיע למטרה, אך המשכתי בכל זאת. אמרתי בלבי: אשתדל לעשות את כל מה שבכוחי. החלטה זו נתנה לי תנופה מחודשת, ובכוחה עליתי עשר קומות נוספות. כאשר הגעתי לקומה השמונים חשתי שהגעתי לסף כוחותי".

"לרגע חלפה מחשבה במוחי שחבל להמשיך ולהתאמץ, הרי אל המטרה בוודאי לא אגיע. אך מיד התעשתי ואמרתי לעצמי: קומה נוספת הנך מסוגל לעלות בזחילה אם כן עשה זאת, הרי החלטת לעשות את כל מה שבכוחך. ואכן בשארית כוחותי זחלתי עד הקומה השמונים ואחת, וצנחתי על הרצפה מאפיסת כוחות. באותו רגע נפתחה לפני דלת של מעלית. גלגלתי את עצמי פנימה, ועליתי במעלית עד הקומה המאה".

למעשה, הנמשל מבשר הצלחה הרבה יותר מהמשל, שהרי במשל לא הובטח לאותו אדם שאכן ישנה מעלית סמויה באחת הקומות להעלותו לקומה המאה, ואילו אנו בעבודתנו הרוחנית מובטחים כי בשלב מסוים בעבודתנו מונחת מעלית שתעלה אותנו למעלות נפלאות, והיא הבטחת חז"ל: "יגעת ומצאת תאמין".

ההבטחה על היגיעה נאמרה בלשון מציאה, על אף שמציאה מזדמנת ללא יגיעה, ללמדנו שמה שמוטל עלינו הוא להשקיע, להתייגע ולעמול, אולם על יגיעה זו הבטיחו לנו חז"ל שנמצא "מעלית" באמצע דרכנו ובעזרתה נמריא לגובה. כך לבסוף "נמצא" את עצמנו בגדר "מציאה" במצבי נצחונות שמעל לכוחותינו.

כלל אמרו לנו חז"ל: אין הקב"ה מנסה את האדם, אלא אם יכול הוא לעמוד בנסיון זה, וחייבים אנו להאמין לזה, גם אם אנו רואים

אנו את עצמנו בזה "כיוצאים מן הכלל", חייבים להאמין ולשכנע את עצמנו שגם הנסיונות הקשים שאנו מקבלים, אינם מעבר לכוחותינו.

והאמת היא, שלפעמים הנסיון באמת "גדול עלינו", ואין ביכולתנו להגיע לפסגת ההצלחה הנדרשת מאתנו, אולם ישנה מעלית באמצע הדרך, שתוביל אותו לפסגת ההצלחות, אך בכדי להגיע לאותה מעלית נכספת, אנו נדרשים להשתדל ולעמול ולעשות את המקסימום.

לא לנו להחליט מתי כבר מגיעה לנו בצדק אותה מעלית, שנוכל כבר לקפוץ עליה ולנוח מעמל העבודה. רק הקב"ה הוא המחליט עד כמה צריך האדם לעמול ולהתאכזב, ושוב להתאושש, ורק כשיראה הקב"ה לשים קץ לעמל והיגיעה של האדם, אזי יזכה שמיד תופיע לפניו אותה מעלית להקפיצו למדרגות נשגבות המוצדקות לו כפי עמלו ויגיעו קודם לכן, ומה שבטוח שבשביל לזכות לאותה מעלית אסור לאדם להתייאש (ביים דרך).

יהודי נדרש לפעול ולעשות, גם אם נראה לו שלא יצליח ובדרך הטבע אין לו סיכוי. יהודי צריך לעשות כמיטב יכולתו, ולקוות לברכת השם במעשיו, שהיא זו שתוביל אותו לתוצאה הרצויה, או גדולה וברוכה ממנה שבעתים! ישנו פתגם האומר: יהודי צריך לעשות, לא לנסות להועיל! יהודי צריך לעשות, הוא נדרש להתאמץ, לפעול בלי לבחון אם יצליח להשיג, בלי לבדוק אם יצליח להוביל לתוצאה, כי רק בורא עולם קובע איזה מאמץ יצליח, והאם אכן יוביל למטרה. היהודי צריך רק לעשות את שלו, לפעול ככל יכולתו, להתאמץ בכל כוחו, ולקוות לסייעתא דשמיא במעשיו. אסור ליהודי להירתע מהתפקיד שעומד מולו, הוא צריך 'לקפוץ למים', להתחיל בעשייה ולפעול. את כל היתר משלים בורא עולם במידה גדושה, מידו הפתוחה הרחבה והמלאה.

בשנת תש"ב, בזמן שמלחמת העולם השנייה היתה בעיצומה, אלפי יהודים הוגלו אל מחנה דז'ורין שבטרנסניסטריה, שהיה מעין בית כלא ענק, בו חיו היהודים בתת תנאים. הרעב והדוחק היו קשים מנשוא, והקור המקפיא השלים את תמונת החיים הקשה והאכזרית. היהודים במקום עבדו עבודת פרך, ובקושי זכו למנת לחם זעומה ומעט מרק

לחמם את נפשם היגיעה. בימי החורף גברה המצוקה במחנה כאשר צנחה הטמפרטורה הרבה מתחת לאפס, ובלילות, הקור העז היה הופך למלאך המוות, וקיפח חייהם של יהודים רבים שלא ניתנו להם אמצעי הגנה מהקור הנורא.

באותה שנה היה האדמו"ר מנדבורנה זצ"ל ילד בן שנים עשרה שנים בלבד, וכבר אז צערם של היהודים במחנה נגע ללבו הרחום והרגיש. הוא לא היה מסוגל לשאת את המחשבה כי הם קופאים בלילות ולאיש לא אכפת. אולם עצי הסקה היו מצרך נדיר ויקר מאוד, לכן נאלצו היהודים להישאר נתונים לחסדי הסופות והסערות שפקדו אותם, ועם הקור המעמית החודר לעצמות.

הרבי שהיה אז ילד צעיר יכול היה לפטור את עצמו באמירה סתמית: "זה לא לכווחתי, זה גדול מידי לילד בגילי", אולם הרבי בחר לעשות ככל יכולתו, ומידי יום ביומו, מיד לאחר תפילת שחרית, מיהר ויצא אל הקור חודר העצמות, הסתובב כל היום לקושש ענפים וזרדים, ובקושי היה מצליח להשיג כמות זעירה.

באחד הימים בעודו מחפש ענפים וחומרי בעירה, ניגש אליו איכר נכרי ושאל: "ילד, האם אתה מחפש עצים יש לי עצים למכירה". הרבי הביט בו בחוסר אמן ושאל: "איך זה יתכן הרי כאן במחנה זה מצרך נדיר ויקר המציאות". "יש לי עצים, והם מוחבאים ביער, בוא אחרי", לחש הגוי, והילד המאושר החל ללכת בעקבותיו למעבה היער. דרך ארוכה ובסופה הגיעו לקרחת יער קטנה, שם היו חבילות ארוזות של עצי הסקה מוכנים לשימוש, ובכמות נכבדה.

האיכר הביט בעינו של הילד המופתע, ונקב בסכום הגדול המבוקש בעבורם. הרבי הביט בעצים, אך נרתע למשמע הסכום. בעודו מהרהר מנין ישיג את הסכום הגדול, שאל את עצמו היאך יוכל להבריח את הסחורה הנדירה מתחת לאפס של הקלגסים הרשעים, שגם הם חיפשו נואשות עצים להסקה. אך האם בכלל כדאי להתאמץ?

הרבי החליט מיד לעשות כמיטב יכולתו. "תן לי שעה", הוא אומר בפשטות לאיכר הערל, "אני צריך לגייס את הכסף". הנכרי מדרך אותו

כיצד לשוב למחנה, והילד ממחר לבשר לאביו האדמו"ר (בעל הדבר חיים) על העסקה המוצעת. האדמו"ר היה נרגש מהזכות העצומה שהתגלגלה אליהם להציל נפשות מישראל, והחל לאסוף עם בנו את הסכום הנדרש.

אחרי שעה הועבר הסכום המלא לידי האיכר הנכרי, ואף סוכם כי שעת חצות הלילה תהיה שעת העברת הסחורה לחצר ביתו של הרבי, נותר רק החשש מפני הקלגסים שומרי המחנה, שבוודאי ישמחו להניח את ידיהם על האוצר היקר. בשעה תשע בערב, שבילי המחנה היו ריקים מנפש אדם, מלבד השומרים שפטרלו ללא הרף. בשעה זו, הסתנן הילד החוצה מביתו, הלך בזריזות בעודו עוקב אחרי מבטם של השומרים, ואץ רץ אל ירכתי המחנה לחפש את ארון החשמל המוסתר. מאחורי גבעת שיחים, הוא מצא את ארון החשמל, פתח את דלתו, ובעזרת אבן גדולה הוא ניפץ את הפיזו המרכזי האחראי על אספקת החשמל במחנה.

אותו לילה היה האפל ביותר בתולדות המחנה. בחסות העלטה והסחת הדעת של השומרים בעקבות התקלה הפתאומית, הצליחו הרבי ויהודים נוספים להעביר את כל אוצר העצים לחצר ביתו, ומשם הפיעו אותם אל בתי היהודים האומללים שהתחננו לעצי הסקה.

הבה נעשה חשבון – האם היה לכך סיכוי מתחילה? האם הגיוני שילד בן שתים עשרה יקושש עצים לכל יהודי המחנה? האם זה סביר שלפתע יפנה אליו איכר נוכרי ויזיע לו עסקת מכירת עצי הסקה? האם היה ניתן להניח שהעצים יגיעו ליעדם בשלום מתחת לאפם של השומרים?

התשובה לכל השאלות הללו היא: לא! זה לא הגיוני, לא סביר ולא מתקבל על הדעת כלל. אבל הרבי לא התייאש ובכל זאת בחר לנסות, לפעול ולעשות כמיטב יכולתו, בלי לחשוב על הסיכוי להצלחת המהלך. כי יהודי קודם כל עושה, קודם מנסה, מפעיל את כל יכולתיו וכישוריו, ומתמסר לעשות ככל יכולתו. ואז הקב"ה מסייעו. כי אם יהודי יעשה מה שהוא יכול לעשות, הקב"ה שהוא כל יכול, יעשה אף הוא מה שהוא יכול לעשות, ואז המטרה תושג ותושלם על הצד הטוב ביותר. הקב"ה מעניק את הכח והסיוע ומוביל את האדם להצלחה היעודה!

להודות ולהלל

ה'כתב סופר' כתב שבדרך כלל רגילים העולם להודות רק על נס שנעשה להם ועל החלצם מצרה, אולם צריכים להודות לא רק על ההצלה אלא גם על עצם היותם בצרה, כי כל מה שה' עושה הכל לטובה. וא"כ ברור שגם הצרה עצמה היתה טובה עבורם.

לפי זה מתבארים גם דברי המדרש (ויק"ר ט, ב) על הפסוק: "זָבַח תִּזְבְּחַהּ יִכְבְּדֶנְנִי" (תהלים נ, כג) - אמר ר' הונא בשם ר' אחא יכבדני אין כתיב כאן אלא יכבדנני - כבוד אחר כבוד. והיינו שכיון שיש להודות גם על הצרה, צריך המקריב קרבן תודה להביא את קרבנו לא רק על נס ההצלה אלא אף על הצרה שקדמה לה, לכן נאמר "זובח תודה יכבדנני", עם נ' כפולה, להורות שעליו לכבד את ה' בכפליים, כבוד אחר כבוד, ולהודות לו גם על הרע וגם על הטוב, כי הכל לטובה.

על פי היסוד הנ"ל מתבאר גם מה שאנו אומרים בתפילת שמונה עשרה: "יְכַל הַחַיִּים יוֹדֵף סְלָה". אנשי כנסת הגדולה שתיקנו את נוסח התפילה דייקו לומר "כל החיים", והיינו שלא רק על החיים הטובים המאושרים אנו צריכים להודות לבורא יתברך, אלא כל החיים אנו צריכים להודות, אפילו כאשר לא טוב לנו ואנו סובלים ומרגישים רע, וזאת משום שהכל מאת ה' יתברך וכל מה שה' עושה הכל לטובה.

נאמר בגמרא (פסחים נ): "לא כהעולם הזה העולם הבא, העולם הזה על בשורות טובות אומר הטוב והמטיב ועל בשורות רעות אומר ברוך דיין האמת, לעולם הבא כולו הטוב והמטיב".

זה פשוט וברור שבעולם הבא לא יהיו צרות, אבל באותם ימים יסובב כביכול הקב"ה כל אדם לאחוריו, ויצווה עליו להתבונן במשברים וביסורים, בשעות הקשות וברגעי האימה שעברו עליו, ויוכיח לו שהכל היה לטובה, ומה שנחשב 'בזמן אמת' כאירוע טראגי ומר, גם הוא היה אך ורק לטובה. לכן בעולם הבא ירצו להחליף את הברכה שבירכו בעולם הזה "דיין האמת" לברכת "הטוב והמטיב", וזה הפירוש לעולם הבא כולו הטוב והמטיב.

דבר נוסף, על האדם להודות על עצם החיים, וכמו שנאמר: "מה יתאוּן אדם חי" (איכה ג, לט), באשר הוא חי עליו לשמוח ולהודות על עצם זה שהוא חי ולא להתלונן, גם אם חייו מלאים סבל ויסורים.

משל לאדם שזכה בהגרלה במליונים, והודיעוהו שנשברה לו צלחת פשוטה, וכי יחוש איזה צער בהודעה זו? כך צריך האדם להרגיש ולשמוח בעצם זה שהוא חי, כי החיים הם הזכייה הגדולה ביותר, ומה לא יתן אדם שנגזר עליו למות בכדי להמשיך לחיות? ולכן גם אם יש לו איזה צער, אין זה אמור לגרוע משמחת החיים שלו.

על האדם לחוש רגשי הכרת הטוב לה' יתברך על כל נשימה ונשימה, ועל אשר נתן לו עיניים לראות, אזניים לשמוע, רגליים להלך, ידיים לעשות בהן מלאכות שונות.

מגיל צעיר גדל דניאל בבית סבתו, ואת הוריו זכר אך בקושי. דניאל היה בן שלוש כאשר הוריו נהרגו בתאונת דרכים מחרידה, וסבתו נותרה הנפש הקרובה היחידה בעולמו המרוסק. לא בקלות אישרו העובדים הסוציאליים לסבתא הקשישה לאסוף לביתה את היתום הפעוט. 'רק לפני כמה חודשים איבדת את בעלך, ועכשיו את בנך וכלתך', אמרו לה, 'כיצד תוכלי להתמודד עם גידולו של ילד קטן שמצריך כוחות רבים כל כך?'

אבל הסבתא עמדה על דעתה. 'אין לי זמן לחשוב על מה שאיבדתי. עלי להתרכז במה שנתר לי', אמרה, ואכן קיבלה לידיה את דניאל. היא לקחה אותו יד ביד לגן הילדים, הלכה לאסיפות ההורים בבית הספר, עודדה אותו בלימודים בתיכון, חיכתה לו עם תבשיל חם כשחזר מהעבא והתרגשה יחד איתו כאשר התקבל ללימודי רפואה באוניברסיטה.

שנתיים נוספות חלפו, ומצב בריאותה של הסבתא הלך והידרדר. היא לא יכלה להמשיך לגור בבית ללא עזרה צמודה והשגחה רפואית מתמדת. בעצה אחת עם דניאל, החליטה הסבתא לעבור לבית אבות שבו תזכה לטיפול מסור.

לפני שהסבתא עברה לבית האבות, הגיע דניאל לעזור באריות חפציה ובגדיה. 'אני רוצה לקחת איתי גם את הפסנתר', ביקשה הסבתא. בפינת הסלון עמד מאז ומתמיד פסנתר שחור וגדול ממדים, שעליו ניצבו תמונות הוריו של דניאל. דניאל ידע שעד התאונה הפליאה סבתו בנגינה, אך מאותו יום מר היא לא הרימה את מכסה הפסנתר ולא פרטה על קלידיו אפילו פעם אחת.

'את רוצה לקחת את הפסנתר?' תמה דניאל, 'אבל את לא משתמשת בו, סבתא?'

'אני בהחלט משתמשת בו', השיבה הסבתא.

דניאל רצה לומר: 'להניח תמונות על פסנתר, זה לא נקרא להשתמש בו', אבל עצר בעצמו ולא אמר דבר. אם לסבתו האהובה חשוב להעביר את כלי הנגינה לחדרה שבבית האבות, הוא יעשה זאת. זה בוודאי יקל עליה את המעבר לסביבה החדשה.

חודשים אחדים לאחר שהסבתא עברה לבית האבות, היא נחלשה עד שבקושי יכלה לרדת ממיטתה. באותה תקופה מצא דניאל את בחירת לבו ועמד להינשא לה. כאשר הגיע להציגה בפני סבתו, התלהבה כלתו מכלי הנגינה. היא היתה פסנתרנית מחוננת והבחינה מיד שזה כלי יקר ביותר, אך דניאל הזהיר אותה מראש שלא לפתוח את הפסנתר ולא לנסות לנגן עליו, משום שזה עניין רגיש אצל סבתו.

הסבתא הספיקה להשתתף בחתונתו של דניאל, ולאחר כמה שבועות נפטרה. דניאל לא היה חייב על פי ההלכה לשבת 'שבעה' משום שלא היה בנה, אך הוא ורעייתו הצעירה שהו בחדרה שבבית האבות וקיבלו ביקורי תנחומים מידידיהם ומידידי המשפחה.

יום אחד פתחה רעייתו של דניאל את הפסנתר, וניסתה להקיש על הקלידים. שום צליל לא בקע מכלי הנגינה. היא נקשה חזק יותר, ועכשיו בקע קול חלוש ועמום.

'צריך להזמין מכוון פסנתרים', אמרה לדניאל, 'שנים לא ניגנו על הפסנתר הזה'. תוך כדי הדברים היא פתחה את המכסה העליון של כלי הנגינה והביטה פנימה, וקריאת הפתעה פרצה מפיה: 'דניאל, בוא תראה!'

דניאל מיהר והתקרב, והציץ פנימה. הפסנתר היה מלא פתקאות קטנות, מקופלות היטב, שנקרעו ממחברות ישנות, פנקסים קטנים, ניירות אריזה חומים, קבלות וחשבונות, פתקים של מכולת וכל דבר שניתן לכתוב עליו.

'מה זה עריך להיות?' שאל דניאל בפליאה. הוא הכניס את ידו ושלף את אחד הפתקים. הוא זיהה מיד את כתב ידו הרועד של סבתו. 'תודה אלוקים על הנס שעשית לי - שדניאל התחתן עם בחורה כל כך מוצלחת', קרא. הוא פתח פתק נוסף וקרא: 'תודה אלוקים על הנס הקטן שעשית לי - ביקשתי שדניאל יבוא לבקר והוא הגיע'. דניאל הנרגש החל להוציא את הפתקים הרבים ומדי פעם פתח אחד מהם וקרא בו: 'תודה אלוקים על הנס הקטן שעשית לי - חשבתי שהמקרר התקלקל, התפללתי שזה לא יקרה ועכשיו הכול בסדר'. 'תודה אלוקים, על שילד נחמד עזר לי לסחוב את סלי הקניות הכבדים עד הבית'. 'תודה אלוקים שהעוגה שהכנתי לקראת האורחים הצליחה כל כך'. 'תודה אלוקים על שהיה לי כסף לשלם את חשבון החשמל'...

השעות חלפו, דניאל ואשתו אחוזי ההתרגשות המשיכו לקרוא בפתקי ההודיה הרבים שכתבה סבתו לאורך כל השנים. כל דבר טוב שאירע לה היה נס - וגם בדברים הרעים היא מצאה תמיד צדדים טובים.

השטיח כבר היה מלא בערימות של פתקאות והפסנתר היה ריק כמעט לחלוטין. דניאל שלח יד למעמקי הפסנתר והוציא את הפתק האחרון שבו היה כתוב: 'אלוקים, לקחת אליך את בעלי, את בני וכלתי, אבל הצלת את נכדי דניאל, אני כל כך מודה לך על הנס שעשית לי. עכשיו יש לי סיבה לחיות'.

אחת ממטרות התפילה היא להזכיר לנו כל הזמן מי נותן לנו את שפע מתנות החינם שזכינו בהן: חכמה, בריאות, מזון, כוח ועוד ועוד. כאשר אנו מבקשים מהקב"ה את צרכינו, אנו זוכרים ומזכירים לעצמנו שהכול מגיע מידו הגדולה והפתוחה ובכך אנו מרגישים צורך עז להודות לו (מי שחי בקשר מתמיד כזה עם בורא עולם, חיי מלאים רוגע ושלווה, והוא יחוש את עזרת השם על כל צעד ושעל).

לעיתים נוטים אנו לקבל את הטוב הסובב אותנו כמובן מאליו, ואין אנו מייחסים לו חשיבות מיוחדת, ובטח שלא טורחים להודות עליו. רק כשמגיע מצב שהעניינים משתבשים ויוצאים משליטה, ואז לפתע הכול מסתדר, מעריכים בדיעבד את הטוב והשפע שמורעף עלינו ממרום בכל שעה, בכל רגע ובכל זמן. (סיפור על כך בעמוד 246)

חנוכה - אמונה

החלל סביבנו שוב מתמלא באווירה קסומה, ניחוחות החנוכה כבר עוטפים אותנו מכל זווית. נעימות החנוכה מושרות בכל פה, הניגונים המשמחים והמרגשים כבר נשמעים ברמה. הנה, שוב אנו נמצאים בפתחם של הימים המוארים בשנה, ימי החנוכה, שוב אנו מקבלים הזדמנות להציץ ללהבת אהבת הבורא לבניו אהוביו, מבעד לשלהבת קטנה המרצדת, עד שתהא שלהבת עולה מאליה...

רגע הדלקת הנרות בכל בית יהודי, הוא מעמד מרומם ומרגש. השירה המשותפת, האווירה החגיגית, ההתבוננות בחסדי הבורא. גם אורחים חשובים מאוד מגיעים - מלאכי מעלה נקבצים ובאים בכל בית יהודי בעת הדלקת הנרות! (כך כתב בעל 'קב הישר'), כי ממש כמו בכניסת השבת ובליל הסדר - מלאכי השרת חופפים מעלינו בהדלקת הנרות, באים לשמוע אותנו מברכים ומודים על הניסים והנפלאות שאירעו בימים ההם, ונמשכים בזמן הזה...

כי הנצחון לא היה נצחון פיזי בלבד, אלא נצחון הרוח, נצחון שמהותו ופירותיו מלווים אותנו תמיד. המאבק בין היהודים ליוונים לא היה מאבק על שטח או משאבים, אלא מלחמה קיומית בשאלה החשובה מכל: האם יש עדיפות לעם היהודי כעם נבחר? האם העם היהודי שונה ונעלה? אולי 'ככל הגויים בית ישראל' - כפי שניסו היוונים לטעון?

לפיכך, היוונים לא התמקדו בעקירת כל התורה כולה, אלא בעקירת המאפיינים הבולטים, בהרס הפרטים המייחדים אותו והופכים אותו לשונים ואיכותיים יותר: במצוות המילה - שהיא אות הברית החקוקה בנו בהיותנו בניס לעם היהודי, ביום השבת - בו אנו עוזבים את העולם הממשיך לנוע במרץ ומתמקדים במנוחת אהבה, ובראש חודש - כי אנו מונים את השנה אחרת מכל הגויים, והם ביקשו לשנות זאת (עיין בעמוד 339).

לכן היוונים ביקשו: 'כיתבו לכם על קרן השור כי אין לכם חלק באלוקי ישראל' - במילים הללו דווקא, מתוך כוונה להדגיש: עם ישראל איננו חלק מאלוקי ישראל, אין לו יתרון מובנה על יתר

העמים בהיותו חלק אלוקי, שגרירי הבורא בעולמו, עם ישראל לדעת היוונים, הוא עם ככל העמים, לא נעלה מהם, אינו איכותי מהם, ולא זוכה בבורא עולם קרוב אליו יותר מהם.

האמת היא כמובן הפוכה, והיא זו שניצחה את היוונים: היהודים הדגישו את השוני, את היתרון האיכותי שלהם: יהודים הם חלק מבורא עולם, נשמתם חצובה מתחת כסא הכבוד, המהות שלהם נעלית, עוצמתית וטהורה בלי השוואה לשום אומה אחרת. אנו אומה ייחודית, אמנם זן אנושי בגופו, אך אלוקי במהותו ובנשמתו!

לפיכך, אין פלא כי יהודים אינם נרתעים מנסיונות ואינם מתבלבלים מפיתויים. בגלל שהנשמה של כולנו היא כה טהורה ועוצמתית, כה אלוקית וייחודית - היא מתחזקת, מתחשלת בגבורה, מתעצמת במסירות נפש, כדי להילחם ולנצח, כדי להתמודד בגבורה. לכן, כאשר יהודי ניגש למלחמה על כל פרט מיהדותו, הוא אינו דומה לגוי אחר הנאבק למען עקרונות מסורתו. כי בגנים של היהודי יש די. אן. אי. נעלה, כוחות של מסירות נפש, סייעתא דשמיא צמודה ויכולות רוחניות גבוהות.

כשניגש להדליק את נרות החנוכה, נצית את האש בנר השמש הקטן, נברך **"אשר קדשנו במצוותיו"** - ונעצור להתבונן: יש עוד מישהו שזכה שבורא עולם בכבודו ובעצמו יתווה לו את הדרך להתקדש ולהתרום? האם ישנם עוד אומה בעולם שאנשיה זכו לקבל ציווי אלוקי כיצד לנהוג? רק אנחנו זכינו, אשרינו מה טוב חלקנו!

אחר כך נברך **"שעשה ניסים לאבותינו"**, ונהרהר בהתרגשות: ישנה מערכת טבעית, לפיה רבים מנצחים מעטים, גיבורים מפילים את החלשים, ושמן של יום אחד - מספיק ליום אחד בלבד. ואנחנו? את כל מערכות הטבע שידד הבורא לכבודנו, את כל סדרי העולם הפך למעננו, הכל למען נצחונם של בניו אהוביו!

וכאשר ניגש בלבבות רוטטים מהתרגשות ובעיניים לחות מדמעות, ונברך בלב הומה: **"שהחיינו, וקיימנו, והגיענו לזמן הזה"** - נחשוב ונתבונן שגם כעת לא עזבונו רחמיו, ולמרות כל הקמים עלינו - אנחנו עוד פה, חיים וקיימים, מציתים את האש, משוררים בהתרגשות,

דומעים מאושר, מתמוגגים משמחה, ומודים לקב"ה על כל הניסים שעשה ועושה לנו מאז ועד היום! (אור דוד)

חנוכה - מסירות נפש

היה זה בתקופת ימי השואה האיומה. במחנה הריכוז ברגן בלזן הנודע לשמצה, רוכזה קבוצה קטנה של בנות צעירות ונערות מתבגרות, שהתמודדו בתנאי החיים הקשים ביותר. אך למרות זאת, כל ייסורים שבעולם וכל תת התנאים שבמחנה, לא יכלו לגבורתן היהודית, לאומן הרוח והנחישות שפעמה בלבן...

ככל שהתקרבו ימי החנוכה, הלכה שאיפתן הכמוסה וגברה, עד כי לא יכלו להכילה. היה ברור להן כי הן הולכות להדליק נרות במחנה, ויהי מה. אך איך יוכלו להשיג נרות חנוכה במחנה הנורא? איך אפשר להצית שלהבות קטנות בגיהנום הגרוע ביותר עלי אדמות?

בשקט בשקט, נערכה התייעצות סודית בין הבנות. הועלו השערות, הוצגו רעיונות, מוחן לא פסק מלחשוב על דבר אחד – איך אפשר להשיג נרות חנוכה, כאן, בתוככי המחנה. כשהבינו שאין סיכוי להשיג נרות ממש, החלו לבנות רשימת תחליפים:

בגבורה יהודית בלתי נתפסת, החליטו הבנות לוותר על מנת המרגרינה היומית. חשוב להבין שלא היה שפע של מרגרינה במחנה, ולמרגרינה הזו כלל לא היו תחליפים... זו היתה המנה היחידה אותה קיבלו הבנות מלבד לחם יבש ומעט מרק דל, וויתור על מנת המרגרינה – היה לוותר על חמישים אחוז ממנת האוכל היומית!

אחרי שבהקרבה שאין לתארה נוצר 'שמן מרגרינה', נותרה שאלת הפתילות פתוחה על השולחן. הן כססו את קצות בגדיהם מתוך חשיבה מרוכזת על פיתרון אפשרי, עד שהבינו כי כסיסת קצות הבגדים – זה הפיתרון עצמו. נכון שאין במחנה בגדים חילופיים, וכל חוט שיופרם –

עלול לגרום לקרע בבגד, לחזר גדול ולקור ורוח הנכנסים בעדו, אך עדיף לוותר על כמה חוטים, כדי להשיג פתילות!

ועתה, אחרי ששמן ומרגרינה כבר יש, נותר רק להשיג כלי קיבול, משהו שיכול להשתוות איכשהו לכוסית, בו יוכלו לאסוף את המרגרינה ולהציב במרכזו את החוט. כך הן תוכלנה להעלות את הלהבה הנעצית של עם ישראל, המוכיחה כי נצח ישראל לא ישקר, והגחלת עוד תתגבר ותהפוך לשלהבת עוצמתית.

בהתייעצות סודית חפוזת, נקבע הכלי המתאים: יש להשיג תפוחי אדמה שלמים, אותם ינקרו במרכזם, עד שיהפכו למין כוסית קטנה היכולה להכיל את המרגרינה. נכון שלהשיג יהלומים ברחובה של עיר כיום, קל בהרבה מלהשיג תפוחי אדמה במחנה ברגן בלזן, אך מה לא עושים כדי לזכות להדליק נרות חנוכה, גם בתנאי החושך שבמחנה?

כך יצאה לדרך תוכנית הפעולה הנועזת, רבת התושיה ורוויית האומץ, כאשר חמש בנות נשלחו למשימה להבריק תפוחי אדמה מהמטבח, באישון לילה ותחת אפילה. עוד באותו לילה יצאה המזימה אל הפועל, כאשר לאורו של הירח, אחרי חצות הלילה, נראו חמש דמויות רצות בחשיכה אל עבר המטבח...

כעבור שניות אחדות, כבר היו תפוחי האדמה בידיהן. עיניהן נצעו בחשיכה, אושרן היה רב. יש להן את כל המרכיבים להדליק נרות חנוכה, נותר רק להגיע בשלום בחזרה אל הדרגשים בבלוק... אלא שהחלק הזה בתוכנית – נכשל כישלון חרוץ.

הן רצו בשקט, כשלפתע שאגה מקפואת דם לעברן: 'עיצרו!', שאג השומר הנאצי, שזיהה אותן בבריחתן. תוך שניות הגיע אליהן, הטיח בהן קללות נמרצות וכמה מכות חזקות, רשם את שמותיהן ומספריהן האישיים, והודיע ברשעותו כי גזר דינן הוא מוות פומבי, אשר ייערך מחר בצהריים בנוכחות כל בנות המחנה. למען יידעו, יראו וייראו...

הן שבו לדרגשים, מכינות עצמן למות על קידוש השם. בינן לבין עצמן, נזכרו כי ישנה נערה יהודיה אחת, מוכשרת מאוד, השולטת בכמה שפות ומשמשת מתורגמנית המאזינה לחדשות במדינות שונות, ומתרגמת אותן עבור המפקדים. הנערה זכתה לביתן אישי ותנאים נוחים יחסית, והיתה בקשרים טובים עם המפקדים הנאצים. על אתר נפלה ההחלטה, לנסות להעירה עכשיו, באישון לילה, ולדבר על לבה כי תואיל לנסות להעביר את רוע הגזירה.

בצעדים זריזים וזהירים, שבו והתגנבו הבנות מהבלוק שלהן, וצעדו – כפופות ושפופות בשקט מוחלט, לעבר הביתן האישי של אותה נערה יהודיה. כשהיו קרובות לפתח הביתן, שמעו נעימה חרישית מתנגנת, בקול שקט אך צלול ועליוז...

'מעוז צור ישועתי' – עלתה נעימה מרגשת מהחלל החשוך, 'לך נאה לשבח... אוי, אוי, תיכון בית תפילתי', אין ספק, מישוה כאן, קרוב מאוד לביתן, עומד ומשורר בהתרגשות 'מעוז צור', שמח על כי לבורא עולם נאה לשבח, ונרגש בתחינתו לקירוב הגאולה, 'אז אגמור בשיר מזמור'

הן הלכו בעקבות הקול השקט, ולפתע גילו נר קטן, שלהבת קטנה מרצדת. לפניה, עומדת נרגשת, אותה נערה יהודיה, שניצלה היטב את התנאים המיוחדים שניתנו לה, והדליקה נר של חנוכה בטבורו של המחנה, בשעת ליל מאוחרת. הן קרבו אליה, והיא נבהלה וקפצה אחורנית...

הן התנצלו על שהבהילו אותה, ומיד החלו להתחנן על חייהן. הן סיפרו כי ביקשו לקיים את אותה מצוה בה היא עוסקת עתה, להדליק נר חנוכה, והסתכנו לשם כך. אך הן נתפסו, גזר דינן הוכרע, ומחר בצהריים עתיד להיות מבועע. 'אנא, עשי כל שביכולתך להציל את חיינו! התחננו בדמעות...

הנערה המתורגמנית, לבשה מיד ארשת פנים אדישה, וגערה בהן כי תסתלקנה מהמקום, עכשיו ומיד, שכן עצם עמידתן כאן באישון ליל היא

סכנת חיים עבורן ועבורה. כביכול אטמה אוזניה משמוע, ומיהרה אף היא להסתלק בחזרה אל ביתנה.

הן שבו בשנית לדרגשים, עייפות ומאוכזבות, ונרדמו מיד. למחרת בשעת צהריים, עבר הכרוז במחנה והזמין את כל השוהות בו לעפות בביצוע העונש החמור, שהוטל על נערות ש'חטאו' בחומרה רבה, וגנבו מספר תפוחי אדמה מהמטבח באמצע הלילה. הבנות הוזמנו למרכז הבמה, כשלפניהן ניצבות כל השוהות במחנה, והמפקדים מפקחים מקרוב...

ואז, רגע לפני שצעקו 'שמע ישראל', הגיעה בריצה ממרחק אותה נערה, המתורגמנית מהביתן. היא ניגשה למפקד הראשי, והחלה מלחשת באוזנו. היא הגיעה ידיה אנה ואנה, שבה והתלחשה, עשתה אותות תחנונים ואף קמצה אגרופים, כשכל העת המפקד מתווכח עימה בלהט. לבסוף, כשאותות אכזבה ניכרים בפניו, היה ניכר כי נענה לה.

חמש דקות אחר כך, פוזר הכינוס בלי שגזר הדין יבוצע. הבנות ניצלו ברגע שאחרי האחרון, אירע להן 'נס חנוכה פרטי', נס של הצלת חיים בימי החנוכה, אחרי מסירות נפשן להדלקת נרות חנוכה. המתורגמנית שהצילה אותן מיהרה להסתלק מהמקום, ומאז לא נודעו עקבותיה, עד לרגע מרגש ומצמרר, בו נחשף הסיפור כולו:

היה זה שנים רבות אחר כך, בבולטימור הרחוקה. אחת מחמש הניצולות, הגב' גורדון, התנדבה לסייע ליולדת שהתקשתה בימים שאחרי הלידה, ובאה לבקרה בביתה. כשראתה תמונת אשה על הקיר בביתה של היולדת, החלה לבכות בסערת נפש עד שהתעלפה...

כששבו אליה כוחותיה, סיפרה הגב' גורדון את הסיפור לאותה יולדת, כשהיא מתעניינת מי האשה שבתמונה. כשסיפרה היולדת כי זו אמה, פרצה שוב הגב' גורדון בבכי ואמרה: 'הרי אמא שלך היא המתורגמנית שהצילה את חיי. מאז לא ראיתי אותה, אבל לעולם אזכור כי חיי ניצלו בזכותה... כשעמדנו רגע לפני עליה לקידוש השם, אך חשנו כי בורא

עולם שלח אותה להציל אותנו, שלא נינזק ממסירות הנפש להדלקת נרות חנוכה', הוסיפה ואמרה ברגש רב...

סיפור זה, שהתפרסם בעלון 'הידברות', מאיר אור עצום על המסר של ימי החנוכה. בחנוכה אנו מודים על נס החשמונאים, שללא כל סיכוי גשמי, ובלי כל יכולת פיזית, בחרו להתעצם ולהתגבר, להתעקש ולהילחם. וכך גם אנו, כי לכולנו יש נסיונות, קשיים והתמודדויות, פיתויים ובעיות, ולפעמים אנו עלולים לחשוב שאין לנו את הכוחות, אין לנו את היכולות, איננו מסוגלים...

בפעם הבאה שהיצר יעמיד בפנינו קשיים, ניזכר בגבורתם של החשמונאים, שנגד כל סיכוי הגיוני בחרו להילחם ולהתעצם, וזכו גם לנצח את אויביהם ולנצח על מלאכת בית ה'. נראה בעיני רוחנו את נרות החנוכה המרצדים במחנה ברגן בלזן, כיצד ילדות קטנות התמסרו לקיום מצוה, כיצד הסכימו לוותר על מזונם המועט, להסתכן בחייהן ולהילחם בחירוף נפש כדי לזכות לקיים מצוה אחת!

זו עדות למסירות הנפש היהודית הטבועה בנו, לכוחות הנפש העוצמתיים הטמונים בתוך כל אחד מאיתנו, הנותנים בנו את היכולת להתגבר ולהתמודד, להילחם ולנצח. ללא כל קשר ליכולות הפיזיות, ולמרות שההתמודדויות והנסיונות נראים קשים ובלתי עבירים, אך בשלהבות החנוכה בוער המסר:

יהודי הוא בריאה אחרת, נדירה וייחודית. יש לו כוחות מיוחדים ונדירים, יש לו יכולת להתמודד. הבה נפנים את המסר הזה אל עמקי נפשנו, ונצא ברכוש גדול ובאור גדול מימי החנוכה האהובים!

נר מצוה ותורה אור

תורתנו הקדושה היא חכמה אלוקית ואיננה חכמה כשאר כל החכמות החיצוניות של אומות העולם. את תורת ה' לא מספיק ללמוד ולדעת, אלא צריך ללומדה עם קדושה, יראת שמים ועם ערך אמיתי וחשיבות אמיתית לעסק התורה, רק אז זוכה האדם באמת לקנין התורה.

ואמרו במדרש (איכה רבה) על הפסוק 'יְאֲתִי עֲזָבוּ וְאֵת תּוֹרָתִי לֹא שָׁמְרוּ' (ירמיה טז, יא), הַלֵּנְאִי אוֹתִי עֲזָבוּ וְתוֹרַתִי שָׁמְרוּ, שמתוך שהיו מתעסקין בה **המאור שבה** היה מחזירן למוטב.

לא כתוב שהתורה מחזירה למוטב, אלא 'המאור שבתורה' מחזירם למוטב. והיינו כשלומדים את התורה עם המאור שבה, מתוך יחס נכון לערך התורה ויראת שמים האמיתית, אז יש סיכוי באמת שהתורה תחזיר את האדם למוטב, אבל כשלומדים את התורה כשאר חכמות כמו מתמטיקה, פיזיקה, כימיה, ביולוגיה, גיאוגרפיה וכו', אזי אין התורה חודרת בלבותיהם ואינה מחזירה אותם למוטב.

וכמו שרואים אנו בעליל בכל מיני אוניברסיטאות ובתי ספר, שלומדים בהם כמה מלימודי התורה, ואע"פ רבים מהם עדיין מחללי שבת, ואף חלקם שהיו שומרים קצת, עתה הרי הם יורדים ומתדרדרים עוד ועוד מדרכי התורה והמצוות. ועוברים על האיסורים החמורים בתורה בשעט נפש, והתורה לא החזירתם למוטב, למה? כי כאשר אין מאור, אין חזרה למוטב.

לא לחינם נמשלה התורה למים, המים יכולים להצמיח פרחים ושושנים, ומאידך גיסא גם קוצים וברקנים, תלוי מה מגדלים. כך התורה יכולה להצמיח צדיקים חסידים וקדושים, ומאידך גיסא גם רשעים שונאי תורה ומצוות. הכל תלוי היאך לומדים את התורה. וכדברי הגמרא (יומא עב:): אמר רבי יהושע בן לוי, מהו שכתוב: 'וזאת התורה אשר שם משה' - אם זכה האדם, נעשית לו התורה סם חיים, לא זכה, נעשית לו התורה סם המוות.

מלכות יון הרשעה בתקופת בית שני רצתה "להשכיחם תורתך". ואמרו במדרש: "וחושך על פני תהום" - זו מלכות יון, שהחשיכה את עיניהם של ישראל. היוונים בעצם לא התכוונו להעלים את

התורה כליל, הם הכירו בחכמה הגדולה והעצומה הטמונה בה, ולכן תירגמוה לשפתם. מה שהם רצו היה להחשיך את המאור שבה. רצו הם שעם ישראל יתייחס לתורה כאל יתר החכמות המצויות בעולם, ולא כ"תורת חיים", שממנה תוצאות חיים לחיי האדם כולם.

אבל בסייעתא דשמיא עם ישראל ניצח והצליח לגרש את החושך של היוונים, ותורתנו הקדושה זוהרת ומאירה, ולכן בחנוכה יש להרבות בלימוד התורה וכמו שרמזו במה שנאמר בגמרא (שבת כא:): "מאי חנוכה? דתנו רבנן", שכל התכלית של חנוכה ב"תנו רבנן", והיינו לימוד התורה.

מה בין חנוכה לפורים

נתבונן באחד מההבדלים המיוחדים בין חנוכה לפורים:

בחנוכה היתה גזירה על הרוחניות של עם ישראל, על התורה ועל המצוות. בפורים היתה גזירה על גופם של עם ישראל להשמיד להרוג ולאבד. וכן בדרך המלחמה היה הבדל: בחנוכה - נלחמו בצורה של מאבק פיסי. בפורים - עשו תעניות והרבו בתפלות.

לכאורה, בחנוכה שהיתה גזירה על עניני רוח, שילחמו באותה הדרך, צומות ותפילות, ובפורים שיש גזירה גשמית שילחמו בכח, בקרבות ומאבקים. למה נהגו בצורה כזו, הפוכה מן ההיגיון?

אלא, מסביר ר' משה אלשיך זצ"ל שכך הוא סדר הדברים: "הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים" (ברכות לג:), לאדם יש אחריות לדאוג לצד הרוחני השייך לו, והקב"ה צריך לדאוג לעניני הגוף ה"טכניים", כלומר לגשמיות. ממילא, בפורים שהיתה גזירה על הגשמיות שלנו, על חיינו, אנו פונים אליו יתברך, שיבטלה. ואיך פונים לקב"ה? ע"י צומות, תפילות וכדו'.

אך בחנוכה, הגזירה היתה על עניני הרוח, לכן היוזמה היתה צריכה להיות מצדנו. לפיכך נקטו החשמונאים בצורה של מלחמה.

הדברים יחודדו עפ"י משל: אדם אחד עבר לדור בשכירות בבנין מגורים חדש. והנה קיבל טלפון מוועד בית, שהדיירים רוצים לבנות מעלית, וכל אחד יתן 20,000 ₪. מיודענו שבקושי גומר את החודש

לא ידע מאיפה ישלם סכום עצום זה. הוא התקשר לבעל הבית ואמר כך: "הרי המעלית שייכת לבנין עצמו שכבודו ישלם...".

אחר חודשיים הגיע חשבון של הטלפון, והנה גם כאן התקשר מיודענו השוכר לבעל הבית, ואמר לו: "כבודו ישלם". והתגובה של המשכיר לא היתה לרוחו של הדייר התמים: "מה פתאום, כאן זה כבר עובר כל גבול, את מה ששייך לך באופן פרטי אני לא משלם, זה מוטל עליך!".

כן הוא בפורים, מתפללים ומבקשים מה' שיעזור לנו וזה על חשבוננו, כי זה החלק הגשמי, אך לגבי החוב הרוחני שלנו אין לבקש שהכל יבוא על מגש של כסף, אלא צריך להילחם בבחינת "אם אין אני לי-מי לי" (אבות א, יד), ולכן לוקחים אנו יוזמה ונלחמים על חיי הרוח שלנו. (מהרב ירחמיאל קראם שליט"א)

● מדוע בחנוכה נהגו לשחק בסביבון, בו הידית מלמעלה, ואילו בפורים לוקחים רעשן, בו הידית מלמטה?

✓ מפני שבנס חנוכה נעשה הכל באתערותא דלעילא, בכח עליון, מבלי התערורות למטה, רומז לכך הסביבון שאוחזים בון מלמעלה. לא כן בפורים שציוותה אסתר המלכה על מרדכי הצדיק: "לך כנוס את כל היהודים וצומו עלי שלושת ימים", שהיתה זו אתערותא דלתתא, לכך רומז הרעשן שמחזיקים בו מלמטה (בני יששכר).

✓ את הסביבון של חנוכה מסובבים מלמעלה, כי נס חנוכה סובב על עניינים של מעלה - הצלת הנפש היהודית, אך את הרעשן מסובבים מלמטה, כי נס פורים סובב על עניינים של מטה - הצלת הגוף. (ימי החנוכה)

✓ את הסביבון מסובבים על הארץ כי בחנוכה היה מעשה תחתונים שהחשמונאים עשו מלחמה ביוונים מתוך חירוף נפש, אבל בפורים שלא עשו מלחמה, אלא רק ביקשו רחמים מן השמים, לכן מסובבים את הרעשן באוויר. (נחלת יעקב)

✓ מכל מקום לשניהם יש משמעות אחת - שברגע האחרון, שכבר עמדו על סף יאוש, אעפ"כ ע"י "סיבוב" אחד שעשה הקב"ה, הכל השתנה לטובה. (יפה בעתו)

שביבים

● ידוע כי עיקר נס חנוכה היה ההצלה מהיוונים, אחרי שגזרו גזירות קשות על ישראל, שלא ללמוד תורה, ולא לשמור שבת, ורצו גם לבטל שאר מצוות מישראל, עד שהקב"ה הצילם על ידי קומץ אנשים, חשמונאי ובניו, שיצאו למלחמה במסירות נפש נגד אלפים רבים של האויב היווני, שאליהם הצטרפו גם הרבה מתייוונים מישראל, אע"פ שהיו היוונים אימפריה גדולה וחזקה ששלטה בעולם, בכל זאת לא שתו החשמונאים לבס לזה, והלכו בכל המסירות כדי להלחם ביוונים ולהציל את עם ישראל מגזירת שמד רוחני.

הלא אם היו שואלים דבר כזה לאדם מן השוק, בוודאי היה משיב ואומר כי אין זה אפשרי לכמה אנשים יחידים לעמוד נגד אלפים רבים, שהרי הם ממש כמאבדים את עצמם לדעת במלחמה זו. אבל החשמונאים עמדו בגבורה ויצאו למלחמה ביוונים במסירות נפש, וכל עיקר כוונתם ביציאה למלחמה היתה מפני שרצו להציל את כלל ישראל, שלא יעברו חלילה על הדת, ונעשה להם נס שלא כדרך הטבע שניצחו את היוונים במלחמה.

ולזה באו עיקר קביעות ימי החנוכה לדורות משום נס ההצלה מהיוונים, שהצליחו החשמונאים המעטים לנצח את היוונים הרבים, וכפי שמבואר בנוסח תפילת על הניסים שמזכירים בעיקר את נס ההצלה והניצחון במלחמה, "ואתה ברחמיך הרבים עמדת להם בעת צרתם וכו' מסרת גיבורים ביד חלשים ורבים ביד מעטים וטמאים ביד טהורים ורשעים ביד צדיקים וזדים ביד עוסקי תורתך", וכמעט שאין מזכירים את נס פך השמן, שגם בסוף על הניסים שאומרים ואחר כן באו בניך וכו' לא מזכירים את נס זה, ורק הדלקת נרות חנוכה היא לזכר נס פך השמן.

● משפט חסידי מפורסם קובע: "צריך להקשיב למה שהנרות מספרים לנו". אז הנה רק קצת מה שהרבי מלובביץ' זצ"ל למד מההלכות והמנהגים של חנוכה, עקרונות חינוכיים חשובים לכל השנה כולה:

א. חנוכה, בניגוד לחגים אחרים, בכלל לא כתוב בתורה. לכן הוא מלמד אותנו על החשיבות של התורה שבעל פה לצד התורה שבכתב.

ב. מדליקים נרות דווקא כשהחושך מגיע. לאורך דורות אנחנו לא מתרשמים מהחושך אלא אדרבא, יודעים שיש תקופות חשוכות, ואז מתאמצים ומאירים.

ג. ההלכה המקורית היא לא להדליק בתוך הבית אלא כלפי חוץ. כלומר, האדם לא רק יוצר אור אצלו בפנים אלא משקיע בהשתדלות להאיר את החוץ, את הרחוב.

ד. שיטת ההדלקה מכונה "מוסיף והולך" - בכל יום מוסיפים עוד נר. לא משנה כמה עשית אתמול, עליך להתקדם ולעשות היום קצת יותר.

ה. הנרות מונחים במקום אחד ואסור להזיז אותם ממקומם. יהודי שעוסק בהארת הסביבה צריך לדעת שהמשימה הזו קבועה ויציבה בנפשו, היא מסדר חייו התמידי, ועליו לשים לב שלא יבלבלו ויזיזו אותו.

ו. הנרות צריכים להמשיך לדלוק בכוחות עצמם אחרי שאנחנו הדלקנו אותם. כשמחנכים ומשפיעים על האחר צריך לוודא שזה יהיה משמעותי, שהוא ימשיך לדלוק לבד אחר כך לאורך זמן.

● במדרש מובא, כי בשעה שעלה אנטיוכוס הרשע על ירושלים, גזר על בני ישראל שלא יקיימו שלוש מצוות: שבת, ראש חודש ומילה. אולם זממו לא עלה בידו וה' שלח תשועה בידי מתתיהו בן יוחנן כהן גדול חשמונאי ובניו.

והנה המילים: "בימי מתתיהו בן יוחנן" - בגימטריה: 9911 בדיוק כמו: "שבת, חֹדֶשׁ, מִילָה".

וזו גם הסיבה עפ"י ה"אמרי חיים" מוויז'ניץ זצ"ל, שאנו אומרים "מזמור שיר חנוכה..." שראשי התיבות שלהם מש"ח, כאותם ראשי תיבות של "מילה, שבת, חֹדֶשׁ".

● נפסק להלכה (שו"ע או"ח תרע"א) שצריך להיזהר מאוד בהדלקת נרות חנוכה, ואפילו עני המתפרנס מן הצדקה, שואל או מוכר כסותו, ולוקח שמן להדליק!

עניין זה מצינו גם במצנת ארבע כוסות בפסח: "אפילו עני המתפרנס מן הצדקה ימכור מלבושו או ילווה או ישכיר עצמו בשביל יין לארבע כוסות" (שו"ע או"ח תע"ב).

מהי הסיבה לכך, שדווקא שתי המצוות הללו נתייחדו בהקרבה גדולה לעשייתן?

תירץ ר' יששכר דוב מבעלזא זצ"ל: משום ששתי מצוות אלה אינן כשאר מצוות שבתורה. בשאר מצוות מלמדים אותנו חז"ל (ברכות ו:): "חשב אדם לעשות מצוה, ונאנס ולא עשאה, מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה", כיוון שהקב"ה מצרף מחשבה טובה למעשה.

ואילו בשתי מצוות הללו, הדלקת נרות חנוכה וארבע כוסות, אין הדבר כן, שאף אם חשב לעשות ונאנס ולא עשה - לא נחשב הדבר כאילו עשאה, זאת משום שטעם מצוות אלה הוא כדי לפרסם את הנס שאירע בימים אלה, ואם לא עשה את המצווה בפועל, לא נתפרסם הנס על ידו!

משום כך, נוהגים להעניק "דמי חנוכה" ולהרבות בצדקה, כדי שיוכל כל אדם לקיים את המצווה כראוי.

● בימי החנוכה, יש לנו הזדמנות לשפר את הזכרון, כך חושף הישפת אמת' זי"ע בפרשת מקץ: ההתבוננות באור הנרות, ההבטה לתוך השלהבות המרצדות בפתילות, ההסתכלות המעמיקה אל האש - מחדדות את העיניים ומשפרות את הזכרון שבעתיים, והן סגולה מצויינת לשיפור הזכרון!

אך לא זו בלבד - הרי כולנו עשויים להיכשל לא פעם בראיה אסורה, והעיניים מתלכלכות, המבט מתכהה, הראייה הרוחנית שלנו נחלשת... כמה נרצה לנקות את עינינו מכל ראייה אסורה, כמה נבקש לטהר את מבטינו מכל הסתכלות שאינה ראויה. והנה, מגלה הישפתי צדיקי' כי ההתבוננות באש הנרות - שורפת כל ראייה אסורה

החקוקה בהיסטוריה של עיניינו, מזככת את המבט שלנו ומטהרת את כח הראייה שלנו!

בנרות החנוכה אסור להשתמש, אך השפעתם העצומה - **'לראותם בלבד'** - כדאי מאוד... הבה נפנה זמן לשבת מול נרות החנוכה, להביט בהם, להתבונן בקדושתם, לראותם בלבד - וכמה שיותר... כך נזכה גם לשפר את הזכרון, וגם לטהר את עינינו וליבנו, לעובדו באמת!

● כמה עצום הרגע בו אנו עומדים מול נרות החנוכה ומתפללים, זהו עת רצון בו אנו יכולים לפעול ישועות.

היה זה בימים ההם - לפני כשלושים שנה, בזמן הזה - בימי החנוכה. על קצה המדרכה עמד ילד צעיר, ולמראה הכביש שנראה פנוי - החל לחצותו. אלא שאז הגיח במהירות רכב מסחרי גדול, שניסה לבלום - אך כבר היה מאוחר מדי. הרכב הגדול התנגש בילד הקטן, והעיף אותו אל המדרכה ממול, כש'בוס' קולני מעיד על האסון הנורא...

כוחות הצלה הוחשו למקום, עשו פעולות החיאה ממושכות, ופינו את הילד בדחיפות לבית החולים. כעבור דקות ספורות כבר התייעבו ההורים בבית החולים, כדי לשמוע שהרופאים נלחמים כדי לייצב את מצבו. עולמם חרב עליהם בבת אחת, והם החלו ממלמלים תפילות...

בד בבד, מיהרו להתקשר ולהזכיר את הילד, 'מרדכי בן רבקה', אצל רבם - כ"ק האדמו"ר ה'באר יעקב' מנדבורנה זי"ע. הרבי היה שקוע אז בהדלקת נרות החנוכה, אך לנוכח הדחיפות שבענין - מיהרו הגבאים להזכיר את שמו בתוך כדי המעמד.

בימים הבאים, ההורים המודאגים לא משו ממיטת בנם, אף שלא היה הרבה מה לעשות... הרופאים נכנסו ובאו בחדרו, קימוו התיעצויות תכופות, ובישרו להורים: 'בעמל רב, אולי נצליח לייצב את מצבו. אך גם אם חיוו יינצלו, לבטח יזדקק להליך שיקום ארוך ומורכב, ומי יודע כמה זמן יקח'.

אך לא חלפו אלא ימים בודדים, ובבית החולים התרחש נס של ממש: הילד חזר לעצמו, מערכות גופו שבו לעבוד בתקן, ועד מהרה החל ללכת בכוחות עצמו. כעבור ימים ספורים, שוחרר הילד לביתו על שתי רגליו, בריא וחיוכן. כתמיד, היישר לידי הוריו שלא מצאו את המילים להודות על הנס המופלא!

הם מיהרו לבשר לאדמו"ר, שהתפילות התקבלו והילד חזר לאיתנו. הרבי שמח לשמוע, ומיד הוסיף ואמר:

'הבה ואגלה לכם כיצד קרה הנס... כשבאו להזכיר את הילד לפניי, הייתי בעיצומה של הדלקת נרות חנוכה. זהו זמן בו מודים על נס שהתחולל למעלה מדרך הטבע – וברגעים כאלה, בזמן כה מרומם של הודאה על נס שלא כדרך הטבע – ניתן לפעול ישועות ונסים אף למעלה מדרך הטבע!'

את הסיפור שמענו בעדות אישית מפי אבי הילד, וללמדנו בא: שעת הדלקת הנרות, מעבר להיותה שעה של הלל והודאה לבורא יתברך על ניסיו הגדולים, היא גם שעה של רחמים, שעה בה נשפעות ישועות למעלה מדרך הטבע. וכתב רבי חיים פלאגי זצ"ל: שעת הדלקת נרות חנוכה היא עת רחמים ורצון, ומידת הדין נעלמת בשעה זו שכל כולה רחמים וחסדי הבורא!

כולנו עומדים להדליק את נרות החנוכה, ולעמוד מולם שעה ארוכה, להתבונן בשלהבות המרצדות, לשאוף עוד קורטוב קדושה מהלהבות המאירות את הנצחת חסדי הבורא לבניו אהוביו. הבה נזכור כי בעת הדלקת הנרות נפתחים בשמים פתחים רחבים ונדירים של ישועות וקיבול תפילות, פתחים של רפואה - כמו שכתב הרה"ק רבי משה מקוברין זצ"ל, שנה החנוכה מביא בכנפיו רפואה בעולם.

הבה נצל את השעה המרוממת הזאת. כולנו מכירים יהודים הזקוקים לישועה, חברים המתקשים למצוא זיווג, ידידים מעוכבי זש"ק, אנשים שלא עלינו חלו במחלות קשות, יהודים הזקוקים לפתיחת שערי הפרנסה, הצלחה בחינוך ילדיהם, והצלחות אישיות נכספות. הבה נכין פתקית קטנה עם שמות הזקוקים לישועה,

שתהיה מוכנה מבעוד מועד לרגעי פתיחת השמים, בהעלותנו את הנרות...

וכשנעמוד מול הנרות, נודה בהתרגשות ונתחנן בדמעות, נזכיר את המצפים לישועה, את עצמנו, נעלה כל תחינה וכל בקשה, כי שערי השמים פתוחים, ו'ותהא השעה הזאת שעת רחמים ועת רצון!' (הרב אשר קובלסקי)

● אריסטו, אפלטון, סוקרטס, פיטגורס, סופלקס וחבריהם היו חכמים מופלאים, חכמתם היא בגדר תגלית. אם כן, מדוע אמרו חז"ל שחושך זה יוץ?

כיצד יתכן לומר שהם החשיכו את העולם, הרי חכמה בגויים תאמין? ואפילו חכם גוי מברכים עליו "שחלק מחכמתו לבני אדם"?

ניתן לומר בדרך רמז: כחש = חשך = שכח

העולם מראה לנו שהאקדמיה היא החשובה יותר מהתורה. התפיסה הזו למעשה מכחישה את התורה, ומחשיכה את אור התורה.

כאשר אור התורה מתעמעם ח"ו התורה הולכת ומשתכחת, וכאשר היא תשכח יהיה בעולם חושך מוחלט.

כנגד זה, בחג החנוכה עלינו להרבות בלימוד התורה ובכך להגביר את אור התורה. וכבר רמזו זאת חז"ל באומרים (שבת כב. ב): "מאי חנוכה? דתנו רבנן", שעיקרו של החג הוא לימוד התורה...

● באמירת "על הניסים" אנו מודים גם "על המלמות", ולכאורה קשה איזה הודאה יש על עצם המלחמות, וכי מישהו באמת רוצה שיהיו מלחמות?

אפשר לבאר עפ"י הפסוק: "רַבִּים מְכַאוּבִים לְרָשָׁע וְהַבּוֹטָח בֵּה' חָסֵד? סוֹבְבָנוּ" (תהלים לב, ז), שמדבר על הרשע שיש לו מכאובים רבים ואילו לצדיק לכאורה אין מכאובים, א"כ מה הקשר לסוף הפסוק המדבר על הצדיק שחסד יסובבנו?

ביאר החפץ חיים זצ"ל שבוודאי גם לצדיק יש מכואבים, שהרי מצינו צדיק ורע לו, וגם לפעמים אנו רואים בעינינו צדיקים גדולים שסובלים. אלא שהצדיק שהוא בוטח בה' אז ממילא כל הצרות והמכאובים שהוא עובר במשך חייו מסובבים הם בחסד, ואינו מרגיש הוא במכאובים, אלא רק בכך שהקב"ה הוא זה שמכה אותו, והרי זה דומה למי שצריך לבלוע תרופה מרה ואינו יכול, שעוטף את התרופה במשהו מתוק ואינו מרגיש את המרירות.

כמו כן אדם שחי בהכרה שהכל בכל מכל כל, מאת ה' יתברך שהוא אביו אוהבו ורוצה בטובתו, וכל מה שה' עושה הכל לטובה, וודאי שכל הצרות והמכאובים יתמתקו לו. וזה מהדרגות הגבוהות ביותר שאדם יכול להגיע באמונה ובטחון בה', שיש לו צרות ומקבלם כמתנה יקרת ערך.

ולפי זה יש לומר שאנו מודים להקב"ה על המלחמות משום שזה האמצעי הגדול ביותר שיכול להביא את האדם לדרגה של חיים מתוך הכרה וידיעה שאין עוד מלבדו, ואין אדם נוקף אצבע למטה אלא א"כ מכריזין עליו מלמעלה, שהרי רואים במלחמה של החשמונאים את כל הנסים הגדולים איך קומץ יהודים מצליחים לנצח ולהביס את האימפריה היוונית, וכל מי שמתבונן יודע שעל פי דרך הטבע אין שום סיכוי לכך, דבר זה מביאו לבטחון גמור בה' ומלמד אותו על העבר והעתיד שהכל מאתו יתברך, וזוכה הוא להגיע לדרגות גבוהות באמונה ובטחון בה'. נמצא שעצם המלחמה מביאה לחיזוק באמונה וקרבת ה'. לכן תיקנו לנו חז"ל כחלק מההודאה על נס חנוכה, להודות לקב"ה גם על המלחמות.

● מדוע דרשו היוונים מעם ישראל: "כתבו לכם על קרן השור - אין לכם חלק באלוקי ישראל", מה המיוחד בשור?

הנביא ישעיהו אומר: "ידע שור קונוהו וחמור אבוס בעליו". ההבדל בין חמור לשור הוא: שחמור אף פעם לא רואה את האבוס. הוא רואה אוכל ומיד אומר: בוא נאכל... אין לו השגה מי נתן לו את האוכל. לעומתו, אצל השור יש הבנה שאם יש כאן אוכל, מישהו שם את זה כאן... ולכן "ידע שור קונוהו".

היוונים רצו להוקיע את האמונה שיש לנו בורא שהוא מצוי ומשגיח, והלא ישראל הם כמו השור - יודעים מי הוא המשגיח ששם ונותן את האוכל... מה עושים היוונים? מנסים לשבש את ההכרה הזו.

רצו היוונים לבטל מתודעתנו את יכולת ההבחנה, להפוך אותנו לחמור שמאמין שהאוכל הגיע מאליו כאילו ח"ו אין מנהיג לבירה. וכך גם לגבי נס פך השמן, לדעת היוונים הפך היה מונח שם, ואם כן מה הנס?!

אלא שהיא הנותנת - עצם העובדה שפך השמן היה שם היא - היא ההשגחה הפרטית, ועל זה תיקנו יום נוסף בחנוכה (שהרי הנס היה שבעה ימים, ויום נוסף תיקנו על עצם מציאת פח השמן).

ההכרה בנס חנוכה מחייבת אותנו "בימים ההם בזמן הזה" לדחות את שיטת יוון מכל וכל. לא להיכנע לגישת היוונים, אלא להתבונן בכל דרכינו ולחזק את האמונה בהשגחה פרטית שמצויה בכל צעד ושעל בחיינו. (הרב שלמה הלוי)

● כאשר הילד מסובב בחנוכה את הסביבון, הוא קורא לאבא שלו ומראה לו כמה שהוא גדול ומצליח לסובב לבד את הסביבון. אבא חכם מתפעל ושואל את בנו: "אולי הסביבון יכול להסתובב לבד מעצמו בלי שיסובבוהו?", הבן יאמר: "מה פתאום סביבון לא יכול להסתובב לבד!", יאמר לו האב: "אם סביבון אינו יכול להסתובב לבד מעצמו בלא מסבב, האם עולם שלם יכול להסתובב בלא מסובב? אלא שהקב"ה מסובב את העולם".

סיפורים לחנוכה

● פעם אחת לאחר חג השבועות, נכנס חסיד אחד אל הרה"ק הרש"ב מליובאוויטש זיע"א להיפרד מרבו. אמר לו הרבי: "הרי הנך סוחר בעצי יער, לפעמים מוכרח אתה לשבות כמה ימים רצופים ביער". ובכן, אני מציע לך, כשיגיעו ימי חנוכה אל תשכח לקחת נרות עמך, ותראה שיהיו נרות גדולים, וברכו לשלום. החסיד יצא מהחדר מלא התפעלות, הלא ימי קיץ עכשיו, ומה לו לרבי עם נרות החנוכה? אבל כחסיד מאמין קיבל את דברי רבו.

בימי חנוכה, נודמן לו לנסוע ליער עקב מסחרו, ונזכר בדברי רבו, הכניס לתוך תרמילו נרות חנוכה גדולים כעיווי רבו, ויצא לדרך. לעת ערב התנפלו עליו לפתע שודדים, ושדדו לו את כל רכושו שהיה סכום כסף גדול מאד, ואמרו לו שיכין עצמו למיתה. הוא התחיל לבקש על נפשו, כי נתן להם כל ממונו ושיניחו לו לחיות. אבל הם אמרו לו שהם מפחדים שמא ילך להלשין עליהם, לכן הם הולכים להרוג אותו.

כשראה שכלתה אליו הרעה, ביקש מהם שיתנו לו בקשה האחרונה כפי שנחוג לתת למי שמוצא להורג, והם הסכימו ונתנו לו. אז ביקש מהם ואמר שהיות והוא יהודי, והיום הוא חנוכה אצל היהודים ונהגים להדליק נרות, שיניחו לו להדליק נרות חנוכה בפעם האחרונה בחייו, ומכיוון שהיו רוצחים טובי לב, הם הסכימו לכך.

עמד החסיד והדליק את הנרות בלב נשבר, באותו זמן נכנס ליער הפריץ עם משרתיו וחייליו, ולפתע ראה מרחוק את הנרות דולקים, ולא מצא הדבר חן בעיניו, אמר למשרתיו וחייליו ללכת לשם לראות מה פשר הנרות, והלכו לשם ומצאו את השודדים שמכינים עצמם להרוג את היהודי. הם תפסו את השודדים ושיחררו את היהודי. וכך ניצל החסיד ע"י ראיות רבו למרחוק.

● הרחובות היו ריקים מתמיד, אנשים בודדים נראו פוסעים ברחובות. תקופת האימה של השלטון הסובייטי בעיצומה – ימי מסך הברזל. די היה בפעולה חשודה, או אמירה תמימה כדי לשלוח אנשים לכל חייהם למחנות הריכוז שבסיביר. סוכני הק.ג.ב. הסתובבו ברחובות והטילו את אימתם על האזרחים. אנשים היו מכונסים בעצמם, חיים בעל סוכני הק.ג.ב. יהודים תמיד היוו יעד מועדף להלשנות, חיפושים וחקירות. חיי היהודים היו קשים מתמיד והיו רצופי סבל מתמשך.

באותו יום, נר ראשון של חנוכה, חזר אלכסנדר מעבודתו בבית החרושת המקומי ופנה לעבר הארון הכבד. בעיניים נוצצות ובסיפוק שלא חש כבר זמן רב, פנה להזיז את ארון הספרים הכבד ממקומו, כדי להוציא את החנוכייה הקטנה ממקומה, ואת ספרי הקודש שהצליח להשיג בעמל רב בשוק השחור. הוא הניח את הספרים על השולחן וחשב לעצמו היכן להניח את חנוכיית הפח. האם מאחורי הווילונות הגדולים והכהים, או מאחורי הדלת הסגורה על מעול ובריה. החנוכייה עמדה על השולחן כשנעוצים בה שני נרות מוכנים להדלקה, ואז נשמעו בדלת דפיקות עזות, 'לפתוח מיד' נשמעה ההוראה מאחורי הדלת.

אלכסנדר קפא על מקומו באימה, היו אלו דפיקותיהם הגסות של חוקרי הק.ג.ב. שהלמו בדלת בפראות. הוא ניגש לדלת כששיניו נוקשות ברעד. העונש על החזקת כל ספר מהספרים שעל השולחן עמד על חמש שנות מאסר, בתוספת החזקת החנוכייה יכול העונש להגיע למאסר עולם עם עבודת פרך בסיביר. החוקרים לא היו צריכים להתאמץ כדי לתפור תיק נאה למהפכן על פעילות אנטי סובייטית עוינת.

החיפוש החל, כשלמעשה לא היה מה לחפש, הכול היה מונח על השולחן בצורה גלויה לעין. ספרים אסורים, חנוכייה מוכנה להדלקה,

אלכסנדר הרגיש את לבו הולם באימה. סיביר נראתה לו קרובה מתמיד, הוא כבר ראה את עצמו מושלך לאחר ממחנות הריכוז הידועים לשמצה.

הסוכנים פנו לעבר הארונות והחלו לחפש שם מוצגים מפלילים. הם השליכו את תכולת הארון על השולחן. הספרים כוסו בשכבת מעעי מיטה בהירים, והפולשים המשיכו לחטט במגירות תוך שהם משליכים בגסות חפצים וכלי בית לעבר השולחן. בסיום החיפוש בארונות היה השולחן מכוסה בערמה גבוהה של חפצים שקברו תחתיהם את הממצאים המרשיעים. הם המשיכו לחפש בזעף כשהם ממטירים צעקות ואיומים על ראשו של אלכסנדר המפוחד, עקרו את קורות העץ מרצפת החדר, פרמו את שמיכות הפוך הכבדות, וביתרו את בטנות המעילים. הם הגיעו גם למדף הנסתר, המסווה ששימש כמחבוא לספרי הקודש, שהיה עכשיו ריק לחלוטין. לאחר שעות של חיפושים, עזבו הסוכנים את הבית בטריקת דלת, מבלי למצוא מאומה.

בני הזוג ישבו על כסאותיהם, כמשותקים. ליבם סירב להאמין לנס שהתרחש בביתם. עברה עוד שעה ארוכה עד שהעזו לקום ממקומם ולגשת להדלקת הנרות. הם נגשו לעבר החנוכייה, חילצו אותה מערמות הבגדים והתכוננו להדליק את הנרות, כשלתע נשמעו שוב דפיקות בדלת. פניהם חווירו באימה, 'הסוף המר הגיע', חשבו לעצמם. 'סוכני הק.ג.ב. הבחינו בחנוכייה והחליטו לתפוס אותנו על חם בשעת ההדלקה'. הדפיקות התגברו והם ניגשו לפתוח את הדלת בשיניים נוקשות.

בפתח עמד קצין ק.ג.ב. בכיר. הם זיהו אותו היטב וליבם פעם בעוצמה, היה זה הקצין שהוביל את החיפוש בביתם לפני שעות מספר. הוא נכנס פנימה, שפשף את ידיו מהקור החודר ואמר: 'אני מבין שאתם פוחדים ממני, הייתי כאן לא מזמן. מיד כשנכנסתי

הבחנתי בחנוכייה הניצבת על השולחן, אבל יחד עמה הבחנתי בעובדה מוזרה. חבריי בעוות החיפוש לא הבחינו בה כלל! משום מה החלטתי שלא להעיר את תשומת ליבם לעובדה. ולתדהמתי, אף ראיתי כיצד הם חולפים לידה עשרות פעמים, ואינם ניגשים אליה, אינם רואים לא את החנוכייה ולא את הספרים! ההתרגשות פעמה בליבי, הרגשתי שיד ההשגחה האירה לך ולי כיהודי... הנרות התקועים בחנוכיה החזירו אותי עשרות שנים אחורנית, לבית אבא, להדלקת הנרות של חנוכה שעליה אבא היה מברך בניגון שכעת מתנגן בלבי, אני רוצה לשמוע אותו שנית... להתחבר לעבר, להיזכר בבית אבא, לזכור שלמרות היותי קומוניסט, אני יהודי ובן לעם נבחר. בבקשה מכס, הרשו לי נא להצטרף אליכם להדלקת נרות החנוכה...'

אלכסנדר קס בשתיקה, התקרב לעברה של החנוכייה. הדליק את הגפרור ובירד: 'שעשה נסים לאבותינו, בימים ההם... בזמן הזה!' הוא הרגיש כיצד לבו עולה על גדותיו. נס החנוכה התרחש פעמיים, פעם אחת בהיעלמות החנוכייה מעיני הסוכנים ופעם שנייה – בפך השמן הטהור שבלבו של יהודי, הניצוץ נדלק והאיר את נשמתו מחדש. הוא הרגיש שהברכה הזאת חוברה במיוחד עבורו 'בימים ההם, בזמן הזה'...

דמעות עמדו בעיניו של הקצין, הוא היה שם, אבל הוא היה בבית אבא. נזכר בהדלקת הנרות, במנגינה ששר אבא את 'מעוז צור', בלביבות שאמא הייתה מכינה. הוא הרגיש שאור הנרות הללו הצית את האור שנשמתו מחדש.

האור שהאיר את הבית היה גדול מתמיד, החנוכייה הקטנה והנרות שדלקו בה, האירו את אור הניצחון של נשמה יהודית על המגף הסובייטי...

● בעיירה אחת במזרח אירופה היו שני עגלונים, אחד מהם היה צעיר וחזק, בחור כארז ושמו היה "מוטל בעל העגלה". הסוסים שלו היו מהירים וחזקים. סוחרים צעירים ששמו להם למטרה להיות ראשונים בכל יריד, העדיפו לנסוע איתו. הם ידעו כי הוא תמיד מוכן לצאת לדרך ואינו זקוק להכנות מרובות לשם כך.

העגלון השני היה יהודי קשיש, מתון ומיושב, הוא היה ירא- שמים גדול, נהג להתפלל בכוונה ולומר אחרי התפילה מספר פרקי תהלים, וככל שיכול השתתף אף בשיעורי הלימודים בבית הכנסת שלו. הוא שמר בקפדנות את כל המצוות, והיותו עגלון לא הפריע אותו בכך. שמו היה פינחס אולם כולם קראו לו "פינייה בעל העגלה".

סוסיו של פינייה היו כחושים ותשושים וגם לא צעירים ביותר. בשום פנים ואופן לא יכלו להתמודד עם סוסיו האבירים של מוטל. כנגד זה רחשו לו האנשים אמון רב ונהגו לשלוח דרכו סכומי כסף ניכרים, וכן סחורות שלגביהן לא היתה השעה דוחקת. כך שימשה עגלתו של מוטל בעיקר להובלת אנשים, ואילו של פינייה להובלת סחורות. לפעמים הצטרפו אל פינייה גם סוחרים קשישים שלא אצה להם הדרך ממש כמו לפינייה עצמו, והיה להם זמן וסבלנות לנסוע איתו.

בין שני העגלונים התפתחה תחרות שקטה ומוטל הצעיר ניסה "לחטוף" את לקוחותיו הקבועים של פינייה בהציעו להם שירות מהיר יותר. הזקן מצידו היה בעל בטחון ושם את מבטחו בה' שימציא לו את פרנסתו.

פעם אחת, במוצאי שבת חנוכה, עמדו מוטל ופינייה לצאת לדרך עם מספר סוחרים שביקשו להגיע ליריד השנתי בעיר הסמוכה. בחוץ השתוללה סערה ובמשך כל השבת ירד שלג בלי הפוגות. לפנות ערב הפסיק השלג לרדת וכפור עז הורגש בחוץ. הדרך היתה בחזקת סכנה, ובפרט שיעטרכו לנסוע כל הלילה כדי להגיע לעיר בזמן. מוטל היה

שבע רצון. שלושה סוחרים סיכמו איתו עוד לפני שבת, שמיד אחרי ההבדלה הוא יסע אתם, כדי שיוכלו להיות ראשונים ביריד.

הוא התפלל תפילת ערבית במהירות, אחר כך הדליק נרות חנוכה ומבלי לחכות עד שהנרות יכבו, הוא רתם את סוסיו, הושיב את הסוחרים ויצא לדרך. הנוסעים שהיו מכורבלים בשמיכות צמר עבות ועל ראשם כובע פרווה, הביטו בהנאה על מוטל הצעיר ועל סוסיו הגיבורים. עוד כמה שעות הם יהיו ביריד ויקדימו את כל המתחרים שלהם. העגלה של מוטל החליקה בקלות על השלג ונרות החנוכה נותרו בבית מבויישים כאילו הושמו במקום לא נכון.

גם פינייה בעל העגלה עמד לצאת במוצאי שבת עם שני סוחרים לאותו יריד עצמו. אולם שעה שמוטל כבר היה בדרך, עמד פינייה בתפילת ערבית יחד עם הציבור. הוא, כדרכו, לא מיהר גם עכשיו. אחרי התפילה הלך פינייה הביתה, הבדיל על הכוס, הדליק נרות חנוכה, אמר "הנרות הללו" וישב לערוך סעודת "מלוה מלכה". הוא לא העלה בדעתו שאפשר לצאת לדרך, כל עוד נרות החנוכה דולקים. הנוסעים של ר' פינייה, אם כי לא מיהרו כל כך, בכל זאת התחילו לאבד את סבלנותם.

הם קיוו כי לפחות הפעם לא יעשה פינייה כל כך הרבה "הכנות" לנסיעה, והנה הוא יושב ועורך סעודת "מלווה מלכה", שעה שמוטל עם המתחרים נמצא כבר בדרכו ליריד. הם פנו אל פינייה וזרזו אותו לצאת לדרך. הסבירו לו כי זה לא סתם יריד כי אם יריד שנתי, גדול וחשוב והם מוכרחים מיד לצאת לדרך, כדי שלא לאחר.

פינייה הרגיע אותם באומרו כי רבוננו של עולם "יספיק" לתת להם פרנסה גם באיחור של חצי שעה. באומרו זאת הוא אף הזמין אותם להצטרף אליו לסעודת מלווה מלכה. לסוחרים לא היתה כל ברירה והם רטנו על שלא נסעו עם מוטל, שבוודאי כבר הגיע למקום היריד. פינייה סיים את ארוחתו, בירך על המזון בכוונה גדולה והמתין עד

שכלתה טיפת השמן האחרונה מן הנרות והם כבו אחד אחד. רק אחרי כן הוא יצא לרתום את הסוסים לעגלה.

כאשר ישבו כבר בעגלה ופינייה עודד את סוסיו להליכה מהירה יותר בקריאות "דיאו". לגלגו עליו הסוחרים באומרם כי שום קריאות "דיאו" לא יעזרו לגבי סוסים כחושים אלה הנראים כפגרים המהלכים על ארבע, פינייה ידע כי הצדק אתם. הוא ידע יפה כי את הסוסים יש לדרבן בחציר ריחני או במנה הגונה של שיבולת שועל ולא בצעקות "דיאו". אולם מה הוא יכול לעשות? בקושי הוא מוציא את פרנסתו מעבודת העגלונות ואם כי הוא תמיד מקדים לתת את אוכלם של סוסיו, יודע הוא כי זה מספיק בקושי כדי שלא יתפגרו מרעב.

נוסע לו פינייה, והנוסעים שהשלימו כבר עם גורלם, נרדמו וישנים שנת ישרים. הכוכבים נוצצים ממעל, כאילו קורצים לו, לפינייה, ומאחלים לו דרך צלחה. העגלון הזקן מביט סביבו ומתפעל מיופי הבריאה המתגלה לעיניו, אט אט נעצמות עיני העגלון, ראשו נשמט על כתפיו, הוא מרפה מהמושכות ונרדם. הדרך עוברת ביער עבות ומקיפה אגם קטן. בחורף כאשר מימי האגם קפואים, אפשר לעלות עליו בעגלה ולחצותו. אולם עתה, שהחורף אינו קר ביותר, מסוכן הוא אפילו להתקרב לאגם זה.

העגלה רצה קדימה, פינייה ישן והמושכות רפויים, תלויים לצידו של העגלון. הנה הם מתקרבים, הם כבר על שפת האגם, אולם הסוסים עושים עתה תפנית חדה, אינסטינקטיבית, מתרחקים מהאגם וממשיכים לרוץ בדרך הסלולה. כאשר פינייה פתח את עיניו, החלו כבר השמים להאפיר. מרחוק הוא ראה את ראשי הבתים ותמה כיצד זה הגיעו כל כך מהר לעיר, שהיתה מחוז חפצם. לפי חשבוננו היה עליהם לנסוע עוד כשעתיים שלוש. פינייה נוהג את העגלה לאכסניה בה נוהגים הסוחרים להתאכסן, בבואם העירה. הדלת עודה נעולה, והסוחרים, שאף הם התעוררו בינתיים, מתפלאים כיצד זה הגיעו כה מהר. האמנם קפצה להם הדרך? והפלא הגדול שבעתיים, כאשר הם

נוכחים לדעת כי מוטל ונוסעיו טרם הגיעו, למרות שיצאו לדרך זמן רב לפניהם.

בינתיים האיר השחר, והסוחרים נטלו את טליתותיהם והלכו לבית הכנסת. משם הם יצאו ליריד וכפי שהתברר לאחר מכן, ההצלחה האירה להם פנים והם עשו עסקים מצויינים. רק כעבור מספר שעות, כאשר הם חוזרים לאכסניה לאכול ארוחת בוקר ולנוח קמעה, מגיע מוטל עם נוסעיו, כשהם רועדים מקור. "מה קרה לכם, למען השם?", שואלים נוסעי פנייה את מוטל והאנשים שבאו עמו. "ומה קרה לך מוטל?", מוסיפים הם להקשות, "הלא יצאת זמן רב לפנינו וסוסיך מהירים הם כשדים, מדוע התמהמהת כל כך?"

"הגידו לי אתם", משיב מוטל בשאלה משלו, "הגידו לי האם פנייה נסע מעל לאגם?" הסוחרים מושכים בכתפיהם, אין הם יודעים איפה וכיצד נסע פנייה, לו לא הלך הפעם כל כך טוב", מספר מוטל מבוייש, "הסוסים שלי הוליכו אותי ישר על האגם ושם נשבר הקרח תחתינו. היה לנו מזל שזה קרה קרוב אל שפת האגם. אלמלא כן היינו טובעים שם מבלי שאיש יידע לעולם מה קרה אתנו. גם כך טבלנו טבילה הגונה ויצאנו מהמים הקרים כל עוד נשמת רוח חיים באפינו. לאחר מכן לא יכולנו, כמובן להמשיך בנסיעה כי בגדינו קפאו עלינו והיינו מוכרחים להיכנס לבית איכרים סמוך, להתפשט ולייבש את בגדינו. אין פלא איפוא שהגענו באיחור כזה..."

"אתה רואה, מוטל, שלא היה כדאי למהר כל כך", אמרו לו. "נרות החנוכה שהשארתי מאחוריך מבויישים, לא מחלו לך על כך שרצת מהר והפכת עולמות, כדי להביא את הנוסעים שלך לפני פנייה. השם יתברך הזהיר אותך, מוטל, ואתה חייב לברך ברכת הגומל שיצאת שלם מכל הענין הזה". "כן, כן, אני הסקתי את המסקנות המתאימות", אמר מוטל בארשת רצינית, "להבא לא אבייש את נרות החנוכה ולא אשאיר אותם לבד בחדר. מה אני, לא יהודי?"

● בסיומה של מלחמת העולם השנייה מצא ברנרד לזין את עצמו כערער בודד בערבה. ללא משפחה, ללא חברים, אחד ממשפחה ושנים מעיר. הוא חווה על בשרו את מאורעות השואה הקשים, את מחנות המוות ועבודות הפרך, וכשהסתיימו ימי הזוועות של המלחמה הארורה, הוא נטש את יהדותו והפנה עורף לאמונת אבותיו. הוא פגש אשה במחנות הפליטים שעברה מסלול ייסורים דומה לשלו, והם החליטו להקים את ביתם בברזיל הרחוקה ללא שום קשר ושייכות לדתם ולעם היהודי. במשך השנים נולדו לבני הזוג שלושה ילדים שלפי מה שחינכו אותם הוריהם, לא ידעו דבר על יהדותם. ברנרד ואשתו גידלו אותם כברזילאים לכל דבר, ובאחד הימים פנה ברנרד לבנו הבכור ואמר לו: 'השבוע ימלאו לך שלוש עשרה שנים, ואני רוצה שנחגוג את היום הזה באופן מיוחד. אנו נצא לשדרת החנויות הגדולה בעיר, שם תבחר לך מתנה ככל שתחפוץ, לא משנה מה המחיר...'

הבן ששמח על מזלו הטוב, לא שאל שאלות מיותרות ויצא עם האב לשדרה הגדולה. הם ביקרו בחנויות שונות ומעניינות, האב הצביע על משחקים שונים ומוצרי חשמל, אך הבן סירב והרגיש שהוא לא מוצא את 'המתנה' שלו. בדרכם חלפו על פני חנות של יודאיקה – שהיו בה גם חפצי אומנות יהודיים עתיקים, והבן ביקש מאביו להיכנס. בחוסר רצון ניאות ברנרד להיכנס פנימה, והשנים התבוננו בתצוגה של גביעי הקידוש, מגילות אסתר, ובשמים להבדלה. אלא שאז צדה את עיני הבן חנוכיית עץ יפהפייה שניצבה על מדף גבוה. זו הייתה מנורה מרשימה, עשויה מעץ עתיק, מגולפת ביד אמן עם פיתוחים שונים. יופייה של המנורה הפעים את רוחו של הנער והוא ביקש מאביו כי ירכוש אותה עבורו. ברנרד נבהל מהבקשה המוזרה

של בנו שגדל כגוי, וניסה לגרום לו 'לרדת' ממנה: 'זו מנורה ישנה של זקנים, בוא נלך לאחת מחנויות המשחקים הגדולות שם נמצא משהו שמתאים לגילך'. אך הבן הודיע בעקשנות שהוא מעוניין דווקא במנורה הזאת, והזכיר לאביו כי הבטיח לו שירכוש עבורו מה שירצה.

האב משך בכתפיו ושאל את המוכר למכירה של המנורה. אלא שלהפתעתו האיש נענע בראשו והודיע לו שאינה מוצגת למכירה. 'המנורה לא כל כך עתיקה', אמר האיש: 'אבל הסיפור שלה הופך אותה למיוחדת. היא נוצרה על ידי אמן עץ יהודי, שהיה במחנות ההשמדה של הנאצים באירופה, שתחת עינם הבולשת של החיות הגרמניות הצליח לאסוף גרוטאות עץ ישנות, לגלף אותם ביד אזהבת ולבנות מהם מנורה יפה שבאמצעותה יוכל להדליק נרות חנוכה ולחזק מאות יהודים בגיא ההריגה. המנורה שרדה את כל מאורעות השואה והתגלגלה אליי, הערך שלה גדול עבורי ומשום כך אינני מוכר אותה...'

הבן ששמע את סיפורו של המוכר, משך את שרוולו של אביו, והודיע לו כי לאחר הדברים האלו, הוא חפץ רק במנורה הזאת ולא בשום מתנה אחרת. האב המתוסכל החליט 'לזרוק' מחיר חסר היגיון, ולשמוע את תגובתו של המוכר. ואמנם כאשר שמע המוכר את הסכום העצום שהוצע, ניאות להיפרד מן המנורה, עטף אותה בעדינות והעסקה נחתמה. הילד המאושר הציב את המנורה בחדרו, וכל אימת שהיה חוזר מהלימודים היה משחק בה, מראה אותה לחבריו ומתגאה בה. למרות שכנער 'גוי' לא היה לו כל מושג מה משמעותה של המנורה, הוא הרגיש שהיא מיוחדת במיוחד עבורו.

שבועות ספורים לאחר רכישת המנורה, שב הנער לביתו כהרגלו ושיחק עם המנורה המיוחדת. אלא שהפעם המשחק גבה מחיר: המנורה החליקה מידי ונשברה לרסיסים. הילד פרץ בבכי קורע לב, והוריו שנזעקו למקום ניסו לנחם אותו: 'זו מנורה מעץ', אמר האב, 'ניתן אולי להרכיב אותה מחדש בעזרת דבק עץ מיוחד'. הבן ניגב את דמעותיו והשניים התיישבו על הרצפה והחלו לאסוף את פסות העץ כדי לנסות להדביק אותם יחדיו. עוד הם עובדים והנה מאחד החלקים נשר פתק קטן. הבן העביר את הפתק שהיה כתוב בשפה זרה לאביו וזה קרא בה את הדברים הבאים, שהיו כתובים בעברית.

'את המנורה הזו בניתי במסירות נפש עצומה ותחת תלאות איזמות, ואינני יודע אם אזכה כלל להדליק בה אפילו נר אחד... כל יום שעובר גובה את חייהם של המונים פה, ואיש אינו יודע אם יזכה לראות את יום המחר. אבקש ממי שימצא מנורה זו, שידליק בה נרות לעילוי נשמתו ולעילוי נשמת משפחתי שאיש מהם לא נותר. שלמה לזין'.

האב סיים לקרוא את הפתק ולמרבה חרדתם של בני משפחתו נפל ארצה מתעלף. הם ניסו להעיר אותו אך הוא התעלף שוב ושוב, רק לאחר שרופא הזועק למקום וניתנה לו תרופת הרגעה, סיפר להם ברנרד כי יוצר החנוכייה אינו אלא אביו, שנרצח בשואה יחד עם כל בני משפחתו. הילדים ששמעו לראשונה בחייהם כי הוריהם יהודים ניצולי שואה, הרגישו שהמנורה הזאת נשלחה אליהם כמסר מן השמים. הם החליטו לנסות ולהכיר מחדש את עמם ואת דתם. בני המשפחה העתיקו את מקום מגוריהם אל אזור שבו שכנה קהילה יהודית גדולה. עם הזמן הם התקרבו בחזרה לצור מחצבתם עד ששבו באופן מלא ליהדותם...

● רבי ליפא, גבאי צדקה מירושלים, אשר הגיע לאיטליה כדי לאסוף כסף לטובת מוסדות התורה בירושלים, התארח בביתו של הגביר היהודי מר הילקוט. רבי ליפא היה מופתע מהעושר הרב שניבט מכל פינה בארמונו של הגביר.

מהתקרה השתלשלו מנורות קריסטל נוצצות, ועל רצפת השיש פרושים היו מרבדים מעשי אומנות. גם השולחן היה ערוך בכלים מפוארים ביותר, כלי בדולח מבהיקים וכפות ומזלגות מזהב לצד צלחות פורצלן עדינות. הוא המשיך לסקור את שכיות החמדה, אך לפתע נתקלו עיניו במשהו מוזר... חנוכיית זהב ענקית ניצבה על אחד ממדפי המזנון, וסמוך לה היו מונחים שברים של בקבוק. המראה היה משונה עד כדי גיחוך: שברי זכוכיות בארמון שכזה... הרי הם לא הולמים את המקום!

הגביר, שהבחין במבטי התמיהה שנשקפו מעיניו של רבי ליפא, פנה אליו ושאלו: "רבי, אתה כנראה מתפלא מה עושות כאן הזכוכיות הישנות?"

"נכון מאוד, הן כל כך לא משתלבות בין המוצגים יקרי הערך בביתך", הגיב רבי ליפא בפסקנות.

"אוי לא, רבי, הם מאוד יקרי ערך עבורי! עוד יותר מכל הזהב, הכסף והקריסטל. אני חייב לשברים אלה את עולמי..."

"עד כדי כך?", שאל רבי ליפא בתמיהה.

"כן. ויש סיבה מדוע הם מונחים כאן", קבע מר הילקוט.

"האם אני יכול לשמוע מהי הסיבה?", שאל האורח בסקרנות.

"בוודאי", השיב בעל הבית, וכך החל לספר את סיפורו:

"נולדתי בהולנד, שם למדתי בישיבה, וחשבתי שאשאר שם כל ימי חיי, אך כשהגעתי לגיל שמונה עשרה, הגיע מכתב מאת סבי, אשר התגורר באיטליה, ובו בקשה, שאני הנכד הבכור אבוא לעזור לו בחנותו תקופה קצרה, מאחר והוא אינו חש בטוב. הורי הסכימו, ואפילו עודדו אותי לנסוע, וכך מצאתי את עצמי בגיל צעיר עוזב את עולם לימוד התורה ועובר לחיי מסחר.

עזרתי לסבא בחנות מבוקר עד ערב, אבל לצערי מצבו של סבא החמיר, ולאחר זמן מה הוא נפטר... הורי דרשו שאחזור הביתה, אך אני כבר הייתי שקוע בעולם המסחר. ההצלחה האירה לי פנים ועשיתי חיל בעסקי. מכרתי סחורה בכמויות אפילו יותר מסבא בימיו הטובים... נהנית מכל אגורה שהרווחתי במו ידי, וכתבתי להורי שאני נשאר באיטליה.

כך גדלו העסקים מיום ליום. פתחתי סניפים רבים, והייתי עסוק בעבודתי מיום עד לילה. ערב אחד הייתי טרוד ביותר בעבודתי, וויתרתי על תפילת מעריב... וזה היה הצעד הראשון שלי בהחלקה במדרון התלול של ההתרחקות מהיהדות... במשך הזמן דילגתי גם על שחרית בתירוץ שזה רק היום, אבל מחר אני ודאי אתפלל, אך המחר הזה לא הגיע...

כעבור מספר שנים התחתנתי ונולדו ילדי, אך לא חינכתי אותם בדרך של אבי וסבי בדורות הקודמים, ושמץ מיהדות הם לא ידעו... עד לאותו מקרה...

יום אחד בלכתי ברחוב, ראיתי קבוצה של ילדים יהודים משחקים. הם נראו מאושרים מאוד, כפי שילדים עריכים להראות, אך לפתע שמעתי זעקה נוראה. התקרבתי מיד למקום והבחנתי בילד קטן מוקף בחבריו והוא ממרר בבכי קורע לב. חבריו שעמדו מסביבו ניסו להרגיעו, אך הילד לא נרגע, וכל הזמן הוא חוזר על אותן המילים: "מה אני אגיד לאבא? מה אני אגיד לאבא?"

נגשתי אל הילד ושאלתי אותו, מה קורה כאן? הילד היפנה את מבטו אלי, עיניו היו אדומות מבכי, אך כל מה שהצליח לומר היה: "אני בערה! מה אגיד לאבא!?"

"מה קרה, אולי אני יכול לעזור לך?", שאלתיו.

הילד השתק, וחבריו הסבירו לי במקומו, שהוא בא ממשפחה מאוד ענייה. אביו חסך במשך תקופה ממושכת פרוטה לפרוטה עבור בקבוק שמן זית כדי שיוכל להדליק את נרות החנוכה בהידור. והיום אחרי הצהריים הוא שלח את בנו לקנות את השמן, כשהוא דאג להזהירו קודם לכן לבל יתעכב בדרך, ויבוא ישר הביתה, כדי שחס וחלילה לא ישבר הבקבוק. הילד אומנם קנה את הבקבוק, אך את הזהרותיו של אביו שכח, וכשפגש את חבריו המשחקים הצטרף אליהם, והבקבוק נשבר לרסיסים...

הסתכלתי על הילד, שעדיין המשיך לבכות וללחוש ללא הפסק בדאגה 'מה אגיד לאבא?', הרגשתי עזר ורחמים בלבי על הילד, והבטחתי לו שאעזור לו. בקשתי ממנו להתלוות אלי לחנות, ושם קניתי עבורו בקבוק שמן זית שהיה גדול הרבה יותר מן הקודם. האושר חזר לעיני הילד, וכל קבוצת הילדים שנכחו שם השתתפו בשמחתו.

בדרכי הביתה באותו ערב, המשיכו המילים להדהד באוזני כעין מנגינה מהולה בתוגה, בעצבות: "מה אגיד לאבא?... מה אגיד לאבא?... ואז... הבזק של הרהור חלף בלבי, חשבת גם אני לעצמי: לאבא?... מה אגיד לאבא... לאבא שבשמים, שהפקיד בידי נשמה יקרה וציווה עלי לשמור עליה..."

מה אומר לאבא אחרי מותי? הרי הפניתי עורף ליהדות! איזה תירוץ, איזו אמתלה תהיה לי כשאעמוד לפני אבא שבשמים ביום הדין?!

ואז חזרתי אל המקום בו היו הילדים, ואספתי את שברי הבקבוק מהרחוב ונטלתי אותם לביתי. ובאותו לילה, לתדהמתם של אשתי וילדי, הדלקתי את נר החנוכה, מה שלא עשיתי כבר הרבה שנים...

ביום למחרת הדלקתי שני נרות, ועם כל לילה שעבר, הוספתי עוד נר בחנוכייה ועוד מקור אור לנשמת. התבוננתי בנרות המרצדים, ובלבי הבהבה התקווה. נזכרתי בהורי, בביתי בילדותי. הלכתי רחוק רחוק... ובחנוכה התחילה דרך החזרה שלי ליהדות ולקיום המצוות...

התבין מעתה מדוע כה יקרים בעיני שברי זכוכית אלו?!", סיים מר הילקוט את סיפורו, וניכר היה בו שהוא מתרגש מאוד.

רבי ליפא חייך, פניו היו משולהבות, מבלי משים ניגש יחד עם מר הילקוט לעבר המזנון, והם ליטפו בעיניהם את שברי הזכוכית היקרים, אשר החזירו בן יהודי אל אבא שבשמים. (ימי החנוכה - ר. טובין)

עֵשְׂרָה בְּטַבַּת

שמונה מאות וחמישים שנה ישבו בני ישראל בארצם, והולידו בנים ובנות עשרים דורות, ארבע מאות וארבעים שנה עד שבנה שלמה המלך את בית המקדש, ועוד ארבע מאות ועשר שנים, עד שעלה עליהם נבוכדנצר מלך בבל הרשע, החריב את בית המקדש ואת עם ישראל הגלה לבל.

כשנכנסו ישראל לארץ, נכנסו על מנת לשבת בה לעולם, שהרי כך הבטיח הקב"ה לאברהם אבינו ע"ה: "כִּי אֵת כָּל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲתָה רֹאֶה לְךָ אֲתִנַּנֶּה וּלְזָרְעֶךָ עַד עוֹלָם" (בראשית יג, טו), אלא שתנאי התנה הקב"ה עמם: "וּשְׁמַרְתֶּם אֵת כָּל חֻקֹּתַי וְאֵת כָּל מִשְׁפָּטַי וְעִשִּׂיתֶם אֹתָם וְלֹא תִקְיֵאוּ אֶתְכֶם הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲנִי מְבִיא אֲתֶכֶם שָׁמָּה לְשִׁבְתָּ בָּהּ" (ויקרא כ, כב), ופירש"י (ויקרא יח, כח) משל לבן מלך שהאכילוהו דבר מאוס שאין עומד במעיו אלא מקיאו, כך ארץ ישראל אינה מקיימת עוברי עבירה.

דורות רבים לא שמרו עם ישראל על חוקות ה' כראוי ואת משפטי לא עשו, וטימאו את ארץ ישראל ואת עצמם בגילולי עבודה זרה ובשאר עבירות, הם עזבו את ה' ועבדו את הבעל והעשתרות. הקב"ה קצף עליהם ושלח להם נביאים כדי שיתרו בהם לחזור למוטב, אך עם ישראל לא הקשיבו להם, כמו שנאמר:

גַּם כָּל שָׂרֵי הַכְּהֻנִּים וְהָעָם הָרַבּוּ לְמַעַל מֵעַל כָּל תַּעֲבוֹת הַגּוֹיִם וַיִּטְמְאוּ אֶת בֵּית ה' אֲשֶׁר הִקְדִּישׁ בִּירוּשָׁלַם, וַיִּשְׁלַח ה' אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵיהֶם עֲלֵיהֶם בְּיַד מְלָאכָיו הַשֹּׁפְכִים וְשָׁלוּחַ כִּי חָמַל עַל עַמּוֹ וְעַל מְעוֹנּוֹ, וַיְהִיו מְלַעְבִּים בְּמִלְאָכָי הָאֱלֹהִים וּבוֹזִים דְּבָרָיו וּמִתְעַתְּעִים בְּנִבְאָיו עַד עֲלוֹת חֲמַת ה' בָּעַמּוֹ עַד לָאִין מִרְפָּא, וַיַּעַל עֲלֵיהֶם אֵת מִלֶּךְ פְּשָׁדִים וַיַּהַרְג בַּחֲוֵרֵיהֶם בַּחֲרָב בְּבֵית מִקְדָּשָׁם וְלֹא חָמַל עַל בַּחֲוֹר וּבַתּוֹלָה זָקֵן וַיִּשֶׁשׁ הַכֹּל נִתֵּן בְּיָדוֹ, וְכָל פְּלִי בֵּית הָאֱלֹהִים הַגְּדֹלִים וְהַקְּטָנִים וְאֶצְרוֹת בֵּית ה' וְאֶצְרוֹת הַמִּלְכָּד וְשָׂרָיו הַכֹּל הֵבִיא בְּבָל, וַיִּשְׂרְפוּ אֵת בֵּית הָאֱלֹהִים וַיִּנְתְּצוּ אֵת חוֹמַת יְרוּשָׁלַם וְכָל אַרְמְנוֹתֶיהָ שָׂרְפוּ בָאֵשׁ וְכָל פְּלִי מִחֲמַדֶּיהָ לְהַשְׁחִית, וַיְגַל הַשְּׂאֲרִית מִן הַחֲרָב אֶל בְּבַל וַיְהִיו לוֹ וּלְבָנָיו

לְעֶבְדִים עַד מְלֶךְ מְלָכוֹת פָּרַס, לְמַלְאוֹת דָּבַר ה' בְּפִי יִרְמְיָהוּ עַד רִצְתָהּ
הָאָרֶץ אֶת שְׁבֻתוֹתֶיהָ כָּל יְמֵי הַשָּׁמָה שְׁבֻתָהּ לְמַלְאוֹת שְׁבָעִים שָׁנָה.
(דברי הימים ב' לו', יד-כ)

ונאמר: "וַיְהִי בַשָּׁנָה הַתְּשַׁעִית לְמָלְכוֹ בַּחֹדֶשׁ הָעֲשִׂירִי בְּעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ
בָּא נְבוּכַדְרֶאֶצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל הוּא וְכָל חֵילוֹ עַל יְרוּשָׁלַם וַיִּחַנּוּ עָלֶיהָ וַיִּבְנוּ
עָלֶיהָ דָּיֵק סָבִיב" (ירמיה נב, ד), כלומר ביום עשירי בטבת התחיל
המצור על ירושלים והוא מהווה את ראשית הפורענות שבסופו של
דבר נחרב בית המקדש ועם ישראל גלו מעל אדמתם.

רבו המדרשים על נוראות המצור (גם בסוף בית ראשון וגם בסוף בית שני) :

* היו מוזנין ומושלכין באשפות מפני הרעב כענין שנאמר (ירמיה יד) :
'והעם אשר המה נבאים להם יהיו מושלכים בחוצות ירושלים מפני
הרעב והחרב ואין מקבר להמה' (פסיקתא זוטרתא האזינו).

* מעשה בדואג בן יוסף שהניחו אביו יתום בעודו בן קטן, לאמו. בכל
יום היתה אמו מודדתו בטפחים (מאזניים) לבדוק כמה נוסף בו
מאתמול, והיתה אומדת את משקל התוספת, ונותנת כמשקלו זהב
לבית המקדש. וכשגבר האויב והיה רעב בירושלים טבחתו ואכלתו.
(עפ"י יומא לח :)

* היתה בירושלים אשה עשירה מאוד, בשם מרתא בת בייתוס.
שלחה שליח לשוק ואמרה לו: לך והבא לי סולת (קמח מנופה ונקי), כפי
שהיתה רגילה לאכול תמיד. עד שהלך נמכרה כל הסולת ואזלה. בא
ואמר לה: סולת אין, אולם יש פת נקיה מקמח רגיל. אמרה לו: לך
הבא לי פת נקיה. עד שהלך נמכרה אף הפת הנקיה. אמר לה: פת
נקיה אין, אך יש פת קיבר מקמח גס יותר. אמרה לו: לך הבא לי פת
קיבר. עד שהלך אזלה אף פת הקיבר. אמר לה: פת קיבר אין, אולם
קמח שעורים יש. אמרה לו: לך והבא קמח שעורים. עד שהלך נמכר
כל קמח השעורים.

החליטה מרתא ללכת בעצמה לשוק לחפש לה אוכל. חיפשה
וחיפשה, ולא מצאה מאומה. לבסוף מצאה תאנה אחת של רבי צדוק
שהיה מוצץ וזורק בשעה ששבר את תעניתו. מחוסר ברירה התחילה
למוצץ אותה, אולם מרוב סלידה - מתה. (עפ"י גיטין נו.)

* מעשה ברבן יוחנן בן זכאי שהיה רוכב על החמור והיו תלמידיו מהלכים אחריו. וראה אשה אחת מלקטת שעורים מתחת רגלי הבהמות. כשראתה אותו, פנתה ואמרה לו: רבי, פרנסני!

שאל אותה רבי יוחנן: בתי, בת מי את? אמרה לו: בתו של נקדימון בן גוריון אני! וכי אתה לא זוכר שחתמת על כתובתי?! אמר להם רבי יוחנן לתלמידיו: אני חתמתי על כתובתה של זו, והייתי קורא בה אלף אלפים (מליון) דינרי זהב! והנה כעת הגיעה היא לשפל נורא שכזה. (עפ"י גיטין נו.).

● הרעב הלך וגבר, עד שהגיע למצב קשה מנשוא, והתקיים בהם הפסוק: "דַּבֵּק לְשׁוֹן יוֹנֵק אֶל חִפּוֹ בַצָּמָא, עוֹלְלִים שְׁאֵלוּ לֶחֶם פֶּרֶשׁ אֵין לָהֶם" (איכה ד, ד.).

יוסף בן מתתיהו (כותב הספר "יוסיפון"), תיאר את הרעב שפגש בירושלים בשעה שנכנס אליה: "הגגות היו מלאים נשים ועוללים גוועים... נערים ובחורים נפוחי רעב תעו כצללים בשווקים ונפלו מתעלפים לארץ, ואיש לא ספד למתים, כי הרעב דיכא את כל רגשות האדם..."

בעקבות הרעב הגדול שנמשך שלוש שנים, היו כולם חלשים בלא יכולת להלחם, כך יכלו האויבים לפרוץ בקלות את חומות ירושלים להכנס ולכבוש את העיר בלי כל התנגדות, ובסופו של דבר לשרוף את בית המקדש ולשלוח את כל היהודים לגלות.

עשירי בטבת הוא אחד מארבעה ימי צום (וכן ג' בתשרי, י"ז בתמוז וט' באב) שתיקנו לנו חז"ל, בשל מאורעות מצערים שאירעו בתאריכים אלו לעם ישראל. ימי צום אלו מיוחדים הם לעשיית תשובה, לעריכת חשבון נפש ולתקון המעשים. החורבן, הגלויות והצרות שאירעו לאבותינו בעבר, מעוררים אותנו לשוב אל ה'. בכוחה של ההליכה בדרך ה' למנוע את המשך הפורענות.

וכך כותב הרמב"ם בהלכות תענית (ה, א): "יש ימים שכל ישראל מתענים בהם, מפני הצרות שאירעו בהם, כדי לעורר הלבבות ולפתוח דרכי תשובה. ויהיה זה זכרון למעשינו הרעים ומעשה אבותינו שהיה כמעשינו עתה, עד שגרם להם ולנו אותן הצרות. שבזכרון דברים אלו נשוב להיטיב, שנאמר: והתוודו את עוונם ואת עוון אבותם וגו'".

האדם והעץ

נאמר בתורה: "כי האדם עץ השדה" (דברים כ, יט). וצריך להבין מה משותף לאדם ולעץ?

הבה נבחן את העץ: גזע חסון, ענפים מתפשטים לכל עבר, עלים ירוקים ופירות מתוקים. אולי קשה להאמין, אבל הכל התחיל מגרעין אחד קטן. השקעה קטנה בגרעין, תניב לבסוף עץ חסון ופירות משובחים.

ילד קטן הוא כמו גרעין, אדם בוגר הוא כמו עץ. אם אנו מעוניינים שילדינו הקטנים יצמחו לאנשים בוגרים, יציבים ומלאי ערכים, עלינו להשקיע בהם. אולי הם קטנים, אפילו תינוקות, אבל ההשקעה תשתלם, כשהם יגדלו ויתבגרו.

לעץ החסון יש שורשים גדולים וחזקים, בלעדיהם לא יחזיק מעמד, רוח קלה תהפוך אותו על פניו. האמונה היא השורש שבאדם, היא זו שנותנת לאדם את היציבות, היא מעניקה לו חוסן פנימי גם בעתות משבר. בלעדיה, רוחות קלות, לחצים חברתיים או סביבה משתנה תזעזע את חייו. המאמין לא יחשוש מכל אלו, האמונה היא נר לרגליו, לאורה ילך ועל פיה יתנהג.

אבל אין די בכך. העץ לא מורכב מגרעין ושורשים בלבד. בעץ גם גזע וענפים. לא ניתן להסתפק באמונה בלבד, יש להתקדם ולפעול, לגדול ולהתרחב. הגזע והענפים הם המעשים הטובים של האדם. קיימת מצוה - העץ צמח בעוד סנטימטר והעץ הולך וגדל... כדאי לזכור שעץ טוב לא מפסיק לגדול. ברגע שהגדילה נפסקת חלילה, הענפים ייבשו, וענפים חדשים לא יופיעו.

בעצים ישנם עצי סרק ויש עצי פרי, לעצים רבים שורשים איתנים, גזע חסון והרבה ענפים, אך אין הם נותנים פירות, הם אינם מעניקים לאחרים, הם אנוכיים ואיש אינו נהנה מהם. על האדם, עץ השדה, לזכור תמיד את הזולת. עליו להיות עץ פרי, להעניק ולתת לאחרים את המיטב.

האדם עץ השדה

נפתח בס"ד בקושיה: ט"ו בשבט הוא ראש השנה לאילנות. ולכאורה מן הראוי היה שהאילנות יחגגו את חגם לבדם וישירו את שירתם לבוראם, א"כ כיצד קשורים אנו לכל העסק הזה?

כולנו מכירים את התשובה. בתורה נאמר "כִּי הָאָדָם עֵץ הַשָּׂדֶה" (דברים כ"ט), התורה ממשילה את האדם "לעץ השדה". אלא שעדין צריך להבין, "במה דומה האדם לעץ"? במשקל?! בהיקף?! בצבע?! אלא שיש מכנה משותף פנימי ועמוק יותר בין האדם לעץ, ממש בבחינת "משל ונמשל".

עורלה: בעץ יש שלוש שנים "עורלה", וכנגדו, גם באדם שלוש שנותיו הראשונות בגדר "עורלה". עד גיל שלוש הוא בבחינת "תינוק", ומגיל שלוש כבר מקפידים איתו יותר. עושים לו חלאקה, שמים לו כיפה באופן קבוע ומתחילים לחנכו.

ביכורים: בעץ יש מצות "ביכורים", לתת את הראשון לכהן. גם באדם נותן את הבן ראשון לכהן, קוראים לזה "פדיון הבן".

שמיטה ויובל: בעץ יש איסור שמיטה ויובל, והשמיטה מכונה בתורה "שבת", שנאמר "וַיִּשְׁבְּתָהּ הָאָרֶץ שִׁבְתָּ לָהּ" (ויקרא כה, ב) והיובל מכונה בתורה "קודש" שנאמר יוֹבֵל הוּא "קֹדֶשׁ" תְּהִיָּה לָכֶם (ויקרא כ"ה י"ב), כנגד זה יש לאדם את "שבת קודש" שנאמר (שמות טז, כג) "שִׁבְתָּ קֹדֶשׁ לָהּ מִחַר אֶת תְּאֵפוֹ אִפּוֹ...".

הפרשת תרומות ומעשרות: בעץ יש "תרומות ומעשרות", כנגד זה יש את "ברית המילה" שהאדם מפריש חתיכה מעצמו למען הבורא.

כלאיים: בעץ יש איסור "כלאיים", אסור לערב מין בשאינו מינו, גם לאדם יש איסור להתערב בשאינו מינו וכלשון הפסוק (ויקרא יח, כג) וּבְכָל בְּהֵמָה לֹא תִתֵּן שְׂכָבְתָּךְ לְטַמְאָה בָּהּ וְאִשָּׁה לֹא תַעֲמֹד לְפָנֶי בְּהֵמָה לְרַבְעָה "תִּבְל" הוא: (כלאיים ותבל שניהם פירושים ערובים).

אכן האדם הוא "עץ השדה", ובמשקפים של תורה יש דמיון נפלא בינו לבין עץ. אך השאלה היא, האם יש דמיון נוסף ביניהם? האם האדם יכול ללמוד מהעץ דרך בעבודת ה'! התשובה היא: "כן"! האדם יכול ללמוד מהעץ ח"י דברים:

1) עץ צעיר יכול לגדול עקום, לכן בצעירותו קושרים לו תומך. ומהו התומך? עץ מבוגר עבה יותר שכבר הוכיח את עצמו והצליח לגדול ישר. "רק עץ כזה" יכול לדאוג לישר עץ חדש. כך גם ברוחניות. האדם הוא טירון ודל ניסיון. הוא יכול ליפול בקלות ולהיאבד. אם כן מה עליו לעשות? להיצמד "למקל תומך", מקל שכבר התעבה והתחשל "בדעת תורה", ועל ידי שהוא נצמד אליו - הוא ניצול מנפילות וקריסות.

אכן, מי שצמוד לרב, יש לו עתיד. ומי שלא, נועד לכישלון. שהרי החיים נמשלו "לגן המבוכה" - ואין שום סיכוי לעבור אותם לבד. לכן חובה להתבטל למי שכבר למד ומכיר את הדרך ולקבל ממנו את ההכוונה כיצד להגיע אל היעד.

מעניין לעניין באותו עניין: למה רב נמשל "למקל תומך"? כי פעם מרגישים את "התומך", ופעם את "המקל". פעם מבינים את דעתו וסברתו, בבחינת "תומך", ופעם דבריו נראים תמוהים ונוקשים, בבחינת "מקל". אך צריך לדעת לקבל את דעתו תמיד בהתבטלות גמורה, וכבר מובטחים אנו שהנוטל עצה מרב אינו נכשל (תנחומא שמות כ"ט), שהרי בסך הכל הוא מייצג את "התורה" ולא את "עצמו". וגם זה אנו למדים מהעץ. כיצד?

עץ, יש לו ענפי ענפים, רבבות עלים, מאות פירות, אך הכל יוצא מגזע אחד. כך גם ברוחניות. יש רבבות יהודים (עלים ופירות), הנמצאים על אלפי ענפים (רבנים), אך כולם יושבים על גזע אחד, שהוא התורה. לאף אחד אין גזע אחר, ולעולם הרב מייצג את התורה ולא את עצמו.

2) עץ איכותי ומיוחד, אסור לתת לו לגדול פרא. צריך כל הזמן להשקיע בו בכדי שלא יכמוש ויבול. ככל שמשקיעים בו יותר, כך התוצאות שהוא נותן - גבוהות יותר ויותר. כך גם האדם. האדם הוא "נזר הבריאה", הוא עץ מובחר ביותר. בבחינת "כלי זהב", מצד שני כל דבר קטן עלול להרוס אותו, בבחינת "כלי זכוכית". לכן אסור לו לגדול פרא. חובה עליו תמיד להשקיע ולפתח את הרוחניות. וככל שהוא ישקיע בזה יותר, כך הרוחניות והפנימיות שלו יתעצמו יותר ויותר. לעולם אסור לעצור את ההשקעה הזו.

3) בעץ לא מתקמצנים. לא מטפלים ומשקיעים רק בקרקע שתחת העץ בלבד - אלא מותחים את ההשקעה הלאה עוד כמה מטרים מסביב. דואגים שכל הקרקע מסביב תהיה טובה, עדורה מקוצים, מזובלת, רוויה מים, מוצפת שמש וכו'. כך גם ברוחניות. לא מספיק לעשות מצוות ולהיות "נקודתי". אלא צריך להתפרס הלאה "מסביב". לעשות הכנה לפני ואחרי המצווה, וכמו שלימדונו רבותינו - שצדיקים הראשונים לא היו רק "מתפללים". אלא שוהים לפני, מתעכבים אחרי, הם עשו מזה עסק שלם.

יהודי שאוהב את ה', הוא לא נקודתי ומחפש להפטר, אלא מרחיב הלאה את המצוה. הוא לא מחפש להוציא את השבת כמה שיותר מהר, אלא משתדל לסחוב אותה עוד קצת. הוא לא מכניס אותה ברגע האחרון, אלא מכניס אותה בחיבה כבר בפלג המנחה.

זה בדיוק כמו קופסת "הטיפ" שנמצאת על הדלפק בחנות. מי שאוהב את המוכר ונהנה מהשירות, לא רק שהוא משלם כמה שאומרים לו, אלא הוא עוד מכניס "טיפ" לקופסה עם כל הלב. אך מי שלא אוהב את המוכר ולא נהנה מהשירות, גם את מה שאומרים לו לשלם הוא משלם עם חצי לב. זה המשל. הנמשל, בורא עולם משפיע עלינו "כל טוב" והוא מבקש מאתנו שנשלם לו על ידי עשיית מצוות. ומי שמשאיר "טיפ", מי שמוסיף בתשלום (במצוות) עוד קצת, אות הוא שהוא אוהב ומוקיר את המוכר.

בעם ישראל יש שתי קבוצות: האחת יש לה תרי"ג "בעיות". הם עושים הכל בצמצום ובלי לב, כמשא כבד שעל הגב שמנסים רק להיפטר ממנו. וישנה קבוצה נוספת שיש לה תרי"ג "מצוות", אלו

הם האנשים שעושים הכל עם הנאה והתרוממות, ושאיפתנו להימנות עם הקבוצה הזו.

4) לא מגדלים עץ ואח"כ נותנים לו מטרה אלא מגדלים אותו מראש בשביל מטרה מסוימת. לנוי, לאתרוגים, לפירות וכו'. כך גם האדם. אסור לו לחיות "פרא" ולעשות ככל העולה על רוחו בלי מטרה - ורק בערוב ימיו בבית אבות להתחיל לבנות מטרה לעצמו. זו דרך פסולה ולא סלולה. אלא מראשית חיי האדם, צריך הוא לזכור את המטרה שהיא: "ברוך אלוקינו שבראנו לכבודו, להיות עבדו ולעשות את רצונו. זו המטרה היחידה שאמורה להצמיד את האדם מרגע לידתו.

5) עץ צריך לשמור עליו מפני מזיקים חיצוניים. לפעמים העץ בסדר, אבל יש השפעה מבחוץ שמזיקה לו. ישנם וירוסים וחייידקים הפוצעים ומרעילים אותו, לפעמים באים בהמות ועופות ומכלים אותו. לכן מצמידים לו דחלילים, נותנים לו זריקות וחיסונים, ריסוסים וטיפולים, קוראים לזה "טיפול משמר". כך גם ביראת השמים של האדם. יתכן וכעת הכל בסדר, בפנים הניצוץ דולק ובווער, אבל הוא מוקף בחברה רעה וסביבה המלאה מרעין בישין שדרכן היצר מנסה לחדור אל נשמתו. לכן, לא די בכך שכעת הלב בווער וזוהר באור ה', אלא צריך לעשות בכל רגע "טיפול משמר ומנטרל", בכדי שלא נינוק מסביבתנו.

6) את העץ לפעמים גוזמים, מקצצים ומקטינים אותו. כמובן שעושים זאת לטובתו ומחמת ההכרח "כדי שיאריך ימים". הנקודה הזו שייכת גם ברוחניות. צריך לדעת שלפעמים יש הכרח וצריך לגזום, לדלג, כביכול לקצץ בעבודת ה', ואין להיבהל מכך. משום שבמשקפים של תורה, כיוון "שהגיזום" הזה נחוץ - זה עצמו נקרא עבודת ה'. לדוגמא: צריך לעזור לאשה בבית, גם אם זה על חשבון לימוד תורה, בדיוק כמו שצריך להתפלל - למרות שכביכול זה בא על חשבון לימוד תורה, שהרי בזמן הזה יכולנו ללמוד עוד קצת. לפעמים צריך לקצץ בהוצאות שבת, בגדר עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות. כך היא דרכה ורצונה של תורה. לא להינעל על "מה שכתוב" - אלא על מה רוצה ה' ממני ברגע זה.

7) עץ שמת, זה בלתי הפיך! ואפילו אם הוא לא מת אלא רק פרי אחד שלו מת, הרי שהפרי הזה אבד לנצח ואין לו תקנה. כך גם ברוחניות.

צריך לדעת שכל מעידה שהאדם מועד, זה "נזק בלתי הפיך". זה עושה בו רושם ושורף ממנו חתיכה לנצח ומצמצם את פירותיו הרוחניים. אדם שהחמיץ מצוה, נקרא "מעוות לא יוכל לתקון". ואפילו אם הוא יעשה תשובה, עדיין נשאר בו רושם. וכך מובא בגמרא (שבת קי"ט): אמר ריש לקיש בשם רבי יהודה הנשיא: אין העולם מתקיים אלא בשביל הבל תינוקות של בית רבן. (תורה שלומדים הילדים). אמר לו רב פפא לאביי: ומה עם תורתך ותורתך? למה בשבילה העולם לא מתקיים? השיב לו אביי: אינו דומה הבל שיש בו חטא, להבל שאין בו חטא. עד כאן הגמרא.

כעת בוא חשבון: ברור לכולנו שרב פפא ואביי היו קדושים וטהורים. אצלם חטאים היו נמדדים "בחוט השערה". כמו כן, ודאי שאם הם חטאו - הם עשו תשובה באותו יום - כמו שאומרת הגמרא (ברכות י"ט). אם ראית תלמיד חכם שעבר עבירה בלילה, אל תהרהר אחריו ביום. שודאי עשה תשובה. ולמרות כל זאת, תורתם של רב פפא ואביי הייתה בבחינת "הבל פה שיש בו חטא" לעומת תורתם של תינוק שמעולם לא חטא. הנה לנו גמרא מפורשת שחטא גורם נזק בלתי הפיך. ברור שאפשר עדין להתקדם ולעבוד את ה', אך יש לזה בחינה של "נייר מחוק" ולא של "נייר חלק", וכל מעידה עושה את הנייר למחוק ומטושטש יותר.

"עבירה" בגימטריה זה 287, שזה גם הגימטריה של המילה "אפור". ללמדך, שכל עבירה מלכלת את הנשמה לנצח. גם אחרי התשובה, הנשמה כבר לא לבנה, בבחינת "נייר חלק", אלא היא קיבלה כבר גוון "אפור", בבחינת "נייר מחוק".

8) בעץ יש זמנים קריטיים. אם הפסדת אותם, הפסדת את העץ. יש זמן שצריך השקיה מרובה, ויש זמן שהעץ דורש חממה והגנה מהרוח, יש את הזיבול ויש את הקטיפ, אסור לדלג על הזמנים הללו, והגם שלא רואים את הנזק מיד, כל חקלאי מתחיל יודע שזה רק עניין של זמן. כך גם בקדושה, לכל זמן ועת. אסור לעשות "סלטי" ולדלג על אחד מהזמנים. יש זמן קריאת שמע, זמן תפילה, זמן להתכונן לשבת, אסור לוותר על אף אחד מהם, כי זה אח"כ פוגם ברוחניות, הנזק הוא רק עניין של זמן. כי מי שמזניח, בסוף משלם על כך.

9) לא כל העצים שווים. יש כאלה שדורשים יותר מים, יש שרגישים יותר לתולעים, הכלל הוא: לעולם אין להשוות את הטיפול בין העצים אלא יש לתת לכל עץ את הטיפול המיוחד המתאים עבורו. כך גם באדם, בעבודת ה' שלו. לעולם אין "להעתיק" את הדרך מהשני, זה לא עניין של "אופנה", לא כולם צריכים להיראות אותו דבר, לכל אחד יש את הדרך שמעלה אותו מעלה בסולם העולה בית אל - ובה הוא צריך להתמיד ולהשקיע, וכמו שנאמר (משלי כב, ו) "חנוך לנער על פי דרכו גם כי יזקין לא יסור ממנה", הרי שלכל אחד מנערתו ועד זקנותו יש את הדרך שבה הוא צריך לעבוד את בוראו, וצריך להיזהר לא להיסחף ולערבב. אמת, הכל נכון וקדוש, לכל השקפה אפשר למצוא מקור תורני, אך למרות זאת, האדם לא צריך לחקות את הכלים של אנשים אחרים, אלא להתבונן "בכלי שלו", שהרי לכל כלי יש צורת מילוי שונה. כוס ממלאים עם קנקן, חבית ממלאים עם דלי, צלחות ממלאים עם מצקת, לא כל הכלים שווים, וצריך למלא כל כלי בצורה המותאמת לו.

10) כאשר מסתכלים על העץ מלמעלה, רואים גזע אחד, שאינו מרשים ומורכב. אך כאשר חופרים ומחטטים יותר למטה, מתחת לפני הקרקע, מגלים פתאום עולם שלם! שורשים ארוכים המתפשטים ומעמיקים עשרות מטרים, הרבה יותר מהשטח שרואים מעל פני הקרקע. אכן כך יש להסתכל גם על כל יהודי. אין דבר כזה "יהודי פשוט". אומנם רואים איזה גזע בודד, משהו שלא עושה הרבה רושם ורעש, אך צריך לדעת שאם נחדור פנימה אל תוך הגזע הזה, מתחץ לפני השטח, נגלה שהוא חובק עולמות ומחובר באלפי שלוחות לכל מיני נקודות, נגלה לפתע עד כמה הוא באמת מיוחד. כך יש להביט על כל יהודי, לדעת שדווקא בזכות פשטותו וצניעותו - מושפע שפע בעולם.

11) שורשי העץ טמונים עמוק באדמה. ככל שהם עמוקים ופולשים יותר, כך יציבותו של העץ איתנה יותר והוא עמיד בפני סופות ורוחות. מצד שני ככל ששורשיו גלויים יותר, כך עמידתו עראית יותר. בדיוק כך צריך להתנהג ברוחניות. לא צריך להפגין את הכל בחוץ. לא צריך לפרסם ולנפנף בכל מעשה טוב שאנו עושים, צריך להסתיר ולהטמין אותם, להראות בחיצוניות רק גזע אחד פשוט,

אחד משמינית בגאווה, וככל שנחביא ונסתיר את מעשינו עמוק יותר, כך יציבותנו ומעמדנו ברוחניות תהיה איתנה יותר. אכן כך חיו גדולי ישראל לאורך כל ההיסטוריה. מר עוקבא ואשתו נתנו צדקה במסירות נפש - עד כדי קפיצה לתנור בוער. הרש"ש שהיה תלמיד חכם מופלג היה שמש ומנקה בית המדרש, ובסתר בלילה היה כותב תשובות לכל השאלות שנתקשו בהם הלומדים ולא מצאו פיתרון, והיה מניח להם את זה בספריהם. המושג "גלות" שערכו גדולי ישראל, הוא התגלמות הנקודה הזו שאנו כעת מדברים עליה. כך חי יהודי אמיתי.

12) עיקר ותכלית העץ זה הפירות שהוא נותן. אך למרות זאת, לא משקים ומשקיעים בפירות - אלא בשורשים המכוסים - ומשם זה פועל על הפירות. אך מי שמנסה להשקות את הפירות שלמעלה במקום להשקות את השורשים, העץ שלו ימות. כך גם ברוחניות, נצטוונו לקיים תרי"ג מצוות, אין ספק שהן חשובות. אך למרות זאת, עיקר ההשקעה צריכה להיות "בשורשים", בפנימיות הלב, בתוך העצמות, ליישר שם את ההשקפה, "לחיות" דעת תורה, לפתח את השמחה האהבה והתשוקה לבורא, משם זה כבר יצא ויתן טעם בפירות "במעשים הטובים שלנו" ויחייה אותם. אך מי שמנסה לדלג על השלב הזה, מי שלא משקיע בפנימיות ובשורשים - ובפנים הלב שלו מת, כיצד הוא חפץ להרגיש חיות בפירות, במעשים הטובים? הרי ביהדות, המעשה בבחינת "לבוש" והלב בבחינת "נשמה". ואם הנשמה בפנים מתה, כיצד האדם רוצה להרגיש חיות בגוף (במעשה)? ואת זה גלמו לנו חז"ל במילים: רחמנא ליבא בעי (הקב"ה רוצה את הלב), כי שם עיקר החיות של המעשה.

13) כאשר זורעים גרעין של עץ, בהתחלה לא רואים כלום. מכניסים את הגרעין לאדמה, שם הוא נרקב ומתכלה עד שנאבדים ונשמדים עקבותיו. אך גן טוב, לא נבהל. הוא יודע שכך הדרך, ובעוד תקופה יעמוד כאן עץ מפואר. כמו כן כולם יודעים שקודם בא העץ - ורק אחר כך באים הפירות. וגם כאשר הפרי בא, בהתחלה הוא בוסר, מר וחמוץ, ורק כעבור זמן הוא הופך למתוק. גן מקצועי יודע שהתפתחות באה בשלבים, ואת ההצלחה אי אפשר לקטוף ביום הראשון. אותו דבר בעבודת ה'. בהתחלה זורעים - וזה מרקיב,

מתאמצים ומוסרים נפש, ולמרות זאת חשים קשיים. וגם כאשר כבר צומח משהו - זה בלי פירות, וגם כאשר כבר רואים פירות, בהתחלה הם מרים או חמוצים, אך אל דאגה, כך הדרך והמתכון, כל ההתחלות קשות, ובסוף מתברר שההמתנה הייתה משתלמת ועוד נראה פירות לתפארת.

14) עץ תפוחים, יכול להצמיח רק תפוחים, לא יתכן שיצא ממנו פרי אחר. ואם יצא פרי אחר, סימן שעשו לעץ "הרכבה". חתכו מהעץ וחברו אליו גוף זר. כך גם האדם היהודי. אם הוא נקי מכל מרעין בישין, עיתונות וספרות פסולה, הוא חייב לצאת גדול, כלשון התוס' (כתובות סג. ד"ה אדעתא) שאמרו: "דרך הוא בהולך ללמוד שנעשה אדם גדול. זה ברור ומחויב המציאות". אם כן למה אנו רואים אחרת? כי עושים "הרכבה". חותכים מהעץ ומחברים אליו גוף זר. מקצצים בדעת תורה וביראת שמים, מתלבשים לפי רוח האופנה ולא לפי רוח ההלכה. לכן העץ מחליף זהות ומצמיח לנו פרות באושים ולא פירות מתוקים - וזה בולט בעיקר בילדים, משום שאנו "העץ", והם "הפירות".

15) עץ ששורשיו התייבשו, לא רואים את זה מיד על הפירות. משום שהפירות לא יונקים ישירות מהשורש - אלא מלחלוחית הענפים. וכיוון שהענפים עדין לחים - יש לפירות עוד קצת מה לינוק, אך זה רק עניין של זמן עד שזה יגמר. לכן גנן חכם אינו מסתנוור מהפירות הפורחים - אלא תמיד הוא בודק את מצב השורשים, האם שלומם טוב והם בסדר. כך גם האדם, אסור לא להסתנוור מהפירות, מהחיצוניות שהוא משדר, אלא עליו לבחון תמיד את הפנימיות, האם גם שם הכל חי וטוב? האם באמת הוא מכוון ומודרך על ידי רבי? האם הוא עבד לה' או שמא חס ושלום הוא עבד לתאוותיו ויצריו. האם הוא שולט - או שמא נשלט, האם הוא חייוני - או פנימי, שהרי העבר המוצלח אינו ביטוח על העתיד.

16) יש עץ פרי ויש עץ סרק. לא כולם שווים. יש גם עץ שמוציא מעט פירות ויש שמוציא יותר. יש עץ שפירותיו גדולים, ויש שפירותיו קטנים. יש מתוקים ויש מרים. גם בבני אדם ישנם כל מיני סוגים. יש אחד שפירותיו מתוקים, הוא נוח למקום ולבריות. יש אחד שפירותיו חמוצים, נוח למקום ולא לבריות. יש אחד שפירותיו

מרים, לא נוח לא למקום ולא לבריות. יש אחד שאין לו בכלל פירות, לא מרגישים אותו, הוא לא מזיק ולא מועיל, מנותק מהחברה וחי בבדידות. השאיפה שלנו היא להגיע "לפירות מתוקים". להיות מעורים עם הכלל, להוציא פירות ולהעניק מהם לאחרים, להיות בבחינת "אהוב למטה ונחמד למעלה".

17) לכל עץ צורת עלה שונה וסידור ענפים אחר. וזה לא מום. לכל עץ וצמח יש את התכונות שלו וזו בעצם שלמותו. הבורא בעולמו לא עשה את כל העצים שווים. גם בפנימיות ובמעלות, לכל עץ וצמח יש מעלה מיוחדת. אחד יש בו את כח הראייה (גזר). אחד הזיכרון (שמן), השלישי השמחה (יין). הרביעי מזין ומשביע (תמר וחיטה), החמישי מרפא וכו', ולמרות שכל אחד שונה במראהו וצורתו - כולם נחוצים ומועילים בעולם. כך גם בעבודת ה'. כל אחד צועד בדרך רבותיו, כפי מסורת מנהגיו, ואל לאחד לפסול ולשלול את רעהו משום שלא נוהג כמותו, כי כל עץ ודרכו, כך היא שלמותו, ובאמת כולם נחוצים בעולמו של הבורא. אחד מצליח לקרב רחוקים על ידי כח השמחה שבו, השני על ידי עמל התורה, השלישי על ידי השקעה מיוחדת בתפילה, הרביעי על ידי הטיש של האדמו"ר ודיבוק החברים, כולם עבדי ה' ויקרים לו.

18) עץ משפיע צל על הסביבה כולה. כל מי שנכנס תחתיו - נהנה ממנו ונשאר עם טעם טוב (תענית ה:). כך גם האדם. לא מספיק שהוא יתרומם בעצמו ויהנה לבד מזיו השכינה. אלא הוא צריך לסוכך על כל האזור, על בני ביתו, משפחתו, מכריו וידידיו, כל מי שבא איתו במגע צריך שירגיש את הצל הנעים והפירות המתוקים שבו, את נועם הליכותיו, את העדינות והצניעות שינק מהתורה, אך אם האדם לא משפיע מטובו על הכלל, רחוק הוא מהשלמות.

אומנם הוא הפנים את כל שבעה עשר היסודות הקודמים, ולכן הוא כבר אדם "טוב" (גימטריה 17), אך זה לא מספיק. רק אם הוא השיג גם את השער הזה האחרון - לחשוב על הכלל, לדעת להעניק לאחרים ממתנותיו שזכה מהבורא, רק אז הוא זוכה להעפיל אל הפסגה ולקבל את השם "חיי" (גימטריה 18). כי יש לו את חיי היסודות שלמדנו מהעץ. (מהרב אברהם לוי)

ברכות הנהנין

בגמרא (ברכות לה.) נאמר שצריכים לברך לפני כל דבר שאוכלים: "תנו רבנן, אסור לו לאדם שיהנה מן העולם הזה בלא ברכה, וכל הנהנה מן העולם הזה בלא ברכה - מעל". מי שאוכל בלא ברכה כאילו גוזל מהקב"ה. רבי לוי הקשה סתירה בפסוקים: מצד אחד נאמר (תהלים כד, א): "לְדָוִד מִזְמוֹר, לַה' הָאֶרֶץ וּמְלוֹאָהּ, תִּבְּל וַיִּשְׁבֵּי בָהּ" - מכאן משמע שהארץ וכל אשר בה שייכים לקב"ה. אך מצד שני נאמר (תהלים קטו, טו): "הַשָּׁמַיִם שָׁמַיִם לַה' וְהָאֶרֶץ נָתַן לִבְנֵי אָדָם" - מכאן משמע שהארץ שייכת לבני האדם. וא"כ יש לשאול למי שייכת הארץ, לקב"ה או לבני האדם? רבי לוי מתרץ: שבפסוק הראשון מדובר קודם הברכה, אז הכל שייך לקב"ה, אך בפסוק השני מדובר לאחר הברכה, אז האדם "קונה" את המאכל מהקב"ה, נעשה שלו ויכול לאוכלו.

המקובלים אמרו גם טעם נוסף מדוע צריכים אנו לברך: בכל דבר שאנו אוכלים יכולים להימצא נשמות של אנשים שהתגלגלו לשם והתיקון שלהם הוא בכך שיברכו על המאכל ויאכלו אותו.

ר' עזריאל היה אחד מתלמידי המגיד ממזריטש זצ"ל. הוא היה ירא שמים, תלמיד חכם, ישר וצדיק, וקיבל קעבה שבועית מרבו הקדוש.

יום אחד נקרא האברך אל הפריץ המקומי. הפריץ אמר לו: "זקוק אני לאדם נאמן, כדי להעביר עמו סכום כסף גדול מאוד לארץ רחוקה. לפי מה ששמעתי עליך הנך אדם אמן וישר, עליך אני יכול לסמוך ובקשתי שתעשה עבורי את השליחות החשובה".

ר' עזריאל ניסה לסרב בנימוס לפריץ, אך כאשר הפריץ הבהיר לו שאין הוא "מבקש" אלא דורש" ושאין לו ברירה, הוא קיבל על עצמו את המשימה. קודם צאתו לדרך ביקש לקבל את ברכת רבו, אולם כשבא אליו היתה הדלת נעולה והוא נאלץ ליצאת לשליחות בלא ברכת הדרך.

ר' עזריאל הפליג בספינה ובדרכה עגנה ליד אי קטן. לנוסעים ניתנה אפשרות לרדת מהספינה ולטייל באי לכמה שעות. ר' עזריאל ירד גם הוא עם הגמרא ושקע בלימוד תחת עץ. הוא היה כל כך שקוע בלימודו עד שלא הבחין כי כל הנוסעים עלו לספינה והיא הפליגה בלעדיו. הוא נותר באי לבדו, עזוב וחסר כל. חפציו וצרור כספו של הפריץ נותרו בספינה. שעות רבות התהלך כסהרורי, עד שהכריעו אותו הצער והעייפות והוא נפל על הארץ.

כשהתעורר חש צמאון גדול. הוא קם בקושי על רגליו והחל לחפש מים מתוקים. ממרחק הבחין במעיין מפכה ובכל לבו קיווה כי אין זה תעתוע דמיון. כשהתקרב נוכח כי אכן מים חיים זורמים במקום. בכוחותיו האחרונים התכופף ארצה, בירך מעומק לבו: "שהכל נהיה בדברו" ולגם בשקיקה מהמים הזכים. לאחר ששתה קמעה התחזק בגופו וגם ברוחו: "מן השמים סייעו לי למצוא מים ומן השמים יעזרו לי לצאת מכאן", אמר בלבו.

כעבור שעה הבחין בספינה אחרת השטה לא הרחק מהאי. במאמצים רבים הצליח ללכוד את תשומת לבם של המלחים, והם הטו את הספינה ממסלולה ופנו אל האי להצילו. כאשר ירד מהספינה, הרחק מארצו, הצטרף לחבורת עניים שנדדה מארץ לארץ ורק כעבור מספר שנים הגיע שוב לעירו מזריטש. הוא לא ידע את נפשו מבושה וחשש מתגובת הפריץ שאת כספו איבד ברשלנות. אולם במהרה נודע לו כי הפריץ מת לפני שנה והוא אור אומץ ושב לביתו.

למחרת בבוקר בא אל רבו. המגיד קבלו במאור פנים, ור' עזריאל סיפר לו בשברון לב את כל קורותיו. ניחמו המגיד ואמר: "דע, כי במימיו של אותו מעיין שגילית על אדמת האי היו מגולגלות נשמות יהודיות חסרות תיקון. כאשר ברכת על המים ברכת "שהכל נהיה בדברו", בכוונה גדולה, תיקנת את כל אותן הנשמות והן חזרו לשורשן. כדאיות היו כל תלאותיך בשביל הצלת אותן נשמות קדושות!".

שביבים

● בתורה נאמר: "כי האדם עץ השדה" (דברים כ, יט). העץ עומד ערום, חשוף וקפוא בחורף. עליו נשרו בשלכת, חיצו הכפור פגעו בו למכביר, סופות עזות טלטלו אותו ואמרו לעוקרו. כשמביטים בו, נדמה שאין לו סיכוי לבלב ולפרוח. ובכל זאת, בעיצומו של החורף, אנו שמחים בו וחוגגים לכבודו, מתוך אמונה שילבש עלים ופירות לתפארת. כך ישראל, הנתונים בצרות הגלות ומצבם הרוחני נראה כמעט על סף התמוטטות, אך דווקא בתוך הסבל הזה נרקם אור הגאולה, אורו של משיח. (האדמו"ר מצ'ורטקוב)

● רבי שניאור זלמן מלאדי זצ"ל אמר לאחד האברכים שהיה למדן מופלג: "כי האדם עץ השדה" - אילן שאינו עושה פירות הוא אילן סרק, כך יכול אדם להיות בקי בכל התלמוד והפוסקים ולהיות חס ושלום אילן סרק. מה התועלת בתורתך ועבודתך, אם לא הדלקת אור ביהודי אחר. (לקוטי דיבורים)

● במשנה (ראש השנה ב, א) נאמר: "ראש השנה לאילן" בלשון יחיד. רמזו בזה לאילן מיוחד והוא האתרוג. לפיכך בקהילות רבות הקפידו להתפלל בחמישה עשר בשבט שיזכו לאתרוג נאה לקראת חג הסוכות הבא. (בני יששכר)

● נפגשו רב יצחק ורב נחמן ושוחחו בדברי תורה שעה ארוכה. כשנפרדו, ביקש רב נחמן: "יברכני, רבי!" השיב לו רבי יצחק: "אמשול לך משל, למה הדבר דומה? לאדם שהיה הולך במדבר והיה רעב ועייף וצמא, ומצא אילן שפירותיו מתוקין, וצילו נאה, ואמת המים עוברת תחתיו. אכל מפירותיו, ושתה ממימיו וישב בצלו. כשביקש לילך אמר: "אילן, אילן! במה אברכך? אם אומר לך שיהו פירותיך מתוקין, הרי פירותיך מתוקין, שיהא צלך נאה, הרי צלך נאה, שתהא אמת המים עוברת תחתך, הרי אמת המים עוברת תחתך. אלא, יהי רצון, שכל נטיעות שנוטעין ממך יהיו כמותך".

אף אתה, במה אברכך? אם בתורה, הרי יש לך תורה. אם בעושר, הרי יש לך עושר. אם בבנים, הרי יש לך בנים. אלא יהי רצון, שיהו צאצאי מעידך (ילדיך) כמותך". (תענית ה:)

סיפור

על שפת ים הכנרת, בבקתה קטנה לא הרחק מטבריה, התגורר לו יהודי בשם ניסים כנורי.

ניסים היה יהודי עני מרוד. לא היו לו שדות או כרמים, כי אם עץ רימון בודד אחד שעמד ליד הבקתה הקטנה. במשך השנה כולה הוא היה יושב ולומד בעל ענפי העץ העבים. כאשר הפירות היו מבשילים לא היה קץ לשמחת ניסים ומשפחתו. הם היו אוכלים מהרימונים ומתפרנסים ממכירתם. מובן מאליו כי פרנסה בשפע לא היתה להם.

כאשר הגיעה תקופת "שלושת השבועות" שבין שבעה עשר בתמוז לתשעה באב, בהם עם ישראל מתאבל על חורבן הבית וירושלים, היה העץ כבר מלא בפירות עסיסיים. ניסים ומשפחתו היו ממתנינים בסבלנות עד לאחר שחלפו ימי האבל הלאומיים. אז, הם היו יוצאים אל העץ, קוטפים מפירותיו המתוקים וב"שבת נחמו" מברכים ברכת שהחיינו ומודים לבורא העולם על הפירות. את הרימון הטוב ביותר היה ניסים שומר לקראת ט"ו בשבט, ראש השנה לאילנות.

לרימונים של ניסים יצא שם טוב בכל הסביבה, ויהודים וגם ערבים נהרו לחצרו כדי לרכוש מתוצרתו.

ילדים היו לו כמעט כמספר הרימונים שעל העץ. הם גדלו והתפתחו יפה, ממש כמו הרימונים, אך הגיע היום ובתו הגיעה לפרקה. כפי שנהוג היה באותם הימים, היה על החורים להעניק "נדוניה" מכובדת לחתן הטרי. אך מנין לו, לניסים העני המרוד, כסף לנדוניה?

ואם לא די בכך, הרי שתקופת שלושת השבועות הלכה והתקרבה, והעץ עמד ריק, ללא פירות, כשענפיו שמוטים למטה, כאילו התבייש במה שאירע לו.

חלף עבר לו תשעה באב, וניסים המסכן עמד ליד העץ, מחפש אולי ימצא בכל זאת רימון אחד או שניים? "אברהמ'לה", הוא קרא לבנו הקטן, "בוא ותטפס על העץ, אולי תגלה בין העלים איזה רימון מסתתר?"

אברהמ'לה מיהר לטפס על העץ כשהוא מזיז לצד ענפים ועלים, ולפתע בקעה מפיו קריאה: "אבא, מצאתי רימון! ועוד אחד, ועוד אחד!" הוא ירד מן העץ ובידיו 'שלל רב': שלושה רימונים עסיסיים ויפים.

"ברוך ה'", אמר ניסים, "מעולם לא ראיתי רימונים יפים כאלו".

לא חלף זמן רב ואנשים החלו מתדפקים על דלתו של ניסים, כדי לרכוש רימונים כרגיל. אך ניסים נאלץ להשיב את פניהם ריקם. "נותרו לי רק שני רימונים", הוא הסביר, "על אחד מהם נברך בראש השנה ונבקש שירבו זכויותינו כרימון ואת השני נאכל בט"ו בשבט. אני מצטער, בואו בשנה הבאה", הוא אמר, והם איחלו לו יבול טוב יותר בשנה החדשה.

שבת נחמו חלפה בששון ובשמחה על משפחת כנורי. ראש השנה חלף עבר אף הוא, אך לאחר מכן החלה אשתו לדאוג: מה יהיה על בתם שהגיע לפרקה? היא החלה להפציר בבעלה שיצא לחוץ לארץ כדי לעורר את רחמי היהודים ולקבץ נדבות.

לאחר הפצרות רבות נעתר ניסים לבקשתה. הוא עבר דרך עיירות וכפרים, עד שהגיע לעיר קושטא הגדולה. היה זה בליל ט"ו בשבט.

הוא עשה את דרכו לבית המדרש המקומי, שם תכנן ללון ולאכול ממעט המזון שהיה ברשותו.

מיד כשנכנס הוא הבחין שהיהודים מודאגים במיוחד ומשוחחים בינם לבין עצמם. "מה קורה כאן?", הוא שאל וקיבל את התשובה הבאה: בנו של הסולטן חלה במחלה אנושה, אביו החליט כי היהודים קיללו אותו. הוא הציב בפניהם תנאי: עליהם להתפלל לרפואת בנו. אם עד

תאריך מסוים בנו לא יבריא, כל היהודים יגורשו מן העיר. מחר, ט"ז בשבט, זהו המועד האחרון לרפואת בנו של הסולטן.

קהל רב התקבץ בבית הכנסת כדי להתפלל ולומר פרקי תהלים. ניסים התיישב לומר תהלים יחד עם כולם, כשלפתע ניגש אליו השמש המקומי. "האם אתה מארץ ישראל?", נשאל ניסים המופתע שהשיב: "כן, כיצד ידעת?"

"הרב שלנו הוא יהודי קדוש. הוא אמר כי הוא מריח ריח של ארץ הקודש בבית המדרש. בוא נא עמי".

השמש הוביל את ניסים לחדרון קטן, שם ישב הרב, ישיש מופלג ובעל הדרת פנים.

הוא שאל במאור פנים את ניסים: "מה שלום היהודים בארץ הקודש?", "שלום טוב, ברוך ה'... אני מתאר לעצמי כי הרב מריח את ריח הרימון מארץ ישראל אשר ברשותי", אמר ניסים.

"יש לך רימון מארץ ישראל?!", שאל הרב בקול נרגש.

"כן רבי", השיב ניסים, "ואני חושב לאכול אותו כעת, לרגל ראש השנה לאילנות. לכבוד יהיה לי אם הרב יתכבד לאכול מרימון זה".

הרב הישיש קפץ ממקומו וחיבק את ניסים בשתי ידיו. "בורא העולם שלח אותך לכאן כדי להציל את הקהילה הקדושה מסכנת הגירוש המרחפת עליה".

ניסים הביט בו בחוסר הבנה מוחלט.

"אתמול ישבתי והתעמקתי בספרים הקדושים על סודות הפירות", סיפר לו הרב, "משום מה, המילה 'רימונים' שבה ועלתה מול עיני, הבנת כי כאן נעוץ הפתרון..."

"האם אתה יודע מה ראשי התיבות של המילה רימונים?", המשיך הרב בהתרגשות. "רפואת מלך וּבְנוּ נִיסִים יבִיא מֵהֵרָה!" בוא עמי, חיש מהר, לארמון הסולטן. אסור לנו לאבד זמן!"

כשהוא עדיין מבולבל מהמתרחש מיהר הרב לגשת בזריזות אל ארמון הסולטן. הם הוכנסו מיד פנימה, שם מצאו סולטן מיואש ובוכה. "הכנס אותנו לחדר בנך", אמר הרב, "בעזרת השם אנו נרפא אותך תיכף ומיד!"

במיטה מלכותית שכב הנסיך הצעיר, חיוור ללא כל סימן חיים.

רבי ניסים הוציא את הרימון ונתן אותו לרב. הרב חתך את הרימון לשניים, וסחט מחצית מן הרימון לתוך כוס קטנה. את המיץ טטף לשפתותיו של החולה ולתדהמת כל הנוכחים, פתח החולה את עיניו! חיש מהר הבחינו הנוכחים כיצד הנסיך מבריא והולך.

הסולטן נישק את ידיהם של הרב הזקן וניסים. "הצלתם את בני", אמר, "לעולם לא אשכח לכם זאת".

"את החצי השני השארתי לנו לכבוד ט"ו בשבט", אמר ניסים לרב בחיוך, והם מיהרו לשוב ולבשר ליהודי העיר על הנס שאירע להם.

לטבריה שב ניסים כשהוא עמוס בכסף וזהב, מתנת הקהילה היהודית בקושטא. מובן מאליו כי דאגות לא היו לו.

ובבית, קידם את פניו עץ הרימון העתיק, כשהוא שוב מלא בפירות אדומים ועסיסיים.

התודה והברכה

לאמי מורתי מרת שרה בת חיה יהודית תחי' על כל התמיכה והעזרה, העידוד, המילים הטובות והתרומה הנכבדה להוצאת הספר.

להצלחת ה"ה גבריאל בן סעדה ה"י, ולרפואת חיה יהודית בת חנה פוריה

יה"ר שזכות זו תעמוד להם להצלחה בכל העניינים ברוחניות ובגשמיות ושהשי"ת ימלא כל משאלות לבם לטובה ולברכה לאורך ימים ושנות חיים, ושיזכו לנחת, שלווה, אושר, שמחה, בריאות, פרנסה טובה וכל מילי דמיטב.

זכות התרומה תעמוד גם לע"נ מו"א:

ה"ה יצחק רפאל בן לולו ז"ל

אשת זייל' מי ימצא ורזוק מפגנינים מכרה

לעילוי נשמת האשה הצדקנית

הרבנית מרים יפרח ע"ה

אשת חבר למרן הרה"ג ראש הישיבה המעטרה
ישיבת "שערי תשובה וחיים"

הרה"ג ר' משה יפרח שליט"א

זכות התורה תליץ טוב בעדה ויעלה זכרונה לטובה, בגן עדן תהא מנוחתה
ובצרור החיים תהא נשמתה ותנוח בשלום על משכבה אמן.

ת . נ . צ . ב . ה .

לע"נ נורית פוס ע"ה
בת אריה ויהודת
תנצב"ה

לע"נ יצחק בן רחל ז"ל
לע"נ בתיה בת לאה ע"ה
תנצב"ה

לע"נ רחמים בן דוד ז"ל
נלב"ע ד' באדר תשע"ז
תנצב"ה

לעילוי נשמת
חנה בת סולטנה ע"ה
תנצב"ה

לע"נ בועז בן אילנה ז"ל
לע"נ אהובה אדוה בת רויטל ע"ה
תנצב"ה

לע"נ ר' מנחם בן רחל ז"ל
נלב"ע כ"ח מנחם אב תשע"ז
תנצב"ה

לע"נ שלום האברד ז"ל
בן בצלאל (סגיר) ורבקה
תנצב"ה

לעילוי נשמת
דואלט נג'אתי ע"ה
בת במון ורבי
תנצב"ה

לע"נ שלום יעקב ז"ל
בן ר' מנשה וכתון
תנצב"ה

לעילוי נשמת

מרגלית בת חממה
תנצב"ה

לע"נ אברהם כרום ז"ל
בן דונה
תנצב"ה

לעילוי נשמת
מיכאל בן אסתר ז"ל
נלב"ע ג' בטבת תשע"ז
תנצב"ה

**רפואה, ישועה, ברכה,
הצלחה וכל מילי דמיטב:**

ר' שלום בן רחל ורעייתו,
ר' משה בן רחל, ר' יהודה
מנחם וב"ב, שושנה בת
רוזה, יעקב בן שושנה,
לילך בת שושנה, דניאל בן
לולי, יצהר בן שרה, מירב
בת שרה, גבריאל בן סעדה,
גיא בן איריס וכל בני
משפחתו, יוסף בן שושנה,
חביב בן פרלה, שושנה בת
פסיה, ססיה בת רחל,
הראל בן רומה, מרים בת
אילנה, רחמים בן צפורה,
יצחק בן דואלט, יגאל כהן
וב"ב, אברהם אשכנזי בן
מרים וב"ב, צפורה בת
צביה, תהילה בת שרה, ינון
בן שרה, אליה בן שרה,
מוריה בת שרה, שירה בת
שרה, יצחק שאול בן שרה,
להצלחת התורם בעילום
שם ובני ביתו.

הצלחה וזיווג הגון:

גלית שני בת רחל, אורי בן
רות, מוריה בת אסתר,
ניסן בן פנינה, שלמה בן
אורית, ענת בת יפה, אביה
בת בת-שבע, זיוה בת בלה,
רחל רבקה מינדל בת
מלכה מינה, אריאל בת
מלכה מינה.

לעילוי נשמת

ברוך בן שרח, ר' יעקב בן חכם
מנשה, לולו בת ויקטוריה,
אליהו בן מלכה רגינה, לולי
בת אסתר, ר' הלל דוד בן
לונה, חנה פוריה בת אסתר,
טוביה בן חנה פוריה, אליהו
בן חנה פוריה, ידידיה בן חנה
פוריה, חנניה בן חנה פוריה,
בתיה בת חנה פוריה, מרדכי
בן צפורה, צפורה בת דבורה,
אירית בת מזל, יורם בן
צפורה, ר' דוד מוסאי בן
אברהם ומחטב, חנה מוסאי
בת שמואל ורבקה, אלישע בן
שלמה ויפה זגול, יוסף בן
רוחמה קימה, לאה בת חנה
קרביץ, ר' מאיר בן סעדה,
רחל בת עליה, עליה בת רחל,
רחל בת יקוט, פרלה בלה בת
זמרודה, גילה פיבי בת זוהרה,
ר' יצחק משיח בן אברהם
ויהודית מורסיה, וגם לכל מי
שאין מי שילמד לעילוי
נשמתו.

תנצב"ה.

